

Quinti Horatii Flacci

CARMINA LYRICA

ILLUSTRAVIT

CHRIST. GUIL. MITSCHERLICH.

Professor Publ. Ordin. In Academia Göttingensi.

TOMUS PRIMUS.

VIENNAE et TERGESTI,

in bibliopolio Geistingeriano.

1817.

Quinti Horatii Flacci

O P E R A.

TOMUS PRIMUS.

VIENNAE et TERGESTI,
in bibliopolio Geistingeriano.
1817.

Duros labores Martis et asperae
Virtutis oestro praetrepidos duces,
Quos blanda nascentes Enyo
Sustulit, indomitum Melanta,

Craiique robur, Nelsonaque horridum
Tridente rapto, et vim Suorovii
Desaevientis fortiori
Ingeminet fidibus tumultu

Heroa testudo: hic levioribus
Imbelle mecum, Melpomene, sonis
Molire carmen, quale quondam
Aeolio modulata Flacco es.

Echus anhelae vox recinat Viros
Late togatis laudibus inclutos,
Quos alta sepostos eburnis
Gloria per populos et urbes

Vehit quadrigis tempora civica
Lauru coruscos; quos prope Guelfias
Miratur, exundante frugum
Laetitia decorata cornu.

Vos copiam, Vos redditis aureae
Beata venae tempora; Vestra ope,
Arnswalde Steinbergique, nostris
Finibus exitiosa belli

Defensa nubes, quae populos gravi
Incestat umbra. Pierides jugis
Pindi relictis hic silentes
Propter aquas referunt omissos,

Vestro feroces praesidio, choros:
Quas inter alta fronte GEORGIA
Augusta procedit fluenti
Syrmate, quam sequitur priorum

Caterva vatum, laeta quibus novam
Adflavit auram, Maeonides gravis
Sceptri potitus, Pliadamque
Antevolans graviore nisu

Dux, hospitalem Castaliis Linam
Mutans fluentis, Pindarus, et, pium
Qui duxit Aenean per ignes
Per maria Ausonias ad oras,

Maro juventa turgidus: hoc minor
Gaudens videri pone subit novo
Decusque virtutesque Vestras
Flaccus avens celebrare plectro.

O longa Musis mitibus otia
Praestetis, almi! Sic precibus piis
Votisque tutelare Sidus
Ultima Vos veneretur aetas.

VIRIS

ILLUSTRISSIMIS GENEROSISSIMIS
EXCELLENTISSIMIS

CHRISTIANO LUDOVICO AUGUSTO
L. B. DE ARNSWALDT

ET

GEORGIO AUGUSTO
L. B. DE STEINBERG

MAGNIS GEORGII III. AMICIS

ACADEMIAE GEORGIAE AUGUSTAE

CURATORIBUS ET MUSAGETIS

SAPIENTISSIMIS.

apud aequos et intelligentes rei arbitros redemtam cuperem, istaque cogitatio animum sollicitius haberet; in ipso tamen operis progressu, quum in medium rerum actum deferrer, ac difficultates partim agmine facto me circumsilirent, partim ex insidiis nec opinum opprimerent, sollicitudinem istam mirifice augeri intendique magno cum molestiae sensu expertus sum. Quas quidem difficultates minime adfectatas aut remissioris studii patrocinia a me praetexi facile sibi cordatiores persuadebunt, si me non translaticie munere interpretis defuncturum olim, quum, quas partes mihi in curando hoc negotio agendas tuendasque destinassem, specimine aliquo evulgato explicare adniterer, publice professum meminerint. Quam professionem, quum justam operae, Horatio, doctissimo poetae, a me impendendae, descriptionem expromat, hic reponendam judicavi, quo luculentius inde simul adpareat, quanto studio ei re ipsa fidem adstruere adlaboraverim.

Igitur quamquam is, qui poetae alicujus verba ac sensum commode atque perspicue explicat, boni omnino interpretis partes sustinuisse videri debet; in Horatio tamen majorem campum, in quo sese exerceat, apertum sibi existimare debet, quumque Horatius is sit, per quem Romanae poëseos majestas steterit, qui linguam suam, Ennii, Lucretii aliorumque conatibus tantum exasciatam, felicissimi

ingenii lima perpoliverit, eamque ad Graecae poeseos genium inflectendo informandoque novis et exquisitis sermonis poetici augmentis locupletaverit, adeo, ut tota Romanorum poesis novam inde eamque laetam ac satis liberalem induerit faciem, quam quidem, tanquam exemplar consummatissimum seriores, qui aliquid sibi videri vellent, poetae sibi proponerent contemplandam, exprimendamque unice adlaborarent; majus ei opus movendum, qui omnes Horatianae poëseos virtutes cognoscere, cognitasque atque curate perspectas aliis ita tradere cupiat, ut Horatii lectio inde perspicua exsistat atque jucunda.

Atque omnium quidem primam ei virtutem, qui Horatium recte interpretari velit, hanc inesse oportere arbitror, ut ingenium adferat graecorum latinorumque poëtarum lectione tritum atque expolitum, quod ipsum, phantasmatum sublimium capax, poëtam in altos nubium tractus tendentem nisu haud impari sequi audeat, utque adeo ipsi sit *mens divinior atque os magna sonaturum.* Non igitur, ubi magnarum rerum objectis a poëta ideis incendi atque exaestuare debet, cum misello Baxtero lectorem frigore feriet; aut ubi inter Deos res agi, Deorum consortio poëtam frui, eos videre, adloqui sentiet, fidem ejus rei eodem auctore Apellae Judaeo, qui hoc credat, transmittet: sed eodem contactus adflatusque spiritu eumdem commotioris animi

Praefatio.

Quod homines, longinquum iter ingressi, facere solent, ut, ubi paullo longius profecti, et in peregrina loca delati aliud coeli momentum verti aliamque rerum scenam succedere animadvertunt, aliquantisper subsistant, et quidquid seu confragosae ac deviis commeantium erroribus abruptae, seu occursu silvarum coarctatae, nunc latioribus campis explicitae viae, quod a tergo relictum est, cum animo suo exputent ac plane remetiantur, seque hac ipsa difficultatum, quas eluctati fuerint, haud injucunda retractatione ad ulteriora, si quae forte ante, quam optatam metam contingant, impedimenta emersura sint, exsuperanda accingant, suscitatoque ita spiritu ac Bonum Eventum rite prius adprecati audacter pergant; eodem fere egomet ipse, quidni enim ingenue fatear, profligata qualitercunque vasti atque impediti operis, cujus perficiundi aliquot abhinc annis publice nomen professus sum, dimidia parte, eodem, inquam, me constitutum loco, eodemque adfectu me intime pertentari sentio. Atque huic quidem tanto excu-

satius indulgere mihi licere arbitror, quo potiori jure a me postulari posse intelligo, ut absoluta operum Horatii, quae Lyricis continentur, parte collocatae meae in illustrandis iis operae modum ac rationes in istorum fronte diligenter exponam ac praefiniam. Cui quidem tanto prolixiori animo concedo, quo facilius me ita effecturum spero, quod sane prudentes atque idoneos aestimatores ipsa res monet, ut vel iis indignatiunculas suas excutiam, tardationemque meam adprobem, qui ex suo ingenio, quo ipsi calide coepta calidius deproperare adsolent, rem nimis lente trahi opinarentur, atque adeo in incili haerere subinde clamitarent. Quibus equidem clamoribus tantum abest, ut ab instituta via deturbari me passus sim, aut consilii mei rationes confundi, ut potius, quo longius procederem, tanto pensiculatius pedem movere, atque circumspectius agere decreverim. Quamquam enim jam tum, quum edendi Horatii provinciam, a Iani satis prudenter administratam, ejusdemque praestantissimi viri morte, quae bonis omnino literis, maxime Nostro et Vellejo, quibus se totum dediderat, sane quam gravis accidit, vacuefactam Summorum Virorum hortatu et auctoritate ulterius ornandam susciperem, probe admodum mihi perspicere videbar, quot et qualia ea essent, quibus satisfactum oporteret, si facilitatem meam, in capienda illa ostensam, a temeritatis culpa

oculis ferre debet, multo magis consulet, si continua adnotatione poëtae lectionem adjuvet, partium inter se junctarum artem atque consensum, phantasmatum vim, eloquutionis virtutes plano ordine retextas perspicuis verbis illustret; unde erectioris indolis juvenes ingenium ad humanitatis sensum fingere, ac poeticarum notionum, quas et ad alios poetas intelligendos cum fructu transferant, copiam sibi parare, omninoque veram interpretandi artem addiscere queant.

Inter haec omnia subtilitatem adhibebit criticam, deque sententiarum veritate, quaeve sub veri tantum specie adblandiantur, fucatoque colore mentem teneant, quid recte vel secus, quid ambigue poeta eloquutus sit, ubi in medio volatu defectus viribus lassatisque alis magnis ausis exciderit, diligenter monebit; circumspecte tamen de his pronuntiabit, cavebitque sedulo, ne sensu hoc, ut ita dicam, critico, minuatur atque obrigescat sensus poeticus. —

Atque haec fere sunt, quae in Horatio interpretando maxime spectari oportere judicavi, quaeque hac nova editione adsequi studui. Quo igitur Horatii carmina cum sensu aliquo ad lyricum spiritum attemperato legi possent, unaque ista opera felicioris indolis adolescentibus ingenium fingendi, pulchritudinisque sensu imbuendi copia fieret, in eo potissimum mihi elaborandum intellexi, ut virtutem poe-

tae lyricam, h. universum cujusque carminis habitum et incessum expedirem, dispositionis artem enodarem, celerem ac liberiorem ingenii motum ac praecipitem adeo impetum, quo argumentum suum subinde devolvit poeta, persequerer, eumdemque enthusiasmum in generosioris venae ingeniis excitarem et inflammarem, phantasmatum vim ac rationem, ne incerta fluitarent, animumque obscura tantum aut omnino vana specie, umbrarum tactum refugientium instar, deluderent, sollerter explanarem; tum singularum partium adornationem et tractationem excuterem, earumque justam cum inter se tum cum primario carminis argumento convenientiam ostenderem; denique sermonis lyrici vim et indolem ita declararem, ut ornatus ejus, verborum delectu, dignitate et copia; exquisitiore eorumdem structura et collocatione, docta sententiarum inversione, amplificatione cet. quaesiti semina et causae patescerent. Quae quidem omnia ut rite adsequerer, nihil prius atque antiquius habui, quam ut Horatium cum in argumentis tum in singulis carminum partibus mihi plane graecum fingerem ac repraesentarem, fontesque, si quos bona fortuna nobis fecisset reliquos, circumspicerem, seduloque investigarem; defectum autem istorum communi Graecorum loquendi usu ad partes vocato supplerem. Etenim satis exploratum est, Romanos, maxime poetas, ad graeca ingenia

sensum et in aliis excitare conabitur. Et quum tria potissimum interpres Horatianus in quovis carmine spectare debeat, inventionem, tractationem, eloquutionen; primam impositam sibi censebit curam in exponendo carminis argumento, dispicietque, num primae ejus ab ipso ductae sint lineae, an praecipua inventi laus graeco alicui poëtae deferenda sit, et, si graecum exemplar ante oculos habuerit, num id, quod imitandum sibi proposuerat, adsequutus sit, vel ornatiore orationis habitu, aut subtiliori tractationis artificio superarit, an omnino inferior discesserit, dijudicabit. Mox rei pertractatae rationem expositionisque virtutes adcurate exponet, et in expediendo sententiarum nexu docebit, quae pedestris, et quae poëtica ejus sit ratio. Tum ad ipsam carminis interpretationem delatus, sermonis poetici naturam atque indolem, doctrinam, ornatum, pulchritudinem cum causis declarabit, eumque ad vulgarem loquendi normam revocando orationis amplificatae atque exornatae semina atque origines indagabit. Quo in genere ut rectum de poetae virtute ferri possit judicium, sedulo inquiret, quid ipsius fecundum extuderit ingenium, quidve ab aliis acceperit, acceptumque quibus ornamentis nobilitaverit. Adponenda adeo, si supersint, graecorum poetarum, quorum flores *apis Matinae more modoque* legisse, et ad quos totum sese composuisse constat, ea loca, quorum vel sensum

expresserit, vel unde prima comtioris dictionis stamina deduxerit, omninoque juncturam, flexionem, collocationem verborum graecam diligenter notabit. Neque vero in his subsistet, sed et eos, quoscunque Latium ipsi subpeditarit loculos, excutiet, et quid inde in suos usus depromserit, depromtumque qua arte excoluerit, suumque prorsus fecerit, investigabit, ac dispiciet. Neque leve interpretationis subsidium ex eorum, quos sua aetas vidit, quosque serior protulit, poetarum carminibus petet, enotandisque, quae colorem suum ex Horatio duxisse videntur, locis ipsi haud parum lucis adfundet; quo ipso dubitandum non est, quin liberalioris ingenii juvenibus multum delectationis adlaturus sit. Neque tamen laborem suum extendi ac paene dicam effundi in hoc patietur, ut sententiarum vulgarium locorumque communium struem inde coacervet, iisque poetam obruat: sed in his circumspecte versabitur, eaque tantum adferet, quae, eodem orationis colore delineata, utique ex Horatio ducta videri possunt.

Praeterea, quum Horatii lectione juvenilis in primis aetas teneri soleat, interpres non tantum in difficilioribus poetae locis, aut ubi forte doctam aliquam et exquisitiorem observationem, quam in penu habet, depromendi, aut severam in alios stricturam exercendi occasionem sibi datam putet, ambitiose morabitur, sed adolescentum utilitati, quam semper in

sese prorsus composuisse, graecaque exempla aut plane expressisse aut imitando adumbrasse; tum Horatium, qui novum lyrici carminis genus e Graecia Latio inferret, ad graecos Lyricos exprimendos se adplicuisse, etiamsi nulla istorum, quae rei fidem adstruerent, fragmenta superessent, neque ipse aperte, unde profecisset, fateretur, ipsa tamen plurium carminum, qua argumenti indolem enuntiationisque vim plane graecam, ratio istud abunde comprobat. Quo in genere admodum probabile est poetam ita versatum esse, ut, quum adsidua poetarum graecorum, maxime lyricorum, lectione bene penitus sese in eorum familiaritatem dedidisset, graecorumque versuum tentaminibus ingenium ad eos plane conformasset, primum, quo sermo latinus horridus adhuc ac praefractae asperitatis emolliretur rotundiorque exsisteret, iis ad verbum vertendis insudaret, tum liberiore imitatione spiritum Graiae Camenae excipere, inventaque ejus sua facere conaretur, donec tantem adsidua hac contentionis asperitate vires perfectas constitutasque nactus operi suo ita sufficeret, ut, quum ad argumentum, ut ita dicam, Romanum deferretur, non tam a Graecis lumen suum accendisse, aut ab iis tantum defluxisse, quam omnes ex sese virtutes expromsisse videretur. Hocce autem modo poetae progressum esse studium, profectusque ejus adolevisse, dubitare vix licet, si ipsorum

carminum diversum habitum ac formam curatius introspicias. Sunt enim in iis, quae presse ac paene ad verbum ex graecis exemplis, etiamsi nullum eorum vestigium superesset, ducta esse praeter argumenti rationem adfectatior loquendi ratio enataque inde obscuritas abunde arguit; tum etiam, quae, quum primum suis ipse pennis niti vellet, juvenilem redundantiam, immodicum translationum usum, earumdemque diversissimarum copulationem, orationem calamistratam, verbo, nondum plane subactum poetae judicium manifestant; plurima denique in summo perfectionis fastigio collocata, ad quod poetam non nisi per gradus eniti potuisse adparet. Atque inde maxime divini ejus ingenii vim censendam esse judico, quod non uni aut alteri poesis lyricae generi adhaeserit, in eoque solo maturitatem quamdam adsidua exercitatione duxerit, sed fere omnia delibando parem h. maximam ex iis laudem abstulerit. Ita, quem nunc Anacreontea ἀφελείᾳ ad lusus et jocos descendere, aut remissiore Sapphus lascivia dulciores adfectus fidibus committere, aut Simonidea aequalitate ac sermonis proprii jucunditate quadam, lenis ac puri fontis ritu, decurrere animadvertas, eumdem nunc sancta ac gravi oratione Deorum atque heroum laudes persequi, sententiis densum et grandem, sibi semper instantem, concitatoque spiritu, torrentis instar, effundi ac debacchari videas,

adeo quidem, ut Alcaei bellicum, Stesichoream gravitatem, Pindarique μεγαληγορίαν ac dithyrambicam audaciam congenitam ei existimes. Neque minor ejus virtus in illo genere exsplendescit, in quo numeros animosque Archilochi sequutus liberrimae indignationis sensum prodidit, vipereoque veneno infecta tela ipsis hominum, a quibus vel irritatus esset, vel quos ultro adversarios sibi deposceret, jugulis intendit.

Exposita, quantum fieri potuit, poetae doctrina, alterum hoc mihi datum censui negotium, ut artificium ejus in tractando illuminandoque argumento suo ostensum, contextumque cujusque carminis, Arachnaea subinde subtilitate oculos paene fallentem, resolverem atque explanarem. Quo quidem me hoc simul consequutum esse arbitror, ut iis tandem aliquando fides derogetur, qui, quas virtutes lyricas spiritus poetici inopia sequi intellectu haud potuerint, eas in vitiis reponerent, ac vel plane nexum in quibusdam carminibus desiderarent, vel amoeniorem et in multos flexus recedentem ingenii incessum graviter reprehenderent. Sermonem denique poeticum ut justo modo ac perspicue declararem, id vero vix aliter me adsequuturum esse intellexi, quam ut eum, teterso omni colore poetico, in pedestrem formam diffingerem, et ubique claras notiones substituerem. Atque in hoc nimiam curam quam defectum, quippe ado-

lescentibus, opem desiderantibus, molestiorem, malui reprehendi.

Ex his omnibus satis intelligi opinor, me in tractando hoc opere rationes ita instituisse, ut non tam aliorum, qui eamdem viam trivissent, vestigia sequerer, adminiculaque, ad quae adniterer, circumspicerem, quam ut ipse mihi viam sternerem, meoque potissimum Marte starem. Quo minus enim me in commentariorum, seu, ut antiquiores interpretes haud inepte indigitant, commentorum vastitates immitterem, cum infinita eorum copia, tum maxime ipsa commentandi ratio absterruit. In antiquioribus enim quum, aetatis quidem istius vitio, sola fere doctrina scholastica, omni venustatis poeticae sensu ejurato, regnet, recentiores autem plerique interpretes in vulgaribus diserti lectorem, ubi opem desideret, fere destituant, captandisque insuper acuminibus, dilogiis, et quae id genus sunt, verum sensum poeticum perdant, ac speciosis commentis varie illudant; facile praevidebam, generosiorem mentis impetum lectionis molestia atque taedio sufflaminatum, animique judicium plane obtusum iri. Rite igitur praeparatis omnibus accessi ad hanc provinciam, tanquam a nemine tum occupatam, eamque ad praescriptam a me superius formulam ita quidem regundam ornandamque statui, ut ad meum prorsus sensum quodvis carmen excuterem, artemque ejus in inveniendis tractandis-

que rerum argumentis proditam, ac sententiarum eloquutionisque virtutes explorarem. Atque tum demum, ne omnia ante me ad illustrandum Horatium adlata fastoso supercilio aspernatus viderer, in consilium adhibui aliquot melioris notae interpretes, ac primo quidem loco vetustissimos, Acronem et Porphyrionem *), in quorum scholiis inter plures ineptias et quisquilias, aliunde forte ingestas, multas bonas observationes reperiri noveram, tum praeter Lambinum, doctum et adcuratum virum, Cruquium et Torrentium, itidem doctos, sed sensus poetici ac multo magis spiritus lyrici plane expertes, et interdum, maxime Cruquium, absonis opinationibus et argutiis valde molestos; e recentioribus autem hinc inde ad partes citavi Dacerium et Sanadonum venustatis poeticae intelligentes; sed subinde nimis argutos; tum Iani, elegantissimi

*) De Acrone, Porphyrione deperditisque C. Aemilii, Julii Modesti, et Q. Terentii Scauri scholiis vid. Fabric. Praef. ad ed. suam a. 1555. et, qui sua inde hausit, Iani Proleg. p. XLII. tum Ian. Parrhas. de rebus per epistolam quaesitis p. 14 seq. Reines. Defens. Var. Lect. p. 107. et Pet. Nannii Miscell. I. et II. 16. Praeter istos exstat farrago Scholiorum, a Cruquio e Codd. Blandd. excerpta, et ab eodem Commentatoris nomine insignita, non, unius aetatis ac pretii. Sunt enim in iis nonnulla bonae admodum frugis, e deperditis antiquiorum Grammaticorum scholiis haud dubie depromta, plurima ex Acrone et Porphyrione, et ipsis truncatis, constipata, alia denique recentissimae aetatis. Sic, ut utriusque generis exemplum adponam Serm. II. 5. 92. Davi *obstipum caput* illustratur. *Scauri* scholio: *inclinatum in alterum humerum*, uti quoque Cicero Arati λοξὸν interpretatur in fragm. Arateis init. *Obstipum caput et tereti cervice reflexum.* Tum Serm. II. 4. 81 *Hic scobis et haec scobes dicitur rasura serrarum, graece πρίσμα: Theotisca lingua* urpora; quod haud dubie Nostrum *Bohr* est, quod adeo latiorem olim significatum habuit.

jūdicii virum ac de Horatio meritissimum; denique, qui partem tantum carminum pro instituti scholastici, cui destinata erant, ratione illustrandam suscepere, duumviros praestantissimos, Koeppenium, summa mihi, dum viveret, familiaritate conjunctum, cujus recordatione adhuc fruor jucundissima, poeticarum Venerum acerrimum indagatorem, eumdemque haud vulgaris doctrinae laude conspicuum, et Boettigerum: cujus operam si Horatio tam feliciter cessisse dicam, ut, eidem plane satisfactum dici posset, si omnia carmina ab eo perpolita teneremus; haud temere me pronuntiare, aut amicitiae cuidam quidquam me dedisse fatebuntur omnes, qui profundos multiplicis doctrinae recessus amoenissimique ejus ingenii vim noverint. Atque hic cum cura a me praedicanda venit insignis Heynii, Viri de me meisque studiis egregie meriti, humanitas, qua quidem mihi, tam grave ac difficile opus molienti, dexter stetit, consiliisque suis, poetae fructuosissimis, nunquam defuit; cujus quidem beneficii memoriam ita colam, ut gratissimo illud homini praestitum bonus quisque intelligat.

In textu poetae repraesentando vulgatam fere sequutus sum recensionem, ad Codicum fidem satis probabiliter constitutam; neque facile discessionem ab ea faciendam judicavi, nisi ubi Codicum auctoritatem temere posthabitam, et conjecturis correctionibusque viro-

rum doctorum non admodum gravibus de causis indultum animadvertissem. Sicubi tamen lectionem aliquam, omnibus pravitatis indiciis oppressam, exturbandam juberent artis criticae regulae, et ab aliquo docto viro satis probabile medicinae experimentum factum deprehenderem, hanc, reclamantibus licet omnibus libris, poetae admovere non dubitavi. Multo magis mihi licere putavi in interpunctione facienda, quae quidem exactius instituta dici vix potest, quantum subinde ad expediendam sententiam adjumenti adferat. Sed de his curatius agendi locus erit in singulari Volumine, quod crisin in omnia Horatii opera complectetur, quam quidem ut plane ab interpretatione sejungerem, pluribus de causis inductus sum. Praeter istud autem, ut verbo saltem externam operis, quod reliquum est, formam indicem, sequentur duo alia Volumina, quorum prius Sermones et Epistolas, posterius Artem cum Indice uberrimo continebit.

Codicum et Edd. elenchum, Iani maxime industria concinnatum huic praefationi subjungere placuit, satisque habui, hinc inde, maxime in antiquis editionibus, a quibus instructior eram, nonnulla refingere, supplere atque emendare: quod ipsum mihi interdum satis molestiae attulit; quamquam vel sic Horatiani textus Historiam minime ad liquidum perductam esse ipse probe intelligam. Tum vitam poetae, a Massono ampla doctrina in-

structam, ab eodem autem Iani scite in compendium redactam subjeci; quae vel sola argumentorum adfatim suppeditat; quam infirma omnino Bentleji temporum sit ratio, qua Horatium primum, idque annis aetatis suae XXVI — XXXIII., Sermonibus, postea biennio Epodis, deinde septem annis tribus prioribus Carminum libris, tum Epistolarum libro I., inde Carminum Libro IV. et Seculari, denique Arti et Epistolarum Libro II. uni vacasse demonstrare conatus est. Denique cum fructu, antequam ad ipsam Horatii poësin animus convertatur, legi poterit libellus R. van Ommeren, Gymnasii, quod Amstelodami floret, Rectoris nuper meritissimi, lingua Belgica scriptus, in quo poetae nostri virtutes ita expendit, ut aliorum conaminibus, eidem impensis, facile carere possimus. Dignus sane is liber est, qui veste latina ornatus in plurium notitiam perveniat.

Ante autem quam praefationi huic finem imponam, non possum, quin publice Cel. C. C. Wendlero, doctissimo atque Reizianae plane adcurationis Viro, animum meum gratissimum profitear, quod in plagulis a sphalmatis typographicis defendendis operam suam mihi commodare voluerit, eaque sane quam molesta perfecerit, ut, si paucissima imbecillitatis utique humanae argumenta excipias, tersa omnia ac nitida adpareant. Scr. Gottingae M. Novembri MDCCXCIX.

ELENCHUS
CODICUM MSS.
AD QUOS HORATIUS ADHUC EXACTUS EST.

De Codd. Horatii in genere monendum, omnes, quos hodie habemus, e recensione *Vettii Agorii Basilii Mavortii*, qui quidem Consul fuit sine collega anno post Christum DCCXXVII. et *Felicis*, oratoris Urbis, fluxisse. Ita enim in antiquioribus Codicibus, Leidensi, Reginensi aliisque, uti Bentlejus in praef. testatur, post Epodos literis majusculis scriptum fertur:

> VETTIUS AGORIUS BASILIUS MAVORTIUS V. C. ET INL. EXCOM. DOM. EXCONS. ORD. LEGI ET UT POTUI EMENDAVI. CONFERENTE MIHI MAGISTRO FELICE ORATORE URBIS ROMAE.

h. *Vir clarissimus et inlustris*, *Excomite Domestico*, *Exconsule Ordinario*, eodem Bentl. interprete. Cf. Relandi Fast. Consul. p. 696. Ac librorum quidem MSS. qui supersunt, etsi paene infinitus in bibliothecis numerus reperiatur, paucos tamen, qui Sec. X. attingant, paucissimos vero, qui illud probabiliter antevertant, inveniri, satis constat. Uti autem exiguam admodum istorum partem critico acumine excussam, et emaculando poetae admotam esse res ipsa fidem facit, ita bona fortuna accidit, ut iis, qui ad emen-

dandum textum studia sua conferrent, optimae fere quosque notae libros MSS. inspiciundi copia facta sit, ut adeo de reliquis pervestigandis seduloque excutiendis non tantopere laborandum videatur. Atque haec quidem fortuna Triumviris potissimum Horatii Censoribus, rite, si qui alii, creatis, Lambino, Cruquio ac Bentlejo contigit, Codd. Vaticanorum, Blandinianorum, Graeviani, Reginensis ac Leidensis ope insignem ac novam prorsus ei lucem praeferentibus.

Quo autem rectius intelligatur, quousque conatus Virorum doctorum, qui talibus praesidiis instructi crisin in Horatio exercuerunt, processerint, quaeque amplius de eo bene merendi supersit materies; brevem Codicum, ad quos Horatius adhuc recensus est, elenchum subjicere visum est; nam pleniorem et adcuratiorem, quam quidem res postulare videbatur, quandoquidem e critica eorum notatione lectionum pendet auctoritas, notitiam dare non licuit, quum ipsi, qui eos tractaverint, de iis subtilius dispiciendi supersederint, satisque habuerint, eos certis nominibus aut signis distinguere.

CODD. ALDI ET MURETI.

Muretus quidem passim *veteres libros* crepat, nullum tamen diserte nominat aut describit; quo minus tamen existimes, antiquiores edd. ab eo designari, vetat lectionum, inde allatarum, discrepantia, v. c. I. 23. 5. Praeter hos laudat.

Codicem Bernardini Lauredani, et

Codicem Achillis Statii perbonum ac perveterem, ut ipse ait.

Vid Praefat. ad ed. a. 1555. et ad I. 1. extr. et passim.

Neque Aldus uspiam diserte tradit, quibus Codd. usus fuerit. Satis habet, Codd. *manu* scriptos ab *impressis* distinguere. Laudat quidem

ad III. 12. Codicem Viennensem antiquum *Stanislai* cujusdam *Zaur*, ex quo illud carmen constituit; sed hanc solam notitiam de eo acceperat ab amico; ipse adeo nunquam manibus tractavit, aut lectiones inde enotatas habuit.

CODD. DIONYSII LAMBINI.

Lambinus cum Francisco Turnonio Cardinali Romam profectus, ibique eam, quam diu expetisset, veterum librorum copiam nactus, multos Horatii Codd. MSS. inspexit. Ii sunt:

Codices Vaticani quinque, quos antiquissimos vocat, nec tamen pluribus describit.

Codex Donati Jannoctii Florentini, ad quem testamento Rodolphi Cardinalis pervenerat.

Codex Gabrielis Faërni.

Codex Ludovici Ursini, Farnesiorum consobrini, ab Hannibale Caro ipsi donatus, in quo desiderabantur Sermones.

Liber Rainutii Farnesii Card. typis quidem excusus, sed cum antiquissimis atque optimis codd. comparatus atque ex iis plurimis locis emendatus.

Codex Joannis Tornesii, typographi Lugdunensis, Lambino ex Italia reverso, commentariisque jam absolutis, nec opinanti oblatus; quem ille vetustissimum censet.

Tum ad ultimam editionem adornandam Lutetiae sex aliis codd. etiam usus est. Ii sunt

Codex Clerici, quem nactus est ab heredibus N. Clerici.

Codices Russardini duo, accepti a Lud. Russardo, juris doctore Avarici Biturigum.

Codices Nicotiani tres, dati ei a Jo. Nicotio, legatione apud Lusitaniae regem functo.

Codex Colombinus, donatus ei a Jo. Colombino Monstroliensi.

CODICES JACOBI CRUQUII.

Codices Blandinii seu *Blandiniani quatuor*, ex bibliotheca Blandinia, h. PP. Benedictinorum S. Petri in monte Blandinio Gandavi, quo Roma perlati erant. Sed illa bibliotheca, una cum Dunensi, a Belgis tumultuantibus, templaque et coenobia vastantibus (unde εἰκονοκλάςας Cruquius vocat ad Serm. I. 1.), anno MDLXVIII plane perdita et exusta est. Hos codd. cum omnes venerandae vetustatis esse et ad Seculum IX referendos judicat vir intelligentissimus (Append. ad lectorem), quem cum virtute *Blandinium antiquissimum* dicere solet, et sic ultra Sec. IX etiam rejicit, omnium maximi aestimat; quem eumdem Vir κριτικώτατος Cuningamius (praefat. Horat. et animadv. c. 16. p. 297.) omnium qui exstant, codicum Horatianorum emendatissimum optimumque pronuntiat. Mentionem ejus facit etiam Muret. praefat. ad edit. 1555. Descriptionem ampliorem Blandiniorum codd. in Cruquio frustra quaeras, nisi quod ad Serm. II. 7. 64. *barbarissimos* eorum *characteres* vocat: ex quo tamen non multum sumi possit.

Codex Divaei, cui etiam magnum pretium statuit vir doctissimus.

Codex Silvius, qui Gualteri Silvii erat. Cruqu. ad Serm. I. 3. 5.

Codex Buslidianus, e bibliotheca Gymnasii Buslidiani trilinguis Lovanii, quem a vetustate commendat ad Epist. I. 1.57. Adparet autem, mutilum fuisse.

Codex alius *Buslidianus* laudatur e. g. ad Epod. II. 69. cujus autem, cum fere modo unius Buslidiani mentio sit, exiguum tantum fragmentum fuisse suspicor.

Codex Carrionis, itidem mutilus.

Codex Martinius s. *Martinii*.

Codex Tonsanus ex bibliotheca Tonsana, qui solos Sermones continuisse videtur.

Codex Maldeghemius, qui solas odas videtur habuisse, quemque Cruquio commodasse puto Jacobum a Claerhout D. de Maldeghem, cujus mentio ad Serm. I. 2. 106. quamquam ibidem etiam memoratur Judocus Maldeghem D. de Leischot.

CODICES GE. FABRICII.

Ge. Fabricius vetustis et optimae notae quibusdam codicibus mss. et in Italia, et in Germania conquisitis, usus est, e quibus in primis ab eo commemorantur.

Codex Anhaltinus, missus ad eum a Georgio principe Anhaltino et Ascaniensi: quem a vetustate et bonitate lectionum maxime commendat, eumque sibi Lydii lapidis loco fuisse ait, cujus beneficio emendarit ac restituerit loca plurima, et Acronem multo habitiorem et nitidiorem in palaestram literariam produxerit. vid. Praef. ad edit. 1555.

Codex Saxonicus, communicatus cum eo a Laurentio Scradaeo.

Codex Thuringicus, missus ei ab Wolfgango Werthero, Equite Thuringo, sed non integer.

GE. BERSMANNUS

sex codd. MSS. usus est, quos acceperat a Posthio, Jacobo Monavio et Jo. Cotteritio.

CODICES THEOD. PULMANNI.

1. *Codex Augustini Hunnaei*, quem hic illi dono dederat, cuique ipse summum ab antiquitate et emendatione pretium statuit. Designare eum solet littera H.

2. *Codex Collegii Gemblacensis.* G.

3. Alter *Codex Gemblacensis.* E.

4. *Codex Belleri*, a quo illi donatus. B.

5. Fragmentum *Codicis Antonii Diesthemii*, quod continebat libros III. et IV. carminum, sed mutilos; item carmen seculare. A.

6. *Codex Plantini*, Sermones tantum exhibens. P.

7. *Codex Cornelii Gualtheri*, fragmentum, continens librum II. Epist. et libri I Sermonum eclogas tres cum dimidia. C.

8. *Codex* vetus, Artem poëticam complectens. T.

9. *Codex* alter *Plantini*, Ars poëtica. P.

10. *Codex Victoris Giselini*, Ars poëtica, Epistolarum liber II, et Sermonum liber II. V.

11. Fragmentum *Caroli Clusii*, pars Epistolarum. K.

CODICES L. TORRENTII.

Torrentius insignes multos codd. quos in primis Romae collegisset, ad recensendum Horatium adhibuit, in quibus maximum pretium statuit *Codici Laurentiano*; vid. ad Carm. IV. 1. Sed neque hunc, neque ceteros adcuratius descriptos usquam in ejus editione reperias: haud dubie, quod ipse eam non curavit.

CODICES TALBOTI.

1. *Cod. Galei*, cui inserta sunt *Horatii Opera*, cum scholiis ad marginem scriptis.

2. *Cod. Galei* vetustus, continens *H. Epistolas*, cum scholiis et glossa interlineari.

3. *Cod. MS. Cardin. Bembi*, continens *H. opera*, in Bibl. Coll. Regal. servatus. Vid. Codd. Bentl. n. 12.

4. *Cod. MS. Coll. Petrensis*, cui insertae sunt *H. Odae, Satirae et Epistolae*, cum scholiis et glossa interlineari.

5. *Cod. MS. Coll. Trinit. Cantabr.* qui habet *H. Epistolas.*

6. *Cod. Bodl. I.* continens *Odas H.* nitide scriptas.

7. *Cod. Bodl. II. H. Odas* habens, olim liber *Ge. a Turre*, Profess. Med. Patav.

8. *Cod. Bodl. III.* papyrac. contin. *H. Odas* et l. *de Arte poëtica* a. 1463. per *Johannem de Munti* finitus.

9. *Cod. Bodl. IV.* tenens *H. de A. P.*

10. *Cod. Colleg. Magd. Oxon.* continens *H. Opera.*

11. *Cod. ejusd. Colleg.* contin. *H. Satiras, Epp. et Artem poëticam.*

12. *Cod. Colleg. Reginal. Oxon.* continens *H. Opp.*

13. Habuit insuper varietatem lectionis, editioni Muretinae a. 1559. e cod. Michaelis Bonae Ragus. adscriptam, tum

14. Varias lectiones, quas Pithoeus ex MSS. ed. Basil. 1580. adleverat.

CODICES R. BENTLEII.

1. *Codex Graevianus*, vetustissimus, annorum DCC, cui tamen Epistolarum et Sermonum pars magna deerat. Erat is a Graevio ad Bentlejum missus; post cujus obitum cum reliqua illius supellectile libraria in bibliothecam Electoris Palatini concessit. Ejusdem Graeviani codicis col lationem, cum ed. Ascensiana a 1529. a Jano Broukhusio institutam adservat Bibl. Bodlej. Vid. Catal. Bibl. Bodlej. impress. libr.

2. *Leidensis Codex*, ejusdem aetatis, in bibliotheca academiae Lugduno-Batavae.

3. *Codex Zulichemianus*, annorum DC. Hujus et Leidensis varietatem a N. Heinsio enotatam interpositis propriis conjecturis a P. Burmanno nactus est.

4. *Codex Vossianus*, quem non inferiorem prioribus illis censet.

5. *Codex Markianus*, qui epistolas modo habet. Hujus et Vossiani lectiones in Batavia ab Abrahamo Frankio descriptae erant.

Ex Britannicis, quos ipse omnes inspexit,

6. *Codex Collegii Reginensis* Oxonii, qui ceteris palmam aufert, annorum DCC, et ab omni parte integer.

7. *Codex* e bibliotheca *Regiae Societatis* Londini.

8. *Codex Petrensis* domus Cantabrigiae, D annorum.

9. *Codex collegii Magdalenensis* Oxonii.

10. *Codex Rogeri Galei.*

11. *Codex* episcopi *Eliensis*, sub initium typographiae scriptus.

12. *Codex collegii Regii* Cantabrigiae, ab eadem manu. Perperam *Bembinus* dicitur Talboto. Vid. ejus Codd. n. 3.

13. *Codex Battelianus*, e museo *Jo. Battely*. Desunt in eo Epistolae, et Sermones aliquot libri II.

14. *Codex Regius*, Sermones et Epistolas Artemque complexus.

15 — 17. *Codices tres ex collegio Trinitatis*, Sermones, Epp. et Artem P. continentes.

18. 19. *Codices duo Bodlejani*, in quibus Carmina et Epodon liber.

20. *Codex Vigorniensis*, Ars poëtica.

21. *Codex Digbeanus* Oxonii, Ars poëtica.

22. *Codex Moreti*, a N. Heinsio collatus, etiam artem poët. continens.

23. *E Codice Colbertino* et

24. *Franequerano* etiam excerptas lectiones habuit, sed pauculas, et levi cura.

25. *Codex Magdalenensis* alter, Sermones

Epistolae et Ars, ab eodem librario, a quo supra n. 14.

26. Acronis exemplar scriptum, quod olim erat Bilibaldi Pirkheimeri, in bibl. Reg. Societ. adservatum.

Duos libros manu exaratos adhibuit DAN. HEINSIUS; vid. Not. ad l. 7. 15. ed. 1629. p. 24. Codicibus etiam MSS. quibusdam se usos dicunt ALEX. CUNINGAMIUS et JO. JONES; sed eos non ulterius describunt. Item HENR. STEPHANUS paucos quosdam codd. et excerpta habuit. Vid. ejus diatr. II.

CODICES GESNERI.

Codex Gottingensis, in bibliotheca academica, chartaceus, eleganter scriptus, recentior quidem, sed optimas plerumque lectiones habens. Scholiis instructus est marginalibus et glossa interlineari. Fuit quondam ex libris *Congregat S. Mauri* Rom. quod alterum ejus folium testatur. Sermones subjectos habet Epistolis, quae librum claudunt.

Codicum Hannoveranorum duorum, ex bibliotheca regia, fragmenta membranacea, 8 min. Unum charactere Longobardico, sed tenui et eleganti, nec tamen sine vocum compendiis, scriptum, continet Serm. I. 1 — 2. 121. tum I. 4. 4 — II. 4. 50. porro II. 6. 14 usque ad finem libri. Alterum, literis minutissimis Longobardicis, habet Epist. l. 3. 27 — I. 18. 13.

Collatio Saxiana h. e. variantium lectionum sylloge, a Christoph. Saxio descriptarum partim de exemplo Cuningamianae editionis, cui eas adleverat Cortius ex uno cod. Lipsiensi, et uno Vinariensi, partim de alio Maettarianae editionis, cui docta manus IV Codicum lectiones adscripserat. Ex ea sylloge, sibi missa, pro consilio suo

quaedam enotavit Gesnerus, quae syllaba *Sax.* designantur.

Codex Jo. Brodaei, cujus collationem adscriptam exemplo Torrentianae editionis habuit Gesnerus. Ex iis, quae in fine codicis sunt, adparet, eum esse e seculo XIV. Lectiones quasdam exhibet memorabiles; multas optimas, ut Carm. II. 10. 10.

CODICES JANI.

Codices Dessauienses duo, ex Italia eo perlati, quorum *primus*, membranaceus, in folio minori, laceratus et mutilus. Manipuli, quorum singuli integri habent IV plagulas complicatas, numeris romanis, ab alia manu additis, certe reparatis, signantur, et progrediuntur ad XXII. Paginae nec numerum nec custodem habent. Textus totus est ab eadem manu, pallescente Longobardico charactere, praeter initiales versuum quadratas, eleganter et ad lineas instrumento ferreo impressas, scriptus. Literae initiales majores desunt, nec nisi rarius suppletae sunt a manu secunda. Semper *ſ* longum in fine; *i* fere sine apice; vocum compendia semper eadem; correctiones a manu prima, quae scribam doctum produnt. Scholia, tam interlinearia, quam marginalia, quam plurima, lectu difficillima, sed et praeter ea, quae in Scholiastis jam legimus, parvi pretii. Habet codex multas lacunas: 1) a libri I carm. 13. 19 — II. 9. 16. 2) a. l. III. 2. 29 — 4. 15. tum. a. 5. 27 — 7. 12. item a 9. 4 — 16. 2. denique a 19. 1 — IV. 14. 52. 3) a. l. V. 1. 1 — 2. 50. tum a 5. 71 — 17. 27. 4) Epistolarum libri I deest ultimus versus; in libro II autem 1 — 2. 65. 5) a Sermonum lib. II. 5. 45 — 90. tum a 6. 26. — fin. item a 7. 46 — 91 et ab 8. 65 — fin. Titulus ab alia manu, haud dubie eadem, quae manipulos numeris instruxit, exhibet post

indicem operum Horatii hanc notam; *Sanctae Dei genetricis Mariae Sanctique Cipriani episcopi et martyris in Nigenburga. Reparatus* (h. vel emtus, vel renovatus) *anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo.* Si omnia haec et inpr. etiam scripturam recensionemque codicis expendamus, probabile fit, illum e Seculo XIV esse, sed ex vetusto admodum et bono exemplari descriptum.

Codex secundus, membranaceus, in forma octava, rudi filo et glutine (recentius fortasse) compactus, Longobardicis literis minutissimis, saepe negligenti et fugitiva manu, et pallido atramento scriptus. Manipulos habet IX, quorum ultimus V, ceteri VIII folia continent, sine numeris et custode. In odis singulae paginae in binas sectiones divisae. Initiales majores rubrae, virides, atrae. Versuum initiales paullum eminent, sed ejusdem et manus et characteris cum textu, nisi quod nonnullae sunt quadratae minores. Semper *ſ* in fine longum et *i* sine puncto. Vocum compendia semper diversa, versuum ordinandorum frequens neglectus, correctiones vel negligentes, vel perversae, commutationes literarum, ut *d* et *t*, *b* et *v*, scribam declarant rudem et imperitum. Quantum e scriptura ceterisque argumentis adsequi possis, videatur hic codex paullo recentior priori.

Codex Mentelianus, e Seculo XI, qui olim in bibliotheca Jo. Jac. Mentelii fuit, cujus lectiones Marquardus Gudius exemplo editionis Mureti, Venet. 1582. 8. adleverat, unde adscriptae sunt exemplo editionis Desprezianae, quod in illustri bibliotheca academiae Lipsiensis servatur. Adscripta est eidem huic exemplari Despreziano (sic tamen, ut diligenter distinguatur a lectionibus Codicis illius) varietas editionis nitidae Parisiensis, ex officina Vascosani. Ex his emendan-

da sunt, quae in Fabricii biblioth. lat. (ed. nov.) T. I. p. 409. traduntur; ubi et dicitur ille codex Mentelianus Lambini olim fuisse, quod falsum est. I. 28. 6 : 31. 18 : 37. 28. II. 3. 11.

Codices Lipsienses quatuor, qui in bibliotheca senatoria Lipsiae adservantur; quorum *primus* (pulpit. I. n. 6.), membranaceus, fol. complectens CX folia, nec numeris nec signis distincta, quorum octona videntur manipulum efficere. Singula folia interdum a bibliopego permutata sunt. Scripsit totum cod. una manus, sed illa sibi non constans, nunc majores nunc minores pingens literas, quae non quidem plane rudes, at neque elegantes dicendae. Sunt eae, etiam initiales versuum, minusculae, magis latinae quam gothicae. Initiales carminum, more in MSS. consueto, plerumque desunt, et leviter tantum sunt designatae. Compendia vocum crebra. Atramentum temporis diuturnitate fuscum factum. In primi et ultimi folii columna priori sic deletae literae, ut legi vix possint; quare primos XI versus odes I serior penna denuo induxit. Ex omnibus his, aliisque, probabile, codicem Sec. XIII aut XIV in Italia scriptum esse. Duabus quasi partibus constat, in quarum prima, quae Odas, Epodos et Carmen sec. continet, singulae paginae in binas sectiones divisae sunt, lineaeque ductae tam transversae XXVIII, quam ab utraque parte ad perpendiculum, quibus initiales literae et longitudines linearum definirentur. Nec libri, nec singula carmina numerata. Paucae inscriptiones, rubrae illae et a seriori manu. Ut ante artem poëticam: *Incipit liber poëticae.* Ars poëtica statim sequitur Epodos. Scholia in prima parte paucissima, in altera plura, etiam a prima manu; a qua et codicis inscriptio est: *Opa Oracy: item poëtria.*

Codex secundus (pulpit. I. n. 38.), membranaceus, in 4. folia habens CXV; nam primum

folium deperditum est, ut nunc codex incipiat a v. 38 odes II. Folia non signata; quaedam et a bibliopego permutata. Octonis constant manipuli, praeter XIII et XV, qui habent sena. Eos manipulos serior manus in infima prima pagina signavit, I°. II° cet. Ab una manu totus codex est, sed negligentior saepe scriba proditur, verbis aut integris versibus omissis, post ab alio suppletis. Nec literae sibi constant, neque atramentum. Vocum compendia plurima. Diphthongi plures, quam in ceteris tribus, geminatae literae pauciores. Quae omnia, conjuncta inprimis cum scripturae specie, suadent codicem ad seculum XII referre, et habere pro antiquissimo Lipsiensium quatuor. Lineae in singula pagina ductae XXXIV. Initiales versuum alterne rubrae et atrae; illae carminum et librorum pictae, sed arte rudi. Nulla librorum divisio, nulli numeri. Pro inscriptionibus carminum solius metri designationes sunt, minio scriptae, sed lectu difficiles, saepe etiam falsae. Scholia passim adsunt, sed pauca, nec multi momenti. Ars poëtica est inter Odas et Epodos, Epistolae ante Sermones. Folia quaedam ab initio et in fine situ et vermibus admodum corrupta sunt.

Codex tertius (pulpit. I. n. 39.), membranaceus, in 4. Fuit olim Nicolai Heinsii, (Vid. ejus Catal. P. II. p. 89.) e cujus bibliotheca redemit Fr. Bened. Carpzovius (quod hic ipse notavit), unde in biblioth. senat. pervenit. Habet codex LXXXII folia, superne numeris 1, 2, 3, cet. signata (quamquam XVIII ultima elegiam continent scriptoris recentioris: cui in fine additum: *Explicit Yronia Gaufridi*); quorum octonis constant manipuli: quos non solum in ima pagina literis *a*, *b*, *c*, cet. signavit primi librarii manus, sed etiam folia singuli manipuli adpositis numeris, a^1, a^2, a^3 cet. In fine manipuli cujusque cu-

stos est. Membrana adhuc satis nova, atramentum nigrum, licet pallescens. Quae omnia, praeter ductus characterum, codicem admodum recentem arguunt. Est ille literis gothicis eleganter et cum cura scriptus. Vocabulorum compendia in eo plurima. Initiales carminum admodum minuto charactere designantur. Continet liber IV libros Odarum, librum Epodorum et carmen seculare, sine librorum divisione et titulis: nisi quod inter singulas odas una linea vacua relicta est, in qua serior manus quibusdam odis inscriptionem posuit; quae et omissa a librario supplevit, vitiaque emendavit. Lectiones interdum memorabiles habet, ut Carm. II. 4. 20. Scholia paucissima sunt.

Codex quartus (pulp. I. n. 40.), chartaceus, in 4. Fuit olim, ut docet emblema a fronte insertum, Jo. Christo. Wagenseilii, et constat foliis LXXXVIII, quorum IV prima vacua sunt, VI ultima nil praeter pauca de metris odarum, eaque nullius momenti, paginis sex exhibent. Foliis numeros dedit prima manus, usque ad 55. Manipuli quatuor priora, cum septimo, habent folia X, quintus XII, sextus XVI, octavus IV. In cujusque fine custos est. Characteres admodum similes hodiernis Italorum. Compendia vocum valde multa ac impedita. Omnia produnt codicem admodum recentem. Atramentum satis nigrum adhuc, licet jam inclinans ad rubicundum colorem. Nec libris nec odis numeri dati; plerumque tamen unius lineae spatium inter has relictum. Continet codex odas, epodos et carmen seculare; et est valde vitiose exaratus: habet tamen lectiones interdum vix alibi obvias; e. g. Carm. I. 14. 13. Scholia passim pauca adsunt.

Codices Altorfini duo, in bibliotheca academica, quorum descriptionem et lectiones Cl.

Nagelius inde ab a. 1766 octo plagulis singulis edidit, quorum

primus, membranaceus, in 4. non adeo antiquus, M. D. Omeisii, cujus olim fuit, judicio, in fronte libri adscripto. Est is minutiore literarum charactere, sed negligenter et vitiose admodum a scriba valde indocto exaratus. Attamen e bono et nunc ignoto antiquo codice exscriptus videtur; habet enim lectiones multas egregias et elegantes, quae vel raro vel nusquam alias reperiantur, nec profecto ex ingenio stupidi fraterculi venerint. Continet codex omnia Horatii, sed cum magna lacuna, a Serm. I. 5. 57. — II. 1. 49. Ars poëtica sequitur statim carmen seculare. Initiales carminum multo auri levigati nitore splendent. Lectionum ejus specimen dedit *Ch. Theoph. de Murr* in Memorabil. Biblioth. Norimberg. P. III. p. 77. sqq.

Codex secundus, chartaceus, in volumine, quod et Ciceronis de officiis libros, item Claudiani de raptu Proserpinae carmen, carmen de litera Y (quod alias Virgilio tribui solet), Virgilii moretum, et partem batrachomyomachiae Homeri, CLIV latinis hexametris expressam, continet. Satis eleganter scriptus est Horatii codex, multisque interpunctionibus distinctus. Magna in illo etiam librarii ignorantia proditur, in Graecis praesertim. Veluti arti poëticae subscripsit: Τελος φήνης. Το θεο χαρις. Ars poëtica inter Sermones et Epistolas collocata est. Quamvis recentior hic quoque codex haud dubie sit, forte e Seculo XIV exeunte, tamen idem ob lectiones non solum bonas plerumque, sed et proprias ipsi quasdam, easque elegantes et memorabiles, e bono et vetusto libro descriptus et emendatus videtur. Nam emendatorem ceterum indoctum hominem fuisse adparet. Vid. v. c. ad I. 15. 35: 21.

13. II. 12. 8. et 21. Cf. *de Murr* lib. laud. p. 108. sq.

Codex Franequeranus, in bibliotheca academica adservatus, venerandae antiquitatis, cujus et Bentlejum lectiones habuisse vidimus, sed paucissimas et negligenter excerptas. Tum quoque Lamb. Bos in animadverss. ad Horatium (quae ejus animadversionibus ad scriptiores quosdam Graecos, Franequ. 1715. 8. subjectae sunt) nonnullas illius lect. commemorat. Pleniorem ejus lectionum recensum accepit Jani ab Herbellio, qui a. 1770, cum Franequerae versaretur, codicem istum cum Cruquiani Horatii editione anni 1593 docte diligenterque contulit. Est codex membranaceus, forma, quae *in folio* vocatur, oblonga; habetque scholiorum ineditorum insignem copiam. Vid. et Gutberleth. de Saliis, p. 9.

Codex Helmstadiensis, formae maximae, chartaceus et levigatus. literis minusculis satis elegantibus scriptus. Vocum compendia pauca; semper fere *ſ* longum et *u* pro *v*; scripturae errores crebri, in primis in verbis, quae a Graecis sunt. Initiales librorum variis coloribus pictae et deauratae; in singulorum carminum initiis alternant rubrae et caeruleae. Incipit Ars poëtica, sequuntur Sermones, Epistolae, denique carmina. Librarius se adpellat *Mariam Jeronimum*. Seculo XIV exeunte scriptum esse codicem, omnia suspicari jubent. Sed diligentissime tamen ad antiquiorum librorum, nobis nunc ignotorum, fidem emendatus esse videtur. Habet certe lect. quasdam singulares, et memorabiles, ut I. 12. 35: 26. 10 et 11: 37. 28. Scholia etiam non pauca adscripta. Fuisse et hic et ceteri libri mss. bibliothecae Helmstadiensis traduntur olim in Hungariae regis Corvini thesauro. Lectionis varietatem cum eo communicavit Henkius, V. S. R.

CODEX BARTHII.

Commemorat Vir doctissimus, Advers. XXXV. 2. codicem, ut ait, venerandae vetustatis, DCCCC annorum, atque ex eo profert quaedam; sed neque amplius illum describit, nec urbem quidem, ubi eum viderit, nominat. Facilis nimium erat Barth. in constituenda codicum aetate. vid. III. Heyn. elench. codd. Virg. Tom. I. p. XXXII.

CODD. CAR. COMBII.

Delectum habuit Combius Codd. Harlejanorum, in Museo Britannico adservatorum, ex iisque sequentes melioris notae libros adhibuit, ita ab eo designatos

A.	N. 2725.	sec.	X.
B.	— 3534.	—	XII.
C.	— 2724.	—	XIII.
D.	— 3754.	—	XV.
E.	— 2609.	—	XV.
F.	— 4862.	—	XV.
G.	— 2621.	—	XIII.

Editionem insuper principem, in Bibliotheca Regia adservatam, perlegit, et lectiones varias inde enotavit.

CODD. JOS. NIC. DE AZARA.

Interioris notae Codd. aliquot, ad quos textum typis Bodonianis exprimendum exigeret, ad manum habuit Eques illustrissimus, e bibliotheca amplissima eademque lectissima Chisiana depromtós; *quinque* nimirum *Odarum*, *tres Epistolarum*, *Artis poëticae* et *Sermonum*, quorum duo ex eodem thesauro accessere: tertium Zeladiana Bibliotheca suffecit. Lectiones, quas in iis deprehendit, scitas doctasque idem vocat in doctissima, eleganterque scripta Praefat. p. X. ut adeo maximopere dolendum sit, lectionum exqui-

sitiorum silvulam in calce libri non adjectam fuisse.

CODD. OBERLINI.

Quatuor Codd. MSS. Argentoratensibus usus est Oberlinus, vir humanitatis pariter atque exquisitioris doctrinae laude florentissimus, e quibus in usum critices exstantiora in calce splendidissimae suae editionis adjicienda curavit. Ita vero adcuratissime eos describit:

Cod. A. Formae quartae seculo X. tribuendus videtur, quod frequentior diphthongorum, separatis literis scriptarum usus et rariora vocum compendia docent, ut alia argumenta taceam. Continebat Odas, Epistolas atque Satiras, ex quibus varia supersunt. Statim vero deest folium primum, adeoque incipit codex ab Odes II. L. I. v. 2. hinc pergit ad v. 1. odes XXIX. ubi lacuna occurrit ad versum usque 16. odes XXXI. inde procedit ad v. 31. Od. II. L. III. Tum adsunt folia duo, quae fragmenta exhibent Epist. II. L. II. scilicet a v. 112. ad 152. item a v. 193 ad finem. Cui subjectae leguntur Satirae ordine consueto, ubi tamen excisum folium unum abstulit partem Satirae II. et III. L. II. a v. 132. Sat. II. ad v. 75. Sat. III. Desinit codex v. 94. Sat. V. Liber de Arte poetica ex eo plane exsulat. Satis adcurate ceterum scriptus est, et a vitiis immunis. In vocibus compositis et accusativo plurali in *is* exeunte frequens antiquam formam servat, quod idem et de sequente codice valet. (Exstat in Bibl. Academica.)

Cod. B. Formam cum primo eamdem obtinet, ejusdem cum eo seculi putandus est. Scriptura est nitida et sollicite curata; argumenta rubro colore sunt tincta. Innotuit olim *Casp. Barthio*, qui mentionem ejus facit in Adversariis L. XXXVI. c. 14. Leguntur hic *odae*, et quidem

ab initio ad vers. 29. odes XXXV. L. I. Tum pergunt v. 19. odes XIII. L. II. unde continua serie procedunt ad finem libri IV. post quem videtur in codice, ex quo hic noster descriptus est, sequutus Liber de Arte poetica. Ita enim rubrum habet: *Q. H. F. de Arte poetica explicit, incipit Epodon*, et glossa adjecta in margine ista addit: *finitis quatuor libris carminum et poetria Horatius a Mecoenate rogatus, ut, si aliquod genus metri apud Graecos inveniret, id Latinis ostenderet* etc. Neque vero in nostro codice inserta fuit Ars poetica; sequitur enim illud rubrum statim *Liber Epodon* in eodem quaternione ab initio ad Odes X. v. 8. ubi deficit, tum rursus pergit ad Odes XIV. v. 12. ad finem Epodon, cui subjicitur carmen seculare. Schóliis abundat hic codex, aeque ac prior: de quibus alibi forsan aperietur dicendi locus. (Bibl. Acad.)

Codex C. Folio oblongo. Spectat ad sec. XI. aut initium XII. Rarissimas habet diphthongos sejunctim pictas; hinc inde vocalis tertia duplicata gemino accentu insignitur. Ceterum in medio diversa literarum forma diversorum librariorum manum arguit. Complectitur *Artem poeticam*, *Satiras* et *Epistolas*, et omnia quidem haec opera integra. Scholia habet rariora. Mendis hinc inde scatet. (*Jo. Jac. Gambsii.*)

Codex D. Formae quartae. Sec. XI. vel XII. hunc quoque adsignandum puto. Minorem librarii curam frequentiora vitia, scripturae inaequalitas et passim ruditas produnt. Habet librum de *Arte poetica*, *Epistolas* et *Satiras*. Scholia pauciora margini visuntur adlita. Est, ubi credas, ad dictata recitantis verba excepisse scribam; sic L. I. Sat. X. v. 50. habet *addixi* pro *at dixi*. Sed idem in Cod. C. nonnunquam observare licet; sic L. II. Sat. VI. v. 54. *ad omnes Dii* pro *at omnes Dii* (*Franc. Phil. Louis.*)

Hactenus de Codicibus, quorum auctoritate Horatii lectio stabilita est. Jam, quo melius perspiciatur, quam exiguum omnino illud sit, si numeri ratio habeatur, quod in poëtam nostrum e Codd. redundarit adjumenti atque commodi, et qui fructus amplius inde sperandi sint; librorum MSS., maximam partem nondum excussorum, copiam, per cultiorem Europae partem sparsam, sub unum conspectum hic adducere et tanquam in tabula repraesentare visum est: quamquam ex notitiis, quas bibliographi de iis suppeditant, parum adcuratis ac subtilibus, quem usum criticum praestituri sint, omnino parum tuto statui posse ipse sentiam. Alphabeticum autem in terris, quae istos thesauros reconditos servant, percensendis tenebimus ordinem. Primum igitur

In *Anglia* et quidem *Londini* adservatur in biblioth. Regia:

Horatii Ars poetica, Sermones et Epistolae. Vid. Dav. *Casley* Catal. of the MSS. of the Kings library p. 240. Est Bentl. n. 14.

In Eccles. *Westmonasteriensi.*

n. 1116. *Horatii* Opera.
n. 1117. *H. Epistolae* quaedam et *Ars poetica.*
n. 1118. *H. Odae*, cum vet. commentatoris notis. Ib. p. 27.

In bibl. *Isaaci Vossii*

n. 2492. *Horatius*, cum expositione interlineari, et Scholiis antiquis.
n. 2622. *Horatius*, cum expos. interlin. et notis marginalibus.
Ibidem exempl. Horatii Plantinianum exstat, *Casauboni* manu notatum, n. 2790.

In Museo *Britannico* Codd. *Harlejani*

n. 2581. *Q. H. Fl. de Arte poetica, Saturarum Libri II. Epistolarum libri II.*

n. 2609 *Q. H. Fl. Carminum libri* IV. *et Vita* Desunt in fine duo folia. Sec. XIII. Juxta Comb. sec. XV.

n. 2621. *De Arte Poetica liber, Epistolarum libri* II. et post alia interjecta *Saturae octo priores.* sec. XIII.

n. 2632. *Carminum* sive *Odarum* libri IV. cum *vita Horatii. Epodon liber* et *carmen seculare.* sec. XV.

n. 2642. *Carminum seu Odarum Libri* IV. sec. XV.

n. 2688. *Epodων* IX *postremae:* cum expositione — *carmen seculare : Epistolarum primi libri et pars secundi.*

n. 2699. *De Arte poetica liber: Sermonum sive Satyrarum libri* II.

n. 2710. *Carminum Libri* IV.: *Epodων libellus: carmen seculare.* Cod. scriptus per Angelum Ariminensem, Romae 1443.

n. 2724. *Opera omnia* cum Scholiis hoc ordine: *Carminum libri* IV. *de Arte poetica: Epodων liber: Carmen seculare: Epistolarum libri* II. *Sermonum libri* II. *Vita.* Sec. XIII.

n. 2725. *Opera*, eodem ordine. Deest Sermonum lib. II. Sec. X.

n. 2734. *Opera.* Sec. XV.

n. 3510. *Opera.* Sec. XV.

n. 3534. *Opera.* Sec. XII.

n. 3754. *Opera.* Sec. XV.

n. 3892. *De Arte poetica*, liber: *Epistolae* IV. libri I. Sec. XV.

n. 3997. *Opera* Sec. XV.

n. 4079. *Opera* et *Vita.* Sec. XV.

n. 4862. *Odae, sermones, Epistolae* et *Ars poetica.* Scribebat Ferrariae Joh. Carpensis. A. D. 1461.

n. 5303. *Opera.* Sec. XV.

n. 5413. *Opera*. Sec. XVI. Denique
n. 2732. *Scholiastes* in Horatium. Sec. XIII.

In bibl. *Bodlejana*

n. 1657. *Horatius de Arte poetica* (Catal. Librorum MSS. Angliae et Hiberniae (Oxon. 1697.) p. 97. T. I.)

In bibl. *Norfolciana*

n. 2961. *Horatius*, cum commentario Acronis Grammatici.
n. 3126. H. ode VII. L. IV. subjecta Ciceronis de Off. libris, unde conjecturam ducas, Schoefferum editionem suam inde descripsisse.
n. 3130. *H. Opera*, cum notis interlin. et margg.

In bibl. *Franc. Bernardi.*

n. 3605. *Horatii Epistolae.*

In bibl. *Thomae Galei.*

n. 6032. *Horatii Epistolae*, liber valde antiquus, cum glossis interl. et commentariis.
n. 6120. *Horatius* integer, cum commentariis.

In bibl. *Eduardi Bernardi*

n. 7443. *Horatius.*
n. 7444. *Idem.*
n. 7453. *Idem* cum glossis.
Ibidem tria Horatii exempla exstant, cum vett. libris collata.

In aedibus *Jacobaeis*

n. 8621. *H. de Arte poetica*, et ejusdem *Sermones* cum Scholiis.

In bibl. *Jo. Mori*

n. 9193. *Horatius* integer, eleganti charactere exaratus. Cod. membran. in 12.

Oxonienses

Oxonii in Collegio Reginensi:

n. 938. Cod. membran. 4. *Horatii Opp.* cum Scholl. hoc ordine exhibens: Carminum Libri IV. Ars poetica: Liber Epodon: Carmen seculare: Sermones, Epistolae. (T. I. P. II. p. 30.

In Collegio *Magdalenensi*:

n. 2156. *Horatius* cum Scholiis aliquot. (Ibid. p. 72.)

n. 2185. *H.* de *Arte poetica*, ejusdem *liber Satirarum et Epp.* cum Scholiis. (Ibid. p. 73.)

Cantabrigiae in colleg. *S. Trinitatis.*

n. 446. *Horatii Epistolae* (Ibid. T. I. P. III. p. 99.)

In domo *S. Petri*

n. 1929. *Horatius*; liber ex parte imperfectus. (Ibid. p. 155.)

Vigorniae in Ecclesia Cathedrali

n. 822. *Horatii Carminum* et *Epodων* libri. Carminum libri II. priores deperditi sunt. (Ibid. T. II. p. 20.)

n. 902. *H. de Arte poetica*, cum notis. (Ib. p. 21.)

In *Batavis* oris et quidem *Lugduni*

In bibl. *Academica*

n. 27. *Horatii* varia opera, quae finiunt in Satira: Ut Nasidieni juvit te coena beati, cum variis glossis inter versus aut ad margines adscriptis. Cod. membr. vetustissimus. *Catal. Bibl. Lugd. Bat.* p. 326.

Ibidem inter *Vossianos*

n. 21. *Horatii Carmina*, cum Scholiis densis et

antiquis, ubi etiam Sermones dividuntur in Eclogas. Codex egregius in membr. 4. Colligata est *Ars* ejusdem *poetica*. Adhaeret *Ovidii* Ibis in charta. *Catal.* p. 378.

n. 6. *Horatii* Flacci Venusini moralissimi *Epistolarum* liber. Item *Odarum* libri et de *Arte poetica*; Vita Horatii et Ars metrica Odarum ejus. Item ars metrica Boetii Severini Torquati. In ipso Horatio sunt Scholia interlinearia et marginalia. Cod. membran. rec. 8. *Catal.* p. 386.

In eadem bibl. exstant exempla Dionys. Vossii et Casauboni manu notata. Vid. Catal. p. 266.

In *Belgio*: in Bibliotheca *Marchianensi*

Oratii carmina, cum explanatione.
V. *Sander* Bibl. Belg. MSS. (Insulis 1641.) p. 60.

In *Dania* et quidem *Hafnia* in bibliotheca Regia:

Carminum libri in membrana nitide exarati. 4.
Carminum Libri II. cum Scholiis, cod. chartac.
Ars poetica et Epistolarum Libri II. cum commentario Zach. Lundii autographo.

Vid. Joh. Erichsen *Udsigt over den gamle Manuscript - Samling i det Kongel. Bibliothec.* (*Kobenh.* 1786.) p. 68.

In *Galliis* et quidem in *Parisiensi* bibliotheca publica:

n. 6098. *Horatii Epistolarum* Libri II. cum Scholiis margg. et glossis interlin. Codex chartac. sec. XV. olim. de Noailles.

n. 6102. *H. de Arte poetica: carminum libri* IV. *Epodon liber, et carmen seculare.* Cod. chartac. sec. XV.

n. 7369. *H. Ars poetica*, cod. membran. a. 1471. exaratus, olim Mazarinaeus.

n. 7892. *H. de Arte poetica*, cod. membran. sec. XV. exaratus. Olim Puteanus.

n. 7900. a. *H. carminum libri QUINQUE*, cum Acronis commentario: Epp. liber. I. Cod. membran. sec. X. olim Puteanus.

n. 7971. *H. opp. omnia*, cum glossis inter lineas et ad marginem; in calce adnotatt. de variis metrorum Hor. generibus cum ejusdem Vita. Cod. membr. sec. X.

n. 7972. *H. Opp.* cum glossis et Scholiis, cod. membr. sec. X. olim Mentellianus.

n. 7973. *H. Carmina, ars poet., epodon liber, carm. seculare, Satirarum l.* I. *et secundi duae priores.* Cod. sec. X. membr. primum Petri Danielis Aurel. postea Colbertinus.

n. 7974. *Opp. cum Scholiis.* Ad calcem subjic. de metris H. et ejus vita. Cod. membr. sec. XI. olim Puteanus.

n. 7975. *Opp. cum Scholiis.* Cod. membr. sec. XI.

n. 7976. *Opp. cum Scholiis.* Cod. membr. sec. XII.

n. 7977. *Opp. cum Scholiis.* Cod. membr. sec. XII. olim Magistri Nicolai de Clamengiis, postea Colbertinus.

n. 7978. *Ars poetica et Epistolae* V. postremae L. I. Hae sec. XIV. illa sec. XII. exarata. Cod. membran.

n. 7979. *Carmina, ars poet., et Satirae cum glossis.* Cod. membr. sec. XII. exaratus. Olim Colbert.

n. 7980. *Ars poetica, Satirae et Epp. cum Scholiis.* Cod. membr. sec. XIV.

n. 7981. *Ars. poetica, Epp. et Satirae cum*

Scholl. Cod. membr. sec. XIV. primum Thuani, postea Colbert.

n. 7982. *Ars poetica et Epp. cum Scholiis.* Cod. membr. sec. XIV. olim Tellerianus.

n. 7983. *Opp.* deest. ep. 2. L. II. Cod. chartac. sec. XV. olim Mazarin.

n. 7984. *Opp. cum glossis.* Cod. membr. sec. XV. primum Thuani, postea Colbert.

n. 7985. *Acronis commentarii in Horatii carmina, librum Epodon, et carmen sec.* — *Anonymi* Expositio in ejusdem A. P. et Satiras. Codd. sec. XV. chartac. olim. Mentellianus.

n. 7986. *Acronis commentarii.* Cod. chartac. saec. XV. olim. Mentell.

n. 7987. *Pomponii Porphyrionis comment. in H.* Cod. membr. sec. XV.

n. 7988. *Pomp. Porphyrionis comm. in H.* — *Acronis comm. in ejusdem Carmina, epodom librum et c. seculare.* Cod. membr. sec. XV.

n. 8072. *Carminum libri III. priores, cum glossis et Scholiis.* Cod. membr. sec. X. olim Thuani nost Colbert.

n. 8074. *Ars poet., et Epp. cum glossis et Scholl.* Cod. membr. sec. XIV. primum Thuani, postea Colbert.

n. 8212. *Opp.* Cod. membran. sec. XII. olim Mazarinaeus.

n. 8213. *Opp.* Cod. membr. sec. XII. olim Mazar.

n. 8214. *Opp. cum glossis et Scholl.* in fine subjectas habet annotatt. de Horatii numeris et ejusdem Vitam. Cod. membr. sec. XII. olim Colbert.

n. 8215. *Opp.* (deest L. I. init.) Cod. sec. XIII. membr. olim Bigotianus.

n. 8216. *Opp.* Cod. sec. XIII. in membrana. Olim Colbertinus.

n. 8217. *Opp.* (desiderantur L. II. Serm. et A. P.) *cum Scholl. et glossis.* Cod. membr. sec. XIII. olim Colbert.

n. 8218. *Ars poet., Epp. et Satirae.* Cod. membr. sec. XIII. olim de Noailles.

n. 8219. *Opp.* (L. II. Sat. et Epp. desiderantur) Cod. sec. XIV. membran. Olim Lud. de Targny.

n. 8220. *Epp. Libri* II. ad. Calc. subjic. *Annonymi* Adnotatt. in Odas H. manu recentiore. Cod. sec. XIV. membran.

n. 8221. *Epp.* L. I. (finis desideratur.) Cod. membr. sec. XIV. Mazar.

n. 8222. *Ars poet. Epp.* Cod. membr. sec. XIV.

n. 8223. *Opp. cum glossis et Scholl.* Cod. membr. sec. XV. Colbert.

n. 8224. *Carmina et Epp.* Cod. chartac. a. 1463. exaratus.

n. 8225. *Carmina cum Scholl.* Cod. chartac. sec. XV. olim. Mazar.

n. 8226. *Carmina et Ars poetica* Cod. chart. sec. XV.

n. 8227. *Carmina:* Cod. chartac. sec. XV. Mazarin.

n. 8228. *Epp. et Carmina:* Cod. membr. sec. XV.

n. 8229. Ars *poetica cum glossis.* Cod. sec. XV. chartac. olim. Baluzianus.

Argentorati.

Q. H. Fl. Epistolarum libri cum glossa. Cod. chartac., fol. in bibl. S. O. Hierosolymit. Vid. *Witter* Catal. Codd. MSS. biblioth. istius Ordinis p. 13.

In *Germania*, et quidem

Dresdae, *Horatii Opera.* Codex chartac. sec. XV. fol. Notatae in margine ejus Var. Lectt.,

Emendationes et Observationes manu *Ge. Fabricii*, ad quem olim pertinuisse putatur. Vid. *Goetzii* Memorabb. Bibl. Dresd. P. I. p. 515.

Erlangae, in bibl. Academica, Cod. chartac. sec. XIV. (1386.) *Horatii Epistolas* complexus. Vid. *Pfeiffer* Beytr. zur Kenntnifs alter Bücher und Handschr. Hof. 1783. *Hirsching* Beschr. der Bibl. T. II. p. 304.

Ibidem *Odas Horatii* in membranis, cum diversitate lectionis et Scholiis in margine adservari, satis locuples auctor est Cl. Harles. Notit. Script. Lat. T. II. p. 370. qui paucas singulares et a vulgatis diversas lectiones in isto codice deprehendit.

Francofurti ad M. H. Fl. *Epistolarum moralium* L. I. Cod. MS. sec. XV. Uffenbach. Nonnullae Anonymi notis uberrimis instructae sunt.

Vid. Catal. bibl. Uffenbach. P. II. p. 220.

Gaybaci in Franconia apud Illustrissimos Comites de Schönborn:

Horatii Epistolae, cod. membran. scriptus a. 1332.

Horatii Carmina et *Odae* cum glossa marginali et interlineari.

Vid. Cl. *Degen* Beytrag zu Nachrichten von alten Handschriften Ansp. 1785. *Hirsching* T. I. p. 134. et T. II. 333.

Gothae.

Horatii Sermones et Carmina.

Ex Cypriani bibl. Goth. laudat Montfauc. I. p. 600.

Gottingae.

Praeter Cod. chartaceum, a Gesnero jam subinde ad partes vocatum alium bibliotheca acade-

mica possidet Cod. membranaceum, *Q. Gratii Flacci Sermones et Epistolas* complexum. Est is nitidissime scriptus, ceterisque ornamentis librariorum satis liberaliter instructus, sed vix ultra typographicae incunabula adsurgit, ac vulgares fere lectionum discrepantias offert. Ad nostras terras perlatus est inde ab ultima Hesperia a Cel. *Tychsenio* a. 1784.

Ipse possideo fragm. *Artis poeticae* in membrana exaratum, et ipsum seculi XV. neque ulla memorabili lectionis varietate insigne.

Noribergae.

Plures ibi Codd. exstare, qui vel integra Horatii opera, vel singulares ejus libellos complectantur, qui tamen non ultra sec. XIV. adsurgant, tradit *Hirsching.* Zusätze p. 262.

Pragae.

In bibl. Principali Furstenbergia: *Horatii Opera*, Cod. membran. sec. XIV. 4. olim Ducis de la Valliere. Adjectas habet Lectt. discrepantias.

Ibidem: *H. Opp.* itidem Lectt. varietate instructa. Cod. membr. sec. XIII. vel XIV. 4. Vid. *Hirching Beschreib. der Biblioth. Deutschlands.* T. III. *Zusätze* p. 287.

In bibl. Capitul. quae in aede S. Viti adservatur:

Horatii Epistolae et Poetria. fol.
Ejusdem Carmen seculare. fol.
Ejusd. Carmina. 4.
Hirching l. l. T. III. P. I. p. 210, 211.

In bibl. *Clementina*, s. Academica:

Horatii Sermones sec. XIII.
Iidem sec. XIV.
Iidem sec. XV.
Hirsching l. l. p. 257.

Ratisbonae in bibliotheca Monach. O. S. Benedicti ad S. Emmeranum.

Opera: Cod. MS. n. 337. in Catal. bibl. T. II. p. 56.

Alius Cod. MS. membr, sec. XI. n. 82 4. Ibid. p. 137.

Carmina: Liber Odarum in membrana, n. 834. In eodem volumine: diversa Horatii carmina sec. XIII. Ibid. p. 139. *Carmina*, in fine et initio mutila, cod. membran. sec. XI. n. 830. Ibid. p. 139. et *Hirsching* Beschr. der Biblioth. Deutschl. III. p. 583.

Ibidem reperitur *Oratius Flaccus de Diversis* (f. *Satirae*) n. 845. sec. XI. Ibid. p. 141.

Vimariae.

Codex unus *Horatii*.

Hirsching Zusätze zu seiner Bibliothekengeschichte Deutschlands p. 171.

Vindobonae

n. 141. Philol. *Horatii Opp.* Cod. membran. fol. min. eleganter scriptus a. 1448. (finitus d. VI. Febr.) ut in calce operis librarius monuit, literis majoribus artificiose pictis. Fuit olim Jo. Sambuci. Continet Horatii poemata antiquo ordine.

n. 187. *Ars poetica* cum Scholiis marginalibus.

n. 201. Cod. membran. fol. min. sec., ut videtur, XIII. scriptus. Continet *poetriam* et *Sermones*, Scholiis interlinearibus et marginalibus instructos.

n. 204. *Ars poetica, Satirae, cum Scholiis, et vita Horatii.*

n. 214. Cod. membran. sec. XVI. nitidissime scriptus (in 4.) literis majoribus dexterrime pictis, auroque subinde obductis. Fuit

olim Jo. Sambuci, qui passim lectionis varietatem in margine adnotavit.

n. 463. Cod. chartac. fol. *Epistolas cum glossis* complexus. Vid. Lambec. T. II. p. 927. ed. Kollar. Denique.

n. 244. Cod. membran. sec. XIII. in 4. crebris vocum compendiis et pallido atramento scriptus. Continet foll. 17. Scholia *anonymi* cujusdam auctoris in Horatii artem poeticam, cujus initium: *In hoc libro est intentio Oratii tractare de poetica arte* cet. et

n. 282 et 283. (Apogr. ejusdem. exempli) Cod. chartac. in 4. sec. XVII. Continet incerti auctoris (in Catal. bibl. Palat. „qui Franc. Tonner a Trubach esse videtur) Scholia in H. XVIII. priores Epp., et in nonnulla ejusdam carmina lyrica.

Adcuratiorem horum Codd. notitiam debeo doctissimo Medico Car. *Weigelio*, Aetii futuro Sospitatori.

In *Helvetia* et quidem in bibl. *Bernensi*

A. 60. *Horatii Ars poetica.* Codex chartac. sec. XV. 4.

n. 21. *H. Odarum libri IV. Ars poetica; Epodon, Epistolarum libri II. Sermonum libri II.* Cod. membran. sec. X. fol. Olim Petri Danielis (Aurelianensis). Sermones mutili sunt a medio Sat. VIII. L. II. et desinunt v. 89. *Et leporum avulsos ut multo suavius armos.*

n. 223. *In Horatii Carmina et Epodon commentarius Acronis.* Cod. membr. sec. XV. fol.

n. 266. *Scholia in Horatii Artem poeticam, Sermones et Epistolas.* Cod. membr. sec. XIII. fol.

n. 308. *Horatii Carmina* (Opp.) eodem ordine, quo in cod. n. 21. membr. sec. X. 4. Mutilus est a Sat. I. L. II. v. 13. *Cupidum pater optime vires.* Additae sunt paucae et levis momenti notae in marg.

n. 327. *H. Ars poetica, Epistolae et Sermones; praemissa argumenta odarum et Scholia in Artem poeticam.* Cod. membran. sec. XII.

n. 398. *Horatii Odarum* fragmentum ab oda XXIII. L. III. usque ad finem Odarum. Additae sunt *Ars poetica, Satirae* III. L. I. *et Epistolae.* Cod. membran. sec. XI. 4.

n. 487. *Horatii Epistolarum* fragmentum a I. Epist. L. I. v. 68. usque ad Ep. X. v. 41. *Serviet aeternum* cet. Cod. membran. sec. XII. 4. Varia in eo extra ordinem posita.

n. 516. *In Horatium Porphyrionis et Acronis commentarii.* Cod. chartac. sec. XV. 4. „Scripsit Petrus Marsus Viterbi 1472."

n. 520. *H. Odarum Libri IV. cum Scholl. marginalibus.* Cod. membran. sec. XV. 4. Olim Bongarsii.

n. 542. *H. Odarum Libri IV. Epodon, Ars poetica, Satirarum Libri II. Epp. Libri II.* Cod. membr. sec. X. 4. initio Artis poet. mutilus, et Sat. 2. l. I. in duas dividit a versu *regibus hic mos est* cet.

n. 619. *H. Satirae et Epistolae cum Glossis marginalibus.* Cod. membr. sec. XI. 8. Incipit a L. I. Sat. 9. Tum Sat. 10. praefixos habet vv. *Lucili* cet.

n. 622. *Scholia in H. Artem poeticam, et Epp. ex Acrone conscripta.* Cod. membr. sec. XIII. 8.

n. 648. *Scholia in Horatii Odas, Artem poet., Satiras et Epp.* Cod. membr. sec. XIII. 8. Olim Bongarsii.

(*Sinner* Catal. Codd. MSS. bibl. Bernensis T. I. inde a pag. 477. Idem T. III. p. 282. ibidem adservari ait *Hadr. Junii* in Odarum Horatii libros II. priores Commentarium, cujus etiam specimen cum praefatione ejus adposuit.)

In *Italia*, et quidem

Caesenae in bibl. Fratrum minorum

Codex Horatii sec. XII. cum Scholiis, quae tamen sec. XV. demum exarata videntur, judice Mucciol. Catal. bibl. Malatest. T. II. p. 163. qui et Acronis pleniorem commentarium ibi adservari tradit.

Florentiae

I. In Bibl. Laurentiana Medicea Plut. XXXIV.

n. 1. Codex membran. sec. XII. 4. correctissimae atque castigatissimae lectionis, dignus adeo, qui adcuratissime exploretur. Glossas interlineares habet et Scholia in margine uberrima, ab eadem manu exarata. Praecedunt Vitae Horatii III. quarum duae priores tantum editae sunt. Opera ita sunt disposita: Carminum libri IV. De Arte poetica liber unus. Ejusdem Epodon ad Mecoenatem (in his Ep. II. in duas divisa est, altera incip. a v. 23. *Libet jacere* cet. Idem factum in Epod. IX. ubi altera incipit a. v. 27. cum epigraphe: *de fuga Antonii.*) Carmen seculare: Epistolarum libri II. (Ep. XV. L. I. in duas dividitur. Altera incipit a. v. 26. cum titulo: *Ad Moenium Scurram* Item Ep. II. L. II. desinit v. 108. et nova incipit v. 109. adposito: *Lex poematis.*) Sermonum Libri II. ubi Sermo 2. Libri I. in duos divitur, inchoante altero a v. 86. Item Sermo 2. Libri II. ubi

alter incipit a v. 53. cum titulo: *Corripit sordidos sub Ofelli nomine.* Item Serm. 3. qui desinit v. 167. et v. 168. novus incipit„ inscriptus: *Contra ambitiosos et avaros ecloga* V. Franc. Petrarchae fuisse hunc Codicem testatur subscriptio ejus autographa: *Liber Francisci Petrarce laureati, qui post obitum ejus remaneat penes heredem suum. Emptus Jan.* 1347. *Novembris* 28. In ejus integumento legitur, Ant. Cocchinum hunc cod. contulisse mense Febr. 1731. Constat foliis 141.

n. 2. Cod. membranac. sec. XV. 4. nitidissimus, vulgarem servat opp. ordinem.

n. 2. Cod. membranac. sec. XV. 8. In hoc *Ars poetica* inter *Sermones* et *Epp.* relata est.

n. 4. Cod. membr. in 4. minori oblongo sec. XIII. a pag. 41. ad 50. manu suppletus. Glossas et Scholia habet in margine diversa manu exarata. Ars poetica antiquum locum tenet.

n. 5. Cod. membranac. sec. XIII. ineuntis, in 4 minori oblongo. Complectitur *Artem poeticam, Sermones et Epistolas, cum Scholiis in margine exaratis.* Initio legitur: *Antonii Petrei* Canonici Florentini n. 69.

n. 6. Cod. membran. sec. XIV. Continet *Artem poeticam et Epistolas.* In fine rubris literis subnotatum est: *Iste liber est Franc. Joh. Vannicelli populi Sancti Felicis in Platea, quem ipse fecit scribi anno Dom.* MCCCLXXIX *de mense Februarii.*

n. 7. Cod. membran. sec. XII. in 4 minori, binis columnis exaratus. Post praecepta Grammatica, rationem metricam et Musarum nomina sequuntur argumenta in omnia poemata, hoc praefixo titulo satis poetico: *Sucus odorifer florentissimi et aprici libri Odarum*

Horati. In fine auctoris nomen indicant duo hi versiculi:

Haec ego Furlanus Daniel quaesita coëgi,
Utque vides, celeri scripta fuere manu.

n. 8. Cod. membran. sec. XV. 4. nitidissimus, in quo Ars poetica ante Epodon librum scripta est, et Sermones libri I. primo et ultimo excepto, Eclogae audiunt.

n. 9. Cod. membran. sec. XV. 4. Continet *Carminum libros IV. Epod., carmen seculare et sermonum Libros* II. quorum alter desinit in S. V. v. 52.

n. 10. Cod. membran. sec. XIII. ineuntis in 4 minori oblongo. Exhibet *Carmina cum glossis et Scholiis, Epod., carmen sec.,* et reliqua.

n. 11. Cod. chartac. in 4. min. sec. XV. complectens *H. Opp.* antiquo ordine.

n. 12. Cod. membran. saec. XIII. ineuntis in 4 min. obl. Ars poetica instructa est Scholl. marg. et glossis interlin. et in fronte habet monstrum illud, quod initio describitur, rudi calamo delineatum. Reliqua destituta sunt Scholl.

n. 13. Cod. membran. sec. XII. in 8 obl. Continet *Opp.* antiquo ordine, cum glossis et Scholiis, alia manu adjectis.

n. 14. Cod. membran. sec. XIII. in 8. hoc ordine: *Ars poetica, Sermonum Libri* II. *Epist. libri* II. *Carminum libri* IV. *Epodon liber unus, carmen seculare,* quod glossas et Scholia habet, a varia manu allita. Tum sequuntur argumenta Sermonum et Epp., versibus heroicis expressa.

n. 15. Cod. membran. sec. XIII. ineuntis in 8 min. habens tantum *Sermonum seu Satyrarum libros* II. *cum glossis et Scholiis brevibus.*

n. 16. Cod. membran. sec. XV. 8. *Epistolas* exhibens.

n. 17. Cod. membran. sec. XV. 8. obl. *Carmina, Epodon librum* et *carmen seculare* continens.

n. 18. Cod. membran. sec. XIV. 8. tenens *Carmina cum glossis* et *Scholiis ; Epodon librum* (qui inscriptur *LIBER V.*) et *carmen seculare.*

n. 19. Cod. chartac. sec. XV. 8. habet *Carmina, Epod. carmen seculare, artem poeticam* et *initium primae Satirae* usque ad v. 51.

n. 20. Cod. membran. sec. XIV. 4. *Artem poeticam et Epp. cum glossis et Scholiis exhibens.* In fine:

Explicit, expliciat, ludere scriptor eat.

n. 21. Cod. membran. sec. partim XII. partim XIII. fol. complectens *Artem poeticam cum glossis et Scholiis Epist.* I. Lib. I. sec. XV exaratum, et Persium. In fine inscite:

Clausit Dane (Danaen) *pater, cui jungitur aureus imber* cet.

n. 22. Cod. membran. sec. XIV. ineuntis, fol. habet *Artem poeticam et Epp. cum glossis.* In fine:

Qui scripsit scribat, semper cum Domino vivat.

n. 23. Cod. membran. sec. XIII. 8. *Ars poetica et Epp. cum glossis.* In fine:

Manus scriptoris salvetur omnibus horis,
Qui me scripsisti, fias ovis in grege Christi,

Iste liber est Giorgii Ghezzi, morantis in scholis magistri Francisci Doctoris grammatici ac poitae. Deo gratias. Amen.

(*Bandini Catal. Bibl. Laurent.* T. II. p. 145 — 153.)

In ejusdem bibl. Plut. XXXVII.

n. 24. Cod. membran. sec. XIII. 8. *H. Ars poetica et Epp. cum glossis et Scholiis. Bandini* II.

Plut. XXXVIII.

n. 27. Cod. membran. sec. XIII. in 4 majori, contin. *Carmina*, *Artem poeticam*, *Epod.*, *carm. seculare* (quod patrimi et mamae cantabant ad chorum puerorum), *Epp.*, *Sermones*, quorum III. Lib. II. in tres partes divisa legitur, cum titulo primae: *Disceptatio Damasippi cum Horatio:* secundae: *Contra ambitiosos et avaros;* tertiae: *Contra luxuriosos et insanos*, Bandini II. 275. dignissimum hunc. cod. judicat, qui pro editione istius poetae adornanda consulatur.

Plut. LXXXXI. Sup. (*Bandini* III. 756.)

n. 21. Cod. membran. sec. XV. 8. *Carmina*, *epod.*, *et carmen seculare* continens.
n. 22. Cod. chartac. sec. XV. in 4 minori, *Eclogas* (Sermones); *Carmina*, *Epodon lib. et Carmen seculare cum Scholiis*, quae valde docta Bandini dicit, continens. In calce:

Scriptori (Scribae) *det munus, qui regnat ternus et unus*
Vivat in caelis Bartolomeus nomine felix.

Plut. LXXXXI. inf. (Bandini IV. p. 7.)

n. 12. Cod. chartac. sec. XV. 8. *Horatii Opp.* praeter Epp. complectens.

Plut. XXIII. bibl. S. Crucis (Laurent. illatae) a dextera p.

n. 11. Cod. membran. sec. XIII. 4. *Artem poeticam et Epp. cum Scholl.* habens. In calce :

Qui me furatur (vel) reddat, vel suspendatur.

Bandini IV. p. 677. Denique

Plut. LXXXXI. sup. (*Bandini* III. p. 757.)

n. 23. servatur Cod. *Acronis expositionem super Epistolas et Sermones H.* continens, vulgata plenior, et

Plut. XXXIII. (*Bandini* II. 105.)

n. 21. Cod chartac. sec. XV. in 4 min. *Acronis commentarium in Horatii carmina* complexus. Ex vv. subjectis patet, Petrum de Cenninis Acronem istum fideliter (*error si quis inest, exemplar semina sevit*) ex antiquo cod. descripsisse.

II. In bibl. *Riccardiana.* (Vid. *Lamii* Cat. p. 237.)

Plut. M. III.

n. 11. Cod chartac. in fol. tenet *Horatii Opera cum commentariis Acronis.* In fine : *Explicit liber Acronis super odas Oratii a me Ricardo Lunensi, Blasii filio Lunensi, a. D. MCCCCLVII. et die quarto mensis Maii et hora prope XXIII et die Mercurii. S. Expletus Florentiae.*

n. 14. Cod. chartac. in 4. *H. Opp. cum Scholiis et glossis.*

Plut. M. IV.

n. 3. Cod. chartac. in 4. *H. Opp.* In fine : Explicit liber Oratii Venusini, scriptus per me, Benedictum Andreae Gini : finitum autem est die XV. mensis Augusti 1470.

n. 4. Cod. membranac. in 4. seculi, ut videtur, XII. *H. Opp.* continens. In fine legitur : *Hic*

liber mei est Fr. Christophori Lucensis Ord. Min. Et alibi: *Presbyteri Francisci Ser Philippi de Bonagratiis de Piscia.*

n. 5. Cod. membranac. 4. sec. XIII. initio mutilus, continet *Horatii Opp. cum Scholiis.*

n. 6. Cod. membran. in 4. *H. Opp.* In prima pag. legitur: *Barptolomei Fontii.*

n. 7. Cod. membran. in 4. sec. XIII. *H. Opp.* continens.

n. 8. Cod. chartac. in 4. *Opera H.* complexus. In prima pag. legitur: *Giraldi de Giraldis Francisci filii.* In fine Artis poet. scriptum est: *Finit die V. Aprilis* 1475. et in fine Cod.: *Index Odarum finit sexto Kal. Augusti* 1467.

Plut. L. IV.

n. 13. Cod. membran. in 4. sec. XIII. contin. *Artem poet. Sermones et Epistolas.* In fronte legitur: *Liber Georgii Antonii Vespucci.*

n. 22. Cod. chartac. 4. compl. *Carmina* et *sermones.*

n. 26. Cod. chartac. 4. habet *Opp. cum schol. Porphyrionis.* Olim *Bartol. Fontii.*

n. 30. Cod. membran. in 4. *Poeticam et Epp.* complexus. In fine: Iste liber est Francisci Altobranci de Albertis de Florentia posuit hoc manu propria V. Nov. 1433. Tum: Hunc librum ego Landinus a Franc. Altobranci dono accepi die VI. Aug. 1443.

n. 33. Cod. membran. 4. *Epistolas* habet.

n. 34. Cod. chartac. 4. *Satiras cum glossis.*

n. 35. Cod. membran. 8. *Epistolas.* Denique Plut. N. III. n. 29. tenet Cod. chartac. 4. *Acronis scholia in A. P.* Plut. M. IV. n. 2. *Commentar.* in Horatium, chartac. 4. Plut. IV. n. I. *Porphyrionis comm. in Hor.* in

chart. 4. N. I. n. 9. *Explanationem Porphirionis super H. Fl. Poetica.* cod. ch. 4. tandem Pl. M. IV. n. 8. *Vitam Horatii* chartac. 4.

III. In bibl. Monasterii Camaldulensium B. Mariae de Angelis *Horatii Carmina* exstare tradit Montfauc. in Diario Ital. 354.

Mediolani.

In bibliotheca Ambrosiana

Horatii Lyrica cum notis. Cod. membran.
Ejusdem Epistolae item cum notis. Cod. membran.
Ejusdem Poetica cum adnotatt. Cod. membran.
Ejusdem Odae, item cum notis.
Montfauc. T. I. p. 516.

Neapoli.

In bibl. Olivetanorum.

Horatii Codd. II. integra opera exhibentes.
Ejusdem *Sermones*, *Epp.* et *de Arte poetica*, cod. membran. rec. *Montfauc.* I. p. 230,

Patavii.

In bibl. S. Antonii *Horatii poetica*, Vid. Phil. Tomasini de Biblioth. Patavinis p. 53. et inde Montfauc. B. B. T. I. p. 486.

In bibl. O. Eremitanorum: *Odae.* cod. membran. 4. Tomasini l. I. p. 76.

In bibl. seu museo Pignorii: *H. Carmina* scripta characteribus Longobardicis (ex munere Nicolai Grassi). Tomasini p. 85. Montfauc. l. 487. Transiit cum ceteris Pignorii MSS. in Dominici Molini Veneti bibliothecam ex testamento.

In bibl. Candorum (Francisci et Antonii) II. *Odae*. cod. chart. 4. Tomasini p. 89. Montfauc. I. 487.

In bibl. Jo. Rhodii: *H. Odae*, cod. membran. 4. charact. Longobard. Tomasini p. 139. Montf. I. 489.

Romae.

In bibl. Vaticana inde a.

n. 2765 usque ad 2777. tum a
n. 3232 ad 3261. Codd. XLI. Tum

In. bibl. reginae Sueciae, quae ibidem adservatur.

n. 1663 — 1673. Codd. XI.

In bibl. Petavii, ibidem repositae

n. 43. 60. 429. 888. 965.
Vid. *Montfauc.* bibl. MSS. T. I. p. 4. 52. et 91.

Taurini Codex membranaceus, constans foliis LXXXIV. seculi XIII., additas habet intra textum et in margine adnotationes, plerumque ad Etymologiam verborum spectantes. V. *Catal. Codd. MSS. bibl. regii Taurinensis Athenaei* I. II. p. 297. Montfauc. II. p. 1398.

Venetiis

Epistolae, Cod. sec. XV. in 4. n. 692. Cod. est pulcherrimus, cum brevibus postillis Graecis et Latinis characteris minutissimi et manus synchrona textui; teste *Mittarelli* in *biblioth. Codd. MSS. S. Michaelis Venetiarum* p. 509.

Ars poetica, sec. XIII. exstat cum Juvenale et Ovidio in Cod. 188. teste eodem *Mittar.* l. l. Idem p. 912. laudat cod. chartaceum in fol. sec. XV. n. 45. (p. 54.) inscriptum *Poetica varia*, qui continet illustrationem Carminum Horatii;

qua occasione adferuntur plures versus Virgilii, Lucani, Terentii, Plauti, Statii, Juvenalis. Incipit Codex: *Horatius Flaccus, libertino patre natus* cet. Hactenus Mitarelli.

Ibidem in bibliotheca Naniana.

n. 110. Q. H. Fl. *Satyrae et Epistolae.* Cod. chartac. sec. XV. 8.

n. 111. *Acronis commentarius in Horatii carmina.*
Vid. Jac. Morellii Cat. Codd. MSS. lat. bibl. Nanianae p. 151.

Cracoviae in biblioth. Zalusciana.

n. 422. *Q. horacij flacci de arte poetica* duo Codd. membranacei perexiguis characteribus conscripti. 8.
Vid. *Janozki* Spec. Catal. Codd. MSS. bibl. Zaluscianae 1752. 4.

Denique in *Suecia*

Upsaliae est Codex Horatii membranaceus, formae, quae in folio vocatur, minoris, integer praeter lacunam ab Epod. III. 8. usque ad Carmen sec. v. 26. quam alia manus supplevit. Folia habet CXVII. quorum octonis manipuli constant; praeter VII. qui sex, et XV. qui septem folia habet. Nec libri, nec carmina distincta, nisi unius literae spatio. Inscriptiones nullae: initiales carminum grandes et pictae. Numeravit alia manus Odas usque ad Epod. III. cui adscriptus numerus 108. Carmen VII. L. I. in duo divisum. Odas sequitur Ars poetica cum titulo: *horacij flaccj publij OnTI LIBertinI lib. Eplarum jncipit.* Tum sermones non divisi in duo libros; unde ultimae eclogae (II. 8.) subscriptum: *Horatij. flacci. liber. sermonum. explicit.* Quae sequuntur Epistolae, etiam non discretae in libros. Est co-

dex minusculis literis s. Langobardicis scriptus; immixtis tamen passim majusculis. Vocum compendia creberrima, diphthongi rarae; *i* constantur sine apice, in fine fere *ſ* longum; plurima soloeca et archaica; distinctionum signa a prima manu nulla, nisi punctum, sed id saepe vix commatis vim habens. Membrana non crassa, satis candida; atramentum praeter manipulum VII, quo illa lacuna expletur, admodum pallidum. Conveniunt characteres cum scriptura sec. XI. aut XII. apud Mabillon. et auctores novi Tr. diplom. Scatet liber mendis apertis, transpositionibus, rasuris, correctionibus. Fuit olim Seb. Miegii, post Jo. Schefferi, unde in biblioth. acad. venit.

Aurivill. in Act. Nov. Societ. Reg. Upsal. T. I. p. 110 sqq.

DE
HORATII EDITIONIBUS.

Quum praestantiores fere scriptores veteres, ad quos illustrandos emendandosque Viri docti inde ab inventa arte typographica certatim studia sua contulere, singulis propemodum annis plura praela exercuerint, fieri vix posse existimo, ut lectionis seu textus, quem vocant, origines ac fontes plane indagentur, nedum rivuli omnes inde deducti, Maeandrique instar ludentes, expediantur. Fere enim quisque, ut alias causas taceam, novando interpolandoque pedum vestigia, vulpeculae instar, delere studebat, novumque iter ingressus videri cupiebat. Quamquam igitur editionum stirpes, familias et cognationes deducere ac distinguere difficillimum sit; tamen, quum fata ac vicissitudines contextus, per tantum temporis tractum, ad quem fere caligat visus, propagati rationem mutationesque nosse perquam jucundum, ad crisin autem recte instituendam admodum necessarium sit: committere nolui, ut opera ista in Horatio prorsus desideraretur. Experturus igitur, quousque in hoc negotio progredi liceret, simulque pleniores adcuratioresque editionum hujus poetae annales confecturus non tantum edd. congeriem a VV. DD. rem literariam augentibus hucusque adgestam, amplasque, quas

bibliotheca Academica Gotting. adservat, copias perlustravi diligenterque excussi, sed etiam libros, de rei librariae primordiis exponentes, ac bibliothecarum insigniorum catalogos, aliosque, in quibus edd. Horatii notitiam aliquam occurrere memineram, inspexi, ac, summa quamvis cum taedii molestia pervolvere haud gravatus sum. Atque ita demum de nonnullis certiora exploratioraque adferre licuit, simulque, Historiam textus Horatiani a Jani satis probabiliter et adcurate concinnatam fuisse intellexi. Hanc igitur tanquam tabulam. in quam referrentur reliqua, a me leviter rasam atque detersam praemittendam duxi, satis habens, de singulis, ubi opus esse putarem, suo loco monere.

Ex edd. sec. XV. paucae admodum, neque satis adcurate a Viris doctis exploratae sunt, ut adeo, quaenam ex iis principes habendae sint, quaeque ex aliis descriptae sint, certo definiri vix possit. Priores quidem Mediolanenses ab una stirpe satae videntur usque ad Mediolanensem a. 1508. quae quidem ad Venetas alterius recensionis transfugit. Nam et ipsae Venetae non unam eamdemque textus descriptionem habent. Primae illae 1477. 1478. 1479. tum Zarottiana 1492, et 1498. e Mediolanensi exemplo aliquo anteriori ductae sunt, lectione subinde ad veterem aliquem librum reficta; nam illas fere cum Mediol. 1477, quae ad manus fuit conspirare vidi: tum novam familiam ducunt, quae editae sunt cum Landini commentario, qui primum prodiit Flor. 1482. Unde pendent Venetae 1483. 1484. 1486. Harum lectionem immutarunt passim edd. Venetae a. 1490, quae a Jo. Fr. Philomuso curata est, et 1492. apud Pincium, quas fere secutas deprehendi Venetas

1494. 1495. 1497. 1498. 1499. 1509 cet. De Neapolitana a 1474. et Patavina Raph. Regii a. 1481. quod nemo adhuc dispexerit, tanto aegrius ferendum, quo probabilior suspicio est, illam e codd. omnino fluxisse, hanc critica cum cura factam esse. Lipsienses edd. fere sunt ex recensione Jo. Honorii Crispi Cubitensis, dignae utique, quae adcuratius inspiciantur.

Inde a principio Sec. XVI. usque ad Lambinum primaria quasi tria editionum stemmata erant: *Aldinae*, *Juntinae et Ascensianae* editiones (plane ut in Virgilio); quae omnes cum et a superioribus et a se invicem manifesto discederent, tum suam quaeque familiam et quasi propaginem editionum secutarum habuit; licet subinde ab una familia ad alteram transfugisse videantur editores. *Aldina prima* prodiit 1501. Eam secutae tres aliae, 1509, 1519, 1527. quae nihil in textu novasse videntur; sed quarum tamen emendatissima putatur 1519. Repetierunt Aldinum textum plures aliae, ut Basil. 1520. item fere, Venetae 1540. 1573. Parisinae quaedam ut H. Stephani I. 1513. cet. Contra Aldi junioris editiones, quibus *Muretus* praefuit, in multis a priscis Aldinis discedunt, novamque recensionem constituunt. Earum prima fuit 1551, saepius deinceps repetita; etiam cum scholiis I. M. Bruti 1561. 1570. cet. Expresserunt hanc juniorem Aldinam s. Muretinam etiam Rouilliana 1559. Lugdunenses. 1566. 1610. cet. Paullus autem Manutius a. 1566. et 1568. Lambinianam repetiit.

Juntina prima, a Phil. Junta expressa est a. 1503. quam secutae ex ejus officina duae aliae, 1514 et 1519. Inter emendatissimas habendae Juntinae, nimiumque neglectae sunt ab editoribus; quamquam non defuerunt, qui eas sequerentur.

Ascensiana, h. Jodoci Badii Ascensii commentariis instructa, *prima* prodiit a. 1503; quam

secutae (1505. 1506.) 1511. 1516. 1519 et 1529. Si verum dicendum, respectu ad textum universum habito Ascensianae ab antiqua recensione, quam habet Veneta 1492 et ejus familia, non multum discedunt; in singulis lectionibus quaedam omnino aliter exhibent. Sed in his ipsis etiam editt. 1519. 1529 a prioribus saepius dissentiunt; nam lectiones ex Ascensianis 1503. 1511. 1516. laudatas reperias, quae non sint in illa 1519. Scilicet in hac subinde Ascensio Matth. Bonfinis imposuit. Transscriptae autem ex Ascensianis complures Venetae, ut 1536. 1543. 1558. Lugdunenses, ut 1519. Parisinae, ut 1528. 1543. in primis ex Ascensiana ultima 1529 expressae sunt editt. Parisinae Roignii, Vascosani et Richardi. Vid. Cuning. Animadv. c. VIII.

Maxime memorabilis et inter classicas referenda est editio Lugdunensis a. 1511. et summae raritatis, et emendatae sanaeque lectionis nomine. Sed quis ei vir doctus praefuerit, non certo constat; quamquam probabile est, Simonem Carpentarium fuisse. Id apertum, diligentem adcurataeque doctrinae virum fuisse. Fundamentum editionis est textus Aldinus, sed multa ex antiquis libris editor in eo correxit. Ducta haud dubie ex hac Argentinensis ex aedibus Matth. Schurerii, qua Horatii opera separatim prodierunt, annis 1514 — 1517; quod facile intelligatur ex inscriptione tomi IV. an. 1517. comparata cum inscript. Lugdunensis.

Ge. Fabricius, Chemnicensis, exemplo Juntino, ut videtur, pro fundamento posito, codices etiam mss. in subsidium vocavit, deditque Horatium cum argumentis et castigationibus, Lipsiae 1570. quae editio post saepissime repetita est. In primis autem unus omnium maxime promeritus est Fabricius de antiquis Horatii Intpp. vel Scholiastis, non Acrone et Porphyrione solum, sed et,

quorum pauca tantum fragmenta exstant C. Aemilii. Julii Modesti et Terentii Scauri; in quibus restituendis ac emendandis operam per multos annos adsiduam posuit; cujus fructus publici usus fecit editio *Henricopetrina* 1555. inter praestantissimas, sed et rarissimas numeranda.

Glareani prima editio 1523 fere ducta est ex Aldina 1519, sic tamen, ut ipse nonnulla, audaciori interdum conatu, correxerit. Repetita saepius.

Editiones *Sim. Colinaei* 1528. 1531. 1533. cet. presse sequuntur Aldina exempla; de fonte *Gryphianarum* 1530. 1533. cet. nihil adfirmare ausim; nisi quod Gryphianae 1559. 1566. 1567. ex Muretinis ductae videntur.

Robertum Stephanum I in editione prima 1539. iisque, quae secutae sunt, Juntinum exemplum operis imitandum dedisse, suspicor. Multo plus adjumenti Horatio attulit *Henricus Stephanus* II. dum in consilium adhibuit lectiones codd. Lambini, Cruquii, Fabricii, Mureti; deinde et paucula, quae aliunde habuit, sive codices, sive excerptas lectiones, consuluit, magnumque se et generosum, sed modestum quoque, in emendando criticum praestitit. Sunt editt. 1577. 1588. 1592. 1600. Denique *Ro. Stephanus III.* a. 1613. editionem minorem evulgavit, cum notis I. Rutgersii, in quibus multa utilia, in primis ad crisin. Textus expressus est fere ex edit. D. Heinsii, etiam cum plerisque illius emendationibus.

Basileensium primariae sunt tres ex officina Valentini Curionis (quibus praefuit Michaël Bentinus), 1524. 1527. 1531. ex Juntino exemplo, ut arbitror, ductae, sed adhibito etiam vetusto codice Jo. Sichardi, ut Bentinus in praefatione testatur. Has ex impressis emendatissimas esse judicabat Fabric. ad Carm. I. 6. *Henricopetrina* prima, 1543, sequitur editt. Curionis. Secunda est

Fabriciana 1555, ex qua etiam textus repetitus est in tertia 1570 et quarta 1580; quarum utraque variorum Intpp. commentariis onerata atque obruta est: quod jam in prima factum erat.

Antverpienses, ex officina Mart. Nutii, duae, 1557 et 64, cum Theod. Pulmanni notis, ex Aldino textu ductae, sed ob emendationes Pulmanni, et collatos ab eo codd. admodum utiles. *Plantinianae* non unius generis sunt. Prima fuit cura Raphelengii 1558, et Adino exemplo, recusa 1575. 1590 et 1608. Tum ex recensione Pulmanni, 1566. recusa deinceps 1577. 80. 82. 87. 1610. 77. Hinc ex ea prodierunt Heinsiana 1606. item Cruquianae 1573. 1578. 1586. 1678. Ex officina Plantiniana Raphelengii Lugd. Bat. prodiere Cruquianae 1593. 1597. 1603 1604. 1611 et 1620. seu ultima; et minores editiones, 1594. 1604. tum Heinsianae 1605. 1610. 1709.

Dionysii Lambini, magni illius Horatii sospitatoris, a quo novam aetatem editionum ordiri fas est, editio prima, ad fidem decem codd. MSS. emendata, prodiit a. 1561; altera et ultima, ab ipso quidem adcurata, a. 1567. In hac adornanda VII. aliis etiam codd. mss. usus est, et quaedam in textu novavit. Quum certatim utraque editio per Galliam, Germaniam et Italiam repetita est; in quibus princeps est illa a. 1605. ob adjecta Turnebi et Marcilii commentaria: tum recensio Lambini in multas Venetas, innumerasque alias editt. est illata.

Jacobus Cruquius ad undecim codd. MSS., in quibus omnium, qui noti sunt, praestantissimi quidam, Horatium recensuit et commentario illustravit. Prima editio prodiit 1578 apud Plantinum, postquam jam a. 1565 librum IV carminum, et 1573 Sermones separatim ediderat. Saepius ea recusa est; sed in editione 1597 primum accessit ineditus Scholiastes, vel, ut Cruquius dicit, Com-

mentator, hoc est, sylloge scholiorum, quae ille ex codicum Blandd. margine et interlineari spatio laboriosissimo studio eruit. Fuerunt (in his Barthius et T. Faber), qui huic commentatori exiguum admodum pretium statuerent; nam nihil in eo esse, quod non in Acrone et Porphyrione jam legatur. Quod licet negari non possit, confluxisse quasi videri ex illis scholiasten Cruquianum, tamen is quaedam subinde addit, alia aliter, luculentius etiam interdum, exponit, atque hactenus sua ei dignitas relinquenda est. Deinde huic edit. Cruquianae etiam adnexus est Jani Dousae, patris, commentariolus, quem huc usque non ita, ut opus erat, inspexere Intpp. Horatii. Repetita autem est haec editio a. 1603. 1611. quae classica est, sed admodum rara, tum 1620 et 1678.

Greg. Bersmanni prima Lipsiae prodiit a. 1602. cum variis lectt. sex codicum; et saepius sub praelum est revocata.

Ex officina Plantiniana Raphelengii primum exiit a. 1605. Horatius ex recensione et cum notis *Dan. Heinsii*. Repetita est in eadem officina a. 1610 et 1709. Tum apud Elzevir. a. 1612, animadversionibus auctioribus et cum libro de Satyra longe praestantissimo; item 1628 et 1629 (quae classica est), et forma minore sine notis 1653. Denique, sine notis etiam, Amstel. 1676. 1696. et Edimb. 1704. Ex Heinsiana autem ductae Rutgersiana 1613 (ut vidimus), item haud dubie Schrevelianae, et quaedam aliae.

Laevinus Torrentius Horatium, subjecto textu vulgato, emendavit et recensuit ad fidem aliquot codicum. Prodiit prima editio a. 1608 ex officina Plantiniana; et est numeranda inter principes: repetita a. 1620. 1708.

Tanaquillus Faber Horatium recensuit et castigavit, sed e solo ingenio, a. 1671. Heinsium inprimis acriter in notulis suis insectatus, sed eo

ipse saepe non continentior. Expressus ex ejus recensione est textus Dacerii.

Petrus Burmannus edidit Horatium primum a. 1699. cum Rutgersii lectt. Venusinis, doctis et ad crisin utilissimis; deinde 1713 emendatum ad fidem codd. MSS. et ad Bentleii editionem, a qua tamen, ubi ille audacior est, recedit. Utraque editio ad usum criticum praeclara.

Prodiit anno 1699 etiam Cantabrigiensis editio *Jac. Talbot*, cum a splendore, tum a diligentia recensionis, et variarum lectt. elencho commendanda. Recusa est 1701, et repetita a Jo. Pine, qui aeneis tabulis incidit Horatium 1733.

Willielmi Baxteri prima editio exiit a. 1701. Nullis ille codd. MSS. usus est, sed, vulgata lectione pro fundamento posita, ex commentatorum animadverss. interdum et ex ingenio, textum constituit. Excerpta e Scholiastis dedit, et in his ipsis etiam quaedam emendavit. In editione altera 1725 quae accesserunt, tantum non omnia contra Bentlejum sunt. Repetiit hanc Gesnerus in Germania: ut mox dicetur.

Sed clarissimam hujus seculi haud dubie editionem dedit *R. Bentlejus*, qui Horatium tam ex codd. MSS. quos plurimos habuit, quam ex suspicione, amplius DCCC locis emendavit. Plurimum sane ei debet Horatius, estque hic, etiam ubi errat, ab ingenii doctrinaeque magnitudine semper admirabilis ac venerandus. Prodiit prima ejus editio a. 1711, notis ad calcem libri subjectis: emendatior, et cuivis paginae substratis notis, repetita Amstel. a. 1713. 1728. item Lipsiae 1764. Londini 1765. Recusa etiam est, sed notis in compendium missis, Cantabr. 1713. cura Th. Bentleji. Nactus est Bentl. adversarios plurimos. Fuit eorum primus anonymus, cujus exstat *Aristarchus ampullans in curis Horatianis. auctore Philargyrio Cantabr.* Londin. 1712. 8. Se-

cutus est *Richardi Johnsoni Aristarchus Antibentlejanus*, Nottingham. 1717. 8. Fuit in hoc viro major adversus Bentlejum acerbitas, quam doctrina.

Omnium doctissime in hoc castigando versatus est *Alexander Cuningamius*, qui a. 1711 (Hagae Com.) non solum edidit *Horatium, ex antiquis Codd. et certis observationibus* (quas in primis ex codice Blandinio antiquissimo Cruquii et Pierio Valeriano sibi informasset) *emendatum*, cum variis lectt. sed subjecit etiam huic editioni *Animadversiones in Bentleji notas et observationes*, doctissimas illas, et unde eximios fructus capere possit critices studiosus. In Londinensi ejusdem anni edit. accedunt *observationes criticae* textui subjectae. Amplius CCCC locis emendatiorem esse suam recensionem Bentlejana adfirmat Cunigamius, superbior justo, si verum dicendum, et in Bentlejum acerbior. Tantum est illius adversus hunc odium, ut, si lectionem Bentlejanam amplectatur, eam numquam Bentlejo debere videri velit, sed semper studiose alios quosvis fontes indaget. Quos ubi non reperit, quamvis ei placere adpareat Bentlejanam, aliam adoptare mavult; ita non potest invidiam vincere. Emendationes autem ejus fatendum est omnium doctissimas esse ac ingeniosissimas, saepe, si ad leges artis criticae excutiantur, pro unice veris lectionibus habendas. Saepius tamen non minor in iis, quam in Bentlejanis, audacia est, sed illa melior profecto aliorum indocta modestia.

Sub idem tempus a. 1720. adparuit etiam editio *Joannis du Hamel*, in universitate Parisina professoris, repetita 1730 et 1764. Is Horatii textum et ad codd. MSS. fidem et multis locis ex ingenio audacius correxit. Sed indocta est ejus arrogantia, impar talibus ausis; quo nomine subinde eum castigat Sanadonus.

Sanadonus in contextu Horatii constituendo cum Lambinum, Cruquium, Torrentium, aliosque, qui codd. MSS. usi sunt, consuluit, tum multas Bentleji emendationes sibi vindicavit; sed omnium maxime Cuningamium secutus est, etiam, ubi is ultra lineas processit. Attamen et multae emendationes ipsi propriae sunt. Repetiit ejus recensionem novissima Patavina 1774.

Horatii Carminum libros V. a. 1731 recensuit *Ge. Walde*, qui ea ad certissimas artis criticae regulas quam plurimis locis ex vetustis exemplaribus, editionibus et commentariis emendasse se profitetur, v. Journ. des Sav. 1731. Aout, p. 561. Nobis ea non est visa.

Londini a. 1736 prodiit editio *Joannis Jones*, qui se MSS. quibusdam usum ait, emendavit quaedam (sed audacter etiam satis), subjecitque notas suas, tum var. lectiones et conjecturas viror. DD. denique indicem editionum Horatii, sed illum e Fabricio totum transscriptum. Doctrina critica longe inferior Jonesius est Cuningamio et Bentlejo. Sanadonum in multis, quae illi propria sunt, sequitur.

Baxteri editionem quum repeteret *J. M. Gesnerus*, a 1752, non solum in textu Baxteriano mutavit quaedam, sed etiam e Codd. et editt. antt. varietatem lectionum, at illam minus plenam et adcuratam, dedit. Recusa est Gesneriana haec editio nuper a. 1772.

Denique a. 1770 prodibat Parisiis Horatius ad fidem LXXVI codicum, curante Abbate *Jos. Valartio*. Quod non accipiendum de numero Codd. quos inspexerit; nam forte nullum omnino vidit: sed de iis, ad quos adhuc Horatius a viris doctis recensus est. Sic itaque hoc intelligendum, ut eum in textu constituendo principes editt., quamquam parum adcurate, contulisse putemus.

Qui Horatii editionem a. 1777 evulgavit, *Lud. Poinsinet de Sivry*, cum satis multas criticorum emendationes in contextum recepit, tum ipse, in primis in distinctionibus, quaedam novavit, quae vereor ut probari viris doctis possint. Maxime improbandus est ejus conatus, quo tam multas Horatii odas, np. I. 4: 7: 9: 27: 36. II. 11. III. 8: 14: IV. 6: 12. in binas divisit; duas autem, II. 2. III. 19. in ternas adeo.

Sivrio majori cum laude successit *Chr. Dav. Jani*, qui quidem fundamentum posuit vulgatam lectionem, a qua tamen discedendum sibi putavit, ubi immutandam lectionem suaderent artis criticae regulae. Quem in finem non Codicum solum, quos Lambinus, Cruquius ceterique Horatii editores contulissent, quosque ipse nactus esset, varietatem enotavit, sed et edd. veteres, quae ad manus ipsi erant, diligenter consuluit, indeque, quae Horatio aptae dignaeque essent lectiones, eruit, atque in contextu reposuit. Ipse conjecturis numquam fere indulsit, aliorumque raro admodum nec nisi gravissimis de causis ita rationem habuit, ut ipsi poetae textui ingereret.

Justae quoque recensionis instar habenda est editio, a *Gilb. Wakenfield*, acutissimo Critico, parata, interpunctione sollicitius facta, delectuque lectionum memorabilis; quamquam eum conjecturis cum aliorum tum suis, quarum quidem feracissimum habet ingenium, nimium pretium subinde statuisse animadvertas.

(1470.) *)

Horatii editio princeps fere habetur, quae nullam editoris, loci, temporis expressam nota-

*) Edd. quae stellulis notatae sunt, habet Bibliotheca Academica Gottingensis.

tionem habet, ne titulum quidem s. indicem. *Maittaire* quidem (*Annal. typogr.* T. I. p. 292.) eam Mediolani ex *Antonii Zarotti*, Parmensis, (Vid. de eo *Affo Saggio su la tipogr. Parmense* p. III.) typographia a. 1470. prodiisse inde auguratur, quod Ant. Zarottus libros anno isto Mediolani excudere coeperit, et typi cum aliis, quos idem excudit, fere conveniant. Eidem Zarotto istam adsignant *Orlandi* (*Origine e progressi della stampa.* 1722.) p. 101. *Saxius* (Hist. typogr. Mediol.) p. 556. et *Debure* (*Bibliographie instructive, belles Lettres*) T. I. p. 311. 12. *Morellius* tamen, Vir rei intelligentissimus, in *Bibliotheca Maphaei Pinellii* T. II. p. 324. aegre ac difficulter in hanc sententiam concedit, quod a Zarotti typis cum quoad characterem, qui plane idem sit, quem Plutarchi Apophthegmata a Philelpho latine reddita, Florus et Lucanus absque ulla nota impressi praeferant, tum quoad chartae genus liber iste haud leviter dissidere videatur. Conf. *G. W. Panzeri* Annal. typogr. T. II. p. 143. et 354. Primum ista editio ad partes vocata est a Gesnero, qui eam ita describit: Literae sunt ejus formae, quam Jensonius adhibuit, sed paullo minus cultae et incompositae, ut adpareat, neque matrices fuisse ita perfectas, ut fuere Jensonianae, neque ita adcuratam versuum dirigendorum rationem. Porro literae nullae initiales, saepe ſ longum in fine vocis positum etc. Volumen constat quinternionibus, i. e. quinque plagulis duplicatis, ut oriantur denorum foliorum libelli. Folia ipsa non signata neque literis neque numeris, custodes nulli, nullum registrum, literae saepe transpositae, infantia denique artis et operarum ruditas undique adparet. Voces vel omissae, vel cum ipsius metri pernicie permutatae, fidem faciunt, non praefuisse editioni Grammaticum, sed simpliciter exemplum suum, i. e.

manu scriptum Codicem, secutos esse typographos. Unde illud consequitur, ut, quae bonae sunt lectiones, eas ab antiquo codice, non ab ingenio correctoris esse intelligamus. Ad finem adduntur hi versus:

Hoc quicunque dedit Venusini carmen Horati
Et studio formis correctum effinxit in istis
Vivat et eterno sic nomine secula vincat
Omnia ceu nunquam numeris abolebitur autor.

Post Gesnerum adhibuit eam *Car. Combe*, exempli ejus, quod in bibliotheca Regis Britanniarum adservatur (Pervenit eo e biblioth. Askew), copia ei facta.

Sermones Oratii, absque loci nota charactere gothico f. 1479.

Vid. *Maittaire* T. I. p. 296. *Orlandi* p. 346. *Debure Bibliogr.* T. I. p. 311. et *Panzer* T. IV. p. 3. De hoc libro nihil plane liquet, qui ab uno Orlando inspectus videtur.

(1471.)

Q. H. Fl. Opuscula, Romae ex officina Johannis Philippi de Lignamine.

Quamquam parum exploratum sit, num Opuscula ista anni nota insignita sint, necne; ad hunc tamen vel adeo praecedentem 1470. annum editionem istam referri oportere ex ipsiusmet Jo. Ph. de Lignamine Epistola, operi *Dominici Cavalcae, Pungilingua (Tractato contra el peccato della lingua, ditto Pongie lingua)* inscripto, ac Romae 1472 a se edito, praefixa cognoscitur. Ibi enim dicit, se jam *secundum* annum Romae agere, et ab eo impressum esse Quintilianum, Suetonium, Leonis P. M. sermones, Lactantium, Ambrosium de Officiis, Laurentii Elegantias, *Horatii Opuscula* cet. Cf. omnino *Audiffredi* Catal. historico - criticum Romanarum

editionum seculi XV. p. 84. 85. et p. 112 sqq. ubi de *Jo. Phil. de Lignamine* fuse disputat. Adde *Laire* Spec. p. 187.

Eodem anno Horatium Neapoli apud Jodocum Hoenstein 4. prodiisse, ejusdem exemplum in bibliotheca civica Argentinensi adservari dubia admodum fide tradit *Giustiniani* Saggio sulla tipogr. di Napoli p. 46. Est haud dubie a. 1474.

(1472.)

Ad hunc pel proximum annum *Debure Bibliogr. instruct.* T. I. p. 312. editionem referendam judicat, quae sine loci, anni, et typographi nomine in folio excusa est, hoc solo ductus argumento, quod exemplum ejus, quod in *Ducis de la Valliere* bibliotheca esset, cum editione Catulli, Tibulli, et Propertii principe a. 1472. fol. compactum fuisset, illudque integumentum ad ipsa ista tempora spectare videretur, tum quod Horatius iisdem fere typis exscriptus esset, quos Catullus et reliqui haberent. Quae utraque quam levis ratio sit, facile rei intelligens perspiciet. Nisi utique extremo illud exemplum destitutum est folio (quae res passim fraudem fecit VV. DD.), e verbis, Satyrarum fini subscriptis: *Q. H. Fl. Satirarum, non indiligenter correctarum et impressarum finis*, haud plane absurde colligas, ex eadem *A. Zarotti* officina istum librum prodiisse, quum Zarottum et alibi (vid. vel a. 1474.) hac formula usum esse constet. In corrigendis autem libris, quos Zarottus evulgavit, *Petr. Justinum Philelphum* operam suam contulisse, satis constat. Vid. *Orlandi* p. 101. — Ejusdem editionis exemplum itidem *Catulli* cet. editioni principi adnexum in bibliotheca Corsiniana cum notis MSS. A. Politiani exstare testatur *Laire* (in Spec. typogr. Romanae, Rom. 1778. 8.) p. 186. qui quidem in Catullo cet. *Ulrici Han* chara-

cteres agnoscit. *Maitt.* autem (p. 767.) hujus Horatianae editionis characterem ad eum accedere ait, quo Catull. Tibull. Propert. et Statii Silvae Venet. 1475. apud Jo. de Colonia et Jo. Manthen de Gheretzen excusae fuerint. Idem duas hujus Horatii editiones se vidisse perhibet adeo similes, ut, qui non attente contulerit, unam facile putaverit; et in altera epistolas, in altera Satyras librum claudere, atque illam hac longe correctiorem esse.

1474.

Q. H. Fl.: *per Antonium Zarottum Parmensem: Mediolani.* f. 1474.

In fine: *Anno a natali Christiano* 1474. *die XVI. Martii divo Galeazio Maria Sfortia Vicecomite, Insubrium, Ligurumque quinto duce feliciter regnante Antonius Zarothus Parmensis cuncta opera Quinti Horatii Flacci non indiligenter emendata. S. carminum libros IIII. Epodon. Carmen seculare. De Arte poetica librum I. Sermonum libros II. Epistolarum libros II. eleganter atque fideliter impressit. Quisquis haec coëmerit, nunq. poenitebit.* Ita adcurate descripsit *Laire* (*Ind. Librorum ab inventa typogr. ad a.* 1500. *Senon.* 1791.) T. I. p. 340. Cf. *Maitt.* I. p. 336. *Orlandi* p. 101. *Pinelli* T. I. p. 325. *Debure Bibl. instr.* T. I. p. 314. *Bibl. Smith.* p. CCXXX. e in primis *Sax.* p. 561.

Eodem anno idem Zarottus Acronis Scholia primum edidit cum hoc lemmate: *Acronis commentatoris egregii in Quinti Horatii Flacci opera expositio*; et in fine: *Acronis viri quam doctissimi commentaria quam diligenter emendata in Q. Horatii Flacci opera, per Antonium Zarothum Parmensem Mediolani impressa Idibus Sextilibus* f. 1474.

Perperam statuunt, qui textum Horatii his Acronis scholiis a Zarotto adjectum ponunt, v. c. *Debure Bibl. instr.* p. 316. et plerique, qui elenchos edd. Hor. concinnarunt. *Douglas. Neuhaus, Jani, Bipontini.* Utrumque librum habet bibl. Guelpherbyt.

Q. H. Fl. per Antonium Zarottum, Mediolani 1474. 4.

Laudat eam *Douglas* Catal. Edd. Horatii, et recenset *Morellius* in libris Pinellianis n. 4568.

Q. H. Fl. Carmina, Neapoli 1474. 4.

In fine Odarum haec habet! *Completum est opus Oratii in odis per Arnaldum de Bruxella, Neapoli anno Domini* 1474, *die vero quindecima mensis novembris. Sequuntur Satyrae et Epistolae* (in quarum fine versus exstat: *Qui dedit expleri, laudetur mente fideli*) *cum Arte poetica.* Eximiae raritatis haec editio. Maittairio aliisque bibliologis plane ignorata, solique Morellio visa. Vid. *Panzer* Annal. typogr. II. p. 155. Uberius eam describit *Giustiniani* Saggio istorico-critico sulla tipografia di Napoli (1793.) p. 46.

Q. H. Fl. Opera, per Augustinum Carnerium: Ferrariae 1474. 8.

In fine:

Ferrariae impressit regnante sub Hercule Divo
Regia quo gaudet nunc Lionora viro.
Carnerius puer Augustinus: cui dedit almam
Bernardus lucem Bibliopola bonus.

h. Augustinus Carnerius, Bernardi C. filius. Male plerique *Carnerium* praenomen et *Augustini* (*Agostini*) nomen gentile habent; in eodem errore etiam est *Orlandi* p. 137. qui patrem *Bernardo Agostini* vocat. Fraudem VV. DD. fecit metri necessitas, quamquam ambiguitati isti facile ita oc-

eurri poterat: *Ferrariae impressi — — Augustinus ego Carnerius: huic* etc. Sole clarius id patescit ex inscriptione, quae est in fronte carminis Lod. Marii Paruti Ferrariensis in auctoris laudem, quod ultimo folio libri: *Omniboni Leoniceni* de *VIII. partibus orationis* Ferrariae 1474 (v. *Audiffredi* p. 194.) excusi legitur: *Paruti in Omniboni grammaticam carmen per Augustinum Cannerium Ferr. Bernardi Cannerii bibliopolae filium impressam*, ubi tamen Cannerius audit. Aliunde patrem Ferrariam immigrasse, admodum probabile est; e Belgio oriundum censebat *Baruffaldi (Tipograf. Ferrarese p.* 60.), quamquam parum firmo argumento innixus. Idem hanc ejus Horatii editionem Mediolanensi priorem habendam esse judicabat p. 62. Ceterum, quum Maitt. T. I. p. 336. versus illos ex exemplo editionis, quod manibus versavit, adferat, idemque Sermones et de Arte Poetica in eo non comparere adfirmet, mancam illam editionem, et e Codice, in quo isti libri deessent, ductam recte suspiceris. Cf. Audiffredi Edd. Ital. p. 232.

1475.

Adfertur hujus anni editio, Mediolani ab A. Zarotto curata, a *Saxio* in hist. literario-typogr. Mediolanensi, quae *Ph. Argelati* biblioth. SS. Mediolan. praemissa est, p. 563. e catal. librorum venalium, Venetiis 1735. edito; cujus adeo admodum levis est auctoritas. Anni 1473. illam habet *Panzer* II. 21. quam tamen nullibi memoratam videas.

1476.

Q. H. Fl. Opera, Mediolani fol. 1476.

In fine: *Hoc opus Horatii emendatissimum impressum est opera et impensis Philippi de*

Lavagnia Mediolanensis anno a natali Christiano 1476. *die* XVI. *Februarii. Amen.*

Maitt. p. 366. *Orlandi* p. 103. *Sax* p. 565. *Bibliotheque du Roi*, *Belles Lettres*, T. I. 298. *Smith. p.* CCXXXI. *Debure Bibl. instr.* p. 315. et *Panzer* II. 22. Elegans et nitida editio, ducta e Zarottiano a. 1474. exemplo, judice *de los Rios* bibl. instruct. p. 67.

Q. H. Fl. Odarum libri IV. Epodon liber I. Carmen seculare et Ars Poetica, *cum comment. Acronis et Porphyrionis* curante *Jo. Aloysio Tuscano*, et cum ejusdem *Epistola ad Franciscum Helium Parthenopeum* s. loco (Romae) et a. (1476.)

De hac editione ita disserit *Audiffredi* p. 413: Jo. Aloysii Tuscani ea fuit cura, ut Horatii carminibus commentarii Acronis et Porphyrionis adjungerentur, quod antea nunquam, ipso testante, factum fuerat. Erunt, inquit in principio suae epistolae, qui inventum hoc nostrum lenocinii reum dicant, quod Odis et Epodis ac Poesi Acronem et Porphyrionem commisceri curaverim. Nec deerunt, qui arguant, hanc rerum mixturam operi religionem ac majestatem detrahere. Et infra: Eos tamen, qui recte sentient, et libero judicio censere voluerint, novum hoc commentum nostrum arbitror probaturos. Ceterum qui editionis curam gesserunt, ii fuere *Cneus Sabinus* et *Helius*, uti declarat ipse Tuscanus circa finem epistolae: Testis es tu, inquit, qui una cum Sabino nostro in corrigendis redigendisque his voluminibus impensam operam navasti. Ipse vere Helius in fine epistolae responsivae ad Tuscanum sic scribit: Sed hoc mihi molestum est, quod in his Horatii libris, qui te maxime hortante impressi sunt, non eam, quam vehementer optassem, emendationis diligentiam exhibere potui, at certe quantum in me fuit, et curam omnem et studi-

um adhibui: sed Acronis exemplaria, ut scis, defuere, unum habuimus, nec id satis emendatum; utcunque tamen sit, et libenter fecimus, et faciemus de integro." Duae hae epistolae occupant quatuor priora folia, seu exactius paginas VI. et lineas VI. Sequenti quinto continentur duae Horatii Vitae: prima fusior secundum Acronem; altera brevior secundum Porphyrionem. Post haec incipit poeta ipse, cujus singulis lucubrationibus subjiciuntur explanationes, Acronis primo, et deinde Porphyrionis. Tam poetae carmina, quam interpretum explanationes sunt uno eodemque Romano charactere, qui idem prorsus est ac is, quo Barthol. Guldinbeckius a. 1476 *Summam S. Thomae de articulis fidei* impressit. Graeca suis locis inserta sunt; non ubique tamen. Editio splendida est, sine signaturis, numeris, custodibus, ac registro: exstatque in bibl. Casanatensi, apud S. M. de Populo, et in bibl. S. M. ad Quercum O. P. P. PP. Viterbii. Hactenus Audiffr. Conf. Maitt. p. 752. et p. 766. Debure bibl. Ducis Vallierii T. II. p. 91. qui tamen opera Horatii omnia isto libro contineri falso statuit. Adde Foss. Catal. bibl. Magliabec. I. p. 802. In Catalogue de la biblioth. du Roi, belles Lettres p. 298. memoratur vetus editio cum commentariis Acronis et Porphyrionis s. l. et a. et circa a. 1480. ponitur; sed haud dubie haec ipsa h. a. est, et exemplum istud forte destitutum erat V prioribus foliis, Tuscani et Helii Parthenopei epp. cum vita Horatii complectentibus.

1477.

* *Q. H. Fl. Opera, Mediolani* fol. 1477.

In fine: *Hoc opus Horatii impressum est opera et impensis Philippi Lavagniae, civis Mediolanensis anno a natali Christiano* MCCCCLXXVII. *tertio kl. Maji.*

Maitt. T. I. p. 376. *Orlandi* p. 103. *Sax.* p. 567. Scatet vitiis typographicis haec editio, et subinde totos versus omittit, veluti I. 4. 18. *seu poscat agna, sive malit haedo.*

Q. H. Fl. Opera Tarvisii fol. 1477.

Maitt. I. p. 376. Valde suspecta est haec editio Panzero A. Typ. III. p. 35. Sed *Orlandi* p. 118. diserte memorat impressorem Hermannum Levilapidem (*Lichtenstein*) Coloniensem; qui quidem, vagus ceteroquin artifex, ut eum Orl. vocat, anno isto typographiam Tarvisii exercuit, nam ibidem eodem a. Terentius ab eo excusus fuit. Vid. Maitt. et Orl. II. II.

Q. H. Fl. Opera, per Philippum Condam Petri; die XV. Sept. ducante Joanne Mozenico. Venetiis fol. 1477.

Maitt. p. 376. Dubitat *Debure* Bibl. instr. I. p. 316. de anni nota, et hanc ed. anni sequentis esse judicat, quod ista eumdem diem (XV Sept.) subscriptum habeat; non reputans fraudes typographorum ad ipsa fere artis istius incunabula pertingere, et alteram Venetam a. 1478. forte non nisi ultimo folio ab hac differre. Quamquam non adeo mirum videri debet, edd. brevi intervallo recusas fuisse, quarum non adeo magnus exemplorum numerus imprimi soleret. Memoratur autem hujus 1477. anni editio in *Bibl. Harlei.* T. I. p. 179. Adde *Orlandi* p. 29.

1478.

* *Q. H. Fl. Opera* Venetiis fol. 1478.

In fine: *Horatii opere finis cum magna diligentia. Impressum per Philippuz condam. Petri in ueneciis ducante Joanne Mozenico inclito duce* MccccLxxviii *die XV septembris* cum registro.

Maitt. p. 387. *Orlandi* p. 29. *Debure* p. 515. *Pinelli* T. II. p. 325. *Smith* p. CCXXXI. et *Panzer* III. p. 141. Perquam nitida editio, quamquam haud raro mendis typographicis foedata.

1479.

* *Q. H. Fl. Opera Venetiis per Philippum Condam Petri* fol. 1479.

In fine eamdem cum praecedente subscriptionem habet, si anni et mensis (*die XVIII Septembris*) notationem excipias, idemque plane registrum. Unde Maitt. p. 398. has tres Philippi edd. Venetas sub trium annorum 1477. 1478. et 1479. notatione excusas, unam eamdemque esse suspicatur, mutatum tantum anni numerum praeferentem. *Maittairio* accedit *Ernesti* apud Fabric. T. I. p. 406. not. r. *Debure* Bibl. instr. p. 316. et alii. Sed certiora de postremis a. 1478 et 1479. nobis adferre licet, quum utraque nobis ad manus sit. Ac ducta quidem plane est posterior a. 1479. editio ex anni superioris exemplo, adeo quidem, ut paginis ejus respondeat, sed novae plane impressionis habendam esse et literarum characteres, paullo pinguiores, et scripturae compendia, partim facta, ubi in altera non essent, partim abjecta, ubi altera haberet, ostendunt. Tum sphalmata prioris editionis passim sublata in ea animadvertas, quamquam vel sic alteram praeferendam putem, accedente in hac novorum sphalmatum amplissimo cumulo. Omnino quam negligenter haec curata sit, ab uno hoc crimine discere licet, quod in principio l. II. in primam oden inculcata est illa: *O matre pulcra filia pulcrior.* Magna etiam confusio post III. 9. *Donec gratus eram* cet. ubi inscriptionem c. X. *in quemlibet adulterum* sequitur particula carminis XVIII, l. II. *truditur dies die* cet. et sic passim.

Q. H. Fl. Opera Mediolani per Philippum de Lavagnia fol. 1479.

Memoratur haec editio in *Catal. bibl. Thottianae* T. VII. p. 87.

1480.

Q. H. Fl. Epistolarum libri II. Cadomi 1480. 4.

Primum folium habet: *incipiunt epistole Horatii;* et extremum: *Impressum Cadomum* (Cadomi) *per magistrum Jacobum Durandas et Egidium Quijove anno Domini* MccccLxxx. *mense Junio die vero* VI. *ejusdem mensis.*

Maitt. p. 407. *Marchand* hist. p. 73. *Orlandi p.* 191. et alii.

1481.

Q. H. Fl. opera omnia cum comment. Acronis per Lodovic. de Strazarolis Tarvisanum recogniti praecedente Porphyrionis in Horatii opera comm. per Raphael. Regium castigato. Fol. I. b. *Raph. Regii dedicator. ad Aloysium Maurocenum Patritium Venetum, quae data est Patavii Idibus Augusti* MccccLxxxi. In fine commentar. Porphyrion. fol. 50. b. *Pomponii Porphyrionis enarratoris diligentissimi in Horatium commentariorum finis.* Fol. 51. sequitur *Epistola Lodov. de Strazarolis ad Angelum Phascolum Episc. Feltriensem.* Fol. 52. *Acronis commentatoris Egregii in Quinti Horatii Flacci Venusini Opera expositio incipit.* Fol. 3. *Quinti Horatii Flacci Odarum ad Mecoenatem, liber primus.* In fine operis: Τέλος. *Quinti Hoatii* (sic) *Flacci omnium operum cum Acronis Dissertissimi commentatoris expositione*, adi. *Registro.* Maitt. p. 419. Venetam hanc habet editionem *Pinelli* II. 325. n.

4570. Idem statuit *Gemeiner* (Nachrichten von den in der Regensburg. Bibliothek befindlichen Büchern) p. 222. sed Patavii nomen liquido expressum memorat Bibl. Hulsiana. Vid. *Lengnich. Beyträge* T. II. p. 102. *Gras* typogr. Denkmähler zu Neustift in Tirol aus dem XV. Jahrh. p. 233.

1482.

Q. H. Fl. Opera cum commentariis Christophori Landini Florentiae fol. 1482.

Praecedit Angeli Politiani Ode ad Horatium Flaccum. Hanc excipit Chr. Landini epistola nuncupatoria ad illustrissimum Guidonem Feltrium; magni Federici Ducis filium. Tabula. Praefatio cum titulo: Chr. Landini in Q. Horatii Flacci carmina interpretationes incipiunt feliciter. In fine: Chr. Landini Florentini in Q. Horatii Flacci opera omnia interpretationum finis divino auxilio felix. Impressum per Antonium Miscominum Florentiae Anno salutis MccccLxxxII. nonis Augusti. Errata. Cum foliorum numero in parte inferiori paginarum. *Maitt.* p. 433. *Orlandi* p. 132. *Pinelli* II. p. 326. *Debure* B. Instr. p. 317. *Audiffredi* p. 290. *Mitarelli* Catal. Codd. Bibl. Murianae Append. p. 201. *Foss.* Cat. B. Magliabec. p. 803. *Panzer* I. p. 411. Princeps haec editio, in qua Landini interpretationes adjunctae sunt, certatim deinceps expressa.

Q. H. Fl. Opera, cum Chr. Landini interpretatione, Venetiis fol. 1482.

Landini editionem Florentinam Venetiis eo ipso anno repetitam utique mireris. Utramque autem hanc, ne in loco errorem factum suspiceris, laudat *Osmont Dictionn. typogr.* p. 338. et possidet Bibliotheca Principalis Furstenbergia Pragae adservata. Vid. *Hirsching Beschreib.* von Biblioth. Addit. ad T. III. p. 316.

Q. H. Fl. Epistolarum liber Lipsiae 1482. 4. Exstat in bibl. Comitis Solmensis.

1483.

Q. H. Fl. Opera cum commentariis Chr. Landini. Venetiis. fol. 1483.

Praemittitur ad Horatium Fl. Ode Angeli Politiani cum praefatione Landini ad Guidonem Feltrinum. *Sequitur* tabula Vocabulorum, quae in Nostris commentariis Suo Ordine Interpretata Invenies, cum erratis librarii et Registro chartarum. *Ad hujus calcem:* Christ. landini florentini in Qu. Horatii Flacci opera omnia interpretationum finis. Divino auxilio foelix. die XVII. maji. MCCCCLXXXIII. fol. 7. opus incipit. *In fine:* Impressum Venetiis per Joannem de forlivio et socios.

Maitt. p. 443. Orlandi p. 37. Biblioth. du Roi, belles Lettres I. 298. Seemiller Bibl. Ingolst. Incun. II. 119. Panzer III. 190. Bibl. Bunav. I. 308.

Q. H. Fl. Opera cum Landini Florentini commentariis, Venetiis fol. 1483.

Praecedit vita Horatii per Chr. Landinum descripta. *In fine secundi libri Epistolarum:* Chr. Landini florentini in Q. Oratii flacci carmina interpretationes Expliciunt foeliciter. Impressum Venetiis, per Magistrum Reynaldum de Novimagio almanum. anno salutis MCCCCLXXXIII. die VI. Septembris. Deo gratias. Amen. Finis *fol.* 159. Chr. Landini Florentini in Q. Horatii Flacci libros omnes ad Illustrissimum Guidonem Feltrium magni Federici Ducis filium interpretationes Incipiunt Foeliciter.

Maitt. p. 445. *Pinelli* II. p. 325. *Fossi* I. I. p. 803. *Braun.* Notit. libr. II. p. 103. Utraque haec Veneta repetita e Florentina a. 1482.

1484.

Q. H. Fl. Opera cum notis Variorum Venetiis apud Jo. Gryphium fol. 1484.

Memoratur haec editio in *Catal. biblioth. Hulsianae* et *Douglas.* Gryphiorum (*Greiff*) adeo nomen, Reutlinga oriundorum, ad ipsa artis typographicae incunabula adsurgit; nam eodem ipso tempore alium Gryphium, Michaelem cognomine, Joannis forte fratrem, Reutlingae artem typographicam exercuisse, satis constat. Vid. *Denis* Suppl. Maitt. p. 221. qui Michaelem patrem Sebastiani (adeoque etiam Francisci) habet. Cf. *Lengnich.* Beyträge T. II. p. 103. Notae Variorum autem non aliae esse possunt, quam Acronis, Porphyrionis et Landini.

1485.

Q. H. Fl. Opera cum comment. Acronis et Porphyrionis. In fine: *Impressum Mediolani, per Anthonium Zarothum, Parmensem, impensis Augustini Mariae Conagi* MccccLxxxv fol.

Maitt. p. 463. *Orlandi* p. 102. *Sax.* p. 581. *Panzer* II. 52.

1486.

* *Q. H. Fl. Opera cum comment. Acronis et Porphyrionis. Mediolani* fol. 1486.

In fine: *In officina egregii librarii Antonii Zarotti Parmensis. impendio Alexandri Minutiani Appuli De Sancto Severo haec opera Mediolani impressa sunt. Anno a salutifero Virginis partu sexto et octogesimo supra millesimum et quadringentesimum. Quinto Idus Martias. Johannis Galeatii Mariae SF. Vic. Sex. Med. Ducis inclyti Regnum foelici gubernante auspicio Lodovico Maria*

SF. Vic. invictiss. ac sapientiss. Principe. cujus singulari prudentia ocio ac festa pace fere omnis fruitur italia. In epistola ad Magnificum Virum Bartholomaeum Chalcum, quam operi praefixit, magnifice jactat Alex. Minutianus, se Horatii libros studiosissime recognovisse, et ad manum habuisse unicum exemplar, idque, temporum injuria exesum; tum lubentissime id oneris suscepisse, veritum, ne, si id penitus detrectasset, plurimum de majestate Oratiana tolleretur, ob temerarium et veluti sacrilegum cujusdam conatum, qui *recentissimas* in Flaccum interpretationes edidisset. Conagum hunc esse, quem Minutianus tangat, opinabatur Sax. p. 581. satis probabiliter. Scilicet, recentissimae interpretationes sunt Acronis et Porphyrionis a Conago adjectae. Landinum tamen sugillari credebat Gesn. praef. Hor. Ceterum textum fere edd. Venett. deprehendimus. Omnino Minutiani opera in Porphyrione, cujus antiquissimum Codicem nactus erat, expoliendo videtur collocata fuisse.

* *Q. H. Fl. Opera cum comment. Chr. Landini:* in fine: *Impressum venetiis per magistrum Bernardinum de tridino ex monteferrato. Anno salutis.* MccccLxxxvi. — *Pridie idus Martias*, quod adjiciunt nonnulli, in libro non legitur. Est autem repetita e Florentina Landini a. 1482.

Aliam ejusdem anni Venetam editionem *per Mag. Bernardinum* laudat bibl. Horat. (Lips. 1775.), quum priorem *Bernh. de Tridino*, tanquam alius hominis, memorasset; inficeto errore.

1787.

Q. H. Fl. Opera, per Antonium Zarottum, Mediolani fol. 1487.

Nusquam alibi commemoratur haec editio, praeterquam Douglas., cujus fontem indagare non potui.

1488.

Q. H. Fl. Epodon liber. Liptzk 1488. 4.

Laudat hunc librum Fabric. Bibl. Lat. I. p. 408. et Douglas.

1489.

Q. H. Fl. Opera cum comment. Domitii Palladi Sorani, Venetiis fol. 1489.

Denis Suppl. Maitt. p. 268. Sed recte dubitat de anno *Panzer* III. 277. qui ad a. 1498. editionem deprimendam esse statuit.

1490.

* *Q. H. Fl. Opera cum commentariis Acronis, Porphyrionis, et Landini.* Praemittitur *tabula postillarum, Johannis Francisci Philomusi epistola, ejusdem carmen ad Principem Johannem Sfortiam;* in fine *Horatii Flacci Lyrici poetae opera: a Georgio Arrivabene Mantuano: diligenter Venetiis impressa: Hic clauduntur. Anno salutis* M. CCCC. XC. *Pridie. Non. Februa. Laus Deo.*

Orland. p. 48. *Maitt.* p. 521. *Crevenna* III. p. 137. *Braun* Notit. II. p. 210. *Lengnich. Beytr.* II. p. 106. *Panzer* III. p. 287. Exstat in bibl. Guelpherbyt. Praefuit huic editioni *Jo. Franc. Philomusus Pisaurensis*, qui de studio suo Horatio impenso in praef. ita disserit: Ego rem non ingratam nec inutilem me facturum existimavi, si quae apud Horatium mendose legerentur, industria ac diligentia mea emendatiora redderentur; tresque commentarios, qui in enucleandis hujus poetae sensibus praecipue elaborarunt, imprimendos cu-

rarem; in quibus etiam corrigendis non minus mihi laboris incubuit. Haec ille. Novae adeo recensionis instar habenda haec editio. Commentariis Joannis (Georg.) Arrivabeni istam instructam autumabat Fabric. B. L. p. 407. qui ejus impressor tantum fuit. Ceterum Acronem et Porphyrionem in hac ed. primum adjectos fuisse, perperam opinabatur Bentl. in Praef. ed. suae.

Q. H. Fl. Opera: cum comment. Landini, per Jo. de Forlivio et socios (Venetiis) fol. 1490.

Q. H. Fl. Opera: impensis Bernardi Resinae Venetiis fol. 1490.

De utraque hac editione parum constat. Prior quidem repetita videtur ex illa 1483. Altera anni demum 1492. videtur; ad quem vide.

1491.

* *Q. H. Fl. Opera, cum comment. Landini: per Bernardinum de Tridino de Monteferrato, Venetiis* fol. 1491.

Maitt. p. 542. Repetita haec editio ex ejusdem impressoris ed. a. 1486.

1492.

Q. H. Fl. Opera cum commentariis Ant. Mancinelli. Acronis, Porphyrii, Christophori Landini, Venetiis fol. 1492.

Praecedit *Antonii Mancinelli ad Pomponium Laetum Epistola.* In fine: *LAUS DEO. Horatii Flacci poetae opera a Philippo pincio Mantuano diligenter Venetiis Impressa: anno salutis* MCCCCXCII. *Pridie Kal. Martii. Bernardino Resina litterarum doctorumque amantissimo pecuniam impendente.*

Orland. p. 48. Maitt. p. 555. Foss. p. 805. Bibl. Bunav. I. 308. Feracissima novae prolis haec editio, cujus textus subinde a Venetis recedit. Alia

ejusdem anni cum iisdem commentariis, ejusdemque Bern. Resinae impensis, *Id. Octobr.* eodemque loco excusa memoratur in bibl. Horat. p. 6: cujus auctor saepius in errorem induci se passus est, adeo ut, quum unius ejusdemque exempli editionem nunc breviori nunc longiori titulo commemoratam deprehenderet, diversas statim inde editiones procuderet. Ceterum ducit haec editio ordinem edd. cum IV. commentariis.

Q. H. Fl. Opera cum commentar. Mancinelli, Acronis, Porphyrii et Christophori Landini. Venetiis per Petrum Joannem de Quarengis fol. 1492.

Orland. p. 53. Maitt. p. 546. *Panzer* III. 325.

Q. H. Fl. Opera, cum comment. Acronis et Porphyrionis., per Anton. Zarottum Parmensem, Mediolani fol. 1492.

Habet Biblioth. Horat. p. 6. Notitiam ejus aliunde frustra petas.

Q. H. Fl. Opera, Lipsiae per Martinum Herbipolensem 1492. 4.

edente Jo. Cubitensi, qui Angeli Politiani oden ad Horatium et Jacobi Sentini, Ricimensis, de lyricis quibusdam carminibus libellum adjecit. In fine: *Impressum in inclyta civitate* Liptzk *per Baccalarium Martinum Herbipolensem anno salutis* MCCCCXCII.

Maitt. Index II. App. p. 526. *Annal. typogr. Lips.* p. 66. *Panzer* I. 477. Curatam de ea notitiam dedit, curatioremque promisit Cl. Seybold in Progr. super Hor. L. III. carm. 3. scripto p. 13. Digna utique est, quum prima in Germania omnia H. complectatur, quae critico acumine exploretur.

1493.

Q. H. Fl. Opera, cum commentario Christoph. Landini (incerto typographo) f. 1493.

Laudat hanc edit. *Maitt.* p. 560. sine teste. Unde *Panzer* III. 366. de ea addubitat, et annum forte 1483. per Joh. et Gregor. de Forlivio substituendum judicat. Red recenset *Orland.* p. 62. in iis, quarum impressores haud innotuere. Magis dubia fides est sequentis:

Q. H. Fl. opera cum quatuor commentariis (Acrone, Porphyrione, Landino et Mancinello) Venetiis fol. 1492.

Adfert eam *Maitt.* p. 567, e Rutgers. catal. p. 88. neque alibi eam memoratam videas. Unde Panzer III. 346. satis probabiliter statuit, esse eam vel a. 1492. vel 1494. cum iisdem commentariis.

1494.

* *Horatius cum quatuor Commentariis* (Acronis, Porphyrionis, Landini et Mancinelli). Praemittitur *epistola Mancinelli Veliterni ad Pomponium Laetum.* In fine: *Horatii Flacci poetae opera: a Boneto Locatello Venetiis impressa: Anno salutis* Mccccxciiii. *Pridie Idus martias, Octaviano Scholo literarum doctorumque amantissimo pecunias impendente.* Ducta haec ex edit. a. 1492. uti haud dubie et sequens:

Q. H. Fl. Opera: impensis Bernardini Resinae Venetiis fol. 1494:

quamquam idoneum ejus testem adhuc desidero.

Q. H. Fl. Ars poetica cum notis Fr. Petrarchae s. l. 1494. 4.

Possidebat Petrarcha Codicem H. quantivis pretii, quem in exprimenda A. P. sequutum admodum probabile est.

1495.

Q. H. Fl. Opera, cum quatuor commentariis. Venetiis per Bernardinum de Tridino fol. 1495.

Laudat hanc editionem *Soubise* p. 528. et ex eo *Panzer* III. 373. Est haud dubie repetitio ed. a. 1492. e qua etiam fluxere duae, quae sequuntur:

Horatius cum quatuor commentariis. Acronis. Porphyrionis, Landini et Mancinelli. Venetiis fol. 1495.

In fine: *Qu. Horatii Flacci opera: Venetiis impressa. Anno salutis* M. CCCC. XCV. *die* XVI. *februarii.* In ultimo folio conspiciuntur literae B. F. h. *Benedictus Fontana.* Adeantur de ista *Maitt.* p. 595. *Mittarelli* p. 102. et *Bibl. de la Valliere* P. II. Vol. IV. p. 27. *Pray* Catal. Bibl. Bud. p. 518.

* *Horatius, cum comment. Acronis. Porphyrionis. Land. Mancin.* et figuris nuper additis. Venetiis fol. 1495.

In fine: *Horatii Flacci poetae opera: Venetiis impressa per Dominum pincium Mantuanum anno a nativitate Domini* MCCCCV (pro. MCCCCXCV) *die quinto Februarii.* Expressa plane ex ed. a. 1492. servati quoque in dedicatione et in fine commentarii.

1497.

Q. H. Fl. Opera cum quatuor commentariis, Acronis, Porphyrionis, Landini et Mancinelli Venetiis fol. 1497.

Rossi p. 67. et inde *Panzer* III. 424.

1498.

* *Horatii flacci Venusini. Poetè lirici opera cum quibusdam annotationibus imaginibusque pulcherrimis aptisque ad Odarum concentus et sententias.* In fine: *Elaboratum impressumque est. hoc elegans. ornatum: splendidum: comptumque Horatii flacci Ve-*

nusini. lyrici Poete opus. cum utilissimis argumentis: ac imaginibus pulcherrimis: in celebri: libera: imperialique urbe Argentina. Opera et impensis sedulis quoque laboribus Providi viri Johannis Reinhardi cognomento Gürninger civis ejusdem urbis Argentinensis: quarto idus Marcij. absolutum vero Anno domini M. CCCC. XCVIII. Curavit hanc editionem *Jacobus Locher*, Poeta laureatus, idemque Professor Gymnas. Friburg., quam jure inter principes referas, quandoquidem non ex Italicis exemplaribus, sed e Codd. in Germania custoditis, iisque satis probis eam ductam esse adparet. *Epigrammata Jac. Locheri* sequitur ejusdem *Epistola ad Carolum Marchionem Badensem*, in qua in Germanorum laudes bellicas pariter ac togatas exspatiatur; hanc excipiunt *Vita Horatii compendiosa*, duo ejusdem *carmina*; (quamquam laureato poeta parum digna), *tabula metrorum* et *directoria vocum et sententiarum*. Epistolae Locherus subscripsit a. 1497; unde passim hunc impressionis annum memorari videas. Adferunt quoque Argent. a. 1499. quae nec ipsa a nostra diversa videri debet. Cf. *Seemiller* fasc. IV. p. 101. *Hupfauer* Druckstücke aus dem XV. Jahrh. p. 204.

Eodem hoc anno Venetiis quater Horatius recusus est, et quidem:

Q. H. Fl. Opera, per Georg. Arrivabene fol. 1498.

* *Horatius cum quatuor commentariis (Acronis, Porphyrionis, Mancin. et Landini)*; in fine: *Horatii flacci poetae opera: Venetiis impressa: Anno salutis* Mccccxcviii. *die* XIII. *Julii.*

Denis suppl. 447. Satis obvia haec editio. Tum:

Q. H. Fl. Opera, cum commentar. Acronis, Porphyrionis, Ant. Mancinelli, et Chphori Landini, Venetiis, per Simonem, Ticinensem cognomento Bibilaqua fol. 1498.

Denis suppl. p. 447. Denique:

* *Horatius cum commentariis Antonii Mancin. et insuper Acronis, Porphyrionis et Landini.* In fine: *Horatii Flacci poetae opera per Johannem aluysium de varisio Mediolanensem. Venetiis impressa. anno salutis* MCCCC. LXXXXVIII. *die* XVIII. *julii.* fol.

Maitt. p. 662. *Mittarelli* tamen p. 292 habet: *die* XXIII. *mensis Julii;* quocum facit *Orland.* p. 58. et exemplum Biblioth. Acad. Gotting. (quod etiam in fronte simpliciter habet: *Horatius cum quatuor commentariis*) Ductae autem hae omnes praeter primo loco memoratam Arrivabeni editionem, quae forte ejusd. edit. a. 1490. repraesentat, ex ed. Veneta a. 1492.

Q. H. Fl. opera: cum comment. Christophori Landini, Argentorati fol. 1498.

Dubiae admodum fidei haec editio, melioribusque bibliologis prorsus ignorata.

Horatii Odae cum argumentis et tabula legum carminis, Parisiis 1498. 4.

Orland. p. 346. *Maitt.* p. 662.

Q. H. Fl. Libri IV. Carminum, Lipsiae per Jac. Thanner 1498. 4.

Praecedit *Jo. Honorii Crispi Cubitensis Ode et Nic. Perotti Commentatio de Odis Horatii.* In fine: *Impressum Lipcz per Jacobum Thanner Herbipolensem, anno Salutis Christianae* M. CCCC. LXXXXVIII. *die septimo Julii.* Cf. Freytag Adparat. II. p. 1350. et Denis Suppl. p. 447.

Q. H. Fl. Carmen Epodon. per Jac. Thanner, Lipsiae 1498. 4.

Editionem curavit idem *Jo. Honor. Crispus Cubit.* Exstat in Bibl. Moeno-Francofurt. et Comitis Solm. Cf. *Maitt.* p. 662. n. 6. *Leich.* Annal. Lips. p. 72.

Q. H. Fl. Carmen seculare cum Joannis Sentini de quibusdam lyricis carminibus tractatulo, Lipsiae 1498. 4.

Fabric. B. L. Ern. I. p. 408.

* *Horacy flacci venusini. poete censory poetica ad pisones* (per Jac. Thanner. Lipsiae) 1498. 4.

Freytag. Adpar. litt. II. p. 1350. *Meusel Magaz.* III. 151. Eadem forte, quae Maitt. Ind. II. Adp. 526. Bibl. Bunav. I. p. 312. Huls. p. 521. et Leich. Annal. Lips. p. 104. memoratur. In fronte et in fine leguntur carmina lyrica Magistri Hinrici Northemensis.

* *Q. H. Fl. Epistolarum liber. Liber Epistolarum Horatii ad Lectorem: Disticha* 3. Haec in fronte fol. I. a. In fine: *Liptzk impressum a Jacobo Tanner.* (1498.) 4.

Rarissimus hic libellus exstat quoque in bibl. Panzeri (Cf. ejusd. Annal. I. p. 504.) et Harles. Vid. Bibl. Sarraziana P. II. p. 172. Etiam in Bibl. Guelpherbyt. exstare audio.

Separatim hos Horatii libellos a Thannero excusos evulgatosque fuisse testatur subscriptio cuique subjecta. Quum autem mox, ut justum volumen explerent, conjungerentur, turbatum inde mirum in modum est a bibliographis, alios ex his complectentibus (ut *Maitt.* p. 662. Art. Poet. Epod. et Carm. Sec.) alios seorsim commemorantibus. Monendum hoc, ne diversae itera-

taeque istos impressionis habeas. Idem dicendum de sqq. Martini Herbip. edd.

Q. H. Fl. poetarum institutiones ad Pisones, et Epistolarum liber I. et II. per Martinum Herbipolensem, Lipsiae, die ult. mens. Januarii. fol. 1498.

Praemittitur *Jo. Honorii Crispi Cubitensis epistola ad Matthaeum Lupinum.* Repetitio ed. 1492. ab eodem curatae. Maitt. p. 662. not. 6. Leich. p. 72. Eosdem Horatii cum *Sermonibus* libellos idem forma 4. dedit, quamquam nec loci nec anni mentione facta, (vid. *Denis* Suppl. p. 583.) item *Carminum* Libri. IV. cum insigni Martini Herbip. qui exstant in Acad. Gotting. Bibliotheca. Adfertur etiam ejusdem

Q. H. Fl. Epistolarum liber primus, in cujus fine est: *finit foeliciter*, absque anni et loci nota, sed iisdem Martini Herbip. characteribus in 4. impressus, *Panzero* IV. 346. n. 320. quae pro priore parte alterius hujus ed. utique habenda videtur. Cf. *Fabric.* B. lat. I. p. 407. *Ern. Hupfauer* Druckst. p. 273.

Q. H. Fl. Carmen seculare. In fine: Impressum est hoc carmen seculare horatii Lipczk per Jacobum Thanner Herbip. *a. d.* M. CCCC. XCVIII. *die III. Augusti.* 1498. 4.

Exstat Beuerbergi. Vid. *Hupfauer* lib. laud. p. 205.

1499.

Q. H. Fl. Opera cum comment. Acronis, Porphyrionis, Landini et Mancinelli. Venetiis sumtu Jo. de Tridino die IV. Novembris fol. 1499.

Orland. p. 52. *Maitt.* p. 658.

Horatii Poemata, cum subtilissima Acronis interpretatione f. l. 1499. 4.

Maitt. p. 707. Eadem videtur cum sequ.:

Sermonum Horatii familiare commentum cum Acronis subtilissima interpretatione. Tum: *Epistolarum Horatii familiare commentum cum Acronis subtilissima interpretatione.* In fine: *Impressum est hoc et sermonum opus per Nicolaum Wolf Lutriensem. anno* M. CCCC. XCIX. *ad idus Martias.* fol. min. Vid. *Denis* Suppl. p. 466. Pro eadem habenda est, quae ab eodem Wolfio, eodemque anno in 4. excusa perhibetur.

Q. H. Fl. Epistolae, Sermones et institutiones poeticae per Jac. Barynum s. l. et a. (Lips. 1499.)

Vid. Catal. Bibl. Schwarz. P. II. p. 58.

1500.

Q. H. Fl. de arte poetica Opusculum aureum, ab Ascensio familiariter expositum, et recentius regulis prosaicis auctum, Parrhisiis, V. *Idibus Sept.* 1500. 4.

Q. H. Fl. Satyrae et Epistolae cum commentario Acronis et Badii Ascensii, Parisiis 1500. 4.

Maitt. p. 741.

Q. H. Fl. Odae, impensis Petri van Os. Zwollis 1500. 4.

Q. H. Fl. Epistolae. Francof. 1500. 4.

Edd. hujus seculi, temporis notae destitutae.

* *Q. H. Fl. satyricorum omnium principis Sermones, exactissime jam pridem exarati.* In fine: *Hic finiunt libri Sermonum Horatii, impressi Colonie in officina literaria ingenu-*

orum filiorum Quentell ad Majum. mendis etiam plusculis tersi. f. a.

Rarissimus hic libellus vel ad finem sec. XV vel ad initium sequentis omnino referendus videtur.

Horatii Sermonum s. Satyrarum libri, Epistolae et Odae. 4. f. l. et a.

Bibl. Huls. p. 522.

Horatii Epistolae familiari commento a Jodoco Badio Ascensio auct. et recogn. cum Philippi Beroaldi ac Angeli Politiani adnotatt. 4. f. l. et a.

Eadem Bibl. Huls. ibid. Est forte a. 1500.

1501.

Q. H. Fl. Opera, Impendio Alex. Minutiani, Mediolani fol. 1501,

Repetita ex ed. a. 1486.

Q. H. Fl. Poemata, in quibus multa correcta sunt, et institutiones suis locis positae commentariorum quodammodo vice funguntur: ex recognitione Aldi, cum metrorum generibus et emendationibus. In fine: *Venetiis apud Aldum et Andraeam Socerum, mense majo. Id genus characteres decennium ne attingito. Libros hujuscemodi litterulis excusos neu impressito neu vendito.* 1501. 8.

De hac et ceteris edd. Aldinis vid. supra p. XLIV. Expressa est typis minoribus, *currentium* nomine insignitis. Ceterum editionem Brixiensem Horatii hoc anno evulgatam laudat Bibl. Horatiana, qua fide, non dixerim. Dubitat quoque *Panzer* VI. 338.

1502.

* *Horatius ita emendatus: ut ejus interpretes non multum desideres Lector candidissime.* In fine: *Mediolani apud Alexandrum Minutianum.* M. DII. *Pridie cal. Decembr.*

Vana haec emendatioris lectionis professio; nam Venetam anni 1492 fere expressam deprehendimus.

Horatius recognitus per Philippum Beroaldum: impressus Bononiae per Benedictum Hectoris, Bibliopolam et Impressorem elegantissimum. Anno salutis MDII. *Kal. Novemb.* fol.

Memoratur haec editio soli auctori libri: *Dictionnaire Bibliographique historique et critique* T. II. p. 50. Nihil certi igitur de ea pronuntiare licet.

Q. H. Fl. Epistolarum liber. In fine: *Epistole Horatii Flacci, poete clarissimi, a Jacobo Thanner Herbipolensi diligenter Lipizk impresse hic clauduntur. Anno salutis secundo supra quingentesimum et millesimum.* 4.

Gesner Biblioth. p. 8. et inde *Panzer* VII. 142. Bibl. Princip. Furstenbergii, quae Pragae est. Vid. Hirsching. Addit. ad T. III. p. 316.

1503.

Horatii Ode. Carmen Epodon et seculare cum exactissima Antonii Mancinelli, et cum familiari Jodoci Badii Ascensii explanatione. Venundantur Parrhisiis in vico divi Jacobi a Dionysio Roce sub divo Martino et in monte Sancti Hilarii sub leunculis aureis. In fine: *accuratione Ascensiana compressa ad* XV *Calendas Julias anni* MDIII. Sequitur *De arte poetica libellus. Ascensii opera ad idus septembr. anni* MDIII. — *Sermones et Epistole Quinti Flacci Horatii cum — explanatione Jodoci Badii — parrhisii in regione divi Jacobi* cet. In fine: *accuratione ipsius Ascensii ad quintum Calendas Septemb. anni hujus* MDIII. fol.

Maitt. II. p. 164. *Thott.* Catal. VII. p. 88. Est haec prima Ascensiana, e Veneta a. 1492 potissimum ducta.

Ode Horatii fideliter emendate cum breviusculis argumentis et tabula perfacili, qua lex carminis cujuslibet Odes clarissima redditur, cum insigni typographi *JEAN PETIT.* In fine post *Johannis Parvi epistolam et Tabulam universas horatii odas metiri facillime docentem: Ode Horatiane fideliter emendate sumptibus Johannis parvi parisiensis bibliopole, felici fine consummate sunt Kal. Februariis Anno a natali salutifero Millesimo quingentesimo tertio.* Sequitur *Johannis Chappuis bituricensis epistola ad lectorem.* 4.

Rarissimae hujus editionis a nemine adhuc excitatae, exemplum possidet Panzer. Vid. Annal. ejus T. VII. p. 505. Expressa est haud dubie ex editione Paris. anni 1498. Quum puerorum usibus ea destinata fuisset, mirandum non est, tam raro hodie eam inveniri. Idem dicendum de sequ.:

Q. H. Fl. Opera: cum notis A. Mancinelli et familiari Jod. Badii Ascensii explanatione. In fine: *Ad V. Calend. Sept.* MDIII. *in nobilissimo Parrhisiorum gymnasio: JEHAN PETIT* 1503. 4.

Maitt. Ind. p. 504. Eadem haud dubie, quae in Bibl. Harl. I. p. 180. memoratur.

Q. H. Fl. Opera: cum notis Tib. Claud. Donati. Argentorati fol. 1503.

Laudat *Bibl. Horatiana* p. 11. et inde *Panz.* VI. 30.

Horatii opera. In fine: *Impressum hoc opus Florentiae, impensa Philippi Bibliopolae, Anno salutis millesimo quingentesimo*

tertio, quinto nonas Octobris, Petro Soterino Vexillifero foelicissimo. 8.

Bandini Juntarum typographiae annal. II. p. 5. *Maitt.* Ind. p. 561. Est haec prima Horatii Juntina. Praecedit Benedicti Philologi nuncupatoria, docto juveni Philippo Nerlio inscripta.

Terentianus de literis, syllabis et metris Horatii. Venetiis per Joannem de Cereto de Tridino, alias Tacuinum 1503. 4.

Debure Catal. des Livr. du Duc de la Valliere P. I. T. II. p. 93.

1504.

Q. H. Fl. Sermones, per Greg. Laticephalum Lips. 1504. 4.

1505.

Q. H. Fl. Opera, ascensianis asteriscis illustrata: in aedibus Ascensianis ad tertium Idus Januar. Paris. 1505. 8.

Altera haec Ascensiana. *Maitt.* II. p. 174. *Panzer.* VII. p. 512. Sequitur tertia Ascensiana:

1506.

Q. H. Fl. Opera: cum notis Ascensii, Parisiis 1506. 4.

1507.

Horatii Epistolarum liber. Liptzk 1507. 4.

Bauer Supplem. III. p. 117. *Panz.* VII. 161. Uterque auctorem adfert *Pray* Catal. p. 517. habet Bibl. Guelpherbyt.

1508.

* *Horatii Fl. Opera, cum quatuor commentariis Porphyrionis, Acronis, Landini, Mancinelli.* cum signo Jo. de Lignano. *Impress. Mediolani per magistrum Leonardum Pachel*

anno domini M.CCCCC.VIII. *die* XXIII. *August.* fol.

Maitt. Ind. I. p. 504. *Thott.* VII. p. 88. Bibl. Bunav. I. 309.

Epistole HORATII. Impressum Liptzk per Baccalaureum Wolfgangum Monacensem 1508. 4.

Nomen impressoris est *Wolfgang Strockel.* Vid. *Bibl. Hor.* p. 12. De ipsa editione adi *Gesner* Bibl. p. 30. Leich. p. 87. *Bauer* Suppl. T. III. p. 117. et *Panzer* VII. p. 162.

Q. Horatii Flacci Sermones. Francophordiae 1508. 4.

Horatii Institutiones ad Pisones, seu ars poetica, una cum duobus carminibus ejusdem de fragilitate vite humane ad Torquatum et ad Posthumum. Lipsiae 1508. 8.

Reperitur haec editio in Catal. *Pray* I. p. 517. Cf. *Panz.* Ann. VII. p. 163.

1509.

Q. H. Fl. Opera cum quatuor commentariis, et figuris nuper additis: impress. Venetiis per Philippum pincium Mantuanum anno MDIX. *die* XVI. *Maii.* fol.

Expressa ex ed. a. 1492.

* *Q. Horatii Flacci poemata, in quibus multa correcta sunt, et institutiones suis locis positae, commentariorum quodammodo vice funguntur. — Undeviginti metrorum genera, et quaenam sint, et e quibus constent pedibus, et ante volumen simul habentur, et intus in volumine suis locis. — Adnotationes nonnullae in toto opere, in quibus vel aliquid mutandum ostenditur, vel cur mutatum sit,*

ratio redditur. In fine: *Venetiis apud Aldum Romanum mense Martio.* M.D.IX. 8.

Multo emendatiorem quidem hanc secundam editionem melioremque priore ante VII. annos curata in *epistola ad Jafredum Carolum Ict.* jactat Aldus; si tamen loca, ab ipso inter corrigendum notata et isti epistolae subjuncta consideres, parvi utique momenti habenda sunt, quae novae huic editioni accessere. Sic v. c. Epod. XVII. 32. *exīlis* non *exĭlis* pronuntiandum monetur.

1510.

Q. Horatii Flacci Epistolarum liber. Lipsiae per Baccalarium Wolfgangum Monacensem 1510. 4.

Leich. p. 89. Repetita ex ed. a. 1508.

1511.

Q. H. Fl. Opera cum Mancinelli et Jod. Badii Ascensii commentariis. Venundantur Parrhisiis in vico divi Jacobi ab Joanne Parvo Dionysio Roce et ipso Ascensio. In fine Od. et Epod.: *Habes itaque lector Q. H. Fl. Odas, Epodon et seculare carmen cum duplici commentario diligenter accuratione Ascensiana rursus impressa ad nonas Septemb.* MDXI. Ad calcem Artis poeticae: *haec rursus in aedibus Ascensianis ubi cum ceteris operibus horatianis venundantur in via divi Jacobi et in aedibus Joannis Parvi ac Dionysii Roce: finita ad Kalen. Octob.* MDXI. Sub finem: *Impressa est rursum haec Horatiana poesis accuratione ipsius Ascensii in nobilissimo parrhisiorum gymnasio; ad Quintum Idus Octob. anni hujus* MDXI. fol.

Ascensianae secundae nomine haec venit editio, ad priorem fere expressa. Exstat in Bibl. Gymn. Bipont. Bibl. Bunav. I. 309.

Q. H. Fl. poemata, in quibus multa nuperrime (Ald. sec. a. 1509.) *correcta sunt, et institutiones suis locis positae commentariorum quodammodo vice funguntur. Undeviginti metrorum genera, et quaenam sint, et e quibus constent pedibus, et ante volumen simul habentur, et intus in volumine suis locis. Annotationes nonnullae in toto opere, in quibus vel aliquid mutandum ostenditur, vel, cur mutatum sit, ratio redditur. Die* XXVI. *Februar. f. l. (Lugduni)* 1511. 8.

Bibl. Huls. (III. 440.) et O. S. Bened. ad Emmer. Ratisb. (Catal. P. IV. p. 301.). Curata putatur haec rarissima editio per Simonem Carpentarium, Lugduni, propter literarum *currentium* cum Planti et Quinctiliani Carpentarianis, Lugduni factis, editionibus, et quod insigne idem in capite praeferat, teste Fabric. Bibl. lat. I. p. 408. Textum quidem habet Aldinum, sed subinde e Codd. correctum. Sic I. 25. extr. editum est: *dedicet Euro* pro: *Hebro*. Dolendum adeo, hanc nondum critico acumine excussam esse.

Circa hunc annum prodiere: *Matth. Bonfinis*, Asculani, in Horat. 115. Adnotationes. Impress. R. (Romae) in regione Parionis per M. Stephanum Guillereti de Lothar. et Herculem de Nanis de Bononia socios. 4. Vid. Bibl. Firmiana T. V. p. 227.

1512.

Horatius cum quattuor Commentarius (sic) *videlicet Porfirio, Acrono, Oratio. Landino, Mancinello.* In fine: *Impressum Mediolani per Magistrum Ludovicum de Bebul-*

co Anno Domini MDXII. *die* XXVI. *Augusti* fol.

Expressa plane ex ed. a. 1508. *Maitt.* II. p. 238. *Goetz.* Memorab. bibl. Dresd. I. p. 518.

Q. H. Fl. Epistolarum libri II. *Lipsiae per Melchiorem Lotter* 1512. 4.

Leich. p. 92. Thott. Catal. VII. p. 201.

Q. H. Fl. Epistolae. Impressum Lipsiae per Jacobum Thanner 1512. 4.

Recusa edit. a. 1499.

1513.

Q. H. Fl. Opera: apud Henr. Stephanum, Parisiis 1513. 12.

Male Rob. Steph. praefert Hulf. Bibl. p. 439. T. III.

Q. H. Fl. — Lips. 1513. 4.

Hirsching Addit. ad Descript. bibl. T. III. p. 516. in Princip. Furstenberg. Bibl. Pragae exstare ait non tamen addit, quos Horatii libros complectatur. Audio nunc, eam Guelpherbyti adservari, et epistolarum Libros II. continere.

1514.

Q. H. Fl. Opera: cum quatuor commentariis, per Augustinum de Zannis de Portesio die XV mensis Octobris fol. 1514.

Maitt. II. 239.

Q. H. Fl. Liber Epistolarum. Ejusdem de Arte Poetica. Multa praeterea hic sunt correcta, vel mutata ad exemplar Aldi. Lector eme, lege, et judicabis. Fol. 2. *Hieronymus Gebwiler Matthiae Schurerio S. D.* In fine: *Ex aedibus Schurerii, mense Februario Anno* M.D.XIII. 4.

Argentorati excusam fuisse ipsum Schurerii nomen abunde adstruit. Vid. *Panz.* VI. 66. qui ipse exemplum ejus possidet. Ductam censent ex ed. Lugdunensi 1511.

Q. H. Fl. Poemata nuper quam accuratissime castigata, et in quibus multa sunt addita ad eorum declarationem spectantia. Ejusdem *omnia metrorum genera, quae sint, quibusque constent pedibus, ante, et intus suis in locis adposita. Permutata quaedam in toto corpore, et ratio etiam reddita, cur singula permutentur.* In fine: *Impressum Florentiae impensa Philippi Juntae. Anno Salutis* M. D. XIII. *Mense Febraario.* 8.

Est haec Juntina secunda, ad aldinum exemplar subinde reformata. Cf. *Bandini* libro I. P. II. p. 56. *Crevenna* III. p. 138. sq. et 205.

Horatii Epistolarum libri II. *cura Wesleri: per Melchior. Lotter Lyptzk* 1514. 4.

Bibl. Altenburg. v. Wilisch. p. 109.

1515.

Q. H. Fl. Epodon liber, ejusdem de Arte poetica, item Epistolarum libri duo. In fronte denique Horatii vita per Petrum Crinitum Florent. Argentorati ex aedibus Schurerii. Mense Januario MDXV. 4.

Bibl. Huls. p. 522.

Q. H. Fl. Venusini Sermonum libri duo, non minori sapientia quam eloquentia instructissimi. In fine: *Hieronymus Vietor Imprimebat. Viennae Anno partus uirginei Millesimo supra quingentesimum quindecimo Mense Julio* 1515. 4.

Exstat in Bibl. Vindob. Vid. *Denis* Wiens Buchdruckergeschichte p. 127.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo ad Archetypon Aldi Manutii quam adcuratissime impressi. Iudicium in Epistolis de Horatio Rudolfi Agricolae Rheti ad lectorem. In fine: *Viennae Austriae per Hieronymum Vietorem Calcographum, anno partus virginei* 1515. *Mense Martio* 1515. 4.

Praeter alios vv. in fronte hi leguntur iambi argute contexti:

Flaccus, Vietor, Cospus. Ingenio, manu
Scientia. Ingens, dedaleus perspicax.
Haec author, impressor, professor. Naviter,
Graphice, diserte. Fecit, excudit, docet.
Satin haec amenti diximus lector tibi?

Cospum adeo Epp. Horatii praelegisse inde cognoscitur. Vide de hoc libro eumdem Virum, multis nominibus venerabilem p. 137.

1516.

Q. H. Fl. Opera, cum commentariis. In fine: *Impressa est tertium haec Horatiana poesis adcuratione ipsius Ascensii ad quartum Kalen. Julias, Parrhisiis* fol. 1516.

Est haec tertia Ascensiana, quam eodem anno Venetiis recusam perhibent, parum explorata fide. Odarum quidem, Epodon et C. S. explanatio est Ant. Mancin. et Bad. Ascens. in ceteros libros solius Ascens. familiarissima exstat expositio. *Maitt.* II. 289.

Horatii opera cum notis Petri Pagani Venetiis fol. 1516.

Hujus ed. notitiam dat *Bibl. Horat.* p. 15. ut et sequentis:

Q. H. Fl. Ars poetica, sermones duo et Epistolae: per Johannem Britannicum, Venetiis fol. 1516.

Horatius: impressum Florentiae per heredes Philippi Juntae 1516. 8.

Est haec tertia Juntina, parum cognita. Memoratur in *Catal. Thott.* VII. p. 259.

Q. H. Fl. Odarum sive carminum Libri IV. *Argentorati apud Matthiam Schurerium mense Februario.*

Maitt. Ind. p. 503. *Fabric.* Bibl. Lat. I. 408. Idem liber recusus anno sequenti, cujus exemplum adfert *Weislinger* in Catal. Biblioth. O. S. Joh. Argentinae p. 112. Uterque autem expressus ex ed. Lugd. a. 1511.

Horatii morales epistolae. Coloniae 1516. 4.

Exemplum possidet Bibl. Guelpherb. Etiam alibi memoratum vidi.

1517.

Q. H. Fl. Sermonum libri duo. Adnotationes nonnullae in calce adjectae, in quibus aliquid mutandum ostenditur, vel cur mutatum sit ratio redditur. Argentorati ex Aedibus Matthiae Schurerii. Mense Januario 1517. 4.

Repetita haud dubie ex Lugdunensi ed. anni 1511. cum ipso titulo.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo. Lipsiae per Jacobum Thanner 1517. 4.

Recusa ex ed. a. 1512.

1518.

Q. H. Fl. de Arte poetica liber. Coloniae in aedibus Quentelianis 1518. 4.

Q. H. Fl. morales epistolae. Daventriae ex officina literatoria Alberti Pafraet 1518. 4.

Utramque laudat *Bibl. Bunav.* T. I. Vol. I. p. 312. et inde *Bibl. Horat.* p. 16.

Q. H. Fl. poemata cum annotationibus Matthaei Bonfinis. Lugduni sumtibus Bartholomei trot mense Augusto 1508. 8.

Bibl. Schwarz. jun. teste *Panz.* VII. 321. Ceterum male hinc duae editt. factae in *Biblioth. Hor.* et *Jani* recensu.

1519.

* *Opera Q. Horatii Flacci poetae amoenissimi cum quatuor commentariis, Acronis, Porphyrionis, Anto. Mancinelli Jodoci Badii Ascensii adcurate repositis. Cumque adnotationibus Matthaei Bonfinis: et Aldi Manutii Romani a Philologo* (Benedicto) *recognitis: suisque locis insertis et ad finem ex integro restitutis. Venundantur Parrhisiis in via Jacobaea ab ipso Ascensio.* In fine Epp.: *Impressa est quartum haec Horatiana poesis adcuratione ipsius Ascensii in nobilissimo Parrhisiorum gymnasio ad Quartum Calen. Octob. Anni hujus* M. D. XIX.

Quarta haec Ascens. ex ejusdem prioribus maxime Venet. a. 1495. fideliter expressa, et tantum *Bonfinis* et *Aldi* notulis locupletata est. Forte haec eadem est, quam Cat. Bibl. Harl. I. p. 179. cum notis Variorum *Florentiae* editam dicit.

Q. H. Fl. Opera cum quatuor commentariis. Parisiis apud. Jo. Parvum fol. 1519.

Suspectae fidei haec editio, soli auctori Bibl. Horat. p. 16. memorata. Vid. ad a. 1528.

Q. H. Fl. Opera cum quinque commentariis. Lugduni fol. 1519.

Quintum nimirum locum occupat Ascensii ex-

positio. Sed nec hanc ullibi memoratam reperi, nisi in Bibl. Horat. p. l.

* *Q. H. Fl. Poemata omnia. Centimetrum Marii Servii. Adnotationes Aldi Manutii Romani in Horatium. Ratio mensuum, quibus Odae ejusdem poetae tenentur, eodem Aldo authore. Nicolai Perotti libellus ejusdem Argumenti. Venetiis in aedibus Aldi et Andreae soceri, mense novembri* M.D.XIX. 8.

Sequitur plerumque haec editio Aldinas anteriores, quamquam novam recensionem fecisse videri vult Franc. Asulanus, qui in epist. ad Jo. Pinum ita de suo labore, ei impenso: Poemata ad exactiorem castigationem revocavimus; praeter alios enim, quos plurimos adhibuimus, Andreae etiam Naugerii judicio non parum multis in locis adjuti, ita mendis omnibus sublatis integra reddidimus, ut vere profiteri possimus, non minus nostro labore tanto authori pristinam dignitatem esse restitutam, quam studiosissimo cuique lectori satisfactum in iis, quae vel obscura vel ambigua ab omnibus in medio relinquebantur. Haec ille. Emendatior utique est ceteris Aldinis, et manifesta vitia (ut I. 11. 2. *Leuconoë* pro *Leucothee*) passim sublata videas.

Q. H. Fl. Poemata — — Florentiae per heredes Philippi Juntae. Anno Domini M.D.XIX. *Leone X. Ponti. Maxi.* 1519. 8.

Maitt. Ind. I. p. 501. *Bandini* l. c. II. p. 149. *Pinelli* II. 326. Est haec Juntina quarta. Praecedit *Benedicti Philologi Florent.* epistola ad Phil. Nerlium.

Ejusdem anni edit. *Parisiensem fol. a Nyon et Guillyn* curatam laudant Bipontini nescio qua auctoritate.

1520.

Horatius cum commentariis: per Guil. de Fontaneto de Monteferrato. Venetiis die VII. April. fol. 1520.

Maitt. II. 600. Expressa haud dubie e Veneta aliqua.

Horatius: Centimetrum Marii Servii. Adnotationes Aldi Manutii in Horatium. Metrorum genera in Horatio. Nic. Perotti de metris Odarum Horatii. Basileae in aedibus Andreae Cratandri Mense Decembri 1520. 8.

Exstat in Bibl. Norimb. teste *Panz.* VI. 222. Presse sequitur Aldina exempla.

1521.

Q. H. Fl. Odarum liber Primus et Secundus cum adnotationibus Pauli Franci. Francof. ad Oderam 1521. 8.

Q. H. Fl. Liber de arte poetica ad Pisones. Ex vetusto exemplari: Summa recognitus cura et diligentia per Valentinum Ecchium Philyripolitanum (Lipsiensem). *Ex officina literatoria Domini Johannis Haller, civis et consulis Cracoviensis. Anno a Christo nato* M. D. XXI. XIII. *Kal. Novemb.* 1521. 4.

Rarissimus hic libellus commemoratur in Bibl. Janociana I. p. 68.

Q. H. Fl. Opera: per Paganinum de Pagan. Venetiis 1521. 12.

Laudant h. edit. *Bipontini*, nescio qua fide.

1522.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo. Ex antiquissimo exemplari: studiosissime recogniti per Valentinum Ecchium Philyropol. Arte vero et impensis Domini Joh. Haller, civis et

Consulis Cracoviensis impressi. Anno salutis M. D. XXII. *Pridie Nonas Augusti* 1522. 4.

Bibl. Janociana I. p. 69.

P. Franci Problemata Horatiana per Satiram. Typis Hartmanni. Francof. ad Viad. 1522. 4.

Bipontini p. XXXIV. et *Bibl. Hor.* p. 17.

Q. H. Fl. de divina poetarum arte, non minus elegans quam omni eruditione refertum opus ad Pisones cunctis adprime necessarium. Ejusdem carmen seculare perquam jucundum. Sequitur *Adriani Wolfhardi Transsylvani praefatio ad lectorem.* In fine: *Viennae Austriae per Joannem Singrenium. Anno domini* 1522. 4.

Bibl. Vindob. Vid. *Denis Wiens Buchdruckergeschich.* p. 230.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo, curatissime impressi. Viennae in aedibus Jo. Sin. Anno M. D. XXII. In fine: *Viennae Pannoniae per Joannem Singrenium Anno Domini* 1522. 4.

Bibl. Vindob. *Denis* lib. laud. p. 234. *Phil. Gundelium* operi praefuisse opinatur.

1523.

Horatii Epistolae, editore Joanne Caesario in gratiam illustrium discipulorum Antonii et Salentini Comitum Isenburgicorum. Coloniae typis Joannis Soteris 1523. 8.

Laudat *Hartzhem. Bibl. Colon.* p. 165.

Q. H. Fl. Poemata omnia, studio ac diligentia Henrici Glareani recognita, ejusdem Adnotationibus illustrata: quibus et permulta authoris loca hactenus depravata, et commentariorum infiniti errores, vel injuria tem-

poris, vel librariorum indiligentia, aut sciolorum impostura admissi aut etiam commentatorum oscitantia non animadversi exacto restituuntur judicio. Adjecta sunt praeterea ubique argumenta et Carminum rationes. Ad haec, alia nonnulla ipsi authori non parum lucis adferentia. Friburgi Brisgoiae 1523. 8.

Descriptum exhibui plenum libri titulum, quo certius tibi de arrogantia hominis constaret. Expressa fere est Aldina 1519. et, ubi eam deserit, temere hoc factum deprehendas. Sexies haec editio dein repetita est a. 1533. 1535. 1536. 1539. 1540. 1549.

1524.

Horatius, Juvenalis, et Persius. Basileae in aedibus Valentini Curionis. X. Calend. Augustas 1524. 8.

Maitt. Ind. I. p. 502. Bibl. Altenburg. p. 109. De edd. Basill. vide supra p. XLVI. Recusa haec est a. 1527. et 1531.

1525.

Q. H. Fl. Sermonum libri II. cum adnotatt. nonnullis in calce adjunctis. Antverp. 1525. 4.

Bibl. Huls. p. 522.

1526.

Horatii Odae emendatae, cum breviusculis argumentis. Paris. 1526. 4.

Bibl. Huls. p. 522.

1527.

* *Q. H. Fl. Poemata omnia. Centimetrum Marii Servii. Adnotationes Aldi Manutii Romani in Horatium. Ratio mensuum, quibus Odae ejusdem Poetae tenentur eodem Aldo au-*

thore. Nicolai Peroti libellus ejusdem argumenti. — Venetiis in aedibus Aldi et Andreae soceri mense septembri 1527. 8.

Aldina quarta ad tertiam plane expressa, neque ulla nova dote instructa. Ipse Asulanus in praef. ait, se hoc egisse, ut non negligentius quam antea eumdem authorem emitteret.

* *Q. H. Fl. Venusini poetae amoenissimi — opera cum commentariis Acronis grammatici haudquaquam vulgaris nuper quam adcuratissime castigati aeditique* (sic) *ac amplissimo indice illustrati. Basileae apud Valentinum Curionem Calendis Aprilibus Anni* 1527. 8.

Secunda haec Basileensis, in qua studia editoris ad Acronem potissimum limatius exhibendum conversa esse videntur; nam textus conspirat cum priore

Q. H. Fl. Epodon liber unus. Ad Aldini exemplaris fidem recognitus. Seculari carmine adjuncto. Cracoviae per Matthiam Scharffenberg, anno a virgineo partu Mil. Quingent. XXVII. *Decim. die Novembris* 1527. 4.

Bibl. Janociana I. p. 48.

1528.

Q. H. Fl. duo Epistolarum Libri, cura Christophori Landini. Antwerpiae per Johannem Grapheum mense Julio 1528. 8.

Q. H. Fl. de arte poetica. Antwerpiae apud Johannem Grapheum mense Julio 1528. 8.

Uterque liber, rarus admodum, quamquam nullius usus critici, erat κειμήλιον *Schwarz.* jun. teste *Panz.* VI. p. 13.

* *Opera Q. Horatii Flacci poetae amoenissimi cum quatuor commentariis Acronis. Porphirionis. Anto. Mancinelli. Jodoci Badii Ascensii adcurate repositis. cumque adnotationibus Matthaei Bonfinis: et Aldi Manutii Romani a Philologo recognitis: suisque locis insertis et ad finem ex integro restitutis. Praemisso amplissimo in universum opus indice. Venundantur Parrisiis apud Joannem Parrum. Ambrosium Gyrault et Petrum Gaudoul.* In fine Epp.: *Parrhisiis PETRUS Gromorsus excudebat Anno a Christo nato* fol. 1528.

Ducta plane ac descripta ad ed. Paris. Ascensianam a. 1519. Praefixa est epist. nuncupatoria *Ascensii* ad *Franc. de Rouhan* cum a. 1519 subscriptione; unde novam *Jo. Parvi* ejusdem anni 1519 nonnulli editionem procuderunt; prave arbitror.

Horatii Opera, cum Adnotatiunculis in margine adjectis et Nic. Perotti de metris Odarum Horatii libello. Apud Simonem Colinaeum in alma Parisiorum Academia, sub sole aureo, vici divi Joannis Bellovacensis, mense Octobri 1528. 8.

Maitt. T. II. p. 708. Bibl. Huls. III. 441. Prima haec Colinaeana, haud dubie ex Aldina aliqua expressa.

1529.

Horatii Opera cum quatuor commentariis: — — sub prelo Ascensiano, Parisiis ad V. Calendas Sept. fol. 1529.

Ultima Ascensiana.

Dubiae admodum fidei est Antwerpiana hujus anni editio in rationes illata ab auctore Biblioth. Horat. p. 12. quamquam etiam habet Dougl.

1530.

Q. H. Fl. Opera, per Sebastianum Gryphium. Lugduni 1530. 8.

Prima haec Gryphiana, multoties dein repetita.

1531.

Q. H. Flacci, A. Persii, I. Juvenalis, amoenissimorum exactissimorumque inter Satyricos poetarum opera: Basileae, apud Valent. Carionem, Idibus Martiis (in praef.) 1531. 8.

Vid. a. 1524 unde textus repetitus videtur, adjectis cuique carmini prolixioribus argumentis. Exemplum hujus ed. penes me est. Cf. *Goetz.* Memorabb. I. p. 526.

Jo. Wurmelii Modi undeviginti Odarum Horatianarum ad juventutem exercendam, per Fr. Rhodum. Marburgi 1531. 8.

Ex Aldino exemplo ducti.

Q. H. Fl. Opera: cum Nic. Perotti de metris Horatianis libello. Paris. apud Sim. Colinaeum 1531. 12.

Recus. ex ed. a. 1528. *Maitt.* II. 759.

Q. H. Fl. Ars Poetica, cum comment. A. Jani Parrhasii, Consent. studio Bernardini Martyrani, Neapoli 1531. 4.

Saepius inde recusa.

1532.

Melodiae in Odas Horatii Et quaedam alia carminum genera. Earundem argumenta, genus ac ratio. Una cum insignioribus et Odis et Sententiis. TENOR. Emptori Bibliopola. Forsitan hos rides, Emptor, me vendere cantus cet. *Francofordiae Chr. Ege-*

In fine: *Apud Christianum Egenolphum, Mense Januario, An.* M. DXXXII. Sequitur *Discantus, Bassus, Altus.* 8.

Κειμήλιον *Panzeri.* Vid. Ann. VII. 52.

1533.

Q. H. Fl. Poemata omnia studio et diligentia Henr. Glareani, Friburgi Brisgoiae, Kalendis Martiis 1533. 8.

Vid. a. 1523. *Maitt.* II. 791. Castigatiorem priore recognitamque praedicat Glar. in ep. dedicat. p. 7.

Q. H. Fl. Opera, Lugduni, per Sebast. Gryphium 1533. 8.

Maitt. II. 790. Altera haec Gryphiana. Vid. a. 1530.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo, cum Scholiis Wolph. Anemoecii (Windheim). *Ex officina Henr. Steyner, August. Vindelic.* 1533. 8.

Laudat *Bibl. Horat. p.* 20.

Q. H. Fl. Ars poetica, cum Trium doctissimorum Commentariis. A. Jani Parrhasii. Acronis. Porphyrionis. Adjecta sunt ad calcem doctissimae Henr. Glareani adnotationes. Parisiis, ex officina Rob. Stephani 1533. 4.

Bibl. Harlei. I. p. 180. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 301.

Q. H. Fl. Ars poetica, cum comment. A. Jani Parrhasii Parisiis 1533. 8.

Vid. a. 1531.

Q. H. Fl. Odarum sive Carminum Libri quatuor, et Epodon liber, cum Adnotatiunculis quam antea auctioribus in margine adjectis: accessit Nic. Perotti libellus de Me-

tris Odarum Horatianarum. Parisiis, apud Simonem Colinaeum 1533. 8.

Maitt. II. 790. Bibl. du Roi, belles Lettres II. p. 301. Tertia Colinaeana. Vid. a. 1528.

Q. H. Fl. Ars poetica: apud Prigentium Calvarinum in clauso Brunello sub insigni geminarum cypparum. Parisiis fol. 1533.

Maitt. II. 790.

1534.

Q. H. Fl. Epistolae, Satyrae et Ars poetica. Antwerpiae 1534. 8.

Bibl. Horat. p. 21. Curata haud dubie per *Jo. Grapheum.* Vid. a. 1528.

1535.

Q. H. Fl. Opera, cum Adnotationibus Henrici Glareani, Friburgi, apud Joannem Fabrum Emmeum Juliacensem 1535. 8.

Bibl. Hor. p. 21. quae et sequ. a. 1536. editionem ab eodem impressam laudat.

Q. H. Fl. Opera per Sebast. Gryphium, Lugduni 1535. 8.

Gryphiana tertia. Bibl. Hor. l. l.

Horatii Opera: cum adnotationibus Erasmi, Rhodigini, Politiani, Sabellici, Joh. Baptist. Pii et Jacobi Bononiensis: collectis a Ge. Pictorio. *Antwerpiae* 1535. 8.

Constipatae sunt in hanc editionem istorum Virorum in Horatium Obss., quae ab iis per Miscellaneorum, Adnotationum, antiquarum Lectionum libellos proditae fuerant. Cf. a. 1544. et passim. Habet Bibl. Guelpherbyt.

1536.

Q. H. Fl. Opera cum quinque Commentariis et Adnotationibus Aldi Manutii et Matthaei Bonfinis, Venetiis fol. 1536.

Repetitio Ascensianae quintae, cum Landini comment.

Q. H. Fl. Opera: per Sebast. Gryphium Lugduni 1536. 8.

Maitt. II. p. 849. Quarta ista Gryphiana. Eodem anno quarta Glareani, Frib. ejusdem Fabri cura prodiit. Vid. a. 1535.

Q. H. Fl. Opera, per Philippum Romanum Lugduni 1536. 8.

Dougl. p. 4. forte eadem cum anteriore.

* *Q. H. Fl. Ars poetica. cum A. Jani Parrhasii, Acronis, et Porphyrionis commentariis, Lugduni* apud Phil. Romanum. 1536. 8.

Dougl. p. l. Bibl. Huls. III. 443. Expressa haud dubie e Parisina Stephani anni 1533.

Jodoci Badii Ascensii Commentarii in Epistolas Q. H. Fl., cum Variorum notis. Parisiis 1536. 8.

Idem l. l. et *Bibl. Horat.* p. 21.

1537.

Q. H. Fl. Opera: cum Adnotationibus Erasmi, Politiani, Sabellici etc. *Coloniae apud Johannem Gymnicum* 1537. 8.

Repetitio edit. a. 1535.

Q. H. Fl. Opera: apud Franciscum Gryphium, Parisiis 1537. 8.

Maitt. Ind. I. p. 502.

1538.

Q. H. Fl. Poemata omnia: ad castigatissimi cujusque exemplaris fidem quam adcuratissime restituta, Scholiisque doctissimis illustrata. Lugduni apud Sebast. Gryphium 1538. 8.

Gryphiana quinta. *Dougl.* p. 4. Bibl. Huls. III. 440.

1539.

* *Q. H. Fl. Odarum sive carminum libri* IV. *Epodon liber unus* cet. *Nicol. Perotti libellus — Parisiis apud Sim. Colinaeum* 1539. 8.

Colinaeana quarta. *Maitt.* III. 307.

Q. H. Fl. Opera: ex officina Rob. Stephani, Parisiis 1539. 8.

Eodem anno prodiere:

H. Glareani Adnotationes in Q. H. Fl. Friburgi Brisg. 8.

Jodoci Willichii Comment. in Art. Poet. Horatii, Argent. 8. et

Paul Hofheimeri Harmoniae poeticae, sive Horatii aliorumque poetarum Odae, musicis metris expressae. Norimb. 8.

1540.

Q. H. Fl. Poemata omnia cum quinque Commentantibus, Anto. Mancinello, Acrone, Porphyrione, Joh. Britannico, nec non Jod. Badio Ascensio, Viris eruditissimis. Centimetrum Marii Servii. Adnotationes Aldi Manutii Romani. Ratio mensuum, quibus Odae eodem Aldo authore tenentur. Nic. Perotti libellus de Metris Odarum. Adnotationes Matthaei Bonfinis, Asculani suis locis insertae et ad finem ex integro restitutae. Index copiosissimus omnium vocabulorum, quae in toto opere animadversione digna visa sunt. Venetiis, per Venturinum Rossinellum, mense Martio fol. 1540.

Ex Ascensianis haud dubie ducta. Per eundem *Ventur. Rossinell.* Horatius hoc anno octava forma excusus memoratur *Dougl.* p. 4.

* *Q. H. Fl. Poemata omnia. studio ac diligentia H. Glareani recognita — — Friburgi Brisgoiae* 1540. 8.

Sexta Glareani editio (Vid. a. 1523.) cum epist. dedicatoria a. 1533. unde adeo plane expressa est.

Q. H. Fl. Opera, cum adnotatiunculis — — apud Sim. Colinaeum, Parisiis 1540. 12.

Maitt. III. 318. Colinaeana quinta. *Osmont.* p. 358.

Q. H. Fl. Opera, — — apud Sebast. Gryphium, Lugduni 1540. 8.

Vid. a. 1530. Sexta Gryph.

Q. H. Fl. Poemata omnia, doctissimis Scholiis illustrata. per Anton. Dumaeum Antwerp. 1540. 8.

Dougl. p. 4.

Q. H. Fl. liber de Arte poetica. Ex officina Wich. Vascosani Parisiis 1540. 4.

Q. H. Fl. Epistolae, Satyrae et Ars poetica. cum Adnotationibus. Antwerp. 1540. 8.

1541.

Q. H. Fl. poemata omnia, cum Nic. Perotti libello de Horat. Od. metris. Venetiis ex officina Erasmiana 1541. 12.

Maitt. III. 330.

Q. H. Fl. Ars poetica, cum explicatione Pomponii Gaurici. Romae 1541. 4.

Bibl. Horat. p. 24.

Q. H. Fl. Ars poetica, per S. Chappelet. Parisiis 1541. 4.

Dougl. p. 4.

Q. H. Fl. Epistolae, ex offic. Roberti Stephani Parisiis 1541. 8.

Bibl. Horat. p. 24. et Huls. III. 445.

Q. H. Fl. Poemata omnia, doctissimis Scholiis illustrata, Antwerp. apud Jo. Hillenium 1541. 8.

Ducta haud dubie ex ed. Antw. a. 1540.

Commentarius in Primam et Secundam Horatii Satyram. Auctore Julio Aurelio Haurechio, Lessingniensi: accessit ejusdem Paraphrasis in easdem per Anton. Goynum, Antwerp. 1541. 8.

Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302.

1542.

Q. H. Fl. Opera, cum commentariis Acronis, Porphyrionis, Mancinelli et Badii. Parisiis apud Joannem Roigny fol. 1542.

Repetitio Ascensianae a. 1529.

Q. H. Fl. Poemata omnia, cum Scholiis doctissimis, Lugduni apud Seb. Gryphium 1542. 8.

Gryphiana VIIma. Vid. a. 1530.

1543.

Q. H. Fl. opera cum quatuor commentariis Acronis, Porphyrionis, Anton. Mancinelli, Jodoci Badii repositis. Cumque adnotationibus Matthaei Bonfinis, et Aldi Manutii, a Philologo (Benedicto) *recognitis suisque locis insertis, et ad finem ex integro restitutis. Praemissoque et aucto Indice. Adjectae in calce libri eundem in Authorem Henr. Glareani Adnotationes* cet. *Parisiis in aedibus Oudini Petit* fol. 1543.

Fideliter expressa ex Ascensiana postrema a. 1529. *Maitt.* III. 355.

Q. H. Fl. Poemata, Scholiis brevibus, iisque brevissimis illustrata, apud Joan. Roigny. Excudebat Jo. Ludov. Tiletanus Parisiis 1543. 4.

Maitt. III. 354. Ex anteriore superioris anni forte expressa.

* *Horatius. Nic. Perotti libellus non infrugifer de metris Odar. Horat. Parisiis apud Sim. Colinaeum* 1543. 12.

Maitt. III. 354. Colinaeana sexta eaque ultima.

Q. H. Fl. Ars poetica, cum commentario Viti Amerbachii. Argentorati 1543. 8.

Saepius dein recusa. Vid. a. 1547.

1544.

Q. H. Fl. omnia poemata cum ratione carminum et argumentis ubique insertis. Interpretibus Acrone, Porphyrione, A. Jano Parrhasio, Anton. Mancinello, nec non Jod. Badio Ascensio. Scholiisque D. Erasmi Roter. Angeli Politiani, M. Antonii Sabellici, Ludovici Cael. Rhodigini, Bapt. Pii, Petr. Criniti, Aldi Manutii, Matth. Bonfinis et Jacobi Bononiensis nuper adjunctis. His nos praeterea Adnotationes doctissimorum, Ant. Thylesii Consent. Fr. Robertelli Utin. atque Henr. Glareani apprime utiles addidimus, Nic. Perotti libellus. — Auctoris vita ex P. Crinito: quae omnia longe politius ac diligentius, quam hactenus, excusa in lucem prodeunt. Venetiis apud Hieron. Scotum fol. 1544.

Quidquid fere intpp. Horat. exstabat, e seculi istius more in hanc edit. collatum est. In textu refingendo non amplius laborabatur; satis habuit editor, anteriorem aliquam, haud dubie Venetam, prelo iterum subjicere. Thylesii notae paullo ante prodierant, cum lemmate: *A. Thyl.*

in Odas Q. H. Fl. auspicia ad juventutem Romanam s. l. et a. 4.

* *Q. H. Fl. Poemata. Ratio mensuum, quibus Odae ejusdem poetae tenentur. Centimetrum Marii Servii. Variae lectiones ex Vetustiss. codicibus. Parisiis ex officina Roberti Stephani, VII. Id. Maii* 1544. 8.

Maitt. III. 372. *Pinelli* II. 326. Varias lectiones non ex anterioribus edd. sed vere e Codd. et quidem, ut videtur, Italicis haustas esse adparet.

Q. H. Flacci opera, per Petrum Crinitum, Antwerpiae 1544. 8.

Dougl. p. 5.

Q. H. Fl. Opera, doctissimorum virorum diligentia recognita Friburg. 1544. 8.

Horatii Epistola de Arte Poetica, cum Jasonis de Nores Cyprii ex quotidianis Tryphonis Gabrielii sermonibus interpretatione. Parisiis apud Matth. David 1544. 8.

Cf. a. 1553. Recusa a. 1554.

1545.

Q. H. Fl. Venusini opera — — omnium commentaria — jam denuo castigata addidimus, nempe Acronis et Porphyrionis, item adnotationes — H. Glareani, Erasmi Rot., Matth. Bonfinis, Aldi Manutii, L. Coelii, A. Politiani, M. Ant. Coccii Sabellici, Jo. Bapt. Pii, Jacobi a Cruce Bonon., Servii Grammatici, Petri Criniti. In fine: *Basileae per Henrichum Petrum Mense Martio. Anno* M. D. XLV. fol. 1545.

Prima haec Henricopetrina. Textus refert plane anteriores edd. Basileensis Curionis. Eodem hoc anno Horatium cum iisdem commentariis ab

eodem H. P. in 4 excusum adfert Dougl. p. 5. et inde Bibl. Hor. p. 28. Sed haud dubie error est in forma libri.

* *Q. H. Fl. poemata omnia, ad castigatissimi cujusque exemplaris fidem quam diligentissime restituta. Parisiis apud Audoenum Parvum, sub intersignio Lilii, via ad D. Jacobum* 1545. 12.

Nitida atque satis correcta editio, vix ulli memorata. Expressa est ex Coloniaeana a. 1545. Bibl. Huls. III. 439.

Q. H. Fl. poemata: ex officina Michaelis Vascosani Parisiis 1545. 4.

Maitt. III. 383. *Pinelli* II. 326. Biblioth. du Roi, belles Lettres. T. II. 298.

Q. H. Fl. Poemata: ex officina Franc. Gryphii, Parisiis 1545. 12.

Maitt. III. 383. *Dougl.* p. 5. Vid. a. 1537.

Q. H. Fl. Poemata: Lugduni apud Sebast. Gryphium 1545. 12.

Bibl. Hor. p. 28. Spectat forte ad annum sequ.

Q. H. Fl. Opera cum notis H. Glareani et Variorum, Basileae 1545. 4.

Dubiae fidei ed. Habet Bibl. Hor. p. 28. Neque magis constat de sequ.:

Q. H. Fl. Opera: cum commentariis Acronis et Porphyrionis, Basileae 1545. 8.

in eadem Bibl. laudata.

Q. H. Fl. Opera, apud Rob. Stephanum, Parisiis 1545. 12.

Denique hoc anno prodiere:

* *Jodoci Willichii* Resel. Commentaria in Q. H. Fl. Artem Poeticam Argent. 1545. 8.

Bibl. Huls. III. 443.

1546.

Q. H. Fl. Opera, Lugduni, per Sebast. Gryphium 1546. 12.

Dougl. p. 5.

Q. H. Fl. Opera Lyrica, per Herm. Figulum, Francof. apud Chr. Egenolphum 1546. 8.

Idem l. l.

Q. H. Fl. Poemata scholiis brevibus — — illustrata apud Jo. Roigny. Parisiis 1546. 4.

Maitt. Ind. p. 502. Cf. a. 1543.

Q. H. Fl. cum scholiis, Antwerp. 1546. 8.

Bibl. Hor. p. 28. Repetita forte ex ed. a. 1541.

Q. H. Fl. Ars poetica cum Ecphrasi Fr. Philippi Pedimontii. Venetiis apud Aldi filios 1546. 4.

1547.

* *Q. H. Fl. Poemata omnia: Lugduni apud Sebast. Gryphium* 1547. 8.

Gryphiana decima, a nemine adducta.

Q. H. Fl. Poemata — — Antwerpiae ex officina Jo. Loci 1547. 8.

Bibl. Huls. III. p. 440. et *Hor.* p. 29. quae aliam ejusdem a. Antwerpianam laudat forma 12. qua fide, non liquet.

* *Viti Ammerbachii* Comment. in Artem Poeticam Horatii. Argentorati 1547. 8.

Cf. a. 1543. Adjunctus est Willich. comment. in A. P.

1548.

Q. H. Fl. Carminum libri quatuor. per Thom. Richardum, Parisiis 1548. 4.

Dougl. p. 5.

Q. H. Fl. Opera: Venetiis apud Vincent. Valgris. 1548. 8.

Idem l. l. Bibl. Huls. III. 440.

Franc. Robortelli comment. in aliquot locos Horatii Florent. 1548. fol.

1549.

Q. H. Fl. Opera: cum notis Variorum. Venetiis apud heredes Petri Ravani fol. 1549.
Dougl. l. l.

Q. H. Fl. Opera: adnotatt. Glareani illustr. Frib. Brisgoiae, Excud. Steph. Gravius 1549. 8.

Q. H. Fl. per Seb. Gryphium Lugd. 1549. 12.

Q. H. Fl. Poemata, cum Scholiis et argumentis ab Henr. Stephano illustrata. Lutetiae ex officina Rob. Stephan. 1549. 8.
Maitt. III. p. 581. Bibl. Huls. III. 440.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo. Per. M. Vascosanum Parisiis 1549. 4.
Maitt. l. l.

Q. H. Fl. Opera cum Adnotatt. Erasmi, Sabellici, Pii, Aldi cet. cet. Coloniae 1549. 8.
Conf. a. 1535. 1544. et passim.

Q. H. Fl. Ars Poetica. Apud Guil. Morellium Tillianum Parisiis, id. Maii. 1549. 4.

1550.

Q. H. Fl. Ars poetica, per Vincent. Madium, Brixianum, Venetiis fol. 1550.
Fabric. Bibl. lat. I. 415. *A. M. Quirini* de Brixiana Literatura p. 88. seq.

Q. H. Fl. Ars poetica: Jac. Grifoli interpretatione illustrata: rhetoricos libros ad Herennium nihil omnino ad Ciceronem pertinere per eundem declaratur, Florentiae 1550. 4.
Fabric. l. l. *Dougl.* p. 5. Bibl. du Roi belles Lettres, T. II. p. 302.

Q. H. Fl. Epp. libri II. Paris. per Th. Richard. 1550. 4.
Catal. Bibl. Bodlei. p. 597.

1551.

Q. H. Fl. Opera, per Anton. Vincentium Lugduni 1551. 12.

Dougl. p. 6. Bibl. Huls. III. 439.

Q. H. Fl. Opera, Lugduni apud Sebastian. Gryphium 1551. 12.

Idem l. l. Bibl. Huls. l. l.

Q. H. Fl. Opera, Lugduni apud Beringos 1551. 12.

Bibl. Hor. p. 30. Bibl. Huls. III. 439.

Q. H. Fl. Sermonum seu Satyrarum Libri duo. et de Arte Poetica. Lutetiae ex officina Mich. Vascosani 1551. 4.

Dougl. l. l. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 301.

Q. H. Fl. Sermonum libri duo per Thom. Richardum Parisiis 1551. 4.

Idem p. l.

Q. H. Fl. Opera. cum scholiis M. Antonii Mureti, Venetiis apud Aldum jun. 1551. 3.

1552.

Q. H. Fl. Opera, per Joh. Loejum, Antwerpiae 1552. 8.

Recusa ed. a. 1547.

Q. H. Fl. Opera, Antwerpiae per Joh. Gymnicum Antwerp. 1552. 8.

Vid. a. 1537.

Q. H. Fl. Opera, cum M. Antonii Mureti commentariis, Venetiis apud. Ald. jun. 1552. 8.

Murelina altera.

P. H. Fl. Ars poetica: per Thom. Richard, Parisiis 1552. 4.

Dougl. p. l.

Q. H. Fl. Liber de Arte Poetica. Jac. Grifolii interpretatione explicatus. Nunc primum post Florentinam editionem Lutetiae impressus per Matth. David 1552. 8.

Vid. a. 1550. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302.

1553.

Q. H. Fl. Opera cum commentariis — — *per Hier. Scotum*, *Venetiis* fol. 1553.

Dougl. p. 6. Vid. a. 1544. unde etiam fluxit sequens editio:

Q. H. Fl. omnia poemata, cum iisdem interpretibus *Venetiis apud Petrum de Nicolinis de Sabio* fol. 1553.

Q. H. Fl. Opera, *cum interpretationibus Christ. Landini*, *Venetiis* fol. 1553.

Laudat *Bibl. Hor.* p. 31.

Q. H. Fl. Carminum libri quatuor. Ex officina Mich. Vascosani Lutetiae 1553. 4.

Repetitio ed. a. 1545.

Q. H. Fl. Carminum libri quatuor, *Epodon et Carmen seculare*, *per Thom. Richard. Parisiis* 1553. 4.

Dougl. p. l. Cf. a. 1548. et 1552.

Q. H. Fl. Ars poetica, *cum comment. L. Jani Parrhasii*, *Venetiis* 1553. 8.

Vid. a. 1531. 1533.

Achillis Statii, *Lusitani*, *in Q.H. Fl. Poetriam commentarii; cum textu. Antwerp. apud Martinum Nutium* 1553. 4.

Dougl. p. 6. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 303.

* *In Epistolam Q. H. Fl. de Arte poetica Jasonis* de *Noris*, *Ciprii*, *ex quotidianis Tryphonis Gabrielii sermonibus interpretatio;* — — — *Venetiis apud Aldi filios* 1553. 8.

Fabric. B. L. I. 416. Bibl. du Roi, belles Lettres 303. Vid. a. 1544.

* *Joh. Amaritonis Nonet. Commentarius in Epistolas Q. H. Fl. Liber primus. Parisiis excud. Guil. Julianus* 1353. 8.

Fabric. B. L. l. l. *Dougl.* p. 6. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302. Male ad sequentem annum referunt.

Q. H. Fl. Ars poetica cum comment. Jasonis de Nores: Venetiis, per Arrivabenum 1553. 8.

Dougl. p. 6. Eadem est cum Aldina h. anni editione, praefixo tantum novo hoc titulo; nam utraque ad manus est.

1554.

Q. H. Fl. Opera. Lugduni apud Sebast. Gryphium 1554. 8.

Dougl. p. 7.

Franc. Luisini Utin. in Librum Q. H. Fl. de Arte Poetica commentarius. Venet. apud Aldi filios 1554. 4.

Bibl. Jos. Renati Imperialis p. 248. *Dougl.* p. l. qui insuper *I. de Nores* recusam hoc anno Horatii A. P. laudat.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo, per Thom. Richardum Parisiis 1554. 4.

Absoluta his Epp. Horatianorum opp. editio a Th. Richardo curata. Vid. a. 1548. 1551. 1552. 1553.

Q. H. Fl. Opera: cura Joh. Dousae, Venetiis 1554. 4.

* *Jos. de Nores* in H. A. Poeticam. Paris. Matth. David. 1554. 8.

Bibl. du Roi, belles Lettres II. 503. Cf. a. 1544. et 1553.

1555.

Q. H. Fl. Opera, Grammaticorum antiquiss. Helenii Acronis, et Porphirionis Commentariis illustrata, admixtis interdum C. Aemilii, Julii Modesti, et Terentii Scauri Adnotatiunculis: edita auctius et emendatius quam unquam antea per Georgium Fabricium Chemnicensem. Ex Diomedis etiam Observationibus indicata in Odis carminum genera sunt, et menda in iisdem sublata. Huc quoque accedunt Joan.

Hartungi in omnia Horatii Opera breves observationes, quibus docet potissimum, ubi hic noster Graecos imitatus sit. In fine prioris Voluminis: *Basileae apud Henrichum Petri, mense septembri anno* M. D. LV. Alter Tomus comprehendit commentarios *Landini in omnia H. opp. Fr. Luisini, J. Grifolii et I. de Nores in Artem poeticam; tum adnotatt. Erasmi, Aldi M. L. Coelii, A. Politiani, Sabellici, B. Pii, Jac. a Cruce, P. Criniti et Henr. Loriti Glareani;* cum eadem in fine subscriptione fol. 1555.

Altera Henrico-Petrina (v. ann. 1544.), a Fabric. egregie curata. Hartungus hoc saltem laudis habet, quod primus Horatium cum Graecis comparare instituerit; quamquam in vulgaribus admodum opera ejus continetur. In Bibl. Dresd. exstat exemplum h. edit. ab. Ge. Fabricio infinitis locis correctum et emendatum. Vid. *Goetz.* Memorabb. I. p. 527.

Eodem hoc anno Basileae per eumdem *Ge. Fabricium* editio Horatii cum comment. Acronis in 4. curata memoratur in *Bibl. Hor.* p. 34.

* *Horatius. M. Antonii Mureti in eundem Adnotationes. Aldi Manutii de metris Horatianis. Ejusdem adnotationes in Horatium. Venetiis, apud Paullum Manutium, Aldi f.* 1555. 8.

Usus est Muretus Codice vetusto, a Bernardino Lauredano e Flandria sibi misso. Tum Vitam Hor. ex antiquissimo volumine, quod Gandavi adservatur, ab eodem missam adjecit. Ceterum textus sequitur priorem a. 1551.

Q. H. Fl. Opera, cum Scholiis diversorum, Coloniae 1555. 8.

Bibl. Hor. p. 34.

Q. H. Fl. liber de Arte poetica: per Gualtherum Fabricium, Colon. Agr. 1555. 8.

Eadem l. l.

Franc. Robortelli paraphrasis in librum Horatii, qui vulgo de Arte Poetica ad Pisones inscribitur cet. *Basileae per Jo. Hervag. Jun.* fol. 1555.

Dougl. p. 7. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 303.

1556.

Q. H. Fl. Poemata, scholiis brevibus iisque doctissimis illustrata, apud Thomam Richard. Parisiis 1556. 4.

Maitt. III. 685.

Q. H. Fl. Opera, cum metrica carminum ratione, et argumentis ubique illustrata, tum etiam Acronis cet. *Adnotatt. Colon. Agr.* 1556. 8.

Q. H. Fl. Opera per Mart. Nutium. Antw. 1556. 12.

Dougl. p. 7.

Jo. Pauli Caesarii Comment. in XXXII. Q. H. Fl. Odas, Romae 1556. 8.

Recusus a. 1566.

1557.

Q. H. Fl. Opera, cum Adnotationibus Theodori Pulmanni, Craneb. Antwerp. excud. Martinus Nutius 1557. 8.

Sequitur Aldinum textum. Pulmanum pluribus Codd. iisque satis probis instructum hunc laborem profligasse, constat. Vid. supra p. V. et XLVI. Saepius recusa haec editio.

Q. H. Fl. Poemata, cum comment. M. Ant. Mureti — Venet. apud Ald. Jun. 1557. 8.

Q. H. Fl. Opera, cum scholiis, Antw. 1557. 8.

Bibl. Hals. III. 440. et *Hor.* p. 35. quae eadem Horatium cum commentario *Adr. Turnebi* ejusd. a. Paris. editum adfert. Scilicet ex Adversariis ejus depromtum putat commentarium.

Q. H. Fl. Sermonum libri duo. Parisiis apud Thom. Richardum 1557. 4.
Dougl. 7. Vid. a. 1551.
Q. H. Fl. Boulierii. Lugd. apud Jo. Frellon 1557. 12.
Bibl. Croftsiana p. 93.

1558.

Q. H. Fl., cum Scholiis brevibus: apud Th. Richardum, Parisiis 1558. 8.
Q. H. Fl. Poemata omnia, Parisiis 1558. 8.
Q. H. Fl., cum Scholiis, Lugd. 1558. 8.
Bibl. Huls. III. 440.
Q. H. Fl. Opera, cura Joh. Boulierii Lugduni apud Anton. Vincent. 1558. 8.
Laudat has Bibl. Horat. p. 35. quas omnes ex anterioribus recusas fuisse, vix dubitandum.
Q. H. Fl. Opera, per Raphaleng. Antwerp. ex officina Plantin. 1558. 12.
Aldina exempla refert textus, saepius dein recusus.

1559.

Q. H. Fl. Poemata omnia — — Venetiis apud Joa. Mariam Bonellum fol. 1559.
Repetita Veneta a. 1544. cum omnibus commentariis, qui in ista deprehenduntur.
Q. H. Fl. Poemata omnia doctissimis Scholiis illustrata. Antw. ex offic. Jo. Loei 1559. 8.
Dougl. p. 8. Vid. a. 1547. 1552.
Q. H. Fl. Opera, Lugduni per Jo. Frellonium 1559. 12.
Dougl. l. l.

Denique eodem hoc anno *Muretina* a diversis typographis, variisque locis repetita est, idque *Lugduni per Guil. Rovill.* et *Venetiis apud Aldum.* Quae Lugduni apud hered. Sebast. Gryphii hoc anno curata est editio, anteriores suas

sequitur. non Muretinam, ut vulgo putatur. Exstat in Bibl. Gotting.

1560.

Q. H. Fl. Epistolae, Sermones et Ars Poetica, Antwerpiae ex offic. Jo. Loëii 1560. 8.

Dougl. p. 8.

Q. H. Fl. Poemata omnia, Basileae 1560. 8.

Bibl. Hor. p. 37.

1561.

Q. H. Fl., ex fide atque auctoritate decem librorum Mss. opera Dionysii Lambini, Monstroll emendatus: ab eodemque Commentariis copiosissimis illustratus, nunc primum in lucem editus per Joh. Tornaesium, Lugduni 1561. 4.

Nova Horatii recensio, ad libros Mss. a Lambino facta, certatimque postea repetita.

Q. H. Fl. libri Odarum et Epodon cum scholiis Mich. Bruti. Venetiis apud Ald. jun. 1561. 8.

Recusa a. 1570.

Q. H. Fl., cum scholiis M. Anton. Mureti et Ald. Manut. de metris Horatianis, Venetiis 1561. 8.

Vid. a. 1555.

Jo. Bapt. Pignae poetica Horatiana. Venet. apud Vinc. Valgrisium 1561. f. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 303.

1562.

Q. H. Fl. Opera: cum notis Politiani, Sabellici, Manutii et aliorum. Venetiis apud Jo. Mar. Bonellum fol. 1562.

Vid. supra a. 1544. 1559.

Q. H. Fl. Ars poetica: Parisiis ex offic. Gabr. Buon. 1562. 4.

Dougl. p. 8.

Q. H. Fl. Epodon liber, per Th. Richard. Parisiis 1562. 4.

Idem p. 9. Cf. a. 1553.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo per Thom. Richard, Parisiis 1562. 4.

Idem l. l. Vid. a. 1554.

Q. H. Fl. Ars poetica: cum Scholiis brevibus sed eruditis, Parisiis 1562. 4.

Bibl. Horat. p. 38. Forte ab eodem *Th. Richardo* curata.

Q. H. Fl. Liber de Arte Poetica, Jac. Grifolii interpretatione explicatus, Venetiis apud Jo. Varisium et Socios 1562. 8.

Dougl. p. 8. Vid. a. 1552.

Q. H. Fl., cum notis Acronis et Aliorum, per Ge. Fabricium, Coloniae 1562. 8.

Philiberti Laudenoti, Hedui, Commentarius in L. I. Epistolarum Q. H. Fl. Paris. ex offic. Gabr. Buon. 1562. 4.

1563.

Q. H. Fl. Carminum Libri IV. Epod. et Carmen seculare per Thom. Richard, Parisiis 1563. 4.

Dougl. p. 9. Vid. supra a. 1553. Idem A. P. hoc anno recudit, teste eodem *Dougl.*

Q. H. Fl. Opera per Joann. Gryphium, Venetiis 1563. 8.

Dougl. l. l.

Q. H. Fl. Opera, cum Adnotationibus doctissimorum Virorum. Lipsiae ex officina Ernest. Voegelini, Const. 1563. 8.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo. Leidae 1563. 8.

Bibl. Huls. III. 443.

Q. H. Fl. de Arte Poetica liber ad Pisones. Jenae excud. Donat. Ritzenhayn. 1563. 4.

1564.

Q. H. Fl. Opera, cum Adnotatt. Mureti, Venetiis apud Ald. jun. 1564. 8.

Vid. a. 1551.

* *Q. H. Fl. Ars poetica, et in eam Paraphrasis et Commentariolus Joh. Sambuci. Antwerp. ex offic. Plantin.* 1564. 8.

Dougl. p. 9. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302. Repetit. a. 1569.

Q. H. Fl., cum Scholiis Mureti et animadversionibus Bruti et Aldi Manutii de metris Horatianis, Venetiis 1564. 8.

Dubito an diversa sit ab altera h. a. modo memorata.

Q. H. Fl. Opera cum adnotationibus XIV. Virorum doctorum. Coloniae excudebat Petrus Horst 1564. 8.

Vid. supra a. 1556. 1562.

Q. H. Fl. cum Commentario Theod. Pulmanni, Antwerp. 1564. 8.

Ducta ex ed. a. 1557.

1565.

Q. H. Fl. Opera, Lugduni apud haeredes Sebast. Gryphii 1565. 8.

Bibl. Huls. III. 439.

Q. H. Fl. ex fide decem Mss. opera Dion. Lambini Monstrol. Venetiis 1565. 4.

Prima Lambinianae ed. repetitio. Vid. a. 1561.

Q. H. Fl. Carminum liber quartus, ex antiquissimis Mss. Codicibus, cum Commentariis falso adhuc Porphyrioni et Acroni adscriptis: Opera Jac. Cruquii, Messenii, editus; Ejusdem in eundem Adnotationes. Brugis Fland. apud Hubert. Goltzium 1565. 8.

Vid. ad a. 1578. quo demum plena Horat. Opp. editio a Cruquio curata est.

1566.

Q. H. Fl. Ars poetica cum explicationibus Ach. Statii Antwerp. 1566. 4.

Recusa ex ed. a. 1553. Eodem hoc anno Horatius Lambini recusus est Venetiis apud Paullum Manutium, Aldi fil. 4. (Catal. de la Bibl. du Roi, belles Lettres II. p. 299.) et Parisiis 8. si fides Bibl. Hor. p. 41. habenda.

Q. H. Fl. Opera ex castigatione Theod. Pulmanni ad Mureti, Lambini, aliorumque editionem atque veteres aliquot libros collatas, et Scholiis e scriptis doctissimorum Virorum collectis illustratus. Antw. ex offic. Plantini 1566. 12.

Prima haec Plantiniana ex rec. Pulmanni. Vid. a. 1557. et 1564.

Q. H. Fl. Opera: Antwerp. per Viduam Loei 1566. 8.

Dougl. p. 10. Vid. a. 1547. 1552. 1559.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo. Parisiis per Gabr. Buonium 1566. 8.

Dougl. p. 10.

1567.

Q. H. Fl., sex abhinc annis — opera Dionys. Lambini emendatus — nunc ab eodem recognitus et cum aliquot aliis exemplaribus antiquis comparatus, multis locis purgatus, iisdemque Commentariis, plus tertia parte amplificatis, illustratus. Parisiis apud Jo. Macaeum fol. 1567.

Editio Lambini secunda aliquoties deinde repetita.

Q. H. Fl. Opera, cum Indice Th. Treteri, Antwerp. apud Plantin. 1567. 8.

Adornatus est hic index ad pag. ed. Antw. apud Gryph. a. 1545.

Q. H. Fl., *cum Adnot. Mureti et Aldi Manutii de Metris Horat. Lugduni per* (heredes) *Seb. Gryph.* 1567. 8.

Ducta atque expressa haec Gryph. e Muretina.

Q. H. Fl. poemata, a mendis iterum summa diligentia repurgata, ac doctissimis Franc. Irenici in Artem Poeticam et libros Epistolarum Adnotationibus in gratiam studiosae juventutis illustrata. Adjecta sunt insuper ubique carminum argumenta et rationes prosodiacae. Francof. ad M. apud Georg. Cor. Sig. Feyerabendt 1567. 8.

Weislinger Catal. Bibl. Ord. S. Hierosolymit. (Argentor. p. 113. Exemplum, quod ad manus est, habet solas Adnotatt. Irenici absque textu poetae.

* *Q. H. Fl. liber Epodon cura Jac. Cruquii. Antwerpiae* 1567. 8.

Ant. Hermanni Gogavini Elenchus Omissorum in Horatium poetam. Sablon. 1567. 8.

Bibl. Huls. III. 443.

Petri Pagani Argumenta in Horatium, Francof. 1567. 8.

1568.

Q. H. Fl. Opera cum metrica carminum ratione, Colon. Agr. 1568. 8.

Vid. supra a. 1556. 1562. et 1564.

Q. H. Fl. Opera, cum metrica carm. ratione cet. *Lips.* 1568. 8.

Recusa ed. a. 1563.

Q. H. Fl. Opera, Basileae per heredes Nic. Bryling 1568. 8.

Sequitur haud dubie anteriorem aliquam ed. Bas. forte a. 1560.

Eodem hoc anno Lambiniana Horatii editio ter recusa est, et quidem Lutetiae apud P. Manut. fol. (teste *Dougl.* p. 10.) Venet. apud eumdem 4. et Francof. apud. Wechel. 4.

Leodegarii a Quercu Praefatio in Lib. II. Satyrarum Horatii, habita Kal. Octobr. 1565. Paris. apud Dionys. a Prato. 1568. 8.

Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302.

Matth. Collinii Harmoniae univocae in Odas Horat. Argent. 1568. 8. Cf. a. 1552. et 1559.

1569.

Q. H. Fl. de Arte Poetica liber, cum brevibus Scholiis, Paris. apud Gabr. Buon. 1569. 4.

Recusus a. 1562. *Bibl. du Roi, belles Lettres* II. 302.

Jo. Sambucus in Artem Poeticam Q. H. Fl. Antw. 1569. 8.

Vid. supra a. 1564.

Q. H. Fl. Opera, cum commentariis Acronis, Erasmi, Sabellici et aliorum. Francof. apud Heredes Egenolf. 1569. 8.

Vid. a. 1534. 1544. 1549.

Denique Lambini ed. recusa h. a. Francof. 4.

1570.

Q. H. Fl. Opera, Grammaticorum XL — *commentariis in unum corpus collectis illustrata. Basileae apud Henricpetri* fol. 1570.

Henricopetrina III. Vid. a. 1544. 1555.

Q. H. Fl., cum scholiis A. Mureti et Animadversionibus Bruti. Venet. apud Ald. 1570. 8.

Ducta ex ed. a. 1564.

Q. H. Fl. Odae et Epodon liber, cum anim. advv. I. M. Bruti. Venet. Ald. 1570. 8.

Vid. supra a. 1566.

Q. H. Fl. opera, cum argumentis et Castigationibus Georgii Fabricii. Lipsiae typis Voegelianis 1570. 8.

Eodem anno recusa Lambini editio Antwerp. ex offic. Guil. Silvii, 8.

1571.

Q. H. Fl. poemata, cum argumentis et castigationibus Ge. Fabricii, cum indice Adagiorum. Lipsiae per Jo. Steinmannum typis Voegelianis 1571. 8.

Ex ejusd. a. superioris editione repetita. Bibl. du Roi, belles Lettres II. 299.

Q. H. Fl. Opera, ab Obscoenitate repurgata, Dilling. 1571. 8.

Q. H. Fl. Poemata, secundum optimas quasque editiones accuratissime castigata: editio haec argumentis singulorum poematum certis, tum Adnotationibus copiosis instructa est a Guil. Xylandro. Heidelbergae, apud Jo. Maier 1571. 8.

Muretinum exemplum potissimum sequutus videtur Xyl. tum in Adnotatt. antiquiores Intpp. maxime Turnebi Adversaria sublegit.

Lambini ed. eodem a. recudit Antwerp. Guil. Silvius, idem, qui superiore anno dederat, 8.

1573.

* *Q. H. Fl. Satyrarum seu potius Eclogarum libri duo ex antiquiss. Mss. purgati et clarius explicati, opera Jacobi Cruquii, Messenii. Ejusdem in eos Commentarii. Antwerp. ex offic. Plantin.* 1573. 8.

Vid. a. 1578.

Q. H. Fl. Poemata, cum Acrone, Porph. Parrhasio cet. *Venetiis (apud I. M. Bonellum)* fol. 1573.

Vid. a. 1544.

Q. H. Fl. Poemata, notis, Scholiis et argumentis illustrata. Venetiis apud Dom. de Farris 1573. 8.

Laudant Bipontini. Iidem adferunt Lugdunensem h. a. in 12.

1574.

* *Q. H. Fl. poemata omnia doctissimis scholiis illustrata: excudit Guil. Norton. Londini* 1574. 8.

Ames typogr. Antiqu. II. 878.

Q. H. Fl., cum Aldi Manutii et M. Ant. Mureti Adnotatt. — — Lugduni apud Ant. Gryphium 1574. 12.

E proxima Lugd. a. 1567.

1575.

Q. H. Fl. Epistolae, et in eas praelectiones methodicae Claudii Minois, (Mignault) *quibus artis logicae analysis et moralis doctrinae ratio illustratur. Parisiis, apud Dion a Prato.* 1575. 4.

Dougl. p. 1.

Q. H. Fl. Odae quinque selectae ex Epodon libro. Parisiis 1575. 4.

Repetitae hoc anno edd., *Lambini* Florent. 8. (*Dougl.* l. l.) *Ge. Fabricii* Lips. typis Voegel. 8. Antwerp. Plantiniana cum indice Treteri (cf. a. 1567.) 8. et Xylandrea Heidelb. 8. e qua Ars poet. sequ. anno ibidem recusa est.

1576.

Q. H. Fl. cum interpretat. et Scholiis Variorum, Venetiis apud I. M. Bonell. fol. 1576.

Vide ann. 1559. 1562. 1575. et 1576.

Q. H. Fl. Ars poetica, cum commentario I. Sturmii, Argent. 1576. 8.

Aldi Manutii, Pauli f. Aldi n. in Hor. Artem poet. commentarius. Venet. apud Ald. 1576. 4.

* Antwerpiensem h. a. 8. e Bibl. Furstenb. adfert Hirsching l. l. p. 516.

1577.

* *Q. H. Fl. poemata, novis scholiis et Argumentis ab Henr. Stephano illustrata.*

Ejusdem Henr. Stephani Diatribae de hac sua editione Horatii et variis in eum observationibus. S. l. (Parisiis) et a. (1577.) 8.

Est prima Stephaniana, bonarum rerum refertissima. Vide supra p. 72.

Q. H. Fl., emendatus, Antwerp. ex offic. Ch. Plantini 1577. 8.

Seorsim. recusae sunt

* *Theod. Pulmanni Adnotatt. in Q. H. Fl., Aldi Manutii Scholia et de metris Horatianis. M. Anton. Mureti scholia, Jo. Hartungi Adnotationes.* ibid. eod.

Nitida et elegans editio, ducta ex ed. a. 1566. In bibl. Leidensi exemplum exstat, H. Casauboni notulis instructum. Vid. Catal. Bibl. Lugd. p. 266.

* *Hadr. Turnebi Comment. in L. I. Carm. Horatii. Ejusdem Turnebi comm. in locos obscuriores Horatii, ex ejus Adversariorum libris exceptus. M. Ant. Mureti et Aldi Man. in eundem adnotationes. Parisiis. excud. Martinus juvenis* 1577. 8.

Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302.

Eodem anno Lambiniana ed. recusa Francof. ad M. ex offic. Andr. Wecheli fol.

1578.

Q. H. Fl. ex antiquissimis undecim Lib. M. S. et schedis aliquot emendatus. et plurimis locis cum commentariis antiquis expurgatus et editus, opera Jacobi Cruquii. Messenii. Ejusdem in eundem enarrationes, observationes et variae lectiones cum aliis quibusdam et indice locupletissimo. Antwerpiae, ex offic. Chr. Plantini 1578. 4.

Prima Cruquiana, saepius deinceps recusa, cui libro IV. Odarum et Epodon, tum Satyris evulgatis proluserat. XI. Codd. Cruquius se comparas-

se memorat, de quibus v. sup. et de ejus Commentatore antiquo p. XLVII.

Q. H. Fl. Poemata omnia doctissimis Scholiis et novis aliquot adnotatiunculis illustrata. Londini apud Guil. Norton et Jo. Harison. 1578. 8.

Ames typogr. Antiqu. II. p. 879. Cf. a. 1574.

Q. H. Fl. Poemata, illustrata argumentis et castigationibus. Lipsiae 1578. 8.

Repetit. ed. a. 1575.

1579.

* *Q. H. Fl., — — opera Jac. Cruquii, Antwerp. ex offic. Ch. Plantini* 1579. 4.

Vid. a. praeced.

Q. H. Fl., cum Scholiis et Argumentis Venetiis 1579. 8.

Bibl. Huls. III, 440.

Q. H. Fl., Lambini, cum Adr. Turnebi comment. Lutetiae, apud Jo. Macaeum fol. 1579.

Vid. a. 1564.

Hugol. Martelli Comm. in Odam II. Libri IV. Carm. Horatii. Florent. apud Iuntas 1579. 4.

Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302. Bibl. Firmiana V. 227.

1580.

Repetitae hoc anno edd.

* *Henricopetrina* quarta vice Basileae per Sebast. Henric - Petri, fol. cum epist. nuncupat. Nicolai Höniger.

Lambiniana, Lutetiae, fol.

Pulmanni Antwerp. 12. et in hanc *Jani Dousae* Commentariolos, seorsim excusus. Antwerp. ex offic. Plantin. 1580. 12.

Cum notis Variorum, Paris. fol.

Phil. Eugentinus in lyrica Horatii. Basil. 1580. 8.

Jo. Tho. Freigii Comment. in lyrica Horatii Basil. 1580. 8.

Uterque liber etiam in Henricopetr. evulgatus est.

Jul. Aurel. Haurechii Comment. in I. et II. Satyram Basileae 1580. 8.

Recus. ex ed. a. 1541. Insertus quoque ed. Henricopetr. h. a.

Franc. Luisini Paraphrasis in Horatium. Basileae 1580. 8.

1581.

Q. H. Fl. Pulmanni: adjecta sunt praeterea carminum genera, Ge. Fabricii argg. in singula carmina — — Basileae ex offic. Brylingeriana 1581. 8.

Bibl. du Roi, belles Lettres II. 299.

Lamb. Lud. Pithopoei Paraphrasis in Q. H. Fl. Sat. I. et III. libri prioris. Heidelb. 1581. 8.

1582.

Q. H. Fl. Opera omnia: ex emendatione et cum commentariis Petri Gualth. Chabotii, Parisiis, per Aegidium Beys 1582. 8.

Smith. p. CCXXXI. form. quadruplicatae h. librum laudat. E vasto Chabotii commentario parum praesidii ad meliorem poetae intelligentiam petas. Dialecticum, grammaticum, rhetoricum artificium vocat, ad quod poetam exigit. Eadem editio recusa hoc ipso anno Basil. 8. et ejusdem Expositio analytica, Parisiis apud Martin. Juvenem 8. quam habet Bibl. nostra Acad.

Q. H. Fl. cum Scholiis Ant. Mureti et animadvv. Bruti et Aldi Manutii de metris Hor. Venetiis apud Ald. jun. 1582. 8.

Vid. supra 1570.

Q. H. Fl., cum Aldi Manutii et Ant. Mureti Adnotationibus. Lugduni 1582. 8.

Expressa ex ed. a. 1574.

Jani Dousae ad superiorem (a. 1580.) commentariolum Succidanea. Antwerp. ex offic. Plantin. 1582. 8.

Q. H. Fl. Opera cum notis Theod. Pulmanni et Jani Dousae patris. Antwerp. Plantin. 1582. 8.

Vid. a. 1580.

1583.

Q. H. Fl. Carmina, cum scholiis et argumentis. Parisiis 1583. 4.

Q. H. Fl. Ars poetica, ad P. Rami Dialecticam et Rhetoricam resoluta, studio Andr. Kragii. Basileae per Sebast. Henricpetri 1583. 4.

Bibl. Bunav. I. p. 312. Quam alieni sint tales conatus a poetices indole, vix est ut moneamus.

1584.

Q. H. Fl. omnia poemata. Venetiis apud Joh. Gryphium fol. 1584.

Dougl. p. 12.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo, et in eas praelectiones methodicae — — per Claud. Minoem, Divionensem, Parisiis apud Duvall. 1584. 4.

Libellus jam a. 1575. impressus. In Epist. nuncup. subscriptus est a. 1578. ut adeo ter evulgatus sit. In Bibl. du Roi, belles Lettres memoratur typogr. *Aegid. Beys.*

Q. H. Fl. Sermones et Epistolae, cum Jod. Badii Ascensii explanatione, ab eodem diligentius recognita, et in Epistt. praesertim et aucta et reposita. Parisiis, per Jo. Granion 1584. 4.

Q. H. Fl. Epistolarum liber I. cum scholiis, comment. et argumentis. Parisiis 1584. 4.

Q. H. Fl. Epodon liber cum carmine saeculari, ad optimorum exemplarium fidem emendatus. Lutetiae apud Fed. Morellum 1584. 4.

Jo. Hofmanni Proteus Horatianus. Bas. 1584. 8.

Bernardini Parthenii, Spilimb. in Q. H. Fl. Carmina atque Epodos commentarii, quibus poetae artificium, et via ad imitationem atque ad poetice scribendum aperitur. Venetiis apud Nicolin. 1584. 4.

Adjectus est textus Horatii a Parthenio, qui sequenti volumine omnia H. opera absolvit.

Q. H. Fl. Sermonum Lib. IV. seu Satyrarum libri duo. Epistolarum libri duo. Cum argumentis ad Lectoris majorem facilitatem, Venet. apud Nicolin. 1584. 4.

Catal. Bibl. Harlei. I. 181. *Goetz.* memorabb. III. p. 294. Est Pars II. ed. Parthenii. Cf. Bibl. Smith. p. CCXXXI.

1585.

Q. H. Fl. Poemata, c. argumentis et castigationibus Ge. Fabricii. Lipsiae per Jo. Steinmann 1585. 8.

Vide sup. a. 1571. et 1578.

Q. H. Fl. Opera: cum comment. Franc. Irenici. Dilling. 1585. 4.

Repetita ed. a. 1567. Ibidem hoc anno recusus est Horatius ab obscoenitate purgatus. Vid. a. 1571.

Q. H. Fl. Opera. Lond. apud Newton 1585. 8.

Dougl. p. 18. *Ames* II. p. 1156. Cf. a. 1574. 1578.

Q. H. Fl. Epistolarum libri II. cum praef. Guil. Xylandri Parisiis 1585. 4.

* *Frid. Ceruti* in Q. H. Fl. Carmina, Epodon, Satyras, atque Epistolas paraphrasis. Veronae apud Hieronymum Discipulum et fratres. 1585. 4.

Exemplum, quod ad manus est, finitur carmine seculari, et textum adjectum habet. Ejusdem Paraphr. in Epp. et A. P. ibid. excusa est a. 1588.

1586.

Q. H. Fl. Opera, cum comment. Jac. Cruquii. Antw. ex offic. Plantin. 1586. 12.

Bibl. Hor. p. 55. Videtur solus textus Cruqu. recusus esse; nam commentarium ipsa libri forma excludit.

Q. H. Fl. Opera: cum Animadvv. Hadr. Turnebi, Mureti et Manutii. Parisiis 1586. 8.

* *Q. H. Fl. Epistolarum liber I. ex antiquissimis lib. M. S. et schedis aliquot emendatus et plurimis locis cum commentariis antiquis expurgatus et editus. Argumentis quoque et scholiis doctissimorum hominum illustratus. Parisiis ex typogr. Dionys. a Prato.* 1586. 4.

Titulus transcriptus ex ed. Cruqu. cujus etiam lectiones exhibet. Ceterum argg. et brevia scholia in margg. exscripta habet, neque hilum amplius. Perperam Venetiis excusum librum statuunt.

Q. H. Fl. Opera, cum comm. Parrhasii, Acronis et Porph. notisque Glareani, Lugduni 1586. 8.

Laudant Bipontini p. LI.

Ge. Aemilius in Horatium Bas. 1586. 8.

Nic. Frischlini paraphrasis in H. Epp. l. I. II. Francof. apud Jo. Spies. 1586. 8. recusa anno sequ. ibid. apud eundem.

Ode de laudibus vitae rusticae (Epod. II.) explicata ab. *A. Manuccio* Bonon. 1586. 4. Ob

raritatem Miscellan. Ital. Erud. T. III. inseruit hunc. libellum Rob. Gaudentius.

1587.

Repetitae hoc anno edd.

* cum comment. *G. Chabotii.* Basil. ex offic. Leonh. Ostenii fol.

cum comment. *Lambini.* Lutetiae, apud B. Macaeum, fol.

cum comment. *I. Cruquii,* Antwerp. Plantin. 4.

cum adnotatt. *Pulmanni.* Antw. Plantin. 8.

cum *Aldi Manut.* scholiis et *Jo. Hartungi* Adnotationibus. Antwerp. 12.

cum *Aldi* Manut. scholl. et *Mureti* Adnotatt. Bergomi typis Comini Venturi. 12.

Q. H. Fl. Methodus de Arte poetica, per Nic. Colonium exposita Bergomi, typis Comini Venturi 1587. 4.

Conf. a. 1591. Bibl. Huls. III. 439. laudat ed. Hor. h. a. Bergomi in 24.

Fr. Irenicus in Artem poetiam et Epistolas. Francof. 1587. 8. Vid. a. 1567.

Th. Corraeae Explanatio in A. P. Venetiis apud Franc. de Franciscis: 1587. 8.

Bibl. du Roi, belles Lettres II. 303.

Q. H. Fl. latine cum versione Etrusca auct. *Jo. Fabrini* et Obss. *Phil. Venuti* Italice scriptis. Venet. 1587. 4.

* *Q. H. Fl. Sermonum sive Satyrarum liber primus, Satyra prima. Parisiis apud Dion. a Prato* 1587. 4.

Substitit conatus in Sat. I.

1588.

* *Q. H. Fl. Poemata novis scholiis et Argumentis ab Henr. Stephano illustrata. Ejusdem Diatribe de hac sua editione Horatii, et variis in eum Observationibus.* s. l. (Parisiis) 1588. 8.

Editio haec secunda praeter Scholiorum locupletationem aliquot insuper diatribas et quasdam in veri Porphyrionis commentarios emendationes nec non quasdam ad eos accessiones habet.

Q. H. Fl. Opera, cum comment. Lambini. Lutetiae fol. 1588.

Q. H. Fl. Opera, cum castigationibus Ge. Fabricii Lipsiae 1588. 8.

Recus. ed. a. 1585.

Q. H. Fl. Opera expurgata, Colon. Agripp. 1588. 8.

Q. H. Fl. de Arte poetica liber, cum Paraphrasi Ceruti in hunc librum. Veronae apud Hier. Discipulum 1588. 4.

Laudatur in Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302.

1589.

Q. H. Fl. Opera: Lugduni per Anton. Tardiff. 1589. 12.

Dougl. p. 13. Coloniensem h. a. e bibl. Furstenbergia adfert *Hirsching* p. 316.

P. G. Chabot. in H. Poemata expositio analytica. Basileae per Leonh. Ostenium 1589. 8.

1190.

Q. H. Fl. Opera, cum notis Politiani, Sabellici, Manutii et aliorum. Venetiis apud Laur. Bertellum fol. 1590.

Vid. supr. a. 1576.

Q. H. Fl. Poemata, accuratissime castigata — — a Guil. Xylandro. Neostad. per Matth. Harnisch. 1590. 8.

Repetit. ed. a. 1575.

1591.

Praelectiones Petri Gualt. Chabotii in Horatium — — Basileae ex offic. Leon. Osten. fol. 1591.

Est ed. a. 1587. mutato tantum titulo.

Q. H. Fl. Epistolarum libri duo, Andegavi per Petrum Elis 1591. 4.

Dougl. p. 13.

Q. H. Fl. Ars poetica cum Adnotatt. Francisci Sauchez Salm. 1591. 8.

Ant. Riccobini defensor, seu pro ejus opinione de Horatii Epistola ad Pisones in *Nic. Colonium*, Ferrar. per Bened. Mammarellum 1591. 4.

Conciliatio *A. Riccoboni* cum *Nic. Colonio*. Patav. apud. Laur. Pasquatum 1591. 4.

Epistola *Nic. Colonii* ad A. Riccobonum. Patav. 1591. 4.

Conf. a. 1587. et 1611.

* *Angeli Pagnonii* in Q. H. Fl. Satyras atque Epistolas praefatio; et in primam Satyram commentarius. Bononiae apud Jo. Rossium 1591. 4.

Q. H. Fl. Opera: argumentis ubique ac doctissimorum Virorum Adnotationibus adjectis. Coloniae 1591. 8.

Vid. Catal. Bibl. O. Bened. ad S. Emmer. Ratisb. P. IV. p. 301.

1592.

Q. H. Fl. cum Aldi Manutii et M. Anton. Mureti Adnotationibus. apud Ant. Gryphium. Lugd. excud. Jac. Stoer 1592. 8.

1593.

Q. H. Fl. Opera cum commentario Jac. Cruquii. Lugd. Bat. ex offic. Plant. 1593. 4.

Cruquiana quarta ex anteriori ducta.

Q. H. Fl. Poemata, illustr. argg. et castigatt. Ge. Fabricii Lips. 1593. 8.

Vid. a. 1588.

Q. H. Fl. expurgatus. Lugd. 1593. 12.

Forte ad Cruqu. expressus.

Q. H. Fl. opera omnia cum Ceruti paraphrasi — additus libellus incerti Auctoris de

re poetica. Veronae per Hier. Discipulum 1593. 4.

Repetit. a. 1585.

1594.

Q. H. Fl. Poemata omnia, Lugd. B. apud Fr. Raphelengium 1594. 8.

* P. G. *Chabotii* Comment. triplex in Q. H. Fl. Opera. Basil. per Leonh. Osten fol. 1594.

Vid. a. 1589. et 1591.

Ant. Thylesii in Horatii odas auspicia recusa hoc anno 4. s. l.

Coloniensem h. a. Tomis II. fol. laudat *Hirsching* p. 316. sed haud dubie volebat Basil. Chaboti.

1595.

Analysis logica omnium Epistolarum Horatii, Artis poeticae et selectarum aliquot Odarum; authore *Joh. Piscatore.* Spirae Nemetum per Bernard. Albinum 1595. 8.

Dougl. p. 14. Bibl. Huls. III. 443. Recusa a. 1598.

Lamb. Lud. Pithopoei Paraphrasis in Artem Poeticam Horatii. Heidelb. 1595. 8. Cf. a. 1581.

1596.

Recusa h. a. Horatii editio Lambiniana apud Hered. A. Wechel. Francof. 4.

Repetita quoque Nic. *Frischlini* paraphrasis in H. Epistolarum L. I. II. Francof. 8. Cf. a. 1586.

1597.

Q. H. Fl. Opera, cum uberioribus commentariis P. G. Chabotii, Basileae fol. 1597.

Q. H. Fl. Opera cum comment. vet. et Jac. Cruquii. Accesserunt Jani Dousae in eundem Commentariolus, una cum succidanea appendice ad superiorem Comment. Item Auctarium Commentatoris veteris a Cruquio editi. Lugd. B. ex offic. Plantin. 1597. 4.

Repetitus quoque h. a. est Horatius *Lambini* Lugd. 4. et cum paraphrasi *Ceruti:* editio postrema et auctior. Veronae apud P. Discrolum 4.

1598.

Q. H. Fl., ex fide veterum Codicum. Vitenb. typis M. Joh. Cratonis 1598. 8.

Vanissima haud dubie tituli professio, quem forte editor a Lambini editione mutatus est.

Q. H. Fl., cura Ge. Fabricii, Lipsiae 1598. 8.

1599.

Eilhard. Lubini in Q. H. Fl. poemata Paraphrasis scholiastica nova, qua retentis poetae verbis et pedestri sermoni insertis auctor gravissimus et difficillimus pleni commentarii vice breviter et dilucide explicatur. Rostochii 1599. 4.

Q. H. Fl. Opera omnia. Francof. ad Od. 1599. 8.

Annabergensem h. a. 8. laudat *Hirsching* p. 316. Est haud dubie editio Bersmanni, Annaebergensis.

Phil. Venutii Observationes in Horatium Venet. 1599. 8.

Vid. sup. a. 1587.

1600.

Q. H. Fl. Opera, cum castigationibus Ge. Fabricii, Francof. apud hered. Wechel. 1600. 4.

* *Q. H. Fl. Poemata, scholiis et argumentis Henr. Stephani illustrata. — — Editio tertia. s. l.* (Parisiis) *excud. Paul. Steph.* 1600. 8.

Editio haec III. ne hilum quidem differt a secunda. Eodem hoc anno Stephaniana altera Genevae 8. recusa est, absque diatribis ut videtur.

* *Q. H. Fl. Poemata omnia: additi sunt Indices duo; unus docti cujusdam viri per*

Henr. Stephanum recognitus, alter Th. Treteri, Francof. apud Andr. Wechel, per Cl. Marnium et I. Aubrium 1600. 8.

Q. H. Fl. Ars poetica cura Sigism. Julii Mynsingi de Frondeck. Laving. 1600. 4.

Q. H. Fl. Ars poetica, per Nic. Colonium, Ambergae 1601. 12.

Vid. supra a. 1587. et 1591.

Q. H. Fl. poemata omnia, argumentis et Scholiis Viror. doctiss. illustrata cum indicatione diversarum lectionum partim e sex Codicibus veteribus Manuscriptis partim ex opt. notae libris aliquot impressis studio et opera Greg. Bersmanni, Annaeb. Impress. sumtibus Grosii et Voegelini Lipsiae 1602. 8.

Prima Bersmanniana, saepius dein recusa.

Q. H. Fl. Epistolae, cum comment. Frischlini, II. Voll. Francof. 1602. 8.

Cf. a. 1587.

Paraphrasis in Lib. I. Satyrarum Q. H. Fl. per Sigism. Jul. Mynsing. a Frondeck. August. Vindel. 1602. 4.

Cf. a. 1600.

Q. H. Fl. Opera cum commentario Jac. Cruquii. Lugd. Batav. 1603. 4.

Cruquiana sexta.

Q. H. Fl. obscoenitate Romae expurgatus Colon. Agr. 1603. 8.

Cf. a. 1585.

Excusus etiam Horatius h. a. in Corpore Poet. Lat. Aurel. Allobr. apud Sam. Crispinium, Vol. I.

Q. H. Fl. Opera, cum novis Argumentis. ex offic. Plantin. 1604. 12.

Q. H. Fl. Poemata, illustrata argumentis et castigationibus Ge. Fabricii, Lipsis typis Voegel. 1604. 8.

Recusa ed. a. 1575.

Q. H. Fl. Opera per Dion. Lambinum. — Accesserunt postremae huic editioni Adriani Turnebi in eundem Commentarii — et in fine Theod. Marcilii ad Q. H. Fl. quotidianae et emendatae lectiones. Paris. apud Barthol. Macaeum fol. 1604.

A. 1605 hanc editionem laudat Bibl. du Roi, belles Lettres II. 299. Th. Marcilii lectiones separatim quoque h. a. excusae ab eodem Macaeo memerantur. Eodem hoc anno Lambiniana Horatii editio additis Henr. Stephani Diatribis recusa est Aurel. Allobr. a. Petr. de la Roviere, 8.

Q. H. Fl. Poemata, cum Juvenali: Londin. 1604. 12.

In Q. H. Fl. de Arte Poetica librum Hercules Manzonius: qui aperte demonstrat, expressum ab Aristotelis poetica Horatii poetices ordinem. Bergomi, typis Comini Venturae 1604. 4.

Bibl. du Roi, belles Lettres II. 302.

Q. H. Fl. Odae in locos communes digesiae, studio Jo. Langii. Hannov. typis Wechelianis 1604. 4.

Repetit. statim Lugd. eodem hoc anno.

Q. H. Fl. Lambini, additis H. Stephani diatribis. Genev. apud Petr. de la Roviere 1605. 4.

Forte innovatus tantum titulus ed. anterioris anni.

Q. H. Fl. Opera cum comment. Dan. Heinsii. Ex offic. Plantin. apud Raphaleng. 1605. 8.

Q. H. Fl. Opera cum castigationibus Ge. Fabricii. Lips. typis Voegelianis 1605. 8.

Recus. a. 1604.

Q. H. Fl. ab obscoenitate purgatus. Paris. apud Sonnium 1609. 12.

Q. H. Fl. Odae in locos communes digestae: studio Joh. Langii Lugd. 1605. 12.
Vid. a. praecedentem.

1606.

Q. H. Fl. Opera expurgata. Parisiis 1606. 8.
Q. H. Fl. Opera, cum notis Joh. Bond. Londini 1606. 8.
Saepius repetita. Singulas commemorare, vix operae pretium est. — Editionem h. a. Francof. ad O. curatam laudat *Hirsching* p. 316.

1607.

Q. H. Fl. Opera ab obscoenitate expurgata. Antverp. 1607. 8.
Q. H. Fl. Emblemata, imaginibus aere incisis notisque illustrata: studio Othonis Vaenii. Antverp. per Hyeron. Verdysson. 1607. 4.
Recusa a. 1612.
Q. H. carmen seculare et hymnus in Apollinem et Dianam latine, et a Fed. Morello graece eodem carminis genere expressa. Parisiis excud. Fed. Morell. 1607. 4.
Bibl. du Roi, belles Lettres II. p. 302.

1608.

* *Q. H. Fl., cum erudito Laevini Torrentii commentario nunc primum in lucem edito. Item Petri Nannii Alcmariani in Artem poeticam. Antverpiae ex officina Plantin. apud Jo. Moretum* 1608. 4.
De Torrentio praeclare de Horatio merito vide supra p. XLVIII. et de ejus Codd. p. VI.
Q. H. Fl. ex fide veterum Codicum. Witeb. apud. Laurent. Seuberlich. 1608. 8.
Recusa ed. a. 1598.
Q. H. Fl. Opera. Antverp. ex offic. Plantin. 1608. 12.

1609.

Q. H. Fl. Opera cum Notis D. Heinsii. Ex offic. Plantin. Rapheleng. 1609. 8.

Repetita ed. a. 1604.

Nic. Frischlini Paraphrasis in Hor. Epist. libros duos. Francof. apud Nic. Hofmann. 1609. 8.

Cf. a. 1586.

1610.

Q. H. Fl. Opera cum notis D. Heinsii. Accedit Horatii ad Pisones epistola et Aristotelis de Poetica libellus ordine suo nunc demum ab eodem Heinsio restitutus. Ex offic. Rapheleng. 1610. 8.

Q. H. Fl., cum Mureti et Manutii Adnotationibus Lugd. apud hered. Rouillii. 1610. 8.

Typographum adscripsi e *Pinelli* II. 328.

Q. H. Fl. ex edit. Theod. Pulmanni. Antwerp. 1610. 16.

Editionem h. a. Cameraci vulgatam 8. habet bibl. Furstenbergia. Vid. *Hirsching* p. 316.

1611.

* *Q. H. Fl.: cum commentariis et enarrationibus Commentatoris veteris et Jacobi Cruquii. Accedunt Jani Dousae in eundem commentariolus, una cum succidanea appendice ad superiorem commentariolum. Item Auctarium Commentatoris veteris a Cruquio editi. Ex offic. Plantin. Rapheleng.* 1611. 4.

Cruquiana septima, eaque praestantissima.

Q. H. Fl. cum notis Ge. Bersmanni. Basileae 1611. 8.

Expressa ed. Lips. a. 1602.

Habetur quoque h. a. editio in *Corp. Poet. Lat.* ed. II. Aurel. Allobr. apud Sam. Crispin. 4. Vol. I. inde a p. 748.

Nic. Colonii Responsio adversus absurdam sententiam Ant. Riccoboni de Horatii libello ad Pisones de Poetica. Bergomi 1611. 4.

Vide supra a. 1591.

1612.

Q. H. Fl. Opera, cum comment. Dion. Lambini. Francof. apud hered. Wechel 1612. 4.

Q. H. Fl., adcuratissime emendatus et explicatus, cum Paraphrasi Eilh. Lubini. Francof. 1612. 4.

Q. H. Fl. Opera, cum Notis D. Heinsii. Ex offic. Raphel. 1612. 8.

Eadem hoc anno prodiere cum Animadversionibus et Notis Dan. Heinsii longe auctioribus, addito libro de Satyra, Lugd. Bat. apud Ludov. Elzevir. 12.

Paulli Franci Commentarii in I. et III. Od. L. I. Horatii s. l. 4.

1613.

Q. H. Fl., cum notis Jani Rutgersii. Lutetiae, ex typogr. Rob. Stephani 1613. 12.

Textus est ex Heinsii ed. expressus, cum ejusdem emendationibus.

De laudibus vitae rusticae commentarius in secundam Horatii oden e libro epodon: auctore *Blasio Bernardo.* Florentiae per Jo. Donatum 1613. 4.

Bibl. du Roi, belles Lettres I. 302.

1615.

Q. H. Fl. Opera omnia, a Pet. Gualt. Chabotio triplici artificio explicata, et demum a I. Jac. Grassero illustrata. Basileae apud Ludov. Regis fol. 1615.

Bibl. du Roi, belles Lettres I. p. 300.

1616.

Q. H. Fl. Opera, per Valent. Cremcovium s. l. 1616. 8.

Dougl. p. 17.

Q. H. Fl. Poemata, argumentis et scholiis virorum doctissimorum illustrata, cum in-

dicatione diversarum lectionum: studio et opera Georg. Bersmanni. Secunda editio locupletior, ab eodem recognita. Lipsiae typis Grossianis 1616. 8.

Vide supra a. 1602. 1611.

Q. H. Fl., Amstelod. apud Henr. Laurentium 1616. 8.

Haud dubie ex Heinsiana ed. ductus.

1617.

Q. H. Fl., ab omni obscoenitate purgatus, ad usum Gymnasiorum Societatis Jesu: Aldi Manutii de Metris Horatianis et Odae aliquot (scil. I. 21. et 24. II. 6. et Carmen seculare) *a Fed. Morellio eodem genere vers. lyric. graece redditae. Paris. apud Jo. Libert.* 1617. 12.

1619.

Q. H. Fl. Opera omnia, denuo emendata. Amstelod. apud Guil. Janson. 1619. 24.

Ex Heinsiana religiose expressa.

Q. H. Fl. Opera s. l. ex typogr. Jac. Stoer. 1619. 12.

Dougl. p. 17.

Q. H. Fl., — Genevae 1619. 16.

Bibl. Huls. III. 443.

Q. H. Fl. de Arte poetica ad Pisones Epistola, ex rec. Dan. Heinsii seorsim edita. Addita et Dissertatiuncula ejusdem super Plauto et Terentio, Comicis. Witeb. typis Gormann. 1619. 4.

1620.

Q. H. Fl. Opera, a Jac. Cruquio ex Mss. Codicibus emendata cum Comment. Veterum et suis. Ex offic. Plantin. RaphelENG. 1620. 4.

Cruquiana VIII. Eodem anno repetita Laev. Torrentii editio Antv. 4.

1621.

Q. H. Fl. Ars poetica per Jan. Parrhasium. Lugd. 1621. 8.

Paulli Franci Comment. Horatiani Praemetium in I. et II. Lib. I. Odas, Adnotamenta exhibens. Francof. 1621. 4. Cf. a. 1612.

1623.

Q. H. Fl. Opera, denuo emendata. Amstelod. excud. Guil. Caesius 1623. 12.

Expressa ed. a. 1619.

1624.

Q. H. Fl. Opera: ex typographia regia Parisiis f. 1624.

Q. H. Fl., cum Adnotatiunculis Basileae 1624. 8.

Bibl. Huls. III. 444.

1625.

Q. H. Fl. Opera. Antverp. ex offic. Plantin. 1625. 12.

Q. H. Fl. Opera. Amstelod. per Jod. Hond. 1625. 12.

* *Jo. Weitz* Comment. de laudibus vitae rusticae in secundam Horatii odam e Libro Epodon. Francof. 1625. 8.

1626.

Q. H. Fl. Odae selectae. Lugd. Bat. per Bonavent. et Abrah. Elzev. 1626. 8.

1627.

Q. H. Fl., cum Scholiis Acronis, Basileae 1627. 8.

* *Q. H. Fl. Opera omnia, cum novis Argumentis. Sedani ex typogr. I. Jannoni* 1627. 32.

Editio formis literarum minutissimis expressa.

1628.

Q. H. Fl. Opera omnia, cura Dan. Heinsii. Amst. apud Elzevir. 1628. 16.

Ducta ex ed. a. 1612. Vide et sequ. a. 1629.

Q. H. Fl. Opera, cum Observationibus Aldi. Ulysch. 1629. 8.

Q. H. Fl. Opera omnia. Accedunt nunc D. Heinsii de Satyra Horatiana libri II. cum ejusdem in omnia poetae opera animadversionibus longe auctioribus. II. Voll. Lugd. Bat. ex offic. Elzev. 1629. 12.

Q. H. Fl. Lyrica sive Odae. cum Argumentis Odarum et Ideis Horatianis Jo. Bapt. Masculi. Duaci 1635. 12.

Q. H. Fl. Opera — expurgata cum comment. Jod. Maresii. Duaci 1636. 8.

Recusa statim 1638. tum 1647. 1648. 1653. 1664. 1686.

Q. H. Fl. Ars poetica: Paris. per Seb. Chappelet, 1641. 4.

Q. H. Fl. Opera, Paris. per Jo. Libert. 1641. 12.

Q. H. Fl. Opera omnia. Parisiis, e typogr. regia, fol. 1642.

Vid. supra a. 1624.

F. Ph. Pedemontii Ecphrasis in H. Artem poeticam. Venetiis 1646. 4.

Q. H. Fl., cum commentariis selectissimis Variorum et Scholiis integris Jo. Bond: accurante Corn. Schrevelio. Lugd. Bat. apud Fr. Hack. 1653. 8.

Repetita haec ed. saepius, veluti 1658. 1663. 1668. 1670. 1688.

Q. H. Fl. Opera, per Dan. Heinsium. Lugd. B. apud. Elzevir. 1653. 8.

Vid. a. 1612. 1629.

Q. H. Fl. Opera, Amsterd. per I. Janson 1653. 12.

Vid. a. 1619.

Q. H. Fl. Opera, cum not. Jac. Meursii, Antv. 1656. 12.

Q. H. Fl. Opera, cum notis Phil. Munckeri. Lugd. B. 1658. 8.

Laudat Bibl. Hor. p. 80. nescio qua fide.

Chr. Funccii Aurora aestiva nova facie surgens et consecrata illustramento Carminis secularis Horatiani. Freib. 1659. 8. Spectat haud dubie ad Carm. Sec. v. 10. 11.

Bibl. Altenb. p. 110.

Q. H. Fl. Ars poetica in methodum reducta per Franc. de Cascales. Valent. 1659. 8.

Q. H. Fl. Opera, per Gid. Lithgow. Edinb. 1662. 12.

Q. H. Fl. Opera, cum Notis Th. Muncker. Lugd. B. 1663. 8.

Q. H. Fl. Odae, Epistolae et Ars poetica. Amst. 1663. 8.

Ge. Chr. Cadesreuter Diss. super Epist. Hor. XVI. l. I. Gizae 1664. 4.

Q. H. Fl. Poemata, cum comment. Jo. Minellii; praemisso Aldi Manutii de metris Horatianis tractatu. Roterod. 1668. 12.

Saepius dein recusa a. 1673. 1676. 1677.

Q. H. Fl. —— Schrevelii. Lugd. B. et Roterod. ex offic. Hack. 1670. 8.

Memoratu digna haec editio hactenus, quod primum Venusianas Rutgersii lectiones additas habet, quamquam truncatas atque interpolatas; de quo graviter conqueritur Burm. praef. ad ed. Hor. a. 1699.

Q. H. Fl. Opera, recensuit Tan. Faber, et Notulas et Monita ad Odas addidit, cum specimine novae interpretationis Salmur.

Q. H. Fl. Opera, ex offic. Plantin. Raphel. 1673. 8.

Q. H. Fl., cum notis marginalibus Jo. Mi-

nellii et comment. Fr. Rappolti, nec non supplem. Joa. Fetteri, 2 Voll. Lips. 1675. 8.

Repetita ed. a. 1776. Eodem anno Rappolti commentarius separatim prodiit Lips. 8.

Q. H. Fl. Opera, e rec. Dan. Heinsii. Amst. Elzev. 1676. 8.

Vid. a. 1653.

Q. H. Fl. cum comment. Th. Pulmanni, Antr. 1677. 16.

Vid. a. 1610.

Q. H. Fl. Epistolarum liber II. Parisiis, 1678. 4.

Cf. a. 1680. 1685. 1688. 1690.

Q. H. Fl. Epistolarum liber I. Paris. 1680. 4.

Cf. a. 1678.

Les Oeuvres d'Horace, traduits en François, avec des notes et des remarques critiques, par Andr. Dacier. X Volumes. Paris. 1681. 12.

Contextum repetiit ex ed. Tan. Fabri 1671. Saepius postea recusa.

Q. H. F. Opera omnia. Venetii. 1682. 12

Q. H. Fl., cum interpretatione et notis Petri Rodellii, e S. I. ad Ser. Galliarum Delphinum. Tolosae, per Golomerium 1683. 8.

Repetita haec ed. a. 1686. 1690. 1695. 1696. et 1711.

Q. H. Fl. selectorum Carminum lib. IV. Paris. 1685. 4.

V. a. 1678. 1680.

Q. H. Fl. Opera omnia. Paris. 1687. 12.

Q. H. Fl. Carminum Lib. III. Paris. 1688. 4.

Vid. a. 1678. 1680. Eodem a. 1688. prodiere Satyrarum L. I. et Ars poetica.

Q. H. Fl. Opera, Venetiis 1688. 12.

Ducta ex 1682.

Daceriana II. Paris. X. Voll. 1689. 12.

Q. H. Fl. Satyrarum Lib. II. Paris. 1690. 4.

Vid. a. 1688. Repetita quoque hoc anno P. Rodellii editio Lond. 8. et e rec. Dan. Heinsii, Amst. 16.

Q. H. Fl. Opera, cum novis argumentis. Lugd. Bat. 1690. 12.

Typis exscripta ed. Sedan. a. 1632.

Q. H. Fl. Opera, interpretatione et notis illustrata a Ludov. Desprez: in Usum Delphini. Paris. per Fr. Leonhard. 1691. 4.

Parum novae lucis adfulsit Horatio Despresii commentario, ex superioribus consarcinato. Crisin autem omnino neglexit. Repetit. 1694. 1695 et saepius.

Daceriana III. Paris. X Voll. 1691. 12.

Q. H. Fl. Opera, Venetiis 1692. 12.

Vid. a. 1682. et 1688.

Q. H. Fl., cum notis Jo. Rutgersii. Ultrai. 1694. 12.

Repetit. ed. 1613. Recusae quoque hoc et sequ. a. *Rodellii* (Leodii 1695. 8. Paris. 1696. 8.) et *Despresii* (Lond. 1695. 8. et Amstelod. 1695. 8.) edd.

Q. H. Fl., ex rec. Heinsii, Antwerp. 1696. 16.

Q. H. Fl. Opera, cum Notis Eduard. a Zurck. Harlem ex typ. Nic. Braau. 1696. 8.

Repetit. Lond. 1702.

Q. H. Fl. carmina expurgata, perpetua interpretatione illustravit Jos. de Jouvency. II. Voll. Paris. 1696. 12.

Repetit. 1702. et 1709.

Q. H. Fl. Opera. Venetiis 1698. 12.

Vid. a. 1682. 1688.

Q. H. Fl. Opera, Lugduni 1698. 24.

Q. H. Fl. Opera ad optimorum exemplarium fidem recensita; Accesserunt variae Lectiones, quae in Libris Mss. et Eruditorum commentariis notatu digniores occurrunt.

Opera et studio Jac. Talbot. Cantabrigiae, typis academicis 1699. 4.

Adcurata poetae recensio, ad Codd. et edd. vett. facta. Recusa est editio a. 1701. 8.

Q. H. Fl., accedunt I. Rutgersii Lectiones Venusinae. cur. Petro Burmanno. Traj. Bat. 1699. 12.

Praeter *Rutgersii* Lectt. Venusinas, Burmannus excerpta quaedam ex ejusdem Notis, Lutet. 1613. evulgatis, subjecit. Textus est Heinsianus ed. 1629. Repetita quoque hoc anno ed. *Lud. Desprez.*

Q. H. Fl. Opera, Venetiis 1700. 12.

Q. H. Fl. Poemata. Florent. typ. reg. Celsit. 1700. 12.

Q. H. Fl. Eclogae, una cum scholiis perpetuis, tam veteribus quam novis: praecipue vero antiquorum Grammaticorum, Helenii Acronis, Pomponiique Porphyrionis: quorum quae exstant reliquiae foedis interpolationibus purgatae, nunc primum fere integrae reponuntur. Adjecit etiam, ubi visum est, et sua, Textumque ipsum plurimis locis, vel corruptum, vel turbatum, restituit Willielmus Baxter. Londini 1701. 8.

Aversis plane Charisin Baxterum Horatio explicando adsiluisse vel eos animadvertisse arbitror, qui vel leviter ejus Notas degustarint, dilogiis f. allegoriis ac putida quadam doctrina, in rimandis maxime etymologiis spectata, refertas. Neque adcuratior ejus opera fuit in Scholl. purgandis, eorumque delectu faciendo. In crisi quoque parum ὑγιές deprehendas, quam utique sine librorum adjumento institutam fuisse adparet.

Q. H. Fl. Opera — curante I. Talbot. Cantabr. 1701. 12.

Vid. a. 1699. Repet. 1707.

Q. H. Fl. Opera, ex Libris Mss. juxta edit. Rutgers. (1699.) *et Cantabrig.* (Talboti) Lond. 1702. 12.

Q. H. Fl., cum comment. Laev. Torrentii Antverp. 1708. 4.

Vide supra a. 1608. 1620.

Q. H. Fl., cum notis D. Heinsii Lugd. B. 1709. 8.

Eodem anno Baxteriana repetita.

Q. H. Fl. Opera: latine cum vers. gall. Tarteroni notisque criticis Petri Coste. II Voll. Amsterd. 1710. 12.

Q. H. Fl. ex recensione et cum Notis Rich. Bentleji. Cantabrig. 1711. 4.

Accessit ad adornandam hanc Horatii editionem Bentlejus tam Codd. praestantioribus, quam ingenio, quo pollebat κριτικωτάτω, reconditorisque eruditionis copia instructissimus, atque hanc spartam ita ornavit, ut vere Horatii sospitator dici haberique mereatur. Quamquam eum subinde ultra terminum, quem exquisitior sensus poeticus praefigeret, vagatum deprehendas.

Q. H. Fl. fide Mss. emendatus, Vltraj. 1711. 8.

Repetitae quoque h. a. edd. *Rodellii* (Lond. 8.), *Iuventii* (Rothom. 8.) et *Desprez* (Lond. 8.).

Q. H. Fl. — — Bentleji. Amstelod. apud Wetstenios 1713. 4.

Adjectus est Index *Treteri.* studio *Is. Verburgii.*

Q. H. Fl... ad Rich. Bentl. ed expressus, cum notis Thom. Bentleji. Cantabr. 1713. 12.

Q. H. Fl. Opera, cura Jac. Watson. Edinb. 1713. 12.

Q. H. Fl. Opera, ad fidem Codd. Mss. emendata per P. Burmannum Trajecti 1713. 8.

Q. H. Fl. cum vers. Tarteroni, novo studio emendata. Paris. 1713. 12.

Vid. a. 1710.

Excusus quoque h. a. est in Corp. Poet. Lat. cur. *Mich. Maittaire.*

Juventiana Rothomagi 1714. 8.

Q. H. Fl., cum vers. Anglica, etiam notarum Bentleji. Londini II. Voll. 1714. 12.

Q. H. Fl. Opera, cura Mich. Maittaire, cum variantibus lectionibus Codd. Londini, apud Tonson et Watis 1715. 12.

Q. H. Fl. Opera, lat. et gall. cum notis Pellegrini. Paris. apud Pet. Witte 1715. 8.

I. Sturmii Comment. in A. P. ed. ab I. H. *Ackero.* Rudolstadii 1715. 8.

Bentleiana III. Amstelod. 1717. 4.

Heinsiana. Amstelod. apud Ians. et Waesb. 1718. 12.

Q. H. Fl., cum vers. Angl. per Th. Creech. Londini. 1718. 12.

Q. H. Fl., ex rec. Heinsii et Fabri ac variis Lectt. Rich. Bentleji, Amsterd. apud Wetsten. 1719. 16.

Q. H. Fl. Opera expurgata: interpretatione ad verbum, variis lectionibus ac notis illustravit Jo. du Hamel. Parisiis apud fratres Barbou. II. Voll. 1720. 8.

‡‡ Recusa ed. a. 1730. et 1764. Arrogantiam audaciamque magis mireris in hoc homine, quam doctrinam.

Q. H. Fl. Poemata, ex antiquis Codd. et certis Observationibus emendavit, variasque scriptorum et impressorum Lectiones adjecit Alex. Cuningamius. Hagae Com. apud Th. Jonson 1721. 8.

‡‡ *Alex. Cuningamii Animadversiones in Rich. Bentleji notas et emendationes ad Q. H. Fl. ib. eod.*

Eodem a. uterque hic liber recusus est Lon-

dini apud Vaillant et Prevost, ubi obss. crit. subjectae textui leguntur.

Q. H. Fl. Opera. Index variantium Lectionum insignioris notae, quae passim in Mss. occurrunt. Dublini per Grieson 1721. 12.

Baxteriana. Londini, per I. Batley 1725. 8.

Novae notae, quae huic ed. accessere, stricturae sunt in Bentlejum, de quibus tamen dici potest: *πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμαίνουσαι.*

Daceriana IV. Amstelod. Wetsten. X Voll. 1727. 12.

Q. H. Fl.. ex recensione et cum notis atque Emendationibus Rich. Bentleji. Ed. III. cum Indice locupletissimo. Amstelod. Wetsten. 1728. 4.

Les Poesies d'Horace disposées suivant l'ordre chronolog. et traduites en Francois avec des remarques critiques par le P. Sanadon. II Voll. Paris 1728. 4.

Princeps fere Sanadonus, qui artificium poetae et virtutes poeticas cum sensu elegantiae exposuit. Quamquam est, ubi ultra lineas processit.

Q. H. Fl. carmina expurgata: cum notis M. Brochard Paris. 1728. 8.

Duhameliana II. Paris. II. Voll. 1730. 8.

Q. H. Fl. cum emendd. et interpret. nova. Glasguae, apud R. et A. Foulis 1730. 8.

Q. H. Fl. Carminum Libri V. recensuit et ex vetustis exemplaribus, editionibus et commentariis emendavit Ge. Wade. Lond. per Guil. Bowyer 1731. 8.

Nulli interpretum visa haec editio, omninoque inter rariores habenda. Neque mihi eam inspicere facultas erat.

Q. H. Fl. Opera, Edinb. apud R. Freebarn. 1731. 12.

Q. H. Fl. Opera omnia, aeneis tabulis incidit Jo. Pine II. Voll. Londini 1733. 8.

Expressa ed. Talboti a. 1701. Felicior Pinii opera versata est in Horatio aere exprimendo, quam figuris ornando atque illustrando, in quibus delectum et artis peritiam desideres. Vid. Sax. Onom. Anal. P. I. p. 564.

Q. H. Fl., ex castigat. et cum obss. Bentleji. Cuningamii et Sanadoni. Hamburgi apud A. van den Hoeck 1733. 12.

Q. H. Fl. Opera, e typogr. regia. Paris. 1733. 16.

Literis minutissimis eleganter impressa editio.

Daceriana, aucta notis et variis lectt. Bentleji, Cuningamii et Sanadoni, Amstelod. apud A. van den Hoeck. 4 Voll. 1733. 4.

Eadem ibidem hoc anno X Voll. excusa 12.

Q. H. Fl. Dacerii et Sanad. notis congestis. Amst. Wetsten. (VIII. Voll.) 1735. 8.

Q. H. Fl., (per Jo. Jones) Lond. apud I. Brotherton et I. Nourse 1736. 8.

De hac editione superius actum. Notas Sequuntur Doctorum conjecturae et variae lectiones.

Juventiana, editio nova, juxta exempl. Romae Rothom. 1736. 8.

Q. H. Fl. poemata, ex castigat. et obss. Bentl. Cuning. et Sanadoni emendata. Londini, Nourse. 1740. 12.

Recusa ed. a. 1733.

Q. H. Fl. Opera, lat. et anglice, cum notis Dacerii, Sanadoni aliorumque. Lond. apud Jos. Davidson. III. Voll. 1741. 8.

Q. H. Fl. cum notis Variorum. Anglice vertit Phil. Francis. Londini 1743. 8.

Q. H. Fl, Opera, ex rec. D. Heinsii et T. Fabri ac varr. lectt. Benleji et Sanadoni. Amst. Wetsten. 1743. 8.

Q. H. Fl. Opera, typis I. *Brindley Lond.* 1744. 8.

Q. H. Fl. Opera, Glasguae 1744. 8.
Editio immaculata in fronte audit, h. nullis mendis typographicis deturpata.

Q. H. Fl. carmina, nitori suo restituta, accurante Steph. Andr. Philippe. Lutet. Coustelier 1746. 12.
Nitida et correcta editio.

Q. H. Fl. Opera. Lond. apud Guil. Sandby. II. Voll. 1749. 8.
Splendida editio, XXXV. monumm. antiquis. aere incisis exornata.

Q. H. Fl. poemata, latine cum vers. gall. et notulis Car. Batteux. II. Voll. Paris. 1750. 12.

Q. H. Fl. cum vers. Angl. poetica notisque criticis selectis et optimis quibusque Latinis et Gallicis commentariis, per Phil. Francis. ed. IV Lond. IV. Voll. 1750. 12.

Q. H. Fl. Opera: Glasguae per R. et A. Foulis (ed. III.) 1750. 8.

Q. H. Fl. Eclogae — — Baxteri; ad cujus secundam editionem recudi curavit, et varietate lectionis suisque observationibus auxit Jo. Matth. Gesner. Lipsiae, Fritsch. 1752. 8.

Pars sexta Operum Horatii, ipsi et Sidonio Appollinari Laudes Phoebi et Dianae dicta, ex antiquissima recensione Sidonii nunc primum edita, argumentis et nova paraphrasi collustrata, auctore I. P. Anchersen. Hafniae 1752. 8.
De hoc Anchersenii commento superius actum est.

Q. H. Fl., latine et gallice. V. Voll. Paris. 1752. 12.

Batteusiana. II. Voll. Paris. 1753. 8.

Q. H. Fl. ex ed. S. A. Philippe Paris. 1754. 8.

Juventiana, Paris. II. Voll. 1754. 12.

Sanadoniana II. ed. nova correctior, ordine revocato et quibusdam additis. Paris. VIII Voll. 1756. 8.

Q. H. Fl. Epistolae ad Pisones et Augustum, with an english commentary and Notes. To which are added two dissertatations. Ed. III. *By R. Hurd.* Cambr. II Voll. 1757. 8.

Hurdianum commentarium germanice vertit Eschenburg. Lips. 1772. 8.

Q. H. Fl. ad lectiones probatiores diligenter emendatus, et interpunctione nova saepius illustratus. Ed. IV. Glasguae excud. R. et A. Foulis. 1760. 8.

Q. H. Fl., latine et Anglice, interpr. Ph. Francis. Lond. 1760. 8.

Vid. a. 1743.

Q. H. Fl. Opera omnia, prius ad exemplar Bentleji excusa, nunc insertis duobus Codd. novissime repertis aucta, addita quoque de harum odarum inventione epistola principis Palavicini. T. I. II. s. l. (Pragae) et a. (1760) 8.

Curata haec editio a Celsiss. Princ. de Furstenberg.

Q. H. Fl. Opera, curante I. P. Millero. Berolini 1761. 8.

Q. H. Fl. Poemata, latine et gall. ex vers. Batteusii recusa. II. Voll. Ienae et Lips. 1762. 12.

Q. H. Fl. Opera, typis Jo. Baskerville. Birmingh. 1762. 12.

Nitida et satis correcta editio, recus. a. 1770.

Q. H. Fl. Carmina et Ars poetica cum Notis Henr. Braun. Aug. Vind. 1763. 8.

Q. H. Fl. Carmina, nitori suo restituta. Paris. apud Barbou. 1763.

Idem Barbou a. sequ. *Duhamelianam* recudi curavit II Voll.

Chr. Ad. Klotzii Vindiciae Q. H. Fl.; accedit commentarius in carmina poetae. Bremae 1764. 8.

Q. H. Fl. cum vers. Anglica et notis C. Smart. Londini (IV. Voll.) 1767. 8.

Q. H. Fl. Opera, ad fidem LXXVI. Codd. Accedunt I. Synopsis chronologica rerum Romanarum, vivente Horatio. II. Tractatulus de metris Horatianis. III. Variae LXXVI Codd. Lectiones. IV. Phrasium subdifficilium enucleatio. V. Lexicon mythologicum, historicum. VI. Dictionarium Latino-Gallicum vocum Horatianarum, quae lectorem morari possint. Curante Jos. Valart. Parisiis, M. Lambert. 1770. 8.

Q. H. Fl. Birmingh. typ. Baskerville 1770. 4.

Q. H. Fl. carmina, collatione scriptorum graecorum illustrata ab Henric. Wagnero. Halae. 1770. 7.

Ejusd. Additamenta, ib. 1771. 8.

Chr. Ad. Klotzii Lectiones Venusinae Lips. 1770. 8.

Baxtero-Gesneriana II. Lips. 1772. 8.

Q. H. Fl. a Franc. Doríghello, Patavino, illustratus T. I — III. Patavii typis seminarii 1774. 8.

Q. H. Fl. Carmina et Epodon liber latine cum vers. germ. et notis Jac. Frid. Schmidt. T. I — III. Gothae, Ettinger 1776. 8.

Q. H. Fl. Carmina cum Adnotat. gallicis Lud. Poinsinet de Sivry. T. I. II. Paris. e typogr. Didot. 1777. 8.

Q. H. Fl. Opera, recensuit, varietate lectionis et perpetua adnotatione illustravit. Chr. Dav. Jani. T. I. Lips. 1778. T. II. ibid. 1782.

Horazens Briefe: übersezt mit historischen

Einleitungen und andern nöthigen Erläuterungen von C. M. Wieland. Dessau 1782. 8.
Repetit. Lips. 1787. et 1790.

Q. H. Fl. Opera, ad optimas edd. collata. Praemittitur notitia literaria. Studiis societatis Bipontinae. Biponti 1783. 8.
Recusa 1792.

Q. H. Fl. Opera. Avenione 1785. 24.
Editio nitida.

Horazens Satyren übersezt und mit Einleitungen und erläuternden Anmerkungen versehen von C. M. Wieland. Lips. 1786. 8.
Recusa ed. a. 1794.

Q. H. Fl. Carmina curavit Jer. Jac. Oberlin. Argentor. typis et sumtu Rollandi et Jacobi 1788. 4.
Splendidissima editio. In fine adjectae sunt varr. Lectt. e codd. IV. Argentoratensibus excerptae.

Baxtero - Gesnerianam eodem anno obss. suis locupletatam curavit *I. C. Zeunius*, Lipsiae apud Fritsch. 8.

Q. H. Fl. Opera. Parmae, in aedibus Palatinis typis Bodonianis 1791. fol. maj.
Editioni cui Bodoni omnes typographiae suae adfudit Veneres, praefuit *Joh. Nic. de Azara*, vocatis in partem laboris *Ennio Quirino Visconti* Romano, *Carolo Fea* Nicensi et *Stephano Arteaga* Matritensi, VV. eruditissimis ac de politioris antiquitatis monumentis meritissimis. Textus subinde refictus est ad probatissimas quasque Codd. lectiones, et adcuratissima interpunctione sublevatus, ut adeo novam poetae recensionem praestet haec editio.

Ausgewählte Oden und Lieder vom Horaz, herausgegeben von Joh. Heinr. Just Koeppen Braunschw. 1791.

Erklärende Anmerkungen dazu Th. I. von

Ebendenselben. Th. II. von Carl Aug. Boettiger Braunschw. 1793.

Q. H. Fl. Carminum Libri V. übersetzt, und mit einigen Anmerkungen begleitet von Jo. Fr. Roos. Leipzig 1791. 8.

P. F. A. Nitsch Vorlesungen über die klassischen Dichter der Römer - T. I. II. (Horatii Carmina et liber Epodon) Leipz. 1792.

Q. H. Fl. quae supersunt, recensuit et notulis instruxit Gilb. Wakefield. Voll. II. Londini 1794.

Editio nitidissima, curatissimeque facta.

Q. H. Fl. Opera, ad exemplar Bentleji recudenda curavit, adjectis argumentis, notis criticis et Indicibus, Jo. Chr. Fr. Wetzel Lignitii 1799. 8.

Q. HORATII FLACCI VITA

AUCTORE C. SUETONIO TRANQUILLO.

1 Q. Horatius Flaccus, Venusinus, patre, ut ipse quidem tradit, libertino et exauctionum coactore, (ut vero creditum est, salsamentario,

Suetonium Tranquillum constat libellum scripsisse de poëtis, quo eorum vitas complecteretur. v. Isid. Orig. VIII. 7. Ex eo servarunt viri docti vitas Lucani, Terentii cet. Jam in codicibus antiquis reperta est vita Horatii, quae disserto tribueretur Suetonio. Eam primus P. Nannius e cod. Buslidiano Miscellaneorum suorum libri III. c. 1. inseruerat. Deinde e cod. Bland. antiquiss. a Bernardino Lauredano acceptam Muretus editioni suae a. 1555. praefixerat, sibique primus edere perperam visus erat. Post et Cruqu. ex eodem cod. edidit. Mendosissima initio erat, sed viri docti post e vetustis MSS. et conjectura pleraque emendarunt, inprimis Rutgersius, Gronovius, Casaubonus, Vossius. Sed essetne ea vita omnino Suetonii, necne, dubitatum est. Qui istud defendunt, urgent fere similitudinem dictionis cum stylo Suetonii. Quae licet negari nequeat: tamen admodum infirmum e tali similitudine argumentum est. Illud autem gravius, quod Porphyrion ad Epist. II. 1. pr. scribit: *Adparet, hunc librum hortatu Caesaris scriptum esse. Cujus rei etiam Suetonius auctor est. Nam apud eum epistola invenitur Augusti, increpantis Horatium, quod non ad se quoque plurima scribat.* Hoc inquam, plus momenti habet; quamquam et, si durior sis, dicere possis, non

quum illi quidam exprobasset in altercatione: *quotiens ego vidi patrem tuum brachio se emungentem?*) bello Philippensi, excitus a M. 2
Bruto imperatore, tribunus militum meruit; victisque partibus, venia impetrata, scriptum

ideo necesse esse, ut haec, quam hodie habemus, Horatii vita a Suetonio sit, nam posse nihilo secius Grammaticum seriorem ejus auctorem esse, et modo illud de Augusto et Suetonio sumsisse. Sed vel sic facile inducimur ad rectissimum de hac vita judicium: esse eam omnino a Suetonio, sed grammaticos et librarios monachos, qui illam transscriberent, vel omisisse, in suo quemque exemplo, quaedam, vel alia de suis interpolasse; quod ultimum de infami illo loco de speculato cubiculo certissimum est. Ceterum Porphyrionem etiam vitam Horatii scripsisse, ipse testatur ad Serm. I. 6. 41.

1. *libertino*, vid. Serm. I. 6, 45. *quidem* deest in quibusdam editis; elegantius adest in MSS. Pro *exactionum*, quod vulgo legitur, praeclare emend. Gesn. *exauctionum* h. finitarum s. peractarum auctionum i. venditionum publicarum; in quibus et *praecones* essent, h. qui starent ad hastam, oblataque pretia enuntiarent, et *coactores*, h. qui ab his, quibus attributae fuissent in auctione singulae res, pretium exigendum s. colligendam pecuniam in se reciperent, pacta centesima parte; ut adparet e Cic. Rabir. Post. 11. Tale munus obierat Horatii pater, et inde reculam sibi compararat. Cf. Serm. I. 6. 91. — Pro *ut vero* quidam libri ap. Rutg. *ut vere*, unde Casaub. legebat *fere*. *Salsamentarius*, qui salsamenta facit, vel vendit., ἀλλαντοπώλης. Dacer vertit *un charcutier*. — *immungentem* pro *emungentem* in Libris Rutgersii et sic Baxt. *mungentem* Casaub. Laudatur Auct. ad Heren. IV. 54. *Ut si salsamentarii filio dicas: quiesce tu, cujus pater cubito se emungere solebat.* Vereor autem, ne haec *ut vero creditum — emungentem*, a librario sint. (Recte; id quod vel hiulca oratio arguit. Forte duo panni adsuti sunt, primus de salsamentario, cui alius notum illud scomma ex Auct. ad Heren. adtexuit. Itaque uncis inclusi.)

2. *exercitus* liber Puteani ap. Rutgers. mendose. *Scriptum quaestorium* intelligo munus scribae, a quaestore in decuriam lecti; qui *scriptum facere* dicitur. Cf. Liv. IX. 46. XL. 29 (Adde Masson. in vita Nostri p. 74 sq. qui commode laudat Gell. VI. 9. Ad rem Noster Serm. II. 6, 36.)

3 quaestorium comparavit; ac primo Maecenati, mox Augusto in gratiam insinuatus, non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit. Maecenas quantopere eum dilexerit, satis demonstratur isto epigrammate:

Ni te visceribus meis, Horati,
Plus jam diligo, tu tuum sodalem
Ninnio videas strigosiorem.

4 Sed multo magis, extremis judiciis, tali ad Augustum elogio: *Horatii Flacci, ut mei, esto memor.*

3. testatur pro demonstratur, liber Puteani, et sic Baxt. *monstratur* Valart. Sivr. In altero et tertio epigrammatis Maecenatiani versu magna varietas est. V. 2. alii ap. Rutg. habent *Titum*, cod Put. *tutum*. V. 3. apud Cruquium et Rutg. est *Hinno me videas*. Muretus edidit *Nimio* v. Nannius *Mimo me v.* Baxterus emend. *Minno* h. ove glabra. Gronovius coni, *Titii sodalis Ginno*, ut ludatur in Titium quemdam, strigoso ginno h. mulo vehi solitum. Dacer. *Ninno me.* Vossius, Lindenbrog. et Pithoeus *Ninnio videas*; dicitque Vossius, fuisse eo tempore Romae poëtam Ninnium Crassum, qui ita esset macilentus et siccus, ut in quotidianos jocos abisset. Metrum non obest; nam etiam apud Catullum hendecasyllabi multi a trochaeo incipiunt; et decet Maecenatem talis negligentia. Modo illud de Ninnio Crasso certius esset. *Ninnio* haud dubie recte legitur, quod comparanti varietates allatas facile patebit; tum et gratior exsistit structura ejecto *me*. *Ninnium* possis explicare parvum mulum, alias hinnum s. ginnum, item ninnum dictum. Sed mihi elegantior videtur jocus, si suspiceris, esse nomen hominis vulgaris, nobis nunc ignoti, tunc a macritudine notissimi. Nam et Ninniam Campanam gentem fuisse adparet e Liv. XXIII. 8. et ingeniosus, tunc lusus est in epitheto *strigosus*, quod proprie de jumentis dicitur. Volo, ut, qui nunc, instar tui, bene curatus et pinguis sum (is enim fuisse videtur). strigosior fiam Ninnio.

4. *extremis Esquiliis* ap. Cruquium legitur, et sic vulgo, nullo sensu; sed adparet, irrepsisse ex fine hujus vitae. Rectius cod. reg. ap. Rutg. *extremis judiciis*, h. testamento; quod vel

Augustus epistolarum quoque ei officium 5
obtulit, ut hoc ad Maecenatem scripto significat: *Ante ipse sufficiebam scribendis epistolis amicorum; nunc occupatissimus et infirmus, Horatium nostrum te cupio adducere. Veniet igitur ab ista parasitica mensa ad hanc regiam, et nos in epistolis scribendis adjuvabit.*

Ac ne recusanti quidem aut succensuit 6
quidquam, aut amicitiam suam ingerere de- 7
siit. Exstant epistolae, e quibus argumenti gratia pauca subjeci. *Sume tibi aliquid juris apud me, tamquam si convictor mihi fueris: quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri potuisset.* Et rursus: *Tui qualem habeam me-* 8
momoriam, poteris ex Septimo quoque nostro audire; nam incidit, ut illo coram fie-

judicium dicere, vel *supremum extremum i.* sollemne ICtis antiquis. — *ad Augustam* liber Putean. ut de Livia dicatur. Male. — *eclogio* vult Gesn. Sed bene habet *elogium* testamentis proprium vocabulum (v. Gesn. thes. v. *Elogium* n. 8); h. l. brevem commendationem significat.

5. *a te cupio, abducere* Bentl. nescio unde. — *parasitica mensa*. h. qua ut parasitus fruitur, np. apud te, cui nulla officia praestat. — *regiam mensam* ferre non potest Rutgers. quia ap. Romanos regis nomen invidiam habuerit. Sed nihil vetabat ad amicum sic scribere, inprimis per jocum.

6. *suggerere* ap. Cruqu. et vulgo; sed *ingerere* cod. reg. Rutg. et muret. *destitit* Gesn. Sivr.

7. *fieri possit* vel *posset*, vulgo legitur, sed sensus requirit *potuisset*, uti mox pro *habeo* legi jubet latinitas *habeam*.

8. Illa transeundi formula *Et rursus* aperte a monacho est, ex noto καὶ πάλιν in sacris literis. Equidem omnia illa: *Exstant epistolae — ἀνθυπερφρονοῦμεν*, emblema e margine esse puto, at ex antiquo tamen alio scriptore sumtis ipsis epistolarum fragmentis; quae profecto non ab inepto grammatico, sed genuina esse, facile est sentire.

ret a me tui mentio: Neque enim, si tu superbus amicitiam nostram sprevisti, ideo nos quoque ἀνθυπερφρονοῦμεν.

9 Praeterea saepe eum, inter alios jocos,
putissimum penem et *homuncionem lepidis-*
10 *simum* adpellavit, unaque et altera liberalita-
te locupletavit. Scripta quidem ejus usque
adeo probavit, mansuraque perpetuo opinatus
est, ut non modo seculare carmen compo-
nendum injunxerit, sed et Vindelicam victo-
11 riam Tiberii Drusique privignorum suorum;
eumque coëgerit, propter hoc, tribus carmi-
num libris ex longo intervallo quartum ad-
12 dere: post Sermones vero lectos quosdam nul-
lam sui mentionem habitam ita sit questus:
Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris, ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris no-

8. *Septimius* est ille, ad quem est carm. II. 6. et de quo loquitur Epist. I. 3. et 9. — ἀνθυπερφρονοῦμεν, vicissim superbi sumus: sic Cruqu. Muret. Rutg. Minus bene alii post Nannium ἀνθυπερηφανοῦμεν.

9. *putissimum*, antique pro *purissimum*, quod ipsum alii exhibent. *Penem* vulgo, et per jocum familiarem, simpliciter pro homine, vel, quod statim sequitur, homuncione, Romae dictum fuisse puto, ut *cunnus* simpl. pro femina dicebatur; ut *putissimus p.* sit homo integerrimus et carissimus, nil amplius. *adpellavit* sic legendum; vulgo *adpellat.* — *una atque altera* male Dacer. explicat *duabus*, et in eo se torquet.

10. Post *perpetuo* in Blandin. cod. lacuna erat, quam explent fere *credidit*; sed Rutg. e cod. reg. *opinatus est.* — *Vindelicam v.* Est carm. IV. 4 et 14.

12. *Iratum* quidem editi, item mox pro *Eclogam* male *elogium.* Est epistola libri II. prima. Eclogas enim antiqui omnis generis poëmata breviora dicebant, non solum, ut vulgo, idyllia

bis esse? Expressitque eclogam, cujus ini- 13
tium est,

Quum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.

Habitu corporis brevis fuit atque obesus, 14
qualis et a semet ipso in satyris describitur,
et ab Augusto hac epistola: *Pertulit ad me*
Dionysius libellum tuum, quem ego, ne 15
adcusem brevitatem quantuluscumque est,
boni consulo. Vereri autem mihi videris, 16
ne majores libelli tui sint, quam ipse es.
Sed si tibi statura deest, corpusculum non

14. in satyris, ap. Serm. II. 3. 308. Huc etiam pertinet Epist. I. 4. extr. E margine suspicor esse hoc *in satyris*, nam recentiorem satyrarum adpellationem esse videbimus.

15. *Dionysius* haud dubie servus vel libertus Augusti. Pro *ne adcusem brevitatem* liber Put. habebat *adcusarem*; regius, *ut adcusantem*, unde Bentl *ut te adcusem.* Male omnia. Regius codex videtur cum lacuna habuisse *ne adcus . . . . atem.*

16. Codex regius cum lacuna exhibebat: *Sed si tibi statura deest, ... , unde est.* Et sic Bentl. Unde Casaub. conj. *venter abunde est.* Facile adparet, perisse *corpusculum* et literam primam ex *non.* — *in sextariolo* (quae est mensura antiqua et aridorum et liquidorum, sexta congii pars) *scribere* vel prudenter negligunt Intpp. vel putant, juberi Horatium in sextariolum, tamquam in museum irrepere; quo joco nihil posset frigidius excogitari. Rectissime unus Gesnerus rem expediit. Constat, veteres volumina sua super bacillo, vel longiori vel breviori, convolvisse. Jam sextariolus admodum brevis seu humilis fuerit oportet, vel axim superante diametro. Itaque humanissimo joco Augustus brevitatem libri Horatii, cujus lectione non satiatus esset, adcusat. Si vis, libros tuos te ipso non majores esse, cogites, tibi licet non longum, at crassum corpus esse; et sic licet bacillo brevissimo, per me vel sextariolo, invol-

deest. Itaque licebit in sextariolo scribas, quum circuitus voluminis tui sit ὀγκωδέστατος, sicut est ventriculi tui.

17 Vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini
aut Tiburtini, domusque ejus ostenditur cir-
18 ca Tiburni luculum. Venerunt in manus meas
et elegi sub ejus titulo, et epistola prosa ora-
19 tione, quasi commendantis se Maecenati. Sed
utraque falsa puto. Nam elegi vulgares, epi-
stola obscura; quo vitio minime tenebatur.

vas scripta tua, *quum*, h. dummodo, quod longitudini deest, ut in te, circuitu compensetur, — ὀγκωδέστατος, quam crassissimus. Mire corrupta est haec vox, in editis quoque, e. g. οἰκολήστατος, ἐτηκωάντατος cet. Sed non dissimulandum, h. l. in vita Horatii ap. Nannium, Cruquium, Muretum, et vulgo, sequi locum inhonestissimum, qui turpem maculam tanto viro adsperserit: *Ad res venereas intemperantior traditur; nam speculato cubiculo scorta dicitur habuisse* (sic) *disposita, ut, quocumque respexisset, ibi ei imago coitus referretur.* In quibus etiamsi forte a latinitate ferri possint *speculatum cubiculum et disponere scorta*; at narratio ipsa ita absurda et ἀσύστατος, ita aperte e Senecae (natur. quaest. I. 16.) de Hostio quodam, dissolutae nequitiae homine, narratione, permutato nomine ducta, ut nullum esse dubium possit, quin ab inepto grammatico ille pannus interpolatus sit. Doctissime inpr. Jll. Lessing. Opp. T. III. p. 11 — 30. eum resecuit. Tacite Dacer. et Baxterus omiserunt.

17. Ex illis: *Sabini aut Tiburtini* male quidam (Valart. etiam) duo praedia Horatii effinxerunt; quod vel ex carm. II. 18. 14. refellitur. Recte vidit Rutgers. praedium Horatii ita in confiniis agri Sabini et Tiburtini situm putandum, ut dubium esset, utro pertineret. Talis erat et Catulli fundus, c. XLII. quem hinc male quidam eumdem fuisse cum Horatiano putarunt. Sed ille haud dubie proprior Tiburi fuit. — De *Tiburni luculo* vid carm. I. 7. 13.

19. Falsas quoque et miselli versificatoris fetum habendas esse duas Odas, nuper in Cod. Ms. Horatii bibl. Palatinae in Va-

Natus est VI Idus Decembres, L. Cotta et L. Torquato Coss. Decessit V Kal. Decemb. C. Marcio Censorino et C. Asinio Gallo Coss: post nonum et quinquagesimum annum, herede Augusto palam nuncupato, quum urgente vi valitudinis non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus et conditus est extremis Esquiliis juxta Maecenatis tumulum.

ticana repertas et in calce l. I. Carminum adsutas, dudum ostenderunt VV. DD. Primus earum mentionem injecit Villois. Animadvv. ad Long. p. 310.

20. Pro *VI Id. Dec.* liber Put. habebat *III.* — In *post nonum* erravit vel Suetonius vel librarius, nam consules dicti definiunt numerum annorum LVII. — *palam*, viva voce. Cf. Justin. Instit. L. II. T. X. §. 14.

VITA HORATII IN EODEM COD. ALITER DESCRIPTA *a*).

Q. Horatius Flaccus, libertino patre natus in Apulia, cum parente in Sabinos commigravit *b*). Quem quum pater puerum Romam misisset in ludum literarium, parcissimis eruditus impensis, angustias patris vicit ingenio; coluitque adolescens Brutum, sub quo tribunus militum, civili bello, militavit, captusque a Caesare, post multum tempus, beneficio Maecenatis non solum servatus, sed etiam in amicitiam receptus est. Quapropter Maecenati et Augusto in omnibus scriptis suis venerabiliter adsurgit. Scripsit autem Carminum libros IV, Epodon I, Carmen seculare, Sermonum libros II, Epistolarum II, de Arte poëtica I *c*). Commentati sunt in illum Porphyrion, Modestus, Helenius Acron; omnium autem optime Acron *d*).

VITA HORATII IN TRIBUS CODD. BLANDD. ALITER DESCRIPTA.

Q. Horatius Flaccus, praecone patre natus, libertinae conditionis, Venusinus fuit, quae civitas Apuliae est. Non tamen aut opibus vilis, aut studio; nam literis liberaliter eruditus pro ingenii dexteritate in tantum jam a puero eminebat, ut ultra meritum natalium talibus disciplinis faceret se aptum videri. Hic, post studia Romana,

a) Eadem, paucis mutatis, e cod. antiquo I. Sichardi, legitur, in edit. Basil. 1527.

b) *migravit* Basil.

c) *de A. p.* deest in Basil.

d) *omnium optime* C. *Aemilius*, Basil.

philosophiae causa Athenas profectus, inter Epicureos primum locum tenuit. Familiaritatem etiam M. Bruti adeptus est, ejus. qui cum Augusto dimicavit; nam et tribunus militum ejus fuit; post victoriam vero civilis belli, interventu Maecenatis, Horatio Caesar indulsit. Fuit autem idem Horatius statura brevis, lippus, obeso corpore, iracundus, obscenis moribus, ita ut cubiculo speculato uteretur, quo se congredientem videret. Natus VI Id. Decemb. Cotta et Torquato Coss. Septuagesimo *) septimo aetatis anno periit, herede Augusto, sepultus in Esquiliis, juxta tumulum Maecenatis. In opere suo Alcaeum imitatus est et Sapphonem, in satyra Lucilium.

Q. HORATII FLACCI VITA PER ANNOS DIGESTA.

v. c. Varr. 689.

L. Aurelius Cotta. L. Manlius Torquatus Coss.
a. C. 65. *Horatii* 1.

His. Coss. natum esse Horatium, non solum Suetonius auctor est, sed ipse etiam Flaccus, carm. III. 21. 1. V. 13. 7. Decembrem mensem ipse etiam natalibus suis adsignat Epist. I. 20. extr. illiusque diem VI Id. memorat Suetonius.

Generis sui obscuritatem nunquam dissimulat, semper ultro fassus, se nec ingenuo, nec claro natum patre, sed libertino, vita tamen et pectore puro: Serm. I. 6. 45. *Libertinus* autem eo tempore idem erat ac *libertus*; quum superioribus seculis libertini dicerentur filii libertorum s. manumissorum. Vide vel Sueton. Claud.

*) Leg. *quinquagesimo.*

24. Hinc Horatius ex suae aetatis more *ingenuus* erat, parens ejus non item. v. Serm. I. 6. 8 et 20. Cf. Massoni vit. Hor. p. 4 sqq. et Wieland. ad Serm. I. 6. 8. Oportet tamen Flaccum, patre jam libertate donato, natum esse; alias enim non fuisset ingenuus.

Patrem, cujus nomen ignoratur, postquam, ut dicemus, Romam concesserat, *coactorem* fuisse, constat et ex ejus vita, et e Sermon. I. 6. 85. Id ad vectigalia fere referunt, quae coëgerit pro publicanis. Sed vid. not. ad vit. Horat. §. 1. Salsamentarium fuisse, ut in vita Hor. dicitur, Torrentius non vult credere, quia ipse id non commemorarit. Sed hoc certe infirmum. Joannis du Hamel commentum de Horatii patre Flavio Flacco, nobili gente Pontica orto, ita, ut meretur, castigat Sanadonus.

Patria erat *Venusia*, vel, ut alii, *Venusium*, Dauniorum colonia (Plin. III. 11. Strab. VI. p. 195.). anno U. c. CCCCLXII deducta (Vellei. I. 14.), oppidum non ignobile, εὐτείχιστον dictum Polybio, III. 90. in confinio Appulorum et Lucanorum ita situm, ut anceps esset, utro potius pertineret. v. Serm. I. 2. 34. Cf. Heins. Advv. p. 490. Proximus erat Vultur mons, at in Peucetia, altera Apuliae parte; v. Carm. III. 4. 9. sqq. In ea regione agellum parvum habuisse patrem Horatii, constat ex Serm. I. 6. 71. Quum Apuliam attingeret Calabria, Martiali noster Calaber etiam dictus, VIII. 18.

v. c. 696.

L. Calpurnius Piso. A. Gabinius.

a. C. 58. *Horatii* $\frac{7}{8}$.

Pater Horatii, ingenui et generosi vir animi, quum in filio elegans ingenium animadverteret,

omnem curam in illius educatione posuit, et quidquid ex facultatibus exiguis posset, benigne in eam impendit. Agello enim suo, quem Venusii habebat, relicto (nam vendidisse eum, temere poni arbitror, multoque probabilius videtur, Horatium demum, Bruti partes secutum proscriptione post proelium Philippense amisisse. Ipse hoc innuit Epp. II. 2. 49. *Unde* (ex aestu civilis belli) *simul primum me dimisere Philippi* decisis humilem pennis, inopemque paterni et laris et fundi. Recte ibi Schol. *Significat se proscriptum fuisse*) puerum Romam deduxit, ibique exactoris munere emto, filium non solum liberalibus honestisque artibus iis, quibus nobilium liberi instituebantur, imbuendum curavit, spretis iis, quae ad solum quaestum spectarent; habitumque et comitatum ei dedit, qui nec nobilem puerum dedeceret: sed etiam morum filii ipse adsiduus custos et rector, virtutumque ei omnium et magister et exemplum fuit; eumque non divitem et magnum, sed bonum et honestum aliquando virum esse voluit. Vid. Serm. I. 6. 66 — 92. grati in talem patrem filii immortale monumentum.

Fuit primus Horatii praeceptor Orbilius Pupillus, eo tempore Romae grammaticam professus, qui, ex instituto ejus aetatis scholarum, enarrabat pueris carmina Livii Andronici et Homeri: Epist. I. 2. 70. II. 2. 41. Cf. Quinctil. I. 8. Graecarum inprimis literarum amantissimus, earum exquisitam cognitionem noster sibi a puero comparabat; Serm. I. 10. 31. A. P. 269.

v. c. 705.

C. Claudius Marcellus. L. Cornelius Lentulus.
a. C. 49. *Horatii* $\frac{16}{17}$.

Togam virilem sumsisse h. a. Horatium probabile est. v. Massov. p. 25.

v. c. 709.

C. Iulius Caesar IV. sine collega.

a. C. 45. *Horatii* $\frac{20}{21}$.

Ciceronis filius, Horatio aequalis, aliique juvenes nobiles, Bibulus, Acidinus, Varus, Messala, vere ineunte Athenas, studiorum causa, proficiscuntur. Cic. Epist. ad Att. XII. 23. 26. XIII. 24. XV. 13. 15. Probabile fit, Horatium eodem tempore Athenas petisse, ut philosophiae operam daret. Nam ante bellum civile, post Caesaris caedem ortum, eo se venisse ait Epist. II. 2. 43.

v. c. 710.

C. Iulius Caesar V. M. Antonius.

a. C. 44. *Horatii* $\frac{21}{22}$.

Idibus Martiis Caesar in curia Romana occiditur. Sequuntur ejus mortem varia prodigia, et historicis et poëtis celebrata. Itaque carmen I. 2. ad hunc a. refert interpretum multitudo. Sed quis sibi persuadeat, Horatium, eo tempore partes Bruti amplexum, in Octavianum fecisse carmen tam splendidum? quod praeterea tantum tamque exercitatum poëtam prodat, qualis profecto tunc nondum Flaccus fuit? Tum omnino, ut alia taceam, obstet adpellatio *Principis* v. 50.

Brutus et Cassius, Italia cedentes, Athenas veniunt. Ibi Brutus clam bellum parat, juvenesque Romanos, Athenis studiorum causa versantes, sibi conjungit, in his Ciceronis filium (Plut. Brut. 37. Dio XLVII. 21. Vellei. II. 62.), et Horatium, ipso teste Epist. II. 2. 47. Carm. II. 7. pr.

v. c. 711.

C. Vibius Pansa. A. Hirtius.

C. Iul. Caesar Octavianus. Q. Pedius suffecti.

a. C. 43. *Horatii* $\frac{22}{23}$.

Ineunte anno M. Brutus cum copiis in Macedoniam abiit, et in ejus cohorte est Horatius. Ad

hoc tempus referenda videtur rixa inter Rupilium Regem, qui et ipse in Bruti comitatu erat, et Persium coram Bruto agitata, quam Horatius describit Serm. I. 7. quamquam non ideo ecloga ista ad h. a. referenda videtur. M. Lepidus, M. Antonius, C. Caesar Octavianus Triumviros reip. constituendae in V annos se renuntiant, et provincias inter se distribuunt.

Horatius in exercitu Bruti *tribunus militum* fit; Serm. I. 6. 45.

Ovidius nascitur. Non multo ante Propertius. Tibullus jam a. 705. Alii tamen aliter.

v. c. 712.

A. Aemilius Lepidus II. L. Munatius Plancus.

a. C. 42. Horatii $\frac{23}{24}$.

Cf. Carm. III. 14. fin. Triumviri Caesari divinos honores decernunt, et ab eo tempore Octavianus *Divi* filius adpellatur. Dio XLVII. 18. 19. L. Aelius Lamia praetor creatur.

Anno fere exeunte bis pugnatur apud Philippos, in ea Macedoniae parte, quae olim ad Thraciam pertinuerat. Brutus et Cassius victi ad mortem compelluntur. Horatius post alterum proelium fuga salutem petit. v. Carm. II. 7. Non aliud bellum cruentius caede clarissimorum hominum fuit. Vellei. II. 71. Sed eodem tempore classis Octaviani, duce Domitio Calvino, in mari Ionio, a Statio Murco et Cn. Domitio Ahenobarbo profligatur.

Claudius Tiberius Nero nascitur, III Kal. Decembres.

v. c. 713.

L. Antonius. P. Servilius Isauricus.

a. C. 41. *Horatii* $\frac{24}{25}$.

Redeundi impunitate victis oblata, dum multi, in his Pompejus Grosphus, Horatii amicus (v. Carm. II. 7.), in Brutianis partibus manent, atque a Statio Murco vel Cn. Ahenobarbo recepti, ad Sex. Pompejum in Siciliam profugiunt (Dio XLVII extr. Vellei. II. 72. et 76.); Horatius hujus anni initio in Italiam redit. Magnam in hoc reditu tempestatem passus creditur ad Palinurum promontorium, et huc jam Scholiastes traxit Carm. III. 4. 28. Quod tamen non opus est, eum in isto reditu potius, quam alio tempore, ibi periclitatum esse. Ad navim, qua redisset, Tanaquillus Faber et Dacerius carm. I. 14. traxere; parum acute. Vid. Argum. illius carminis et a. 722.

Offendebat Horatius redux patrem se absente mortuum, neque relictum sibi habebat Larem, nec fundum paternum, quo triumvirali proscriptione exciderat; quae illi eo tristior sors fuerit oportet, quum commoda et splendida adeo fuisset vita superior. Itaque paupertas ac obscuritas, in generoso animo ingenii artiumque nutrices, eum primum impulerunt, ut versus faceret (Epist. II. 11. 49. sqq.); non, quo inde panem quaereret, sed quo elucesceret ac sibi compararet patronos. Neque video, quomodo hoc illi opprobrio sit, quem constet, omni memoria in aliis etiam generibus sensu paupertatis magnos viros evasisse, magnaque ingenia, dum adversis rebus obnitantur, hoc ipso nisu in altum extolli. Fuerat in Horatio magnum ingenium poëticum, subactum Graecorum familiaritate; hoc suscitari primum tali impulsu oportebat. Quamquam eum, dum Athenis commoraretur, vel antea adeo, versuum

scribendorum periculum jam fecisse e Serm. I. 10. 31. haud absurde colligas. Post autem, quum in otio honeste beateque viveret, solius vel animi et gloriae, vel publici usus gratia carmina fecit. Vitae sustentandae causa scriptum illum (s. quasi scribatum) quaestorium, quem Suetonius dicit, sibi comparasse videtur; ut esset in decuria scribarum, qui quaestori adparerent. (Vid. Wieland. ad Serm. II. 6. 36.) Sed sequenti tempore illud munus neglexisse eum, facile intelligitur. Cf. autem Serm. II. 6. 36. Illud vero hinc adparet, nulli superiorum annorum adsignandum esse ullum carmen Horatii. Huic autem anno Massonus eleganti suspicione tribuit Serm. I. 7. quae omnino ecloga juvenile prodit ingenium, neque inepte pro primo fetu Horatiani ingenii haberi possit, quem quidem dignum lectu ipse habuerit.

Neque in Virgilii et Varii amicitiam ante hunc a. venire potuit; neque forte hoc ipso venit. Item male huc refert carmen I. 2. Rodellius; quum arbitrari vix possimus, Horatium tunc jam tantum poëtam fuisse, quantum hoc carmen arguit.

r. c. 714.

Cn. Domitius Calvinus. C. Asinius Pollio.

Suffecti sub anni finem

L. Cornelius Balbus. P. Canidius.

a. C. 40. *Horatii* $\frac{25}{26}$.

Bellum Perusinum. In eo Asinius Pollio Cos. a partibus Antonianis est. Octavianus L. Antonium Perusiamque urbem deditione accipit. Pax Brundisina inter Octavianum et Antonium, opera L. Cocceji, communis amici, adhibitis etiam Maecenate a Caesaris, Pollione ab Antonii parte. Dio XLVII. 28. Referri solet ab Intpp. ad hanc pacem Brundisinam Serm. I. 5. Sed recte id rejicit Mas

sonus p. 82. sqq. inprimis quod v. 27. dicuntur Maecenas et Coccejus saepius jam conciliasse Octavianum et Antonium, idque a. 714 haud dubie primum factum est; tum et Fonteji Capitonis in hac pace nulla est apud historicos mentio.

v. c. 715.

L. Marcius Censorinus. C. Calvisius Sabinus.
a. C. 39. Horatii $\frac{26}{27}$.

Antonius Pollionem cum exercitus parte adversus Parthinos, populum Illyricum, circa Epidamnum incolentem, et Bruti causae eximie faventem, mittit; qui rem egregie gessit, et sq. anno triumphum de Parthinis egit. V. Dio XLVIII. 41. Appian. V. p. 1135.

Pace cum Sex. Pompejo ad Misenum composita omnibus proscriptis impunitas redeundi data est. Dio XLVIII. 36. Vellei. II. 67. In iis est Pompejus Grosphus, Horatii amicus, quem venientem excipit carmine II. 7. cujus v. Argum.

Ad d. VIII. Kal. Nov. Pollio ex Parthinis triumphat. Gruter. thes. inscr. p. 297. Hic est *Dalmaticus triumphus*, Carm. II. 1. 16. ubi v. not. Sed oportet tamen hoc carmen aliquanto post hunc a. scriptum esse, ob Pollionis doctum otium in eo commemoratum.

Hoc anno Horatium Maecenati a Virgilio et Vario commendatum esse, Sanadonus ex Serm. I. 6. 55. ponit. Et recte. v. ad a. DCCXVI. et cf. Ill. Heyn. Vit. Virg. ad hunc a.

v. c. 716.

App. Claudius Pulcher. C. Norbanus Flaccus.
a. C. 38. Horatii $\frac{27}{28}$.

Pax cum Sex. Pompejo facta dirimitur, et recrudescit cum eo bellum, *Siculum* f. *piraticum*

dictum. v. Plin. XVI. 4. Vellei. II. 73. Igitur huic anno adsignandum Epod. carm. IV. nec differendum ad sequentem; nam eo quum Caesar ipse quoque XX. servorum millia manumiserit et ad remum dederit (Sueton. Aug. 16.), non poterat tunc poëta sine invidia *servilem manum* tangere.

Hoc demum anno Horatium in Maecenatis amicitiam et familiaritatem adscriptum esse, nono mense post, quam ei commendatus esset (v. Serm. I. 6. 52. sqq.), adparebit ex iis, quae ad a. V. DCCXXIII dicentur. A Maecenate obtinet praedium in Sabinis, et per eundem in Octaviani amicitiam insinuatur.

v. c. 717.

W. Vipsanius Agrippa. L. Caninius Gallus.

a. c. 37. *Horatii* $\frac{28}{29}$.

Ab Agrippa, ut recens aedificatis classibus tutus recessus esset, lacu Averno et Lucrino cum mari commisso, portus Julius factus est. v. Dio XLVIII. 50 et 51. Hujus operis mentio in A. P. 63.

Antonius Athenis Tarentum classe venit. Octavia adducit Octavianum, ut eum conveniat. Nova inter eos amicitiae pactio. Dio XLVIII extr. Eodem Maecenas properat cum Horatio, Virgilio, Vario, Plotio. Id est iter Brundisinum, descriptum Serm. I. 5.

v. c. 718.

L. Gellius Poplicola. M. Coccejus Nerva.

a. C. 36. *Horatii* $\frac{29}{30}$.

Victo Sex. Pompejo, Octavianus Romam reversus magnis honoribus adficitur. Oppidatim inter Deos tutelares consecratur. Appian V. p. 1178. Phraates, Parthorum rex, in suos cives saevire occipit.

v. c. 719.

L. Cornificius. Sex. Pompejus fil.

a. C. 35. *Horatii* $\frac{30}{31}$.

Sextus Pompejus Mileti trucidatur. Phraatem regno pellunt cives sui, et Teridati illud contulerunt.

v. c. 722.

Cn. Domitius Ahenobarbus. C. Sosius.

a. C. 32. *Horatii* $\frac{33}{34}$.

Ad bellum atrocissimum spectant inimicitiae Caesaris et Antonii. Magni utrimque adparatus. Huc spectare videtur Carm. I. 14. Epod. VII. et XVI. Plancus ad Caesarem ab Antonio transfugit, ad quem est c. I. 7.

v. c. 723.

C. Caesar Octavianus III. M. Valer. Messala.

a. C. 31. *Horatii* $\frac{34}{35}$.

Maecenati ad Actiacum bellum cum Augusto ituro comes esse vult Horatius. Hinc carmen V. 1. enatum, sub initium anni. Sed non adnuit Maecenas. Praecessit etiam pugnam Actiacam Carm. V. 9. Facta est ea pugna ad d. IV. Non. Sept. M. Antonius in Aegyptum fugit. Post illam exarata Serm. II. ecl. 6, nam dimiserat Octavianus veteranos in Italiam, nec dum illis quidquam dederat (v. 55.); v. Dio. LI. p. 444. At statim sequenti anno illis rebellantibus pecunias et agros dedit; Dio LI. p. 445. Igitur ex ejusdem satyrae v. 40 sqq. principium amicitiae inter Maecenatem et Horatium in a. 416 figitur.

v. c. 724.

Caesar Octavianus IV. M. Licinius Crassus.

a. C. 30. *Horatii* $\frac{35}{36}$.

Caesar, post breve in Italiam iter, Aegyptum in provinciam redigit. M. Antonius et Cleopatra se ipsi interficiunt. Horatius scribit carm. I. 37.

Phraates in regnum Parthorum restituitur, et pellitur Teridates, qui in Syriam fugit. Dio LI. 18.

v. c. 725.

Caesar Octavianus V. Sex. Apulejus.

a. C. 29. Horatii $\frac{36}{37}$.

Janus clauditur; Dio LI. 20. Caesar de VIII. VII. VI. Id. Sext. triumphos agit; Dio LI. 21. Post de imperio deponendo consultat cum Agrippa et Maecenate; Dio LII. pr.

T. Faber et Dacer. ad h. a. referunt Carm. I. 2. quo prodigia Caesaris mortem sequuta, et bella civilia, tamquam vaticinio includantur, a. 710 edito. Sed puerilis fuisset in h. c. talis progressus, ut bene vidit Sanadonus. Et obest inundatio Tiberis, quae post Caesaris necem nulla memoratur. Virgilius talem diluviem non tacuisset.

v. c. 726.

Caesar Octavianus VI. M. Aprippa II.

a. C. 28. Horatii $\frac{37}{38}$.

Quum hoc a. Caesar Apollinis in Palatio templum et bibliothecam dedicaret, scripsit Horatius c. I. 31. Caesar ad templa reficienda et urbem ornandam animum adpellit; Dio LIII init. Vellei. II. 89. Hoc tempore componit Horat. C. III. 6. Ad idem tempus referendus Sermo 10. L. 1. judice Sanad.

v. c. 727.

Caesar Octavianus VII. M. Agrippa III.

a. C. 27. Horatii $\frac{38}{39}$.

Caesar *princeps* dicitur; Dio LIII. 11. et *Augustus* adpellatur; Dio LIII. 16. postquam iterum de imperio deponendo consultavit. Nocte seq. Tiberis exundatio loca plana Romae sic replet,

ut navigari possit. Hinc Sanadon. huic a. adsignat Carm. I. 2. Sed cum cetera hic memorata prodigia nulla illo a. exstiterunt, tum haec exundatio Tiberis non pro irae Deorum omine accepta est ab hariolis, sed sic, ut Augustum ad magnam potentiam evasurum dicerent. Dio LIII. 17.

Augustus cum exercitu in Britanniam ire parat, alium exercitum ad Orientem contra Arabas mittere. Facit Horatius C. I. 35. cujus v. Argum. item I. 29. ad Iccium.

Cantabri seditionem movent. Dacer. itaque huc refert C. II. 6. At vid. illius Argum.

v. c. 728.

Caesar Augustus VIII. T. Statilius Taurus II.

a. C. 26. *Horatii* $\frac{39}{40}$.

Sex. Apulejus ex Hispania triumphat. Sed Cantabri et Astures mox renovant bellum.

v. c. 729.

Caesar Augustus IX. M. Junius Silanus.

a. C. 25. *Horatii* $\frac{40}{41}$.

Expeditio Augusti in Cantabros. Initium belli contra Arabiam et Aethiopiam faciunt Aelius Gallus et Petronius. Marcellus Iuliam ducit. Horatius scribit C. II. 4.

v. c. 730.

Caesar Augustus X. C. Norbanus Flaccus.

a. C. 24. *Horatii* $\frac{41}{42}$.

Phraates iterum pellit Teridatem, qui in Hispaniam ad Caesarem Augustum fugit. v. Argum. C. I. 26. Augustus Cantabris victis Romam post triennium redit, quum ob morbum diutius abfuisset; et Janum iterum claudit; Dio LIII. p. 515. Canit Horatius C. III. 14. item I. 36.

Quinctilius, communis Horatii et Virgilii amicus, moritur. Hieron. Chron. Euseb. ad Ol. 189. 1. Consolatur Horatius Virgilium carmine I. 24.

v. c. 731.

Caesar Augustus XI. A. Terentius Varro Muraena.

suff. *Cn. Calpurnius Piso.*

a. C. 23. *Horatii* $\frac{42}{43}$.

Phraates legatos mittit Romam, repetitum Teridatem et filium suum. Quae res dum in senatu agitatur, facit Horatius C. I. 26. cujus v. Argum. Augustus Phraati filium reddit, hac lege, ut captivos et signa Romana restituat. Teridati permittit, Romae manere. Dio LIII. 33.

Augustus gravi morbo decumbit; sed convalescit. Brevi post Marcellus juvenis moritur. Inter haec duo facta scriptum est C, I. 12,

v. c. 732.

M. Cl. Marcellus Aeserninus. L. Aruntius.

a. C. 22. *Horatii* $\frac{43}{44}$

Non solum in fine anni superioris, sed hoc ineunte etiam, magnae Tiberis inundationes memorantur. Fulmine ictae in Pantheo statuae. Dio LIII extr. LIV pr. Haec prodigia occasionem dedisse videntur Carmini I. 2. licet manifestum sit, commemorari non illa sola, sed plura simul alia, quae praecessissent. Augustum rerum potitum quum commendare vellet poëta, tamquam eum, qui rempublicam; bellis civilibus jactatam, restituturus esset; bella autem civilia declarari solerent per ἄγος, quod expiatione indigeret, denique prodigia a longo inde tempore civitatem ἐναγῆ et expiatione egentem indicassent: Augustum eum esse auguratur, qui καθαρμοῖς, expiationibus

publicis, rempublicam piaculo eximeret. In quibus redeundum est ad notiones veterum de calamitatum publicarum causa ab ira Deorum repetita, ex concepto piaculo, et de necessitate expiationum. Plura, quae carmen ad h. a. referre suadeant, in Obss. monuimus.

Conjurant in Augustum Licinius Varro Muraena et Fannius Caepio. Augustus in Siciliam abit (Dio LIV. 6.); unde in Parthos profecturus putatur. Paullo ante hanc profectionem scripta videtur Epist. I. 9.

v. c. 733.

M. Lollius. Q. Aemilius Lepidus.

a. C. 21. *Horatii* $\frac{44}{45}$.

Scripta hoc anno Epist. I. 20. Augustus in Graeciam, hinc in Samum navigat, ibique hyemat, Medio anno scriptum C. III. 29. ad Maecenatem, absente Augusto Urbi praefectum. Item referas huc c. II. 13. quod anno ante III. 8. scriptum esse, constat ex hujus v. 9.

v. c. 734.

M. Apulejus. P. Silius Nerva.

a. C. 20. *Horatii* $\frac{45}{46}$.

Asiam, Bithyniam, Syriam Augustus invisit. Phraates signa Augusto et captivos remittit; Dio LIV. 8. Ea res magnificis verbis a poëtis ornari solet. Loquuntur de Parthis profligatis, subactis, domitis, de everso eorum imperio, de Oriente debellato, de Phraate Augusti ad pedes procumbente, ab eoque jus regnandi accipiente cet. Tum et Daci ac Sarmatae, aliique Istri adcolae, continuo excurrentes in fines Romanos per Lentulum coërcentur; Flor. IV. 12. Denique hoc etiam anno, occiso Artaxia, datur ab Augusto Armeniis Tigranes, et a Tiberio Nerone in regnum dedu-

citur; Dio LIV. 9. Id ipsum etiam a poëtis sic augetur, tamquam subacta sit Armenia. Referuntur ad haec tempora C. II. 11. III. 8. Epist. I. 3. et 8. item 12. Neque diu post hunc a. scriptum esse potest c. II. 17. cujus v. Argum.

v. c. 735.

C. Sentius Saturninus. Q. Lucretius Vespillo.

a. C. 19. *Horatii* $\frac{46}{47}$.

Virgilius in Graeciam proficiscitur; v. vit. Virg. Est ad eum C. I. 3. Moritur Brundisii.

Augustus ab Oriente redit Romam a. d. IV. Id. Oct. Videntur huc adsignanda c. I. 19. III. 5.

v. c. 737.

C. Furnius. C. Iunius Silanus.

a. C. 17. *Horatii* $\frac{48}{49}$.

Augustus ludos seculares instituit; Dio XIV. p. 533. Plin. VII. 48. Censorin. c. 17. Horatius ejus jussu conscribit carmen seculare. Ad idem tempus spectat C. IV. 6.

v. c. 738.

L. Domitius Ahenobarbus. L. Cornel. Scipio.

a. C. 16. *Horatii* $\frac{49}{50}$.

Pertinent ad h. a. C. IV. 1. et sic circa idem tempus scriptum oportet C. IV. 10.

v. c. 739.

M. Drusus Libo. L. Calpurnius Piso.

a. C. 14. *Horatii* $\frac{50}{51}$.

Rhaeti et Vindelici per Tiberium et Drusum subiguntur. Primum solus Drusus missus erat, et Rhaetos apud Alpes Tridentinás proelio vicerat; Dio LIV. p. 536. Eo spectat C. IV. 4. Deinde quum Rhaeti nihilo minus Galliam urgerent,

Tiberius quoque adversus eos missus; Dio ibid. Proinde Drusus et Tiberius simul multis locis in Rhaetium irruperunt, et aliquot proeliis copias hostium deleverunt. Haec gesta celebrantur carmine IV. 14. serius scripto, ut videbimus. — Augustus per totum annum in Gallia absens est.

v. c. 740.

a. C. 14. Horatii $\frac{51}{52}$.

Augustus adhuc dum Roma abest, in Hispania, Gallia, Germania, rebus constituendis intentus. Scriptum tunc videtur C. IV. 5. np. post legem de adulteriis et de maritandis ordinibus a. 736 latam, item post subactos Parthos, Cantabros et Germanos. Ad idem tempus spectat C. II. 4.

v. c. 741.

Tib. Claudius Nero. P. Quinctilius Varus.

a. C. 13. Horatii $\frac{52}{53}$.

Augustus Romam revertitur. Si Suetonio credimus, Augustum Tiberii Drusique, privignorum suorum, victoriam Vindelicam canere jussisse Horatium, ejusque rei causa quartum librum carminum addere: huic sane anno is jussus Augusti erit adsignandus, quo post triennii in Gallia absentiam, Urbem repetiit. Certe C. IV. 14. non prius, quam post eum reditum, scriptum esse probabile est.

v. c. 742.

M. Valerius Messala. P. Sulpitius Quirinus.

a. C. 12. Horatii $\frac{53}{54}$.

Agrippa moritur, ad quem unum est c. I. 6. incertae aetatis.

v. c. 744.

Julus Antonius. Q. Fabius Maximus Afric.

a. C. 10. Horatii $\frac{55}{56}$.

Dacis, Getis et Germanis a Druso ac Tiberio victis, Janus tertium clauditur. Carmen IV. 15.

et Epist. II. 1. Horatii opera novissima, hoc anno scripta videntur

v. c. 746.

C. Marcius Censorinus. C. Asinius Gallus.

a. C. 9 *Horatii* 57.

Horatium hoc anno V. Kal. Dec. mortuum esse, et quidem subito, ut ne signare quidem testamentum posset, docet Sueton. in ejus vita; errore tamen in annorum Horatii numero admisso, dum LIX pro LVII ponit. Hieronym. Chron. Euseb. ad Olymp. 192. 5. *Horatius quinquagesimo septimo aetatis suae anno Romae moritur.*

Eodem anno inclinante moritur Maecenas, teste Dione LV. p. 552. et quidem ante Horatium; quod cur ex ejus vita, a Suetonio conscripta, intelligere pertinaciter noluerint Turnebus, Torrentius, Dousa, A. Schottus (Obss. II. 60.) et Sanadonus, equidem non capio.

VILLA HORATII ab ipso elegantissime pingitur Epist. I. 6. 5. sqq. Sita erat in Sabinis, non procul Tibure versus Aquilonem. Vicina erat Varia (Epist. I. 14. 3.), item Mandela (Ep. I. 18. 105.); proximum fanum Vacunae (Ep. I. 10 extr.). Ager dicebatur Bandusia, fonte Bandusio (C. III. 13.) insignis, unde ortus rivus Digentia (Epist. I. 18. 104.), fundum Horatii suaviter irrigabat. Silvis et nemoribus amoenissima erat regio, inprimis versus antiquum templum Vacunae (v. Plin. III. 12.), et amplius versus Anienem fl. et Tibur sequebatur lucus Tiburni. Nec deerant saxa, rupes, dumeta (Ep. I. 14. 19.); ut maxime poëtica regio dici posset. In convalle inter Lucretilem montem et Usticam, saxosum collem, a

quo ipsa etiam vallis Ustica dicta, non procul fonte Bandusio (v. Serm. II. 6. 2.), villam ipsam positam fuisse probabile est. Eleganter erat aedificata de albo lapide Tiburtino. Habebat in ea Horatius villicum cum octo servis, et vivebant in agello quinque familiae (Ep. I. 14. 3.) unde satis lautum fundum fuisse intelligatur. Scripserunt plura de villa Horatii Cluver. ant. Ital. II. 9 sqq. et magno, forte nimio studio, *M. L. Capmartin de Chaupy* in *Découverte de la maison de campagne d'Horace, Tomes III. Rome* 1767. 8. Elegantior multo est *Dominici de Sanctis Dissertazione sopra la villa di Orazio Flacco. In Roma* 1761. 4. Denique *Hackertus*, nobilissimus delineandi artifex, dexterrime nonnulla agri istius Bandusii loca repraesentavit, et ingeniose Horatii descriptiones iis adcommodavit.

TESTIMONIA ANTIQUA

DE

H O R A T I O.

OVIDIUS Trist. IV. 10. 49.

Et tenuit nostras numerosus Horatius aures
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.

PETRONIUS C. 118.

Ceterum neque generosior spiritus vanitatem amat, neque concipere aut edere partum mens potest, nisi ingenti flumine literarum inundata. Effugiendum est ab omni verborum, ut ita dicam, vilitate, et sumendae voces a plebe submotae, ut fiat

Odi profanum volgus et arceo.

Praeterea curandum est, ne sententiae emineant extra corpus orationis expressae; sed intecto vestibus colore niteant. Homerus testis, et Lyrici, Romanusque Virgilius, et Horatii curiosa felicitas.

JUVENAL. Sat. VII. 53 sqq.

Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus silvarum, aptusque bibendis
Fontibus Aonidum: neque enim cantare sub antro
Pierio, thyrsumve potest contingere moesta

Paupertas atque aeris inops, quo nocte dieque
Corpus eget: satur est, cum dicit Horatius *Evoe!*

PERSIUS I. 116.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit et admissus circum praecordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.

SALEI. BASSUS ad Pis. 227.
(Wernsd. Poet. min. IV. 276.)

Maecenas alta Thoantis
Eruit, et populis ostendit nomina Grajis.
Carmina Romanis etiam resonantia chordis
Ausoniamque chelyn gracilis patefecit Horati.

QUINCTILIANUS Inst. Or. I. 8.

Utiles Tragoedi: alunt et Lyrici; si tamen in his non auctores modo, sed etiam partes operis elegeris. Nam et Graeci licenter multa, et Horatium in quibusdam nolim interpretari.

IDEM L. X. c. 1.

Multo est tersior (Lucilio) ac purus magis Horatius, et ad notandos hominum mores praecipuus. *Et paullo post:* Iambus non sane a Romanis celebratus est, ut proprium opus; a quibusdam interpositus: cujus acerbitas in Catullo, Bibaculo, Horatio; quamquam illi epodos intervenire non reperiatur. At Lyricarum idem Horatius fere solus legi dignus. Nam et insurgit aliquando et plenus est jucunditatis et gratiae et variis figuris et verbis felicissime audax.

AUCTOR de Causis corr. Eloqu. c. 20.

Exigitur enim jam ab oratore etiam poeticus decor, non Attii aut Pacuvii veterno inquinatus, sed ex Horatii et Virgilii et Lucani sacrario prolatus. Horum igitur auribus et judiciis obtemperans nostrorum oratorum aetas, pulchrior et ornatior exstitit.

AUSONIUS Eid. IV. 56.

Te praeeunte, nepos, modulata poëmata Flacci
Altisonumque iterum fas est didicisse Maronem.

SIDONIUS APOLLIN. Epp. VIII. 11.

stylus aut Maronianus
Aut quo tu Latium beas, Horati,
Alcaeo potior Lyristes ipso.

IDEM ibidem (p. 226. Sirmond.)

In Lyricis Flaccum sequutus nunc ferebatur in Iambico citus, nunc in Choriambico gravis, nunc in Alcaico flexuosus, nunc in Sapphico inflatus.

IDEM in Praef. Panegyr. Iul. Val. Majorano dicti.

Et tibi, Flacce, acies Bruti Cassique sequuto
Carminis est auctor, qui fuit et veniae.

IDEM L. IX. Epp. 13. ad Tonantium.

Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis ut nostra dehinc cursitet orbita
Qua Flaccus lyricos Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripotentibus.
Dum metro quatitur chorda Glyconio,

Nec non Alcaico vel Pherecratio
Juncto Lesbiaco, sive Anapaestico.

IDEM Carm. IX. V. 223 sqq.

Non quod per Satyras, Epistolarum
Sermonumque sales, novumque Epodon
Libros carminis ac Poeticam Artem
Phoebi laudibus et vagae Dianae
Conscriptis voluit sonare Flaccus.

IDEM Carm. XXIII. 450 sqq.

At si dicat Epos metrumque rhythmis
Flectat commaticis tonante plectro,
Mordacem faciat silere Flaccum.
Quamvis post Satyras Lyramque tendat
Ille ad Pindaricum volare cygnum.

Q. HORATII FLACCI

CARMINVM

LIBER PRIMVS.

I.

AD MAECENATEM.

Maecenas atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Conlegisse juvat, metaque fervidis
Evitata rotis palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad Deos.
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, si proprio condidit horreo,
Quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros, Attalicis conditionibus
Numquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra juvant, et lituo tuba

Permixtus sonitus, bellaque matribus
Detestata. Manet sub Jove frigido
Venator, tenerae conjugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum ederae praemia frontium
Dis miscent superis: me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo: si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quod si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice.

II.

AD AUGUSTUM CAESAREM.

Iam satis terris nivis atque dirae
Grandinis misit Pater et rubente
Dextera sacras jaculatus arces
Terruit urbem,

Terruit gentes, grave ne rediret
Seculum Pyrrhae, nova monstra questae,
Omne quum Proteus pecus egit altos
Visere montes,

Piscium et summa genus haesit ulmo,
Nota quae sedes fuerat columbis,
Et superjecto pavidae natarunt
Aequore damae.

Vidimus flavum Tiberim, retortis
Litore Etrusco violenter undis,
Ire dejectum monumenta Regis
Templaque Vestae,

Iliae dum se nimium querenti
Jactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa, Jove non probante, u-
xorius amnis.

Audiet cives acuisse ferrum,
Quo graves Persae melius perirent;
Audiet pugnas vitio parentum
Rara juventus.

Quem vocet Divom populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctae minus audientem
Carmina Vestam?

Cui dabit partes scelus expiandi
Jupiter? Tandem venias, precamur,
Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo;

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Jocus circumvolat et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes
Respicis, auctor,

Heu! nimis longo satiate ludo,
Quem juvat clamor galeaeque leves,
Acer et Marsi peditis cruentum
Voltus in hostem;

Sive mutata juvenem figura
Ales in terris imitaris, almae

Filius Majae, patiens vocari
Caesaris ultor:

Serus in caelum redeas, diuque
Laetus intersis populo Quirini,
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura

Tollat; hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici Pater atque Princeps,
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Caesar.

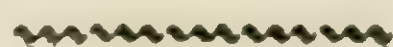
III.

AD VIRGILIUM.

Sic te Diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis praeter Iapyga,
Navis, quae tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et serves animae dimidium meae.
Illi robur et aes triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit praecipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti,

Quo non arbiter Hadriae
  Major, tollere seu ponere volt freta.
Quem Mortis timuit gradum,
  Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum et
  Infames scopulos alta Ceraunia?
Nequidquam Deus abscidit
  Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiae
  Non tangenda rates transsiliunt vada.
Audax omnia perpeti
  Gens humana ruit per vetitum nefas,
Audax Iapeti genus
  Ignem fraude mala gentibus intulit:
Post ignem aetheria domo
  Subductum Macies et nova Febrium
Terris incubuit cohors:
  Semotique prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum.
  Expertus vacuum Daedalus aëra
Pennis non homini datis.
  Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est:
  Caelum ipsum petimus stultitia: neque
Per nostrum patimur scelus
  Iracunda Jovem ponere fulmina.

IV.

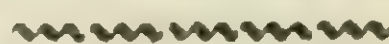
AD L. SEXTIUM.

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favonî,
  Trahuntque siccas machinae carinas.
Ac neque jam stabulis gaudet pecus, aut arator igni;

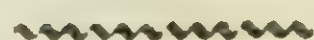
Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus, imminente Luna:
Junctaeque Nymphis Gratiae decentes
Alterno terram quatiunt pede; dum graves Cyclopum
Volcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terrae quem ferunt solutae.
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agna, sive malit haedo.

Pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres. O beate Sexti,
Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam.
Jam te premet nox, fabulaeque Manes,
Et domus exilis Plutonia: quo simul mearis,
Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet juventus
Nunc omnis, et mox virgines tepebunt.

V.

AD PYRRHAM.

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urguet odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam

Simplex munditiis? Heu, quoties fidem
Mutatosque Deos flebit, et aspera
  Nigris aequora ventis
    Emirabitur insolens,

Qui nunc te fruitur credulus aurea;
Qui semper vacuam, semper amabilem
  Sperat, nescius aurae
    Fallacis. Miseri, quibus

Intentata nites! Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
  Suspendisse potenti
    Vestimenta maris Deo.

VI.

AD AGRIPPAM.

Scriberis Vario fortis et hostium
Victor, Maeonii carminis aliti,
Quam rem cumque ferox navibus aut equis
  Miles te duce gesserit.

Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem
Pelidae stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
  Nec saevam Pelopis domum

Conamur, tenues grandia: dum pudor
Imbellisque lyrae Musa potens vetat
Laudes egregii Caesaris et tuas
  Culpa deterere ingenî.

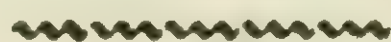
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troio
Nigrum Merionem? aut ope Palladis
Tydiden superis parem?

Nos convivia, nos praelia virginum
Sectis in juvenes unguibus acrium
Cantamus, vacui, sive quid urimur,
Non praeter solitum leves.

VII.

AD MUNATIUM PLANCUM.

Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheson, bimarisve Corinthi
Moenia vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe.
Sunt quibus unum opus est, intactae Palladis arces
Carmine perpetuo celebrare,
Indeque decerptam fronti praeponere olivam.
Plurimus in Junonis honorem
Aptum dicit equis Argos ditesque Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedaemon
Nec tam Larissae percussit campus opimae,
Quam domus Albuneae resonantis,
Et praeceps Anio, ac Tiburni lucus, et uda
Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obscuro deterget nubila caelo
Saepe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitaeque labores

Molli, Plance, mero: seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
Quum fugeret, tamen uda Lyaeo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes adfatus amicos:
Quo nos cumque feret melior Fortuna parente,
Ibimus, o socii comitesque.
Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro;
Certus enim promisit Apollo,
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
O fortes, pejoraque passi
Mecum saepe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus aequor.

VIII.

AD LYDIAM.

Lydia dic, per omnes
Te deos oro, Sybarin cur properas amando
Perdere? cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris
Inter aequales equitat, Gallica nec lupatis
Temperat ora frenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat? neque jam livida gestat armis
Brachia, saepe disco,
Saepe trans finem jaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinae
Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Trojae
Funera, ne virilis
Cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

IX.

AD THALIARCHUM.

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec jam sustineant onus
Silvae laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.

Dissolve frigus, ligna super foco
Large reponens; atque benignius
Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.

Permitte Divis cetera: qui simul
Stravere ventos aequore fervido
Deproeliantes, nec cupressi
Nec veteres agitantur orni.

Quid sit futurum cras, fuge quaerere: et
Quem Fors dierum cumque dabit: lucro
Adpone: nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas;

Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et Campus et areae,
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora:

Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellae risus ab angulo,
Pignusque dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

X.

AD MERCURIUM.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, et decorae
More palaestrae:

Te canam, magni Jovis et Deorum
Nuntium, curvaeque lyrae parentem;
Callidum, quidquid placuit, jocoso
Condere furto.

Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Quin et Atridas, duce te, superbos,
Ilio dives Priamus relicto,
Thessalosque ignes et iniqua Trojae
Castra fefellit.

Tu pias laetis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coërces
Aurea turbam, superis Deorum
Gratus et imis.

XI.

AD LEUCONOEN.

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Dî dederint, Leuconoë, nec Babylonios

Tentaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati!
Seu plures hiemes, seu tribuit Jupiter ultimam,
Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum. Sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Aetas. Carpe diem, quam minimum credula postero.

XII.

AD AUGUSTUM.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem Deum? cujus recinet jocosa
Nomen imago,

Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Haemo?
Unde vocalem temere insecutae
Orphea silvae,

Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus celeresque ventos,
Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

Quid prius dicam solitis Parentis
Laudibus? qui res hominum ac Deorum,
Qui mare ac terras, variisque mundum
Temperat horis?

Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quidquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.

Proeliis audax, neque te silebo
Liber, et saevis inimica Virgo
Belluis; nec te, metuende certa
Phoebe sagitta.

Dicam et Alciden, puerosque Ledae;
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit,

Defluit saxis agitatus humor;
Concidunt venti, fugiuntque nubes;
Et minax, nam sic voluere, ponto
Unda recumbit.

Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis
Nobile letum.

Regulum, et Scauros, animaeque magnae
Prodigum Paullum, superante Poeno,
Gratus insigni referam Camena,
Fabriciumque.

Hunc, et incomtis Curium capillis,
Utilem bello tulit, et Camillum,
Saeva paupertas et avitus apto
Cum lare fundus.

Crescit, occulto velut arbor aevo,
Fama Marcelli: micat inter omnes

Iulium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

Gentis humanae pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data; tu secundo
Caesare regnes.

Ille, seu Parthos Latio imminentes
Egerit justo domitos triumpho,
Sive subjectos Orientis orae
Seras et Indos,

Te minor latum reget aequus orbem:
Tu gravi curru quaties Olympum;
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

XIII.

AD LYDIAM.

Cum tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia, vae, meum
Fervens difficili bile tumet jecur.

Tunc nec mens mihi, nec color
Certa sede manet: humor et in genas
Furtim labitur, arguens,
Quam lentis penitus macerer ignibus.

Uror, seu tibi candidos
  Turparunt humeros immodicae mero
Rixae, sive puer furens
  Impressit memorem dente labris notam:

Non, si me satis audias,
  Speres perpetuum, dulcia barbare
Laedentem oscula, quae Venus
  Quinta parte sui nectaris imbuit.

Felices ter et amplius,
  Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulsus querimoniis
  Suprema citius solvet amor die.

XIV.

AD REMPUBLICAM.

O navis, referent in mare te novi
Fluctus? O quid agis? fortiter occupa
  Portum. Nonne vides, ut
    Nudum remigio latus,

Et malus celeri saucius Africo
Antennaeque gemant? ac sine funibus
  Vix durare carinae
    Possint imperiosius

Aequor? Non tibi sunt integra lintea,
Non Di, quos iterum pressa voces malo:
  Quamvis Pontica pinus,
    Silvae filia nobilis,

P 2

Iactes et genus et nomen inutile.
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. Tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.

Nuper sollicitum quae mihi taedium,
Nunc desiderium, curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites aequora Cycladas.

XV.

NEREI VATICINIUM DE EXCIDIO TROIAE.

Pastor quum traheret per freta navibus
Idaeis Helenen perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera

Nereus fata: Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Graecia milite
Conjurata tuas rumpere nuptias
Et regnum Priami vetus.

Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Dardanae
Genti! Iam galeam Pallas et aegida
Currusque et rabiem parat.

Nequidquam, Veneris praesidio ferox,
Pectes caesariem, grataque feminis
Imbelli cithara carmina divides:
Nequidquam thalamo graves

Hastas, et calami spicula Gnosii
Vitabis, strepitumque, et celerem sequi
Ajacem: tamen, heu, serus adulteros
Crines pulvere collines.

Non Laërtiaden, exitium tuae
Genti, non Pylium Nestora respicis?
Urguent impavidi te Salaminius
Teucer, te Sthenelus sciens

Pugnae, sive opus est imperitare equis,
Pon auriga piger. Merionen quoque
Nosces. Ecce furit te reperire atrox
Tydides, melior patre:

Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor
Sublimi fugies mollis anhelitu;
Non hoc pollicitus tuae.

Iracunda diem proferet Ilio
Matronisque Phrygum classis Achillei:
Post certas hiemes uret Achaïus
Ignis Pergameas domos.

XVI.

PALINODIA.

O matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cunque voles modum
Pones iambis; sive flamma
Sive mari libet Hadriano.

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber aeque, non acuta
Si geminant Corybantes aera,

Tristes ut irae: quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec saevus ignis, nec tremendo
Iupiter ipse ruens tumultu.

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho adposuisse nostro

Irae Thyesten exitio gravi
Stravere, et altis urbibus ultimae
Stetere causae, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris

Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem: me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor, et in celeres iambos

Misit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quaero tristia; dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

XVII.

AD TYNDARIDEM.

Velox amoenum saepe Lucretilem
Mutat Lycaeo Faunus, et igneam
Defendit aestatem capellis
Usque meis, pluviosque ventos.

Impune tutum per nemus arbutos
Quaerunt latentes, et thyma deviae
Olentis uxores mariti:
Nec virides metuunt colubras,

Nec Martiales haeduleae lupos:
Utcunque dulci, Tyndari, fistula
Valles et Usticae cubantis
Laevia personuere saxa.

Dî me tuentur: Dîs pietas mea
Et Musá cordi est. Hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.

Hic in reducta valle Caniculae
Vitabis aestus; et fide Teïa
Dices laborantes in uno
Penelopen vitreamque Circen.

Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra: nec Semeleïus
Cum Marte confundet Thyoneus
Proelia: nec metues protervum

Suspecta Cyrum, ne male dispari
Incontinentes injiciat manus,
Et scindat haerentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

XVIII.

AD VARUM.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis et moenia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus proposuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque decens Venus?
At ne quis modici transsiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata; monet Sithoniis non levis Evius,
Quum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam: nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam. Saeva tene cum Berecyntio
Cornu tympana, quae subsequitur caecus Amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio Gloria verticem,
Arcanique Fides prodiga, perlucidior vitro.

XIX.

DE GLYCERA.

Mater saeva Cupidinum,
  Thebanaeque jubet me Semeles puer,
Et lasciva Licentia
  Finitis animum reddere amoribus.

Urit me Glycerae nitor
  Splendentis Pario marmore purius:
Urit grata protervitas,
  Et voltus nimium lubricus adspici.

In me tota ruens Venus
  Cyprum deseruit; nec patitur Scythas,
Et versis animosum equis
  Parthum dicere, nec quae nihil adtinent.

Hic vivum mihi cespitem, hic
  Verbenas, pueri, ponite, turaque,
Bimi cum patera meri:
  Mactata veniet lenior hostia.

XX.

AD MAECENATEM.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Graeca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
  Quum tibi plausus,

Care Maecenas, eques, ut paterni
Fluminis ripae, simul et jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Caecubam et praelo domitam Caleno
Tu libes uvam: mea nec Falernae
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

XXI.

IN DIANAM ET APOLLINEM.

Dianam tenerae dicite virgines:
Intonsum, pueri, dicite Cynthium
Latonamque supremo
Dilectam penitus Jovi.

Vos laetam fluviis et nemorum coma,
Quaecunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Silvis, aut viridis Cragi:

Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Insignemque pharetra
Fraternaque humerum lyra.

Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque, a populo, principe Caesare in
Persas atque Britannos
Vestra motus aget prece.

XXII.

AD ARISTIUM FUSCUM.

Integer vitae scelerisque purus
Non eget Mauris jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra:

Sive per Syrtes iter aestuosas,
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes.

Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, et ultra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem.

Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis,
Nec Jubae tellus generat, leonum
Arida nutrix.

Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura;
Quod latus mundi nebulae malusque
Jupiter urget:

Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

XXIII.

AD CHLOEN.

Vitas hinnuleo me similis, Chloë,
Quaerenti pavidam montibus aviis
Matrem, non sine vano
Aurarum et siluae metu.

Nam seu mobilibus veris inhorruit
Adventus foliis, seu virides rubum
Dimovere lacertae,
Et corde et genibus tremit.

Atqui non ego te, tigris ut aspera,
Gaetulusve leo, frangere persequor:
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

XXIV.

AD VIRGILIUM.

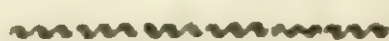
Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam Pater
Vocem cum cithara dedit.

Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Urget? cui Pudor, et Justitiae soror,
Incorrupta Fides, nudaque Veritas
Quando ullum inveniet parem?

Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior, quam tibi, Virgili.
Tu frustra pius, heu, non ita creditum
Poscis Quinctilium Deos.

Quod si Threïcia blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,
Non vanae redeat sanguis imagini,
Quam virga semel horrida,

Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum! Sed levius sit patientia,
Quidquid corrigere est nefas.

XXV.

AD LYDIAM.

Parcius junctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris juvenes protervi,
Nec tibi somnos adimunt: amatque
Janua limen,

Quae prius multum facilis movebat
Cardines. Audis minus et minus jam:
Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis!

Invicem moechos anus arrogantes
Flebis in solo levis angiportu:
Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento

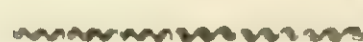
Quum tibi flagrans amor, et libido,
Quae solet matres furiare equorum,
Saeviet circa jecur ulcerosum;
Non sine questu,

Laeta quod pubes hedera virenti
Gaudeat pulla magis atque myrto:
Aridas frondes Hiemis sodali
Dedicet Euro.

XXVI.

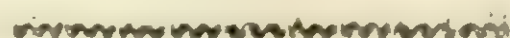
DE AELIO LAMIA.

Musis amicus, tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis: quis sub Arcto
Rex gelidae metuatur orae,

Quid Teridatem terreat, unice
Securus. O, quae fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiae coronam,

Pimpleï dulcis: nil sine te mei
Possunt honores: hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro,
Teque tuasque decet sorores.

XXVII.

AD SODALES.

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare, Thracum est: tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.

Vino et lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat! impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.

Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiae
Frater Megillae, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.

Cessat voluntas? non alia bibam
Mercede. Quae te cunque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus, ingenuoque semper

Amore peccas. Quidquid habes, age,
Depone tutis auribus — Ah miser,
Quanta laborabas Charybdi!
Digne puer meliore flamma!

Quae saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimaera.

XXVIII.

ARCHYTAS.

Te maris et terrae numeroque carentis arenae
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera: nec quidquam tibi prodest
Aërias tentasse domos, animoque rotundum
Percurrisse polum, morituro.
Occidit et Pelopis genitor, conviva Deorum,
Tithonusque remotus in auras,
Et Jovis arcanis Minos admissus: habentque
Tartara Panthoiden, iterum Orco
Demissum; quamvis clypeo Trojana refixo
Tempora testatus, nihil ultra
Nervos atque cutem Morti concesserat atrae;
Judice te non sordidus auctor
Naturae verique. Sed omnes una manet nox,
Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furiae torvo spectacula Marti:
Exitio est avidum mare nautis:
Mixta senum ac juvenum densentur funera: nullum
Saeva caput Proserpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare: sic, quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinae
Plectantur silvae, te sospite, multaque merces,
Unde potest, tibi defluat aequo
Ab Jove, Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram
Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
Debita jura vicesque superbae

Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis;
  Teque piacula nulla resolvent.
Quamquam festinas, non est mora longa, licebit
  Injecto ter pulvere curras.

XXIX.

AD ICCIUM.

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis, et acrem militiam paras
  Non ante devictis Sabaeae
    Regibus, horribilique Medo

Nectis catenas? Quae tibi virginum
Sponso necato barbara serviet?
  Puer quis ex aula capillis
    Ad cyathum statuetur unctis,

Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
  Pronos relabi posse rivos
    Montibus, et Tiberim reverti;

Quum tu coëmtos undique nobiles
Libros Panaeti, Socraticam et domum,
  Mutare loricis Iberis,
    Pollicitus meliora, tendis?

XXX.

AD VENEREM.

O Venus, regina Gnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Ture de multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.

Fervidus tecum Puer, et solutis
Gratiae zonis, properentque Nymphae,
Et parum comis sine te Juventas,
Mercuriusque.

XXXI.

AD APOLLINEM.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? Non opimas
Sardiniae segetes feracis;

Non aestuosae grata Calabriae
Armenta; non aurum, aut ebur Indicum;
Non rura, quae Libis quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.

Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem: dives et aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,

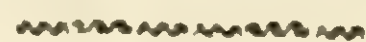
Dis carus ipsis; quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum
Impune. Me pascant olivae,
Me cichorea, levesque malvae.

Frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones, et, precor integra
Cum mente; nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

XXXII.

AD LYRAM.

Poscimur: — si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat, et plures, — age, dic Latinum,
Barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi;
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Litore navim,

Liberum et Musas, Veneremque, et illi
Semper haerentem Puerum canebat,
Et Lycum, nigris oculis nigroque
Crine decorum,

O decus Phoebi, et dapibus supremi
Grata testudo Iovis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cumque salve
Rite vocanti.

XXXIII.

AD ALBIVM TIBVLLVM.

Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glycerae, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi junior
Laesa praeniteat fide.

Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
Declinat Pholoën; sed prius Appulis
Jungentur capreae lupis.

Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri: cui placet impares
Formas atque animos sub iuga aënea
Saevo mittere cum joco.

Ipsum me melior quum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtàle
Libertina, fretis acrior Hadriae
Curvantis Calabros sinus.

XXXIV.

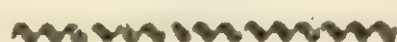
Parcus Deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus

Cogor relictos. Namque Diespiter
Igni corusco nubila dividens

Plerumque, per purum tonantes
Egit equos volucremque currum:

Quo bruta tellus, et vaga flumina,
Quo Styx et invisi horrida Taenari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur. Valet ima summis

Mutare et insignem attenuat Deus,
Obscura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit, hic posuisse gaudet.

XXXV.

AD FORTUNAM.

O Diva, gratum quae regis Antium,
Praesens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos:

Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus; te dominam aequoris,
Quicunque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina,

Te Dacus asper, te profugi Scythae,
Urbesque, gentesque, et Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni,

Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantes ad arma
Concitet, imperiumque frangat.

Te semper anteit saeva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans aëna, nec severus
Uncus abest, liquidumque plumbum.

Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno: nec comitem abnegat,
Utcunque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.

At vulgus infidum et meretrix retro
Perjura cedit: diffugiunt cadis
Cum faece siccatis amici
Ferre jugum pariter dolosi.

Serves iturum Caesarem in ultimos
Orbis Britannos, et juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.

Eheu cicatricum et sceleris pudet
Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum juventus

Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum.

XXXVI.

AD PLOTIUM NUMIDAM.

Et ture et fidibus juvat
Placare et vituli sanguine debito
Custodes Numidae Deos,
Qui nunc Hesperia sospes ab ultima

Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen, dividit oscula,
Quam dulci Lamiae; memor
Actae non alio rege puertiae,

Mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota:
Neu promtae modus amphorae,
Neu morem in Salium sit requies pedum:

Neu multi Damalis meri
Bassum Threïcia vincat amystide:
Neu desint epulis rosae,
Neu vivax apium, neu breve lilium.

Omnes in Damalin putres
Deponent oculos: nec Damalis novo
Divelletur adultero,
Lascivis hederis ambitiosior.

XXXVII.

AD SODALES.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus; nunc Saliaribus
Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus, Sodales.

Antehac nefas depromere Caecubum
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus et Imperio parabat,

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem

Vix una sospes navis ab ignibus:
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Caesar, ab Italia volantem

Remis adurgens: accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Haemoniae: daret ut catenis

Fatale monstrum; quae generosius
Perire quaerens, nec muliebriter
Expavit ensem, nec latentes
Classe cita reparavit oras;

Ausa et jacentem visere regiam
Vultu sereno, fortis et asperas

Tractare serpentes, ut atrum
    Corpore combiberet venenum;

Deliberata morte ſerocior:
Saevis Liburnis scilicet invidens
    Privata deduci superbo
        Non humilis mulier triumpho.

XXXVIII.

AD PUERUM.

Persicos odi, puer, adparatus;
Displicent nexae philyra coronae;
Mitte sectari, rosa quo locorum
    Sera moretur.

Simplici myrto nihil adlabores
Sedulus curo; neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arta
    Vite bibentem.

Argumenta Carminum

et

Adnotationes.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER PRIMUS.

CARMEN I.

ARGUMENTUM.

Carmina sua, forte duos vel tres priores libros Maecnati traditurus poeta, hoc praefationis loco praemisso, suum poeseos studium praedicat, seque in eo sibi maxime placere ait, si Maecenatis judicio probetur. Primariam hanc carminis sententiam, per se simplicissimam, quomodo tractaverit, quibusque virtutibus exornaverit, jam expende. Habet quisque, ait, quod sequatur, in quo beatum se existimet, studium. Alium gloria, et honorum amplitudo; divitiae alium tenent. Hic sorte sua contentus vitam degit; ille habendi cupiditate flagrat maxima; dum alius, rerum omnium securus, genio suo indulget. Militia hos, illos venatio delectat. Ego vero poesin sector, solique huic vaco: quae si tibi probabitur, summam inde poetae lyrici

gloriam, tantum enim judicio tuo tribuo, me adsequutum arbitrabor. Atque sic satis ornatui dedisse videri poterat; sed imaginibus istis colores adspersit eos, quibus toti carmini, tamquam picturae, vitam ac spiritum daret. Delineaturus enim diversa hominum studia poeta, iis fere exemplis defungitur, quae et rem optime illustrent, et in quibus vis, studiique pertinacia maxime eluceat. Sic pro his, qui gloriae omnia tribuunt, ponit, et e Graecis quidem, victores in ludis Olympicis, e Romanis vero, homines amplissimis honoribus in comitiis ornatos; illos non divitiis simpliciter, sed totius Africae proventu in horreis ipsorum congesto beatos designat. Et sic porro. Hinc intelligitur, quaem veri speciem Baxteri commentum habeat quo poetam leve suum carminis genus excusare, seque cum ceteris mortalibus insanire hoc carmine fateri contendit. Quum enim carminibus suis Horatius in Maecenatis et Augusti adeo se insinuaverit gratiam, sane non opus habebat, ut rationes circumspiceret, quibus carmina sua excusaret, easque adeo ab insania aliorum, quibuscum et ipse insaniret repeteret. Age jam cum Baxtero argumentum carminis constituamus hoc: omnes fere homines insaniunt, ille hoc, alio modo alius; ego insanio poesi, quae si tibi placuerit, ecceme mortalium, quotquot sunt, felicissimus. Hoc nimirum modo Maecenati probari poterat poetae elegantia atque urbanitas. E quae tandem est insania in rusticano? quae in milite? quae in venatore? Ne illud dicam, totam carminis oeconomiam, orationisque dignitatem in ejus initio atque exitu isti commento omnino refragari. Paullo prolixiores fuimus

in refellenda Baxteri opinione, quod ejusdem patrocinium Auctorem Silv. Crit. II. 220. *suscepisse, eique speciosis argumentis vim aliquam addidisse videmus. Is et orationis colorem, sententiarumque, qua cujusque studii vanitatem atque insaniam tangeret, eloquutionem hoc suadere; contra vero, si mores atque studia hominum persequi voluisset poeta, eum satis leviter ac perfunctorie rem adgressum esse, omninoque vim atque spiritum carminis sic enervari contendit. Ac orationis quidem indoles vix eo ducit, si eam ex usu poetarum loquendi recte explices (v. inpr. v.* 29 *sqq.) alia vero ornatus tantum causa adjecta existimes. Ad alterum quod attinet, laudi potius Horatio ducendum puto hoc, quod nonnullas tantum, at vivide delineatas, picturas de studiis hominum dederit, ne enumerandis pluribus fastidium crearet lectoribus, a quo vel sic miro imaginum delectu, orationisque varietate ac copia sibi cavere studuit.*

E Graecis, quos hic sequeretur, ante oculos habuisse videtur Pindarum [1]. *Similes sententiae occurrunt in Solonis el. VI.* 42 *sqq.* [2], *Conferri quoque velim Eurip. Fr. e Rhadamanthi fabula deperdita apud Stob. Flor. LXIV. E Latinis eundem hunc de diversis hominum studiis locum egregie tractavit Virgil. Ge. II.* 502. *sqq. et diverso paullum modo Propert. III.* 7.

1) *In Fragmm. a Schneidero V. C. collectis* p. 81.

Ἀελλοπόδων μέν τινας εὐφραί-
νουσιν ἵππων τιμαὶ καὶ στέφανοι.
Τοὺς δ' ἐν πολυχρύσοις θαλάμοις βιοτά.

Τέρπεται δέ καί τις ἐπ' οἶδμ' ἅλιον
Ναῒ θοᾷ σῶς διαστείχων.

Brevius idem extulerat Pyth. I. 93.

καὶ γὰρ ἑτέροις ἑτέρων ἔρως
Ἔκνιξέ γε φρένας.

et Archilochus (in Anal. Br. T. I. p. 45.)

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται.

2) *in Anal. Br. T. I. p. 67.*

Σπεύδει δ' ἄλλοθεν ἄλλος. ὁ μὲν κατὰ ποντον ἀλᾶται
Ἐν νηυσὶν, χρήζων οἴκαδε κέρδος ἄγειν
Ἰχθυόεντ', ἀνέμοισι φορεύμενος ἀργαλέοισι,
Φειδωλὴν ψυχῆς οὐδεμίην θέμενος.
Ἄλλος, γῆν τέμνων πολυδένδρεον, εἰς ἐνιαυτὸν
Λατρεύει· τοῖσιν καμπύλ' ἄροτρα μέλει.
Ἄλλος Ἀθηναίης τε καὶ Ἡφαίστου πολυτέχνεω
Ἐργατίνης χειροῖν ξυλλέγεται βίοτον.
Ἄλλος Ὀλυμπιάδων Μουσῶν πάρα δῶρα διδάχθη,
Ἱμερτῆς σοφίης μέτρον ἐπιστάμενος.

Adnotationes.

v. 1. *atavis regibus edite*, docta brevitate, pro, oriunde, descendens a majoribus, qui olim reges facre. Maecenatis e gente Cilnia Aretinorum, quae Lucumones seu duces Etruriae, Romanis reges adpellatos, ex se haberet, genus deductum passim celebrant poetae. Infra III. 29. 1. eundem vocat *Tyrrhenum regum progeniem.* Propert. III. 7. 1. *Maecenas, eques, Etrusco de sanguine regum.* Sil. Ital. X. 41 *sceptris olim celebratum nomen Etruscis.* et Martialis, hunc ipsum locum respiciens XII. 4, 2. *Maecenas atavis regibus ortus eques. Eque-*

stri sed splendido genere natum vocat Vellei. II. 87. adde Albinov. II. 13. in Burm. Anthol. lat. T. I. p. 254. Gentem Cilniam in Etruscis laudat Liv. X. 3. 3. cf. Demster. Etrur. reg. II. 55. et quos addacit Burm. ad Propert. I. I. et IV. 1. 29. *atavos reges* dixit poeta, ut *populum regem* Virgil. Aen. I. 21.

v. 2. *praesidium* et *decus* praeclare de Maecenate, tanquam *potente amico*, uti eundem indigitat II. 18. 12. et II. 17. 4. *o mearum grande decus columenque rerum.* Talis enim viri amicitia Horatio erat praesidio, siquidem uni huic omnia vitae commoda, opes, dignitatem, famam, cet. accepta referebat. Latius igitur patet, quam ut plurimi Intpp. volunt, qui vel gratiam Augusti per Maecenatem ei comparatam, vel quod Augustus ei, Bruti partes sequuto, Maecenatis opera condonasset. Eodem sensu adhibuit Juvenal. VII. 22. *si qua aliunde* (alio carminis argumento) *putas rerum spectanda tuarum praesidia*, h. unde tuis rebus prospicias, vitam sustentes. Dictum est adeo ut II. 1. 13. *insigne maestis* praesidium *reis*, pro eo qui praesidet, studet alicujus rebus. Sic *rerum tutela mearum* Epist. I. 1. 103. ἕρμα πέληος Od. Ψ. 121. et passim. *Decus*, quatenus Horatio laudi atque honori erat, a tanto viro amari; unde *dulce*, cui suavissimum esse debebat, videri et dici eum, quem talis vir magni faciat. Pariter de Maecenate Virgil. Ge. II. 40. *O decus, o famae merito pars maxima nostrae.* Propensum Maecenatis erga se animum passim praedicat poeta. v. II. 18. 10. III. 16. 38. V. 1. 31. et Ep. I. 7. 15. Ceterum in animo h. l. habuisse videtur Saleius Bassus (in Wernsdorf. V. C. Poett. min. T. IV. P. I. p. 278) ad Pisonem v. 231. de Maecenate: *O* Decus, *et toto merito venerabilis aevo, Pierii tutela chori, quo praeside tuti non unquam vates inopi timuere senectae.* cf. Martial. VII. 56.

v. 3—6. In pedestri scriptore exspectares generalem hanc praemissam sententiam: suo quemque duci studio, summamque inde voluptatem capere. Sed, haec, ut poetam decebat, statim per exempla declaratur; et ex his ea fere adponuntur, quae maxime colorem poeticum admitterent, neque solum, quae apud omnes gentes in singulis hominibus observare licet, sed et ea, quae unius alteriusque populi quasi domestica studia habentur. Quo ipso satis cavit, ne exemplorum ubertate facile fastidium crearet; cui et eloquutionis varietate ac copia obviam ire studuit.

Vide enim, quot modis sententiam, in studio aliquo, quo tenearis, sibi placere, beatum se existimare, variaverit. v. 3. *sunt, quos juvat.* *v.* 6. *evehit ad Deos.* *v.* 11. *gaudentem.* *v.* 17. *laudat.* *v.* 21. *est qui non spernit.* *v.* 23. *multos juvant.* *v.* 25. *venator manet.* *v.* 30. *me diis miscent.* *v.* 36. *feriam sidera vertice.* *Sunt, quos*, quosdam *juvat*, noto graecismo, Propert. III. 7. 17. *Est, quibus Eleae concurrit palma quadrigae*, quod est ἀττικώτερον. *curriculo . . conlegisse* docte et graphice de citato quadrigarum decursu. *Curriculum* est vel ipse decursus, vel, quod malim, locus, ubi quadrigae decurrunt, seu, ut Charisius p. 59. (ed. Putsch,) explicat, *spatium ad currendum aptum*, stadium. Quo minus de curru accipiatur, vetat omnino lyrica ratio. Alii de cursu intelligi volunt, ne bis idem poeta dicat. Atqui, hoc si voluisset, rem haud dubie paullo disertius exposuisset; et, quae ornatui dedit, ταυτολόγως dicta accipi nequeunt. Alii denique duo membra constituunt, hoc modo: felices se putant ii, qui in stadio decurrerint; at felicissimos ii, qui victoriam adepti fuerint. Omnino sententiae summa erat haec: Hi victoria in ludis Olympicis, et quidem quadrigis, parta, beatissimi sibi videntur, illi cet. Jam, ut huic vitam quasi ac spiritum daret, rem ipsam per momenta ante oculos posuit. Memorat adeo quadrigarum decursum, excitatum pulverem, metam evitatam, palmam denique partam. Proprie igitur *collegisse* (non, ut quidam volunt, ἀοριστως, pro *colligere*) excitasse, coëgisse, movisse, *pulverem Olympicum*, quod doctius est, quam si dixisset, *curriculo Olympico.* Sic I. 6. 14. *pulvere Troio.* Val. Fl. I. 13. *Solymo pulvere.* *Colligere* p. propriae accipi possit, pro, corpore suo excipere pulverem, eo conspergi; ut Il. ψ. 502. αἰεὶ δ' ἡνίοχον κονίης ῥαδάμιγγες ἔβαλλων. Eadem idea est I. 6. 15. II. 1. 22. Sed magis lyricum videtur, si omnino de mota, excitata pulveris nube explicemus, ut aperte est Serm. I. 4. 31. *uti pulvis collectus turbine.* v. 4—6 *metaque . . , ad Deos*, et quos meta *evitata*, i. eo, quod metam evitaverint, curru proxime circa eam acto, neque tamen alliso. Hoc enim certissimam spondebat victoriam, et aurigae summam artem simul ostendebat. Theocr. XXIV. 117. Ἵππους δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρμασι καὶ περὶ νύσσαν ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῷ σύριγγα φυλάξαι. cf. Il. ψ. 344. 5. *fervidi rotis*, celerrimis, epith. e natura rei petito.

Ovid. A. A. III. 396. *metaque ferventi circucunda rota.* adde Sil. It. I. 224. *axis ferventior.* Stat. Theb. VI. 525. *axis igneus.* Jam Virgil. Ge. III. 107. *volat vi fervidus axis.* — *Palma nobilis*, quae ornatum *nobilem*, gloriosum reddit; sed doctius ipsa palma *nobilis* dicitur. Ita *insignis Camena* I. 12. 39. Quum palma Romanis magis frequentaretur, pro oleagina corona, quae Olympionicis erat propria, posuit hanc, tanquam poeta. *Palmam Olympiacam* habes etiam in Virgilio Ge. III. 49. cujus, et Nostri auctoritatem secutus est Propert. III. 7. 17. *palmam Eleae quadrigae* dicens. adde IV. 2. 17. Male igitur faciunt, qui ideo palmares aut omnino Romanorum ludos intelligi debere statuunt, quos nunquam in tanto apud eos honore fuisse, satis notum est. — *v.* 6. Victoria eos *evehit ad Deos*, facit, ut sibi videantur ad Deos evecti esse, Diis aequati esse, h. summum felicitatis fastigium attigisse. Pindar. Isthm. II. 42. de victoria in his ipsis laudis parta: *ἵν' ἀθανάτοις Αἰνησιδάμου παῖδες ἐν τιμαῖς ἔμιχθεν.* Simplicior idem in fragm. superius adlato: *ἀελλοπόδων μέν τινας εὐφραίνουσιν ἵππων τιμαὶ καὶ στέφανοι.* Apposite infra IV. 2. 17. *Elea domum reducit palma caelestes.* Notione de Deorum vita (v. ad III. 3. 11. et IV. 8. 30.) ex aetate heroica adsumta, proclive sane erat, ut eos, qui insigni aliqua felicitate fruerentur, Deorum vitam adeptos esse dicerent. Stat. Silv. I. 2. 212. *ire polo, nitidosque errare per axes visus.* *Terrarum dominos*, epitheto Diis, inprimis Jovi (qui saepius Homero *ἄναξ ἀνδρῶν τε θεῶν τε* audit. Infra I. 12. 15. de eodem: *qui mare ac terras variisque mundum temperat horis;* adde Ovid. ex P. I. 9. 36.) proprio. Qui de ludis Romanorum Circensibus hic cogitant, *terrarum dominos* de Romanis accipiunt, quos et Virgilius Aen. I. 282. *rerum dominos* dixisset. Quo sensu sane Martialis VIII. 2. 6. Domitianum *terrarum dominum deumque rerum*, et Romam *terrarum*, *gentiumque deam* XII. 8. 1. et Auctor Epitaph. in Anthol. Burm T. I. p. 237. Titum et Vespasianum *terrarum dominos* adpellavit. Quae tamen ratio nullius momenti videtur, quum hic, uti jam monui, de ludis Olympicis agatur. Ceterum de victorum praemiis locus classicus est apud Vitruv. praef. I. IX.

v. 7. 8. *Hunc*, et mox *illum* sc. *juvat* ex antec. Structuram hanc verborum ob interjecta *metaque . . . ad Deos* paullo duriorem esse etsi non negem, neque tamen ideo in carmine, eo-

que lyrico reprehendam. Si vero *ad deos evehit* ex antec. suppleas, non erit in altero membro v. 9. 10. quod ad deos evehat. *Turba Quiritium* simpliciter populus Romanus, in suffragia missus, in comitiis. *Mobilium*, qui in suffragiis adeoque honoribus dandis non certa aliqua ratione ducuntur, levium, inconstantium. Hinc *arbitrium popularis aurae* III. 2. 20. et Ep. I. 19. 34 *ventosae plebis suffragia.* Seneca de Vita Beata c. 1. *Itaque id evenit, quod in comitiis, in quibus eos factos praetores iidem mirantur, cum se* mobilis favor *circumegit.* Seneca Herc. fur. 169 sqq. adposito loco: *illum populi favor attonitum, fluctuque magis mobile vulgus aura tumidum tollit inani.* et Thyest. 351, *nunquam stabilis favor vulgi. Certat tollere* certatim, magno cum partium studio *tollit* extollit, evehit *honoribus* tertio casu, graecorum exemplo, pro, ad honores s. magistratus *tergeminos*, h. summos, amplissimos. Nihil amplius. Apte laudat Turneb. Advers. XXII. 13. Martialis III. 46. 8. *sophos tergeminum* h. grande, quod ipse vocat I. 4. 10. Plerique fere cogitant de tribus summis Romanorum magistratibus, consulatu, praetura, aedilitate. Sed hoc esset poetae verba ad pedestris orationis ἀκρίβειαν exigere. Neque magis Horatio dignum, quod ait Gesn. in Th. L. L. tergeminos eos dici honores, quos tres partes populi, Senatus, Equites, Plebes tribuant. Omnino mireris, in talibus haerere interpretes, qui certum aliquem numerum pro incerto ac magno a poetis poni solvere sciant. Vide vel I. 3. 9. et I. 13. 16. 17. Cur e. g. Graeci poetae τρικυμίαν et Latini *decumanos fluctus* constanter adhibuerint, nemo facile certam aliquam hujus rei rationem reddi sibi postulet; sufficit tenere, maximos hoc numero fluctus innui. Ceterum Gesnerus v. *honoribus* in sexto casu accipere malebat, ut aliquis ipsis honoribus tollatur. Quod etsi usus loquendi ferat, et *tollere* simpliciter dicatur pro, ornare, efferre aliquem, (v. Ruhnk. ad Vellei. II. 65.) minus tamen bene τῷ *certat* respondere videtur: et altera ratio omnino doctior est.

v. 9. 10. Illum opes unice tenent, earumque possessione felicissimum se profitetur. Pro opibus, quae generalis erat notio, specialem, quam sua ipsi aetas suggerebat, poeta posuit, possessiones latifundiorum, et pro his, tanquam specialius, et gravius, omnem Africae proventum. Tanto enim potentiores ad latas agrorum possessiones coëmendas ferebantur studio, ut te-

tas provincias interdum unus teneret. In quam rem acriter invehitur Seneca ep. 89. fere ad finem: *Quousque fines possessionum propagabitis? ager uni domino, qui populum cepit, angustus est. Quousque arationes vestras porrigetis, ne provinciarum quidem satione contenti circumscribere praediorum modum? — hoc quoque parum est, nisi latifundiis vestris maria cinxistis; nisi trans Hadrianum, et Ionium, Aegaeumque noster villicus regnet*, et ep. 117. *Adspice quot locis vertatur terra, quot millia colonorum arent, fodiant: unum putas videri ventrem, cui et in Sicilia et in Africa seritur?* adde eundem de Vita Beata c. 17. Alii de publicanis Aratoribus, qui populi Romani agros conduxerant, et decumas persolvebant, h. l. intelligant; minus recte, arbitror. *Si condidit*, conditum servat, possidet *horreo proprio* h. suo, nempe tanquam privatus, *quidquid verritur*, congeritur, convehitur *de areis Libycis*, agris Africae; si omnes Africae fructus horreo conditos habet, quod est pro simplici: si omnem Africae oram possidet. Pro colligi de agris, doctius erat, *verri de areis*, quod frumenta in solidata agri parte, quae *area* est, extrita et purgata converrebantur, et sic de ea colligebantur. Africam nominat, tanquam frugum fertilissimam; res nota. vide III. 16. 31. Expressit hos vv. Seneca Thyest. 356. *Non quidquid Libycis terit fervens area messibus*, et Pentadius in Anthol. Burm. T. I. p. 549. *Et quidquid Libyco secatur arvo, non una positum tenere cella.*

v. 11—14. Suavior jam succedit pictura rusticani, rebus suis a patre sibi relictis satagentis, et in praediolo suo tranquille degentis, quique nullo ne vel maximo ostenso lucro a vitae suae genere abstrahi se patiatur. Haec ad exornandam imaginem felicitatisque sensum declarandum praeclare adjecta. *Gaudet* adeo *findere*, laetus, contentusque est in eo, quod colit *agros* agellum *patrium*, a patre acceptum, novis accessionibus non dilatatum. Sic V. 2. 3. *beatus ille, qui* - - paterna rura *bobus exercet suis.* Sarritionem posuit pro agricultura in genere, vel de bono solo capiendum, quod majori cultura non indigeat. — 13. *nunquam* eum *demoveas*, docta brevitate pro, deducas eum a studio suo beatoque otio, et permoveas, *ut* cet. *Conditio* saepe est pactio, qua pollicemur aliquid, et spondemus alteri, si quid fecerit, ut Cic. ad Q. Fr. I. 1. *nullius pe*

cuniae conditione ab integritate deduci. Itaque, *conditionibus Attalicis*, promissis opibus Attalicis, h. maximis pro conditione oblatis divitiis, quales ab Attalo, Pergami rege, populo Romano heredi scripto erant relictae. v. II. 18. 5. maximarum opum e mercatura quaerendarum certissima spe ostensa, *ut* mercaturam amplectatur. Sed pro mercatura posuit navigationem, quod Romani mercatores itinera marina ipsi faciebant, unde mox, *nauta* pro mercatore, cf. Tibull. I. 1. 50, ibique Heynium. *Pavidus* dicitur, apte, ut de homine, navigationis prorsus insueto. Pro navigare, *secare mare*, *τέμνειν ἅλα*, quod navi magis proprium. Pro nave ponitur, *trabs*, ad augendum periculi sensum, ut *ratis*, I. 3. 11. et pro quacumque *Cypria*, ob Cyprum mercaturae deditam, v. III, 29. 60. tum pro quovis mari procelloso *Myrtoum*, inter Cretam, Peloponnesum et Euboeam, a Myrtilo, seu potius a parva insula Myrto sic dictum.

v. 15—18. Tranquillae coloni vitae praeclare poeta subtexuit mercatoris lucro inhiantis, praeque ejus nimio studio novis se usque periculis objicientis imaginem. Mercator, qui imminente tempestate vitae suae tantis periculis obnoxiae otiosam longe praetulerat, eamque in suburbano suo sequendam tum voverat; mox ubi, nave quantumvis lacera atque disjecta, incolumis evasit, ecce ad pristinum vitae quaestuosae genus redit. Diversam a Nostri loco imaginem exhibuit Stat. Theb. VII. 720. *Vixerat ille diu pauper scrutator aquarum. Decepit tellus; moriens hiemesque Notosque laudat, et experti meliora pericula ponti. Metuens* metu cohorrescens, sibi timens, ubi videt *Africum* ventum *luctantem* certantem, congredientem *fluctibus*, nota structura, pro, cum fluctibus *Icariis*, maris Icarii. Africum ventum posuit, cum dilectu; is enim, ab occasu flans, *creber* erat *procellis*, Virgil. Aen. I. 85. Proelia ventorum, cum inter se, tum cum fluctibus tanquam super maris imperio inita in tempestate depingenda poetis satis solennia, v. ad I. 3. 12. Icarii maris meminit, tanquam periculosioris, in animo forte habens Il. II. 144. *κινήθη δ' ἀγορὴ, ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης πόντου Ἰκαρίοιο, τὰ μέν τ' Εὖρός τε Νότος τε ὤρορ'.* Est illud inter Samum et Icariam, insulas, ab hac sic dictum. *Otium* opponitur vitae negotiis vel forensibus vel quaestuosis districtae; est adeo vita tranquilla, ab omni periculi metu vacua. Amplificatur haec tranquillitatis notio per *rura oppidi sui* oppido suo

patrio adjacentia, secessum in suburbano suo. Haec *laudat*, mari procelloso, omninoque isti periculi pleno vitae generi longe praefert. Qua notione occurrit Serm. I. 1. 3. Stat. Theb. VII. 722. Observa, quam paucis lineis tempestatem gravissimam depinxerit poeta. Quum enim rates quassas statim memoret, mare ventis turbatum, navem perculsam atque disjectam, ipsum mercatorem mortis periculo vix elapsum sub ventorum cum fluctibus lucta comprehendit. *Mox*, ubi naufragium incolumis evasit, non, ut quidam, ubi aliquamdiu ruri vixit, sed statim, talis otii, quod votis prius expetierat, impatiens *reficit*, reparat *rates quassas*, navem fractam ac laceram, adeoque nave refecta reparat navigationem, mare iterum ingreditur. Praeclare, de pertinaci mercaturae studio. *Quati* fortiori significatu habes et infra IV. 6. 7. et IV. 8. 32. *indocilis p. pati*, graece, pro, dum pauperiei ferendae adsuefieri nequit. *Pauperies* est vita sine quaestu ac lucro, quae luxui indulgere non potest; damnata ideo brevi atque a mercatore opum augendarum cupido mercaturae earumdem sibi copiam facienti posthabita. Multum adeo differt ab egestate. πτωχοῦ enim, ut Aristophanis (Plut. 551.) verbis declarem, βίος, ζῆν ἐστι μηδὲν ἔχοντα. τοῦ δὲ πένητος, ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα, περιγίγνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, μὴ μέντοι μηδ' ἐπιλείπειν. Ceterum cum mercatore hoc convenit Menedemus apud Terentium Heaut. I. 1. 59. *In Asiam hinc abii propter pauperiem — lucri faciendi causa.* Epist. I. 1. 45. *curris mercator ad Indos per mare pauperiem fugiens.* ἦλθες πολὺν διὰ πόντον ἀνύσσας — κακὴν πενίην φεύγων, ut Hesiodus extulit ἔργ. v. 635.

v. 19—22. Imago hominis, vitae suavitatem ac voluptatem sectantis; declarata per vinum et convivia in amoena regione. cf. II. 13. 6. sqq. 11. 13. sqq. Alius de die commissatur, bonam diei partem comissationibus impendit. Haec in duo membra disjunxit poeta. *nec spernit*, valde delectatur, amat *veteris* ideoque praestantioris *Massici* vini, in montibus Massicis Campaniae nati *pocula*, h. vinum Massicum. Sic *pocula Falerni ardentis* II. 11. 19. Vinum Massicum erat e nobilioribus. Plin. XIV. 6. *Nec* spernit *demere* adimere rebus gerendis, et hilaritati adeo dare *partem de die solido*, qui *solidus* h. totus rebus agendis impendi debuerat. Adposite Seneca ep. 83. *hodiernus dies solidus est, nemo ex illo mihi quicquam eripuit.* Convi-

via enim Romanorum sub noctem demum incipiebant. v. IV. 5. 39. 40. Sed erant et, qui coenarent maturius, convivarentur de die, quae Romanis vocabantur *convivia tempestiva*. Catull. 57 5. *Vos convivia lauta sumtuose de die facitis.* Se ipsum Horatius *bibulum liquidi* media de luce *Falerni* olim fuisse testatur Ep. I. 14. 34. cf. Plaut. Asin. IV. 2. 16. Eodem sensu *frangere diem mero* II. 7. 6. pro quo comice admodum *lacerare diem* Plaut. Stich. III. 2. 45. Pariter Graeci ἀφ' ἡμέρας πίνειν, de quo v. Toup. Em. ad Suid. P. III. p. 221. Suavius eadem in re Alexis Comicus apud Athen. II. c. 8. p. 47. Θασίοις οἰναρίοις τῆς ἡμέρας τὸ λοιπὸν ὑποβρέχει μέρος. Male vero Gesnerus cum Baxtero h. l. explicant: ne parte quidem demta, vel excepta totum ac solidum diem impendit voluptati atque otio. Sic vero negatio abesse deberet, et esse: *et qui spernit demere*, non eximit compotationi *partem de die* f. — 21. sub umbra arbuti aut ad fontem recubans. Haec ornatus causa addita. *stratus membra* graece, pro, membris stratis, jacens, f. *reclinatus in gramine*, ut eadem in re II. 3. 6. — *aquae lene caput sacrae*, epithetorum trajectione, poetis satis frequentata, pro *aquae lenis*, leniter fluentis *caput* fontem *sacrum*. Fontes sacri, propter Deos ac Nymphas, iis inesse creditas. Ceterum duae hae ideae *nunc - nunc*, egregie depingunt hominem in otio luxuriantem, ut V. 2. 23. *Libet jacere modo sub antiqua ilice, modo in tenaci gramine.*

v. 23. 24. Alios militia juvat. Declarat eam per speciales ideas, castra, turbarum strepitum, et pugnas. *lituo . . . sonitus.* pro vulgari: litui tubaeque sonitus, s. tuba una cum lituo audita, fere et Juvenalis XIV. 200. *Si piget, et trepidum solvunt tibi cornua ventrem cum lituis audita. Lituus* erat equitum, et incurvus sono acuto; *tuba* vero peditum et directa, sono gravi, uti bene vet. Schol. cf. II. 1. 18. *bella*, pugnae, ut saepius. *detestata matribus*, passive, quae detestantur matres, quod orbantur filiis et maritis. Hinc earum solennis mentio, ubi poetae infaustos belli exitus, s. omnino belli mala recensent. Virgil. XI, 215. *Hic matres, miseraeque nurus, hic cara suorum pectora maerentum, puerique parentibus orbi dirum exsecrantur bellum.* Noster V. 16. 8. *parentibusque abominatus Hannibal.* adde et IV. 4 63. Stat. Theb. III. 377.

v. 25 — 28. Alium tenet venandi studium. Ardorem studii et pertinaciam declaravit per adjecta, quae eam produnt, fri-

goris tolerantiam, et pernoctationem. *manet* pernoctat *sub Jove* sub dio, ὑπὸ Διὸς, sub caelo *frigido*. Sic *Jupiter uvidus* Virgil. Ge. I. 418. *madidus* Martial. VII. 36. 1. — *tenerae. . . . immemor*, auget studii pertinaciam. — 27. Venationis ideam generalem jam in specialem convertit. *Seu visa est*, investigata est *catulis*, canibus; *fidelibus*, perpetuo canum inprimis venaticorum nutum ac vocem venatoris sequentium epitheto. *Cerva* universe de cervo, sed amant poetae, ubi de animalibus loquuntur, feminina, graeca elegantia. Ita Callimachus δορκαλίδα posuit, loco plane simili, ideoque huc transferendo, ep. 33. ὠγρευτής, Ἐπίκυδες, ἐν οὔρεσι πάντα λαγωὸν διφᾷ, καὶ πάσης ἴχνια δορκαλίδος, στίβῃ καὶ νιφετῷ κεχρημένος. ubi *π ά ν τ α* λαγωὸν et *π ά σ η ς* δορκαλίδος neminem Intpp. in mendae suspicionem vocasse, omnino mireris. Forte, πτῶκα λαγωὸν ex Homer. Il. χ. 310. et λασίης δορκαλίδος, *hirsutae*, solenni ferarum epitheto. v. Burm. ad Prop. I. 1. 12. — 28. Aliud venationis genus, quod pernoctationem requirit. *aper Marsus*, Marsicus, cum dilectu, propter saltuosam Marsorum regionem, ut Virgil. Ge. III. 255. *sus Sabellicus. rupit*, perrupit, ruptisque plagis evasit. Ne dubita. Seneca Hippol. 76. *retia vinctas tenuere feras; nulli laqueum rupere pedes.* Ovid. A. A. I. 392. *non bene de laxis cassibus exit aper. Plagae teretes*, retia torto fune facta, *torta* Tibull. IV. 3. 12. *teretes plagas* dixit et Seneca Hippol. 45. *nodosas* Ovid. Fast. VI. 110.

v. 29 — 34. Ego vero carminibus delector, poesin unice amplector, summamque inde voluptatem percipio. Hoc, ut primarium carminis argumentum, inprimis illuminari oportebat, summamque in eo eloquendo enthusiasmi et phantasiae vim cerni. Imagines inde petitae, quod poetae, phantasiae vi abrepti, seu, ut Ciceronis II. de Orat. verbis utar, *adflatu quasi furoris* perciti in deorum concilium admitti, cum iis versari, *caelique commercio* (Ovid. A. A. III. 549.) se frui jactant. Hinc Deos se videre, (II. 19. 2. Ovid. Fast. VI. 7. *Fas mihi praecipue, vultus vidisse deorum, vel quia sum vates, vel quia sacra cano)* audire, (III. 4. 7.) tanquam praesentes adpellare, (II. 19. 7. III. 25. 1.) praeclaro phantasmate fingunt. Eadem ratio in vatibus, qui divino furore correpti, dum futura eloquuntur, *deos*, seu *deorum concilia irrumpere* dicuntur. Stat. Theb. III. 550. Achill. I. 508. Diversa adeo prorsus est imago ab altera, quam supra v. 6. dedit, etsi plurimos fere Intpp. pro eadem ha-

bere videas. Nam illa ab h. l. aliena est, et aversatur seqq. Jam de verbis videamus. *Ederae*, edera, Baccho sacra, et sic poetis propria. Bacchum enim in diis poetarum tutelaribus haberi, satis obvium. De corona poetarum hederacea v. Virgil. Ecl. VII. 25. VIII. 13. Ovid. Fast. V. 79. Trist. I. 7. 2. et ibi Intpp. *praemia frontium doctarum*, quibus *docti*, h. poetae coronantur. Olymp. Nemesianus (in Wernsdorf. Poett. min. I. p. 283.) de Laud. Herc. 8. *laurosque gerens et florea sertis tempora — doctorum munera vatum*, ubi *florea s. tempora* sunt *floridis sertis redimita*, quamquam aliter ibi Wernsd. Poetae absolute hic *docti* dicti, antiqua notione, quatenus philosophia, h. notiones et philosophemata de rebus physicis, de diis, eorumque natura cet. sermone adhuc rudi, naturalique adeo eloquutionis poeticae vi instructo, mox ad cantum formato, certisque adeo numeris adstricto tradebantur. Hinc ἀοιδοὶ dicti σοφοὶ, Callim. ep. 50. 4. σοφισταὶ, Pind. Isthm. II. 36. et διδάσκειν de iisdem, v. ad II. 19. 2. et σοφία de poesi, Callim. ep. 8. 4. et 49. 4. quo fere sensu *Hesiodum doctum* adpellat Cic. Cat. m. 15. Adhaesit hoc sequiori tempore poetis epitheton ob variam doctrinam, antiquitatis, mythologiae, quae ab iis requirebatur: etiam propter sermonis exquisitiorem cultum ac metri artem; et Romanis inprimis propter literarum graecarum interiorem notitiam. Sic *doctus Catullus* Tibull. III. 6. 41. ubi v. Heyn. *miscent me Diis superis* docte pro, ego eo ipso, quod corona ederacea vinctus sum, h. tanquam poeta, misceor Diis, admoveor iis, iis intersum, eorumque consortio fruor, nempe divino numine adflatus. Eadem virtute graecis est μιχθῆναι θεοῖς, tanquam Pind. Isthm. 2. 42. Hesiod. Theog. 801. οὐδέ ποτ' ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται. cf. infra IV. 5. 35.

v. 30—32. Alia subjungitur imago, qua enthusiasmi poetici, quo se abripi gloriatur, vim vividissime declarat. Commemorat secessus agrestes, et amoenitates rusticas, quae ingenium poeticum excitant, et inflammant, quaeque ad concipiendas phantasias maximam vim habent. Etenim, ut ait Auctor de caus. corr. Eloq. 13. *poetae jucunditas urbis deserenda, ceteraque officia, utque ipsi dicunt, in nemora et lucos, i. e. in solitudines recedendum est*, hunc ipsum locum, et Epist. II. 2. 77. *Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes, rite cliens Bacchi, somno gaudentis et umbra*, respiciens. — *me secernunt populo nemus* cet. concise dictum pro, ego secernor, remotus sum a

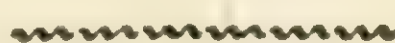
populo s. vulgo, sensus poetici experte, (cf. II. 16. 39—40. III. 1. 1. Valer. Flacc. I. 10. *Eripe me populis et habenti nubila terrae.*) dum nemus incolo, solitudinem amo. Nemoris et antrorum solennis hac in re mentio. cf. II. 19. 1. III. 4. 7. et 25. 2. Hinc Propertius II. 10. 4. Hesiodo et III. 1. 2. Callimacho et Philetae suum cuique nemus attribuit. Secessus agrestes amplius, augustissima rerum specie, adumbrat per numina agrestia, Nymphas et Satyros, ut Virgil. Ge. II. 493. *fortunatus et ille, deos qui novit agrestes, Panaque, Silvanumque senem, Nymphasque sorores. Nympharum chori cum Satyris*, exquisitius est quam, Nympharum et Satyrorum *chori*, saltationes; quas poetae commemorant ad declarandas vitae rusticae suavitates. Homer. H. εἰς Πᾶνα v. 19, τότε Νύμφαι ὀρεστιάδες λιγύμολποι φοιτῶσαι πυκνὰ ποσσὶν ἐπὶ κρήνῃ μελανύδρῳ μέλπονται, κορυφὴν δὲ περιστένει οὔρεος ἠχώ. Δαίμων (Pan) δ᾽ ἔνθα καὶ ἔνθα χορῶν τότε ἐς μέσον ἕρπων πυκνὰ ποσὶν διέπει, loco admodum splendido. cf. et v. 3. Hinc σύγχορος Νύμφῶν audit Orph. H. X. 9. et ἡγήτωρ Νυμφῶν *choreas ducens*, in epigr. ἀδεσπ. 261. 1. (Anal. Br. T. III. p. 204.) adde Platonis XIV. 5. (Anal. Br. T. I. p. 171.) σύριγγι μελίσδεται εὐκελάδῳ Πάν, — αἱ δὲ πέριξ θαλεροῖσι χορὸν ποσὶν ἐστήσαντο Ὑδριάδες νύμφαι, νύμφαι Ἁμαδρυάδες. *Leves* ad motum pertinet, adeoque ornat. *Satyros leves* pariter vocat Sil. III. 394. nisi forte saltationem Satyrorum concitatiorem innuere voluèrit, de qua Athen. l. XIV. c. 7. p. 630. εἰσὶ δέ τινες, οἵ καὶ φασὶ τὴν σίκιννιν ποιητικῶς ὠνομάσθαι ἀπὸ τῆς κινήσεως, ἣν καὶ οἱ Σάτυροι ὀρχοῦνται, ταχυτάτην οὖσαν. Sed hoc forte subtilius.

v. 33. 34. Si modo Musae favent. *Si Euterpe non cohibet*, retinet; denegat, adeoque concedit *tibias*. Poetis enim, qui insigni cum laude poesin tractant, Apollo et Musae artem carminis, et lyram suam tradidisse dicuntur, satis obvio sensu. IV. 6. 29. *Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem carminis nomenque dedit poetae.* Propert. I. 2. 27. *Quum tibi praecipue Phoebus sua carmina donet, Aoniamve libens Calliopea lyram.* Spectat huc Solonis c. VI. v. 51. (Anal. Br. T. I. p. 67.) ἄλλος Ὀλυμπιάδων Μουσῶν πάρα δῶρα διδαχθεὶς ἱμερτῆς σοφίης μέτρον ἐπιστάμενος. et ep. Cleopatrae, poetriae, quod e Gorio Inscr. Florent. T. II. p. 43. adfert Burm. ad Anthol. Lat. T. II. p. 112. μορφᾶς ἅ π. ντεῖον ἔχειν δωρήσατο Κύπρις, ἔργα δ᾽ Ἀθηναία τερπνὰ σαοφροσύνας. Μοῦσα δὲ καὶ σοφίαν, καὶ πακτίδα τὰν φιλέραστον σύμφωνον ἐσατο ς μ..σαμενα μελεσιν. *Tibiae, ut mox barbiton*

declarant poesin lyricam. *Polyhymnia non refugit*, non abnuit *tendere*, tendit, temperat fides barbiti *Lesboi* Λεσβῴου, Lesbii, quo olim Alcaeus, civis Lesbius usus est. Innuit aut omnino famam et gloriam, quam Alcaeus carminibus suis est consequutus, aut quod ipse se ad Alcaei exemplar composuit. Hoc malim propter I. 32. 5. *Aeolium carmen* pro lyrico dixit IV. 3. 12. Ceterum similis nostro locus est IV. 3. 17. *o testudinis aureae dulcem quae strepitum, Pieri, temperas.*

v. 35. 36. Splendidus exitus. Qued si tuo, Maecenas, judicio inter praestantiores poetas lyricos habebor; tam sane, quid ad magnitudinem felicitatis meae ac gloriae accedere possit, nescio; summam gloriam, summamque felicitatem consequutum me arbitrabor. *Si me inseris*, adcenses, *lyricis* Graecorum *vatibus*, poetarum choro, poetis adnumeras, ut IV. 3. 13. *Romae principis urbium dignatur soboles inter amabiles vatum ponere me choros* — *feriam sideca*, attingam caelum, *sublimi vertice*, ad ornatum pertinet. Vulgari ratione dicitur, *efferri animo*, metaphora de habitu corporis erecto, tanquam arrogantiae signo, desumta. Hinc *tollere verticem* est arrogantium, III. 16. 19. v. ad I. 18. 15. et, notione amplificata, *caelo caput ferre*, quod est simpliciter, alte ferre. Sic Virgil. Aen. X. 548. *caelo animum ferre*, quod convenit dictioni Aeschyleae apud Plutarch. de Exil. p. 603. A. Θυμὸς — οὐρανῷ κύρων ἄνω. Sic Atreus μεγαλοφρονῶν apud Senec. Thyest. 885. *Aequalis astris gradior, et cunctos super altum superbo vertice attingens polum.* Gloriatur adeo poeta, *sumitque superbiam*, (ut III. 30. extr. de se loquitur) honorificentissimo Maecenatis de suis carminibus judicio subnixam. Alia ratione dicimur *gloria, fama levari*, attolli, tangere caelum. Propert. III. 1. 9, *quo me Fama levat terris sublimis.* Quo sensu Eurip. Bacch. 970. κλέος οὐρανῷ στηρίζον dixit. Virgil. Catal. XII. 1. *Adspice, quem valido subnixum Gloria regno altius et caeli sedibus extulerat.* Ovid. Fast. 1. 209. *At postquam Fortuna loci caput extulit hujus, et tetigit summos vertice Roma deos.* et Epp. ex P. II. 5. 57. *Huic tu cum placeas, et vertice sidera tangas, scripta tamen profugi vatis habenda putas.* Salei. Bassus ad Pis. 218. (in Wernsd. Poett. min. T. IV. P. I.) *Ipse per Ausonias Aeneia carmina gentes qui sonat, ingenti qui nomine pulsat Olympum.* Tertia denique, huic admodum adfinis, reliqua est ratio, qua gloriam poetae, perennemque nominis sui famam volatui comparant, noto phantasma-

te. v. ad II. 20. init. Quo sensu capio fragmentum Eurip. apud Clem. Alex. p. 543. ed. Paris. (in fragmm. Euripideis Beckii V. C. p. 491. n. 154.) *χρύσεαι δή μοι πτέρυγες περὶ νώτῳ καὶ τὰ Σειρήνων* (eleganter, fere ut Horatius in cycnum transformatur II. 20. *ἐρόεντα πέδιλα ἁρμόζεται· βάσομαι τ' ἐς αἰθέρα πολὺν ἀερθεὶς, Ζηνὶ προσμίξων.* Esset adeo: quodsi tibi mea carmina adprobavero; immortalis ero, mihi videbor, certissimum immortalitatis pignus habebo. Atque haec forte unica, certe lyrico poeta dignissima hujus loci videtur interpretatio. Ceterum e nostra interpretatione, quam diversis prorsus notitionibus poeta illa, *evehi ad deos, diis misceri*, et *sidera vertice ferire* adhibuerit, et quam injurii in eum sint, qui tantam poeticorum phantasmatum ei impingant egestatem, ut eandem imaginem in eodem carmine ter ab eo positam arbitrentur, abunde patet.

ARGUMENTUM C. II.

Carmen excelsissimum, atque in elaboratissimis Horatii, sive artificium ejus, sive ornatum, eloquutionisque virtutes spectes, facile reponendum. Declaraturus enim poeta, atque commendaturus Augustum Romanis tanquam eum, qui solus res perditas labefactati bellis civilibus imperii esset reparaturus, pacemque ei et salutem restituturus; qui solus imminentes reipublicae calamitates avertere, majestatemque Romani nominis, Parthorum victoriis imminutam vindicare posset; splendidissima eum atque sanctissima Expiatoris populi Romani, Deorum iram placantis, et mala inde in civitatem redundatura arcentis imagine repraesentat. Quum enim omnium fere populorum, parum subtiliter adhuc de Diis, rebusque physicis philo-

sophantium, eundem hunc sensum deprehendere liceat, ut quasvis magnas calamitates a Diis, scelus aliquod, ab ipsis vel a majoribus patratum vindicantibus, poenae loco infligi, easdemque sibi insolita aliqua objecta rerum specie, veluti defectu solis, portendi existiment; consentaneum sane est, ut iidem rationes, diversas quidem pro diverso cujusque vitae ac morum cultu, circumspiciant, quibus se ab isto crimine purgent, sicque Deorum placata ira mala imminentia a se avertant, ac propulsent. Jam, ut haec Romano sensui subjiciamus, statim post Caesaris necem, qua, tanquam piaculo commisso, populus Romanus iram in se Deorum provocaverat, prodigia adparuerant, quae eam portenderent, istisque mox insequuta bella civilia, quibus Dii caedem Caesaris ulciscerentur, fidem faciebant praesagiis. Quum vero his ipsis bellis civilibus, etsi a Diis poenae loco immissis, novum scelus, novum ἄγος populus Romanus commisisset; necesse utique erat, ut etiam Dii novas iras conciperent, novasque adeo a Romanis poenas exposcerent. Novam hanc Deorum iram nova jam prodiderant prodigia, novaeque bellorum civilium calamitates impendebant reipublicae, pessumdaturae eam, nisi certis caerimoniis sacrisque piacularibus civitas isto piaculo eximeretur, ac purgaretur, sicque Deorum ira cum ipsa ultione averteretur. Expiatio ista, antiquissimis quidem et heroicis temporibus, (ut mythica transeam, in quibus Deorum munus erat) a sanctissimis hominibus, qui tum vates fere habebantur, solebat peragi; uti constat de Eumolpo, Epimenide, Orpheo: apud Romanos vero libri Sibyllini inspiciebantur,

e quibus sacrificiorum, quibus nomina placarentur, procedebat auctoritas.

Proximas igitur poetam a bellis civilibus, quae ipsa maximi instar sceleris habebantur, irarum causas repetiisse manifestum est; quanquam nec remotiorem illam, unde bella civilia ortum traxerant, nimirum Caesaris necem, penitus exclusit. Vide vv. 17. 27 — 30. *et* 43. 44. *Hinc, quam vana omnium fere Interpretum sit disceptatio, aliis quidem Caesaris caedem, aliis contra bella civilia sola, sub scelere isto, quo obstricta fuerit civitas, a poeta comprehensa contendentibus, facile intelligitur.*

Jam de anno, cui probabiliter hoc carmen adsignandum sit, ut paucis dispiciamus, haud alienum videtur. Gravem eum fuisse tempestatibus, et magna Tiberis exundatione insignem, ex initio carminis facile quidem poni potest; quae tamen quum saepius acciderint, et semper in prodigiis habita fuerint; ad quaenam hocce carmen respiciat, dictu est paullo difficilius. Sanadonus quidem (ut aliorum opiniones de prodigiis, Caesaris caedem a. DCCX. insequutis hic cogitantium taceam) scriptum putat hoc carmen a. DCCXXVII. Cui quidem opinioni patrocinari videtur hoc, quod eodem anno Caesar Princeps *(Dio LIII.* 11.) *a Senatu adpellatus fuerit, et nocte insequenti Tiberis plana Romae loca inundaverit: enimvero, quum haec inundatio pro fausto omine accepta fuerit (Dio LIII.* 17.): *alia contra in hoc carmine memorentur, quae nec in hunc annum cadant, nec a Dione, vel alio quopiam ad h. a. adnotata sint, praestat cum Massono hujus carminis natalem facere annum DCCXXXII. Hoc*

enim ineunte (Dio LIV. init.) ἥτε πόλις πελαγίσαντος αὖθις τοῦ ποταμοῦ ἐπλεύσθη, καὶ κεραυνοῖς ἄλλα τε πολλὰ ἐβλήθη, καὶ οἱ ἀνδριάντες οἱ ἐν τῷ Πανθείῳ, *cet. quae omnia initio carminis optime respondere videntur. Deinde quod idem Massonus observat, tum Augustum ad bellum adversus Parthos suscipiendum poeta exhortatur, manifesto significat, Augustum de ista expeditione cogitasse. Quod idem Augusti consilium huic anno adsignat Dio LIV. 6.*

His praemissis jam ad ipsam argumenti tractationem accedamus, quam ita fere instituit Horatius: Horrenda prodigia, quae ipsa perniciem reipublicae allatura videbantur (vv. 1 — 20.), gravem Deorum, quam quidem bellorum civilium sceleribus in nosmet convertimus, iram portendunt. Novas adeo intestinorum bellorum calamitates, quibus ista scelera Dii vindicaturi sint, nobis imminere (vv. 21. — 24.) quum nova ista prodigia facile fidem faciant; rationes ineundae sunt, quibus labantem civitatem sustentemus. Procuranda adeo ista prodigia, populusque sacris piacularibus ab isto scelere purgandus. At quum nemo fere fit, qui ab isto scelere purus, sacra ista recte faciat, Jovem oremus, ut Deum aliquem, qui nos expiet, ad nos descendere jubeat vv. 25 — 30. Atque utinam Dii πατρῷοι, *gentis nostrae miserti, ad nos venire ne dedignentur! utinam tu Apollo, venias, seu tu, sive tu, o Venus, sive tu, o Mars, auctor generis, sive tu — jam inter nos versaris, o Mercuri, latensque sub Augusti specie, Expiatoris nomen haud aspernaris! vv. 31 — 44. Sic te o Caesar, ut diu inter nos maneas, ad rempublicam erigendam, et ab hostium incursionibus vindicandum, enixe precamur.*

Adnotationes.

v. 1 — 20. Magna vis statim in exordio. Poeta tantorum prodigiorum metu perculsus, et, ut fert humana natura, graviora praeteritis extimescens mala, deorum iram, urbi quippe, populoque Romano, si ulterius progrediatur, funestissimam, et cui satiandae respublica satis jam poenarum dederit, deprecatur. Vulgaris sententiarum ordo atque eloquutio erat: gravi calamitate Dii irati adflixere rempublicam, iramque ipsorum necdum satiatam ostendunt prodigia, quae, nisi rite procurentur, Deorumque ira expietur, fatalia atque exitiosa reipublicae futura sint, necesse est. In hoc quoque poetam agnosce, quod ipsas statim calamitates atque prodigia enarrat, et quod iram Deorum soli Jovi adscribit. *Satis* adeo poenarum exactum est a nobis, tam gravia jam perpessi sumus mala, ut novis plane succumberemus. Sic V. 17. 19. *Dedi satis superque poenarum tibi.* Virgil. Ge. I. 501. *satis jam pridem sanguine nostro Laomedonteae luimus perjuria Trojae.* cf. Claudian. de bello Gild. 36. dum *Pater*, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, Jupiter *misit terris* graece, pro, in terras, defudit in terram *nivem* solito copiosiorem, qua adeo Tiberis intumesceret, atque exundaret. Id quod erat in prodigiis. Tacit. Annal. I. 76. — *Dirae* res dicuntur, quae sunt mali ominis, ut Virgil. Ge. I. 488. *diri cometae.* Ovid. Met. V. 550. *dirum mortalibus omen.* adeo aversandae, horrendae, ut hic de *grandine.* — 2. Splendida imago Jovis Fulguratoris, qui reducta dextra fulmen molitur, qualis fere in monumentis est obvius. *rubenti*, fulmine, quod tenet, irradiata; ornate. Sic aquila, *fulminis vector* eodem illuminatus *ardens* dicitur Stat. Theb. IX. 858. Ita accipi possit Virgil. Aen. VII. 141. *Hic Pater omnipotens ter caelo clarus ab alto intonuit.* v. ad I. 4. 8. — Quum fulmina, βέλη, κῆλα Διός, uti Latinis *tela Jovis*, dicantur, proclive sane erat, de iisdem dici *jaculari*, *vibrare*, *moliri*, *torquere*, ut saepius. Hic vero concise dictum pro, jaculando attingere, ferire fulmine, ut Ovid. Ibis v. 49. et propius ad h. locum Amor. III. 3. 35. *Jupiter igne suo lucos jaculatur et arces.* — *Arces* τὰ ἄκρα loca edita, colles; unde *arces*, *sacrae* pro templis in locis editis, inprimis vero h. l. pro Capitolio, Jovis, aliorumque Deorum templis ornato. Quum fulmen per se notionem irati numinis e priscorum hominum opinione injungat, (hinc *iracunda* I. 3. extr. ubi v. not.) quanto gravior Deorum ira sit necesse est, ubi odio

gentis, in qua praecipua ipsorum religio fuerat, quasi derelicturi eam, templa ipsi sua fulmine prosternunt. Hinc ea res in maximis prodigiis habita.

v. 5. 6. Cum vi repetitum *terruit*, h. e. timorem, metum injecit, *ne* cet. *Gentes* possis accipere de populis Romae vicinis, municipiis, ut Juvenal. VIII. 239. de Cicerone praesidia in municipiis collocante: *ponit ubique praesidia attonitis et in omni gente laborat.* Augustior tamen, et poeta dignior exsistit imago, si universi orbis terrarum populos inundationis Deucalioneae metu perculsos intelligas, Romano sensum suum cum caeteris communicante. — *ne rediret s. P.* E natura animi humani petitum et hoc, ut gravi aliquo instante periculo similes praeteriti temporis casus atque calamitates in memoriam revocet, easque metuat. — *seculum Pyrrhae*, tempora illa, illud diluvium, quod sub Deucalione et Pyrrha fuit; docte. Res ipsa vel ex Ovidio satis nota. *Pyrrham* posuit, tanquam poeta, adeoque in hoc non argutandum. Nostrum locum ante oculos habuit Claudian. de Bello Gild. 43. re tamen in majus aucta: *Remorumque sonos et Pyrrhae secula sensi.* — *grave*, exitiosum terrarum orbi, ipsa inundatione. — *questae* exquisitius, propter adjunctam calamitatis notionem, pro vulgari, quae vidit, *nova monstra*, rerum omnium perturbatum ordinem, rem nec visam antea, nec fando auditam, diluvium. *Monstrum* poetis de re inusitata, quae animum percellit, dici, satis notum. Sic primam navem Catullus Epith. Pel. v. 15. vocat *monstrum.*

v. 7 — 12. Diluvium istud, quod montes altissimos, totumque adeo terrarum orbem e poetae mente occupaverat, picturis quibusdam, adsumta prisca idea mythica, amplius exornat poeta. Proteus, qui Neptuni armentis praeerat, eadem agere et pascere dicebatur. v. Homer. Od. Δ. 385 sqq. Virgil. Ge. IV. 395. et Claudian. laud. Seren. 128. Jam. pro vulgari, mare summos montes occupabat, exquisitius erat, belluae marinae super montes ferebantur, in montibus, aquae submersis recubabant, et pro hoc doctior erat ratio. *Proteus omne pecus* Neptuni, phocas (*Nerei sinum pecus* eodem sensu dixerat Liv. Andronicus; v. Scriver. Collect. fragm. trag. p. 1.) *egit visere*, graece, pro, ut viserent, et hoc gravius pro simplici, egit in altos montes. Nam *visere* innuit stuporem animalium peregrina, sibique ignota loca pererrantium. Sic III. 4. 33. *Visam Britannos hospitibus feros*, et Ovid. Met. IV. 294. *Ignotis errare locis, ignota vi-*

dere flumina gaudebat. Ceterum major gratia ac veritas huic phantasmati accedit, quod belluae marinae, mari commoto, e fundo excitae in superficie ejus adparere soleant. v. ad I. 3. 18. — *Piscium genus* antiquo sermone, ut Lucretii *genus aligerum, squamigerum*, I. 163. *genus aequoreum*, Virgil. Ge. III. 243. φῦλα πόντου in fragm. Eurip. apud Valken. Diatr. p. 146. ἀλίτροφα φῦλα, Oppian. Hal. I. 96. *haesit* impeditum, *summa ulmo* summis arborum cacuminibus; Pisces non satis libero natatu gaudebant, arborum ramis impediti. *sedes*, nobiliori vocabulo, de nidis avium. *nota*, consueta, propria. Sic *nosse* dicimur *loca*, quae inhabitamus, v. Drakenb. ad Sil. XVII. 22. Burm. ad Prop. I. 6. 1. Sic *noti vultus* in Virgil. Aen. I. 684. sunt proprii, sui, uti optime Heyn. *Columbas* poeta posuit, pro palumbis, genus pro specie. v. Obss. — *Damas* nominat, quod eae altissimas rupes inhabitent, quibus adeo *aequor* undae *superjectae*, effusae erant in eas, quas aqua cooperuerat. — *natarunt*, abreptae sunt undis, nihil amplius. Hinc *pavidae*, cum delecta; etsi et alias hoc epitheton de iis frequentetur, ipsarumque naturam exprimat. Montes igitur altissimos diluvium istud occupasse, uberius his vv. exposuit poeta, et quidem speciali piscium, silvis, adeoque summis montium jugis innatantium, et damarum, undis abreptarum, imagine. In his sane, per se consideratis, nihil video; quod Horatium dedeceat. Plurimi tamen intpp. Porphyrii fere, (forte et Senecae Nat. Qu. III. 27. Ovidii luxuriem in isto (Met. I. 304.) *Nat lupus inter oves, fulvos vehit unda leones.* vituperantis) qui leviter in re tam atroci et piscium et palumborum mentionem injectam pronuntiaverat, auctoritatem sequuti, hanc diluvii descriptionem pro atrocitate rei poeta parum dignam judicant. Aliter paullo habet, si quaeras, an ista per partes diducta rerum delineatio huic loco, huic carmini consentanea sit. Sic vero poetam statim in v. 6. substitisse mallem; etsi ad excusandum eum valere puto hoc, quod hac ipsa descriptione timorem, Tiberis inundatione gentibus injectum, amplificare voluerit. Omnino in talibus locis quae exquisitiorem aliquem ornatum vel doctrinam admitterent, veteres (ut recentiores taceam) non satis sibi interdum temperasse, reique, quam describerent, imaginum copia, uberiorique expositione, quibus tamen ibi locus non esset, virtutem aliquam, ac vim conciliare voluisse, plures jam mo-

nuere. Ita de Timavi descriptione judicat Heynius ad Virgil. Aen. I. 244. Exc. VII. p. 142. Quae ingenii luxuria Ovidio fere est propria. Vide v. c. quomodo idem argumentum tractaverit Met. I. 296. Ineptissime vero in eodem versatus est Nonnus Dionys. VI. 229. inprimis 259. sqq.

v. 13 — 20. Eandem et nos metuebamus inundationem, Tiberi alveum suum egresso, Romamque versus exundante. Quod naturalibus ex causis facile accidit, ut Tiberis, nivium solutarum, imbriumque copia adauctus, vel ventis ab ostio, quo in mare Tyrrhenum meatum habebat, reverberatus atque repulsus, sinistra ripa, quae Romam spectabat, quaeque depressior erat altera, exundaret, atque ibi stagnaret; praeclare hoc poeta irae Tiberini ejusdem fluvii Dei tribuit. Sic apud Ovid. Met. XI. 208. Neptunus, Laomedontis perjuriam ulturus: *omnes inclinavit aquas ad avarae litora Trojae.* Jam in adornanda indignationis iraeque Tiberini causa praeclaro artificio poeta eam ab Ilia, de nece Caesaris, et, quae eam insequuta sunt, bellis civilibus apud Tiberinum graviter conquesta eique ultionem mandante repetit; quo ipso poeta adsecutus est hoc, ut et Caesaris originem divinam tangeret, ipsosque Deos ob illius necem atque civilia bella populo Romano infensos, tantumque scelus ulturos significaret. Id quod maximam ad absterrendos Romanorum a novis bellis intestinis animos vim habere, Augustoque summam rerum auctoritatem conciliare debuit. *Vidimus*, graviter dictum, adjunctam enim stuporis ac metus habet notionem. v. v. 8. — *flavum Tiberim*, Deo adcommodatur epitheton, a colore fluvii ex arena flavo in eum translatum, v. I. 9. 8. II. 3. 18. Virgil. Aen. VII. 31. Ovid. Met. XIV. 448. Hinc *Tiberin turbidam* vocat Sidon. ep. 5. — *undis fluvii violenter retortis litore Etrusco*, a litore Etrusci s. Tyrrheni maris, in quod influebat Tiberis, adeoque in ejus ostio compressis, retroque, versus caput, violenter actis. Rem optime illustrat locus Senecae Nat. Quaest. III. 26. ubi in causis, cur flumina subito excrescant, et eam ponit, *si crebrioribus ventis ostium caeditur, et reverberatus fluctu amnis restitit; qui crescere videtur, quia non effunditur.* adde Plin. Ep. VIII. 17. 2. Quod igitur natura facile acciderat, graviter hoc Deo tribuit poeta. Alii litus Etruscum de dextra Tiberis ripa, quae Etruriam spectabat, accipiunt. — At, quum et altior fuerit, neque *violentia*

opus erat, neque *retorquebantur* quidem tunc proprie undae. Aliter habet in Statii loco Silv. II. 6. 65. *seu Tibridis impetus altas in dextrum torsisset aquas.* tunc enim aquarum violento impetu opus erat, si in dextram ripam, altiorem eam, torquerentur. Multo languidius alii *violenter* cum sqq. *ire dej.* conjungunt. — *Ire dejectum*, ruinam molientem, parantem, irruentem in *monumenta Regis*, opus a Numa rege exstructum, quod a poeta ulterius designatur per *templa*, aedem *Vestae*. *Monumenta* de aedificiis publicis dici, satis notum est; v. Ruhnk ad Vellei. I. 11. p. 43. Penetraverat adeo, atque stagnabat Tiberis in ea maxime fori Romani parte, in qua Vestae aedes esset. Hanc vero fluvium inprimis petere poeta fingit, quod ea ignem, aeternitatis imperii Romanorum pignus certissimum, servaret, qua submersa ipsa imperii firmitas subrueretur, atque labaret. Aliter Ouwens Noct. Hag. p. 352. qui Tiberinum Vestam quod Iliam sacerdotem suam non conservasset, ulcisci voluisse a poeta innui putabat; quod tamen a consilio poetae satis alienum videtur. Erat vero Vestae templum a Numa rege exstructum atque consecratum. Hinc Ovid. Fast. V. 259. memor forte hujus loci vocat illud *regis opus placidi.* Quod si per monumenta regis cum Intpp. ipsam Numae domum regiam intelligere malis, non intercedam, modo utrumque unius ejusdemque loci habeas; quod Ovidii Fast. VI. 257. sqq. Trist. III. 1. 30. et Serv. ad Virgil. Aen. VII. 153. docte adseruit Ouwens l. l. p. 353. Habitabat nimirum Numa *propter aedem Vestae*, ut Solinus loquitur c. II., h. in atrio ejus, *in Regia, quae adhuc ita adpellatur.* Hinc intelligitur, quare et Horatius Numae regiam simpliciter monumenta *regis* dixerit.

v. 17 — 20. Dederat hoc *querenti*, querelis, precibus *Iliae*, conjugis suae. *Jactat*, profitetur, praestat se; sed illud cum delectu propter sequ. *nimium* et *uxorius*; forte et respectu aquarum late effusarum, *ultorem nimium*, uxoris precibus nimis indulgendo, sicque nimis evagando. Alii jungunt *nimium querenti*, quod esset de femina, vindictae insatiabili, quum satis jam pridem Caesaris necem Roma luisse videretur. Potest et jungi: *nimium jactat;* sed praestat prior verborum structura, eadem quidem sententia, sed forma magis poetica: utque sic jungantur verba (non vero, *nim. quer.*) suadent inprimis seqq. *Jove non probante* et *uxorius* amnis. — *et vagus labitur*, eva-

gatur, exundat *sinistra*, quae Romam attingebat, ***ripa. Labi*** alias de placido aquarum cursu, nunc de vehementiori, et citatiori. Tibull. I. 8. 48. de aetate: ***non tardo labitur illa pede.*** ubi vide Heyn. Vim quoque verbo addit adi. ***vagus.*** — ***Ultra, quam fas erat,*** quam fatis concessum erat, pro hoc graviter dixit, ipso ***Jove*** tantam ultionem ***improbante.*** Quum Jupiter fatorum ordinem servare, custodire dicatur, fata vero, quae Romam aeternam esse decrevissent, Tiberis inundatione, quae ipsi reipublicae exitium minaretur, perverti atque immutari viderentur; praeclare poeta Jovem indignantem, Tiberisque ausum paullo immanius improbantem inducit. Terreri enim Romam, non perdi volebat, uti jam bene Schol. — ***uxorius,*** qui Iliae precibus nimia exundatione indulgebat. Virg. Aen. IV. 266. ***pulchramque uxorius urbem exstruis.*** Simul declarat poeta Tiberim, tanquam Iliae maritum. Antiquum igitur mythum, ut consilio suo adcommodaret, innovavit hactenus, ut Iliam s. Rheam Tiberi elocaret, quum alii Anienis uxorem statuant. Ovid. Amor. III. 6. 45. v. Serv. ad Virgil. Aen. I. 273. Quam tamen varietatem eo magis isti mytho inferre licuit, quod Anio Tiberi influat. Cum nostro facit Claudian. in Prob. et Olyb. cons. v. 225.

v. 21 — 24. Interpretatur portenta, et ex iis auguratur nova bella civilia, plane ut Virgil. Ge. I. 489. sqq. Quum homines sensu adhuc rudi atque inculto graviorem quamcunque calamitatem a deorum ira repetere soleant; consentaneum sane erat, ut etiam bella, maxime civilia iis gentibus, quae vel ipsorum cultum neglexissent, vel alio quocumque graviori scelere obstrictae essent, ab iisdem immitti crederent. Atque hujus rei causas poetae fere memorant, etsi interdum paullo longius petitas. Sic V. 7. 18. *scelus fraternae necis* h. parricidium Romuli in causis insequuti belli civilis ponit. Jam cum ipsis bellis civilibus, quae poenae loco a Diis infliguntur, novo se aliquis populus scelere obliget. (v. ad v. 29.) quae novam adeo Deorum iram excitent, novasque poenas exposcant; poeta ab utroque hoc, et Caesaris nece, bellisque, quae mox exarserant, civilibus, novas inde belli intestini calamitates tanquam fonte derivat, easque ut verax augur ex istis portentis praemonet, atque vaticinatur. Declarat eas per posteritatem Romanam civilibus majorum suorum turbis attritam atque exiguam factam, remque adeo pu-

blicam civibus exhaustam. *Juventus*, serior posteritas Romanorum *rara*, attenuata, exigua facta, sic *raros Quirites* dixit Manil, V. 123. *vitio parentum* graviter, pro, civilibus majorum bellis, *audiet cives acuisse ferrum — pugnas*, variata oratione pro vulgari, et pugnam s. manum conseruisse. *Cives* proprie, nam si dixisset, *nos*, vel *Romanos acuisse f.* dubium fuisset, utrum de bello externo an civili poeta loqueretur. Non igitur ad ellipsin paullo duriorem h. l. confugere est necesse, quasi dictum sit pro, *cives* contra cives *acuisse* ferrum. — 22. Satius fuisset, multo magis expediisset, si his armis hostes Romani nominis debellati fuissent. Pro his cum delectu posuit *Persas*, h. Parthos, (nam illi ab his victi cum iisdem coaluerant) qui crebris incursionibus Romanos vexarant, quin et clade sub Crasso afflixerant. Hinc *graves* Romanis, infesti, molesti ipsorum incursionibus in ditionem Romanam. Sic βαρὺς Πέρσαισι Alexander audit Theocr. XVII. 19. Ceterum eandem sententiam, paullo aliter exornatam, habes infra I. 35. 38. V. 7. 7. adde Lucan. I. 8 sqq. *Quis furor o cives? — — quumque superba foret Babylon spolianda tropaeis Ausoniis, umbraque erraret Crassus inulta, bella geri placuit nullos habitura triumphos.*

v. 25 — 40. Ut igitur tanta, quae reipublicae interitum minentur, mala avertantur; prodigia ista procuranda, populusque isto scelere novis sacris faciundis, καθαρμοῖς, exsolvendus est. Sed quum nemo facile, qui, omnis labis atque contagionis expers, ista rite curare queat, reperiatur; Deo opus est, qui ea faciat. Enimvero, quisnam Deorum hasce sibi partes injungi patietur? quem exorabimus? quum omnes, vel ipsi Dii tutelares, nos quippe ἐναγεῖς, aversari videantur. Commemoratis deinceps Diis Romanorum tutelaribus in Mercurio subsistit, quem sub Augusti persona inter ipsos Romanos commorari, solumque reipublicae erigendae firmandaeque parem praedicat. — *Quemnam* Deorum *populus* Romanus *vocet*, precibus expetat *rebus* (casu tertio) *imperii*, sc. auxilio, qui *res imperii ruentis*, h. imperium, rempublicam labefactatam, ruinaeque proximam sustentet? *Res imperii*, accipiunt fere post Cruquium de partibus, quibus imperium constituitur, majestate populi, libertate, et dignitate: sed est simpliciter dictum pro imperio ipso, republica. *Rem Romanam* eodem sensu vel prosaici scriptores usurpant. *Res Asiae* Virgil. Aen. III. 1. *res Italae* Epist. II. 1. 2. *res caeli tenere* de

Jove Ovid. Fast. V. 125. conf. I. 12. 14. *res imp. ruentis* est exquisitius pro, *res i. ruentes*, quod gravius dictum pro, concussae, labefactatae. Nimirum *stare* respublica dicitur, quae statu incolumi ac felici gaudet; (v. ad I. 35. 14.) *concuti* contra, *ruere*, intestinis motibus vel bellis externis adtrita. Ita fere *res labantes* adhibuit Tacit. Hist. II. 86. res nota. — *qua prece*, docte, antiqua voce. Quum preces certis quibusdam formulis conciperentur, certisque modis canerentur, eaedem mox *carmina* dictae. Respicit vero morem Romanorum, nova religione, novisque ritibus in graviori reip. periculo Deos colentium. Hinc et Vestam novis precum formulis tentandam atque exorandam ait. — *fatigent*, obtundant, lacessant (II. 18. 11.) eam precibus, hic vero ab effectu, permoveant precibus, ut nobis succurat. *Virgines*, Vestales. Sic *tacita virgo* simpliciter de Vestali III. 30. 9. *sanctae*, communi sacerdotum epitheto, h. l. vero cum delectu, quae, nullo quippe scelere pollutae, Vestam facilius exorent. Hinc iis praecipue in magno reip. discrimine cura sacrorum demandata. Atqui vel harum *carmina*, preces illas solenni formula conceptas *minus* omnino non *audiebat*. Dii *audire* dicuntur preces, quas ratas habent, quibus eventus respondet; irritae contra sunt, quae ad eos non perveniunt, in auras disperguntur; res nota. *Vestam* ad partes vocat, tanquam maximum Romanorum numen tutelare, uti Virgil. Ge. I. 498. in loco nostri simillimo: *Dii patrii Indigetes, et Romule* Vestaque mater, quae Tuscum Tiberim et Romana palatia servas *hunc saltem everso juvenem succurrere seclo ne prohibete.*

v. 29. Magnam haec de Deorum auxilio dubitatio vim habet, et egregie animi humani in magno discrimine de salute desperantis naturam declarat. Pro vulgari igitur: Quum Vesta nostras preces respuat, ecquis Deorum nostrum scelus expiabit? quis ad sacra ista procuranda exorari se patietur? praeclare poeta, *cui dabit partes*, hoc munus injunget, demandabit *Jupiter expiandi* istud *scelus? Scelus* τὸ ἄγος bellorum civilium, paullo ante v. 23. et 47. *vitium* dictum. *Scelus* quoque Lucan. I. 2. et *nefas* eidem v. 6. quod utrumque idem hac de re conjunctum adhibuit v. 37. *Jam nihil, o Superi, querimur, scelera ipsa nefasque hac mercede placent.* A Jove vero, tanquam summo Deorum hominumque rege, Dii quoque, quae exsequantur, mandata accipiunt. In enumeratione ipsa Deorum delectum adhibuit poeta, tute-

larium fere implorans auxilium, quibus adeo Roma inprimis curae cordique esse deberet, adjectis rationibus, quae eorum opem sperare jubeant. Idem sententiarum progressus in Choro Aeschyli, per partes cum nostro loco comparando, ubi eadem generalior Deorum cum dubitatione praecedit invocatio, Sept. adv. Th. v. 11 sqq. τίς ἄρα ῥύσεται; τίς ἄρ' ἐπαρκέσει θεῶν ἢ θεᾶν; πότερα δῆτ' ἐγὼ ποτιπέσω βρέτη δαιμόνων;

v. 30. Vigor accedit vv. oratione ad ipsos Deos directa. Primum Apollo invocatur, vel quod ei ante sacra fierint, quam libri Sibyllini, quibus praeesset, inspicerentur, vel quod Deus erat fatidicus, vates. Jam vero vates cum antiquissimis temporibus voluntatis Deorum haberentur interpretes, iidemque ostenta atque prodigia, quibus Dii voluntatem suam manifestarent, sacris instituendis procurarent, hominesque scelere contactos, quippe sanctissimi habiti, lustrarent: hoc idem, ut alia, ad Deos transtulere, Apollinemque fata a Jovo edoctum, μάντιν, Διὸς προφήτην induxere. Virgil. Aen. III. 251. *Quae Phoebo pater omnipotens, mihi Phoebus Apollo praedixit.* res nota. Quam rationem ut hic amplectendam statuam, suadet inprimis adi. *augur* v. 32. *Tandem* cum vi, ad desiderium exprimendum. *venias*, nos expiaturus. — 31. Praeclara idea Dei venientis, ita, ut non cernatur oculis; quod in Deorum ἐπιφανείᾳ fere solene. v. Heyn. Exc. XIII. ad Virg. Aen. II. p. 152. *nube amictus*, involutus, circumdatus, ut Virg. Aen. I. 412. *humeros*, νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους Homer. Il. ε. 186. *candentes*, candidos, e quibus, quum ex antiquo vestimentorum genere nudi esse solerent, praecipua pulchritudo elucebat; in Diis pertinet ad augustam eorum speciem. De Apolline Valer. Flacc. II. 492. *neque enim tam lata videbam pectora — nec tales humeros pharetramque gerebat Apollo. Candentes* tamen hic explicare malim, refulgentes nubes, nimbo lucido, ut supra v. 2. *rubente dextera.* Sic Valerius Flacc. I. 346. Iasonem, vellus aureum portantem, dicit *humeros ardentem vellere rapto.* Praeclara vero imago Apollinis propitii! Nimbo enim lucido Dii adparent, si propitii; atra contra, si irati. Homer Il. α 47. de irato Apolline: ὁ δ' ἤιε νυκτὶ ἐοικώς.

v. 33. 34. Jam Venerem, *Aeneadum* quippe *Genetricem* (Lucret. I. 1.) gentisque Iuliae matrem creditam, ut genti suae succurrat, implorat. Causam hanc, quae Venerem facile ad tutandum populum Romanum permoveret, Romanis et satis co-

gnitam, et, ne eandem, in Marte mox allegandam, bis adferret, poeta consulto omisisse videtur. Aeschyl. l. l. v. 139. Καὶ Κύπρις, ἅτε γένους προμάτωρ, ἄλευσον, σέθεν ἐξ αἵματος γεγόναμεν· λιταῖς σε θεοκλύτοις ἀπύουσαι πελαζόμεθα. — *Sive tu mavis* venire. Observa omnino orationis variatae copiam, *venias precamur, sive tu mavis, sive respicis, patiens vocari* cet. *Erycina* Venus, ab Eryce Siciliae monte, in quo ejus templum erat, ab Aenea, ex vulgari antiquitatis fama, quam et Virgil. Aen. V. 759. seqq. sequutus est, conditum, sic dicta; per vulgato poetarum more, Deos a locis, ipsorum religioni dicatis, indigitantium. De Venere Erycina v. Theocr. XV. 101. Pausan. VIII. 24. p. 646, qui pariter Ἐρυκίνην simpliciter laudat, et quae erudite disputat Heynius ad Virgil. l. l. Exc. II. p. 649. et in Antiqu. Aufss. T. I. p. 136. — *ridens* solenni ac perpetuo epitheto. Nam in muneribus inter Deos distribuendis obtingere huic Deae μειδήματα sec. Hesiod. Theog. 205. Hinc φιλομμειδής, μειδιόωσα, γελάοισα caet. passim poetis audit. Hom. H. in Ven. 2. ἥ τε βροτοῖσι μείλιχα δῶρα δίδωσιν, ἐφ' ἱμερτῷ δὲ προσώπῳ αἰεὶ μειδιάει. Nolim igitur h. l. pro, benigna, propitia, quatenus omnino risus Deorum in signis favoris poni soleat, dictum accipere. *Jocus*, tanquam Deus in Veneris comitatu; novo sed praeclaro, reique apto phantasmate; quod, an alibi reperiatur, nescio. Nam qui Ἵμερον (ex Hesiod. Theog. 201.) hoc exprimi putant, admodum indocte, ne quid gravius dicam, hic versantur. Sic vero Noster Ep. I. 6. 65. *sine amore jocisque nil est jucundum*, Mimnermea vertens, τίς δὲ βίος; τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης; Sic *furtivi joci* Ovid. A. A. III. 640. pro quo male, puto, *viros* ibi Heins. reposuit. *Cupido* filius Veneris, perpetuus ejusdem comes res nota. *circumvolat*, pro vulgari, comitatur, sed illud innuit Jocum et Cupidinem alatos; quod de Amore quidem satis constat. Sed et Joco praeclaro figmento alas poeta tribuere poterat. Non igitur opus est, ut generalem τοῦ *circumvolat* notionem inde adsumas, quae esset, comitatur sequitur.

v. 35. 36. Sive tu tandem, o Mars, gentem tuam, cujus parens es et auctor, propitio vultu adspicis, ejusque curam suscipis. Observa orationis variatae vim ac gravitatem. Tu, qui *auctor* es generis nostri, diu *neglecti a* te, quod non tuitus es, cujus curam non gessisti, avertendo bella civilia, tandem *respice* illud, ei subveni. *Respiciunt* Dii, cujus curam gerunt, cui pro-

pitii sunt, satis obvio sensu. ἐπιβλέπειν eodem sensu adhibuit Calimach. fr. Bentl. CXXVI. εἰσορᾶν Eurid. Herc. f. 778. *genus et nepotes*, copia poetica dictum, cum alterum sufficeret. Ceterum eandem sententiam eadem vi extulit Aeschyl. l. l. v. 104. τί ῥέξεις; προδώσεις παλαίχθον, Ἄρης, τὰν τεὰν γᾶν; et 135. σύ τ', Ἄρης, Κάδμου ἐπώνυμον πόλιν φύλαξον, κήδεσαί τ' ἐναργως.

v. 37 — 40. Additos a poeta hos vv. puta, et ad *auctorem* illum, quem et Romulum, tanquam Deum indigetem, dicere potuisset, bellique civilis diuturnitatem declarandam; et quod ingenii impetum in loco, qui exquisitiorem aliquem ornatum admitteret, facile luxuriantis aegre comprimeret. Suavitas insuper accedit huic loco ex oppositione vv. 33. 34 — 37. qui tandem satiatus es longis, continuis bellis civilibus. Notae sunt poetarum de Marte, bellorum insatiabili, ideae. Sic Homerus hunc Deum ἀκόρητον μόθου, Hesiod. sc. Herc. 59. ἆτον πολέμοιο, et 346. ἀκόρητον ἀϋτῆς vocat. De eodem Stat. Theb. VII. 11. *arma tubasque insatiatus habet*, ubi forte leg. *avet*. Eadem notione idem poeta Caesarem *fessum bellis* vocat Silv. I. 1. 23. ubi Marklandum *fisum bellis* male reposuisse, suo loco docebimus. Per *ludum* Graecorum ἄγαλμα, ἄθυρμα, παῖγμα, quod, quidquid alicui Deo proprium sit ut Baccho vites, Palladi olea, denotet, hic exprimi putabat Heins. Lectt. Theocr. c. 21. p. 368. Quod etsi per se verum sit; vividior tamen atque erectior erit imago, de ludis Romanorum gladiatoriis desumta, qua adeo Mars caesorum hominum adspectu laetari dicatur. Plane ut I. 28. 17. *Dant alios Furiae torvo spectacula Marti.* 38 — 40. Praeclare amplificatur imago hujus Dei, per speciales ideas. Omnino in genere tenendum, Deos a poetis ita describi, quasi iis muneribus ac studiis, quae sibi propria sunt, admodum delectentur, eaque unice sectentur. Jam pro vulgari, qui bello delectatur, specialiores imagines, quae secum fert bellum, posuit. Memoratur adeo *clamor* sc. pugnantium, ἀλαλητὸς, ἀϋτή, cet. Homer. H. in Min. 2. ἣ σὺν Ἄρηϊ μέλει πολεμήϊα ἔργα, περθόμεναί τε πόληες, ἀϋτή τε πτόλεμοί τε. Nostrum ob oculos habuit Sil. IX. 555. de Matre: *quanquam lituique tubaeque, vulneraque et sanguis, et clamor, et arma juvarent.* et Val. Fl. III. 83. de eodem, praelium ingresso: *ubi ingentes animae, clamorque tubaeque sanguineae juvere Deum.* — *galeae leves*, πήληξ φαεινή (Homer. Il. *v.* 805.) κόρυς παμφανόωσα (Il. ζ. 473.) παναίθη (Il. ξ. 372.) ad ornatum

igitur pertinet, fulgentes. Nisi poeta exquisitiorem rationem sequutus sit, galeasque, armorum conflictu attritas adeoque leves factas innuere voluerit. Talium vero adspectu Mars delectabatur. Mire huic imagini favet suavissimum Antipatri Sid. c. 19. (Anal. Br. II. p. 14.) ideo huc transferendum: Τίς θέτο μαρμαίροντα βοάγρια; τίς δ' ἀφοίνικτα δούρατα, καὶ ταύτας ἀῤῥαγέας κόρυθας; ἀγκρεμάσας Ἄρηι μιάστορι κόσμον ἄκοσμον; οὐκ ἀπ' ἐμῶν ῥίψει ταῦτά τις ὅπλα δόμων; ἀπτολέμων τάδ' ἔοικεν ἐν οἰνοπλῆξι τεράμνοις πλάθειν, οὐ θριγκῶν ἐντὸς Ἐνυαλίου· σκῦλά μοι ἀμφίδρυπτα, καὶ ὀλλυμένων ἅδε λύθρος ἀνδρῶν adde Meleagr. c. CXV. (Anal. Br. I. p. 33.) et Leonidae XLVII. (Anal. Br. I. p. 232.) Ita quoque h. l. accepit Stat. Th. II. 710. Ceterum iisdem specialibus ideis Palladis studia insignivit Callimachus H. Lav. P. 44. eam ἵππων καὶ σακέων ἁδομέναν πατάγῳ dicens. et Aristoph. Equ. 549. de Neptuno: ᾧ χαλκοκρότων ἵππων κτύπος καὶ χρεμετισμὸς ἀνδάνει. 39. 40. *Marsi* (v. Obss.) Italiae populus, Romanorum socii, eorumque clarissimi ac fortissimi milites, omnes *pedites*. v. II. 20. 18. III. 5. 9. Virg. Ge. II. 167. *acer*, iratus, ferox *vultus in hostem*, equitem, ex oppositione Marsi peditis, *cruentum* np. ex acceptis a Marso vulneribus. Graphice prorsus exornavit poeta, quod vulgare erat, Mars delectatur pugna, congressu militis cum hoste.

v. 41 — 44. Vel si tu, Mercuri, jam ad nos descendisti, inter nos versaris, sub Augusti persona. Praeclarum phantasma, quo Augustum Romanis tanquam eum, qui rempublicam solus restituere, motus civiles componere, imperiique majestatem reparare queat, repraesentat. Praeclarum et hoc, quod ex Diis Mercurii partes Augusto tribuit. Erat enim Deus ἀλεξίκακος, ἀκάκησιος, et quod est adpositissimum, κριοφόρος, *expiator*, qualis etiam in Gemmis conspicitur cf. Pausan. II. 3. et IX 22. Forte et Mercurii juvenilem habitum ac pulchritudinem respexit, Augustum v. *Juvenis* indigitando. — *ales*, Mercuri, docte. Graecis item πτηνὸς, εὔπτερος, πτερόπους propter πέδιλα πτηνὰ dictus. — *filius Majae*, graece, pro vocativo, ut saepius. *almae*, πότνιας, solenni Dearum epitheto. *mutata figura*, εἶδος ἀμείψας, deposita divina specie, sumtaque humana, *in terris imitaris*, docta brevitate, pro in terris versaris, *imitatus*, adsimulans speciem *Juvenis* Augusti, solenni adpellatione. Virgil. Ge. I. 500. *Hunc saltem everso juvenem succurrere seclo ne proh.* cf. Wernsdorf. ad

Calpurn. I. 44. (in Poett. min. II. p. 212.) — *patiens vocari Caesaris ultor*, graece, pro *te vocari Caesaris ultorem* τλὰς, ὑπομένων καλεῖσθαι τιμωρὸς K. *patiens*, non recusans, haud dedignatus, in te recipiens, sed illud augustiori specie, tanquam de Deo. *vocuri*, dici, adeoque esse *Caesaris ultor*, adoptati Caesaris filii, ejusdemque adeo vindicis personam suscipere. Pro quo gravius erat: ulcisci Caesarem.

v. 45 — 48. Sequuntur preces ad Augustum, tanquam Deum factae. Oratio in his ita et temperata est, ut utrique et Mercurio et Augusto conveniat. Quum ab Augusto optima quaeque, praesentissimamque reipublicae opem ab eo adlatum iri certo sperare liceat; haec etsi summam votorum suorum efficientia, quaeque unusquisque ex orationis serie facile exspectasset, egregie poeta, quippe certissima plane omittit, et tantum, ut felicitas ista temporum, reipublicae ab eo reddenda, longa ac perpetua sit, precatur. Sententia horum vv. fere eadem, sub varias tantum imaginum species revocata. Commoratur nimirum in ista ut vivide ostenderet, quam gratum acceptumque Romanis Augusti esset imperium, et quantum spei in eo reipublicae ordinandae, et a discordiis civilibus, externisque hostibus tutandae collocaretur. Ceterum colores ex hoc loco petiere Lucan. I. 45. sqq. et Stat. Theb. I. 22 — 31. Cum nostro certasse videtur Virgil. Ge. I. saepius laudato. *Serus* sero *in caelum redeas*, abeas, caelum petas, sed alterum praeclare tanquam de Deo. cf. Lucan. I. 46. Ovid. Trist. V. 2. 51. *Sic habites terras, sic te desideret aether, sic ad pacta tibi sidera tardus eas!* eadem sententiae ejusdem exprimendae περιεργίᾳ. — *diuque intersis*, commoreris *in populo Quirini*, Romuli, hoc nomine inter Deos relati. res nota. *Laetus*, χαίρων, propitius, tanquam numen propitium. Etiam hoc, tanquam de Deo. Sic *volens* III. 30. 16. ubi v. not. Stat. Silv. I. 1. 105. ita h. l. exprimens: *Certus ames terras, et, quae tibi templa dicamus, ipse colas, nec te caeli juvet aula: tuosque laetus huic dono videas dare tura nepotes.* de Domitiano. — *Neve de iniquum*, iratum offensum, *nostris vitiis*. v. ad. v. 29. *aura tollat*. in caelum evehat, nobisque eripiat, *ocior*, ocius, citius discessu parato, propter vitia, quae numina aversantur. Mercurium alatum, ventisque adeo in caelum sublatum etiam hic respici, vix est, ut moneam. Ceterum praeclare Horatius illas aureae aetatis notiones, in qua Dii inter

homines innocentes versabantur, quos deinde, sceleribus imbutos, aversati reliquerant, hic in rem suam convertit. v. Catull. Epith. Pel. et Thet. extr.

v. 49. 50. Maneas inter nos, ut plures de hostibus triumphos agere possis, utque diutius amore populi Romani fruaris. Duo haec poeta, gloriam virtute bellica partam, et amorem populi, quae de Augusto tanquam forti atque bono principe praedicat, maxima momenta facit, quae eundem, ut in terris amplius moretur, permoveant. Jam pro generali: rempublicam diutius capessere, ejus saluti diutius prospicere, ne dedignare ne aspernare (fere ut Stat. Theb. I. 30. *maneas hominum contentus habenis undarum terraeque potens, et sidera dones* seu potius *damnes.*) doctior erat specialis notio, arcendis, debellandisque hostibus rempublicam amplius tutari ne graveris, et pro hoc exquisitissima ratione de Augusto victoriae quippe certissimo, ne fatigeris, ne satieris nimiis victoriis, rebus per longum tempus tam praeclare gestis, multisque jam triumphis (tres memorat Sueton. Aug. XXII.) actis. Plane ut Virg. Ge. I. 504. *Jam pridem nobis caeli te regia, Caesar, invidet, atque hominum queritur curare triumphos.* Sic Statius Silv. I. 1. 23. coloribus ex h. l. ductis de Iul. Caesare: *qui fessus bellis* (non amans amplius triumphos, iisque caelum praeferens) *primus iter nostris ostendit in aethera divis.* — *Hic* in terra, in populo Romano *ames potius,* praeferas, potiores habeas *triumphos. Magnos,* ornat, ut *superbos* I. 35. 3. — *Pater* populi, ob maxima ejus in rempublicam merita, cf. III. 24. 27. Sicque recte *Patris Patriae* nomen Augusto a poeta dari poterat, etsi anno demum V. C. DCCLII. publice ita adpellatus fuerit; nisi potius Augusti tanquam Dei cognomen habeas; quo certe sensu Valer. Fl. I. 11. Vespasianum *Sanctum Patrem* vocat. Bene ibi Burm. est quasi praesentis Dei titulus. Priorem equidem rationem sequor. *Princeps* civitatis, Romano sensu. *Principes* enim *civitatis* dicebantur, qui gratia, auctoritate valerent apud populum, eumque sibi maximis beneficiis devinxissent. Res satis nota. Augustus igitur, adsumto hoc nomine (anno V. C. DCCXXVI. Dio LIII. 11.) et invidiam civium a se amovebat, tantoque acceptior iis erat. Tacit. Annal. I. 1. de Augusto: *Accepit cuncta discordiis fessa civilibus sub nomine Principis.*

v. 51. 52. Augustum circa hoc tempus expeditionem adver-

sus Parthos molitam esse, patet e Dione LIII. 33. p. 519. Praeclare igitur ad eam suscipiendam nomine populi Romani exhortatur poeta, qua ipsa scelus bellorum civilium expiaretur. v. ad I. 35. 38. *neu sinas* graviter, tanquam Deus. *Medos*, Persas, i. Parthos, v. ad v. 22. *inultos* impunitos *equitare*, incursionibus agrum Romanum infestare, sed illud cum delectu, quoniam equitatu praestabant. cf. II. 9. 24. — *te duce* tuis auspiciis, bellum iis tuo ductu inferendo. Sed forte simplicius: te imperium tenente, solenni Impp. adpellatione. v. IV. 5. 1. et 37. cf. Burman. ad Prop. II. 13. 20. Markl. ad Stat. Silv. IV. 1. 46.

ARGVMENTVM C. III.

Dubitari vix potest, quin hoc carmen a. U. C. DCCXXXV. quo Virgilius Athenas proficisceretur, (v. Heyn. vit. Virg. p. CCVII.) ab Horatio scriptum sit. Discedentem eum dum votis pro felici in Atticam adpulsu prosequitur, animus ejus periculorum, quibus eum objectum sentit, cogitatione defixus in ipsum discidii hujus auctorem, dolore ac desiderio abreptus, convertitur. Ita enim fert animi humani natura, ut, quotiescunque gravi aliquo damno adfligitur, vel instantis periculi metu consternatur, ultimas hujus mali causas exquirere, easque, etsi remotissimas, tanquam praesentis infortunii primarias ac fere unicas abominari soleat. Itaque exprobrat poeta istius hominis, qui primus mare tentasset, projectissimam audaciam, qua viam hominibus natura praeclusam patefecerit, suaque sorte majora conando erga Deos ipsos impius fuerit. Eadem igitur fere in hoc

carmine est audaciae atque impietatis notio: dum enim, quae invidit nobis natura, quae adeo nos adsequi noluit, imo vetuit, adpetimus, impietatis notam simul subimus. Hinc ulterius progressus alia temeritatis impiae exempla, e mythica aetate petita, cumulat, qua maxima mala, poenae loco a Diis inflicta, in homines redundaverint. Dum igitur Horatius, ira atque indignatione accensus, audaciam hominum tamquam plurimorum malorum, quibus humanum genus nunc prematur, fontem, periculorumque, quibus nunc amicum suum expositum videt, causam detestatur; hoc ipso doloris sui desideriique adfectum, qui carminis hujus sensus est primarius, vividissime declarat. Hinc intelligitur, quam apte omnia inter se cohaereant. — Carmen ipsum sententiarum gravitate vere Pindarica, eloquutionisque vi atque doctrina maxime est conspicuum: graecos autem poetas Horatium ob oculos habuisse tum ipse orationis color prodit, tum manifestum fit e Servio apud Fabricium, qui v. 9. sqq. ex Alcaeo, et v. 29 sqq. de morbis e Sappho sumta testatur. Initium vero deberi videtur Callimacho, cujus fragm. in Bentl. extat n. CXIV. p. 485. ed. Ern.

Ἁ ναῦς ἃ τὸ μόνον φέγγος ἐμὶν τὸ γλυκὺ τᾶς ζοᾶς
Ἅρπαξας, ποτί τε Ζανὸς ἱκνεῦμαι λιμενοσκόπω.

cf. similis argum. Theocr. ζ, 52 sqq. Meleagri c. VII. et XXX. E nostro fluxit Propempticon Statii Silv. III. 2.

Adnotationes.

v. 1 — 8. Utinam fausta sit Virgilii in Atticam navigatio! Sententiam hanc in discessu amici, per mare iter facientis, satis

obviam, egregie poeta nobilitavit sic, ut ipsam navem adloquatur, eamque Virgilio depositi loco dato sibi obstringat, quem adeo incolumem in oram Atticam perferat, ibique reddat, atque hac tantum sub lege ei faustam navigationem adprecetur. Structura orationis paullo abstrusior, ita expedienda; *O navis, Virgilium, precor, incolumem reddas f. Atticis: sic te regat diva potens C.* cet. uti fere apud Tibull. I. 4. 1. *Sic* solenne in obtestationibus, ubi alteri, quo lubentius praestet id, quod nos petimus, quae ipsi grata et accepta sunt, vicissim exoptamus: ut I. 28. 25. Tibull. II. 5. 121. *Adnue, sic tibi sint intonsi Phoebe capilli;* qui locus fluxit ex Apollon. II. 708. Ἰλήκοις· αἰεί τοι, ἄναξ, ἄτμητοι ἔθειραι, αἰὲν ἀδήλητοι. *Diva potens Cypri*, Κύπρου κρατοῦσα, graeca orationis forma (ut I. 5. extr. *potens maris Deus* et C. Saec. 1. *silvarum potens Diana.*) pro, quae regit Cyprum Venus: solenni notione, qua Diis ἐγχωρίοις tutela atque imperium ejusdem regionis adscribitur, iidemque inde, tanquam augustiori adpellatione declarantur. v. I. 2. 33. III. 26. 9. res nota. Invocatur hic tamquam Dea maris domina, quippe *aequore nata*, ut causam adit Ovid. Heroid. XIX. 160. nisi potius hujus rei ratio atque origo a Cypriis repetenda videtur, qui navigationem paraturi Venerem, Deam ipsorum tutelarem invocarent, ab eaque faustum iter exposcerent; (fere uti in adpulsu ad Ephesum Dianae Ephesiae grates aguntur apud Plaut. Mil. glor. II. 5. 1. quanquam et haec dea λιμενοσκόπος, Calim. H. in Dian. 259.) ut inde adeo inter eas gentes, quas ii, mercaturam facientes, adirent, Εὐπλοίας nomen Venus sortiretur, eique in litoribus, portubus, atque insulis sacella erigerentur. Spectant huc ex Anal. Brunkii Solonis c. XXXVIII. (T. I. p. 75.) Anytes c. V. (ib. p. 198.) Mnasalcae c. VIII. (ib. p. 191.) et Gaetulici c. I. (T. II. p. 166.(et in Ἀδεσπότ. c. CCLXV. (T. III. p. 205.) Ποντία et Λιμενιὰς Hermionensibus colebatur juxta Pausan. II. 34. p. 193. Cnidiis Εὔπλοια Id. I. 1. p. 4.

v. 2. fratres Helenae Dioscuri, Castor et Pollux, quorum peculiare munus erat, hominibus naufragio periclitantibus succurrere. v. ad III. 29. 64. et IV. 8. 21. Cujus figmenti ratio in eo quaerenda videtur, quod in magna tempestate adpareant quasi stellae velo insidentes, quod phaenomenon nautis indicio est, frangi tempestatem, ventosque desinere. Seneca Nat. Qaest. I. 1. plura v. ad I. 12. 25. Quas stellulas quum Dioscurorum praesen-

tiam atque auxilium manifestare antiqua sibi persuasum haberet religio; sane proclive erat, ut eandem hanc vim, quam globuli isti ignei praestare viderentur, sideribus, Castoris et Pollucis nomine insignitis, adtribueret. v. Eurip. Orest. 1636. Hel. 1515. et 1680. Propert. I. 17. 18. ibi Intpp. adde Plin. II. 37. et Hygin. Astron. II. 22. Hinc praeclare poeta per adposita, *lucida sidera* declarat modum, quo Dioscuri navigationem adjuvabant. *Lucida* vel ornat simpliciter, uti apud Senec. Herc. Fur. 14. *Hinc* clara *Gemini* signa, *Tyndaridae micant:* vel quatenus oculis visa nautis prosperae navigationis spem faciunt. v. Propert. l. l. Statius III. Silv. 2. 8. *proferte benigna sidera, et antennae medio considite cornu Oebalii fratres.* qui tamen male utrumque figmentum commiscuit; nec recte satis eum defendas Euripidis loco, (Hel. 1515.) ubi iidem, ut aëre relicto navibus periclitaturis subveniant, votis expetuntur; nam ibi paullo alia res est. Ceterum ex Diis ἀρωγοναύταις Horatius Venerem et Tyndaridas posuit, tanquam poeta; nisi forte hanc peculiarem rationem secutus sit, quod Veneri insula, in ostiis Tiberis sita, consecrata esset, et quod Dioscuri in Ostiae portu templo colerentur. Rem docte exposuit Wernsdorf. in Poett. min. T. III. p. 432. et T. V. P. I. p. 106. ad illa Rutilii Itin. v. 155. *Pande precor gemino placatum Castore pontum, Temperet aequoream dux Cytherea viam.*

v. 3. 4. *Ventorum pater*, cujus imperio venti subjecti sunt, Aeolus, ut πατὴρ ἀνδρῶν de Jove. *obstrictis aliis*, dum reliquos obstrictos tenet, ceterorum flatus comprimit. Orationis ornatus ab antiquissimo illo mytho desumtus videtur, quo Aeolus ventos utre constrictos tenere dicebatur. v. Homer. Odyss. K. init. Mythi quidem istius seriores poetae non amplius meminere, quippe qui probe nossent, simplicitatem ejus priscae isti aetati tantum probari potuisse; verborum tamen ornatum saepius inde repetiere. Sic Callimachus H. in Dian. 230. de eadem Dea: ὅτε οἱ κατέδησας ἀήτας, pro simplici, *quando ventos* silere *jusseras.* Nam ad Virgilianam rationem, dignitati quidem rei multo magis consentaneam, qua Aeolus ventos antris inclusos tenere fingitur, verba Horatii cum quibusdam Intpp. vix recte satis adcommodes; etsi Statius Silv. III. II. in reliquis fere cum Nostro faciens, v. 45. *Et pater, Aeolio frangit qui carcere ventos — arctius objecto Borean, Eurumque Notumque monte premat, soli Zephyro sit copia caeli,* eam amplexus sit. — *Japyx* Ἀργέστης,

ventus occidentalis (Gell. II. 22. qui tamen locus nondum satis expeditus videtur) ab Iapygibus, extremam Apuliae oram, seu Calabriam (Senec. Nat. Quaest. V. 17. extr.) incolentibus, sic dictus, Graeciam ex Italia petentibus secundus.

v. 5 — 8. Navis, quae Virgilium vehis, salvum eum atque incolumem in Atticam perfer. Primariam hunc carminis sententiam egregie adornavit Horatius, verbis a pignore desumtis: quod *credimus* alteri, dum ei *servandum* tradimus; contra is illud *debere* dicitur, quem *incolume* et absque detrimento *reddere* oportet. Eandem allegoriam sectatus est Statius l. l. amicum suum v. 6. *grande ac rarum depositum* et v. 81. *pignus* navi commissum fidei suae Virgilium *debebat* ejus amico, Horatio qui adeo optimo jure ab ea postulare poterat, ut eum *incolumem redderet*, salvum perferret *finibus Atticis*, in Atticam. *Debere* ut ὀφέλλειν Callim. fragm. Bentl. CXXVI. (in Apollonii Schol. IV. 1322.) Δέσποιναι Λιβύης, Ἡρωΐδες, αἳ Νασαμώνων αὔλια, καὶ δολιχὰς θῖνας ἐπιβλέπετε, μητέρα μοι ζώουσαν ὀφέλλετε h. *matrem mihi vivam debetis*, eam *vivam a vobis reposco. fines Attici*, Attica, ut *fines Aeetaei* de ora Colchica Catull. Epithal. Pel. init. et sic passim. *Dimidium animae suae* vocat Virgilium, graeca suavitate. Meleag. c. VII. (Anal. Br. I. p. 5.) Οὔριος ἐμπνεύσας ναύταις Νότος, ὦ δυσέρωτες, ἥμισύ μευ ψυχᾶς ἅρπασεν Ἀνδράγαθον. Callimach. ep. XLIII. ἥμισύ μευ ψυχῆς ἔτι τὸ πνέον, ἥμισυ δ' οὐκ οἶδ' εἴτ' Ἔρος, εἴτ' Ἀΐδης ἥρπασε· πλὴν ἀφανές· ἦ ῥά τιν' ἐς παίδων πάλιν ᾤχετο. et proprius ad h. l. in ejusdem fragm. CXIV. p. 485. ex emendatione Bentl. ἁ ναῦς, ἁ τὸ μόνον φέγγος ἐμὶν τὸ γλυκὺ τᾶς ζοᾶς ἅρπαξας, ποτί τε Ζανὸς ἱκνεῦμαι λιμενοσκόπω, nisi potius ibi cum eodem reponas, ἁμίτομον — ἁρπάξασα ποτὶ Z. nam Cod. habet ἄτομον, vitio e scripturae compendio nato. conf. II. 17. 5. Stat. l. l. v. 7. et V. 1. 177. Ovid. ex Pont. I. 6. 17. ibique Heins.

v. 9. *sqq.* Dum Horatius Virgilium sibi ereptum, tantisque periculis dolet objici, indignatio ejus in ipsum auctorem hujus discidii convertitur, ejusque inventum tanquam facinus impium contraque naturae leges susceptum exagitat atque detestatur. Naturae enim animi humani censentaneum est, ut, quotiescunque infortunio aliquo vel periculi metu prematur, atque perturbetur, ad ejus ultimas statim causas recurrat, easque tanquam unicum omnium, etsi casu potius inde enata sunt, malorum fontem ha-

beat, atque exsecretur. Sic Penelope (Ovid. Heroid. I. 5.) Paridem, ante, quam Helenam rapuisset, undis obrutum, Medea (Eurip. Med. init.) Iasonem Colchis, Ariadne Theseum (Catull. LXIV. 171.) Cretae nunquam adpulsos optant, cum gravissima ipsis inde mala acciderint. Sic Propertius III. 7. in. in Paeti naufragio pecuniam tanquam navium inventarum, malorumque inde emergentium causam incusat. — 9. Hominem durum, ac sensus expertem, quique nulla re facile commovetur, designant poetae sic, ut ejus animo tribuant id, quod in rerum natura durissimum est ferrum, saxa, robur. Jam hoc poetae exornant vel sic ut ipsum cor e ferro conflatum, vel e saxo compactum dicant, veluti Aeschyl. Prometh. 242. σιδηρόφρων κἀκ πέτρας εἰργασμένος. Pindar. fragm. apud Athen. XIII. c. VIII. p. 601. κεῖνος ἐξ ἀδάμαντος ἢε σιδάρου κεχάλκευται μέλαιναν κάρδίαν. et Apollon. Rhod. II. 231. κεαρ ἀδάμαντος ἐληλαμενον. Hinc simpliciter apud Homerum dicitur θυμὸς σιδήρειος Il. χ. 357. ητορ σιδήρειον Il. ω. 205. et Hesiodum θυμὸς ἀδάμαντος Ἐργ. 147. et Θεογ. 239. χαλκεοκάρδιος Theocr. XIII. 5. νόον σιδήρου ἔχων Mosch. IV. 44. quo et pertinet Theocriti XXII. 112. θυμὸς ἄῤῥηκτος, Orph. Arg. 950. θυμὸς ἀκαμπής. E Latinis, qui idem hoc genus loquendi adoptarunt, occurit Ovid. Amor III. 6. 59. *Ille habet et silices, et vivum in pectore ferrum,* et Trist. I. 7. 41. adde Stat. Theb. III. 280. Claudian. de Bello Get. 303. Alter modus est, ut pectus ferro, aut aere munitum atque circumdatum poetis dicatur, adeo ut nihil, quo turbetur, ad illud penetrare possit. Conf. ad III. 28. 4. adde Tibull. I. 1. 63. *non tua sunt duro praecordia ferro vincta nec in tenero stat tibi corde silex.* Est igitur, ut rem paucis complectar, animus ferrens is, qui nullis neque minis, neque precibus, aliisve illecebris, tanquam amoris (ut in Pindari fragm.) neque periculis a propositi pertinacia quidquam remittit: designat adeo virum fortem, immisericordem, asperum, audacem ut h. l. Exornavit hanc notionem poeta, duas res, quae duritiem, animumque intrepidum indicant, cumulando, *robur,* ilicem et *aes,* idque, re amplificata, *triplex.* Recte quidem *robur et aes* jungi possit, ut *et* explicativum sit, accipiaturque pro, *robur aeris,* h. aes firmissimum, ut *robora ferri* Lucret. II. 1449. et inde Virgil. Aen. VII. 609. priorem tamen rationem Pindari, Aeschyli, aliorumque exemplis innixam hic sequi malim. Quod vero *aes* vocat *triplex,* hujus quidem imago a thorace, pectus

ambiente, ducta videri potest, qua adeo materia pro opere inde facto posita sit, et thorax intelligatur triplex, cui tres laminae ferreae inductae sint; qualem fere describit clypeum Statius Theb. VII. 311. *clypei septemplice tauro laeva*, ter insuto *servantem ingentia* ferro *pectora*. et qua eadem de causa Homer. Il. δ. 133. θώρηκα dixit. διπλόον. Simplicior tamen ratio fuerit haec, ut pectus aere triplici h. denso obductum, adeoque *duritie armatum*, ut Valer. Max. VI. 3. init. ait, et adversus omnem periculi metum munitum intelligamus. — 10. qui primus per mare viam tentavit, primam navigationem instituit. *Navem* vel *se*, *vitam suam committere*, *credere mari* vel *ventis*, solenni more dicitur de navigatione. Hic vero cum delectu, respectu primi nautae, maris ac ventorum arbitrio magis obnoxii, cum nondum, qua arte ventorum vim temperaret, cursumque adeo certum teneret, usu didicisset. Magna quoque vis est in oppositis *truci* irato, tempestuoso (Catull. IV. 9. *trucem Ponticum sinum*) *pelago* et *fragilem ratem*. *Gracile lignum* dixit Statius III. 2. 80. ὀλίγον ξύλον Arat. Phaen. 300. ὀλίγον δὲ διὰ ξύλον Ἀϊδ' ἐρύκει, quem locum apte in rem suam vertit Alciphr. I. Ep. 3, ubi Berglerus laudat Dio. Chrys. Orat. LXIV. οὔτε τριδάκτυλον αὐτοὺς σώζει ξύλον πεύκινον, quod mire convenit cum Juvenalis S. XIII. 17. *I nunc et ventis animam committe dolato confisus ligno, digitis a morte remotus quatuor aut septem, si sit latissima taeda.* Ceterum e nostri loco profecit Seneca Med. 301. *Audax nimium, qui freta primus rate tam fragili perfida rupit — — animam levibus credidit auris, dubioque secans aequora cursu potuit tenui fidere ligno.* Juvat quoque hic in gratiam juvenum erectioris indolis adponere epigr. XXIV. Antiphili (Anal. Brunk. II. p. 175.) τόλμα, νέων ἀρχηγὲ (σὺ γὰρ δρόμον ηὕραο πόντου καὶ ψυχὰς ἀνδρῶν κέρδεσιν ἠρέθισας,) οἷον ἐτεκτήνω δόλιον ξύλον, οἷον ἐνῆκας ἀνθρώποις θανάτου κέρδος ἐλεγχόμενον; ἦν ὄντως μερόπων χρύσεον γένος, εἴγ' ἀπὸ χέρσου τηλόθεν, ὡς Ἀΐδης, πόντος ἀπεβλέπετο.

v. 12. *sqq.* Pericula navigationi objecta egregie poeta per specialiores notiones, pugnam ventorum, Hyadas, Notum, monstrorum marinorum occursum et scopulos declarat. *nec timuit*, susque deque habens, minimi curans *Africum*, cum delectu, nam is in mari mediterraneo maximos motus concitat, *praecipitem* adeo, ὑψιπετῆ, (πνοὰς ὑψιπετᾶν ἀνέμων apud Pind. Pyth. III.

188.) ex alto irruentem, frequentata poetis imagine; qua venti de caelo ruere (hinc Boreas αἰθρηγενέτης Homero Od. ε. 296. et ἄνεμοι αἰθρηγενεῖς Apollon. Rh. IV. 765. Virgil. Ge. I. 443. *urget ab alto Notus*, et II. 310. *tempestas a vertice incumbit*. ubi v. Heyn. adde Hesiod. Ἔργ. 546. et Odyss. ξ. 475.) vel e summis montibus (occurrit nunc Val. Flacc. I. 575. Alciphron Ep. I. 1. ἐπέπνεον ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων οἱ βορεῖς) oriri dicuntur. *Decertantem*, certantem cum *Aquilonibus*, sed illud cum vi, nam contentionem pugnae non nisi fugato altero, obtentoque hinc maris imperio finitae innuit. Sic *ventos deproeliantes* dixit, I. 9. 11. *rixam debellatam* I. 18. 9. Hinc expedi Stat. Theb. I. 2. *regna decertata*. Solennis vero imago tempestatis a ventorum ex adverso flantium, deque maris imperio certantium concursu petita. Ovid. Trist. I. 2. 25. *Inter utrumque fremunt immani turbine venti, nescit, cui domino pareat, unda maris.* Jam Homer. Il. π. 766. et inde Virgil. Aen. X. 357. Etiam Pind. Pyth. IV. 373 βαπυγδούπων ἀνέμων στίχας de acie ventorum inter se concurrentium acceperim. adde Virg. Aen. II. 417. — 14. *Hyades*, vel *Suculae*, stellae in fronte Tauri, ortu et occasu suo tempestatem ac pluviam excitare creditae. v. Ovid. Fast. V. 163. Plin. II. 29. Hinc *tristes*, caelum triste facientes, *contristantes* (ut Virgil. Ge. III. 279. *nigerrimus Auster — pluvio contristat frigore caelum.*), ventos ac pluviam ferentes, *pluviae* inde dictae Virgil Aen. I. 744. — *rabiem*, iram, vehementiam *Noti*, Austri, *quo non major* qui maximus est *Hadriae* τοῦ Ἀδρίου, Hadriatici magis, *arbiter*, qui maximum jus, imperium in illud habet, pervulgato loquendi usu, quo venti regionem, quam perflant, incolere (*Aquilones, Scythiae incolas*, noster dixit III. 10. 3.) possidere (Propert. I. 18. 2. v. ibi Burmann.) adeoque ei dominari (de eodem III. 3. 5. *dux inquieti turbidus Hadriae* adde Sil. IX. 495. *Regnantem Aetolis Vulturnum in proelia campis effrenat.*) poetis dicuntur. 16. Jam arbitrium seu tyrannidem Austri uberius declarat poeta. Proprie erat: *seu tollere vult, seu ponere.* Sed prius *seu* omissum more Horatiano v. I. 6. in fine. *tollere freta*, fluctus excitare in mari. Stat. Achill. I. 44. *attollere magnum aequor*, et sic saepius. — *ponere*, sublatum componere, sedare, flatu remisso, ac placidiori facto. Lucan V. 705. *lassatum fluctibus aequor ut videre duces, purumque insurgere caelo* Fracturum pelagus *Boream* juxta Homer. Od. ε. 385. ὦρσε δ' ἐπὶ κραι-

νὶν Βοῤῥῆν, πρὸ δὲ κύματ' ἔαξεν. Sophocl. Ai. 681. Δεινῶν τ' ἄημα πνευμάτων ἐκοίμισε στένοντα πόντον. Virgil. Aen. III. 69. *ubi prima fides pelago, placataque venti dant maria.*

v. 17. *sqq.* Is ne praesentissimum mortis periculum timuit, qui etc. Variata hac oratione (nam pedestris scriptor eam ita continuasset : *nec timuit Africum — nec monstra* cet.) et per interrogationem expressa sententiae major vis accedit. *Mortis gradum* explicant vere *mortis genus*, at qua ratione ita dicatur, non expediunt : nec, si quaeras, quot mortis genera in mari inveniantur, magis in promtu erit responsio ; nisi ea cum quibusdam ita adnumerare velis, a belluis marinis devorari (*monstra natantia*), naufraugio perire (*qui vidit mare turgidum*) et scopulis adfligi (*alta* Ceraunia). Sed ineptum hoc ; at multo ineptius Schol. qui tres gradus mortis commemorat, fatum, casum, genituram. Res ita videtur expedienda. Mors est δαίμων, vel omnino persona, quae ad nos accedit, (Tibull. I. 10. 34. et Propert. II. 20. 60. *qua sit Mors aditura via*) αἶσα ἐπιχράει, ἐπισκήπτει (ut saepius apud Homer.) nostram domum intrat, I. 4. 14. nos persequitur, III. 2. 14. Jam eam acceleramus, adeundis periculis, unde illa nobis certa imminet, ipsique adeo novas vias quibus ad nos accedat, paramus. *bellis arcessere Mortem* Tibull. I. 10. 33. *leti vias* eodem sensu apud eundem I. 3. 50. quem locum admovi Ach. Tatio IV. p. 160. τοσαῦται τῶν θανάτων εἰσὶν ὁδοί. et ipsa Mors *gradum corripere* dicitur v. 33. Sensus adeo esset: ille plane non expavit Mortem ad se accedentem. Sed restat alia ratio, et ipsa poetis satis frequens, qua nos mortis viam ingredi dicimur. Sic θανάτου πέλας βαίνειν Eurip. Orest. 1044. ποδῶν ῥιπῇ θανάτῳ πελάσαι Idem Iphig. T. 885. inprimis periculis nos objicientes. Propert. III. 5. 2. *Per te immaturum mortis adimus iter* sc. navigatione reperta. Eandem docte Phaedrus III. 6. 9. *professae mortis audacem viam* vocat. Atque hanc rationem secutus videtur Horatius, *gradum Mortis* docte ponens pro, gradum ad Mortem ; utque adeo sensus sit : Sane ille non timuit gradum, audacter gradum tetendit, viam ingressus est, unde certissima ipsi Mors impenderet, adeoque periculosissimam. Haec ipsa pericula vivide oculis subjicit poeta in sqq. — 18. *siccis oculis*, sine lacrimis, ἄδακρυς, ἄτεγκτος, ut *sicco lumine* Lucan. IX. 1044. cf. Obss. adeoque impavidus et ferox *vidit*, videre potuit, adspicere sustinuit, v. ad I. 2. 13. *monstra natantia* belluas marinas in

maris superficie adparentes, δεινὰ φῦλα πόντου Eurip. fr. apud Valken. Diatr. p. 147. ἀναιδέα δείματα πόντου, Oppian. Hal. V. 24. et πελώρια θαύματα πόντου apud eundem I. 306. Similis nostro locus est in Catonis dir. 55. *Nigro multa mari dicunt portenta natare, monstra repentinis terrentia saepe figuris, cum subito emersere furenti corpora ponto.* Propert. III. 21. 27 *Itala portentis nec furit unda novis.* Horatium secutus Valer. Flacc. V. 483, *cui non jusso tot adire voluptas monstra maris? Oceani monstra* pariter Juvenal. XIV. 283. *Neptunia monstra* Claudian. de laud. Ser. 129 *naufraga monstra* de Scylla, canibus succincta Ovid. Fast. IV. 500. Jam belluaram istarum adspectus cum per se est terribilis, v. III. 27. 26. tum augetur iste terror quod, ubi superficiem maris petunt, imminentem tempestatem eae significant. Quod et scriptoribus itinerariis observatum memini. Mare vero mediteraneum, quod Virgilio nunc trajiciendum erat, iis quam maxime frequentari, e recentioribus testatur quoque Chandlerus in descriptione itineris in Asiam minorem p. 3. — *mare turgidum*, sc. fluctibus, θάλασσαν οἰδάνουσαν, tempestuosum, v. Obss. — 20. *Ceraunia* vel *Acroceraunia*, τὰ Κεραύνια ὄρη, montes in Hadriaticum et Ionium mare siti (Strabo VII. 488. Pausan. V. 22.); qui adeo Graeciam ab Italia petentibus in conspectum veniebant. Cum delectu igitur hic positi, respectu Virgilii, Athenas petentis. *Infumes scopulos*, δυσωνύμους, propter naufragiorum ad eos factorum frequentiam. Sic Seneca Ep. XIV. *Charybdis regionem* vocat *vorticibus infamem*, Stat. Theb. III. 121. *scopulos*, quos Sphinx insederat, *infames*, et Theb. I. 333. *petras Scirone infames*, quas easdem Seneca Hippol. 1023. *scelere nobiles* vocat.

v. 21. *sqq.* Non solum audax is erat, sed etiam impius, naturae leges pervertendo. Consideranda haec ex priscorum hominum simplicitate, qua ea fere, quae, paullo difficiliora adgressu, humanas vires paene excedere viderentur, quibusque se supra sortem suam efferre conarentur, invitis Diis suscepta crederent, atque adeo istiusmodi conatus in vetitis haberent. Hinc et impedimenta a Diis sapienti quodam consilio objici credita, quo minus ingenii humani sollertia ad ea penetrare posset, quae maximo insuper ipsis damno futura praevidissent. Sic aurum, quod omnium malorum semina contineret, *terra celabatur*; et *sic melius erat situm* (III. 3. 94.) ad quod tamen *per hominum*

deorumque iras, ut ait Seneca Nat. Quaest. V. extr. *itum est.* Eadem de causa maria hominibus praeclusa putabantur, quum naves lucro tantum faciendo, luxui parando nutriendoque, bellisque ad externas regiones transferendis miseriisque adeo hominum augendis unice paratas viderent. Hinc graviter Seneca l. l. *Non eadem est his et illis causa solvendi: sed justa nulli. Diversis enim irritamentis ad tentandum iter impellimur. Utique alicui vitio navigatur.* Atque hanc rationem secutus videtur h. l. poeta; nam, quae in contrariam partem recte disputari possunt, naturam nimirum ipso mari interfuso commercia hominum sublevasse, *ventosque dedisse* (Seneca l. l.) *ad ulteriora noscenda, utque commoda cujusque regionis fierint communia;* haec, inquam, ab ejus consilio perquam aliena erant. Frustra igitur *Deus* vis illa divina, quae elementorum ordinem disponeret, et suum cuique locum adsignaret (Sic effere solent veteres, in cosmogoniis describendis, aliis aliam huic vocabulo notionem subjicientibus. Ovid. Met. I. 21. *Hanc* Deus, *et melior litem natura diremit.* et v. 32. *Sic ubi dispositam*, quisquis fuit ille Deorum, *congeriem secuit.*) — *abscidit terras* a terris, diremit, sejunxit terras, interposito *Oceano*, mari. Ouwensius V. Cl. Noct. Hag. I. 14. jungebat, *abscidit t. Oceano*, h. *ab Oceano*, laudatis hanc in rem Ovid. Met. I. 22. *Nam caelo terras, et terris abscidit undas* et v. 25. *Dissociata locis concordi pace ligavit.* Sed in priore loco diversa prorsus ratio est; nam ibi de elementis, quae adhuc confusa erant, non disponendis sed tantum a se disjungendis agitur; in altero vero omnino contraria ejus opinioni inest sententia, nimirum, Deum lite ista seu confusione sublata, pacem inter ea composuisse, h. alterum alteri adjunxisse etsi locis sejuncta. *Abscissum aequor animantibus* h. hominibus e nostri loco posuit Stat. Silv. III. 2. 61. *mundum disseptum* Seneca Med. 335. — *Oc. dissociabili*, docte pro, qui terras dissociaret, disjungeret, separaret, activo sensu, v. Gesner h. l. et Ouwens. l. l. Copia vero poetica adjectum puta hoc epitheton. v. Obss. — *Prudens*, prudenti consilio, qui providisset, quanta inde in genus humanum mala redundatura fuissent. Eodem sensu Seneca l. l. *mundum* vocat *bene* h. bono ac prudenti consilio *disseptum.* — 23. vel sic tamen fines a Deo constitutos migrant homines, terrasque mari sejunctas navium commercio conjungunt. Hinc *rates impiae* graviter, quae Dei consilium pervertunt, et *vada*,

maria *non tangenda* quae iste tangi, h. navibus iniri, transiri vetuit. *Transsiliunt*, cum vi dictum, pro trajiciunt, transeunt mare. Inest enim notio summae temeritatis atquae audaciae, quae vel ipse naturae illudat legibus. Ita *insultare fluctibus* Ovid. Met. I. 134. et ipsum nostri verbum adhibuit Juvenal. XIV. 279 Adposite Sil. It. IV. 71. de Annibale, Alpes cum exercitu transgresso: *qui sacros*, quos adeo transgredi nefas erat, *montes rupesque profundas transsiluit*. cf. I. 18. 7.

v. 25. 26. Ea vero humani ingenii est indoles, ut non nisi vetita cum summo vitae periculo adpetat. *Audax perpeti* graeca structura, pro, ad omnia *perpetienda* h. suscipienda, quatenus ei, qui rem periculosam adgreditur, gravissima quaeque perferenda sunt. Eodem significatu Graecis adhibetur τλῆναι, veluti Eurip. Iphig. Taur. 862. τλῆναι τόλμαν, *audax facinus adgredi*. et Alc. 627. τλῆναι ἔργον et Orest. 376. τλῆναι κακὰ de perpetrato facinore. Idem usus τοῦ παθεῖν. v. Schol. Aristoph. nub. 234. ibique Kust. et Spanh. adde Klotz. ad Thyrt. p. 87. — *ruit per nefas*, nefanda adgreditur, scelesta perpetrat, sed illud gravius, propter adjunctam temeritatis notionem. Serm. I. 4. 30. de avaro: *per mala praeceps fertur*. Claudian. in Eutrop. II. 52. *ruit in vetitum damni secura libido*. Senec. Octav. 787. *agmina — efferata per nefas ingens ruunt*. Dictum vero *ruere per nefas*. Graecorum exemplo, ut βῆναι διὰ μόχθων, Eurip. Heracl. 625. *vetitum* per leges naturae; nam ideo est nefas. ad sententiam Seneca Nat. Quaest. IV. Praef. *Quis non in hoc magnitudinem ingenii sui concitavit, detestatus consensum humani generis, tendentis ad vitia*? adjecto Menandreo: *non singulos peccare, nec paucos, sed jam scelus esse contextum*.

v. 27. *sqq*. Praemissam sententiam generalem munit jam Horatius exemplis eaque a mythis repetit, tanquam poeta. Primum ponit Promethei, ignem de caelo furantis, eumque hominibus communicantis. De ipsa fabula adi summum Heynium ad Apollod. I. 7. 1. p. 89. et Cel. Schütz. ad Aeschyl. Prom. Exc. I. — *genus Japeti*, γένος Ἰαπέτου, filius Iapeti, Prometheus, *audax*, πάντολμος, λεωργός, κακοῦργος Aeschyli de eodem. *ignem intulit gentibus*, hominibus tradidit, *mortalibus dividit*, Attii fr. de eodem. πυρὸς σέλας θνητοῖσι κλέψας ὤπασεν Aeschyl. Prom. v. 8. *Inferre*, ut Epist. II. 1. 157. *Graecia — artes intulit agresti Latio*: pro quo solennius *inducere* ut Virgil. Ecl. V. 30. *thiasos*

inducere Bachi, h. θιάσους s. τελετὰς εἰσάγειν Eurip. Bacch. 260. *fraude mala*, κακῇ τέχνῃ, fraudulenter, furto surreptum. Docte hoc poeta Promethei in furando igne vafritiem tangit. Male alii explicant: magno damno. Deberet saltem esse: damno hominibus exitioso. Sed hoc vv. sqq. demum subjicitur.

v. 29 — 32. Cum ignis usus multas artes produceret (Aeschyl. Prom. 252. πῦρ ἐγώ σφιν ὤπασα, ἀφ᾽ οὗ γε πολλὰς ἐκμαθήσονται τέχνας.(quae hominibus maximo et usui et damno essent; poeta pro consilio suo inventi hujus abusum tantum commemorat, quo ignis ad artes, quae luxui inserviunt, adhibitus est, inprimis eas quae in metallis elaborant, et coquinariam (Senec. Ep. XCV. *Innumerabiles esse morbos miraris? coquos numera*); unde ortae perniciosae cupiditates, miseriae, morbi, corporis mollities (Lucret. V. 1014. *Tum genus humanum primum mollescere coepit, ignis enim curavit, ut alsia corpora frigus non ita jam possent caeli sub tegmine ferre,*) bella, adeoque mors maturior. Quae adeo hominibus inde obtingebant calamitates, eas poeta, tanquam poenas, quae audax Promethei facinus ulciscerentur, hominibus immissas praeclaro phantasmate fingit. Pedestris oratio ita procedebat: Prometheus eo audaciae processit, ut ignem caelo subduceret, (nam in hoc audacia cernitur, non in inferendo illo gentibus) hominibusque traderet; quo facto macies cet. Sed docte posteriori commati Promethei furtum inseruit disertiusque expossuit poeta. *Post ignem subductum*, furto, clam subreptum *domo aetherea*, e caelo. Jam sequi debebat: morbis varii generis humanum genus adfectum est. Sed istis poeta personam induit, illosque hostili animo terram occupare fingit, egregia pictura. Pro morbis vero quod generalius erat, posuit specialiora, *Maciem*, tabem, omnibus fere morbis communem, et *Febrium cohortem;* quam etsi recte de multitudine (fere ut στρατὸς Pindaro saepius adhibetur) earumque adeo variis speciebus intelligere licet; malim tamen hic morbos tanquam exercitum, qui terram occupat, hominesque adgreditur, cogitare, phantasmate poeta digniori prae altero, quod artis medicae scriptorem febrium genera dispescentem magis decet. Ducit eo praeter v. *incubuit*, Juvenalis X. 218. imitatio: *circumsilit* agmine facto *morborum omne genus.* Eadem Graecis jam imago frequentata est Hesiod. Ἔργ. 102. Νοῦσοι δ᾽ ἀνθρώποισιν ἐφ᾽ ἡμέρῃ ἠδ᾽ ἐπὶ νυκτὶ αὐτόματοι φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι et Aeschyl. Suppl.

692. Νούσων δ' ἐσμὸς ἀπ' ἀστῶν ἵζοι κράτους ἀτερπής. In Orci vestibulo eos collocat Virgil. Aen. VI. 275. — *terris incubuit*, ἐνέσκηψε, ἐνέπεσε terras insedit, oppressit eas, cum delectu, ad designandum impetum facit in corpus, adgreditur illud. (*advenientes morbos* etiam Cicero de Div. II. 29. Agath. c. LXXXI. (Anal. Br. III. 63.) v. 5. αἱ δὲ νόσοι πολλαί, καὶ ποικίλαι, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἐρχόμεναι θνητῶν) premit, incumbit in corpus Aeschyl. Agam. 1010. νόσος γὰρ γείτων ὁμότοιχος ἐρείδει. Orph. Argon. 722. τοῦ μὲν δὴ κατὰ σῶμα λυγρὴ ἠρείσατο νοῦσος, Hinc illud *conflictari* dicitur morbo. De vitiis, animi morbis, Seneca ep. VII. *adeo nemo nostrum — ferre impetum vitiorum tam magno comitatu venientium potest.* Alia ad hancce hujus v. vim praeclare facientia habet Valken. ad Hippol. Eurip. v. 438.

v. 32. 33. Et homines, qui longissima antea gaudebant vita nunc maturius moriuntur. Communis fere est omnium antiquitatis populorum de hominum vetustiorum longaevitate opinio, cujus ratio in vitae genere, victus simplicitate aliisque causis quaerenda videtur. *Necessitas Leti*, μοῖρα, πότμος θανάτου, fatum, necessitas, quae leto nos subjecit, 'Αΐδου μέλαινα νυκτερός τ' ἀνάγκα, Eurip. Hippol. 1388. Hinc ἀνάγκην simpliciter dixit Antip. (Anal. Br. II. p. 22.) c. LIX. v. 5. Observa delectum epithetorum. *Letum prius* quam ignis adminiculo artes inventae, novaque malorum instrumenta parata essent, *semotum* erat, remotum, longo intervallo aberat, adeoque e longinquo adventabat. Eadem imago in Antiphili c. supra l. τηλόθεν, ὡς 'Αΐδης, πόντος ἀπεβλέπετο. Auget notionem longioris vitae epith. *tarda*, tardo gressu ad homines accedens. Nunc vero *corripuit gradum* gressum acceleravit, citatiore gradu advenit. Lucan. Phars. II. 100. *quantoque gradu Mors saeva cucurrit. Rapere gressum*, *viam, iter. campum*, item *corripere se* de festino gressu satis obviae apud poetas loquendi formae.

v. 34. 35. Daedali fabulam enarratam v. apud Virgil. Aen VI. 14. Ovid. A. A. II. 21. et Met. VIII. 183. Sil. XII. 89. — *expertus aëra*, in aërem evolavit, sed alterum doctius, quia primus hoc periculum fecit. — *Vacuum*, vastum desertum, ἔρημον αἰθέρα, perpetuo aëris epitheto; unde *inane* pro aëre post Lucretium plures habent. — *pennis*, alis, *non homini datis*, alienis, graviter; nam in hoc ipso temeritatis est ratio. Sil. l. l. 92. *aetherias aliena tollere in auras ausus se penna.*

v. 36. Quin ipsa infera loca Hercules, Cerberum extracturus adiit. *labor Herculeus*, Herculis robur, vis *perrupit Acheronta* docte pro, Hercules vi sua, fortissimo conatu viam sibi fecit, penetravit *Acheronta*, loca infera. *Perrumpere* graviter de aditu, qui vi adhibita paratur. Virg. Aen. II. 494. *Fit via vi, rumpunt aditus.* Ceterum male, puto, hic comparant Graecorum βίη Ἡρακληείη. Cum hoc vero et antec. v. conveniunt illa Theodoridae (Analect. Br. II. p. 44.) c. XIII. Τόλμα καὶ εἰς Ἀΐδαν καὶ ἐς Οὐρανὸν ἄνδρα κομίζει.

v. 37. *sqq.* Summa indignatio poetae adparet in exitu carminis. *Nil* tum *arduum est*, supra humanam conditionem positum, quo non homines adspirent, quo non eniti cupiant, divinam sortem conucpiscimus, uti e sqq. paret. Graviter adeo *mortalibus* , h. pusillis istis. — 38. *Ipsum* adeo *caelum petimus*, viam ad caelum molimur *stultitia*, stulti , temeraria nostra audacia ; sed illud exquisitius, dum majora cupimus, quam per conditionem mortalem adsequi licet. Sic *demens Salmoneus*, Jovis aemulus Virgil. Aen. VI. 590. Cum efferimur ultra sortem humanam, hoc antiquus sermo ita effert : Deorum conditionem quaerimus, ad Deos viam adfectamus, Deorum vitam expetimus. Sic de felicitate Deorum hominibus negata Pind. Pyth. 10. 42. ὁ χάλκεος οὐρανὸς οὔπω ἄμβατος αὐτοῖς. adde Isthm. VII. 60. ibique Heyn. Proprius ad nostrum Rhianus (Anal. Br. I. p. 479. et in Ei. Gnomic. p. 131.) v. 10. ἐπιλήθεται οὕνεκα γαῖαν ποσσὶν ἐπιστείβει — ἀλλ' ὑπεροπλίῃ καὶ ἁμαρτωλῇσι νόοιο ἶσα Διὶ βρομέει — ἠέ τιν' ἀτραπιτὸν τεκμαίρεται Οὔλυμπόνδε, ὥς κε μετ' ἀθανάτοις ἐναρίθμιος εἰλαπινάζῃ. — 39. Atque sic continuo provocamus iram Jovis, qui nostram ὕβριν puniat. Ad sententiam poetae adposite Valer. Flacc. I. 198. ubi Iason *illicitas tentaturus vias* maris Neptuni iram sic deprecatur : *Sed non sponte feror*: *nec nunc mihi jungere montes mens tumet, aut summo deposcere fulmen Olympo.* — *nec patimur per nostrum scelus*, propter impietatem nostram, ut Jupiter aliquando *ponat* deponat *fulmina*. *Irata* dicuntur, quatenus ipse iratus, dum ea jaculatur. Pindari Nem. 5. 90. ζάκοτον ἔγχος laudarunt jam alii. *Iratam aegida* similiter dixit Claudian. de R. Prof. III. 60 *Iratum Jovis ignem* Juvenal. XIII. 226. *Iram Jovis* plures poetae latini fulmen dixere, secuti forte Aeschyl. Prometh. 433. idem ἔριν Διὸς similiter vocantem.

ARGUMENTUM. IV.

Carmen hoc ex eorum est genere, quae descriptione expedita lectorem facile capiunt, cumque suavitate imaginum, ac sententiarum, quae sponte se obtulisse videntur, veritate morantur atque deliniunt. Est illud ad L. Sextium, qui in Bruti partibus fuerat, illius quaestor, et perpetuus comes, mox etiam, quum, Romam reversus, in Augusti amicitiam receptus esset, constans illius cultor atque laudator; quam amicitiae observantiam ac fidem ita ei honori duxit Augustus, ut, quum a. U. 731. consulatu se abdicasset, eum in locum suum sufficeret. v. Appian. Civ. IV. p. 619. Dio LIII. p. 518. Hinc in titulo carminis multi Codd. vocant C o n s u l e m *et* C o n s u l a r e m; *sed utrum in illo Sextii consulatu, sive postea hoc carmen scriptum sit, incertum est. Neque magis exploratum habetur de cognomine, quod ei complures tribuunt,* Q u i r i n i. *Id constat, fuisse hominem nobilem ac divitem. Horatio inde a Brutianis temporibus conjunctissimum. Falsum esse praenomen Publii, a nonnullis ei datum, docet Fulv. Ursin. Famil. Rom. p. 244. v. Fabric. ad Dion. l. l. Jam ad ipsum carmen veniamus. — Ab ortu veris, cujus descriptio ad italicae regionis naturam atque ingenium praeclare attemperata est, progressus, ejusque suavitate atque laetitia, qua totam naturam perfudit. perfusus ipse atque exhilaratus poeta eosdem animi sensus in amicum suum transfundere conatur. eumque ad fruendas, quas vernum tempus secum ferat, delicias atque jucundita-*

tes, sedulo hortatur. Hinc naturali sententiarum ordine ad commune de vitae voluptatibus sectandis praeceptum deducitur, rationibus ab ipsius vitae brevitate, omnibusque proposita moriendi conditione et quod post mortem nihil, quod gratum ac jucundum sit, amplius sperare liceat, desumtis. In argumento tam simplici a tractatione atque eloquutione poetae inprimis laus quaerenda erat, eamque summam, unanimi Intpp. consensu suam hoc carmine fecit Horatius. Adeo polita atque elaborata sunt omnia, sive descriptionem veris regioni, qua vivebat, adcommodatam, sive gravem ac vere lyricam sententiarum spectes eloquutionem. Metrum quoque carminis argumento egregie convenit. Quo nomine inprimis mirari soleo v. 7 et 8. — Graecas notiones in eo plures deprehendas; unde graecum Horatio ante oculos fuisse exemplum non inepte conjicias. Ducunt eo, praeter exitum carminis, inprimis v. 7 et 8. qui forte a Siculo aliquo poeta, qui Aetnae aestuantis imaginem in veris descriptione memorasset, mutuati videntur. Fac vero haberi haec in exploratissimis; tanto majori laudi ducendum Horatio puto ipsum hoc, quod graecas ideas, romanis intextis, tam miro artificio suas fecerit. Quam vana vero, atque a poeta lyrico aliena Sanadoni et Dacerii sit opinio, Horatium ad fastos romanos, qui initium veris d. V. Id. Febr. postridie Faunalia, et mox (a. d. XII. Cal. Mart.) Feralia haberent, studium suum in pangendo hoc carmine direxisse existimantium, facile intelligitur. Ceterum idem argumentum tractavit Horatius L. IV, 7. adde I, 7 et 9. II, 11. et 14.

Adnotationes.

v. 1. ***Solvi,*** laxari proprie dicitur gelu, glacies; item humus, per hiemen frigore adstricta, ut mox v. 10. *terrae solutae,* ubi v. not. Docte hic ipsa *hiems solvitur*, quae resolvitur, remittit se. Tibull. III, 5. 4. *quum se purpureo vere remittit hiems* ubi apte laudant Lucan. I. 17. *bruma rigens, ac nescia vere remitti.* adde Stat. Theb. IV, 1. *horrentem zephyris laxaverat annum Phoebus*; *horrentem annum* h. hiemem. — *Aeris,* e natura frigoris, ut *acutum gelu,* I, 9. 3. Jam sequi debebat: *vere,* pro quo exquisitius est *vice grata*, successione *grati veris*, *et Favonii,* Zephyri, qui omnino in terris australibus gratior est. *Veris comes* vocatur IV, 12. 1. Plin. H. N. II. 47. *Ver aperit navigantibus maria, cujus in principio Favonii hibernum molliunt caelum.*

v. 2. Vulgare erat: naves machinarum ope in mare trahuntur, deducuntur. Sed tribuit hanc deductionem poeta ipsis, quarum ope fiebat, machinis, quae est exquisitior ac doctior ratio. *Trahunt* adeo, promovent, devolvunt *machinae,* h. l. φαλαγγες cylindri subjecti; nam machina proprie de instrumento dicitur, quo aliquid loco suo movetur. *carinas* naves *siccas,* quae per hiemem in sicco steterant, in litus subductae, et trabibus constratis s. pulvino impositae. Graecis ἐρύειν, et ἕλκειν, καθέλκειν, uti Latinis *subducere* et *trahere* verba solennia hac de re. Attius apud Non v. *anima* p. 112. a. *classes trahere in mare, et vela ventorum animae immittere*, laudante Lambin. Utrumque fiebat vectibus, seu cylindris, navi ita suppositis, ut, si in mare deducenda esset, tenuior crassiorem exciperet, contra, si in litus subducenda, crassior tenuiorem sequeretur. Loca classica hac de re apud Apollon. Rh. I, 371. et Orph. Argon. 237. cf. Polluc. Onom. VII, 190. Gronov. ad Plaut. Cas. III. 2. 27. et Morum ad Caes. B. C. II, 10. Ceterum solennis fere, in descriptione veris, maris, per hiemem procellosi, nunc pacati, navigationisque adeo instauratae apud poetas mentio. vid Anacr. XXXVII, 3. Meleag. in Ver. v. 9 et 21. Antipat. Sid. c. XXXVII. (Anal. Brunk. T. II. p. 16.) et, qui proprius ad hunc locum spectat, Silentiarius c. XVII. (Anal. Br. III, 89.) cujus initium ideo huc transferam: Ἤδη μὲν ζεφύροισι μεμυκότα κόλπον ἀνοίγει εἴαρος

εὐλείμων θελξινόοιο χάρις· ἄρτι δὲ δουρατέοισιν ἐπωλισθησε κυλίνδροις ὁλκὰς ἀπ' ἠιόνων ἐς βυθὸν ἑλκομένη. adde IV. 12. init.

v. 3. *sqq.* Suavis rei imago: pecus jam pascua repetit, agriculturam arator. Prosaicum erat: neque jam aut stab. gaud. pec. aut a. i. nec. pr. Prius *aut* omissum, more Horatiano. v. I, 3. 16. I. 6. 19. *Pecus non gaudet stab.*, fastidit jam stabula, quibus per longam hiemem inclusum fuerat, gestit ea relinquere. *aut arator,* agricola, *igni,* foco, ad quem hiemale tempus egerat.

v. 4. *Prata albicant* albent, tecta sunt *pruinis. Canis*, πολιοῖς, ornat, ut Ovid Her. V, 16. Claudian. de R. P. III. 232. *cum rore serenus albet ager.* Hinc ipsa hiems Musaeo v. 293. χεῖμα παχνῆεν dicta.

v. 5. Cum antea hominum studia, vere redeunte excitata atque instaurata, memorasset, jam ipsam veris amoenitatem, ejusque delicias suavissima imagine per Veneris choreas, cum Gratiis ac Nymphis ad lunam agitatas, declarat. Nimirum cum antiquiores homines, mores vitaeque instituta ad Deorum vitam transferrent, (v. Heyn. ad Virg. Aen. I. 499. Exc. XX.) ratio in promtu est, cur et choreas in Deorum coetum induxerint. Jam cum in saltatione corporis concinnitas membrorumque decor inprimis spectetur; ea fere numina, quibus perpetua juventa aut insignis attributa esset pulchritudo, choris admoverunt. Potiora fere comprehendit splendidissimus Homeri locus H. in Apoll. v. 194. sqq. αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι Χάριτες καὶ ἐΰφρονες Ὧραι, Ἁρμονίη θ' Ἥβη τε Διὸς θυγάτηρ τ' Ἀφροδίτη ὀρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χεῖρας ἔχουσαι. et fragm. Callimachi (in Bentlei. CXVI.) Ἔνεστ' Ἀπόλλων τῷ χορῷ, τῆς λύρης ἀκούω· καὶ τῶν Ἐρώτων ᾐσθόμην, ἔστι κ' Ἀφροδίτα. Occurrunt adeo Apollo, Bacchus, Diana Venus, Amores, inprimis Gratiae (Pind. Ol. ιδ. 10. οὔτε γὰρ θεοὶ σεμνᾶν Χαρίτων ἄτερ κοιρανέοντι χορούς) et Nymphae saltantes. v. Hom. H. in Pan. 19. Hesiod Scut. H. 201. sqq. Theocr. XIII, 43. Apollon. Rh. I. 1222. Coluth. R. H. v, 5. Propert. I, 20. 46. Deos vero in solitudine errare, noctuque terras obire, (μακάρων τοι νύκτες ἔασιν juxta Hesiod. Ἔργ. 730. adde ejusdem Theog. v. 10. Stat. Silv. I, 1. 95. *sub nocte silenti, cum superis terrena placent,* unde nox ipsa poetis sacra) inprimis vero Venerem sub veris adventum terram invisere, (Lucret. V, 736. *It Ver, et Venus, et Veneris praenuntius ante pinnatus graditur Zephyrus*

vestigia propter) et cuncta vi sua procreatrici implere (Pervig. Ven. v. 63 — 67. e rec. Cel. Wernsdorf. in Poett. min. T. III, p. 477.) cum veterum sibi persuasum haberet religio; docte hanc opinionem in rem suam vertit Horatius, suavissimoque hoc phantasmate egregie exornavit, ac nobilitavit. Easdem Deas simili in argumento, Nostrum forte secutus, conjunxit Auctor Pervig. Ven. v. 50. 53 sqq. Nec inferiore suavitate in declaranda veris hilaritate Bacchi choreas induxisse censendus est Meleag. c. II. (ed. Cl. Manso.) Καὶ ναῦται πλώουσι, Διώνυσος δὲ χορεύει. Jam Anac. V. 9. ῥόδα παῖς ὁ τῆς Κυθήρης στέφεται καλοῖς ἰούλοις Χαρίτεσσι συγχορεύων. — *Venus Cytherea* Ἀφροδίτη Κυθήρεια v. Obss. *choros ducit*, ἡγεῖται, ἐξάρχει χορούς, tanquam χορηγός, ut de Diana Hom. H. in eandem v. 17. 18. et inde Virg. Aen. I. 499. *exercet Diana choros*. — *imminente Luna*, desuper lucente, adeoque nocte serena. Eadem imago chori nocturni apud Apollon. Rh. I, 1231. πρὸς γάρ οἱ διχόμηνις ἀπ' αἰθέρος αὐγάζουσα βάλλε σεληναίη.

v. 6. Vulgari modo oratio ita procederet: Venus choreas agit, saltat cum Gratiis ac Nymphis; sed extulit eam per duo membra, novoque alterum ornatu instruxit — *Gratiae decentes* cum delectu. Nam *decor* proprie dicitur de incessu, ad elegantiam composito (nota illa Tibulli: *illam, quidquid agit, quoquo vestigia movit, componit furtim subsequiturque decor.*) concinnoque membrorum motu, in saltatione inprimis conspicuo. IV, 3. 17. et II, 12. 17. *quam nec ferre pedem dedecuit choris*, quibuscum contende Euripidea Electr. 859. Θὲς εἰς χορὸν ἴχνος, πήδημα κουφίζουσα σὺν ἀγλαΐᾳ. Ceterum de consortio Veneris cum Gratiis primae lineae jam adparent in Homer. Od. σ'. 193. — *junctae N.* manibus invicem nexis, ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χεῖρας ἔχουσαι, ut Homer. H. in Ap. l. l. — *quatiunt*, pulsant, feriunt *terram, pede alterno*, alternatim, e rhythmi lege, nunc molliter nunc gravius impresso. Callim. H. in Del. 306. αἱ δὲ ποδὶ πλήσσουσι χορήτιδες ἀσφαλὲς οὖδας. cf. IV, 1. 27. Sil. It. III, 347. *Nunc pedis alterno percussa verbere terra ad numerum resonas gaudentem plaudere caetras.*

v. 7. Vulcanum operi intentum inter signa veris a poeta memorari, mirationem sane facere possit, nisi cogites, imaginem hanc poetae esse secundariam, ejusque adeo originem ab altera repetendam. Veneris enim choros cogitanti poetae facile succur-

rebat Vulcani, Veneris mariti, in officina laborantis, idea. Cujusmodi idearum nexus in Horatio saepius deprehendas. Sic I, 12. init. Haemo memorato, poeta statim in Orphei Thracii laudes digreditur. Accedit et alia ratio, magnam veritatis prae se ferens speciem, Horatium nempe in adornando toto hoc loco respexisse aliquem poetam Siculum, qui Veneris choreas sub radicibus Aetnae colocasset. Praeterea. cum Venus Siculis inter Deos ἐγχωρίους culta fuerit, et regio circa Aetnam in amoenissimis et olim habita fuerit, et nunc habeatur; haec sane digna fuit, cui poetae Veneris choreas adsignarent. Forte de iisdem Veneris choreis intelligendus est versus veteris poetae apud Mar. Victorinum A. Gr. L. II. p. 2542. Putsch. *Vocat Aetnae super altum caput acres choreas.* De Aetna certe Vulcani officina, quin hic cogitari debeat, vix dubitandum videtur. Cujus ejectata noctu flamma cum insignis ad adspectum sit (etiam Plin. III. 8. 14. *mons Aetna nocturnis mirus incendiis.* adde Hamiltoni Camp. Phlegr. tab. XXXVIII. eandem Vesuvii nocturnam faciem repraesentantem) praeclare poeta hac imagine ad exornandum hunc locum usus est, ut tanto major sit alterius suavitas ex opposito. Haec si cogites, non adeo mirum videbitur, Vulcani operam post Veneris choreas hic commemorari, imo, si quid judico, in artificiosissimis hunc locum reponi debere arbitror. Jam expende verborum ornatum. *Vulcanus ardens* potest esse, qui operi insudat, qui nimio studio inflammatus, opus exercet, qualem fere deprehendit Thetis Homerica Il. σ'. 372. ἱδρώοντα, ἑλισσόμενον περὶ φύσας, σπεύδοντα. Hoc tamen nimis vulgare esset. Possit etiam epitheton ab ignis natura ad Deum, cujus est symbolum, translatum videri; a qua personae cum adtributo confusione vel optimi scriptores, utriusque linguae, possent notari. Sic recte in Hesiod. Theog. 106. Vranum ἀστερόεντα, in Homer. Il. ξ'. 245. Ὠκεανοῦ ῥέεθρα et in Senec. Hippol. 309. *Dianam claram* reprehendas. Eadem notione infra III. 4. 58. *Vulcanum avidum* accipiebat Gesnerus. Ipsum v. *urit* huic opinioni hic suffragari videtur. Enimvero, si hoc admittendum censeas, de tota hujus loci venustate, igne post Venerem et Cyclopum officinas memorato, omnino actum est. Contra vero, si, quae tertia est ratio, *Vulcanum ardentem*, flammis relucentem, ab igne rubentem accipias, vis ac vigor suus huic loco redit. Quo sensu Statio Silv. III. 1. 33. *Mulciber* dicitur *flammeus*, et Silv. I. 5. 8. *Sicula*

incude rubens. Supra I. 2. 2. Jovis *dextra rubens,* sc. fulmine. Virg. Aen. VII. 142. *nubes lucis radiis et auro ardens.* Stat. Theb. III. 507. aquila dicitur *ardens vector fulminis.* et Val. Fl. I. 346. Iason *ardens humeros rapto vellere.* Eodem sensu Euripid. Hippol, 1279. γᾶ dicitur αἰθομένα, solis radiis collustrata, uti recte Valken. statuit, et Phoeniss. 258. ἀσπίδων νέφος φλέγει, unde *clypeos ardentes* Virgil. Aen. II. 734. — *urit officinas,* facit, ut totae flammis colluceant. Proprie officina lucet igni; jam ea, quae igne collustrantur, poetis uri dicuntur. Plane ita Ovid. Fast. IV. 473. *Antraque Cyclopum positis exusta caminis.* Stat. Silv. I. 5. 33. *neu vilis flamma caminos* sc. Vulcani *ureret.* Item sic dicitur Virg. Aen. III. 279. *incendere aras.* Ovid. Met. III. 691. *accendere aras,* plane ut Aeschyl. Agam. 91. βωμοὶ δώροισι φλέγονται. Maxime vero huc facit fragm. Sophocl. e Ῥιζοτόμοις servatum a Schol. Apollon. Rh. II. 1213. (Valken. Diatr. Eurip. p. 167. et apud Brunk. fragm. Sophocl. p. 648.) Ἥλιε δέσποτα καὶ πῦρ ἱερὸν, τῆς εἰνοδίας Ἑκάτης ἔγχος, τὸ δι' Ὀλύμπου πολλὴ φέρεται καὶ γῆς, καίουσ' *urens,* collustrans igne, ἱερὰς τριόδους. Suaviter hinc Martialis VII. 27. 6. de igne majori: *flagret et exciso festa culina jugo.* Utrumque adeo, *ardens* et *urit* satis graphice atque docte; licet obscuritatem quandam ambiguam his ipsis huic loco inferri, negari omnino nequeat. — *officinas Cyclopum* Ἡφαίστειο καμίνους, Callimach. in fragm. Bentl. n. 129. *graves,* epitheto, a duris ferri subigendi laboribus ad officinam translato.

v. 9. sqq. Jam ad verni temporis laetitiam, quae per naturam diffusa est, ac suavitatem hortatur poeta, rationibus ab ipsius vitae brevitate, mortisque adeo necessitate, quae et omnes maneat, quaeque iis omnibus, quae in hac vita nobis jucunda fuerint, certissimum finem imponat, deductis. *Nunc decet* per anni tempus, ipso vere admonente. Suaviter id mox repetitum. *Aut* myrto *aut* flore, more Horatiano, pro simplici myrto ac flore. v. ad I. 1. 21. — *nitidum caput,* comam, unguentis delibutam, λιπαρὰν ἔθειραν, Callimach. ep. L. 4. seu potius Simonid. LXXVI. (Anal. Br. I. 141.) — *impedire* exquisite pro vincire, coronare. Stat. Silv. IV. 3. 67. *Crinem mollibus impeditus* ulvis, *myrto,* Veneris sacra, et compotationibus inprimis adhibita. v. I. 38. 5. II. 7. 25. adde Eurip. Alc. 762. Electr. 778. *aut flore,* floribus, quos *ferunt terrae solutae,* terra, verni solis calore emollita ac resoluta, adeoque novis, recentibus, *terra solvitur* ut Virgil. Ge. I.

44. *Zephyro putris se gleba resolvit. terra patens* Ovid. Fast. IV. 87. *Ver aperit tunc omnia, densaque cedit frigoris asperitas, foetaque terra patet.* Ceterum ad exprimendam veris hilarius agendi omninoque profusioris laetitiae notionem praeclaro colores desumsit poeta a comissationibus, in quibus convivae floribus redimiti discumberent. cf. II. 11. 14 — 17. IV. 1. 31. adde Anacr. IV. 14. 15. V. 15. VI. 1. XV. 5.

v. 11. 12. Eadem fere, sed paullo augustiori specie, ad ver, omninoque vitam hilarius transigendam, genioque epulis ac compotationibus indulgendum, a sacris quippe, Fauno faciundis, desumta exhortatio. Quam nisi primariam horum vv. notionem constituas, sententiarum nexum cum sequentibus vix invenias. Incidebant Romanorum Faunalia in Id. Febr. (Ovid. Fast. II. 193.) eaque profusiori, uti omnino Deorum agrestium sacra, hilaritate celebrabantur. De ejusmodi sacris Tibulli quoque locus intelligendus, I. 10. 51. *Rusticus e lucoque vehit male sobrius ipse uxorem plaustro progeniemque domum*, monente jam ill. Heynio. — *Nunc decet Fauno immolare agnam* s. *agna* prosaicus scriptor dixisset; sed disjunguntur haec copia poetica *seu poscat a. sive malit h.* — *in lucis*, ubi sacra Diis agrestibus, inprimis nemoralibus, fiebant. v. Tibull. l. l. — *umbrosis* quibus cum vere frondes redierunt. — *seu poscat*, nempe sacrificia Diis omnino (non tantum ea, quae ex voto fiebant,) tanquam iis debita offerebantur: in his maxime primitiae rerum, quarum curam ac custodiam (uti e. g. Faunus gregis) Dii haberent. Apte ad sensum et orationis colorem Antipat. ep. XXVIII. (Anal. Br. II. 13.) εὔκολος Ἑρμείας, ὦ ποιμένες, ἔν τε γάλακτι χαίρων, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι. ἀλλ' οὐχ Ἡρακλέης· ἕνα δὲ κτίλον ἢ παχὺν ἄρνα αἰτεῖ, καὶ πάντως ἓν θῦος ἐκλέγεται. — *agna* sc. sacrum sibi fieri, sibi immolari. v. Obss.

v. 13. 14. Sententiam de morte, quae ad omnes pertineat, tritam illam ac vulgarem, praeclaro ac vere lyrico ornatu instruxit poeta. *Pallida*, communi rebus inferis epitheto, *Mors* tanquam Δαίμων *pulsat pede*, graviter pro adit, intrat, pedem infert, adjuncta ferociae notione. Vulgo intelligunt mortem, fores pulsantem, foribus pede insultantem, indigna Horatio idea; et *pulsare* recte de accessu dicitur. Stat. Achill. I. 10. *neque enim Aonium nemus advena pulso*, h. accedo, intro; quod patet ex imitatione Auctoris (quem Olympium Nemesianum acute vidit

Wernsdorf. in Poett. min. T. I. p. 275 sqq.) Laud. Herc. v. 6. *namque tuam non nunc novus advena turbam ingredior.* Neque quisquam controversiam movisset h. l., si pro doctiori, Mors pulsat *tabernas*, vulgarius M. p. *limina tabernarum* posuisset Horatius. Simili notione Senectus θνατῶν δώματα καὶ πόλεις ἐλθεῖν dicitur Euripid. Herc. fur. 651. cf. Tibull. III. 5. 16. — *aequo* pede — regum*que* turres, pro vulgari: intrat *aeque* tabernas pauperum *ac* regnum turres, nullo habito discrimine. Sic II. 18. 32. *aequa tellus pauperi recluditur, regumque pueris*, h. *aeque* pauperi *ac* reg. pueris. *Tabernae* h. l. tuguria, casae humiles pauperum, quibus opponuntur *turres*, aedificia altiora ac magnificentiora (v. Verheyk. ad Antonin. Lib. c. XIV.) *regum*, divitum ac nobilium, ut saepe. Est adeo: Omnes tam divites, quam pauperes, morti sunt obnoxii. Eandem sententiam, eadem distributione expositam, vide II. 3. extr. 14. 11. et 18. 32.

v. 14. 15. Fruere adeo, o Sexti, vitae deliciis, iisque bonis, quae fortuna tibi largita est (en totum hoc unico *beate* inclusum!) neque crastino fide. Vitae enim brevitas spes tuas in augustum contrahere jubet. Prius comma tanquam poeta omisit. *Summa brevis*, brevitas *vitae*, paucorum dierum numerus. *Angustae vitae brevissimam portionem* eodem modo vocat Juven. IX. 127. et Senec. ep. XLIX. Infra IV. 7. 17. *quis scit, an adjiciant hodiernae crastina summae tempora Di superi?* — *vetat inchoare*, instituere, concipere, alere *spem longam*, in longinquum porrectam, i. e. spem vitae longae, rerumque adhuc moliendarum atque perficiendarum. — *Inchoare* egregie hic depingit humanae naturae indolem ac levitatem, quae novas quotidie spes vitae sumit, multaque, quae aliquando ad exitum perducat, sibi proponit. Praeclare in hanc rem Seneca, Nostri locum forte in animo habens, Ep. XIII. extr. *Inter cetera mala, hoc quoque stultitia habet proprium semper incipit vivere. Considera, quid vox ista significet; et intelliges, quam foeda sit hominum levitas, quotidie nova vitae fundamenta ponentium, novas spes etiam in exitu inchoantium.* Idem ep. XXIII. in fin. refert hoc Epicuri dogma: *Molestum est, semper vitam inchoare, aut, si hoc modo magis sensus potest exprimi: male vivunt, qui semper vivere incipiunt.* Denique ep. CI. init. *quam stultum est aetatem disponere? ne crastino quidem dominamur. O quanta dementia est, spes longas inchoantium!* — *Spem longam*

eodem sensu et graeci poetae adhibuerunt. Plato c. XXII. (Anal. Br. I. 173.) σοὶ δὲ — δαίμονες εὐσεβείας ἐλπίδας ἐξέχεαν. Macedonius ep. XXXIX. 4. (Anal. Br. III. 122.) βροτὸς δ' εὖ οἶδα καὶ αὐτὸς θνητὸς ἐών· δολιχαῖς δ' ἐλπίσι παιζόμενος. Sic Ἀΐδας μακρὰς ἀφαιρούμενος ἐλπίδας occurrit in fragm. apud Diod. XVI. 92. Ad sententiam totius loci cf. I. 11. 7.

v. 16. *Jam te*, vel in aetatis adhuc vigore constitutum, nisi potius: ista dierum summula praeterlapsa. — *nox* infera, nam caligo propria rebus inferis; *premet* exquisite de nocte, s. caligine, quae *incubat* (Virgil. Aen. I. 89.) *urget* (Noster. I. 22. 10.) adeoque *premit*. Val. Flacc. I. 617. *piceoque premit nox omnia ponto*. Nostrum forte respexit Ovid. Heroid. X. 112. *Crudeles somni, quid me tenuistis inertem*, at semel (f. *aut simul*) *aeterna nocte premenda fui*. *Premet* adeo, circumdabit te nox, h. versaberis in *regione*, ut Seneca ep. 82. ait, *perpetua nocte oppressa*. Virgil. Aen. VI. 828. *Concordes animae nunc, et dum nocte premuntur*. Nam illam imaginem, qua oculi nocte s. in aeternam noctem claudi dicuntur, huc pertinere non puto. Quod si hanc generaliorem τοῦ *premere*, qua sit *circumdare*, *cingere*, *ambire*, notionem hic constituas, recte etiam seq. adcomodari poterit; neque adeo opus erit zeugmatis figura, qua alias, quae *manibus* et *domui Plutoniae* magis conveniant; verbo isti notiones substituas. — *Et manes* te prement, umbrae te circumdabunt, eris inter umbras, ipse umbra. Manes dicuntur *fabulae*, tot fabulis famosi, de quibus, omninoque de rebus inferis tam miras narrationes, μύθους, priscorum hominum confinxit opinio, et poetarum inprimis exornavere ingenia, τὰ μυθώδη, ut Lucianus in Necyom. §. 14. de rebus inferis ait. Idem in Dial. Mort. XX. κόνις πάντα καὶ λῆρος πολὺς (fere ut Pers. V. 152. *cinis et manes et fabula fies*.) Euripid. Hippol. 197. eadem de re: μύθοις δ' ἄλλως φερόμεθα. Adposite quoque Callimach. ep. XIV. 3. ὦ Χαρίδα, τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος· αἱ δ' ἄνοδοι τί; ψεῦδος· ὁ δὲ Πλούτων; μῦθος· ἀπωλόμεθα. Senec. [illegible] 82. *multa de illa credimus, multorum ingeniis certatum [illegible] ad augendam ejus infamiam. Descriptus est carcer infernus* etc. adde Martial. X. 5. 17. Senec. Troad. 405 sqq. Antholog. lat. Burm. T. II. p. 472. ep. 219. v. 10. et Lucilii Jun. Aetnam v. 75 sqq. ibique Wernsd. (Poett. min. T. IV. T. I. p. 103.) Sic *tragicae Erinnyes* Propert. II. 16. 29. non sunt, quas Tragici finxerunt, sed

quae ab iis saepius ad partes vocatae, et in scenam productae sunt. Sic Juvenali XII. 23. *tempestas* dicitur *poetica*, qualem fere poeta describunt, re nimirum in majus aucta.

v. 17. *Et domus Plutonia*, regnum Plutonis, δῶμ' Ἀΐδαο, ut saepe de locis inferis poetae. v. Santenium V. Cl. ad Propert. IV. 11. 8. — *exilis*, in qua umbrae exiles, tenues (Virgil. Ge. IV. 472. *Umbrae ibant tenues.* et Aen. VI. 293. *tenues sine corpore vitas.*) et leves (*levem umbrarum turbam* habes I. 10. 18. Ovid. Met. X. 14. *leves populos simulacraque functa sepulcris* Valer. Flacc. I. 783. *neque enim ante leves niger avehit umbras portitor.*) versantur, νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα Homer. Od. κ'. 251. Lucian. Dial. Mort. XX. 2. νέκυες ἀμαυροὶ Sappho c. XI. infra laudando. Bentl. *domum exilem* interpretatur inopem, egenam, ubi nihil reperies, quo bene sit, laudato in hanc rem Horat. ep. I. 6. 45. *Exilis domus est, ubi non et multa supersunt.* — *quo simul mearis*, quo ubi descenderis, perveneris, noto phantasmate. Alcaeus c. XIX. 8. (Anal. Br. I. 491.) εὖτε σιδηρείην οἶμον ἔβης Ἀΐδεω. Leonid. Tarent. c. LXIII. 11. *iter tenebricosum.* v. ibi Doering. V. Cl. et Burman. ad Prop. II. 20. 74.

v. 18. Omnibus iis, quae hic vitam beatam atque jucundam efficiunt, carebis. Ex his commemorat compotationes atque amores. Eandem sententiam comice sic expressit Philetaerus (in Grot. Excerpt. p. 875.) οὐ γὰρ θανὼν γε δήποτ' ἔγχελυν φάγοις, οὐδ' ἐν νεκροῖσι πέπτεται γαμήλιος. Non *sortiere*, sorte tibi obvenient nimirum *talis*, talorum jactu, *regna* s. magisterium, arbitrium, *vini* compotationes, h. e. non moderaberis ibi tanquam rex s. magister bibendi convivia celebrabis. Respicit poeta solennem Romanorum morem, in conviviis sibi regem, qui bibendi leges ediceret, talorum jactu eligentium. Plaut. Stich. V. 4. 20. *strategum te facio huic convivio.* v. Lips. ad ei. Pers. V. 1. 18. cf. II. 7. 25. Nonnulli, Luisinum (Parerg. III. 38.) secuti, jungunt *vini talis* τοίου, tam boni, tam generosi, quasi inter pocula res agatur. Enimvero, quod Bentl. jam monuit, *regnum vini* recte quidem dicitur, non item *regnum vini talis*, et acumen omnino languet.

v. 19. Neque ejus, quem nunc amas, tibi tum copia erit, amore Lycidae amplius frui non licebit. — *non mirabere*, amabis. habebis ibi *Lycidan tenerum*, ἁπαλόν, pulchrum, delicias

nunc tuas. Nomen hoc quin ab Horatio fictum sit, et ipsa res clamat, et ipsum hoc, tanquam amasii nomen occurrit in Bione IV. 10. ἦν δ' αὖτ' ἐς τὸν Ἔρωτα καὶ ἐς Λυκίδαν τι μελίσδω. *Mirari* ut θαυμάζειν, eleganter de amore, ex admirabilis formae adspectu orto. Sic V. 3. 10. *praeter omnes candidum Medea mirata est ducem.* cf. IV. 9. 15. Potest et simpliciter hic esse: non ibi Lycidae pulchritudinem miraberis πάντα γὰρ ἴσα καὶ ὁμόχροα, καὶ οὐδὲν οὔτε καλὸν, οὔτε κάλλιον, quod Lucian. in Catapl. §. 22. de umbris refert. Idem suaviter in Dial. Mort. I. §. 3. παρ' ἡμῖν (apud Inferos) οὔτε ἡ ξανθὴ κόμη, οὔτε τὰ χαροπὰ, ἢ μέλανα ὄμματα, ἢ ἐρύθημα ἐπὶ τοῦ προσώπου ἔτι ἐστίν. Prior tamen ratio reliquis magis consentanea videtur. — *quo calet juv.* qui nunc, puer, juvenum animos amore incendit, et mox, adultior factus, puellas non leviter commovebit. Ad declarandam eximiam Lycidae pulchritudinem addita haec puto a poeta. *Calere* et *tepere* de amore, ut ἐνθάλπεσθαι ἔρωτι, καίεσθαι ὑπ' ἔρωτος et sim. in vulgus notum; quanquam *tepere* alias de amore frigescente, ut Ovid. Amor. II. 2. 53. v. Wernsd. Poett. min. T. II. p. 177. Ceterum ad sententiam horum vv. comparasse juvabit Asclepiadae c. XXI. (Anal. Br. I. p. 215.) Φείδῃ παρθενίης· καὶ τί πλέον; οὐ γὰρ ἐς Ἅιδην ἐλθοῦσ' εὑρήσεις τὸν φιλέοντα, κόρη. ἐν ζωοῖσι τὰ τερπνὰ τὰ Κύπριδος· ἐν δ' Ἀχέροντι ὀστέα καὶ σποδιή, παρθένε, κεισόμεθα. Strato c. XCVI. (Anal. Br. T. II. p. 381.) Καὶ πίνε νῦν, καὶ ἔρα, Δαμόκρατες, οὐ γὰρ ἐς αἰεὶ παισὶ συνεσσόμεθα. καὶ στεφάνοις κεφαλὰς πυκασώμεθα, καὶ μυρίσωμεν αὐτοὺς, πρὶν τύμβοις ταῦτα φέρειν ἑτέρους. Idem sententiarum nexus in elegia, qui in Theognideis v. 951. (Gnom. Br. p. 39.) habetur: οὐδεὶς ἀνθρώπων, ὃν ἐπεὶ ποτε γαῖα καλύψει, εἴς τ' ἔρεβος καταβῇ, δώματά τε Περσεφόνης, τέρπεται, οὔτε λύρης, οὔτ' αὐλητῆρος ἀκούων, οὔτε Διωνύσου δῶρ' ἐσαειράμενος. Ταῦτ' ἐσορῶν κραδίῃ εὖ πείσομαι, ὄφρα τ' ἐλαφρὰ γούνατα καὶ κεφαλὴν ἀτρέμεων προφέρω. Laudant et Sapphus c. XI. (Anal. Br. I. 57.) ita numeris suis restituendam:

Κατθανοῖσα δὲ κείσεαί ποτε, καὶ μναμοσύνα σέθεν
Ἔσσετ' οὐδέποκ' αὖ ὕστερον· οὐ γὰρ πεδέχεις ῥόδων
Τῶν ἐκ Πιερίας. ἀλλ' ἀφανὴς κὴν Ἀΐδα δόμοις
Φοιτάσεις . . . . . . οὐδέ σε
Βλέψει κᾆς ποτ' ἀμαυρῶν νεκύων ἐκπεποταμέναν.

ARGUMENTUM. V.

Pyrrha, sive verum id nomen, sive fictum sit, fuit haud dubie libertina aliqua, aut peregrina, quales complures Romae erant, multae nobili genere ortae, et liberaliter educatae, elegantia etiam atque ingenio, saepe et scientia artium, inprimis poëseos et musices, excellentes: cujus rei plura in Horatio exempla sunt. Igitur et delicias in amore tales Romae facere solebant, et amatores habere plurimos, nobilissimos subinde viros; quum ingenuas tentare, aut in amorem pellicere, palam certe, nefas et periculosum esset. Quum igitur Pyrrham, cujus amore ipse aliquamdiu irretitus fuerat, decenter comtam, eleganterque cultam Horatius videret, novo eam amatori, quem hisce amoris illecebris inescare cuperet, hoc dare, ex illius animi levitate facile suspicatur. Memor igitur perfidiae, quam ipse olim expertus fuisset, eandem isti juveni, qui de fide puellae minime dubitaret, sortem praedicit. Persequitur hoc suavissima allegoria, a mari, soluta navis anchora, placidissimo, mox, eadem altius provecta, turbidissimo, desumta. Se eodem naufragio deprehensum; ex eo tamen satis salvum evasisse.

Adnotationes.

v. 1 — 4. Exordium minus acerbum quam I. 8. Quaerit tantum Horatius, quemnam juvenum Pyrrha nunc in sui amorem pellexerit: etsi in his jam tacita perfidiae ejus, atque inconstantiae inest objurgatio. *Puer*, juvenis, qui adeo primum amare occepit,

puellarum perfidiam nondum expertus, seque adeo tuo amore felicissimum putans, *gracilis*, ῥαδινὸς, ἁπαλὸς, gracili, tenui corpore, adeoque delicatus, mollis, pulcher. Notum Terentii Eunuch. II. 3. 22. Sic *Ganymedem gracilem* vocat Martial. XI. 44. 1. *urget* premit *te*, arctiore amplexu te constringit, adeoque perdite te amat. De Maratho Tibull. I. 8. 36. *Dum tumet, et teneros conserit usque sinus.* Potest et esse, instat tibi, sectatur te, amorem tuum unice expetit; quo simul fastidium et superbiam Pyrrhae, qua puerum magis incenderet, poeta innueret. Propert. IV. 3. 12. *quum rudis urgenti brachia victa dedi.* Prius tamen malim propter adjecta, *in rosa*, et *sub antro. Te* reclinem, cubantem *in rosa*, in rosis, quibus humus constrata est. *In odoribus jacere* simili modo dixit Seneca Ep. LXXXII. et *in rosa jacere* idem Ep. XXXVI. Possis et jungere: *puer in rosa*, h. rosis redimitus, quae doctior esset ratio, Graecis non infrequens. Eurip. Herc. fur. 677. εἰ ζώην μετ' εὐμουσίας, αἰεὶ δ' ἐν στεφάνοισιν εἴην, unde fluxere illa Propertii III. 3. 41. *Me juvat — — Musarumque choris implicuisse manus. — Et caput in verna semper habere rosa. in rosa* i. e. rosa coronatum, ut bene Markl. in ed. Burm. laudato Aristoph. Ἱππ. 1367. ἐν μύρῳ *unguento delibutus.* Sic ἵπποι ἐν πτεροῖς, h. πτερωτοὶ Pind. Ol. I. 140. et Virgil. Aen. V. 37. *Acestes in jaculis.* Esset adeo *multa in rosa puer*, ῥοδοπυκασθεὶς, veluti Anacr. dicitur, et Eurip. Alc. 799. et 835. στεφάνοις πυκασθείς. Etiam Cic. Tusc. V. 26. *esse in viola aut in rosa* et de Fin. II. 20. *potare in rosa.* Atque haec ratio bene conveniret cum sqq. *perf. liq. od.* quae duae res in Horatio semper fere junguntur, ut I. 3. 9. II. 11. 15. adde Tibull. I. 7. 51. De cubili tamen rosis consito accepit quoque Dorvill. ad Char. p. 97. excitato Philostrati loco Ep. XXVIII. καί σου δέομαι οὐ στεφανοῦσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ κοιμηθῆναι ἐπὶ ῥόδων. — *Perfusus*, tinctus, delibutus, comam habens delibutam (cf. V. 13. 9) *odoribus*, unguentis εὐόδμοις. Sic *odorati capilli* II. 11. 15. III. 20. 14. V. 17. 23. *liquidis* ad ornatum pertinet, sed quo generale v. *odores* definiatur, ac declaretur. Erat hoc omnino delicatiorum, et qui genio suo indulgerent. Hic vero inter artes referendum videtur, quibus Pyrrhae juvenis placere cuperet. — *sub antro*, egregie ad exornandam totam imaginem adpositum. In amoenitate speluncarum propter refrigeria compotationibus et amoribus aptarum celebranda multi sunt Romani

poetae. Poetam tamen non dedeceat, si de umbra arborum simpliciter accipias, nisi loquendi ratio repugnare videatur, cf. I. 1. 21. Minime vero audiendi sunt, qui antrum de fornice accipiunt, quod vel epith. *grato* respuit, et ab toto loco alienum est. — 4. ***Cui***, in cujus gratiam, ut ei placeas, *comam religas*, crines tuos decenter componis. Comae fingendae et apte concinnandae studium inter artes, quibus puellae placere volebant, saepius memoratur. Tibull. I. 9. 67. *Tunn putas illam pro te disponere crines, aut tenues denso pectere dente comas?* et, qui magis ad verba et sensum h. l. spectat, Silentiar. c. XXII. (Anal. Br. III. p. 78.) *εἰπὲ, τίνι πλέξεις ἔτι βόστρυχον. ἢ τίνι χεῖρας φαιδρυνέεις, ὀνύχων ἀμφιτεμὼν ἀκίδα;* quae posteriora conspirant fere cum Tibullianis I. 8. 12. Pro generaliori vero, *qui comis crines*, specialiorem gratioremque poeta posuit comendi modum, quo crines in modum colligabantur; quo ipso elegantiam et gustum, quem vocant, puella prodebat. Tibull. I. 8. 15. *Ipsa placet, quamvis — nec nitidum tarda comserit arte caput.* — 5. ***simplex munditiis***, non operose, variove cultu onerata, sed ita comta atque ornata, ut sine ullo studio factum videatur. ***Munditiae*** s. ***mundus*** proprie de ornatu muliebri, qualis est gemmarum, armillarum cet. His ornabant sese maxime meretrices, quibus juvenum oculos ferirent. Plaut. Poen. I. 1. 64. ***oculos meos volo delectare munditiis meretriciis.*** Pyrrha adeo ornata erat simpliciter, non magnifice, uptote formae suae confidens.

v. 5 sqq. Oratio in his vv. admodum concinna ac docta. Perfidiam Pyrrhae ipse expertus Horatius juvenem istum de eadem mox conquesturum perpetua fere allegoria comparat nautae, qui, tranquillo mari solvit, mox, in altum provectus ejusdem maris facie, tempestatis ingruentis vi, penitus immutata, periclitatur, atque naufragium facit. — *Heu quoties flebit*, conqueretur, cum dolore sentiet, malo suo experietur *fidem* olim a puella sibi datam, nunc *mutatam* (iterandum enim hoc) violatam, ruptam, perfidiam. Plaut. Mil. Glor. IV. 1. 36. *Sed ne isthanc amittam, et haec mutet fidem vide modo.* Elegans est usus *τοῦ flere* pro conqueri, cum adjuncta poenitentiae notione, Horatio perquam familiaris. v. I. 25. 11. V. 5. 74. Epist. II. 1. 9. adde Tibull. I. 9. 79. III. 5. 40. et Propert. I. 7. 18. — *Fid. et deos mutatos*, violato jurejurando per deos dato. Simili forma II. 8. 10. dicitur *fallere cineres maris sidera*, et *deos*

et V. 15. 3. *deos laedere.* Catull. 64. 134. *numen divum negligere.* Dicendum adeo esset, poetam disjunxisse, quae pedestris oratio hac junctura extulisset: *fidem per Deos* (nimirum jurejurando interposito) *datam mutare*, violare: uti fere Stat. Achill. I. 405. *fidem et superos* h. fidem per Deos datam (πίστιν θεῶν Eurip. Med. 414.) *calcare.* Et hoc est illud, quod primo loco se offert. Alia ratione *Dii* dicuntur *mutati*, h. e propitiis infensi facti: etiam hoc satis adcommodate h. l. Nam in secundo amore Dii amantibus dicuntur propitii, contra vero, amoris foedere dissoluto, vel non mutuo, iisdem irati, infensi. Propert. I. 1. 7. *Et mihi jam toto furor hic non deficit anno, quum tamen adversos cogor habere Deos*, ubi Burmannum quoque hunc Horatii locum ita explicare video; in quo tamen offendit hoc, quod alio modo *fides*, alio *Dii mutari* dicantur. Tertia denique ratio est, ut allegoria tempestatis, qua se subito deprehensum amator sentit, incipiat statim a v. 5. utque *fides* de mari tranquillo dicatur, quod juvenis semper hoc statu permansurum crediderat, cui adeo nimis confiderat. Sic *fides pelagi* Virgil. Aen. III. 69. *fides aurae* Ovid. Fast. II. 454. *fides caeli* Claudian. de B. Gild. 499. *fides sereni* Stat, Silv. III. 1. et *Dii* adeo, qui cursui ipsius primo faverant, nunc *mutati*, irati, tempestate immissa. Vereor tamen, ne aliis haec ratio paullo longius petita videatur. *aequora aspera*, mare asperum, commotum, sumto verbo ab iratis. Nisi forte praestat jungere *aeq. aspera* facta *ventis*, excitatis vento fluctibus inaequalia facta, adeoque commota. Sic *inaequales procellae* II. 9. 3. *Nigris*, propter nubes, quibus caelum obducunt. Sic *Eurus niger* Valer. Flacc. II. 335. contra *Notus albus* I. 7. 15. ubi v. not. — *emirabitur*, nove dictum pro simplici, mirabitur, experietur, aucta tamen verbi vi, *cum stupore adspiciet*, quia aequor fidissimum, perpetuoque tranquillum certo sibi persuaserat. — *Insolens*, active, qui inconstantem Pyrrhae animum nondum expertus fuerat, qui eam in amore fidam crediderat.

v. 9. *sqq.* Qui nunc amoris tui deliciis perfruitur. *Aurea*, tanquam ea, quae optimis moribus sit praedita, quae adeo amatoris votis faveat, et in amore habeatur fidelissima, quae tamen non sit. Hinc praeclare adjectum *credulus*, qui, se illam semper, ut ita dicam, auream habiturum tam facile sibi persuadet. Propert. II. 19. 61. *Tu quoque, qui pleno fastus adsumis amore, Cre-*

dule, nulla diu femina pondus habet, h. levis est, et inconstans in amore. Ceterum *aureos mores* similiter poeta dixit IV. 2. 23. *aureum anum* Tibull. I. 6. 58. ubi v. Heyn. Pariter Antiphanes de meretrice, quae non haberet animum meretricium, eam habere ait ἦθος τι χρυσοῦν πρὸς ἀρετὴν κεκτημένην, ὄντως ἑταίραν apud Athen. XIII. 4. p. 572. et inde apud Grot. Excerpt. p. 631. Eundem Antiphanis locum nostro admovit Heins. Lectt. Theocrit. c. XVIII. p. 357. qui praeterea commode monet, fuisse hanc inter illas voces, quibus amatores meretriculis solerent ὑποκορίζεσθαι, laudato in hanc rem Aristoph. Acharn. 1199. φιλήσατόν με μαλθακῶς, ὦ χρυσίω. — 10. *vacuam* sibi, ab aliorum amore qui te sui solummodo amori vacaturam putat. Ovid. Heroid. XX. 149. *Elige de vacuis, quam non sibi vindicet alter.* — *semper amabilem*, quae semper ab isto te amari patiaris, vel, quae digna sis (propter castitatem) quae semper ab eo ameris. Nota illa Ovidii: *ut ameris, amabilis esto*, h. iis praedita moribus, quae amorem tibi concilient. Ceterum allegoriam in his non servatam clamat Homius Elem. crit. II. 20. Enimvero non ipsa Pyrrha h. l. cum mari proprie comparatur, sed ejus, qui illam amat, status: unde non opus erat, verba, ad ipsam puellam spectantia, tam exacte ubique respondere. Ne illud moneam, ipsi allegoriae ad partes singulas adcommodatae, nimisque protractae multum suavitatis detrahi. — 11. *Nescius*, nondum usu cognitum habens, quam *fallax*, mutabilis fit *aura*, quam facile ventus, qui nunc ei secundus est, mutetur, et ex adverso spiret h. e. quam parum constans sis in amore. Simillimo modo Propert. II. 19. 67. dixit *mendaces flatus in amore ludere.* Imago ipsa ab aura desumta ad amoris felicitatem declarandam admodum frequentata est Graecis pariter ac Latinis poetis, (v. Heyn ad Tibull. II. 1. 80.) huic vero loco perquam adcommodata, quum et ipsa allegoriae superiorum vv. praeclare inserviat.

v. 12. Magnum pathos habet exclamatio, qua eorum vicem dolet, qui in Pyrrhae amorem inciderint. Eadem δεινότητι quanquam paullo aliter sententia tractata sit, Plato (Anal. Br. I. p. 170.) C. VI. 3. ἆ δειλοὶ, νεότατοι ὑπαντιάσαντες ἐκείνης πρωτοβόλου. quos vv. mire corrupit Weston. in Hermes. p. 46. adde Tibull. II. 1. 79. *Ah miseri, quos hic graviter Deus urget.* — *quibus intentata nites*, pro vulgari, intentata es, qui pulchritudine tua allecti nondum usu cognoverunt, quam mutabili sis animo. Ob-

serva eximium verborum delectum. *Nitere* de pulchritudine dici, vulgare est. Sed et mare tranquillum nitere dicitur: quocum venustam faciem comparavit etiam Alciphr. III. Ep. I. καὶ μειδιᾷ τῆς θαλάσσης χαριέστερον. et magis adposite Meleag. C. LX. ed Cl. Manso ἡ φιλέρως χαροποῖς Ἀσκληπιὰς οἷα γαλήνης ὄμμασι συμπείθει πάντας ἐρωτοπλοεῖν. Ipsa vero *placidi pellacia ponti*, ut hic pulchritudo Pyrrhae, est *subdola* s. fallax, ut Lucretii II. 559. verbis utar. Pariter *tentari*, ut Graecis πειρᾶσθαι, verecunda elocutione dicitur puella, v. Ruhnk. Cel. ad Tim. p. 210. item mare, quod primum navibus pervium fit. Virg. Ecl. V. 32. Val. Flacc. I. 197.

v. 13. *sqq.* Nexus sententiarum est: Miseri illi, qui te non norunt, suavitate tamen atque pulchritudine tua illecti amorem tuum unice expetunt: ego quidem, qualis tu sis, expertus sum tuosque laqueos, rebus utcunque salvis, effugi. Pro vulgari igitur „ego te novi" quanto gravius poeta: Diis gratiam habeo, qui me e tantis periculis, ac malis, in quae me tuus amor conjecerat, servaverint. Jam, quum malis conflictamur, naufragium facere; iisdem liberati, e naufragio evadere, enatare dicimur, imagine vel pedestri orationi frequentata. Quo sensu Graecis ἐκνεῦσαι; ἀνανήξασθαι pariter dici observarunt Valken. ad Eurip. Hippol. v. 822. et Ruhnk. ad Tim. p. 79. Docte hanc ob allegoriam hic valde adpositam imaginem exornavit poeta, ritum tangendo, quo e naufragio servati vota, Diis in ipso naufragii periculo facta, persolverent, tabulamque, quae hujus rei memoriam servaret, cum vestibus, quibuscum enatassent, templo Dei σωτῆρος tanquam ἀνάθημα adfigerent (v. Virg. Aen. XII. 766 sqq. Juvenal. XII. 17. et ibi Schol.) aut, si nudi evasissent, comam detonsam Diis consecrarent. Lucian. in Merc. Cond. init. T. I. p. 652. ed. Reiz. ibique Bos. Verba ipsa sic procedunt: *Sacer* quippe templi, et quidem Neptuni *paries indicat*, testatur per *tabulam votivam*, ex voto adpensam (erat enim solennis dedicationis formula EX VOTO) h. e. tabula Neptuni templo adfixa testatur, cet. fere ut Tibull. I. 3. 28. eloquitur: *Picta docet templis multa tabella tuis.* Horatianam orationis inversionem secutus est Juvenal. l. l. *Et quam votiva testantur fana tabella.* Jam exspectares orationem ita continuatam: me incolumem e naufragio enatasse. Sed pro hoc docte ipsius tabulae, qua servatum se testaretur, argumentum posuit, nimirum se *vestimenta*

haec *uvida*, madida *suspendisse*, consecrasse *Deo maris potenti* μεδέοντι θαλάσσης, Neptuno. v. ad I. 3. 1.

ARGUMENTUM. VI.

M. Vipsanius Agrippa, magnus ille et praecipuus Augusti amicus, terra marique rebus gestis vicoriisque clarus, ipsius Augusti victoriam, inprimis Actiacae et insequutae potentiae magnam sibi partem vindicans, is igitur haud dubie Horatio exprobraverat, quod nulla dum sui in ipsius carminibus esset mentio. Igitur se excusat Agrippae, suique ingenii venam sufficere negat tam sublimi argumento, quod epico carmine celebrari debeati seque tantum lyricae poesi in jocis et lusibus occupatae vacare. Quo ipso, quasi aliud agens, splendididissimum Agrippae ipsique Augusto carmen dicit: nam dum grandem sibi spiritum esse negat, eum vel maxime prodit; et Agrippam exquisitissime laudat, dum ejus laudibus canendis se imparem profitetur. Ejusdem prorsus formae est II. 12. *IV.* 15. *Eloquutio totusque habitus hujus carminis usque ad v.* 16. *magnificus est, imaginum dignitas, orationisque conversio admirabilis. Exitus autem et Horatii ingenio, et inprimis hujus carminis descriptioni ac sententiae egregie respondet, illique tanto majorem ex oppositione picturarum venustatem conciliat. Jam L. Varius ille, ad quem Horatius delegat Agrippae canendi munus, poeta erat epicus*

et tragicus nobilissimus, quem in epico genere primarium praedicat Horatius hoc carmine et Serm. I. 10. 44. *et Virgilio tanquam alterum poetarum principem adsociat A. P.* 55. *v. et Virgil. Ecl. IX.* 35. *ubi non dubitandum, quin e Scholiastis legendum sit Vario. E tragico genere nobile ejus opus exstabat, Thyestes, quam tragoediam cuilibet Graecorum comparari posse ait Quinctil. X.* 1. *ubi v. Intpp. cf. et Martial. VIII.* 18. 8. *Laudatur etiam panegyricus in Augustum, item carmen de morte, cujus fragmenta nonnulla servavit Macrob. VI.* 1. *et* 2. *quae ejus divinum ingenium produnt. Denique Varius, ut Virgilii, ita Horatii amicissimus fuit (v. Serm. I.* 5. 40. *I.* 9. 23.) *et hunc Maecenati commendaverat. v. Serm. I.* 6. 55. *cf. de illo Rutgers. lectt. Venus. c.* 3. *p.* 252. *et Ill. Heyn. ad vit. Virg.* §. 53. *T. I. p.* 130. *Ceterum in hoc carmine male Sanadonus singula illa priscorum heroum nomina allegorice interpretatur de certis Horatianae aetatis personis: Achillem esse Pollionem; duplicem Ulyssem, Agrippam et Messalam; Pelopis domum, Antonium et Cleopatram; Martem, Statilium Taurum; Merionen, Marcum Titium; Diomedem, Maecenatem. Quo ipso satis manifesto declarat, se parum totius carminis vim ac majestatem adsequutum esse.*

Adnotationes.

v. 1. 2. *Scriberis*, pro scribaris licet (ut *laudabunt*, I. 7. 1. *bibes*, I. 20. 10.) *Vario*, a Vario, h. Varius sit oportet, a quo *scribaris*; carmine epico celebreris, ut *fortis*, virtute bellica conspicuus, et *victor hostium*. Vide, quam praeclare et urbane ornetur sic sententia vulgaris: ego canendis rebus a te gestis me

imparem sentio; Varius solus est, qui eas epice tractare possit. Quo ipso Agrippae res gestas mire extollit, simulque Vario epici carminis principatum defert. — 2. *Carmen Maeonium*, Homericum, nam Homerum Maeonium a Smyrna patria, Maeoniae urbe haberi pervulgatum est. Jam Varius poeta epicus, ***ales carminis Maeonii*** dicitur, qui evolat, effertur Homeri instar, qui Homeri volatum aequat, adeoque dignitatem ac majestatem Homerici carminis refert. Nam et *cycnus*, et pro cycno *ales* solennia sunt de poetis, ut IV, 2. 25. II. 20. 16. Tum proprium erat ales Maeonium cantum edens; pro quo haud dubie esse poterat, ales cantus Maeonii. Jam pro cantu notionem, quae ei hoc loco subjecta est, poeta perspicuitatis gratia posuit, *carmen*. Ovid. ex P. III. 3. 31. *Nec me Maeonio consurgere carmine, nec me dicere magnorum passus es acta ducum.* Aliorum alucinationes vide in Obss.

v. 3. 4. Vulgare erat; Scribentur ab eo tuae res gestae. pro hoc exquisitior erat ratio, scriberis ab eo, quascunque res gesseris. Nam est proprie: ***scriberis*** quod attinet (κατὰ) rem omnem, quam (*quamcunque rem*) Romanus te duce gesserit. Declaratur ita plenum, ac perpetuum carmen epicum. — ***navibus aut equis*** docte pro, mari et terra. In Propertio II. 20. 63. ***seu pedibus — seu classe*** similiter opponuntur.

v. 5. *sqq.* Nos his tractandis aeque impares sumus, ac ulli epico aut sublimi argumento. Pro hoc generali cum insigni delectu memorantur talia nonnulla. In prosa erat: nos haec non magis dicere possumus, quam Pelidae stomachum cet. Ita *neque* — *neque* est III. 5. 27 sqq. item Cic. de Orat. II. 74. 100. — *dicere* solenne de carmine epico. Propert. I. 7. 1. *Dum tibi Cadmeae* dicuntur, *Pontice, Thebae.* ubi vide Burm. — 5. ***stomachum*** θυμὸν, iram, ***Pelidae***, Achillis, Pelei filii, ob ereptam sibi ab Agamemnone Briseidem, res nota. — ***gravem*** exitiosam, pernitiosam (v. ad I. 2. 5.) Graecis, magna clade a Trojanis, dum ille a pugna abstineret, adfectis. — ***cedere*** precibus ***nescii***, qui non cedit precibus, inexorabilis, ferocis, pervicacis. v. A. P. 120. sqq. Praestat haec ratio prae altera, qua simpliciter sit, fortis, audax, perpetuo Achillis epitheto. Prisca vero sermonis suavitate ea *nescire* dicimur, quae nunquam perpetravimus, aut nunquam passi sumus. Sic ὕπνος Sophocli Philoct. 823. ὀδύνας καὶ ἀλγέων ἀδαής, ***doloris expers***, et φωνή Pind, Ol. 5. 113. ψευ-

δέων ἀγνωστος, *lingua verax* vocatur. Ovid. ex Ponto II. 9. 45. *Marte ferox, et vinci nescius armis.* Seneca Nat. Quaest. V. XI. *Ktesiae delicati vocantur, quod, ut ait Gallio, mane nesciunt surgere.* — Docte vero exprimitur argumentum Iliadis: μῆνις Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος οὐλομένη.

v. 6. 7. *Cursus per mare,* navigationem, errores Ulyssis, argumentum Odysseae. — *duplicis,* versuti, callidi, exquisitiore vocis vi. Uti enim *simplex* ἁπλοῦς, dicitur is, qui, quae animo agitat, eloquitur, homo certus, veritatis amans; ita *duplex, varius,* διπλοῦς, πολλαπλοῦς, ποικίλος erit is, qui fraudulenter agit, *qui aliud ore, aliud pectore promtum habet,* ut Sallustii verbis rem eloquar, homo callidus, fallax. δίπτυχον γλῶσσαν pariter Ulyssi tribuit Eurip. Troad. 285. ὃς πάντα τἀκεῖθ' ἐνθάδ' ἀντίπαλ', αὖθις ἐκεῖσε, διπτύχῳ γλώσσᾳ, ἄφιλα τὰ πρότερα φίλα τιθέμενος πάντων. qui locus mire τὸ διπλοῦν animi illustrat. Idem in Rhes. 395. φιλῶ λέγειν τἀληθὲς αἰεὶ, κοὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ. Spectat etiam huc epigr. apud Zenob. Cent. III. 23. (quod est Palladae v. Anal. Br. III. p. 332.) μισῶ τὸν ἄνδρα, τὸν διπλοῦν πεφυκότα, χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις. ubi tamen pessime Zenob. rem expedit. γλῶσσαν διχόμυθον similiter dixit Solon. XXX. 4. (in Anal. Br. I. p. 75.) et *duplices linguas* Plaut. Truc. IV. 3. 7. Horatius forte in animo habuit ἄνδρα πολύτροπον, Odysseae init. h. *varium*, uti eum vocat Stat. Achill. II. 172. ubi male quidam *vafrum Ulyssem* reponunt. Sic *varii* h. fraudulenti *modi* Phaedr. IV. 6. 14. quod eadem inscitia damnatum, ibi a quibusdam. vide omnino Ruhnken. ad Tim. p. 87. Burm. ad Vellei. II. 105. Oudend. ad Sil. XV. 157. et Ouwens. N. H. I. c. XIV. Fuit, qui *duplicem* explicaret δίζωον, bis Orcum ingressum, v. Rutgers. Lectt. Ven. p. 252. Pejus etiam Sanad. exponit *duo Ulysses*, Agrippam et Messalam. Sed in talibus refutandis commorari piget.

v. 8. *Domum Pelopis*, familiam a Pelope oriundam, *saevam* saevis ac cruentis facinoribus insignem, domesticis caedibus infamem. Referenda adeo huc caedes Oenomai, a genero Pelope patrata, Thyestae liberi ab Atreo fratre occisi, et patri epulandum dati: Agamemnon ab uxore Clytaemnestra, eademque cum Aegistho ab Oreste, filio, occisa: Orestes ipse Furiis agitatus. cf. Prol. Orestae Euripidei. Quae omnia satis largam et Tragicis et epicis poetis carminis praebuere materiam. Hic quidem propter antecedentia et vv. 13 — 16. quae epici carminis argu-

menta exhibent, etiam hoc de Pelopis familia epico tractatum intelligere malim, etsi valde adblandiatur eorum opinio, qui Horatium ad Varii tragoediam, Thyesten, adlusisse autumant. Paullo clarius hoc argumentum Tragicis frequentatum indicat Stat. Silv. V. 3. 69. *Qui Furias* (Orestae immissas) *regumque domos* (familiae Pelopis) *aversaque caelo sidera terrifico super intonuere cothurno.* ubi *domos* in *dolos* a Markl. vel ob h. Nostri locum mutatum nolim.

v. 9. *sqq. Conamur*, cum delectu, de gravi argumento: ut *tentare Achillem* de Achilleide sua Stat. Silv IV. 4. 49. Nos *tenues*, tam tenui ac parvo ingenio, qui adeo argumento levi, tenui solummodo vacare possumus, *grandia* illa, gravia illa epici generis argumenta enararre vix conamur; suave antitheton. Pariter Ovid. Amor. II. 18. 4. *Et tener* ausuros grandia *frangit Amor.* Sententiam magis declarant sqq. — *Pudor* qui e sensu tenuis ingenii, rerumque tractandarum magnitudiue oritur. — *Musa potens lyrae* docte atque ornate, pro vulgari, quae tractat lyram *imbellem*, lusibus tantum ac levioribus argumentis, non item bellicis atque adeo epicis adcommodatam. *vetat*, prohibet me, v. I. 1. 34. *Laudes Caesaris*, res ab eo praeclare gestas, τὰ κλέα, res nota. *Egregii*, eximii, unici, cum vi dictum, ut III. 25. 4. *deterere*, imminuere, obscurare, non ea, quam res postulant, dignitate describere: exquisite adeo pro, attingere, enarrare. Imitatus est h. l. Auson. Mos. 390. *victus amore tui praeconia detero. Obterere laudem imperatorum* pariter Cic. Verr. V. 1. — *culpa*, tenuitate *ingenii*.

v. 13 — 16. Splendidi versus, quibus amplificatur superior sententia. Arduum sane opus Augusti atque Agrippae res fortiter gestas digne describendas sibi sumere; hoc idem esset, ac si Martem, ac heroas istos fortissimos, Merionen et Tydeum carmine celebrare velles. Tacite igitur poeta cum heroicis Homericae Iliadis argumentis Augusti atque Agrippae res, ipsumque adeo Varium, qui solus eas digne scribere possit cum Homero componit. Ad grave ac sublime epos designandum poeta iterum colores desumsit ex Homeri Iliade. Nominat inde Martem, a Trojanis stantem; ex heroibus vero, Merionen, et Diomedem, tanquam poeta; quum et alios, aeque fortes, et plures adferre potuisset. — *tectum*, indutum, armatum *tunica adamantina*, ferrea, juxta Homerica. Ἀχαιοὶ χαλκοχίτωνες. Ἄρης χαλκεοθώρηξ.

et sim. *Mavors adamante coruscat*, Claudian. in Cons. Prob. et Olyb. 99. Prisco enim Graecorum usu *adamas* de ferro durissimo adhibebatur. — *Merionen*, nobilem illum aurigam, atque ἑταῖρον, s. ὀπάονα Idomenei, ἀτάλαντον Ἄρηϊ dictum Hom. Il. β. 651. ν. 295. — *nigrum*, cum vi pro, tectum, adspersum *pulvere Troio*, tumultu bellantium in campis Trojae excitato: graphice prorsus de viro bellicoso, qui in media pugna versatur. cf. Il. ι. 21. Pariter Valer. Fl. I. 13. Nostrum secutus, Vespasianum dixit *nigrantem pulvere Solymo*. H. l. subest simul aurigae curru pulverem excitantis, imago. — *Tydiden*, Diomedem, Tydei f. heroum fortissimum, *parem* adeo *Superis*, qui stetit adversus eos, cum iis congressus est. Respexit haud dubie poeta Homer. Il. ε. 335. ubi Diomedes Venerem vulnerasse et ib. 855. cum ipso Marte congressus dicitur. Nam in hac inprimis pugna *opem Palladis* expertus fuerat. v. l. l. v. 856. Minus igitur commode Intpp. laudant Homerica, θεοείκελον, ἰσόθεον et sim.

v. 17. *sqq.* Ego non nisi levibus argumentis, et lusibus lyricis aptus sum. Ex his commemorat *convivia*, et *proelia virginum*, cum delectu; quae adeo opponantur heroicis, quae in Iliade occurrunt, proeliis. *Nos*, quod mox cum vi repetitur, initio versus, ad oppositionem praecedentium, poni, solenne. Propert. I. 7. 1. *Dum tibi Cadmeae dicuntur, Pontice, Thebae — Nos, ut consuemus, nostros agitamus amores.* v. Burm. ad eund. II. 12. 23. — *proelia virginum* ac juvenum, rixes amantium. Tibull. I. 3. 63. *Hic juvenum series teneris immixta puellis ludit, et adsidue proelia miscet amor.* — *acrium*, iram suam prodentium, pugnantium, involantium *in juvenes unguibus*, quibus pro armis utuntur, solenni idea; qua urbanitatem Romanam non offensam fuisse adparet ex h. l. cf. Ovid. Amor. I. 7. 64. A. A. II. 451. Propert. III. 6. 5. ibique Burm. Claudian. Fescen. IV. 6. et Epithal. Pall. 135. Emollitur acris ista puellaram ira a poeta, ungues ipsis tribuendo *sectos*, qui adeo in facie non sedent, unde nihil noxae verendum est. v. Obss. — 19. 20. *Sive vacui* ab amore sumus, liberi ab amore. *Vacuum pectus* eadem notione Propert. I. 10. 30 uti κενεὴν κραδίην Agath. II. 2. in Anal. Br. III. p. 33. *sive quid urimur*, amamus aliquid, amore puellae calemus. Idem color orationis in Stratonis ep. XXII. (Anal. Br. II. p. 394.) Καῦμά μ' ἔχει μέγα δή τι. — *non praeter solitum*, ex more, pro more consueto *leves*, ad levitatem ac hilaritatem

propensi; pro consueta nostra levitate, jocis tantum ac lusibus adcommodata, levioribus his canendis solummodo vacantes. *Leviorem lyram* hoc sensu dixit Ovid. Met. X. 149. quae opponitur *plectro graviori* v. 148. h. carminibus gravioris argumenti. Hunc sensum unice efflagitat tota sententiarum series. Male nonnulli: proni in amorem ex more consueto. Neque melius alii: pro sueta nostra amoris inconstantia, ut mox uramur aliquid, mox vacui simus. Sed idem sensus h. l. qui in Propert. I. 7. 1. *Dum tibi Cadmeae dicuntur — Thebae; Nos, ut consuemus, nostros agitamus amores*, h. dum tu Thebaida condis; ego, more solito, amores meos cano.

ARGUMENTUM. VII.

L. Munatius Plancus, vir potens ac nobilis, probabilis orator, Ciceronis olim amicus, quocum junctus fuit literarum mutuarum usu (quales exstant libro X. Epist. ad Div.) initio turbarum civilium Julio Caesari addictus fuit, post Octaviani partes amplexus, et Antonium persequutus aliquamdiu, huic ad Mutinam fugato cum Asinio Pollione sese conjunxit. Pace facta a. 712. Cos. fuit cum M. Lepido. Insequutis novis civilibus bellis Antonio adhaesit, a quo a. 722. ad Octavianum transfugit. v. Dio L. III. p. 420. Vellei. II. 83. pr. Atque hujus gratia floruisse quidem visus est, magnisque honoribus functus, dum et censor, et, quod Torrentius e nummo docet, Urbi praefectus fuit: sed quum esset vir summae inconstantiae dubiaeque fidei, nunquam ex animo favere sibi aut satis fidere Octavianum intellexit; licet om-

nem daret operam, illi ut gratiosus fieret, atque etiam, ut Augustus adpellaretur, postero tempore perficeret. v. Sueton. Aug. VII. Vellei. II. 91. pr. Censorin. 21. Igitur quum multos difficiles casus per tumultus civiles, quanquam sua fere culpa, expertus, contraxisset jam inde, ut fit, magnam animi aegritudinem, atque nunc et contemni se vidisset a viris bonis et gravibus (v. Vellei. II. 83. extr.) et semper suspectum esse Augusto suum ingenium, sibique metuendum, ne quando subito excideret illius gratia; tandem, maerore victus, voluntarium exsilium meditari coepit. Jam quum iis temporibus multi, qui patria carere mallent, quam in timore vivere, civitates Graeciae, quae et literarum, inprimis philosophiae, cultu florerent, et miti insuper caeli temperie gauderent, in his vero maxime Rhodum aut Mitylenen (v. Cic. ad Div. IV. 7. et VII. 3.) peterent; hoc idem Plancum secum constituisse, ex ipso carminis initio ejusque exitu satis probabiliter statuere licet. Horatius igitur, etsi ejus mutandae urbis, atque in privato se continendi haud improbaret consilium, a Graecia tamen animum ejus abducere conatus, ut in Tiburtinam potius regionem Italiae amoenissimam, secedat, eum exhortatur. Praeclara hoc arte adornavit poeta, summaque urbanitate consilium hoc suum Planco probare adgressus est. Laudes quidem suas esse ait Graeciae civitatibus, easque multorum carminibus satis esse celebratas: se tamen Tiburtini agri dulcedine miro modo adfici, ac maximopere teneri. In quo nobilissimas Graeciae civitates percenset, neque tamen eas contemnere velle putandus est praelato Tibure. Dum igitur Tiburtinae

regionis amoenitates uberius extollit, tecte simul atque venuste admodum Planco, ut in hanc secedat, ibique, genio indulgendo, animum curis exoneret, innuere voluisse videri debet; quod idem paullo disertius declarat v. 20. Munita vero sic ad consolandum erigendumque amicum via, eundem, ne se perpetuo maerore maceret atque conficiat, sedulo dehortatur. Ipsam enim naturam non in perpetuo quasi luctu esse, nubilaeque tempestati succedere serenam atque tranquillam. Animum adeo aegritudine esse levandum, et quidem, quod praesentissimum sit remedium, vino; omninoque meliora esse speranda. Docte atque graviter hoc Teucri, tam fortiter adversos casus ferentis exemplo commonstrat, quem hanc ipsam animi fortitudinem sociis suis praecipientem inducit.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1 — 9. Civitatum et regionum amoenissimarum Graeciae enumeratio; de qua v. Argum. Imitatus Nostrum Martial. IV. 55. X. 68. *Laudabunt* nota forma graeca (e. g. Pind. Ol. IX. 160. Alia vide apud Graevium Lectt. Hes. c. V.) pro laudent licet, celebrent per me, extollant: ut I. 6. 1. Observa copiam poetae in varianda sententia: *laudabunt alii; sunt, quibus unum opus est celebrare; plurimus dicit; me non tam percussit.* — *Rhodon claram,* illustrem et *nobilem* (ut vocat Catull. IV. 8. *claram* Martial. XIV. 68. 2.) cum pulchritudine aedium, mercatura, luxu, tum vero artibus et philosophia. Nisi forte praestat explicare, Solis radiis illustratam, quatenus haec insula, Soli sacra, nunquam ejus radiis et luce prorsus carere dicitur. Atque sic hunc locum accepit Lucan. VIII. 248. *claramque reliquit sole Rhodon.* adde eundem V. 50. Plin. II. 62. ut adeo illos respexerit, qui fabulas Rhodiorum domesticas, de Rhodi origine, Solis cultu, cet. pertractaverint. Conf. loc. class. Pindar. Ol.

VI. — *Mitylenen,* Lesbi urbem, *et natura et descriptione aedificiorum et pulchritudine inprimis nobilem* juxta Cic. Orat. contra Rull. c. 14. *pulchram* ideo vocat Ep. I. 11. 7. μεγάλην καὶ καλὴν Longus Past. init.

v. 2. *Epheson*, nobilissimam Asiae urbem. θοᾶν βασιλείαν Ἰώνων, τὰν δορὶ καὶ μούσαις αἰπυτάταν vocat Antipat. Sid. c. XXXVI. (Anal. Br. II. p. 16.). — *moenia Corinthi* pro, Corinthum, ut saepius. Πέλοπος λιπαρᾶς νάσου θεοδμάτους πύλας vocat Bacchylides apud Steph. fragm. Lyr. p. 572. *bimaris*, quae inter duo maria, Aegeum et Ionium, sita est. *Bimares Sisyphi terras* Corinthum vocat Senec. Oed. 282. adde Ovid. Fast. IV. 501. Trist. I. 11. 5. Est e gr. διθάλασσος, ἀμφιθάλασσος. Corinthi opulentiam celebravit jam Homer. Il. ἀφνειὸν et Pind. Ol. 3. 4. ὀλβίαν vocans; ut seriores taceam. — 3. *Thebae*, Boeotiae urbis multorum carminum argumenta praebuit; in his inprimis fabulae de Bacchi origine ac religione decantatae. Hinc *insignes*, celebratae *Baccho*. — *Delphi* Phocidis civitas, Apollinis templo atque oraculo celebris. — *Thessala Tempe*, amoenissimas Thessaliae convalles, inter Ossam et Olympum montes. v. Aelian. V. H. III. 1.

v. 5. 7. Alii Athenas solas laudant. *Sunt quibus*, aliis *unum* unicum *opus est*, in hoc solo laborant, hoc solum agunt, ut *arces Palladis*, Palladi sacras, ἀκρόπολιν, Athenas celebrent. — *intactae*, virginis, perpetuo Minervae epitheto. Pallas ἀκραία, πολιὰς, quae *retinet summis in urbibus arces* juxta Catull. LXIV. 8. satis nota. — *carmine perpetuo*, ἔπει κυκλικῷ, quod omnes Atheniensium res gestas inde ab urbis primordiis continua serie detextas comprehendat. Eodem sensu *perpetuum carmen* dixit Ovid. Met. I. 3. et Martial. VI. 64. 10. *Silium* vocat *perpetuum* ob belli Punici secundi historiam carmine contextam. — 7. *Indeque . . . olivam*, et inde nominis sibi famam parare. Adjecta haec ad exornandam prioris v. sententiam puta. Nimirum poetae, qui aliquo carmine inclaruerunt, coronam sibi facultate sua poetica peperisse dicuntur; et ipsa corona praemii loco ipsis data dicitur. Hinc *ederas* I. 1. 29. ipse vocat *praemia doctarum frontium*, et *lauro* meritis quaesita *comam suam cingi* a Melpomene postulat III. 30. 16. Is adeo, qui carminis aliquod argumentum sibi tractandum sumit, coronam inde sibi parat, h. famam et gloriam. Hinc et ei, cujus laudes carmine celebrat, quem

adeo posteritati commendat, coronam poeta nectere dicitur. v. ad I. 26. 8. Jam haec corona pro vario carminis argumento potest esse varia; myrtea quae erotico poetae; ederacea, quae Bacchi laudes canenti; laurea, quae epica tractanti praemio cedit; etsi in his, ut omnino sibi constent poetae, non facile exspectes. Docte vero poeta Athenarum laudes celebranti coronam oleaginam tribuit, quod Minervae sacra erat oliva, et quod in arce Athenarum servabatur sacra ista olea, quam ipsa Minerva in ejus cum Neptuno super urbis recens conditae adpellatione ac tutela certamine protulerat (v. Herod. V. 82. Sophocl. Oed. Colon. 686 sqq. ibique Schol.) e qua et ex aliis sacris oleis victores in certaminibus poeticis (τετραλογίαις) quae in Panathenaeis, ludis Minervae, fierent, coronam accipiebant. v. Meurs. Panathen. c. XI. (T. VII. Thes. Gronov.) Sic exornationem praeclaram h. l. facile agnoscas. Jam de verbis breviter dispiciamus — *inde* ex hoc carminis argumento, quo Athenas celebraverit, *olivam*, coronam oleaginam *decerptam praeponere*, pro, decerpere, sibi parare et *fronti* suae *praeponere*, capiti suo imponere. *Praeponere* dixit poeta, propter adi. *fronti*, h. capiti. eodem ornatu *praemia frontium* I. 1. 19. Jam vide, quomodo versus Lucretii, quos ante oculos habuit, imitatione nobilitarit, I. 926. et IV. 3. *juvatque novos decerpere flores, insignemque meo capiti petere inde coronam, unde prius nulli velarunt tempora Musae.* Multa vero exstitere carmina, quae origines ac fabulas Atticas antiquiores comprehenderent: qualia sine dubio fuere Ἀτθίδος et Θησηΐδος nomine insignita.

v. 8. 9. *Plurimus*, plurimi, multi *dicunt*, canunt, celebrant (v. ad I. 6. 1. et 5.) *Argos aptum equis* sc. nutriendis propter pascua sua, ex Homericis epithetis, Ἄργος ἱππόβοτον, ἱπποτρόφον, Theocr. XXIV. 129. ἱππήλατον et Pindaro Isthm. ζ. 17. ἵππιον. *Apta* enim *regio* poetis dicitur, quae bonum alicujus rei proventum atque alimenta praebet. *Solum pecori aptum* Virgil. Ge. II. 234. — *Mycenas dites*, epitheton Homericum, πολύχρυσος Μυκήνη Il. η. 180. certe Agamemnonis temporibus. — *in Junonis honorem*, in Argivarum fabularum expositione magnae sane Junonis partes esse debuere propter cultum hujus deae isti regioni proprium ac domesticum. Possunt et hymni in Junonis honorem facti intelligi, qui adeo, epice tractati, fabulas Argivorum domesticas exponerent, in quibus ipsa regio, quippe sedes ea-

rum, cum urbibus memorari debuit. De Junone Argis praecipue culta nota omnia. vide vel Virgil. Aen. I. 24.

v. 10. 11. Jam exspectasses oppositionem: mihi Tibur prae his omnibus placet. At neque nunc quidem revocare animum ab urbibus graecis potest; sed Lacaedemonem adhuc et Larissam in ipsam transitionem infert. Forte hoc loco ipse Horatius sensit, quam parum suavis longa ista urbium graecarum esset enumeratio, et hac artificiosa orationis junctura ac variatione legentium fastidio occurrere voluisse videtur. — *patiens* refer ad severam Spartanorum disciplinam; nam summa eorum virtus in patientia ponebatur juxta Nep. VII. 11. 4. — *campus Larissae*, ager circa Larissam Thessaliae urbem, ut *rura oppidi* I. 1. 16. *opimae* proprie ad campum spectat: est vero Homericum ephitheton, ἐρίβωλος, ἐριβώλαξ, Il. β. 841. — *percussit*, animum meum tetigit, commovit, delectatione cepit. Jam Lucret. I. 922. *acri percussit thyrso laudis spes magna meum cor.* cf. Virgil. Ge. II. 476. Aen. IX. 197.

v. 12 — 14. Prae his omnibus Graeciae civitatibus Tibur Planco commendaturus poeta ejusdem descriptioni paullo longius immoratur eamque per partes ductam suavissima pictura absolvit. Pro fonte, unde Albula oritur, docte est *domus*, antrum Nymphae ejusdem fluvii, Albuneae. Fons enim cujusque fluvii, dei vel Nymphae ejusdem fluvii sedes est, ut pervulgatum. Sic Propert. I. 20. 34. *Pegen* vocat *domum humidam*, *Nymphis Thyniasin gratam*; adde Martial. IV. 57. 8. Heinsius *domum Albuneae* silvam Albuneae cognominem interpretatur, laudato Pind. Ol. β. 16. ubi Acragas urbs ejusdem cum fluvio nominis οἴκημα ποταμοῦ dicatur; quae tamen ratio parum procedit. — *resonantis* proprie ad *domum* s. fontem pertinet; paullo insolentius ad ipsam Nympham relatum: uti fere Propert. II. 23. 49. *nymphas tota urbe crepitantes* dixit. Virgil. Aen. VII. 83. de Albunea: *nemorum quae maxima sacro fonte sonat.* v. Obss. ad III. 13. 15. — 13. *Anio* fluvius, per Tiburtinorum fines decurrens et in Tiberim defluens, ut ait Vib. Sequ. c. 7. v. Dionys. Halic. V. p. 305. et Demster. Etr. reg. II. c. 15. et Cluver. Ital. ant. II. p. 711. — *praeceps*, nam prope Tibur de scopulis cadit. Ovid. Amor. III. 6. 45. *qui per cava saxa volutus Tiburis Argei pomifer arva rigas.* Propert. III. 4. 4. *Candida qua geminas ostendunt culmina turres, et cadit in patulos lympha Aniena lacus.* adde

Stat. Silv. I. 3. 21. et I. 5. 15. — *Tiburni lucus*, Tiburno, tanquam heroi vel Deo indigeti consecratus. Tiburnus, enim s. Tibuis, Tiburtus, cum Catillo et Cora, fratribus, Tiburis conditor habitus. v. Plin. XVI. 44. et Heyn. Excurs. VIII. ad Aen. VII. p. 151. Lucum memorat et Virgil. Aen. VII. 82. *lucosque sub alta — Albunea:* qui adeo fonti Albuneae subjacebat. — 14. *Pomaria* Tiburtinae regionis olim in maximo pretio fuisse, e pluribus poetarum locis cognoscitur. v. Broukh. et Burm. ad Prop. IV. 7. 81. Drakenb. ad Sil. IV. 225. et Bentl. ad h. l. — *uda*, irrigata. cf. III. 29. 6. IV. 2. 30. — *mobilibus*, ornat, ut *lympha fugax* II. 3. 12. *aqua trepitans* Ep. I. 10. 21.

v. 15. *sqq.* In hanc amoenissimam regionem secede, ibique genio indulgendo curarum, quibus te nunc maceras, obliviscere. Perpetuo enim ne te maerore conficias, ipsa rerum natura ac vicissitudo te hortatur. Vides enim serenam tempestatem succedere nubilae. Praeclara vero ac prorsus lyrica sententiarum inflexio! v. ad v. 20. — *ut saepe*, οἷά τε πολλὰ solenni more in comparatione. — *Notus albus*, λευκόνοτος, ἀργέστης, Apollon. Rh. IV. 1628. ab effectu. Sic *Favonius serenus* Plaut. Merc. 2. 35. *qui facit tranquillitatem*, ut ipse v. 36. explicat. *Venti sereni* Ovid. Fast. I. 681. *clarus Aquilo* Virg. Ge. I. 460. *purus Boreas* Lucan. V. 704. *clarus Eurus* Rutil. Itin. I. 541. ubi v. Intpp. et Lamb. h. l. — *deterget*, fugat, pellit *nubila*. *Nubila solis radiis detersa* similiter Claudian. de VI. Cons. Honor. 539. — *caelo obscuro*, obscurato, nubibus obducto. Ornat h. l. — 16. *parturit*, exquisite, pro, parat, adducit *imbres*. — 17. *Perpetuos* docte pro adv. perpetuo. — *Sic tu* continuo maerori ne indulgeas, aliquando *fini*, coërce, tempera, pelle *tristitiam*. — *Sapiens*, quod sapientis est, sapienter, ut I. 11. 6. *sapias*. — *vitae labores*, aerumnas, curas animi. — 19. *mero molli*, nempe vetustate, vel omnino dulci, μαλακῷ. *Molle Calenum* Juven. I. 69.

v. 19. Vulgare erat: ubicunque sis. Pro hoc erat: seu in militia verseris, sive in otio rustico vivas. Militiae, quod generalius erat, substituit castra, et vitae rusticae regionem Tiburtinam, quae exquisitissima est inflexio ad consilium poetae primarium; dum amico, in castris nunc versanti, non diserte, sed tecte suadet Tibur secedere. Quo et valet temporum ratio: sive te castra *tenent*, sive Tibur *tenebit*. Nam *tenebit* admodum molliter Horatii exprimit consilium; quo eodem Tiburtinum argum

tantis laudibus vv. 12 — 14. extulerat. — *fulgentia signis* militaribus, aquilis aureis aliis. graphice hoc. — *tenent*, si ibi versaris, es. — *densa* nemorum *umbra* circa *Tibur tuum*, quod ideo amas, lubenter ibi moraris. Forte etiam in ea regione villam Plancus habebat.

v. 21. sqq. Sententiam, vino curas esse abigendas, ac meliora speranda, praeclare poeta animavit, summamque ei vim ac gravitatem conciliavit, dum nobilem priscae antiquitatis heroem eam praecipientem inducit. De conditione, Aiaci et Teucro, Telamonis filiis, ne alter sine altero in patriam rediret, a patre proposita, de Teucrique exsilio, ejusque ad Cyprum, in qua urbem patriae cognominem conderet, pervulgata omnia. v. Pind. Nem. δ. 76. sqq. Sophocl. Ai. 1036. Eurip. Hel. 91. Virg. Aen. I. 623. et Vellei. Pat. I. 1. init. Transsumta haec narratio forte e poetae graeci dramate, idque e scena, ubi Teucer in itinere, adpulsa ad litus nave, cum sociis Herculi, exsulum Deo tutelari, sacrum faceret, et inter epulas, illosque exhilaraturus, ea, quae sequuntur, diceret. Exstabat etiam Pacuvii tragoedia, *Teucer* (Cic. de Or. II. 46.) et ipsa haud dubie e graeco exemplo expressa. — *quum*, licet, longe infelicior te, *fugeret* a patre in exsilium pulsus, mare exsul pererraret; *tamen* tantum abfuit, ut hocce infortunium animum ejus frangeret, ut potius, vino exhilaratus, socios suos pristinorum malorum, quae fortiter tulissent, recordatione erigeret, et ad nova subeunda vino invitatos excitaret. Teucrum corona caput vinxisse, vinoque se largius invitasse, docte admodum atque concise poeta elocutus est. — *uda Lyaeo tempora* proprie, et ex usu poetarum loquendi solenni: nam vino hausto tument, incalescunt ac madent sudore tempora. Tibull. I. 2. 3. *Neu quisquam multo perfusum tempora Baccho excitet.* — *vinxisse*, cinxisse. — *populea corona* solennis in sacris Herculis. v. Virgil. Aen. VIII. 286. Docte adeo poeta Herculi a Teucro sacrificium paratum innuit v. ad v. 21. — 24. *tristes*, de futuro sollicitos etiam ob exsilium. Male Cruq. — *amicos*, φίλους ἑταίρους. mox *socios* exsilii sui ac viae *comites* dictos. — *adfatus* ad consolationem trahitur a nonnullis, ut V. 13. 18. quod argutius videtur.

v. 25 sqq. Quocunque terrarum, in quamcunque terram, nos *Fortuna*, fatum *feret*, ducet, quamcunque nobis habitandam adsignabit, *ibimus*, eamus, eam petamus. Ad sententiam Virgil. Aen.

V. 709. *quo fata trahunt, retrahuntque sequamur; quidquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.* — *melior parente*, indulgentior benignior Telamone, patre: cum vi adjectum, ad erigendos sociorum animos. Nititur vero ista spes melioris fortunae oraculo Apollinis, Teucro dato, v. 28. — 27. *Nil*, κατ' οὐδέν, non *desperandum.* — *Teucro duce et a. T.* dum Teucer vos ducat, Teucri (cum vi repetitum) auspiciis novam sedem quaeratis, cum vi dictum pro, me duce, meo ductu, meo auspicio. v. Obss.

v. 28. *Apollo certus*, qui vera, exitum habentia oracula edit, ἀληθής, ut saepius de vatibus. v. Intpp. ad Lucan. IX. 512. adde Sidon. Apoll. VII. 27. — *promisit*, vaticinatus est. Etiam hoc verbum de vaticiniis proprium. v. Ovid. Fast. I. 517. Stat. Theb. II. 169. III. 475. et Achill. II. 342.

v. 29. Mira enuntiatio sententiae vulgaris: novam a me Salamina conditum iri. Sed egregie servavit τὸ ἦθος poeta in reddendo ambiguis verbis oraculo. — *Salamina* istam veterem *ambiguam futuram*, dubiam, dubii nominis fore, *nova tellure*, propter novam Salamina in alia regione a me condendam; Salaminis nomen dubium et ambiguum fore, alia ejusdem nominis a me condita; dubitatum iri, utra Salamis recentiore a me eodem nomine adpellata, intelligenda sit, h. ut jam monui, aliam a me conditum iri: nihil amplius. *Constituit* vero *Salamina cognominem patriae suae* in Cypro insula; ut Vellei. ait I. 1.

v. 30. Fere ut Virgil. Aen. I. 199. *O passi graviora, dabit deus his quoque finem*, ex Homeri imitatione Od. μ. 208. et Orph. Arg. 1146. τλῆτε φίλοι τὸν μόχθον· ἐπεί νύ τοι οὔτι χέρειον ἔλπομαι ἀνστήσεσθαι. — O qui tam fortiter praesentia mala toleratis, imo his *pejora*, graviora tanquam *viri* jam perpessi estis, unde sperare licet vos et leviora, quae nobis forte superanda sint, aequo animo laturos. — 31. *mecum* praeclare adjectum, propter me, patria expulsum; nisi simpliciter ad consolandos sociorum animos valet, quod eosdem labores et ipse fortiter tulerit. — 32. *iterabimus aequor*, docte, pro, cursum in mari repetemus, iterum navigabimus (cf. ad I. 34. 4.); vino animosi facti novos labores fortiter subeamus atque toleremus. Ergo ad litus adpulerant, sacra Herculi facturi. — *ingens*, ornat.

ARGVMENTVM. VIII.

Lydia, cujus passim meminit Horatius, Sybarin ita amore corruperat, ut omissis omnibus, quae ingenuum adolescentem Romanum decerent, studiis atque exercitationibus, totum se mollitiei traderet, atque apud se, tanquam Achilles in Lycomedis gynecaeo, delitesceret. Poeta igitur, ut Sybarin ab hoc amore avocet, mores ejus generosamque indolem nunc deflexam atque in pejus mutatam picturis quibusdam vivide delineatam ei ob oculos ponit, ita tamen, ut hujus rei culpam in Lydiam, quae eum, illecebrarum suarum laqueis constrictam teneat, totam transferat eamque tanquam fundi calamitatem ideo objurget. Argumenti hujus levitas praeclaris ornatus lyrici compensatur virtutibus, eique pertractatione docta ac vivida haud vulgaris accedit gratia. Sub Sybaris nomine nobilem aliquem Romanum, forte equestris ordinis, latere, propter campestres exercitationes vv. 4. sqq. memoratas, recte colligas.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1 *sq.* Animatur totum carmen oratione ad Lydiam directa, qua ei exprobrat, quod Sybarin amore sui irretitum teneat sicque ignavum ac mollem reddat. Satis urbane adeo Sybari amorem erga Lydiam, tanquam mollitiei ejus atque ignaviae causam objicit. De Sybari v. Argum. Magnam statim in exordio vim habet, quod Lydiam per Deos obtestatur, quasi magno se scelere obstringat, quod tam ingenuum adolescentem amoris sui illecebris perdat. — 2. *properas perdere,* σπεύδεις ἀπολλύναι, perditum is, corrumpis, *amando,* dum eum amore irretitum te-

nes; culpam igitur a Sybari devolvit in Lydiam, meretriciis artibus suis eum vel invito detinentem. Ad verba ac sensum Plaut. Epid. II. 2. 36. *Eam tuus gnatus — deperit: ubi fidemque remque, seque teque properat perdere.*

v. 3. sq. Exitiosi amoris istius vim atque effecta egregie per partes declarat poeta, Sybaris animum, et mores prorsus immutatos ac pejores inde factos esse; deditum eum olim fuise campestribus ac militaribus, quae generosum adolescentem decerent, studiis, vacasse [illegible] tationi, palaestrae et sic porro: nunc contra omnem eum [illegible] subterfugere, atque molitia diffluentem in Lydiae sinu demescere. Spectat huc Terentianum, Eun. II. *Dii boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier ex amore, ut non cognoscas, eandem esse?* et, qui magis adpositus est, suavissimus Plauti locus Mostell. I. 2. 62. *amor advenit in cor meum; is usque in pectus permanavit, permadefecit cor meum. Nunc simul res, fides, fama, virtus, decusque deseruerunt. Ego sum in usu factus nimio nequior.* et mox v. 71. *Cor dolet, quum scio, ut nunc sum, atque ut fui; quo neque industrior de juventute erat arte gymnastica, disco, hastis, pila, cursu, armis, equo.* En totum fere carminis argumentum, a poeta tantum, exornatum atque amplificatum. — *cur oderit*, odit, gravius pro, vitat, eo non venit. Odit proprie labores in campo, pro hoc, ipsum campum; nisi vim odiique causas in epith. *aprico*, quod is soli nimis expositus esset, cujus adeo aestus Sybari nunc intolerabilis viderentur, malis ponere. Forte tamen utrumque recte statuas. — *Campum* intellige Martium, in quo exercitationes, quas mox subjungit poeta, a Romanis instituebantur. — *patiens . . . solis*, patiendo, tolerando ibi pulverem ac solem pro vulgari, exercendo ibi corpus: sed alterum cum delectu, quod molestiae notionem infert, propter quam nunc istas exercitationes omittit. Simplicior omnino totius sententiae enuntiatio erat: Cur nunc defugit exercitationes in Campo Martio, quasi Solis aestum atque pulverem ferre nequeat. Sic Juvenali VII. 33. robusta ac viribus integra *aetas* dicitur *patiens pelagi, et cassidis atque ligonis.* Pariter Claudian. in Eutrop. II. 410. *avidus splendere lavacris, nec soles imbresve pati*, de molli homine.

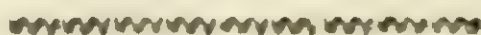
v. 5 sqq. Jam exercitationum genera quaedam subjicit poeta. Primo loco ponit equitationem, quam et III. 24. 55. inter studia, quae ingenuum adolescentem decent, collocat. — *milita-*

ris, militari more, tanquam miles. — 6. *inter aequales*, qui adeo iisdem studiis militaribus vacare deberet. Ad opprobrium igitur Sybari faciendum haec adjecta puta. — *Gallica . . . frenis*, haec exornant priorem sententiam speciali notione, quae equitandi artem ostendit, in ferocioribus equis domandis spectatam, quam ideo tanquam rem nimis molestam Sybaris nunc intermittit. *Gallica ora*, audacius pro, os equi Gallici. Ex equis vero Gallicum hic ponit, quod ii essent ferociores adeoque difficilius *temperandi*, compescendi, regendi. Opus adeo iis domandis erat *frenis lupatis*, freno, cui lupi, λύκοι, ferrei aculei inserti essent. Ovid. Amor. I. 2. 15. *Asper equus duris contunditur ora lupatis.* adde Virg. Ge. III. 208. Ceterum Horatium hic equestre nobilium juvenum Romanorum certamen, ludum Trojae dictum respicere, contendunt nonnulli. Sane sic τὸ *militaris* satis proprie dictum esset. Nam in hoc ludo juvenes in turmas divisi et galea atque hastilibus ornati (Virgil. Aen. V. 545 sqq.) ludebant, s. pugnam equestrem adumbrabant. Sed ludus Trojae erat solennis, et raro actus.

v. 8 *sqq. timet tangere*, tactum refugit, tanquam nimis periculosum, pro, non tangit; quod verbum ipsum egregie mollem Sybaris animum depingit. Positum adeo pro vulgari, non intrat Tiberim, non natat in Tiberi. *Flavus* is dicitur, perpetuo epitheto. v. I. 2. 13. De re v. III. 7. 27. ubi pariter equestria studia cum natatione conjunxit. Quae eadem conjuncta habes in Tibull. I. 4. 12. *hic placet, angustis quod equum compescit habenis, hic placidam niveo pectore pellit aquam.* adde Stat. Silv. IV. 5. 40. Pariter de molli homine Lucan. VIII. 574. *Non frangit nando violenti vorticis undam.* — 8. Cur non palaestrae s. luctae studiis vacat? Oleo, cui interdum cera immiscebatur, (unde ceroma dicitur) inungebantur luctaturi, quo artus magis lubrici redderentur; tum sequebatur haphe. v. Gronov. Diatr. Stat. c. XX. V. et rei agonisticae scriptores. Ad Sybaris igitur animum ab his studiis quam maxime alienum declarandum *cautius* eum *vitare* ait, sibi magis cavere, corpore suo, si oleo inungatur, aeque timere ac si *sanguine viperino*, veneno inficeretur Sanguinem viperinum cum dilectu posuit; nam is in efficacissimis venenis habebatur. cf. V. 3. 6. — 10. *neque jam arma* (*campestria* haec vocat A. P. 379.) ὅπλα, *discum* et *jaculum* tractat. Graviter pro hoc, *non gestat*, habet, ejus brachia non sunt *livida* facta, ar

morum pondere ac usu. *Campestribus* igitur *armis abstinet* Sybaris, ne mollia ac candida brachia livorem contrahant. *Discus* erat orbis magni ponderis, ex aere, ferro, aut lapide, tantaeque magnitudinis, ut non solum manum impleret, sed et mediam ulnam attingeret (Stat. Theb. VI. 672.) unde brachia livida facta esse facile intelligitur. Is vel sursum manu emittebatur (Stat. Achill. II. 439. *Oebalios in nubila condere discos*) vel ad limitem aliquem constitutum projiciebatur. Ludi hujus descriptionem habes in Homer. Od. θ. 186 sqq. et inde Stat. Theb. VI. 646. sqq. *Jaculum* et ipsum pondere suo ac ferrata cuspide lividas in brachiis notas efficere poterat. — *nobilis*, quum olim excelluerit in disci et jaculi jactu, quae *saepe* vel *trans finem*, limitem constitutum, ultra scopum *expedisset*, projecisset, emisisset.

v. 13. *sqq. Quid latet*, desidet apud te, *ut* latuisse *dicunt* filium marinae Thetidis ἁλίας ποντίας Θέτιδος, Achillem. Rem in Achilleide persecutus est Statius; adde Bionis Id. ς. Occultaverat eum mater in Scyro apud Lycomedem sub veste muliebri, ne ad bellum Trojanum, in quo eum moriturum in fatis erat, ire cogeretur. Apte satis hic cum Achille Sybaris comparatur; nam et ille in Scyro, Deidamiae amore captus, totum se mollitiei dederat. — *sub funera*, ante cladem, exitium *lacrymosum*, lacrymabile, funestum. e gr. δακρυόεις: dictum adeo exquisitius pro, instante bello Trojano, Graecis ad Trojam expugnandam coëuntibus. — 15. *sq.* Forma prosaica erat: ut Achillem cultu muliebri occultatum ferunt, ne proriperetur in b. *Ne* eum *cultus*, habitus *virilis proriperet* h. cogeret (eo proditum, agnitum) proficisci *in caedem*, ad pugnam, sed illud gravius de Achille fortissimo heroe, ac *cedere nescio.* — idque (nam *et* explicativum est) adversus *Lycias catervas.* Lycii, qui Trojanorum socii erant, docte hic ponuntur pro universis Trojanis. Iidem cum Trojanis comparati etiam Homero Il. δ. 197. et Pind. Nem. γ. 101 sqq. de Achille: ὄφρα θαλασσίαις ἀνέμων ῥιπαῖσι πεμφθεὶς ὑπὸ Τροΐαν δορίκτυπον ἀλαλὰν Λυκίων τε προσμένοι καὶ Φρυγῶν, qui locus omnino huc facere videtur.

ARGUMENTUM. IX.

Probabile est, Thaliarchum, amicum Horatii ad quem hoc carmen est, fuisse Graecum juvenem, divitem et nobilem, qui Romae viveret, haberetque villam in Faliscis, haud procul monte Soracte: et in hac ipsa villa Horatium hanc oden fecisse. Nam licet forte mons ille cerni a Roma etiam potuerit, tamen longius inde distabat, quam ut ibi versantis poetae ingenio primam quasi impulsionem ejus adspectus imprimeret. Deinde manifesto idea versuum primorum quatuor rure potius quam in urbe concepta est. Igitur ab hiemis regioni isti, in quam e villa Thaliarchi prospectus erat, attemperata descriptione exorsus poeta Thaliarchum ad conviviorum, quae hiemali tempori aptissima sint, (Virgil. Ge. I. 301. de agricolis: m u t u a q u e i n t e r s e l a e t i c o n v i v i a c u r a n t. I n v i t a t g e n i a l i s h i e m s c u r a s q u e r e s o l v i t) hilaritatem exhortatur. Hinc ad generale de vita suaviter ac sine curis transigenda praeceptum delatus, eundem monet, ne anxia futuri sollicitudine praesentis temporis fructum intercipi, sicque juvenilem aetatem, lusibus eam jocisque aptissimam, temere sibi elabi patiatur, quum eam mox senectus morosa omnisque hilaritatis expers sequatur. Eximiam argumenti hujus ac vere lyricam tractationem, sententiarum dignitatem atque gravitatem, tum Anacreonteam in exitu carminis remissionem observent Venerum poeticarum studiosi. Initium carminis manifesto respondet Alcaei

fragmento apud Athen X. 8. quod sic legendum videtur:

῞Υει μέν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὀρανῷ μέγας
Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί·

. . . .

. . . . . .

Κάββαλλε τὸν χειμῶν', ἐπὶ μὲν τιθεὶς
Πῦρ, ἐν δὲ κίρνας οἶνον ἀφειδέως
Μελιχρὸν, αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσᾳ
Μαλθακὸν ἀμφιτίθει γνάφαλλον.

unde facile suspiceris, Horatium ex Alcaeï ode, cujus haec particula est, totam suam, romanis tamen lineamentis injectis, expressisse. Similis coloris est L. V. c. XIII.

Adnotationes.

v. 1 *sqq. Vides ut,* nota ac satis frequentata poetis forma, qua orationi vigor conciliatur, legentisque animus erectior fit. — *stet candidum* docte pro vulgari, candidum, tectum sit *nive. Stare* nimirum et *attolli* ea dicuntur, quae erectiora sunt, solemni poetarum loquendi more. Ovid. Fast. V. 169. *Nondum stabat Atlas.* et sic saepius. Atque haec quidem interpretandi ratio satis commoda videtur; aliam tamen h. l. ineundam suadet imitatio Senecae Thyest. 117. *Cithaeronis juga* stant parte nulla *cana deposita nive,* h. Cithaeron subsedit, minor factus est, solutis prae umbrae horrore nivibus. Igitur *mons nive stare* h. l. dicitur, qui ea attollitur, erigitur, excelsiorem speciem prae se fert. Sic contra *Othrys* Stat. Ach. I. 426. caesis arboribus *minor,* et *Taygeta ardua sidere* dicuntur. Male alii: *stat,* plenum est nive, et Sanad. constat quasi nive. Meliorem paullo rationem Gesnerus iniit, Soracten nive stantem, nive horrentem, rigentem exponens. Cui favere videri possit Virgil. Ge. III. 369. *stant circum-*

fusa pruinis corpora magna boum. sed ibi de re animata usurpatur. — *nive candidum* ut *Thrace nive candida* III. 25. 10. — 2. *nec jam sustineant*, prope ferre amplius nequeant, aegre ferant *onus* nivis *silvae laborantes*, γέμουσαι, nivis ramos degravantis ponderi aegre obnitentes, nive oppletae. Exquisito enim loquendi usu poetis ea *laborare* dicuntur, quae grave aliquod onus sustinent, illud vix tolerant. Ovid. Met. II. 296. *Atlas en ipse laborat, vixque suis humeris candentem sustinet orbem*, et, qui Ovidii locum imitatus est, Stat. Th. VIII. 315 *astriferumque domos Atlanta supernas ferre laborantem.* De trabe aedes sustinente, quae ideo *luctans* dicitur, Pindar. Pyth. Δ. 477. ἢ σὺν ὀρθαῖς κιόνεσσι δεσποσύναισιν ἐρειδομένα μόχθον ἄλλοις ἀμφέπει δύστανον ἐν τείχεσι. Similiter *attollerare* adhibuit Apulei. Met. II. p. 90. ed. Ruhnk. *Atria longe pulcerrima — attolerabant statuas palmaris deae.* Eadem vi Stat. Achill. I. 525. *exsiliunt crines, rigidisque laborat vitta comis*, h. aegre coërcet comas. Idem usus τοῦ *gemere* apud poetas, tanquam Virg. Ge. IV. 173. — *constiterint gelu*, cursu ipsorum impedito, glacie adstricta, concreta. Ovid. Trist. V. 10. 1. *Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister.* Alcaeus. πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί· ornatior Noster. — *gelu acutum* ut *acris hiems* I. 4. 1. χιὼν ὀξεῖα Pind. Pyth. I. 39. *Flumina* vero h. l. non de Tiberi, sed de fluviis minoribus in Faliscis intelligenda.

v. 5. *sqq.* *Dissolve* sc. calore, igne accenso, cum delectu pro vulgari: mitiga, pelle frigus. Nam frigore res dicuntur adstringi, eaedemque calore resolvi. v. ad I. 4. 1. Quanto gravius Alcaeus, κάββαλλε τὸν χειμῶνα. — *ligna . . . reponens*, congestis et accensis super foco lignis. Alcaeus. ἐπὶ μὲν τιθεὶς πῦρ, quod concisius et doctius. cf. III. 17. 14. — 6. *benignius*, benigne, liberaliter, ἀφειδέως Alc. — *deprome . . . diota*, hauri vinum Sabinum poculis majoribus, adeoque te largius vino invita, vitae deliciis fruere. Nam *promi* dicitur et cadus, qui horreo conditus s. repositus est et vinum cado. v. III. 21. 8. 28. 2. V. 2. 47. Alcaeus: ἐγκίρναις οἶνον μελιχρόν, *diota* vas vinarium, utrimque ansatum, δίωτον, quo vinum e cadis haustum in minora pocula diffundebatur, καδίσκος δίωτος apud Athen. XI. p. 473. κισσύβιον ἀμφῶες Theocr. I. 28. *Sabina* non, quae in Sabinis facta est, sed quae vinum Sabinum continet, solenni epithetorum translocatione. Sic *Laestrygonia amphora* III. 16. 33. — *quadrimum* adeo-

que jam satis vetustum, etsi post septem demum annos ἐπιτήδειος πίνεσθαι judicatum Athen. I. p. 27.

v. 9. sqq. Indulge igitur genio, et ceterarum rerum omnium curam a te alienam puta. Dii de his viderint, qui omnia regunt numine suo. *Permitti* ea *Diis* dicuntur, quae vel in potestate nostra sita non sunt, quorum adeo eventus incertus est, vel quae omnino futura sunt, Pind. Ol. ιγ. 149. Διῒ τοῦτ' Ἐνυαλίῳ τ' ἐκδώσομεν πράσσειν. Ad sensum et verba poetae Theogn. 1013. νῦν μὲν πίνοντες τερπώμεθα καλὰ λέγοντες· ἅσσα δ' ἔπειτ' ἔσται, ταῦτα θεοῖσι μέλει. Eurip. fragm. Cress. n. VIII. ed Lips. τὰ δ' ἄλλα (*cetera*) χαίροι. κύλικος ἑρπούσης κύκλῳ. Id Alc. 791. εὔφραινε σαυτόν, πῖνε· — τὰ δ' ἄλλ' ἔασον ταῦτα. Amphis in Grot. Exc. p. 519. ὅστις δὲ θνητὸς γενόμενος μὴ τῷ βίῳ ζητεῖ τὶ τερπνὸν προσφέρειν, τὰ δ' ἄλλ' ἔα, μάταιός ἐστιν. Pallad. c. 29. (Anal. Br. II. 413.) εὔφραινε σεαυτὸν, λήθην τοῦ θανάτου τὸν Βρόμιον κατέχων — τἄλλα δὲ πάντα Τύχῃ πράγματα δὸς διέπειν. — *Cetera*, τὰ ἄλλα, quae ad nos non pertinere arbitramur, sollicitae de futuris cogitationes, quae praesentem laetitiam turbare possint, omninoque res odiosae ac molestae, ut V. 13. 7. — *qui simul* . . . *orni* Vulgare erat: *permitte* ista Diis, qui provident omnibus rebus, omnium rerum vices temperant, (cf. I. 12. 16.) qui tempestati quietem, tristibus adeo laetiora succedere jubent. Docte igitur comparationi involvit sententiam poeta, fere ut II. 10. 15. *informes hiemes reducit Jupiter, idem summovet.* — *simul ac stravere*, prostraverint, sedaverint, composuerint. Aliter dicitur *aequor sterni*, quod tranquillum fit, ut Hom. Od. γ. 158. cf. Barth. ad Stat. Silv. III. 1. 3. — *deproeliantes*, acerrime inter se concurrentes. Solenne hoc de tempestate. v. ad I. 3. 12. *aequore fervido*, quod fluctibus, ventorum vi commotis, effervescit, ζέει. Virgil. Ge. I. 327. — *nec cupressi* . . . *orni*, omnia statim tranquilla redduntur, quieta sunt. Pro eo: arbores immotae stant, et ex his *cupressos* et *ornos* ponit, tanquam poeta. *Veteres*, annosae, procerae. *Antiqua silvarum brachia* Stat. Th. I. 361.

v. 13 sq. Noli anxie ac sollicite de crastino die cogitare, ipsumque diem, quem tibi fatum fruendum dedit, laetus transige. *fuge*, noli, ut II. 4. 22. *quaerere*, ne quaeras, ne sollicitus sis de futuro. *Quaerere*, ut I. 7. 1. II. 11. 4. Ad sensum Philetaerus apud Grot. Excerpt. p. 875. τί δεῖ γὰρ ὄντα θνητὸν, ἱκετεύω, ποιεῖν, πλὴν ἡδέως ζῆν τὸν βίον καθ' ἡμέραν — εἰς αὔριον δὲ

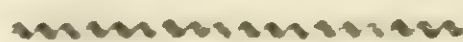
μηδὲ φροντίζειν, τί ἂν ἔσται. — 14. *quemcunque diem*, singulos dies, quos *tibi dabit*, frui concedet *Fors*, fatum, αἶσα, μοῖρα. Antiquis *Fors* dea est, ad casus incertos pertinens, et, cum hoc bonos adfert, *Fors fortuna* h. fortunas dicta. Terent. Phorm. V. 6. init. Cic. Legg. II. 11. extr. Ovid. Fast. VI. 773. sqq. Igitur h. l. praeclarum et doctum est verbum, sententiaeque aptissimum. — *lucro adpone*, in lucro pone vel habe, h. ita fruere, quasi tibi praeter exspectationem vitae tuae termino adjectus sit. Plaut. Merc. III. 2. 10. de sene: *id jam lucro est, quod vivis.* Seneca de Benef. V. 17. *Satius est, gratum adversus perceptas voluptates, non aliorum annos computare, sed suos benigne aestimare et in lucro ponere.* Sotades in Grot. Flor. Stob. p. 399. quanquam paullo aliter: ἡμέρας μιᾶς ἀλυπία, μέγα ἐστὶ κέρδος.

v. 15 *sq.* Iis adeo, quae aetati tuae juvenili consentanea sunt, fruere, jucunde vive, dum per aetatem licet. Hoc speciali notione expressit per *amores* et *choreas*. *nec sperne*, indulge, vaca amoribus, sectare eos, ut I. 1. 21. *dulces* ornat. Sic γλυκεῖα Κύπρις Theocr. I. 95. γλυκεῖα Ἀφροδίτη Pind. Ol. 6. 57. ἔρως γλυκὺς et sic saepius. — *Puer*, dum puer es, dum per aetatem decet. — *nec . . . neque tu.* Vim aliquam illud *tu* acquirit ipsa collocatione. Solet enim, ubi sententia particulis ἢ — ἢ vel similibus includitur, repeti pronomen in altero membro. Senec. Herc. f. 1248. *Sive me altorem vocas, seu* tu *parentem.* Res passim notata VV. DD. v. Clark. ad Hom. Il. γ. 409. Robins. ad Hesiod. Ἔργ. 246. et Ernesti ad Callim. Dian. 150.

v. 17. Dum aetas integra est, dum corpus vegetum atque lusibus aptum est. *Virenti* florenti, juveni, pro vulgari *tibi* et hoc pro: a te, in aetatis flore constituto *abest.* Sic *virens Chia* IV. 13. 6. Ovid. Fast. V. 274. *juvenilibus annis luxuriant animi, corporaque ipsa virent.* Sic ἄνθος ἥβας et sim. v. ad. V. 13. 6. *canities* senectus *morosa*, morosos tristes faciens, hilaritatis expers. Nota illa Albiana: *Iam subrepet iners aetas nec amare decebit, dicere nec cano blanditias capite.* Antiphanes (Anal. Br. II. p. 204.) c. II. τί οὖν χρόνος ἄριος ἡμῖν, πάντα χύδην ἔστω, ψαλμός, ἔρως, προπόσεις· χειμὼν τοὐντεῦθεν, γήρως βάρος. Rufin. c. X. (Anal. Br. II. 392.) ζωῆς ἀνθρώποις ὀλίγος χρόνος· ἄρτι Λύαιος, ἄρτι χοροὶ στέφανοί τε φιλανθέες, ἄρτι γυναῖκες· σήμερον ἐσθλὰ πάθω, τὸ γὰρ αὔριον οὐδενὶ δῆλον.

v. 18. *sqq.* *Nunc*, dum per aetatem licet, dum canities abest

(eo enim referendum, non ad hiemem) amoris lusibus vacandum. *Repetantur*, a te, *repetas*, frequentes, secteris: quo sensu omnibus subjectis congruit, ut nulla h. l. sit zeugmatis figura. *Campus* Martius, in eoque ambulationes. *Campus* simpliciter dicitur etiam I. 3. 4. Ovid A. A. III. 385. et passim. — *Areae*, loca pura, porticus, ubi ambulabatur, et convenire solebant amantes. v. Burm. ad Prop. II. 18. 55 — ibique repetantur *lenes susurri*, confabulationes cum amica, leni, submisso sono prolatae, ὀαρισμοὶ, ψιθυρίσματα, παρθένιοι ὀαροὶ Hesiod. Th. 205. λάλημα μείλιχον Silentiarius c. XXI. (Anal. Br. III. 77.) quod Propert. I. 11. 13. *blandos susurros* vocat. — *sub noctem*, crepusculi tempore v. Lamb. Hinc νυχίους ὀαρούς vocat Incertus c. 253. (Anal. Br. III. p. 202.) — *composita*, συντεθείσῃ, pacta, condita *hora*. — 21. *Nunc et* sectari te decet *risum latentis puellae* et *pignus dereptum*, h. lusus et jocos cum puellis, in quibus risus prodit puellam et pignus ei deripitur: hac enim hilari imagine lusus illos declarat. Informanda animo puella lasciva, juvenem persequentem fugiens, et abscondens se, sed se ipsa prodens; fere ut Virg. Ecl. III. 65. de puella: *fugit ad salices, et se cupit ante videri.* — *risus κιχλισμὸς*, v. Theocr. XI. 78. *ab angulo intimo*, occultissimo sc. veniens, exauditus *puellae* ibi *latentis*, quasi reperiri nolit, quod tamen vel maxime cupit. Hinc risus *proditor*, locum prodens amatori, ubi puella delitescit, et *gratus* ei, deprehensa per hunc puella. — *Pignus dereptum*, detractum *lacertis*, adeoque armilla, *aut digito*, annulus, sic absolute vocatus, quod in fidem mutui amoris puellae dari solebat. Juvenal. VI. 27. *digito pignus fortasse dedisti.* — *male pertinaci*, minus, quam deberet, repugnante, si annulum retinere vellet; noto loquendi usu. Omnino referenda haec ad meros amantium lusus, et parum scite agere videntur, qui hic lusus pignorum, et latebrarum, quales sunt hodie, exprimi somniant. Ceterum totum hunc locum sublegit Auctor Elegg. quae sub Corn. Galli nomine circumferunt I. 67. *Et nunc subridens latebras fugitiva petebat, non tamen, effugiens, tale* (f. tota) *latere volens. Sed magis ex aliqua cupiebat parte videri; laetior hoc multo, quod male tecta foret.*

ARGUMENTUM. X.

Totum hoc ex Alcaeo expressum esse carmen docet Porphyrionis scholion: Hymnus in Mercurium ab Alcaeo lyrico poeta: in quo adumbrando quum poeta nihil omnino, quod ad aëtatem suam trahi posset, immiscuerit, religioso alicui usui eum destinatum fuisse, frustra quosdam statuere arbitror. Porphyrionis testimonio accedit Pausaniae auctoritas, qui et hymnum illum Alcaei et ex eo locum de bobus Apollini a Mercurio surreptis diserte laudat VII. 20. Tenemus igitur hic vetustiorum hymnorum lyricorum exemplum, e quo, cum aliis ejusdem generis comparato, eorum naturam atque indolem optime constituere licet. Nimirum quum hymni ab argumento, ejusque tractatione sint vel theologici, e sola antiqua theologia simpliciter ducti, quales Orphici; vel epici, epico more tractatis mythis, ut sunt Homerici et Callimachei; vel physici et philosophici, ut Cleanthis et Procli; lyrici summam fere horum omnium delibare, quaeque unicuique propria sunt, haec omnia sua facere atque complecti videntur, tractationis brevitatem solummodo sibi propriam vindicantes. Cujus rei rationem ipsa lyricae poëseos indoles facile suppeditat. Concitatioris enim spiritus poeta, rerum atque animo inde objectorum phantasmatum ubertate tumens, dum virtutes alicujus dei, quem celebrandum sibi sumit, munera, facta, notiones physicas cet. uno quasi obtutu complexus eloqui conatur, fieri non potest, quin ejus oratio eodem feratur impetu, sen-

susque suos saepe verbo tantum expediat, moraeque impatiens ad alia, nullo ferre idearum nexu, transiliat, quasi hoc solum agat, ut deum, ut cum Virgilio loquar, e turbato pectore excutiat. Luculentissimum hujus rei exemplum est c. 20. l, II. cf. et I. 21. — Exorsus igitur poeta a Mercurii natalibus celebrat eum tanquam deum λόγιον, ἐναγώνιον, ἄγγελον ἀθανάτων, αἱμυλόμητιν, (*quod duobus exemplis exornat*) *denique* ψυχοπομπόν. *Quae quidem Mercurii munera, atque attributa docto ornatu instruxit poeta, ut nobilissima inde ode exiret. Frustra igitur sunt, qui nexum sententiarum in hoc carmine anxie rimantur summamque omnium, quae de Mercurio praedicantur, ad merita ejus de humano genere redire existimant, adeo quidem, ut Jovis nuntium poeta hic celebraverit, quod Deos eorumque consilia homines per eum cognoscant: lyrae inventorem, quod sic eorum delectationi prospexerit; qui in bobus dolose abstractis prudentiae exemplum hominibus dare voluisse, et in Priamo per castra Achivorum ducto periculorum propulsatorem, ejus denique animarum ad infera loca deducendarum officium in beneficii, quo de humano genere etiam post mortem bene mereatur, loco ponunt. Neque magis eos audiendos arbitror, qui, quod locus de dolis furtisque Mercurii paullo uberius* (*haud dubie Alcaei exemplo, uti e Pausan. l. l. liquet*) *tractatus sit, poetam ipsum rem aliquam tricis plenam, fortasse furtum aliquod amoris meditatum fuisse, atque hac de causa Mercurium prae caeteris sibi celebrandum sumsisse opinantur.*

Adnotationes.

v. 1 sqq. Mercuri . . . te canam. Solennis haec deorum in hymnorum, inprimis Homericorum atque Orphicorum, exordio allocutio. — *nepos Atlantis* a Maia, Pleiadum una, Atlantis filia ortum ducens. Frequentatum hoc antiquissimis poetis, inprimis in hymnis, ut Deos a genere ipsorum designent, quo augustiorem iis speciem addant. Quintil. Inst. Or. III. 7. 8. *Addunt etiam diis honorem parentes, ut si quis sit filius Jovis.* De Mercurii genere res nota. vide vel Virg. Aen. VIII. 138 sqq. — *facunde* λόγιε. Mercurius enim antiquis orationis et eloquentiae auctor habitus. Hinc λόγου προφήτης dictus Orph. H. 27, 4. Facundia vero ei in specie tribuitur respectu ministerii ejus, quo Deorum mandata tanquam orator, s. *interpres* (Virg. Aen. IV. 356.) exsequitur. — 2. *feros cultus,* ἀγρίους τρόπους, horridam vitae rationem, incultam vitam, incultos homines. *Cultus* enim generali notione designat omnino habitum quendam, vitae rationem, mores. Virgil. Aen. V. 730. *gens dura atque aspera cultu.* Sil. It. XV. 171. conjungit *morem, cultum* et *habitum,* fere ut Ovid. Trist. III. 8. 37. *moresque hominum cultusque feros,* ubi de exsilii sui loco loquitur. *feros habitus hominum* similiter dixit Id. Fast. IV. 107. — *hominum recentum,* primorum, antiquiorum. Respicitur illud tempus, ubi homines relictis antris, victuque aspero ad cultiorem vitam progressi societates constituerunt. — 3. *formasti,* finxisti, excoluisti, ad meliorem vitam perduxisti *voce,* sermone illis tributo. Sic Mercurius Pandorae Hesiod. Ἔργ. 79. ἐν δ' ἄρα φωνὴν θῆκε θεῶν κήρυξ. Ovid. Fast. V. 667. de eodem: *Laete lyrae pulsu, nitida quoque laete palaestra, quo didicit culte lingua parente loqui.* Praeclare vero sermoni invento politioris vitae origo tribuitur, siquidem inde societas hominum enata, leges factae, artes inventae, omninoque ea constituta, quae homines ad meliorem vivendi rationem perducerent. Cf. Serm. I. 3. 99 sqq. Spectat huc inprimis Cic. de Orat. I. 8. de eloquentia: *quae vis alia potuit aut dispersos homines unum in locum congregare, aut a fera agrestique vita ad hunc humanum cultum civilemque deducere?* — *catus,* cate, prudenter, sapienti consilio, qui intelligeres, agrestes hominum cultus ita optime emendari posse. Possis et jungere: *catus voce et more palaestrae,* cum praestares, insignis esses eloquentia et palaestra, qui-

bus adeo id effectum dares. Suadet certe hanc rationem imitatio Ausonii epigr. 93. *Phegeus catus arte palaestrae.* — 4. *more inducto palaestrae*, h. palaestra, certaminibus agonisticis. *Mos* est lex, praescripta quaedam ratio, ad quam certamina fiunt. *Jura palaestrae* vocat Propert. III. 12. 1. Lucan. IV. 614. *Olympiacae servato more palaestrae.* Jam Pind. Ol. ς. 117. τεθμῷ ἀέθλων. Hinc oleum, quo palaestritae inungebantur, *legitimum* vocat Petron. c. 21. uti docte expedit Gronov. Diatr. Stat. p. 149. — *decorae*, quae corpori decentiorem habitum εὐεξίαν (quam ideo Mercurio tribuit Lucian. T. I. p. 242. ed Reiz. uti Virg. Aen. IV. 559. *membra decora juventae*, quae et ex ejus statuis elucet) motum concinniorem (Senec. Herc. f. 1124. *Non Argiva membra palaestra flectere docti, fortes caestu, fortesque manu*; quas *vires* Cic. de LL. I. 6. vocat *agrestes*, et *horridas*, *sine nitore et palaestra*,) quin ipsa exercitatione majus robur, viriumque usum expeditiorem, omninoque homines rebus agendis magis idoneos efficit. Recte igitur inter instituta refertur, quibus homines a Mercurio exculti sunt. Dictus inde ἀγώνιος, ἐναγώνιος, veluti Orph. H. 27. 2. Simonidi apud Athen. XI. 12. p. 490. Pind. Pyth. 2. 18. et Lucan. IX. 661. *auctor liquidae palaestrae:* ejusque et Herculis statuae ideo in gymnasiis positae.

v. 5—8. Alia enumerantur Mercurii attributa, nullo fere idoneo nexu ex antiquissimorum hymnorum ratione. *Magni I. et D. nuntium*, ἄγγελον ἀθανάτων ἐριούνιον, διάκτορα, ut saepius. Memorat hoc poeta tanquam praecipuum Mercurii munus, nullo respectu utilitatis, quam quidam ex hoc inter caelum et terras commercio in humanum genus reduntantem comminiscuntur. Neque magis cum antiquitatis sensu congruit, quod Mercurium non solum institutioni hominum sed et lyra inventa eorumdem oblectationi prospexisse iidem mox asserunt. — 6. *lyrae parentem*, inventorem, qui construxit lyram e testudine, cui nervos ovium intenderet. Locus class. apud Hom. H. Merc. 40 sqq. Lucian. D. D. VII. et Apollod. III. 10. 2. — *curvae*, convexae, ob cavum resonum, τὸ κῆτος soni augendi gratia. Hinc φόρμιγξ χελύκλονος Ἑρμάωνος dicta Orph. Arg. 381. ubi v. Gsn.

v 7 *sq.* Ordo sententiarum sic procedit: *te canam — Deorum nuntium*, *lyrae parentem* et *callidum c. Callidum condere* graec structura, pro *callidum*, ingeniosum, sollertem, αἱμυλόμητιν, ad *condendum*, occultandum *furto*, h. ad furandum, σοφὸς

κλέπτειν. *quidquid placuit*, auget notionem astutiae Mercurii. Omnino haec de furtis Mercurii notio e summa antiquitate repetenda videtur, ubi doli ac fraudes non tam in vetitis haberentur, quam potius ab ingenii sollertia commendationem haberent; quam cum maximam Mercurio attribuerent, sane proclive erat, ut hanc eadem simplicitate eloquerentur ac declarent per furta ac fraudes, quibus Mercurius aliis illuderet. Hinc *furtum* dicitur *jocosum*, joci causa perpetratum, παιδιά. qua voce ejusdem Dei furta indigitat Lucian. Catapl. T. I. p. 624. ed Reiz. μὴ ἐπὶ πάντων, ω Ἑρμῆ, χρῶ τῇ κλεπτικῇ, ἅλις σοι αἱ ἐν οὐρανῷ παιδιαί. Sic παίζειν et κακὰ παίγνια Theocr. XV. 49. ubi v. Valken. p. 359.

v. 9 — 12. Affert jam poeta duo fraudulenti ejus ingenii exempla, alterum de bobus Apollini surreptis, alterum de pharetra eidem clam detracta. Utrumque hoc quod diverso tempore a plurimis editum narratur, Horatius, quo magis vafritiem Mercurii extolleret, miro artificio ita conjunxit, ut Mercurium inter ipsas Apollinis minas, quibus ad reddendas boves compelleretur, eidem, pharetra subducta, nova fraude illudentem induceret. Sed fabulam hanc ab Alcaeo ita jam adornatam tradit Porphyrio: et ipsa paullo abstrusior verborum structura, et concisa dictio abunde docet, Nostrum in exprimendo Alcaei loco forte nimis laborasse. Verba ita expedienda: *Apollo, dum te puerum*, παῖδα ὄντα, qui vix trium dierum esses (Homer. H. in M. 19.) *minaci voce terret*, gravissimas, quibus te terreret, poenas minaretur, quas a te sumturus esset, *nisi reddidisses boves, olim*, paullo ante *per dolum*, furtim *amotas*, abactas, eo ipso momento *risit viduus* (ὤν, h. se viduum) *pharetra*, docta brevitate ac graeca forma pro, videns se viduum, privatum pharetra, risum continere non potuit. Ultima fere conveniant cum tabulae Neapolitanae descriptione apud Philostrat. Ic. I. 26. quam ideo huc transferam: ὁ Ἑρμῆς ἵσταται κατόπιν τοῦ Ἀπόλλωνος· καὶ κούφως ἐκπηδήσας τοῖς μεταφρένοις ἀψοφητὶ λύει τὰ τόξα καὶ συλῶν μὲν διέλαθεν· οὐ μὴν ἠγνόησε σεσυληκώς. Ἐνταῦθα ἡ σοφία τοῦ ζωγράφου· διαχεῖ γὰρ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ποιεῖ χαίροντα. Μεμέτρηται δὲ ὁ γέλως, οἷος ἐφιζάνειν τῷ προσώπῳ θυμὸν ἐκνικώσης ἡδονῆς. Pertinet huc haud dubie parva Mercurii figura cum pharetra, de qua v. Hist. d. l' Acad. des Inscript. T. XII. p. 258. — *Amovere*, ut *avertere* verba propria de furto pecudum. Nisi forte poeta Homericam rationem (H. I. 69 sqq.) in animo habuit, qua nempe Mercurius ἀντία ποιήσας ὁπ-

λὰς τὰς πρόσθεν ὄπισθεν, τὰς δ' ὄπιθεν πρόσθεν, *cauda* adeo *boves retro traheret, versisque viarum indiciis raperet: ne qua forent pedibus vestigia rectis*, ut de simili Caci fraude Virg. Aen. VIII. 210. Quo et adjecta *per dolum* (δολίην τέχνην eadem de re Homer. l. l. 76.) pertinere videntur. Ovidius quoque Met. II. 686. a Mercurio *arte sua abactas boves* ait. *Olim* junge τῷ *amotas*, nisi forte praestat: *nisi olim reddidisses*, h. eo ipso momento, statim, illico: exquisitiore adverbii usu, qui certe de adv. *dudum* satis constat. — *Risit viduus*, graece, ut Virgil. Aen. II. 377. *sensit medios delapsus in hostes. Viduus pharetra*, spoliatus, carens ph. ut ὀρφανὸς Gr. e. g. Pind. Isthm. Δ. 14. ὀρφανὸς ὕβριος.

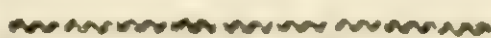
v. 13 — 16. Mythicis jam historicum ut ita dicam, sollertiae Mercurii exemplum poeta subtexit. Mercurius deducit Priamum ad Hectoris ab Achille occisi corpus redimendum, per castra Graecorum, nulli visum neque agnitum, eundemque incolumem inde reducit. Fundus narrationis apud Homer. Il. ω. 336. *Priamus dives* πολύκτητος, πολύχρυσος, ut saepius: hic tamen non simpliciter, sed quatenus magnam vim auri, quo corpus filii sui redempturus erat, curru asportabat Homer. l. l. 228. — *fefellit*, ἔλαθε, latuit *Atridas* Agamemnonem et Menelaum *superbos*, μεγαλήτορας, μεγαθύμους, fortes, perpetuo epitheto. — *Thessalos ignes*, ornate pro vigilias copiarum Achillis Thessali, Myrmidonum ducis. Has in specie memorat poeta, quod eae Priamo, Achillem petenti, transeundae erant, et quod iter noctu fiebat. — *iniqua Trojae*, infesta Trojanis, *castra*, Graecum exercitum. Post speciales notiones generalem ponit, tanquam poeta.

v. 17 — 20. Sequitur jam Mercurius ψυχαγωγὸς, πομπαῖος, qui animas ad Inferos deducit. — *reponis sedibus*, ponis, collocas, deducis ad *laetas*, beatas sedes, Elysium, piorum sedem. *Locos laetos sedesque beatas fortunatorum nemorum* de iisdem Virg. Aen. VI. 638. — 18. *virga aurea*, ῥάβδῳ χρυσείῃ. Ideo inde orta, quod Mercurius comparatur κήρυξι veterum heroum, qui σκῆπτρον gerebant; quod *aureum* habet Mercurius, ut Deus. Hinc χρυσόῤῥαπις dictus. Utitur hic Mercurius tanquam pedo, nam reliqui colores suaviter a pastore ducti. *Coërces*. agis, compellis (ut I. 24. 18. *quam virga semel horrida nigro compulerit Mercurius gregi*) deducis *turbam levem*, exiles animas εἴδωλα, (v. ad I. 4. 17.) ad loca infera. Specialiori notioni iterum generalem subjecit poeta, quod a pedestri ratione abhorret. — 19. *Su-*

deris Deorum i. Diis, graecismo vulgari; *et imis*, inferis Diis Ovid. Fast. V. 665. de eodem: *Pacis et armorum superis imisque deorum arbiter.* Claudian. R. P. I. 89. *commune profundis et superis numen.* Hinc Ἑρμῆς κοινὸς dictus, veluti Argentario Anal. Br. II. 269. c. XIII. — *gratus*, utrisque inserviendo.

ARGUMENTUM. XI.

Quum homines terrena quaedam cum siderum motu congruere, veluti Oceani aestum cum lunae curriculo, tempestates cum stellarum quarundam ortu vel obitu cet. animadvertissent; proclive sane erat, ut causas horum phaenomenorum ab iisdem repeterent, et unicuique stellae peculiarem aliquam vim, qua in res physicas ageret, diversamque pro diverso cujusque effectu potestatem tribuerent. Dilatato mox hujus scientiae ambitu, res etiam humanae eorumdem imperio subjici coeptae sunt, adeo quidem, ut totum humanum genus quasi habena quadam de caelo vinctum gubernari antiqua sibi persuasum haberet superstitio. Ne tamen vano huic scientiae augmento omnis prorsus, cui inniteretur, ratio deesset, utque nova haec inde exorta disciplina certis quibusdam, ad quas res humanae exigerentur, constaret regulis; coepta fieri observatio est (Gell. XIV. 1.), ut animadverteretur, quo habitu, quaque forma, quaque positura stellarum aliquis nasceretur; tum deinceps ab ineunte vita fortuna ejus, et mores et ingenium, et circumstantia

rerum negotiorumque et ad postremum finis etiam vitae exspectaretur, eaque omnia ut usu venerant, literis (quae ephemerides mathematicae dictae) mandarentur, ac postea longis temporibus, quum ipsae illae eodem in loco, eodemque habitu forent, eadem ceteris quoque eventura existimarentur, qui eodem illo tempore nati fuissent. Composita ex ista observatione disciplina dicebatur inde genesis, genitura, ejusque inspectio, horoscopus. Conf. ad II. 17. Jam quum omnia, quae non nisi magno virium impendio, magnaque ingenii sollertia adsequi licet, (v. ad I. 3. 21.) quaeque nos supra sortem nostram extollere, Diisque exaequare videntur, humano generi a Diis negata, omnesque adeo conatus, quibus aditus ad ea patefit, impios haberet antiquitas; in promtu est intelligere, cur etiam hanc artem, qua eventura, quorum scientia maximum inter Deos atque homines discrimen constitueret, quaeque homines Jovi, ut Pacuvius ait, aequipararet, ab hominibus exquiri posse putabantur, impiam atque vetitam habuerint. Horatius igitur, ut deterreret Leuconoën (nam et feminas Romae vana hac futuri explorandi curiositate laborasse abunde constat), ne genethliacis istis artibus uteretur, impium esse ait, in ea inquirere velle, quae prudenti quodam consilio Dii nobis occultaverint: contra multo satius esse, iis, quae fato nobis impendeant, tolerandis parem fortemque adeo animum offerre, atque in iis adquiescere. Quumque, quam brevis vita humana sit, etiam absque Babyloniis istis numeris perspici possit, multo sapientius esse, praesentis temporis, quod certissimum sit, usura, quantam largiatur maximam, frui, quam in crastinum, quod

admodum, incertum sit eam differe. Eminet hoc carmen cum eloquutionis ornatu, colorumque vigore, tum sententiarum in tanta brevitate excellentia. E v. 5. colligere possis Leuconoën villam habuisse in ora maris Tyrrheni, ibique et ipsam, et Horatium quoque nunc forte fuisse: quamquam non opus sit hac suspicione, si mare Tyrrhenum solius ornatus causa, (uti Statio Theb. VI. 20. Tyrrhena hyems) positum existimes.

Adnotationes.

v. 1. *sqq. ne quaesieris*, noli quaerere, inquirere, sollicita esse. Propert. II. 20. 60. *At vos incertam, mortales, funeris horam* et qua sit mors adeunda via. Quaeritis *et caelo Phoenicum inventa sereno, quae sit stella homini commoda, quaeque mala.* v. ad I. 9. 13. — *scire nefas*, impium enim est, ea scire conari, sciscitari quaerere. Stat. Theb. III. 562. *quid crastina volveret aetas, scire nefas homini.* Mar. Victor. ad Salm. v. 45. (in Wernsdorf. Poet. min. T. III. p. 108.) *Quaeque deo tantum sunt nota, recondita cunctis, scire volunt, heu grande nefas, et scire videntur.* — *quem mihi* suaviter declarat Leuconoës adversus Horatium benevolentiam. — 2. *quem finem* vitae, qualem vitae exitum, quod genus mortis, ut in Propert. l. l. *qua sit mors adeunda via.* Nisi forte praestat, quot vitae annos *dii dederint*, constituerint, decreverint, nobis vivendum tribuerint, propter v. 4. *seu plures* cet. *Dare* verbum proprium de fato. Tibull. IV. 5. 4. ubi v. Heyn. — 3. *numeri* sunt computationes ex ephemeridibus s. tabulis astrologicis. in quibus conjunctiones planetarum, positiones siderum ad quemvis diem descriptae erant. In his exputationibus quum tota horoscopi ratio esset posita, docte hanc artem poeta per numeros indigitat. Quo eodem modo *numeros Thrasylli* dixit Juvenal VI. 576. et *numeros astra moventes* Lucan. I. 641. ubi plura congessit Oudend. — *Babylonios* vocat, quia astrologia ex illis terris Romam advecta erat. Hinc ii, qui hanc artem profiterentur, Chaldaei simpliciter dicti: tanquam Juvenal. VI. 553. — *tentaris*, ten-

te, experire, futura inde explorare conare. Proprium verbum hac de re.

v. 3. seqq. Ut melius, ὡς, ὅσον βέλτιον, quanto melius, quanto satius est, *pati*, aequo animo ferre, aequi bonique consulere, in hoc adquiescere, *quidquid erit*, quodcunque tandem acciderit, quaecunque fato nobis impendeant, quum sollicitudo futuri praesentem quoque laetitiam turbet, vitaeque fructum intercipiat. Forte tamen strictiori sensu accipiendum propter sequentia, et explicandum, *quidquid* annorum *erit*, quantulamcunque vitae portionem sors nobis fruendam dederit. — 4. *Seu plures* annos Jupiter s. fatum tibi *tribuit*, adsignaverit, quos vivas, sive hanc ultimum esse jusserit, seu longum, seu breve vitae tibi datum sit spatium. Docto hoc atque ab ipso, quo scriptum est hoc carmen anni tempore, petito ornatu poeta extulit. Pro annis enim sunt *hyemes*, et pro ea *quae nunc est*, procellarum hibernarum imago egregie elaborata. — *mare Thyrrhenum*, maris Tyrrheni fluctus, qui *debilitantur* per hyemem, ad saxa alliduntur, franguntur, et inde fracto impetu relabuntur. Quo sensu *fluctifragum litus* dixit Lucret. I. 305. Sed ornatius hic *hyems* est subjectum agens, et ipsa fluctus debilitat. — *pumicibus* docte pro, saxis cavis, exesis. v. Virg. Ge. I. 44. et 374. item. Lucret. I. 326. *vesco sale saxa peresa* — *oppositis*, qui objecti sunt fluctibus, προβλῆσι σκοπέλοις, (Homer. Il. β. 396.) qui praetenduntur mari ad eos frangendos: adposito epitheto. *Villam ad Austri flatus oppositam* pariter Catull. LXII. 2. *Rupes expositas*, quae in mare procurrunt, dixit Stat. Ach. I. 44.

v. 6 seqq. Quin tu potius laeto atque securo animo fruere hocce, quod tibi datum est, vitae tempore, cujus spatium et per se satis circumscriptum sit, et hoc ipsum cito elabatur. Vide quam graviter et exquisite poeta vulgarem hanc sententiam expresserit. Est adeo corrigentis τὸ *sapias*, h. meliorem vitae rationem, quaeso, ineas, vita rectius utaris, fere ut I. 7. 17. *sic tu sapiens finire memento tristitiam* cet. Itaque feminam, ut jucunde praesens vitae tempus transigat, hortaturus, jubet eam *vinum liquare* h. percolare, sicque libendo aptam reddere. Quum enim vini defaecandi artem parum cognitam haberent veteres, oportebat eos vinum annosum aut fumo maturatum (v. ad III. 8. 11.) et sic turbidum ac spissum per saccum, e tenui lino confectum, tenuique vimine rarius contextum (Colum. IX. 15. 12.) colare s. trans-

mittere, ut purgaretur a faecibus, et liquidius fieret. Id dicebatur, ὑλίζειν, σακκίζειν, ἐξατρίζειν v. Heringa Obss. c. XX. p. 163. Antiquissimum hunc morem confirmat etiam inscriptio Sigea, qua dedicantur κρατὴρ, ἐπίστατον, et ἠθμός. Jam etsi hoc muliebre esset negotium; poeta tamen non tam hoc agere videtur, ut Leuconoën ab astrologicis rationibus ad operas femineas traducere velit, quam potius, ut futuri sollicitudinem missam faciat, eamque vinum bibendo, animo ejiciat. Eadem loquendi ratio in Martial. VIII. 45. 3. in amici reditu: *Defluat, et lento splendescat turbida lino amphora centeno consule facta minor.* Neque vero morari quemquam debet, quod feminae hoc poeta praecipiat. Vide vel I. 17. 21. et III. 12. 1. 2. — *spatio brevi*, quum breve sit vitae spatium, in hac vitae brevitate, *reseces* rescindas, ne longe nimis porrigas, ne alas, imo contrahas, *spem longam*, longioris aetatis, longe porrectae. Praeclare sibi opponuntur *spatium breve* et *spes longa*. Eadem sententia eodem ornatu est I. 4. 15. *Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam. Resecamus spem vitae*, quam, ultra ejus terminum porrectam, in fines suos cogimus, contrahimus, ita ut spem vitae ne ulterius producamus, quam per ejus brevitatem licet. Virgilii locus Aen. X. 107. *quam quisque secat spem* a nostro alienus videtur. — *dum loquimur*, quin adeo, dum haec ita loquimur, *fugerit* fit, ut effugiat *aetas*, aliquantulum aetatis. Hinc *invida* ea dicitur, quae tam cito elabendo sui fructum nobis invidere videtur. Similis color in Juvenal. IX. 126. et Pers V. 152. *Vive memor leti, fugit hora, hoc, quod loquor inde est.* adde Incerti Idyll. in Rosam v. 35 — 38. in Anthol. Lat. Burm. T. I. p. 705. de brevissimo temporis spatio adhibuit Petron. c. 99. *ubi ex aratro domefacta tellus nitet, dum loqueris, levis pruina dilabitur.* — 8. *carpe diem* hodierum. καιρὸν λάβε, (e. g. Aeschyl. Sept. adv. Th. 65.) praesenti, quod vivendum tibi datum est, tempore utere, fructum ejus ne intercipi atque elabi tibi patiare. Ad verba et sensum III. 8. 27. *dona praesentis cape laetus horae.* Nec abludit Terentianum Adelph. II. 4. 23. *hilarem hunc sumamus diem.* Male comparant Epicureorum καρπίζειν. cf. ad III 29. 42. — *quam minimum credula*, parum fiduciae collocans in *postero*, crastino, quum admodum incertum sit, an crastino vivas.

ARGUMENTUM. XII.

Carmen hoc, quod est e genere gravi atque magnifico, tantam in adornando atque pertractando argumento artem ostendit, tantaque augustissimarum imaginum dignitate, orationisque ornatu, atque eloquutionis vi conspicuum est, ut ipsam lyricae poeseos majestatem repraesentare, omninoque splendidissimis Horatii operibus adnumerandum videatur. Sed in ejus descriptione admodum haerere videas Intpp., quod non mirum, quum singularis omnino illius ingressus sit. Putant fere, Horatium enumerare Deorum, heroum, et magnorum Romae virorum multitudinem, quos nolit canere, et tamen breviter canat, tum ad Augustum venire, quem proprie voluerit canere. Sed quum sic jejunam admodum rationem sequutus esset poeta, tum ne sequutus est quidem; nam omnes, quos memorat, canere se velle nimirum ait. Quumque et hymnorum et odarum genus fuisse constet apud veteres, quod plurium laudes complecteretur, Horatius, Augustum celebraturus, eam rationem sed novo artificio imitatur ita, ut Deos, heroas magnosque Romae viros enumeret, et brevi elogio decoret, istique splendidae seriei ad extremum adnectat et adsociet Augustum, neque solum sic illis parem, sed uno Jove inferiorem ponat. Quo quam splendidum atque excelsum Augusti elogium contineatur, quis non videat? Igitur ita informemus animo progressum carminis. Poeta enthusiasmo excelsiore, et impetu, magni alicujus argumenti canendi, correptus, plenus sublimium sensuum

ipse ambigit, quod illud argumentum sit. Quare exemplo et imitatione Pindari e Musa sciscitatur, quis ille sit vir, aut heros, aut Deus, quem se canere velit. A Jove igitur, Musarum principio, Deorum maximo, exorsus ad ejus liberos transit. Memorantur adeo Pallas a Jove secunda, Bachus ἐνυάλιος, Diana ἰοχέαιρα, ejusque frater Apollo ἑκηβόλος; tum ex heroibus Hercules, victor monstrorum domitor, σωτὴρ, et Dioscuri, σωτῆρες iidem etiam et tempestatum pacatores Deinde ad viros progressus, ut ad primarium carminis argumentum transitum sibi pararet in summis suae gentis viris commemorat Romulum, urbis conditorem et Numam efferati militia populi per quietem formatorem, religionum, morum, legumque institutorem. His subjungit Tarquinium P r i s c u m, *fasces, trabeas, curules, omnia denique decora et insignia, quibus imperii dignitas eminebat* (Flor. *I.* 5.) *ab Etruscis a se subactis, ad Romanos transferentem, et Catonem Uticensem. Tum sequuntur priscae aetatis venerabiles viri nonnulli, Regulus, Scauri, Paullus, Fabricius, Curius, Camillus, fortitudine bellica, patriae caritate, generoso spiritu, gravitate et constantia clarissimi, disciplinae antiquae continentiaeque ac morum severitatis servantissimi; Camillus etiam Romae conservator ac restitutor, ac velut alter conditor. Facta dehinc magnifica transitione ad Marcellum juvenem, Augusto et populo R. carissimum, gentemque Juliam, inde ad ipsum Augustum a Jove secundum, divisumque cum eo imperium habentem, enthusiasmi impetus defertur. Scriptum autem est h. c. a. U. DCCXXXI. vivente adhuc Marcello,*

bellumque Augusto contra Parthos parante. Comparetur cum eo Pind. Ol. β. et Nostri III. 25.

Adnotationes.

v. 1 sq. Prima exordii atque totius fere carminis stamina ducta a Pind. Ol. β. pr. Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, τίνα θεόν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; in quo adumbrando et amplificando poeta doctrinam atque artem, qua a Diis exorsus ad Augusti laudes progreditur, haud vulgarem ostendit. Multo tamen simplicior Pindarici exordii ratio videtur; nam laudes θεοῦ, h. Jovis (v. 4.) et herois, Herculis (v. 5.) haud alienae erant a carmine, quo Theronis victoria in ludis Olympicis celebraretur. — *Viri*, qui virtute ac meritis reliquos homines antecellunt, *heroes* ἡμίθεοι· ex his Alciden et Dioscures memorat; ex istis vero Romulum, Numam Pompilium cet. Nam Romulum *viris* adcenseri a poeta, e v. 33. Rom. *post hos* cet. clare patet. — *lyra vel tibia*, carmine, quod ad lyram vel t. canatur, lyrico inde adpellato. Utramque conjunxit etiam Pindarus Isthm. ε. 33. κλέονται δ' ἔν τε φορμίγγεσσιν, ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς, et Ol. γ. 13. 14. φόρμιγγα ποικιλόγαρυν καὶ βοὰν αὐλῶν, ἐπέων τε θέσιν, et Ol. ι. 113. τὶν δ' ἁδυεπής τε λύρα γλυκύς τ' αὐλὸς ἀναπάσσει χάριν. cf. III. 4. 1 sqq. — *acri tibia*, acuto et gravisono, qualis est buccinae nostrae aut tubae. Hinc Pind. l. l. βοὰν αὐλῶν et Auct. Ep. 174.) (Br. Anal. III. 184.) αὐλοὺς dixit βαρυφθόγγους. — 2. *sumis* eligis *celebrare*, graece, pro, celebrandum, canendum. *Sumere* saepius de eligenda carminis materia, ut Ep. I. 3. 7. A. P. 38. Quod Musae canendi partes delegat, hoc cum per se plus dignitatis habet, tum adcommodatius est propter seqq.

v. 3 — 6. Cujus nomen, laudes *recinet*, cum delectu pro referat, reddat *imago* sc. vocis, Echo. Est adeo docta superioris sententiae amplificatio. Echo paullo audacius *imago* simpliciter dicitur, ut I. 20. 7. Sed haud dubie antiquus et doctus is vocabuli usus erat; nam sic habet et Cic. Tusc. III. 2. Plenius Virg. Ge. IV 50. *vocisque offensa resultat imago.* Similiter παντοίων στομάτων λάλον εἰκώ Echo vocat Archias XIV. 3. (Anal. Br. II. 9. 95.) Horatium secuti sunt Stat. Silv. I. 3. 18. *fallax respon-*

sat imago. et Valer. Flacc. III. 597. *responsant silvae et vaga certat imago.* — *jocosa* e natura rei, quatenus Echo fallit et ludit [illegible]. Lucret. IV. 574. *frustratur imagine verbi. fallax* Stat. l. l. — 5. 6. Ad exornandam Echus imaginem montes poeta memorat, a quibus lyrae ac vocis sonus reflectatur. Quumque Musae canendi partes injungat, ex montibus cum delectu posuit Heliconem et Pindum, Musis sacros; Haemum vero, quod is olim nobilissimorum poetarum Lini, Musaei, maxime vero Orphei cantibus insonuisset; qua ipsa de causa adjectos puta vv. 7 — 12. *Helicon* Boeotiae mons, Phocidi adjacens, Musarum sedes. Juga ejus nemorosa docte declarat poeta per *oras umbrosas. Helicona virentem* Ep. II. 1. 218. δένδρων ἀνάπλεως adeo audit Pausan. IX. 28 [illegible] satis nota. v. Passerat. ad Prop. III. 1. init. *Pindus* Thessaliae mons, et ipse Apollini et Musis sacer. *Haemus*, Thraciae m. *gelidus* dictus ob silvas, ut sup. 1. 30. inf. 21. 6. Virg. Ge. II. 488. *o qui me gelidis in vallibus Haemi sistat et ingenti ramorum protegat umbra.*

v. 7. *sq.* In Haemo monte, Orphei cantu celebratissimo. Vide quam docte atque ornate pedestre hoc poeta extulit! — *vocalem Orphea*, φωνήεντα cantantem, vel lyram pulsantem. Sic *vocales chordae* Tib. II. 5. 3. Seneca Agam. 326. *resonetque manu pulsa citata vocale chelys.* Hinc omnino de poesi; ut *vocales undae* Stat. Silv. I. 2. 6. Juven. VII. 19. *nectit quicunque canoris eloquium vocale modis.* Silvae s. arbores secutae sunt lyrae sonum, adpropinquarunt ei *temere*, nullo ordine, confuse, uti promiscue antea steterant. Nihil amplius.

v. 9. sq. Arte materna, quae matri ejus, Calliopae, propria est, vel, quam mater eum docuerat. τέχνη μητρῴη. *Cirrhaeas artes* vocat Claudian. Praef. v. 23. ad R. P. l. II. Seneca, h. l. forte ob oculos habens, Herc. Fur. 573. *Quae sylvas et aves saxaque traxerat ars, quae praebuerat fluminibus moras.* — *rapidos lapsus*, concitatum cursum *fluminum*, rapidissimos fluvios *morantem*, inhibentem, sistentem. *Labi* jam per se citatum cursum innuit. v. II. 14. 2. cf. Heyn. ad Tibull. I. 8. 48. Omnino haec per supressum fluviorum cursum ventorumque silentium declarata summa per rerum naturam tranquillitas prisca atque augusta imagine vim poeseos ac musices egregie repraesentat. Conferri omnino velim Orph. Argon. 249 sqq. et 431 sqq. Apollon. Rh. I. 23. sqq. Antip. Sid. c. LXVII. (Anal. Br. II. p. 24.) Virgil. Ge.

IV. 454 seq. Ovid. Met X. init. Senec. Herc. f. 572. sqq. Claudian. Praef. ad l. II. de R. Prof. — *blandum . . . quercus,* quique tam blandus esset in tractandis fidibus, qui tam blande, tam suaviter lyra caneret, ut quercus hisce cantus blandimentis permulsae atque illectae eum sequerentur. θελγομένας δρύας eadem in re dixit Orph. l. l. Ceterum graecam structuram *blandum — ducere,* pro, blanditiis suis, blande ducentem, facile animadvertas. Eandem Markl. ingerere conabatur Stat. V. Silv. 5, 84. *blandique — excepisse genas.* Sed de hoc suo loco. — *auritas,* audacter et lyrice, pro, auscultantes, cantus suavitate delinitas. Imitatus est h. l. Sidon. c. II. 71. *qui cantu flexit scopulos, digitisque canoris compulit auritas ad plectrum currere silvas: quum starent Hebri latices, cursuque ligato fluminis attoniti carmen magis unda sitiret.* et XXIII. 190. *aurita chelyn capetente silva.* Id. XVI. 4. de Amphione: *Ogygiumque chelyn quae saxa sequacia flectens cantibus, auritos erexit carmine muros.*

v. 13 sqq. Quid prius . . , laudibus? quem prius celebrem, quam Jovem? Ab hoc initium carminis facere decet; hujus laudes primum dicendae sunt. Respexit Horatius haud dubie antiquiorum poetarum, quique eorum carmina recitarent, solennem morem, quo carminibus prooemio aliquo, in Deorum, maxime Jovis, laudibus occupato, praeluderent. Notus satis est locus Pind. Nem. II. pr. Ὅθεν περ καὶ Ὁμηρίδαι ῥαπτῶν ἐπέων τὰ πόλλ' ἀοιδοὶ ἄρχονται Διὸς ἐκ προοιμίου. Hinc Jovis laudes *solitas* vocat, quae primo loco a poetis memorari solent. — *Parens* sc. hominum ac Deorum, Jupiter, absolute sic dictus, ut *Pater* Virg. Ge. I. 353. et sic saepissime. — 14. Summus rerum arbiter, qui universum numine suo regit. — *res hom. ac Deor.* τὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ θεῶν, qui homines ac Deos regit, iis imperat, juxta Homericum: πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Similiter Virg. Aen. I. 229. *o qui res hominumque Deumque aeternis regis imperiis et fulmine terres,* de eodem. — 15. Universum declarat poeta per *mare, terras,* et *mundum* h. caelum, solem et lunam, quorum cursum ita *temperat,* moderatur, regit, *variis horis,* ut inde anni partes, vicissitudinesque temporum procedant: qua fere ratione Sol et Luna *annum caelo ducere* dicuntur Virg. Ge. I. 6. Hinc Διὸς μεγάλου ἐνιαυτοὺς vocat Homer. Il. β. 134. et ipsae Horae filiae Jovis et Themidis audiunt, veluti Orph. H. in easdem, v. 6. Spe-

mali igitur notione poeta curam, qua Jupiter universum continet, expressit per anni tempora, certo quodam ordine ab eodem divisa atque distincta; nam haec ipsa evincunt *certa ratione geri rem atque ordine certo* juxta Lucret. V. 1453. cujus adeo Jupiter auctor est.

v. 17. *sqq. Unde*, quare, sc. quum in Deos hominesque imperium exerceat, universumque terrarum orbem regat, *nihil generatur*, οὐ μεῖζόν τι γίγνεται nihil exsistit, est, quod *majus*, praestantius, potentius sit *ipso* Jove: οὔ καὶ φέρτατός ἐστι θεῶν κράτεΐτε μέγιστος Hesiod. Theog. 49. Est adeo Ζεὺς ὕψιστος, πάντων μέγιστος (Aeschyl. Choëph. 202.) πανυπέρτατος (Callim. H. in Jov. 91.) et Latinis *Invictus*, *Exsuperantissimus*, *Maximus* et sim. *Nil majus*; nemo major, ut Ovid. Met. II. 60. *vasti quoque rector Olympi -- non agat hos currus, et quid Jove majus habemus?* et Fast. V. 125. *Ille ubi res caeli tenuit, solioque paterno sedit et invicto nil Jove majus erat.* Alii h. l. sic accipiunt: *Unde*, ex quo Jove *nihil*, nulla proles *generatur*, gigni potest, quae major sit *ipso*: putantque respici fabulam, qua Jupiter Thetidis conjugium ideo respuerit, quod in fatis esse sciret, eum, quem Thetis editura esset filium, patre praestantiorem futurum. Sed haec longius petita videntur, et sententia, quae inde procedit, et parum congrua est h. l., et laudem satis jejunam, ipsoque Jove indignam continet. — — 18. *Nec quidquam* ei *simile*, nemo aequalis ei, *viget*, floret dignitate atque potentia, nemo par ei est; — *aut secundum*, quod statim eum sequatur, quod ejus potentiam prope attingat: imo omnes reliqui Dii Jove longe inferiores sunt. Imitatus est h. l. Martial de Roma, XII. 8. *Terrarum dea gentiumque, Roma, cui par est nihil, et nihil secundum.* — 19. 20. Proxima tamen quamvis longo intervallo, ei est Pallas. Apposite Virgil. Aen. V. 320. *Proximus huic, longo sed proximus intervallo.* Quinctil. Inst Orat. X. 153. *Quamvis ei* (Antimacho) *secundas fere Grammaticorum consensus deferat: et adfectibus, et jucunditate, et dispositione et omnino arte deficitur, ut plane manifesto adpareat, quanto sit aliud, proximum esse, aliud secundum*, h. Antimachum secundum quidem esse, longissimo tamen intervallo priori proximum. Contra *Virgilius* eidem l. l. §. 86. *secundus* dicitur, *propior tamen primo quam tertio.* — *Honores occupavit*, τιμὰς ἔχει, ἔμμορε τιμῆς, sortita est munera, quibus proxime ad Jovem accedit, quae ei proximum a Jove locum vin-

dicant. Nimirum potestas aliqua, singulare aliquod munus, imperium, quo Jupiter unumquemque Deum ornavit, quod adeo ei proprium est, poetis dicitur τιμὴ, γέρας et sim. *Honorem* eodem sensu adhibuit Statius Silv. III. 2. 14. *divae Nereides, — quis honor et regni cessit fortuna secundi.* Sortita est adeo Pallas *honores* munera, non quidem tam ampla, quam Jovis: ceterorum tamen Deorum τιμαῖς insigniora. Ad sensum C Ilim. Lav. Pall. 131. ἐπεὶ Ζεὺς τόγε θυγατέρων δῶκεν Ἀθαναίᾳ, πατρώια πάντα φέρεσθαι. In monumm. antiquis eadem cum Jove ideo sociata conspicitur, v. c. Mus. Capitol. T. IV. t. 8. Hinc et proximum a Jove locum in Deorum concilio occupat. v. Spanhem ad Callim. H. Apoll. 29. et ad Homer. Il. ω. 131. Quo respectu poeta Palladem proximos honores *occupasse* videtur dixisse, fere ut *Homerus priores sedes tenere* dicitur IV. 9. 5.

v. 21. *sqq.* Vulgaris continuandae orationis ordo ferebat: canam etiam Bacchum, Dianam, Apollinem; sed docte hunc variavit poeta, orationique, ad Deos ipsos, e priscorum hymnorum forma, eam convertendo, novum vigorem adjecit. *Proeliis audax*, audacter pugnans, ferox, bellicose. Orph. H. 44. 3. ὃς ξιφεσιν χαίρεις, ἠδ' αἵμασι, ad Bacchum — *bellorum potentem* juxta Macrob. Sat. I. 19. Praecipuae ei partes datae in Gigantomachiis. v. II. 19. 21. Celebratur quoque ejus expeditio adversus Indos suscepta. Hinc armatus in monum. antiquis conspicitur v. Winkelman. Monum. ined. p. 67. et allegor. p. 41. — 22. *Virgo*, Κόρη, Παρθένος absolute dicta Diana; nam in muneribus a Jove ipsi tributis erat et παρθενίη juxta Callim. H. in eandem v. 6. — *inimica belluis*, ornate, quae persequitur belluas, *belluarum agitatrix*, ut dicitur Arnob. IV. p. 241. ex emend. Markl. ad Stat. p. 99. dea venatrix, θηροκτόνος, ἐλαφηβόλος, εὔσκοπος, ἰοχέαιρα, quae sunt Homerica Dianae epitheta. — 23. *metuende sagitta*, qui sagittam jacis, (ut *metuende thyrso* II. 19. 8.) sed alterum cum vi, propter adj. *certa*, quae scopum attingit, quae nunquam aberrat, quae *praedae certa* est., ut Senec. Herc. Oet. 1655. Idem de Dianea Hippol. 57. *cujus certis petitur telis fera*, quocum ἄτρακτους ἰοὺς Sophocl. Philoct. 105. comparavit Valken ad Eurip. Hippol. v. 1416. Sic *certi venatus* Claudian. in Probi Cons. 187. et in Nupt. Honor 2. *Parthis sagittas tendere certior.*

v. 25 *sqq.* Jam ad heroum laudes descendit poeta. Memorat ex his *Alciden*, Herculem, Alcaei nepotem, et *pueros*, παῖδας, filios

Ledae et Jovis Dioscuros, Castorem et Pollucem. Eosdem conjungit III. 3. 9. *Hunc*, alterum, Castorem, *nobilem superare*, ἔνδοξον νικᾶν (v. Toup. Curae noviss. in Suid. p. 151.) graeca structura pro nobilem ex eo, quod *superavit*, superior fuit *equis*, equo, equestri certamine victor fuit. — *illum*, alterum, Pollucem, quod victor discessit *pugnis*, pugnorum, caestuum certamine, πυγμαχίᾳ in qua Amycum necavit. v. Apollod. I. 9. 20. Eadem de utroque comprehendit notissimus Homeri locus Il. γ. 237. Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πύξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα. Sed et uterque cum equo occurrit in Monumm. antiquis; item apud poetas, ut Pind. Pyth. α. 127. λευκοπώλους eos vocans: adde Eurip. Hel. 1680. Lucian. T. I. p. 282. ed Reitz. et Ovid. Metam. VIII. 372. — Sequitur eorum vis benefica, quae iis inter Deos relatis muneris loco a Jove obtigit, ut hominibus in mari periclitantibus succurrant: τιμὰς σωτῆρας βροτῶν ἐν ἁλὸς ῥοθίοις vocat Eurip. Electr. 991. v. ad. IV. 8. 31. Ratio hujus figmenti in eo quaerenda videtur, quod duae flammulae in malo navis adparentes nautis indicio sunt, tempestatem mox sedatum iri. His vero Dioscurorum praesentiam et auxilium manifestari persuasum sibi habebat antiquitas. *Simul* ac eorum *stella*, sidus ut Virg. Ge. I. 222. nam de duabus stellis intelligendum. — *alba*, lucida, clara, ut de iisdem I. 3. 2. et IV. 8. 31. Sic λευκὸν Ἀοῦς πρόσωπον Eurip. Elect. 730. *albus Lucifer* Ovid. Met. XV. 149. Potest et esse, caelum purum reddens adposito h. l. et exquisito vocis usu. Sic *albus Notus* I. 7. 15. — *refulsit*, adparuit in conspectum venit.

v. 29 *sqq.* Statim tempestas sedatur, et mare tranquillum fit. Insigniter hoc et graphice exornatum. Ante oculos fuit Theocrit. κβ'. 19 sqq. ἀλλ' ἔμπης ὑμεῖς τε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νῆας αὐτοῖσιν ναύταισιν ὀιομένοις θανέεσθαι· αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὰ δὲ γαλήνα ἀμ πέλαγος, νεφέλαι τε διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι. *Defluit*, demanat, relabitur de *saxis humor*, νοτὶς, unda fluctus *agitatus*, scopulis superjectus, ut in Virg. Aen. XI. 625. *pontus* — *scopulosque superjacit undam spumeus*. Mare adeo subsidit, sternitur, στορέννυται, quae poetis solennia sunt hac in re. — 30. *concidunt*, subito cadunt, flare desinunt, ut Virg. Ecl. IX. 57: *Et nunc omne tibi stratum silet aequor et omnes, adspice, ventosi ceciderunt murmuris aurae*: contra surgit ventus, ὄρνυται — *fugiunt nubes* cf. Theocr. l. l. et Virgil. Aen. V. 820. sq — 31. *minax*, quae exitium nautis minatur, seu simpliciter alta, ere-

eta, solenni poetarum usu. — *ponto* casu tertio, in pontum recumbit, mare adeo explanatur, fluctibus non amplius movetur. Magnificum est illud, *nam sic voluere*, solo eorum nutu haec omnia fiunt.

v. 33 *sqq.* Sequuntur *viri*, qui Romam magnam reddiderunt; quorum multitudine ita obruitur poeta, ut quem maxime laudet, nesciat, et sic praetereundo omnes extollat. Imitatus est locum Auson. Prof. VIII. init. sed admodum jejune. — *quietum Pompili regnum*, Numam Pompilium, qui partum armis imperium pacis artibus, legibus ac religionum cura corroboravit. Liv. I. 21. *maximum ejus operum fuit tutela per omne regni tempus pacis.* — 35. *Tarquinii* Prisci *fasces*, regni insignia, quae ille ab Etruscis petiit. — *superbos*, splendidos (ut I. 35. 3.); pertinebant enim ad magnificum regis adparatum. Tarqu. adeo Priscum *pace et bello promtissimum* (Flor. I. 5.) laudat maxime a regiae dignitatis ac potestatis augendae studio. Tarquinio Superbo, quem nonnulli intelligi volunt, in hoc carmine omnino locus non erat. Virgilio quidem Aen. VI. 818. uterque T. memoratur; sed ibi animarum, Noster vero summorum virorum, quibus Augustum subjicere poterat, recensum agit. Multo magis a consilio carminis abhorrere arbitror, Tarq. Superbi tyrrannidem a poeta ideo memorari, quod ista mutandi imperii regii in liberam civitatem causa exstitisset, utque adeo poeta imperii Romani conversionem sub eo factam solummodo innuere voluisset. — 35. *Catonis* Uticensis, ultimi libertatis defensoris *letum*, quod sibi ipse paravit, ne in manum Caesaris veniret, sicque ei tyranni vultus adspiciendus esset. v. Cic. Off. I. 31. hinc *nobile*, quod, quum in republica ei amplius vivere non liceret, mori decrevisset. Atque hunc inter magnos viros memorare poetam nihil vetuit, quum et Augustus libertatis propugnatores magni faceret, seque amicum pristini reipublicae status profiteretur. Conf. Virg. VIII. 670. et ibi Heyn.

v. 37 *sqq.* De *Regulo* vide inf. III. 5. — *Scaurorum* gens multos dedit Romanae reipublicae magnos ac nobiles viros, in quibus eminent M. Aemilius Scaurus, vir gravissimus, et princeps Senatus; ejusque filius M. Scaurus, aedilitatis magnificentia clarus; uterque consilio, gravitate, constantia clarissimus. vid. Cic. Pontei. 7. Muren. 8. — 38. *Paullus* Aemilius Cos. in funesta, vitio collegae Terentii Varronis, Cannensi clade quum fortissime

pugnasset, nolens tantae ignominiae, cujus unus insons erat, superstes esse, se perimendum hostibus dedit. v. Liv. XXII. 49. Flor. II. 6. 16. Hinc *prodigus*, contemtor ac profusor *animae*, pro vulgari, vitae, — *magnae*, quatenus generosum sic animum suum prodebat. Imitati sunt hunc splendidum verbi *prodigus* usum Ovid. Am. III. 9. 64. Sil. I. 225. Stat. Theb. III. 603. VIII. 406. et Claudian. in Ruf. II. 183. Ridicule quidam in anima *magna* et *Paullo* oxymoron videbant. — *Poeno*, Hannibale. — 39. *gratus*, grata pietate illorum memoriam recolens, *insigni Camena*, carmine *referam*, quo ipsi insignes reddantur, ipsorum virtus posteris innotescat. Sic malim, quam simpliciter, eximio, sublimi. Conf. I. 1. 5. Sequuntur sancta exempla antiquae integritatis, frugalitatis, continentiae, ac laborum patientiae. C. *Fabricius* Luscinus, quum contra Samnites et Pyrrhum bellum consul gereret, munera hostium sprevit, et difficilius ab honestate quam sol a cursu suo averti potuit. v. Cic. Off. III. 22. Val. Max. IV. 3. Hinc *parvo potens* Virgilio dictus Aen. VI. 845, cf. Claudian. de IV. Cons. Honor. 413. sqq.

v. 41 sqq. Jam ea, quae sequuntur, praeclare frugalitatem et continentiam, quibus res Romana in tantum fastigium excrevit, exprimunt. *Hunc* Fabricium. *Additionem* hanc dicendi rationem vocat Quinctil. IX. 3. 18. — De M. Curio Dentato v. Valer. Max. IV. 3. Quum ejus aetate Romani coepissent tonderi atque comi: Plin. VII. 59. ipse retinuit morem veterem, crinesque *incomtos*, intonsos atque impexos aluit. Hinc ipse perfectissimum antiquae morum severitatis exemplum Romanis habebatur. v. vel Juven. II. 3. Adlusit ad hunc locum Martial. I. 25. et IX. 28. Observa exquisitiorem continuandae orationis normam. Pedestre fuerat: referam Fabricium, Curium, et Camillum, quos paupertas utiles bello tulit. *Paupertas*, sensu Romano, non egestas, et omnium rerum inopia, sed fortunarum mediocritas ea, unde dure et parce vivendum sit. Illa et corpus duratur, et animus roboratur (v. II. 2. pr.) et sic magni ac fortes viri finguntur. Lucan. I. 166. *paupertas secunda virorum.* Contra cf. Juven. VI. 293. — *saeva*, δεινή, χαλεπή, ἀργαλέη, quae ad quaevis dura, ac perpessu gravia nos impellit, μόχθοιο διδάσκαλος Theocr. XXI. 2 — *avitus fundus*, agellus a majoribus acceptus, nullis accessionibus dilatatus. cf. I. 1. 11. et V. 2. 3. adde Burm. Anthol. Lat. I. p. 497. — *apto cum Lare*, cum tecto, quod *aptum* erat, con-

veniebat fundi exiguitati adeoque modico, exiguo. Aliter Justi Spec. Obss. crit. c. 9. Jam haec paupertas atque continentia istos viros *tulit*, protulit, atque finxit *utiles* bello, χρησίμους, χρηστοὺς ἐς πόλεμον, bello idoneos, laboribus quippe a pueris adsuetos, iisque induratos.

v. 45 *sqq.* Excellentissimi versus: quibus Marcellum juvenem Octaviae, Augusti sororis, filium, Juliae, ejusdem Augusti filiae, conjugem adoptatum ab Augusto (quod Sanad. contra Massonum docet e Plut. vit. Anton. p. 952.) et haud dubium illius successorem (v. Dio LIII. 30.) splendidae illi summorum virorum seriei subito et ex ingenti quasi saltu facto, adsociat: quo maxime et feriri et oblectari Augustum populumque R. oportebat. Nam erant in illo Marcello, licet vix annum XVII. attigisset, splendidissimae virtutes, summaque de eo et Augusti, et omnium Romanorum, quorum delicias eum fuisse constat, exspectatio, ut ejus mortem a. 731. insecutam universus populus communi luctu prosequeretur. Cf. Virgil. Aen. VI. 861. seqq. et Vellei. II. 93. Tantas de eo conceptas spes summa et ingenii et judicii venustate poeta expressit. — *fama*, laudes ejus ac virtutes *crescunt*, continuo augentur. Exquisite pro his *fama* poterat poni, quatenus per eas Marcellas in ore omnium erat, ab omnibus collaudabatur. — *occulto aevo*, tempore, non animadversis incrementi temporibus, et momentis, i. sensim et occulte; sic ut, quoties adspiciamus arborem, nova germina ac folia, novos ramos emicuisse videamus. Ducta haec praeclara comparatio e Pind. Nem. 7. 68. αὔξεται δ' ἀρετά, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρεον ἀίσσει, σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσ' ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα. cf. et II. 30. 7. Virg. Ecl. X. 73. ad sensum comparationis Sil. VI. 63. de Regulo: *qui, longum semper fama gliscente per aevum, infidis servasse fidem memorabere Poenis.* et Avien. Descr. O. 258. *Musis intermina vita permanet, et memori laus semper pullulat aevo.* — 46 *sqq.* Jam a Marcello transitus erat facilis ad familiam Juliam, unde ille per matrem ortus erat, inque eam postea etiam insitus. Vulgaris sententia erat: omnino gens Julia ad summum nunc gloriae fulcrum pervenit. Id splendide ornavit, dum pro gente Julia est *sidus Julium;* quemadmodum *sidera* gentis dicuntur singuli, qui eam illustrant, viri. v. Ovid Trist. II. 167. Pont. III. 3. 2. — *inter omnes* sc. ceteras stellas, h. familias Romanas emicat gens Julia. Assumendum hoc e sq. *ignes,* h. stellas, quas luna obscurat.

Cf. V. 15. pr. et Sapph. apud H. Steph fragm. lyr. T. II. p. 36. ἀστέρες μὲν ἀμφὶ καλὰν Σελάναν ἂψ ἀποκρύπτουσι φαεινὸν εἶδος, ὁππότ᾽ ἂν πλήθοισα μάλιστα λάμπῃ. De aliis difficilioris hujus strophae interpretationibus, de quibus dicere hic non vacat, v. Sanad. ad h. l. Masson. vit. Hor. p. 226. et Ouwens. Noct. Hag. p. 350.

v. 49. *sqq.* Vulgaris sententia erat: atque ex hac gente Julia est, eamque fulgentissimam fecit Augustus, terrarum dominus, quem tueatur Jupiter, quaesumus. Sed nihil sublimius et augustius esse potest illa Jovis subita et splendida invocatione; quae pro transitu est pleno jam erumpente animi affectu ad primariam carminis argumentum, partemque illius haud dubie magnificentissimam. Sensus: o qui generis humani pater, ejusdem conservator chis, maxime vero regum tutelam geris: fac itaque, o Jupiter, ut Caesar regnet secundus a te. *Orte Saturno* e gr. Κρονίων Κρονίδης. — *cura*, tutela *Caesaris*. — *magni*, ut dicitur *egregius* I. 6. 11. III. 25. 4. *altus* III. 4. 37. cf. Barm. ad Prop. p. 258. — *data*, injuncta est *tibi* a *fatis*. Splendida rei imago! ad quam devenit poeta, quod omnino reges in Jovis tutela esse dicantur, διοτρεφεῖς inde Homero dicti v. Callim. H. in Jov. 79. et ad III. 1. 5. — *Fatis*, per fata; nisi forte jungere praestat: fatis Caesaris tibi cura data est, graeca structura. — 51. *tu regnes C. s.* docta inversione pro, fac ut Caesaris imperium secundum a tuo sit, ut te solo minor (v. 57.) terrarum orbi imperet.

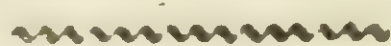
v. 53. *sqq.* Graviter preces in vaticinationem transeunt. Quemadmodum tu in caelo, ita is in terra regnabit. Sed exquisitius invertitur hoc. Sententia ipsa solennis et usitata poetis ejus aetatis, ut III. 5. pr. Virg. Ge. IV. 560. sqq. Ovid. Met. XV. 857: Fast. II. 130. Manil. I. 197. Jam vv. 52 — 57. exprimitur illud: Caesar orbem terrarum reget, subactis ejus reliquiis. Hoc posterius splendide extulit, dum, quod ipsum etiam solenne erat, Augusto Parthorum atque Indorum, extremorum terrae populorum debellationem pollicetur; quod et per se magnificum est, et ex eo, quod tum suspicio erat, Augustum bellum in Parthos et his Indi finitimi, suscepturum. v. Dio LIII. 33. — *Latio*, docte et graviter, pro Romano imperio. — *imminentes*, illius fines continuo lacessentes. v. I. 2. extr. — *Seres* et *Indi*, extremi Asiae populi, hinc *subjecti*, subjacentes, habitantes sub *ora*, plaga *orientis* sc. solis. — *domitos*, subactos, devictos *egerit* ante se *triumpho*, pro vulgari, ubi de iis triumphaverit. — *justo*, quo

vindicentur injuriae Romano imperio ab ipsis illatae. Nolim hic respici ad triumphum cujus omnes conditiones impletae sint, magnum, quod nimis pedestre. — 57. *te minor*, secundus a te, at se ipso superiorem agnoscens te: ut III. 6. 5. *Diis te minorem quod geris, imperas.* — *Aequus* tanquam de Deo, propitius, almus: nam tanquam Deus Augustus totius orbis tutelam ac curam e poetae mente, gerere putandus est; adeoque benigna dominatione *reget* terrarum *orbem.* — *latum,* qua late patet adeoque totum terrarum orbem.

v. 58 — 60. Tu autem in caelo regnabis. Augusta specie hoc extulit poeta: tu tonabis in caelo, et pro hoc gravius, tu tonitru caelum concuties: plane ut III. 5. pr. Tonitru enim ac fulmen pro symbolo imperii Jovis habitum. Jam pro *tonitru* est *currus Jovis*, v. I. 16. 12. et ad I. 34. 8. — *gravis,* Deo Jove gravatus. cui Jupiter insidet. Ita accipiendum ex Hom. Il. ε. 838 seqq. hinc apte *quaties,* concuties, tremefacies *Olympum:* latius haec exornata v. I. 34. 9. — 59 *sq.* tu fulmina *mittes,* jaculaberis. nihil amplius. Nam reliqua ad ornatum pertinent. — *inimica lucis,* damnosa, exitiosa lucis, petere solent lucos, Diis consecratos, quod *parum casti* h. polluti essent adulterio. Ob hoc enim luci fulmine tangi putabantur. Ad legem Juliam multo serius ab Augusto latam haec referri nequeunt.

ARGUMENTUM. XIII.

Quum Lydia, quae saepius a poeta inducitur, Telephum, pulchrum juvenem, quem amatorem haberet, Horatio, ut eum ureret, semper commemoraret ejusque pulchritudinem extolleret; poeta non, ut alias solet irrisione aut probris eam lacessit, sed vero atque acerrimo zelotypiae sensu perturbatus, eumque dolenter professus Lydiam sibi ita reconciliare studet;

ut Telephi mores tamquam parum commodos, ejusque in amore delicias parum elegantes delineet atque perstringat, fidemque ejus et constantiam in amore suspectam faciat: suum contra amorem, si secum in gratiam redire velit, non nisi morte depositum iri. seque in eo continuato mortalium felicissimum putare spondeat atque profiteatur. — Eminet hoc carmen cum mira adfectuum, vividissimis coloribus delineatorum varietate, tum orationis doctrina atque cultu exquisitissimo. Graecum poetae exemplar ob oculos fuisse cum universus carminis habitus, tum v. 16. satis luculenter ostendit. Ceterum Sanadonus hanc oden, castitati haud dubie timens, praetermisit.

Adnotationes.

v. 1 *sq.* ***Quum tu***, a qua solum me amari credidi, ***Telephi*** pulchritudinem laudes. Pro hoc generali pulchre ostenduntur partes aliquae, cervix et brachia; nam et nuda ea gerebant veteres, et ex iis decor formae, ac vigor juvenilis inprimis elucescebat. — 2. ***cervicem roseam***, *αὐχένα ῥοδόεντα*, floridi coloris, splendidam pulchram. Virg. Aen. I. 402. ***rosea cervice refulsit***, de Venere. ***roseum verticem*** dixit Catull. LXIV. 310. et Noster. IV. 10. 4. ***nunc et qui color est puniceae flore prior rosae.*** cf. Schrad. ad Mus. Animadv. p. 177. — ***cerea brachia*** quo sensu dixerit poeta, dubitari potest. De colore fere accipiunt Intpp., qui in oculos cadit, ut cerea brachia sint ***candida*** (uti jam Serv. ad Virg. Ecl. II. 53. ***brachia cèrea*** candida sicuti cera) quod et rosea cervix ad adspectum pertineat, et, si alio sensu accipiatur, Horatius sibi non constet. Quae tamen ratio nullius plane momenti videtur, etsi de re dubitari nequeat. Nam candidam ceram veteribus cognitam atque in usu fuisse omnino negari nequit. Sic Theocr. VIII. 19. describit *σύριγγα λευκὸν καρὸν ἔχοισαν.* Ovid. A. A. III 199. ***scitis et inducta candorem quaerere cera***, si lectio

sana. conf. Plin. XXI. 14. Maxime tamen iisdem flavus color memoratur, sque in comparationibus, inde desumtis, unice fere intelligitur. v Virgil. Ecl. II. 53. Calpurn. II. 91. et sic passim. Possis etiam de colore cerae splendido interpretari, ut brachia intelligantur laevia, rotunda, polita, in quibus nullum os promineat. Quo sensu pingues turdi clunes *cereas* dictas puto Ausonio Epist. I. 3. 2. Exquisitior tamen ratio videtur si *brachia cerea* interpreteris flexilia, mollia, ῥαδινά, ἁπαλά, a natura cerae Plin. Ep. VII. 9. *ut laus est cerae, mollis cedensque sequatur.* A. P. 163. *Cereus in vitium flecti.* Atque haec in delicatioribus apud veteres memorantur, atque in pretio habentur. Spectat huc ep. gr. Antipatri c. XXXII. (Anal. Br. II. 117.) ὑδατίνους φορέουσα βραχίονας· ἡ μόνη ὀστοῦν οὐ λάχεν· ἦν γὰρ ὅλη τοῦν ταλάροισι γάλα, laudatum jam in hanc rem Dorv. ad Charit. II. 2. p. 163. — *Telephi* nomen suaviter et cum vi repetitum: Nam id semper crepabat Lydia, ut Horatium ureret. Apposite Terent. Eun. I. 3. 50. *ubi nominabit* Phaedriam, *tu* Pamphilam *continuo: si quando illa dicet,* Phaedriam *intromittamus comissatum, tu,* Pamphilam *cantatum provocemus.*

v. 3. 4. *Meum . . . tumet jecur,* docte atque ornate, pro vulgari, indignor, ira exardeo, summaque aegritudine adficior; ut mox v. 9. *uror.* Quum enim Empedocles sanguinem, maxime περικάρδιον mentis sedem statueret; (τῇ δὲ νόημα μάλιστα κικλήσκεται ἀνθρώποισιν, αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν ἐστι νόημα, apud Stob. Excerpt. Grot. de rer. nat. p. 167.) in hepate autem vel jecore, quod est viscus maximum abdominis in dextro hypochondrio, totius sanguificationis principium prisci homines ponerent, in promtu est intelligere, cur praecordiis, cordi, jecori, quae poetis fere sunt συνώνυμα, omnino cogitandi vim, prudentiam, omnesque adeo adfectus, atque cupiditates attribuerint. Hinc animo quocunque demum adfectu commoto cor sanguine aestuare, impleri, exundare, tum fervere, ardere, uri, torreri et sim. dicitur. In ira jecur bile dicitur oppleri, (γέμειν ἀγρίας χολῆς Lycophr. 1115. ἔζεσε φοίνιον αἷμα, χολὴ δ' ὑπερέβλυσεν αἰνή Quint. Cal. V. 323.) aestuare, (V. 11. 22.) fervere et sim. Ita jam dixit Homer. Il. δ'. 513. χόλον πέσσει et inde Sil. It. II. 327. *immites iras coquere.* Tum et ipsum cor tumere dicitur, quatenus illud per iram et indignationem angustari ac comprimi sentimus. Homer. Il. ι. 642. οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, Aeschyl. Choeph.

181. Apoll. Rh. I. 1260. et sic saepius. v. Bentl. ad A. P. 197. In Nostro observa copiam poetae. *Fervens tumet*, ἧπαρ ζέον οἰδάνεται, quum alterum suffecisset. Attius apud Scriv. Collect. Trag. p. 89. *fervit pectus iracundia.* Utrumque pariter cumulavit Plaut. Cas. II. 5. 17. *Tota in fermento est, ita turgescit mihi.* — *difficili* ἀργαλέῳ χόλῳ Il. σ. 119. αἰνῇ χολῇ Quint. Cal. I. 1. h. morosa, iracunda, quae morosum, iracundum me facit.

v. 5. sqq. Locus hic haud dubie est ex elaboratissimis poetae atque pulcherrimis. Praeclare enim atque excellenter prorsus ad animi, ira, indignatione, quod alium sibi praeferri videt, amoris simul pristini igniculis, acrius ideo urentibus, turbati atque incensi, statum declarandum attemperata atque ex natura ducta omnia. Ante oculos autem poetae fuit in his nobile Sapphus carmen illud apud Longin. X. 2. φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν cet. — *Mens non certa sede*, eodem loco *manet*, agitatur, commovetur. Solenne hoc de quacunque graviore animi commotione. Nota Tibulli: *namque agor ut per plana citus sola verbere turbo.* Sic et cor πάλλεσθαι, δονεῖσθαι, ἐκπηδᾶν Plaut. graecis dicitur Aulul. IV. 3. 3. *Continuo cor meum coepit artem facere ludicram, atque in pectus emicare.* res nota. — *Color* continuo variatur, vultu nunc rubente, nunc palente. Furorem Medeae e zelotypiae sensu iisdem lineis duxit Seneca Med. 858. *Flagrant genae rubentes, pallor fugat ruborem; nullum vagante forma servat diu colorem.* Idem Herc. Oet. 250. de Deianira: *nec unus habitus durat, aut uno furit contenta vultu; nunc inardescunt genae, pallor ruborem pellit, et formas dolor errat per omnes.* Jam Apollon. Rh. III. 296. ὑπὸ κραδίῃ εἰλυμένος αἴθετο λάθρῃ οὖλος ἔρως· ἁπαλὰς δὲ μετετρωπᾶτο παρειὰς ἐς χλόον ἄλλοτ' ἔρευθος ἀκηδείῃσι νόοιο. De timore eadem praedicat Seneca ep. 22. *non animus nobis, non color constat: lacrimae nihil profuturae cadunt.* — 6. Aestuantis animi habitum amplius poeta declarat per *humorem*, lacrimas, *in genas furtim*, ipso non advertente, *labentes*, recursantis amoris indices. Infra IV. 1. 33. *Sed cur heu, Ligurine, cur manat rara meas lacrima per genas?* Adposite Meleag. LIII. 2. (Br. Anal. I. 16.) ὄμμα τε σίγα πόθοις το γλυκὺ δάκρυ φέρει. Quanquam et de sudore per corpus manante, qui et ipse amoris index est, non male accipias; ut in illo Sapphus: κὰδ δ' ἴδρως ψυχρὸς χέεται, et qui inde profecit, Theocrit. II. 107. de Simaetha Daphnidis amore perculsa ἐκ δὲ μετώπου ἱδρώς μευ κοχύεσκεν. Alciphr. II. ep. 2. p. 220. κατι

ἀπέψυγμαι, καὶ ἱδρῶ καὶ τὰ ἄκρα καὶ ἡ καρδία μου ἀνέστραπται, ubi corr. *καὶ κατ' ἄκρα ἡ κ. μ. α.* Valer. Aedituus apud Gell. XIX. 9. ***Dicere quum conor curam tibi, Pamphila, cordis: quid mi abs te quaeram verba labris abeunt. Per pectus miserum manat subito mihi sudor.*** et sic saepius. Priorem tamen rationem praetulerim propter adi. ***furtim***, quod igniculos amoris, quem poeta, rivali sibi inducto, exstinctum putarat, subsilientes, lacrimis, ipso quasi invito, causamque ignorante manantibus, proditos egregie depingit. Clarius haec indicant seqq. — 7 ***arguens***, qui argumento est, manifestat: praeclare, quasi hoc ipso demum indicio convincatur, se adhuc amore teneri. cf. V. 11. 9. 10. — 8. ***penitus***, *κηρόθι*, intime, ***macerer***, conficiar, consumar. cf. V. 14. 16. — ***ignibus*** aut omnino amore, aut, quod aptius videtur, aegritudine ex amore suppresso, quae animum ***lente***, paullatim edit atque absumit. Senec. Hippol. 279. de Phaedra: ***Labitur totas furor in medullas igne furtivo populante venas. Non habet latam data plaga frontem, sed vorat tectas penitus medullas.*** adde v. 376. Nimirum solennes de amore parum prosperi successus locutiones sunt, ***peredi amoris tabe*** (Virg. Aen. VI. 442. et IV. 66.) ***lento igne torreri*** (Ovid. A. A. III. 573. ***Ignibus hic lentis torretur, ut humida taeda.*** Tibull. I. 4. 81. ***Eheu quam lento Marathus me torret amore***) ut Graecorum *δάπτεσθαι* (v. Stanl. ad Aeschyl. p. 733.) *ὀπτᾶσθαι* (ut Theocr. VII. 51. et XXIII. 33.) *τήκεσθαι* (ut in nobilissimo Pindari fr. apud Athen. p. 602. et alibi) et sim.

v. 9 sqq. ***Uror***, indignor, excrucior. ut Terent. Eun. III. 1. 47. ***si quando illa mentionem Phaedriae facit, aut si laudat, te ut male urat***, quem locum excitavit jam Heynius ad illa Tibulli IV 13. 19. ***Nunc tu fortis eris, nunc tu me audacius ures.*** — ***turparunt***, foedarunt, lividos fecerunt (sic ***janua rixis saucia*** Propert. I. 16. 5.) ***tibi humeros***, humeros tuos paullo invenustius adprehendendo, ac vexando. In quo doctius ***rixae*** id facere dicuntur, quod facit rixans Telephus. — ***immodicae*** factae ***mero*** hausto. inter compotationem, seu, quod doctius est, ortae a mero immodice hausto. Livoris signa in hac re saepius memorata, veluti Tibull. I. 6. 14. I. 8. 37. Ovid Am. I. 7. 41. ***Aptius impressis erat os livere labellis, et collo blandi dentis habere notam.*** v. Burm. ad Propert. III. 6. 21. De pulsatione inter amantes exasperatos tacita quo minus capias, vetat omnino sententiarum nexus. Mai

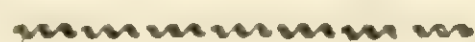
to minus *mero* cum quibusdam trahendum ad *turparunt*, quasi Telephus inter altercationes mutuas vinum in Lydiae humeros effudisset, sicque polluisset. Egregie vero ad animum Lydiae recuperandum a poeta adornata omnia; hinc rusticitas Telepho in amando objecta, uti saltem videbatur Horatio; nam ipsa forte de hoc minime conquerebatur; tum pulchritudinis puellae laus (*candidos humeros* et mox *dulcia oscula*, *quae Venus* cet.) temere quasi adtexta. — 11 *puer furens*, amore nimio incensus. — *impressit notam labris*, infixit, fecit notam, maculam *memorem* memoriam osculi diutius servantem. Sic *memores fastus* IV. 14. 4. *memores notae* Claudian. Id. VI. 6. Hoc loco ornat simpliciter. Est adeo: os impresso dente lividum fecit, *χεῖλος ἄμυξε* Theocr. 27. 18.

v. 13. *sqq.* Vulgare erat: Audi me et ne spera Telephum constanter ac perpetuo te amaturum: nam quo vehementior nunc ejus amor est, eo citius remittet, atque exstinguetur. Praeclare hoc, quod rivalis fidem elevando constantiorem in amore se futurum tacite innuit; puellaeque animum sic ab eo abalienando eundem sibi conciliare studet. — *satis audias*, si me omnino audire velis, si me eum judicas, cujus conjecturae aliquid tribuas; blande admodum. — 14. *non speres*, *οὐκ ἐλπίσειας ἄν*, non sperabis, ne in animum tibi inducas, illum *perpetuum* in amore fore, te perpetuo ab illo amatum iri, qui tam *barbare*, more parum delicato *laedat* morsu, impresso dente, *oscula*, suaviter pro, os tuum, labella tua. Stat. Theb. III. 294. de Marte Venerem amplexo: *clypeoque receptam laedit in amplexu:* cave ibi Barthium audias. Apulei. *ἀνεχόμ.* 6. 7. *Olli purpurea delibantes oscula clemente morsu rosea labella vellicent. Oscula dulcia* declarat poeta amplius per, *quae Venus . . . . imbuit:* quibus oscula ipso melle dulciora a poeta innui, satis obvium quidem hoc: sed de elocutionis ratione recte quaeras. Nimirum oris suavitatem inprimis ex osculis perceptam communis fere totius antiquitatis usus melli comparabat. Sic, qui statim succurrit, Silentiarii locus II. 5. (Br. Anal. III. p. 71.) *τὰ φιλήματα μαλθακὰ Δημοῦς ἔγνως καὶ δροσερῶν ἡδὺ μέλι στομάτων.* Similiter *στόματα μελισταγῆ* dixit Leont. I. 1. (ib. p. 103.) Jam quam nectar ipso melle dulcius statuerent, melque tantum partem aliquam nectaris (*ἔννατον μέρος τῆς ἀμβροσίας* mel vocat Ibycus apud Athen. II. 2. extr. Schol. Pind. Pyth. 9. 116. *τὸ μέλι τῆς ἀθανασίας δέκατον*

μέρος ᾠήθησαν εἶναι, quo haud dubie veteris alicujus poetae figmentum respexit) efficere existimarent; sane satis proclive erat, ut, quo magis suavitatem oris extollerent, illud nectare imbutum, nectar stillare et similia dicerent. Meleag. c. XXI. 4. Ζεῦ πάτερ ἆρα φίλημα τὸ νεκτάρεον Γανυμήδους πίνεις — — καὶ γὰρ ἐγὼ τὸν καλὸν ἐν ἠϊθέοισι φιλήσας Ἀντίοχον ψυχῆς ἡδὺ πέπωκα μέλι. Pariter de Ganymede Lucian. T. I. p. 214. καὶ φίλημα σὸν ἥδιον τοῦ νέκταρος. In ἀδεσπότ. ep. LV. (Br. Anal. III. 161.) κούρη τίς μ' ἐφίλησεν — νέκταρ ἔην τὸ φίλημα, τὸ γὰρ στόμα νέκταρος ἔπνει. Alciphr. I. 38. ὡς δὲ ἡδύ τι καὶ ἀκήρατον ἀπὸ τῶν φιλημάτων νέκταρ ἔσταζεν. Adde M. Argentarium II. 3. (Anal. Br. II. 266.) *Quintam vero* *nectaris partem* poeta omnino pro multo posuit, quo *Venus* Lydiae labia *imbuit*, dulcissima illa voluptate perfudit. Prisca autem notione hoc Veneri injunxit, cujus omnino dona essent venustas, formae gratia atque illecebrae; quo sensu δῶρα Ἀφροδίτης dixit Homer. Il. γ. 54. cf. Stat. Silv. I. 2. 110 seq. *Sine hac* enim *neque fit laetum neque amabile quidquam*, juxta Lucret. I. 24. Simili ornatu Stat. Silv. I. 3. 10. in descriptione villae Tiburtinae: *Ipsa manu tenera tectum scripsisse Voluptas — Tunc Venus Idaliis unxit fastigia succis.* Piget Intpp. deliria super h. l. aliis de quinto Aristotelis elemento, aliis de quinta essentia Paracelsi: aliis denique de quinque gradibus amoris cogitantibus, pluribus referre atque exagitare.

v. 17. *sqq.* Praeclare atque ex animi natura poeta, amore infelici excruciatus, felicitatem secum reputat, quae sibi obtigisset, si Lydiam in amore constantem expertus fuisset. Generali hoc includit sententiae, felicissimos eos praedicans, quorum amor nonnisi morte finiatur. *Felices ter et amplius*, τρὶς μάκαρ ὃς τοίοισι, φίλη, δεσμοῖσιν ἑλίχθη, τρὶς μάκαρ· ἀλλ' ἡμεῖς ἄνδιχα καιόμεθα. Silentiar. VII. extr. (Br. Anal. III. p. 73.) quanquam paullo diverso sensu. — *irrupta copula*, irruptum amoris vinculum, amor non mutatus. *Copula*, *vinculum*, *jugum*, δεσμοὶ, solennia de amore mutuo. — *tenet*, conjungit, conjunctos tenet. — 19 sq. Continuatur allegoria, quae est in *copula*. Verba ita expedienda: et quos *non citius suprema die*, non prius, quam quum morientur, *solvet*, dissolvet, sejunget *amor*, haud *divulsus* (utroque enim referenda negatio) ante id tempus *querimoniis*, jurgiis, dissidiis, h. quorum amor ad mortem usque durat. Docte ipse amor *divelli* dicitur (quemadmodum amicitia, foedus) cum

amantes divelluntur, et *solvere* hos vinculis suis, et quasi disjungere, cum ipse morte solvitur. — *malis,* amori infestis, quae amorem exstinguunt; ornat.

ARGUMENTUM XIV.

Monet atque obtestatur hoc carmine Romanos Horatius, ne denuo, in bella civilia irruant: id quod perpetua allegoria persequitur. Scilicet rempublicam jam tot tantisque calamitatibus labefactatam et convulsam navi, procellis laceratae, omnibus praesidiis orbatae, ac nihilominus mare iterum ingredi paranti comparat, eamque, ut portum attingere studeat, enixe, rogat. Mala illa varia et innumerabilia, quibus civitas laborabat, quibusque omnes ejus partes adflictae erant, et pericula, quibus eam nova bella civilia objectura essent, gravissima ornatissimaque copia extulit, enumerandis singulis quassatae navis partibus; in quibus tamen exigendis non ita haerere debet interpres, ut singulas ad rem significatam adplicare ac pertrahere sibi sumat. Usus autem est Horatius hac allegoria cum prudentia, in tam ancipiti rerum statu rem suspicandam magis Romanis ostendens, quam plane ac disertis verbis exprimens; inductus maxime exemplo Alcaei, cujus et multa carmina, quod aperte in tyrannos invehi non posset, allegorica fuisse constat, et fragmentum exstat apud Heraclidem Pont. de alleg. Homer. p. 13. ed. Schov.

*   *   *   *

Τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
Τὸ δ' ἔνθεν· ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον
Ναΐ φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ,
Χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ· καλὰν
Πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει·
Λαῖφος δὲ πᾶν ζάδηλον ἤδη,
Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό.
Χαλᾶσι δ' ἄγκυραι . . . . . .

Fecit carmen, cujus haec pars est, Alcaeus occasione tumultuum Mitylenaeorum temporibus Myrsili tyranni; atque Horatium ex illo suum totum expressisse dubitare vix licet. Unde simul, totum hoc carmen ἀλληγορικῶς *accipi debere, recte statui posse arbitror. Sed accedit etiam Quinctiliani auctoritas, qui non suspicatur, esse in hoc c. allegoriam, sed illud ut illustre ac notum ejus exemplum ponit. Ita vero ille Instit. Or. VIII. 6. 44. At allegoria, quam inversionem interpretamur, aliud verbis, aliud sensu ostendit; ac etiam interdum contrarium. Prius, ut, O navis referent in mare te novi fluctus cet. totusque etiam ille Horatii locus, quo navim pro republica, fluctuum tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dicit. Verum hoc tam acris judicii viro, qui Romae viveret, qui tam prope aetatem Horatii attingeret, et sic, quomodo hoc carmen acceptum esset a Romanis, optime nosset, illo scilicet meliora se videre primus putavit Muretus, ejusque sententiam exornavit inprimis T. Fa-*

ber (Epist. I. 54. et ad Horat. p. 300.) quem sequuti sunt Dacierius, Bentlejus, alii. Putant nimirum, si pro allegoria habeatur carmen, hanc nimis anxiam et subtilem esse, dum ad minutias, ad vela, antennas, latera, malum cet. descendat. Tum indigne ferunt, comparari sic rempublicam R. navi Ponticae; mallent Idaeae, ob Romam Troja oriundam. Denique vv. 17. 18. intelligere se non posse clamant, si allegorice carmen interpretari oporteat. Itaque proprie accipiunt totum carmen, illudque scriptum esse putant ad navim, qua poeta a. U. DCCXIII. cum amicis post cladem Philippensem in Italiam venerit, et qua amici, quibus non tam benigna sors, quam Horatio, in Italia adfulserit, mare iterum ingredi paraverint, Aegaeum Asiamque petituri. Illis igitur abeuntibus hoc ad navim, tempestate ad Palinurum promontorium laceratam, carmen scripsisse Horatium; ut supra tertium, abeunte Athenas Virgilio. Sed quum navis lacera admodum humile profecto carminis lyrici argumentum esse videtur, indignum certe tanta copia, gravitate, ornatu, qualem nostrum c. habet: tum, si vel verissimum esset illud narrationis somnium, quid tandem consilii Horatio in ea canenda propositum fuerit, non adparet. Voluitne amicis dissuadere abitum? an suadere, ut ante reficerent navim? Tum cur ad mare Aegaeum redire voluit amicos, quum in vicina Sicilia esset Sex. Pompejus? Et, si in Siciliam eos transmittere cupit, cur a Cycladibus eos cavere jubet? Denique dum poeta hoc agit, ut singularum partium commemoratione rem oculis quasi subjiciat, dum ornatu exquisitissimo doctrinaque haud vulgari allegoricae carminis formae, quae per se le-

gentium animos non admodum tenere potest, gratiam atque rigorem conciliare studet. num sic minutias putido studio captasse dicendus est? Plura vide apud Masson. vit. Hor. p. 58. et Sanad. h. l. — Ceterum ipsa reipublicae cum navi, ejusdem quocunque modo periclitantis cum hac fluctibus oppressa naufragiumque factura satis frequens est comparatio. De republica a potentioribus occupata praeclari vv. exstant in Theognideis 679. sqq. οὕνεκα νῦν φερόμεσθα, καθ' ἱστία λευκὰ βαλόντες Μηλίου ἐκ πόντου νύκτα διὰ δνοφερήν· ἀντλεῖν δ' οὐκ ἐθέλουσιν, ὑπερβάλλει δὲ θάλασσα ἀμφοτέρων τοίχων· ἦ μάλα τις χαλεπῶς σώζεται· οἱ δ' εὕδουσι· κυβερνήτην μὲν ἔπαυσαν ἐσθλόν γ' ὃς φυλακὴν εἶχεν ἐπισταμένως. χρήματα δ' ἁρπάζουσι βίῃ, κόσμος δ' ἀπόλωλε· δασμὸς δ' οὐκ ἔτ' ἴσος γίγνεται ἐς τὸ μέσον· φορτηγοὶ δ' ἄρχουσι, κακοὶ δ' ἀγαθῶν καθύπερθε· δειμαίνω, μή πως ναῦν κατὰ κῦμα πίῃ. Cic. ad Div. XII. 25. quam ob rem, mi Quinte, conscende nobiscum, et quidem ad puppim: una navis est jam bonorum omnium. et loc. notiss. ad. Div. IX. 15. sedebamus in puppi cet. cf. II. 7. 15. Quemadmodum autem maxime dubia ac formidolosa tempora fuisse oportet, quum scribebat carmen Horatius; ita forte optime referas ad a. DCCXXII quo inimicitiae inter Octavianum et M. Antonium. magnis utrimque adparatibus ad atrocissimum bellum spectarent. cf. Vir. Ge. I. 509 sqq. Porphyrion et plurimi recentiores ad. M. Brutum, bellum post prius Philippense praelium reparantem, multi et cum Acrone ad Sex. Pompejum, Magni F. in Sicilia res novas molientem, referunt. Ingeniose vero Sanadonus cogitabat de a. DCCXXVI. quo tempore de principatu deponendo deliberabat Augustus: quare Hora

tium, ne id eum sineret respublica, et sic novis malis ac bellis locum daret, hortari voluisse. Eadem jam ante Sanadonum sententia fuit Torrentii, quod dubium esse non potest ei, qui notam ejus recte legerit et expenderit: item Massoni vit. Hor. p. 66. Sane Maecenas in oratione, qua suadet Augusto, ut imperium retineat (Dio LII. 16.) eadem reipublicae cum navi comparatione utitur. Sed forte ab ipso Dione ista exornatio est, omninoque atrociores pro rerum a. DCCXXVI. stat i nostri carminis imagines videntur; neque ulla tunc allegoriae nesessitas erat. Omnium vero, si Dis placet, ingeniosissime Jo. du Hamel putat. Horatium patrem hac allegoria alloqui filium, ut Bruti partes deserat. Ceterum comparetur cum eo V. 7.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1. 2. Praeclare poeta, periculi metu perculsus, subita exclamatione orditur: *o navis*, ergo altum repetes, in altum provehes, ut iterum tempestatem experiaris? At gravius poeta: *fluctus novi* h. fluctus iterum, denuo *te referent*, abripient in altum *mare:* quoniam navis, remis velisque priore naufragio destituta, aegre cursum ad litus dirigere poterat, quo minus in altum referretur. Eodem ornatu ac vi II. 7. 15. *re rursus in bellum resorbens unda fretis tulit aestuosis.* Est igitur , ergo abripi te patieris, nec summis, quae tibi, naufragio adtritae, supersunt, adnitere viribus, ne iterum fluctibus in altum abripiaris, sicque funditus pereas. — 2. *quid agis?* quae ista est temeritas, amentia, mari se iterum credere velle, unde tanta calamitas acciderit. Imo *fortiter*, summa virium contentione hoc age, ut *portum occupes*, attingas, adeoque in tranquillo ac tuto loco sis. Monet adeo poeta rempublicam, ne bellis civilibus, a quibus nondum satis convaluisset, iterum sese immergat. Male alii de portu jam capto et constanter obtinendo accipiunt. Nam respublica nondum satis confirmata erat; navis adeo nondum securam

stationem tenebat. Ut taceam e verbis hanc sententiam parum commode elici.

v. 3 — 10. Rempublicam bellis civilibus plane exhaustam, praesidiisque suis orbatam servata allegoria declarat poeta per navem tempestate graviter adflictam. Hoc, Alcaei exemplum secutus, exquisito ornatu ac copia specialibus ideis expressit, remos excussos, malum et antennas fracta atque labefactata, funes amissos; vela denique lacerata memorando. Nugas igitur agunt, qui has singulas navigii partes ad allegoricam rationem revocant, et quae eae sint in republica, putido atque inani studio extricare conantur. — 4. *latus* navis *nudum*, nudatum, orbatum sit *remigio*, remos amiserit vel fluctibus (ut Valer. Fl. I. 618. *excussi* procella *manibus remi*) vel ad scopulos allisa. Proprie ita dicebantur remi *detergi*, *κκρασύρεσθαι*. v. Heyn. ad Virgil. Aen. I. 104. Post *latus* adsumendum e v. 6. *gemat*, unde per zeugma eliciendum *sit*, vel proprie accipiendum de fluctuum, qui latus feriunt, fragore. Valer. Flacc. I. 619. *Puppis in obliquum resonos latere accipit ictus.* — 5. *saucius*, laesus, fractus, ut *trabs securi saucia* Ovid. Met. X. 372. *janua rixis saucia* h. *pulsata*, ut ipse expedit Propert. I. 16. 5. adde Claudian. de VI. Conf. Honor. v. 138. sqq. *scissis velorum debilis alis, orba gubernaclis, antennis saucia fractis, ludibrium pelagi vento jactatur et unda*, qui totus locus e nostro fluxisse videtur. Procellas innuit poeta per *Africum* (v. ad I 1. 15.) *celerem*, ὀξὺν, rapidum, praecipitem. — 6. *gemere* praeclare de strepitu rerum, quae vi aliqua incumbente graviter adfliguntur (sic Charonis *cymba gemit sub* Aeneae *pondere* Virg. Aen. VI. 413.) futuris suis aut compagibus ab ea emotae ac solutae. — *ac ut carinae*, carina tua *sine funibus*, fune amisso, *aequor*, adsilientes fluctus *vix durare*, aegre sustinere possit. Variatam a poeta orationem facile deprehendas; nam vulgare erat, neque funes habes, quibus te sustentes. Quod qui non animadverterent, et carinas ac funes de una navi dici posse negarent, habuere hos vv. pro sententia generali: naves, quae instar tui sine funibus sunt, mare durare nequeunt. Magis in diversa abit Bentlejus, qui in ipso portu tantam tempestatem coortam a poeta describi ait, ut malus navis antennaeque gemant, et *ceterae* naves, quae in eodem portu sunt, stationem tenere non possint, *sine funibus*, nisi ancoris jactis. Sed generalis ista sententia, hic importune intrusa,

admodum ingrata foret elegantiae sensui, et Bentleji ratio seu potius commentum satis contortum est, et plus una parte laborat. Navis enim ex Horatii sententia nondum in portu est; (male enim hoc ponitur ex v. 2) sed fac ibi sit, quis non exspectasset, poetam de hac, non de ceteris, quas in portu stare comminiscuntur, dicturum fuisse, quod sine ancora durare nequeat? Ne illud dicam, carinas et funes aliarum navium inter unius navis partes enumeratas admodum dare interjecta videri. Accedit, quod, si allegoricam hujus carminis rationem spectes, non adsequi licet, cur tandem aliarum navium mentionem poeta injecerit. Alii denique navem in altum jam provectam intelligunt, ventisque ac fluctibus penitus disjectam atque divulsam, adeo, ut funibus opus sit, quibus constringatur, ne prorsus dissolvatur, atque adeo sola funium ope mare duret. Expediant igitur illa verba, *sine funibus*, nisi funibus constringatur. De re quidem dubitare non licet. v. Propert. III. 5. 32. et ibi Passerat. Atqui ex Horatii mente, totaque carminis oeconomia navis nec altum tenet, neque jam portum attigit; sed huic proxima conflictatur cum fluctibus, eam retrorsum agere conantibus. Hortatur adeo eam poeta, ut iis omni opera obnitatur, portumque attingere studeat, ne, in altum relata, certissimum naufragium faciat, funibus quippe s. ancora, qua se utcunque sustentare posset, destituta. Mirandum sane, Intpp. in tanta luce verum perspicere non potuisse. Neque vero offendere debebat, quod carinae et funes de una nave dicerentur, quum numeri confusio poetis admodum familiaris sit. Virgilius quoque Aen. IV. 580. habet *retinacula* unius navis. Proprie vero *carinae*, nam ex ea navis parte *funes* demittebantur. Erant ii proprie vincula, sive retinacula, quibus naves antiqua aetate ad litus alligabantur, πείσματα. v. Serm. I, 5. 18. Virgil. Aen. IV. 575. cf. Burm. ad Prop. III. 5. 23. Sed postero tempore ancora etiam inducta, qua vel in alto mari naves tenerentur. Hom Il. α. 436. Virg. Aen. I. 169. Igitur h. l. ancoram declarant *funes*, retinacula ejus. — 7. *durare* καρτερεῖν, perferre, quin, fluctibus jactata navi, dissiliant, carina penitus solvatur. Cum delectu hoc verbum posuit, propter epith. *imperiosius;* nam tyrannidem aegre sustinemus. — *aequor imperiosius*, imperiosum, quod in navem crudele imperium exercet, eam hinc inde jactando; adeoque violentum, impetuosum.

v. 9. *sq. Lintea*, λίνα, vela *tibi non integra sunt*, tempestate partim lacerata, partim amissa. — 10. Deos quoque tutelares tempestas dejecit. Pers. VI. 30. *jacet ipse in litore et una ingentes de puppe dei.* Habebat nimirum quaeque navis deum aliquem tutelarem, cujus simulacrum cum ara in puppi solebat statui, absolute inde *navis tutela* dictum; res notissima. Est igitur: *non Dii tibi* amplius *sunt, quos voces*, invoces, quorum auxilium implores, qui tibi periclitanti subveniant, *iterum pressa malo*, novis malis oppressa, ubi iterum cum tempestate colluctandum tibi sit. Bellum civile est scelus, ἄγος, quo tota civitas obstricta est. Aversantur illud Dii, adeoque urbem, scelere isto contaminatam, relinquunt, donec expietur. v. ad. I. 2. 21. Praeclare igitur, servata allegoria Deos, qui urbem intestinis *malis*, calamitatibus bello civili iterum *pressam*, oppressam (nam ad hoc *pressa malo* magis spectare videntur, quam ad tempestatem) erigere atque servare possent, aversos esse ob prius scelus, poeta innuit.

v. 11 — 13. Oratio horum vv. ita prisca ac generosa est, ut ad verbum e graeco exemplo expressi videantur. *Quamvis*, quantumvis, utcunque *tu jactes*, glorieris, efferaris; pro tenui, *tu*, ornate atque cum delectu, *Pontica pinus*, quippe e *pinu Pontica* fabricata, et tanquam *filia*, quae originem ducis e *nobili silva.* Deberet proprie esse, Ponticae silvae filia nobilis, sed docte hoc disjunxit, ne *pinus* nude posita esset. Ornatus hic poeticus imposuit omnino Intpp., ut, quae vera esset verborum structura, minus accurate perspicerent. Duo fere faciunt orationis commata: quamvis *sis* Pontica pinus, et silvae f. nobilis; *et jactes* etc. suppleto *sis* in priore commate. Alii eandem hanc rationem secuti, in posteriore *tamen* supplent, hocce modo: *quamvis sis* cet. *tamen jactes*, quo quid sibi velint, non adsequor. Omnino hic locus docere potest, quantum ligata oratio cum ornatiore dictione tum structura orationis, verborumque collocatione a soluta recedat. Si enim prima h. loci stamina retexas, facile videas, nihil amplius poetam voluisse, quam: etsi e satis firma materia compacta sis. Pro hoc eam dicit e pinea Ponti, quae navibus fabricandis aptissima esset, materia constructam; tum, re sub sensus revocata, atque ut ita dicam, animata, navem genus suum deducere ait a silva Pontica tanquam stirpe, adeoque eam esse Ponticae silvae filiam. Quum in hoc se-

mel incidisset poeta, ut navem silvae filiam diceret, proclive satis erat, ut eidem sensus atque animum tribueret, eamque genus suam *jactare* diceret. Jam observa copiam poetae in ipsa elocutione. Sententia enim absoluta erat, si dixisset: Quamvis pinus sis Pontica, aut paullo ornatius, etsi sis Ponticae silvae filia, etsi jactes genus ponticum, aut denique, genus atque nomen tibi inutile est: sed haec omnia cumulate adfudit huic loco, miroque artificio contexuit. ***Pontus***, s. Ponti regio cum praestantissima navibus exstruendis abundabat materia, tum eximia ibi erant navalia. cf. Catull. IV. 9. sqq. *silvae filia*, quae in ea prognata est, prisco sermone. Martialis imitationem XIV. 90. ***non sum Maurae filia silvae***, de acerna mensa notarunt jam alii. ***Nobilis*** cum vi adjectum, nam jactabat ***genus*** nobile, antiquissimam et nobilissimam silvae Ponticae stirpem se ajebat. Sic phaselus Catullianus IV. 15. ***se ultima ex origine stetisse dicit in cacumine Cytori.*** v. ibi Docuss. Doering. — ***nomen***, gloriam, famam celeritate ac periculosa loca trajiciendi dexteritate olim partam. Idem de se gloriatur phaselus Catull. l. l. v. 2. 3. et 6 — 9. — ***inutile***, quod tibi nunc parum prodest. Docte hoc epith. τῷ nomen adjunxit, quod ad totam fere sententiam spectat. Nimirum vulgare erat: inutiliter, nequidquam jactas genus et nomen tuum, non incolumem ista tua nunc te praestat generis jactantia. Si haec ad rempublicam transferas, erit: Non augusta tua atque ab ipsis Diis, Marte et Venere, deducta origo, quam jactas, neque vetusta gloria tot rebus praeclare gestis parta prohibebit, quominus novo bello civili prorsus intereas.

v. 14. Variavit orationem poeta, quae ita continuanda erat: quamvis jactes et genus et nomen et picturas in puppi: vel, neque ornamenta tua in puppi, quibus admodum fidis, te ab interitu servabunt. Instantem tempestatem docte poeta innuit per ***nautam timidum***, qui tum ***nil fidit***, nullam spem salutis reponit in ***pictis puppibus***, picturis, quibus navis sua decorata est. More enim antiquo naves, inprimis puppes, encausto sive coloribus ustis speciose pictae atque ornatae erant extrinsecus, puppes etiam intus. v. Virg. Aen. V. 663. Ovid. Fast. IV. 276. ***picta coloribus ustis puppis.*** Apte ad rem Seneca ep. LXXVI. ***Navis bona dicitur, non quae pretiosis coloribus picta est . . . . nec cujus tutela ebore caelata . . . sed stabilis et firma.*** Innuit vero poeta reipublicae opes ac splendorem, aedificiis, templis, ac luxurioso vitae genere proditum.

v. 15. 16. Quum igitur, remis excussis, malo fracto, antennis labefactatis, ancora perdita, velisque diruptis s. amissis, nihil prorsus in te amplius habeas praesidii, quo te adversus tempestatem tuearis, *cave*, tibi prospice, adeoque altum ne pete, mari te iterum ne committe, ***nisi debes***, debere vis, debere mavis, h. tam emotae es mentis (hoc enim involvit τὸ ***nisi***, quod eleganter sic argumentationibus subjicitur, ubi alterius sententiam, nostrae contrariam, eo consilio adducimus, ut absurditatem istius breviter perstringamus. v. vel Gesner. Th. LL. h. v.) tam vecors es, ut propositi (sc. altum petendi) tenax ventorum ludibrium esse s. ventis ludibrio esse velis; seu, ut aliis verbis idem eloquar, cave, ne iterum mare ingrediaris; summae enim temeritatis foret, se ventis, quibus amplius resistere nequeas, ludibrio s. diripiendam dare. Altera ratio est, si verba ita jungas, ***cave***, ***nisi*** h. ne ***ventis ludibrium debeas***, φυλάττου, εἰ μὴ, pro ὅπως μὴ satis frequentato Graecis more, quibus εἰ, ἐὰν pro ἵνα, ὅπως ponitur. Tertia denique, nisi omnino in fatis est, fatale tibi est, naufragio perire. Ex his omnibus teneo equidem priorem explicandi rationem, facilem eam, atque h. l. satis commodam; e reliquis enim altera quidem paullo reconditior est, altera sententiam infert cum tota carminis oeconomia parum consentaneam, simulque ambiguitatem (nam ***debere ludibrium*** et ***debere aliquid fato***, diversa prorsus sunt loquendi genera) quae facile vitari poterat. Sed forte iis, qui hoc amplecterentur, non satis expedita erat ratio, qua ludibrium ventis debere simpliciter dici possit pro, ludibrio iis esse, nulla fati notione adjecta. Nimirum is, qui vel facit, vel dicit aliquid, unde necessario aliquod vel malum vel commodum in se redundet, is id debere, ὄφλειν, dicitur. Sic ***poenas marito adulter debet*** (Juvenal. X 312.) commisso adulterio; ***risum debet*** (γέλωτα ὀφλισκάνει, ut passim Graeci) alteri, cui ridendi materiam antea dederat: βλάβην h. e. δίκην βλάβης ὀφείλει Eurip. Androm. 360) ei, quem prius laeserat: ζημίαν ὀφλισκάνει (Id. Medea 580.) ὁ ζημίας ἄξια, s. ἀξιόποινα δράσας. Lambinus laudat hunc Platonis locum Apol. Socr. T. I. p. 90 ed. Bip. qui optime hanc loquendi rationem illustrat: νῦν δὴ ἐγὼ μὲν ἄπειμι ἀφ᾽ ὑμῶν θανάτου δίκην ὄφλων· (mortis poenam debens, dictis meis factisque, e judicum sententia, promeritam) οὗτοι δὲ (adcusatores) ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν καὶ ἀδικίαν, propter nefarias machinationes digni, qui puniantur. *Navis* igi-

tur, ut haec ad nostrum locum transferam, *ventis ludibrium debet*, quae ita comparata est, ut ventorum ludibria eam pati oporteat, quae adeo remis, velis cet. destituta, ventis ludibrio est, ab iis huc illuc jactata.

v. 17. 18. *Quae mihi nuper* eras *taedium*, *nunc* es *desiderium* et *cura*, pro vulgaribus, taedio, desiderio, curae. *Taedium*, aegritudo cum satietate. — *sollicitum*, ornate, quae sollicitum faciebat. Taedebat eum navis, quam naufragio perituram putabat, misera navis conditio ei erat taedio, molesta, sollicitum eum faciebat; nunc vero, eam, utcunque adfectam, naufragium evasisse videns, iterum ejus desiderio tenebatur, eam iterum amare occoepit. *Desiderium*, *cura*, de re amata, cui bene cupimus, cujus commodis studemus. Sic Catull. II. 5. Lesbiam *desiderium nitens* vocat. adde Cic. ad Div. XIV. 2. — *cura non levis*, maxima, gravissima, de qua maxime sollicitus esset, quam admodum amaret. Fatendum, hos vv. ad reipublicae declarandam conditionem, et quo poeta erga eam adfectus sit animo, magis pertinere, quam ad navem, et allegoriam hactenus a poeta non adcurate satis esse servatam. Taedebat eum vivere in republica, ubi omnia omnium miseriarum essent plenissima (uti Cic. ad Att. II. 24. eadem de cf. V. 16. 21. sqq.) nunc, quum sub Caesare Octaviano iterum florere inciperet, renovabatur ejus desiderium, iterum curae cordique ei erat, timebat de ea, ne novis intestinis motibus iterum labefactata penitus prosterneretur.

v. 19. 20. *Vites*, vita *aequora*, quae *fusa* sunt, pro quae sunt *inter* C. mare, quod ambit *Cycladas* insulas, mare Aegaeum: cum dilectu hoc pro quovis mari ponit, quod et per se procellosum, et propter vada et scopulos est periculosissimum. Valer. Flacc. II. 622. *Pariumque infame fragosis — vadis*. Antip. Sid. c. CVIII. (Anal. Br. II. p. 37.) πᾶσα θάλασσα, θάλασσα· τί Κυκλάδας, ἢ στενὸν Ἕλλης κῦμα καὶ ὀξείας ἠλεὰ μεμφόμεθα; — *nitentes*, ut *fulgentes* III. 28. 14. propter marmor candidum. Sic *Paros nivea* Virgil. Aen. III. 126. et Stat. Theb. V. 182. *Et Paros et nemorosa Thasos, crebraeque relucent Cyclades*. Ceterum vix dubium esse potest, quin color hic ductus sit ex illo, quod expressit poeta, carmine Alcaei, cui, ut Lesbio, vicinae essent Cyclades.

ARGUMENTUM. XV.

Nullus excelsior enthusiasmus est, aut sublimitati atque adeo audaciae lyricae adcommodatior, quam vatis futura praedicentis, qui universo carmini augustiorem speciem et omnino diviniorem spiritum dat. Unde hoc artificio permulti graeci ac latini poetae usi sunt, ut, si vaticiniis in ipsorum carminibus locus daretur, hanc partem inprimis exornarent, ingeniique vim ostenderent. Sed fuere etiam, qui vaticinia totius carminis argumentum facerent: velut est ex eo genere Lycophronis Cassandra. Ejusdem generis fuit Alexandri Aetoli carmen Apollo inscriptum, quantum ex ipsa hac epigraphe, et e particula, quam Parthen. ἐρωτ. παθ. *c. XIV. servavit, colligere licet. Maxime vero huc spectare debuit Bacchylidis carmen in excidium Trojae, ad quod se totum composuisse Horatium in pangendo hoc carmine satis diserte Porphyrion testatur, qui h a c o d e, inquit, B a c c h y l i d e m i m i t a t u r ; n a m u t i l l e C a s s a n d r a m f a c i t v a t i c i n a r i f u t u r a b e l l i T r o j a n i, i t a h i c P r o t e u m. Porphyrionis testimonio accedit Lutatii auctoritas. Ita enim ille ad Stat. Theb. VII. 330. I t h o n e, (corr. Itone,* Ἰτώνη) *c i v i t a s B o e o t i a e e s t. H i n c B a c c h y l i d e s M i n e r v a m I t h o n i a m d i x i t, e t A l c o m e n e m (scr. Alalcomenen) i p s a m s i g n i f i c a t, q u e m i m i t a t u s e s t H o r a t i u s i n i l l a o d e, i n q u a P r o t e u s T r o j a e f u t u r u m n a r r a t e x c i d i u m. Quibus vero rationibus inductus C. Barthius (ad Stat. Ach. I. 33.) c a r m e n h o c e l a b o r a t i s s i m i s*

versibus proditum bonam partem Alcaeo cuipiam deberi suspicatus sit, equidem ignoro; nisi omnino Alcaeum pro Bacchylide memoriae lapsu posuerit. Ad idem hoc carmen respexisse videtur Quinctil. III. 7. 19. Praeclare vero vaticinium eo temporis momento a Deo marino edi fingitur, quum Paris Helenam per mare abduceret. — Ceterum fuere, qui forte superioris carminis spiritu pleni, in hoc etiam allegoriam sibi reperisse viderentur, illudque referrent ad M. Antonium et Cleopatram; in quibus sunt Locher. Landinus, Baxterus, atque inprimis Sanadonus. Et jam olim sic accepisse multos oportet: v. Variet. Inscript. Sed quum difficile fuerit, similitudinem Paridis cum Antonio, Helenae cum Cleopatra satis ostendere; tum nullum prorsus talis allegoriae indicium est. Ceterum comparetur imitatio nostri carminis, Stat. Ach. I. 20. sqq.

Adnotationes.

v. 1 sq. Pastor, Paris, cui, si vulgarem rationem sequi poeta voluisset, adjiciendum erat epith. *Idaeus;* sed docte hoc cum *navibus* conjunxit, et sic alteri aliud epitheton dari poterat, quod magis ad rem spectaret. Solennis vero haec Paridis adpellatio, ubi rem aliquam, quae primam ejus aetatem, quam pastoritiam egit, attingit, poetae in medium proferunt: veluti in judicio de Deabus habito, Eurip. Androm. 280. Hec. 646. Senec. Agam. 731. et in raptu Helenae, Eurip. Iphig. A. 180. Virgil. Aen. VII. 363. Stat. Achill. I. 20. et sic saepius. In Homero igitur ei locus non erat. — *raperet*, tanquam praedam secum abduceret, nota loquendi ratione, ut ἄγειν καὶ φέρειν Graecorum. Ad rem Eurip. Troad. 865. de Paride: ὃς ἐξ ἐμῶν δόμων δάμαρτα ξενοπάτης ἐλῄσατο, quem locum forte respexit Virgil. Aen. X. 92. *Me duce Dardanius Spartam expugnavit adulter?* Propius Stat. Achill. I. 20. *pastor Dardanus incautas blande populatus Amyclas* et

II. 348. *Hospitis Atridae — spoliat thalamos, Helenaque superbus navigat, et captos ad Pergama devehit Argos*, et inde Sidon. Apoll. IX. 119. *Nec Phryx pastor erit tibi legendus — quum jussu Veneris — hospitales raptor depopulatus est Amyclas.* Helena igitur, etsi Paridem sponte secuta, Menelai tamen respectu, cujus uxor esset, tanquam praeda abducta, et ipsa Lacedaemon a Paride depopulata recte dici poterat. Alii longinquae navigationis notionem τῷ trahere injunctam volunt. Sed Ovidiani loci Met. VII. 67. de Medea, Iasonem sponte secuta: *per freta longa trahor*, eadem, quae hujus loci, ratio, — *navibus Idaeis*, nave Idaea, cujus materies in Ida monte excisa esset, et ad hanc navem exstruendam, adhibita. — *perfidus*, laesa fide s. jurejurando per Jovem ξένιον dato. Stat. Ach. I. 403. eadem de re: *Jura, fidem, superos una calcata rapina. Hospitii temerata sacra* similiter in Helenae Ep. Ovid. Her. XVII. — *hospitam* proprie ad Menelaum spectat, qui Paridem hospitio excepisset. Observent tirones exquisitam epithetorum collocationem, *perfidus. hospitam*, quae duo uno verbo comprehendit Eurip. Troad. 866. Paridem ξεναπάτην adpellans, ἀπατήλιον ἄνδρα dixit Coluth. R. H. 370.

v. 3 *sq.* Pedestris ratio ac simplicior narrationis ordo ferebat: Nereus ventis silere jussis, haec vaticinatus est. — *Obruit otio ventos*, in profundum eos otium conjecit, sopiit eos κατεύνασεν (uti Homer. Il. ε. 524. εὕδησι μένος Βορέαο) h. flatus ventorum repressit, quiescere, silere jussit. *Otium*, *pax*, *quies* de intermisso motu, solennia poetis vocabula; et *obruere* adjunctam notionem habet profundae tranquillitatis, altissimi silentii, ventis nec opinantibus impositi. — *celeres*, ornat: nisi ad augendam Nerei, ventos in medio cursu opprimentis, potestatem pertinet. Sed hoc subtilius forte. Ceterum Dacer. negat, Nereum esse ventorum dominum. At est maris Deus, qui adeo ventos, mare turbantes, recte compescere possit. Quae potestas ideo vel Nereidibus tributa ab Hesiod. Theog. 253. Κυμοδόκη θ' ἣ κύματ' ἐν ἠεροειδέι πόντῳ, πνοιάς τε ζαθέων Ἀνέμων — — ῥεῖα πρηΰνει. — *ingrato*, molesto, non Paridi. ut vulgo accipiunt, sed sibi ipsis, restricta, qua gaudent, flandi libertate. v. Virgil. Aen. I. 55. Praeclare vero poeta hic antiquo illo utitur phantasmate, quo in Deorum ἐπιφανείᾳ, vel insigni aliquo vate canente (de Orpheo supra I. 12. 10. adde Claudian. Praef. in L. II. R. Pr. 17. *Vix*

auditus erat, venti frenantur et undae) ipsa natura audientiam quasi facit, ventos ac fluctus comprimendo. Aristophanis locum Thesmoph. 43. 44. ἐχέτω δὲ πνοιὰς νήνεμος αἰθὴρ, κῦμα δὲ πόντου μὴ κελαδείτω adduxit jam Spanhem. ad ista Callimachi (H. Apoll. 18.) εὐφημεῖ καὶ πόντος, ὅτε κλείουσιν ἀοιδοὶ ἢ κίθαριν, ἢ τόξα, Λυκωρέος ἔντεα Φοίβου. Alia loca adlata vide a Valken. ad Theocr. II. 38. et Wernsd. ad Calp. II. 17. (in Poett. min. II. 92.) — 4. *ut caneret*, vaticinaretur Paridi *fera*, audacius pro, saeva, i. horrenda, *fata*, excidium Trojae. Ceterum Nereo vaticinandi partes a poeta datae sunt, quatenus inter deos maris antiquissimos habitus est, quibus omnino vaticinandi peritia a poetis attributa est, veluti Proteo Homer. Od. δ. 384. sqq. Virgil. Ge. IV. 387. Glauco, Apollon. Rh. I. 1310. de Nereo jam Hesiod. Theog. 233. et Eurip. Hel. 15. Nimirum quum antiquitas vatem adpellaret eum, qui *quae sint, quae fuerint, et quae ventura trahantur* (Virgil. Ge. l. l. coll. Homer. Il. α. 70. Orph. H. XXIV. 4. 5. et Eurip. Hel. 13. 14.) animo complecteretur, eaque notio in senilem prudentiam, de praesentibus recte monentem (hinc εὔβουλος Nereus Pind. Pyth. 3. 163. et Proteus πολύβουλος Orph. l. l.), praeterita cum praesentibus componentem, et inde futura conjectantem unice cadat; ratio in promtu est, cur Diis marinis qui e quorundam placitis, aquam rerum omnium originem statuentium, antiquissimi habebantur, haec divinandi facultas attributa fuerit. Cum dilectu vero Nereo hoc vaticinium injunxit poeta, sedem quippe suam in mari Aegaeo, quod transeundum erat Paridi, inprimis habenti. v. Apollon. Rh. IV. 772.

v. 5. sqq. Mala avi, infausto omine, infortunio tuo, δύσορνις ut Eurip. Hipp. 759. vel, ut Pind. Nem. 9. 44. αἰσιᾶν οὐ κατ' ὀρνίχων. Contra apud Catull. LXI. 20. *bona cum bona nubit alite virgo.* cf. III. 3. 61. et V. 10. 1. adde Lamb. — *ducis domum*. vehis tecum in patriam feminam, *quam tota Graecia repetet*, vindicabit, reddi sibi postulabit, *multo milite*, magno exercitu, multis copiis adductis. — 7. *Conjurata rumpere*, graece pro, quae conjuravit, se rupturam, dissoluturam *tuas* cum Helena *nuptias*. Rem futuram tanquam gestam narrat, ut vates. Respicit vero poeta jusjurandum, quo se Graeciae principes, in Aulide jam congregati, nonnisi Troja eversa, receptaque Helena seredituros mutuo devinxerant. cf. Stat. Ach. I. 455. Sed et Tyndareo Helenae proci jam fidem, interposito jurejurando, dederant,

se ei, quem Helena maritum sibi elegisset, opitulaturos, εἴ τις ἐκ δόμων λαβὼν οἴχοιτο, τόν τ' ἔχοντ' ἀπώσασθαι λέχους, κἀπιστρατεύειν, καὶ κατασκάπτειν πόλιν, juxta Eurip. Iph. Aul. 60. sqq. — 8. *et* ipsum *regnum Priami*, Ilium *vetus* adeoque nobile, Πριάμου πόλιν γεραιὰν Aeschyl. Ag. 719. Pariter *Trojam antiquam* Virg. Aen. I. 375. et *veterem* dixit Ovid. Fast. III. 423. — *Rumpere nuptias* s. connubii vincula usitato more dicitur; at alterum, *rumpere regnum* est paullo exquisitius, et plane Homericum, Il. π. 100. ὄφρ' οἶοι Τροίης ἱερὰ κρήδεμνα λύοιμεν. Plenior adeo oratio esset, urbis moenia, seu vincula (uti plane muros Trojae vocat Catull. LXIV. 368. *Urbis Dardaniae Neptunia solvere vincla*) rumpere, dissolvere, adeoque urbem destruere, evertere. Sic et πόλιν ἄῤῥηκτον idem Homer. Il. φ. 447. dixit. Supersedere igitur possumus zeugmatis figura, qua generalis verbi notio posteriori commati adcommodetur.

v. 9 sqq. Insurgit cum vaticinantis spiritu et ipsa oratio, ad enthusiasmi naturam praeclare attemperata. Quum enim vates, futurarum rerum cogitatione defixi, easdem, abrepti phantasiae vi atque impetu, tanquam in praesens tempus adductas, oculisque suis subjectas per singula momenta persequantur, iisque ipsi interesse videantur; poetae, qui vaticinia eloquuntur, et ex ipsius vatis persona ea repraesentant, fieri non potest, quin eodem spiritu, eodemque imaginum vigore eadem enuntient, ac lectorum quasi oculis subjiciant, cf. Pind. Ol. η. 55. 56. Virgil. Aen. VI. 86. VIII. 537. Lucan. I, 679. Sil. I. 126. III. 701. Petron. de Mut. R. 111 sqq. Stat. Theb. III. 210. et Achill. I. 34. — 9. Ad *grave Martis opus*, s. labores bellicos declarandos memoratur *sudor*, quo perfusi sunt *viri*, milites et *equi* currui juncti: quae imago petita videtur ex Homer. Il. β. 388. sqq. Ἱδρώσει μέν τευ τελαμὼν ἀμφὶ στήθεσσιν ἀσπίδος ἀμφιβρότης, περὶ δ' ἔγχεϊ χεῖρα καμεῖται· ἱδρώσει δέ τευ ἵππος ἐΰξοον ἅρμα τιταίνων. Quem locum ob oculos habuit Valer. Flacc. V. 288. *manet ingens aegida sudor, et nostros jam sudor equos.* Nostri vero locum sublegit Stat. Theb. III. 210. *quantus equis quantusque viris in pulvere crasso sudor, io quantum crudele rubebitis omnes!* — 10. Ingenti clade adfligetur res Trojana, graviter pro hoc ac cum indignatione poeta, cladem istam ad Paridem, tanquam ultimam belli causam referens, *quanta funera moves*, quantorum funerum, quantae caedis auctor es *genti Dardanae*, Dardaniae, a Dardano rege sic dictae, Trojanis tuis.

— 11. Ad augendum belli terrorem praeclare poeta adjunxit phantasma e summa antiquitate petitum, qua *saepe in letifero belli certamine Mavors, aut rapidi Tritonis hera — armatas hominum est praesens hortata catervas* juxta Catull. LXIV. 395. quo artificio inprimis Homerus usus est, quo majorem rei gestae dignitatem inferret, sicque fortius legentium animos feriret. Ex eodem notae sunt Palladis partes, ubi saepe ipsa etiam adversus Trojanos pugnat. Homericum ἦθος servavit poeta etiam in hoc, quod Minervam non armatam, sed arma sibi aptantem exhibeat, singulaque ejus arma, quae sibi induat, ob oculos ponat. Homeri loca, quae huc faciunt, Il. ε. 722. sqq. et β. 446. sqq. adtulere jam alii. Adde Hesiod. Scut. 197. sqq. — *Parat*, aptat, imponit capiti *galeam*, — *Aegis* non de thorace, sed clypeo h. l. intelligenda, cui maxima vis ad terrorem hostibus incutiendum inesse credebatur. Hinc Virgil. Aen. VIII. 435. *aegida* vocat, *horriferam, turbatae Palladis arma.* cf. Lucan. VII. 149. Senec. Herc. fur. 901. et Agam. 530. Valer. Flacc. VI. 174. et v. ad III. 4. 57. Est adeo, *parat*, vibrat, intentat *aegida* in Trojanos, qua eos in fugam conjiciat; quod idem Jovis aegidi tribuitur apud Homer. Il. ρ. 596. — 12. *currus parat* est pro, jam conscensura est currum, quod patet ex imitatione Silii III. 701. *coepta aspera cerno, Gradivumque patrem currus jam scandere.* Petita autem haec de curru pugnandi ratio ex aetate heroica, ut ex Homero satis notum. — *rabiem parat*, ira se exacuit ad bellandum. Virgil. Aen. XII. 107. *maternis saevus in armis Aeneas acuit Martem et se suscitat ira.* Ovid. Met. XIII. 544. de Hecuba: *seque armat et instruit ira.* Senec. Med. 51. *Accingere ira, teque in exitium para furore toto. Rabidam Pallada* dixit nostri forte loci memor, Valer. Fl. V. 627. Omnino poetae ad declarandam pugnandi cupiditatem maximam ab ira colores desumunt; neque huc iram Palladis Paridis judicio offensae traxerim.

v. 13. sqq. *Οὐκ ἄν τι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης.* Homer. Il. γ. 54. 55. Vide quomodo haec poeta exornarit. Pro vulgari, nequidquam pulchritudinem tuam jactabis s. pulchritudo te tua tutum non praestabit, ornatius erat, parte tantum pulchritudinis memorata, coma tua pulchra superbies, et pro hoc, *caesariem* tuam *pectes*, ornabis, eleganter compones. Suavis imago hominis im-

bellis, ac in medio belli tumultu desidentis et de coma fingenda solliciti. — *ferox*, fretus, πίσυνος, satis praesidii in Venere, tibi fore existimans; fere ut Virg. Aen. XII. 52. *Longe illi deâ mater erit, quae nube fugacem feminea tegat.* — 15. *carmina divides*, numeris suis dimetieris, docte pro, canes. Cantus enim certis quibusdam rhythmi legibus, pedumque mensuris dividitur, ac dispescitur. Male huc trahunt μελίσδειν ὕμνους σύριγγι e Theocrito Ep. 2. Baxterus cum Lambino explicat: tactis hinc inde fidibus modulos leges. Paullo subtilius. Gesnerus vero de cantu per vices instituto, s. amoebaeo cum Voss. ad Catull. p. 239. accipiebat, quem nuper secutus est Wernsdorf. ad illa Calpurn. VI. 31. (Poett. min. T. II. p. 153.) *quam tibi certanti partem committere vocis*, h. partiri tecum canendi vices, quae tamen ratio paullo longius petita videtur. Neque magis arridet aliorum commentum, qui Paridem in feminarum circulo sedentem, modo huic, modo illi dulcem cantilenam, quam cuivis maxime placere sciat, ludentem h. v. repraesentari, dictumque adeo *dividere carmina feminis* volunt, ut I. 36. 5. *oscula amicis dividere*, in quo tamen paullo diversa ratio. Simplicissimum forte fuerit, *di idere carmina*, eadem ratione dictum accipere qua ἐνδατεῖσθαι Graecorum, veluti Eurip. Herc. fur. 218. λόγους ὀνειδιστῆρας ἐνδατούμενος, *dividens*, *ingerens probra*. cf. Brunk. ad Sophocl. Trach. v. 791. Atque hac generali notione accepisse videtur Auctor Epigr. IX. (in Anthol. Lat. T. I. p. 4.) *Cygneas genitor gestans pro fulmine pennas dulcia diffundit carmina virginibus.* — *grata feminis*, adeoque ᾄσματα amatoria, hinc et ipsa *lyra*, quae ea refert, *imbellis* dicitur, rebus bellicis canendis non apta.

v. 16. *sqq.* Utcunque praelium vites, bello te subducas, mortem tamen non effugies, aliquando succumbes. — *Nequidquam vitabis*, declinabis, fuga te eripies *thalamo*, in thalamo te abscondens: praeclare hoc ad mollitiem Paridis declarandam adjectum. Homer. Il. ζ. 80. λαὸν ἐρυκάκετε πρὸ πυλάων — πρὶν αὖτ' ἐν χερσὶ γυναικῶν φεύγοντας πεσέειν. Respexit vero poeta Homericam de Pari le narrationem Il. γ. 380. sqq. Pugnam exornavit per ideas speciales. *hastas graves*, ἔγχος βριθύ, στιβαρόν, quippe ἐνδεκάπηχυ Il. ζ. 316 vel omnino exitiosas, mortiferas: et *spicula calami*, sagittas. — *Gnosii*, Cretici, tanquam e genere praestantibri: ut *Cydonium arcum* dixit IV. 9. 17. — 18. *strepitum*, stri-

dorem ac conflictum telorum, δοῦπον ἀκόντων Homer. Il. λ. 364. nisi omnino de strepitu pugnantium intelligere malis, ut φλοῖσβος Il. ε. 322. ὅμαδος, κυδοιμὸς et alia apud Homerum. — *celerem sequi*, celerem in persequendo, fortem; ex antiqua pugnandi ratione. Οἰλῆος ταχὺς Αἴας pariter Homero audit Il. β. 527. — 19. Observa poeticam orationis structuram: ***nequidquam — vitabis: tamen — collines***, etsi diu vitaveris, effugeris mortem, *tamen ferus*, sero, aliquando ***crines adulteros***, eleganter comtos, unguentis delibutos, hominis quippe mulierosi ***collines***, contaminabis, foedabis *pulvere* ac cruore, h. occumbes; nota ex Homero loquendi ratione. Il. γ. 55. ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης· et π. 795. μιάνθησαν δὲ ἔθειραι αἵματι καὶ κονίῃσι. Pind. Nem. I. 102. βελέων ὑπὸ ῥιπαῖσι — φαιδίμαν γαίᾳ πεφύρσεσθαι κόμαν. Cum dilectu hic ad partes vocata a poeta propter v. 14. Similiter Virgil. Aen. XII. 99. *Semiviri Phrygis — foedare in pulvere crines vibratos calido ferro myrrhaque madentes.*

v. 21. *sqq.* Nam cum fortibus viris tibi depugnandum erit, viros videbis, qui te longe fortiores sint. Sed pro hoc continuat poeta picturam hominis imbellis, certamen devitantis, et fuga unice salutem quaerentis; et altera ex parte duces aliquos Graecorum in persequendo eo occupatos exhibet. Oratio in his vv. admodum vivida, atque ornata e variata hac loquendi forma, *non respicis? urgent te, nosces, furit te reperire.* — *non respicis?* summum Paridis timorem arguit, in fuga ne respicientis quidem hostes sibi instantes. — *Laertiaden*, Ulyssem, Laertis f. — *exitium tuae genti*, docte et graece pro gentis. Vulgare esset: qui erit exitio tuae genti. Eadem ratio in Hesiodi loco, qui nunc succurrit, Theog. 326. Φῖκ' ὀλοὴν — Καδμείοισιν ὄλεθρον. Exitium vero Trojanis Ulysses parabat surrepto Palladio, equique lignei aedificandi consilio dato. — *Nestora Pylium*, Pyli, antiqua Peloponnesi civitatis in Tryphalia, Elidis parte, regem, consiliis magis, quam armis, Graecos juvantem, et sic interitum Trojanis parantem. Hinc decem viros, qui Nestori similes sint, Agamemnon sibi dari cupit, quibuscum Trojam facile expugnaturus sit. Il. β. 372. — 23. *urgent te*, instant tibi *Teucer* Telamonis, regis Salaminis, filius; et *Sthenelus* Capanei f. *sciens pugnae*, graece et antiquo sermone, de forti, bellicoso. Est Homericum εἰδὼς μάχης, vel ut Hesiod. Scut. 351. πόνου καὶ ὀϊζύος ἴδρις et inde Sil. IV. 532. *gnaros belli veteresque laborum.* — 25. Plenior oratio

esset: sciens pugnae, sive pedes cum hoste congrediatur, sive de curru pugnet, in utroque pugnandi genere versatus, μάχης ευ εἰδότε πάσης Homer. Il. ε. 11. Prius comma omisit poeta, ex altero facile eliciendum. — *sive opus est*, si res ita fert, *imperitare equis*, ut currum regat, adversus hostes dirigat. Equis et currui imperat, dum eos regit, currum, quo velit, flectit auriga: contra currus obsequium praestat, audit habenas regentis, ἅρμα ποικίλον, solenni loquendi ratione. — *non piger*, non ignavus, strenuus *auriga*, qui adeo in mediam hostium aciem currum immittat. Erat vero Sthenelus Diomedis auriga, quod ex Homero satis notum. — *Merionen* v. ad I. 6. 15. — *nosces*, malo tuo experieris, senties, qui vir sit. Cum vi dictum, ut Homer. Il. σ. 269. εὖ νύ τις αὐτὸν γνώσεται. Eadem simplici gravitate Pindar. Nem. II. 21. ἐν Τροίᾳ μὲν Ἕκτωρ Αἴαντος ἄκουσεν, h. Hector ad Trojam expertus est, quanta Ajacis virtus esset. *Cognita bellis nomina* Valer. Fl. I. 789. — *furit te reperire*, furenti animo te requirit, ardet tecum congredi, μεμαὼς κιχέειν Homeri. — *Tydides*, Diomedes. *atrox*, saevus, ἄγριος, ut de eodem Homer. Il. ζ. 97. tum omnino bellicosus, fortis. — *melior patre* Tydeo, πατρὸς ἀμείνων, κρείσσων, h. fortior. res nota.

v. 29. *sqq.* *Quem tu* vel e longinquo conspicatum ea virium, quas in pedibus habes, contentione fugies, ac si jam tuo tergo immineret. Sic egregie respondet v. 27. quo et tendit tota, qua h. l. exornavit, comparatio. Paridem enim cum cervo comparat, qui statim in pedes se conjicit, ubi lupum, non ad se accedentem sed tantum e longinquo, in extrema vallis parte, ipsi ne visus quidem, conspicit. — 30. *graminis*, pastus *immemor*, prae timore, solique fugae intentus: suaviter hoc adjectum. — 31. *fugies cum anhelitu sublimi*, e sublimi ducto, spiritu ex alto tracto, ac pectore elato, graviter anhelans, μέγ' ἀσθμαίνων, nihil amplius. — *mollis* hoc ipso, quod tam cito aufugis, Diomede vel procul conspecto, adeoque ἄναλκις, μαλθακὸς, timidus: cum dilectu hic positum. Nam et ferae, natura timidae, solenni more poetis, inprimis Statio, *molles* audiunt. — 32. *hoc*, ut fugeres, timidum te gereres, pollicitus tuae, Helenae, uxori tuae, cui insignem tuam virtutem bellicam, ipsa Menelai praestantiorem, jactasses. *Tua* ut Tibull. I. 9. 65. et passim. Ad sententiam Homer. Il. γ. 430. ἦ μὲν δὴ πρίν γ' εὔχε' ἀρηιφίλου Μενελάου σῇ τε βίῃ καὶ χερσὶ, καὶ ἔγχεϊ φέρτερος εἶναι. et Ovid. Her. XV. 355.

v. 33. *sqq.* Moram quidem excidio patriae tuae faciet Achillis ob ereptam sibi ab Agamemnone Briseidem ira, qua aliquantisper a pugna abstinebit; tamen aliquando igni comburetur, atque vastabitur. Pro ira Achillis est iracundus Achilles, tum pro hoc *iracunda classis* h. exercitus, qui classe Trojam adpulerat, et ad naves castra habebat; nam et is, cessante Achille, a bello abstinebat. — *proferet*, differet aliquamdiu *diem* istam fatalem, excidium, *μόρσιμον ἦμαρ*, *αἴσιμον ἦμαρ* Il. Θ. 72. Virgil. Aen. II. 324. et X. 467. Stat. Th. III. 666. — *matronis Phrygum* diem, quae iis servitutem parat, *δούλειον ἦμαρ*, Il. Ζ. 463. Eurip. Hec. 52. — 35. Post certas, fato constitutas *hiemes*, annos *uret*, comburet, vastabit *ignis Ach.* Graecorum *Pergameas domos*, Pergamum, adeoque Ilium.

ARGUMENTUM. XVI.

Puellae, quam iambis prosciderat, excusat se hoc carmine Horatius, istamque excusationem ab ira, qua abreptus hanc ei injuriam intulerit, unice repetit. Argumento huic, quod per se nos non magnopere tenere potest, maximam virtutem conciliat cum ipsa descriptio carminis, et conversio, tum eloquutionis poeticae doctrina atque ornatus. Facti se nunc poenitere, ipsique puellae iambos istos, quos iratus olim scripsisset, abolendos tradere statim in fronte carminis declarat. Tum omnem de ira locum poetice pertractat. Ira nimirum nihil esse vehementius, praepedire eam atque conturbare penitus sanae mentis statum, adeo, ut furorem, quem Cybele Gallis, Apollo sacerdotibus, Liber Maenadibus et Corybantes pulsis tympanis immittant, lon-

ge superet; nullo adeo eam terrore, neque objectis ensibus, neque mari procelloso, ne vel Jovis fulmine cohiberi, atque ab ulsiscendi studio posse reprimi. Nec mirum, quum animus humanus natura ad iram tam propensus sit (vide, quam gravis excusatio, et arguta huic sententiae insit conversio!) ut vel invitus ea corripiaris, ejusque explendae quovis modo vel cum maximo tuo malo cupiditate incendaris maxima. Hinc enim repetendum Thyestae exitium, tot hominum caedes, tantarumque urbium ruinae. Eadem adeo irae insania me, ipsa aetate juvenili ad eam proniorem, ad istos iambos scribendos impulit, quos nunc, ut amica mihi iterum fias, omni modo deletos cupio. De puella, in quam olim Horatius contumeliosum carmen composuerit, et cujus animum hac palinodia recuperare voluerit, quum ejus nomen consulto omiserit, certi quid statuere vix tuto licet; neque sane multum refert. Doctam eam fuisse, facile tractatio loci de ira nobis persuadet. Acron et Porphyrion eam Tyndaridem adpellant, haud dubie ex antiqua fama, quam non possis sic simpliciter spernere, etiam ob inscriptiones veteres hujus et sequentis carminis. Commentator Cruquii Gratidiam illam Neapolitanam, quae sub Canidiae nomine V. 5. et 17. laceratur, intelligit. Quam opinionem tuetur etiam duorum Torrentii Codd. inscriptio: P a l i n o d i a G r a t i d i a e h. in Gratidiae gratiam, ad T y n d a r i d e m a m i c a m. E recentioribus peculiari libello de Tyndaride Horatii (Conjectures on the Tyndaris of Horace, 1777. 4.) egit Jo. Whitfeld. Is Thraciam ei patriam adsignat, Romamque in comitatu Rhoemetalcis,

Thraciae regis, cujus liberta esset, eam pervenisse contendit ex inscriptione apud Falrett. Julia. Tyndaris. C. Juli. Regis. Rhoemetalcaes. L. fecit. sibi. et. suis. et. libertis. libertabus. Posterisque. eorum. in fr. P. XII. in. Agro. P. XII. unde colligit, et Rhoemetalcen, qui insigni apud Augustum floreret gratia, et e comitibus ejus nonnullos, in his libertam ejus, Tyndaridem, in nomen et gentem Iuliam adoptatos fuisse. Eandem vero esse, quae Horatio Thressa Chloë, Venus marina, et Sidonia Chloë audiat; eidemque adscribendum esse carmen, Erinnae vulgo adtributum: Χαῖρέ μοι, Ῥώμη, θυγάτηρ Ἄρηος. *Sed ipsa argumentorum ratio, vana ea, atque temeraria, nos his excutiendis atque refellendis immorari vetat. Ceterum graecam et doctrinam et rationem per universum carmen facile deprehendas. Hinc aliquam veri speciem habet Acronis sententia, Horatium hac ode imitatum esse Stesichorum, qui quum in Helenam, a qua ipsum Tyndaridis nomen petitum putant, probrosum carmen scripsisset, et ob id ipsum oculorum lumen amisisset, palinodiam in eam confecisse, et sic visum recepisse narratur. Adfert ejus initium Plato in Phaedro (Opp. T. III. p. 243.)*

Οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ᾽ ἔβας
Ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ᾽ ἵκεο Πέργαμα
Τροίας.

Contra Ptolem. Hephaestio apud Phot. Cod. CXC. p. 482. ex Archelao Cyprio refert, Stesichorum Helenam, Himerensem puellam, Mi-

cythi filiam, amicam suam, quum se relicto ad Bupalum quemdam se contulisset, carmine lacerasse, sic incipiente:

Ἑλένη ἑκοῦσ' ἀπῆρε.

Atque haec quidem narrationis diversitas forte ita componi potest, ut Stesichorum, dum puellam Siculam carmine isto proscindere in animo haberet, totam carminis rationem ad personatam illam Helenam, quae eodem perfidiae crimine teneretur, adtemperasse atque transtulisse, adeoque sub hujus nomine alterius perfidiam perstrinxisse existimemus.

Adnotationes.

v. 1. Praeclare orditur poeta a primaria carminis sententia, qua iambos illos se scripsisse nolle, deletosque omni modo velle statim declarat. Praeclare et hoc, quod eos ipsi puellae, et quo ipsa velit modo, abolendos permittat. Nam hac ratione puellae animum facilius sibi reconciliatum iri sperare poterat. Quod ut omnino adsequeretur, ad hoc a poeta attemperata omnia. Quo eodem consilio puellae pulchritudo, ipsa matris, etsi pulcherrimae, praestantior in limine statim extollitur. Ad verba Ovid. Met. IV. 211. *quam mater cunctas, tam matrem filia vincit.* Illos vero, qui carmen illud contumeliosum similiter incepisse, *o matre turpi filia turpior*, temere ponunt, ipsa metri ratio admodum diversa satis refellit. Majore veri specie nonnulli existimant, Stesichorum eodem modo Helenam Leda pulchra pulchriorem dixisse.

v. 2. *sqq: Iambis criminosis*, carmini iambico, quo Archilochus, auctor ejus, ad alios maledictis proscindendos usus est. A. P. 79. *Archilochum proprio rabies armavit iambo.* Quo genere et alii deinceps usi iambos contumeliosis carminum argumentis proprios fecere. — *criminosis*, qui te criminati sunt, quibus probra tibi ingessi, contumeliosis, injuriosis; e natura iam

borum, qui ideo *truces* Catull. XXXVI. 5. et in Anthol. Gr. III. p. 350. *ἱφυβριστῆρες* dicti. — *pones*, ponas licet, constituas *modum*, finem (ut III. 15. 2. *nequitiae fige modum tuae*) *quemcunque voles*, h. dele, abole eos, quacunque ratione tibi placuerit. — 3. Sive igne, sive aqua eos abolere placet. Pro *aqua* paullo tenuiori, dixit *mare* et quidem *Hadrianum*, Hadriaticum, tanquam impetuosius. v. III. 9. 29. quod adeo iambos istos oculis statim subducat. Est vero proverbialis locutio, ut Graec. βάλλ' εἰς ὕδωρ. v. Schott. Adag. p. 47. cf. ad III. 24. 45. Ad sensum Tibull. I. 9. 49. *Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma torreat, et liquida deleat amnis aqua.*

v. 5. *sqq.* Doctus transitus, quum naturalis ordo carminis hoc sententiarum nexu procedere deberet: Ira abreptus eo insaniae processi, ut carmen istud in te facerem; at quanta irae est vehementia, quanta ejus vis, vel maximam insaniam exsuperans: Μαινόμεθα πάντες, ὁπόταν ὀργιζώμεθα, Philemon apud Stob. Grot. Flor. p. 105. cui concinunt illa Eveni: πολλάκις ἀνθρώπων ὀργὴ νόον ἐξεκάλυψε κρυπτόμενον, μανίας πουλὺ χερειότερον, apud Stob. l. l. Docte hoc per comparationem extulit poeta, furorem a Cybele vel Apolline vel Corybantibus immissum minus vehementem esse dicens, quam ab ira effectam insaniam. — *Dindymene*, Δινδυμήνη, *Dea Dindymi* (Catull. LXII. 91.) Phrygiae montis, Cybele. Sacra ejus erant enthusiastica, cum tripudiis, discursibus inter tympanorum, cymbalorum, tibiarumque sonos, quibus in furorem agerentur sacerdotes, celebrari solita. v. Lucret. II. 616. sqq. Catull. LXIII. Virgil. Aen. IX. 617. Cir. 166. Valer. Flacc. III. 233. sqq. Deorum vero ipsorum vi credebantur talia effici, quae in eorum sacris fiebant. — *adytis*, in adytis, templi penetralibus, quae ipsum Apollinem praesentem inhabitare, ibique sacerdotem numine suo replere, et inde responsa dare credebant: res satis nota e Virgilio. — *quatit*, violenter de sua sede ac statu demovet, percellit, conturbat *mentem sacerdotum*, furore iis immisso. Sacerdotes Cybeles sunt Galli; Apollinis, Pythia et Sibyllae; nam ad utrumque referri debet. — *incola Pythius*, qui Pytho, Delphos inhabitat, Apollo; frequentata poetis ratione, qua Dii regiones, urbes, templa invisere, frequentare, incolere dicuntur, quae sibi consecrata sunt v. Heyn. ad Virgil. Aen. I. 16. Exquisitior tamen est altera ratio, quam et orationis contextus suadere videtur, ut poeta *incolam Pythium*

dixerit, Deum Pythium, Apollinem, qui sacerdotes numine suo implet, in eos migrat, eorum mentem incolit. Deo enim recepto, mentes sacerdotum turbantur, ac furore corripiuntur. Nota illa Virgilii de Sibylla: *At Phoebi nondum patiens immanis in antro bacchatur vates, magnum si pectore possit excussisse deum* Aen. VI. 77. — 7. *non aeque*, non sic mentem Baccharum ad insaniam adigit *Liber*, Bacchus: de cujus sacris summo cum furore peragi solitis notissima omnia. — *non* sc. mentem audientium aeque conturbant, feriunt *Corybantes*, *si geminant*, iteratis ictibus pulsant, collidunt *aera*, cymbala aerea. *Corybantes*, s. Curetes, Cybeles sacerdotes cum ejusdem deae sacris e Creta in Phrygiam traducti, tumultuosam inter cymbalorum tympanorumque strepitum instituebant saltationem. v. Callim. H. Jov. 52. ibique Spanh. Claudian. R. P. I. 207. sqq. et in Eutrop. II. 281. Nonnulli *aera* h. l. de clypeis accipiunt; sed isti, ense percussi, geminari dici nequeunt. Praestat adeo de cymbalis geminatis, invicem collisis intelligere. Ovid. Fast. IV. 184. *Aeraque tinnitus aere repulsa dabant.* cf. et Metam. III. 532. Stat. Theb. VIII. 221. *gemina aera sonant Idaeaque terga.* — *acuta*, acuti soni, tinnientia, κύμβαλα ὀξύφθογγα, uti eadem vocat Auctor Epigr. 174. in Brunk. Anal. III. p. 184. Ad sententiam horum vv. Eurip. Hippol. 143. σὺ γὰρ ἔνθεος, εἴτ' ἐκ Πανὸς, εἴθ' Ἑκάτας, ἢ σεμνῶν Κορυβάντων, ἢ ματρὸς οὐρίας φοιτᾳλέου. — 9. *ut irae*, ira sc. ut quatit, insanum facit animum. — *tristes*, qualis est irati vultus, adeoque saevae, vehementes. Irae adfectum nulla re ne vel maxime terribili coërceri aut reprimi posse, quo minus vel cum summo vitae periculo exsatietur, poeta ornate ac graviter declarat per enumerationem rerum, quae summum alias terrorem injiciunt, enses oppositos, procellosum mare, ignem ac tonitru. Διὰ μαχαιρῶν θαὶ πυρὸς ῥίπτειν δεῖ, similis est Graecorum de projectae audaciae hominibus proverbialis locutio. v. Zenob. Cent. III. 19. Iratum adeo *neque ensis*, strictus in se, sibi oppositus *deterret* ab ulciscendi studio, h. in medios enses ruit, caedem sibi imminentem non curat. Seneca Med. 593. *ignis stimulatus ira — cupit ire in ipsos obvius enses.* Senec. de Ira I. 1. *sui negligens in ipsa irruens tela et ultionis secum ultorem tracturae avidus.* — *Noricus*, docte pro quovis praestantissimo. Praestantissimum enim erat ferrum Noricum et enses inde cusi. cf. V. 17. 71. Hoc loco simpliciter ornat. — *mare naufragum*, cum dile-

ctu, in quo naufragia fiant, adeoque procellosum, impetuosum, quod alias facile terreat. — 11. *saevus ignis*, πῦρ μαλερὸν, vastans omnia. Simpliciter quidem ignis accipi potest, ut et Graecis διὰ πυρὸς βαίνειν de re valde periculosa adhibetur, v. ad II. 1. 6. sequentia tamen suadent, ut de fulmine intelligamus. Tum vero *i. saevus* erit, a saevo, irato Jove demissus. v. ad I. 3. extr. — 12. *nec tremendo . . . tumultu*, nec tonitru. Graviter et magnifice hoc poeta elocutus est, adsumta illa antiquitatis opinione seu potius loquendi ratione, qua Jovem cum imbre (Virgil. Ge. II. 325, Ecl. VII. 60.) cum nive (V. 13. 2.) cum fulmine ac tonitru in terram deferri s. *descendere* dicebant. Unde Ζεὺς καταιβάτης, de fulmine. v. Pausan. V. 14. extr. et omnino Burmanni disquis. de Jove Fulguratore. — Pro descendens gravius ad sensum ac terrorem, *ruens*. Similiter Sil. XVII. 52. *caelum ruere.* Valer. Flacc. I. 616. *ruit igneus aether cum tonitru* et VII. 334. *ruina poli* eadem de re. — *tumultu*, fragore tonitruum. *Aetherios tumultus* dixit Ovid. Met. III. 308. *caeli tumultum* Stat. Theb. I. 372. et XI. 26. — *tremendo*, *quo maxima motu terra tremit — et mortalia corda per gentes humilis stravit pavor*, Virg. Ge. I. 329.

v. 13. *sqq.* Ac in hoc quidem adcusare licet animi humani naturam atque indolem, ita comparatam, ut ira facillime commoveamur, atque excandescamus; unde maxima mala ac damna exoriantur necesse est. Jam vide quomodo poeta a pedestri scriptore differat. Pro vulgari, gravem nobis a natura insitam esse iram, doctius erat, iram leonis nobis fuisse inditam; sed hoc a mytho repetit doctus poeta, quo diversos hominum adfectus, eorumque causas explicare conabatur antiquitas. Scilicet cum viderent unicuique animalium generi unam eandemque naturam ingenitam; in homine contra diversos diversorum animalium adfectus, cupiditates conjunctas deprehenderent; proclive sane erat, ut has ab iisdem repeterent, omnesque etsi diversissimas, in unum hominem congestas dicerent. Prometheum adeo fingebant, cum formam humanam e luto composuisset, neque amplius haberet, unde humanam indolem effingeret, hanc ex omnibus animalibus decerptam homini insevisse. Simile figmentum est Simonidis de diversa feminarum indole, cujus fragmentum περὶ γυναικῶν separatim edidit Koelerus V. D. Spectat etiam huc fragm. Eurip. p. 496. (ed. Lips.) quod apud Stob. (Grot. Flor. p. 13.)

Philemoni tribuitur, unde haec tantum delibamus: τί ποθ' ὁ Προμηθεύς, ὃν λέγουσ' ἡμᾶς πλάσαι καὶ τἄλλα πάντα ζῶα, τοῖς μὲν θηρίοις ἔδωχ' ἑκάστῳ κατὰ γένος μίαν φύσιν; — ἡμῶν δ' ὅσα καὶ τὰ σώματ' ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν καθένος, τοσούτους ἐστὶ καὶ τρόπους ἰδεῖν. — *fertur addere*, addidisse, vel potius, *fertur coactus* fuisse, *addere* cet. *Coactus*, materia omni in cetera animalia jam distributa, ob defectum materiae. — *limo principi*, quo primum homines efformasset; nisi potius sit, e quo tanquam materia primaria hominem formare instituisset. Dicti inde homines a Prometheo ficti πηλοῦ πλάσματα Aristoph. Av. 687. cf. Lucian. Prometh. §. 13. T. I. p. 195. et v. Hemsterh. ad eundem p. 185. et Stanl. ad Aesch. p. 736. — *addere*, admiscere *particulam*, partem animae *undique*, ex omnium animalium indole *desectam*, decerptam, desumtam, unde naturam humanam componeret, eique adfectiones insereret. — *et adposuisse*, observa juncturam orationis paullo insolentiorem; nam in pedestri oratione illa, *addere . . . . desectam* per interjecta enuntiari debebant, hoc fere modo: fertur Prometheus, quum homini πηλοπλάστῳ adfectiones animi ab animalibus, ob materiae defectum, desumtas inderet, iram a leone mutuatus esse. — *insani leonis vim* docte pro insanam vim, μένος, insaniam, iracundam indolem *adposuisse*, posuisse, indidisse nobis; pro hoc cum diletu *stomacho nostro*. *Stomachus*, ut Gr. στόμαχος, proprie est canalis, per quem cibus defertur, oesophagus, orificium ventriculi, καρδία, v. Macrob. VII. 4. et 15. tum ipsa κοιλία ventriculi, propter irritabilitatem suam, inprimis ex infusa copiosiori bile, iracundiae sedes vulgo habita; hinc simpliciter pro θυμῷ, ira ponitur supra I. 6. 6. *gravem Pelidae stomachum.* Notae quoque sunt loquendi formae, *stomachari*, *stomachum movere* et similia.

v. 17. *sqq. Si effectus irae damnaque intueri velis, nulla pestis humano generi pluris stetit. Videbis caedes ac venena — et urbium clades, et totarum exitia gentium. Adspice nobilissimarum civitatum fundamenta vix notabilia: has ira dejecit. Adspice solitudines per multa millia sine habitatione desertas; has ira exhausit.* Seneca de Ira, I. 2. Vide, quomodo haec poeta tractaverit. Generalem sententiam, irae effectus esse perniciosissimos graviter declarat atque exornat fraterni discidii exemplo. — *Irae*, ira inter Atreum et Thyesten, fratres, de regno orta — *stravere*, dejecere de statu suo *Thyesten*. atque immer-

sere *gravi exitio*, graviter adflixere Thyesten, in caput ejus redundarunt. — *altis*, eminentibus, ab excelsis, domibus ac muris · e graecis αἰπὺ πτολίεθρον, πόλις αἰπή, αἰπεινή, *altae moenia Romae* Virg. Aen. I. 7. — *ultimae causae*, ab ultimo initio repetitae, adeoque primariae, praecipuae *stetere*, pro tenui, fuere, exstitere: fere ut Virgilii Aen. VII. 735. *stant belli causae.* Ira adeo causa fuit, *cur* h. ut *funditus*, πρυμνόθεν uti adhibuit Aeschyl. Ἑπτ. ἐ. Θ. 71. πόλιν πρυμνόθεν ἐκθαμνίζειν, pro quo σύρδην Eurip. Rhes. 58. et Pausan. III. p. 224. similiter πρόῤῥιζους τὰς Ἀθήνας ἐκκόψαι dixit) *perirent*, everterentur, ac solo aequarentur. Docte hoc exornatur v. 20 sq. graphica eversionis descriptione. — 20. *imprimeretque muris aratrum* breviter dictum, pro, muros solo aequaret, iisque aratrum induceret, h. solum araret. Aratri usus in condendis urbibus, iisdemque eversis satis notus. Propert. III. 7. 41. *Moenia quum Graio Neptunia pressit aratro victor Palladiae ligneus arcis equus.* Lucan. VII. 430. *Sarmaticumque premat succinctus Consul aratrum.* cf. Aeschyl. Ag. 536. et Ovid. Her. I. 53 sqq. — *hostile*, ab exercitu hostili inductum: ornat. — *exerc. insolens*, insolenter se gerens, elatus victoria parta, adposito epitheto: nam in hoc ipso exercitus insolentiam ostendebat, victarum gentium urbes penitus evertendo, ipsarumque memoriam, inducto aratro, delendo.

v. 22. *sqq* Plenior esset oratio: *Compesce mentem* ἴσχε νόον (ut Theogn. 355.) ira effrenem, refrena irae impetum, καρτύνει δάκνων ὀργῆς χαλινόν, uti simili modo extulit Theodectes apud Stob. de R. N. in Floril. Grot. p. 141. — *Me quoque* ira, qua juvenilis aetas, in qua ego nunc constitutus sum, facilius excandescere solet, eo usque provexit, ut iambos istos insanus scriberem. — *fervor pectoris*, ira, ab effectu, nam iratis κελαινὸν ὑπὸ σπλάγχνοις ζεῖ αἷμα juxta Apollon. Rh. I. 1262. — *tentavit*, invasit, occupavit me tanquam febris s. omnino morbus, qui *corpus tentare* dicitur Lucret. III. 148. Ep. I. 6. 28. *si latus aut renes morbo tentantur.* cf. Burm. ad Sammon. 28. — *in dulci juventa*, ἐν νεότητι sc. ὄντα, juvenem: Ab aetate igitur juvenili simul irae excusationem petit. Claudian. de B. Get. 498. *calidae rapuit te flamma juventae.* — *dulci* perpetuo epitheto, oppos. senectuti morosae, tristi, nihil suavitatis habenti. — 24. *in iambos misit*, abripuit, impulit me, ut iambos istos scriberem. De Archilocho, eadem loquendi ratione, Adrian. (in Anal. Br. II. p. 286.) Ἀρχιλόχου τόδε σῆμα, τὸν ἐς λυσσῶντας ἰάμβους

ἤ γα γε Μαιονίδῃ Μοῦσα χαριζομένη. — *celeres*, proprie, nam *syllaba longa brevi subjecta vocatur iambus, pes citus*, A. P. 251. Erat adeo hoc metrum huic carminum generi valde adcommodatum; nam iracundis oratio praecipitatur. — 25. *furentem* ira, me; quasi ei, prae irae furore, quid ageret, nescio hi iambi excidissent.

v. 25. *sqq.* Cupio nunc *tristia*, amara, iambos tristes, acerbos, acres, μοῦσαν πικρὴν — *mutare*, commutare *mitibus*, iambis substituere *mitia*, quae te mitem reddant, παλινῳδίαν, recantando iambos; sed docte hoc cum seqq. conjunxit. — *dum* modo, ut *mihi* iterum *amica fias*, *animumque*, a me isto carmine abalienatum, *reddas*, amore me tuo iterum amplectaris *recantatis* falsa declarando ista *opprobria*, iambos. Declarat adeo *recantare opprobria*, quae doctius enuntiaverat, *tristia mitibus mutare*, παλινῳδεῖν.

ARGUMENTUM. XVII.

Venustissima villae Horatianae in Sabinis commendatio: cujus amoenitates exprimit poeta insigni et suavi phantasmate, ex quo Faunus iis allectus regionem saepius invisit, relictis sacris sibi montibus, amatque eam inprimis ac tuetur: et sic praesentiae Dei attribuuntur, per eamque declarantur, agelli suavitates, caeli ibi serenitas mitisque temperies, puritas et salubritas aëris, omninoque regionis felicitas, tranquillitas, ubertas. Praeclara haec ratio est, cum, quod numen in picturam admixtum est (cf. I. 4. 5. I. 7. 12.) tum inprimis ex eo, quod priscorum hominum simplex pietas propinquos sibi ac praesentes esse putabat Deos, quum ipsis secure atque

in omnium rerum abundantia vivere liceret. Accedit in nostro quidem carmine illud etiam, quod Faunus poetarum quoque custos est. v. II. 17. 29. Jam poeta illarum amoenitatum cupit participem esse Tyndaridem, puellam doctam praeclaroque ingenio ac delicato elegantiae sensu praeditam, quam et poetriam fuisse vv. 18 — 20. facile nobis persuadeant. Habuerat ea amatorem Cyrum, pulchrum et mollem juvenem, sed eundem protervum, ebriosum ac suspicacem, a quo ideo saepius male habita fuisset. Itaque invitat eam rus suum poeta, quod eam a Cyri violentia tutam praestet, atque ubi otio atque securitate perfrui possit optatissima. Hanc enim quum puellae jucundissimam fore videret Horatius, omnes carminis ad eam vivide declarandam attemperavit colores, quo lubentius ea sibi obsequeretur. Eloquutionis ornatus est exquisitissimus et cultissimus, imaginum color suavissimus, ita, ut universum carmen ad idyllii mollitudinem accedere videatur. Comparetur autem cum illius argumento Epist. I. 16. Denique Sivrius, nulla satis idonea ratione inductus, e Stesichori aliquo carmine nostrum latine versum esse contendit.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1 sqq. Amoenitates villae suae descripturus poeta, eas non a fontium praeterlabentium susurru, a nemorum umbris, vallium, gregumque ibi pascentium laeto adspectu, in quorum descriptione nostri fere poetae luxuriantur, repetit; sed, ut vividius eas declaret, totique picturae vitam quasi tribuat, exquisito utitur phantasmate, dum Faunum, villae suae deliciis invitatum, posthabito Lycaeo eam invisere, ibique saepius commorari dicit. Nimirum priscae aetati insidebat opinio, Deos loca ipsis

sacra invisere, ipsis sacrificiis interesse, quoque latius eorum cultus pateret, mox hanc, mox illam regionem, ut sacrorum participes fierent, petere, v. Virg. Aen. IV. 143. sqq. cf. Spanhem. ad Callim. H. Apoll. 18. Hinc saepius in invocationibus, veluti Stat. Th. I. extr. de Apolline: *Seu te Lycia, seu Delphi, seu Thymbra, seu Delos habet.* conf. Theocr. I. 123. Mox neglecta illa prisca notione, poetae in hac fictione solummodo spectasse videntur hoc, ut quas amoenissimas describere vellent regiones, eas diis frequentatas dicerent. Hinc proclive erat, ut Faunum, deum agrestem, eundemque *Mercurialium virorum custodem* villam suam saepius invisere, diceret. — 1. *velox* perpetuo epitheto Fauni et Satyrorum. Sic *leves* I. 1. 31. Sil. It. XIII. 327. *pendenti similis Pan semper, et imo vix ulla inscribens terrae vestigia cornu.* adde Ovid. Fast. II. 285. — Pro villa posuit *Lucretilem*, montem in Sabinis, villae suae vicinum, respectu Fauni, qui deus est ὀρειβάτης, κρημνοβάτης. — *amoenum* ad totam villam pertinet. — 2. *mutat*, permutat *Lucretilem Lycaeo*, doctiore ratione, (fere ut II. 12. 23.) pro, Lycaeum permutat Lucretili, h. invisit Lucretilem, relicto Lycaeo. Lucan. VII. 832. *vos, quae Nilo mutare soletis Threicias hiemes.* Claudian de bello Gild. 118. *Palatinis mutasti collibus Idam.* Sidon. Apollin. XV. 3. *Pallas Erechtheo Xanthum mutabat Hymetto.* — *Lycaeus* mons Arcadiae, Fauno vel Pani Graecorum consecratus. vide vel Theocr. I. 123. et Ovid. Fast. II. 424. — vv. 2. — 9. suaviter exornant generalem sententiam: et custodit, tutatur greges meos. — *igneam aestatem*, nimium aestum Solis, ejusque effecta, morbos — 3. *defendit aestatem capellis* docta inversione pro, capellas ab aestate def. Nam *defendere* doctiore et plane graeco verbi usu est arcere, avertere, propulsare. Eurip. Suppl. 208. πρὸς δὲ τοῖσι χείματος προβλήματ' αἰθον ἐξαμύνασθαι θεοῦ. Eodem usu est ἀρήγειν. ἀλέξειν, ἀλαλκεῖν et στέγειν veluti Pind. Pyth. IV. 144. παρδαλέα στέγετο φρίσσοντας ὄμβρους Senec. de Prov. IV. *imbrem culmo aut fronde defendunt.* Stat. Silv. III. 1. 70. *patula defendimus arbore Soles.* adde eundem Theb. I. 409. VII. 244. et Claudian. de IV. Conf. Hon. 340. — *ventos pluvios*, pluviam adferentes, tanquam caussas morborum. Declaratur autem salubritas istius regionis, quam e prisca religione Fauno acceptam refert poeta.

v. 5 *sqq.* Aliud praesentiae Fauni effectum, agelli securitas. Hanc speciali hac notione expressit: securae per nemus pascun-

tur caprae. Hoc insigni ornatu extulit. — *Impune* absque ullo periculo, — *tutum* Fauni praesentia; declarative adjectum τῷ *impune*. — *arbutos* (v. ad I. 1. 21.) *et thyma quaerunt*, pro generali, pascuntur. — *latentes*, cum dilectu ob *quaerunt*, quo quasi cupedia pingitur. — *deviae* docte et suaviter pro, huc illuc per nemus errantes. Securitatis simul notio huic v. inest. — *uxores mariti* male *olentis*, caprae, honestiore vocabulo, quod antiquum sermonem poeticum praeclare decet. Sic Virgil. Ecl. VII. 7. *Vir gregis ipse caper* ad imitationem Theocriti VIII. 49. τρά γε λευκᾶν αἰγᾶν ἄνερ, quem *olidae marem capellae* vocat Sidon. Apoll. IX. 239. — 8. 9. *nec metuunt*, nec est quod metuant serpentes et ludos. *Colubras* feminino genere posuit, vulgari poetarum usu. — *virides* seu natura, seu, quum mala gramina pastae sint. — *haeduleae*, capellae. v. Obss. — *lupos Martiales* docto epitheto, Marti sacros. v. Virg. Aen. IX. 566. — 10. Dum Faunus eos custodit, praesens est. Pro hoc suaviori idea poeta, qui paullo ante gregis pascentis meminisset: dum Faunus fistula canit. De hoc enim accipi jubet summa carminis, et nexus loci. Notus est Pan συρίζων, συρικτὴς vel e Theocrito, et Lucret. IV. 590. Pastorum sane cantus parum hic opportunus esset, etiam propter seqq. — *dulci*, dulcis, suavis soni, quae suaves cantus edit. — *Usticae saxa*, Ustica; sed illud declarat naturam montis. — *cubantis*, qui leniter adsurgit, qui molli est adscensu, neque altus, neque praeruptus. Sic *Nola sedens* Sil. It. XII. 163. *molle sedens Cithaeron* Stat. Theb. I. 330. cf. eund. Theb. II. 380. VI. 256. Pariter Apoll. Rh. I. 595. Ὁμόλην πόντῳ κεκλιμένην, uti Stat. Tb. I. 331. *Cithaeron inclinat ad aequora montem*. πέτραι ἠρέμα νενευκυῖαι Lucian. T. I. p. 186. quae Virgilio Ge. II. 276. *colles supini* dicti. — *levia*, attrita: ornat.

v. 13 *sqq.* Egregii versus. De *pietate* h. integritate et innocentia poetarum, quae Diis curae cordique est, v. Argum. I. 22. Sententia v. 13. parat transitum ad sequentia. Diis nimirum acceptum refert, quod villa ejus abundantia rerum omnium referta sit. Haec enim notio subest illis: Dii me tuentur, et, Diis ego, homo innocens et vates, curae cordique sum. amor ab iis. Sic infra de mercatore I. 31. 13. *Diis carus ipsis*. ubi v. not. — 14. *Hic* in meo agello omnium ruris fructuum ac deliciarum abundantia frueris. Ad uberes agri proventus designandos docte ad rem vocat cornu copiae: ἀγρὸν γάρ τι λέγουσιν Ἀμαλθείας κέρας εἶναι,

ut Phocylides ait apud Grot. Floril. Stob. p. 215. — *copia opulenta*, abundantia, largus proventus *honorum ruris*, fructuum omnis generis *manabit tibi*, effundetur in te *ad plenum*, abundanter, ad satietatem usque, tanquam e *cornu* Amaltheae *benigno*, liberali. Copiosiori ornatu poeta agelli sui ubertatem descripsit, quo magis Tyndaridi, ut ad se secederet, persuaderet. Non igitur video, quo jure Homius Elem. crit. II. c. 21. tautologiae poetam adcuset: nam ordo verborum est: Copia honorum ruris opulenta manabit tibi ad plenum benigno cornu. — *Manabit tibi*, in te fluet, adfluet tibi, cum abundantiae notione, graecae est elegantiae. Sic ὄλβος ἐπιῤῥύειν dicitur Eurip. Med. 1229. Long. IV. ἐμοὶ δὲ πλοῦτος ἐπέῤῥει καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Lucian. T. II. p. 719. τὸ μὲν χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ἐξαντλεῖν σκάφαις τισὶ μεγάλαις ἀέναόν τε καὶ πολὺ ἐπιῤῥέον. Infra I. 28. 28. *Multaque merces — tibi defluat aequo ab Jove.* — *honores ruris* de proventu ruris, solenni ornatu. Serm. II. 5. 13. *dulcia poma, et quoscunque feret cultus tibi fundus honores.* Stat. Silv. IV. 5. 1. *Parvi beatus ruris honoribus. Cereris honores* vocat Valer. Flacc. IV. 532. adde Grat. Falisc. Cyneg. 376. Alias de foliis, frondibus, quae arboribus decori sunt in usu. Sic V. 11. 9. v. Burmann. ad Anthol. Lat. T. I. p. 704. — *ad plenum*, copiose, adfatim; ut Virg. Ge. II. 244. *Huc ager ille malus, dulcesque a fontibus undae ad plenum calcentur.*

v. 17. *sqq.* Vita tranquilla et jucunda declaratur, more Horatii, per locum amoenum, cantum, ac vinum. v. ad I. 1. 19. — *vallis reducta* dicitur, quae in longinquum recedit, seque retrahit, inflexa, sinuosa. v. Virg. Aen. VI. 703. et Nostr. V. 2. 13. Disertius illustrat Seneca Nat. Quaest. VI. 1. *Pompejos, Campaniae urbem, in quam ab altera parte Surrentinum Sabianumque litus, ab altera Herculanense conveniunt, mareque ex aperto reductum amoeno sinu cingunt* cet. Ovid. Her. II. 131. *Est sinus, adductos modice falcatus in arcus*, h. modice reductus, inflexus. — *vitabis*, effugies, non senties *aestus Caniculae*, Sirii, stellae notae, qua aestatis tempus fervidissimum declarari solet. v. III. 13. 9. Ep. I. 10. 16. — 18. *fide Teïa*, fidibus Tejis, lyra Anacreontis Teji, carmine Anacreontico. — *dices*, canes ad lyram. Putarunt nonnulli, Tyndaridem hic juberi carmen ab Anacreonte factum decantare, et sic jam olim acceptum esse locum docet scholion in Acronianis ad IV. 9. 9. quanquam id se-

rius adsutum esse adparet. Potius probabile est, ipsam Tyndaridem, ut poëtriam, carmina amatoria, Anacreonteis similia, scripsisse, et argumentum, quod sequitur, tali carmine persecutam esse; quod carmen ab ea decantari apud se nunc cupit. — *in uno laborantes*, unius, Ulyssis, amore flagrantes. *Laborare* exquisito usu est amare, ob aerumnas ac cruciatus qui amorem comitantur, et *laborare in aliquo* dictum, ut *ardere, flagrare in aliqua*, et sim. — *Circe*, Nympha, matre Perse, Nereide, et patre Sole edita, cujus amores ac veneficia ex Homeri Odyssea satis nota sunt. — *vitream* docte et audacter pro, marinam: nam erat Nereis, et mari vicina habitabat. Haud dubie ante oculos fuit graecus poeta. Nam ὑάλινος, ὑαλόεις proprie est *vitreus*, deinde, ob vulgarem apud veteres vitri colorem, *viridis*, *caeruleus*. Jam haec apud poetas perpetua fere sunt numinum marinorum epitheta, a colore maris translata, quatenus inde et ipsi colorem trahant necesse est, dum in illo aut per illud conspiciuntur: qua ratione et Dii inferi *nigri* vocantur. Sic *caerula Thetis* V. 13. 24. Tibull. I. 5. 46. et sic centies. Nihil est adeo, quod in hac ratione displicere possit. Vel sic tamen praeferam nonnullorum interpretationem, tanquam exquisitiorem, poetaque adeo digniorem, qua Circen a pulchritudinis splendore *vitream*, Graecorum exempla secutus, dixerit. Sic in Corinnae fragmento, quod est apud Phrynich. Ecl. p. 136. et emendatius exhibetur a Toup. Append. a Theocr. p. 20. Καὶ Κόριννα τόν ὑάλινον παῖδα φησί. Idem Toup. laudat Stratonis c. LXXXVIII. (Anal. Br. II. p. 379.) βουποιητὲ μέλισσα, πόθεν μέλι τούμὸν ἰδοῦσα ἐφ' ὑαλέην ὄψιν ὑπερπέτασαι; Adde Rufin. c. XXXVI. (ib. p. 398.) ὄμματα μὲν χρύσεια καὶ ὑαλόεσσα παρειὴ, καὶ στόμα πορφυρέης τερπνότερον κάλυκος. Splendoris notionem vitro poeta dat etiam III. 13. 1. et *Galateam* Ovid. Met. XIII. 792. *vitro splendidiorem* vocat.

v. 21. *sqq. Pocula Lesbii*, vinum Lesbium, quod erat e praestantioribus, ac dulcissimis. Gel. XIII. 5. Propert. IV. 8. 38. — *innocentis*, innoxii, caput non inebriantis, aut rixas excitantis: quod adeo puellam bibere deceret. Hinc οἰνάριον dictum Alexidi apud Athen. I. 22. quod natura lene esset. Similiter ἀμύμονα Χῖον ἄλυπον dixit Hermippus ap. Athen. I. p. 29. E. — 22. *duces*, bibes, simpliciter; non, quod intelligi nonnulli volunt, otiose, aut lente. Sic in Epigr. apud Toup. ad Suid. III. p. 285. λουσάμενοι, Προδίκη, πυκασώμεθα, καὶ τὸν ἄκρατον ἕλκωμεν. v. III.

3. 34. *ducere Liberum* IV. 12. 14. — *Semeleius* Σεμελήϊος, Semeles filius, Bacchus, qui *Thyoneus* dicitur, a Thyone, quae et Semele. — 23. *confundet*, commiscebit, vel commutabit *proelia* sua *cum Marte* pro, cum Martis proeliis: eadem forma, qua I. 1. 23. *tubae sonus permixtus lituo*, sono litui. Igitur est: non excitabit proelia, similia Martis proeliis, vel, ut planius eloquar, lenioris vini haustus, isque modicus animum quidem exhilarabit, jocosque ac ludos producet, neque tamen pugnas, qui Thracum vino inebriatorum mos est. Aliter vero dicitur, proelia, manus miscere. Ceterum admovit hunc locum Valkenarius Euripideo (Phoeniss. 797.) de Baccho: Θήβας κῶμον ἀναυλότατον προχορεύεις. — 24. *nec metues*, non erit, quod hic metuas *protervum Cyrum*, impudentiam Cyri. — 25. *suspecta* ei, propter suspicionem, quam de tua fide concepit; docta verborum junctura. Tyndaridem a Cyro olim in *convivio* paullo illiberalius tractatam fuisse, et sententiae cum antecedentibus nexus et v. 27. aperte docet. Vulgarior vero forma erat, non metues, ne Cyrus cet. Sed et sic Terent. Eunuch. III. 5. 42. *metuo fratrem, ne intus sit*: et alii. — *male*, nimium, admodum *dispari*, impari viribus, imbecilliori: ornate et ad augendam invidiam pro tenui: *tibi*. — 26. *incontinentes*, suas hominis incontinentis, qui iram non continet. Ratio pedestris ferebat: ne Cyrus incontinens, sibi non temperans cet. Simili ornatu Tibull. I. 10. 56. *Flet teneras subtusa genas; sed victor et ipse flet sibi dementes tam valuisse manus*, h. sibi dementi. — *injiciat manus*, te male tractet, pulset; quo facile ducunt seqq. Quo magis mireris Interpretum veluti Torrentii, de vindicatione per manum injectionem, et aliorum de lasciviori amplexu capientium hallucinationes. — 27. *scindat*, rescindat, laceret *coronam* convivalem, *haerentem*, inhaerentem *crinibus*, capiti impositam; nihil amplius. 28. *immeritam vestem*, tuam, immeritae puellae. v. Burm. ad Prop. IV. 5. 16.

ARGUMENTUM. XVIII.

Argumentum leve, sed prorsus, egregie et splendide tractatum. Laudem vini celebra-

turus poeta rem sub speciales notiones revocat, ita, ut Varum ad plantandas in agro Tiburtino, in quo is villam habebat, vites adhortetur, quum vini usu vita demum suavis atque jucunda reddatur, nihilque ad curas animo expellandas eo reperiatur efficacius. Modice tamen eo uti oportere; effecta enim vini, immoderate poti, esse gravissima atque perniciosissima. In hac exquisita vulgaris sententiae conversione tractatio ipsa valde magnifica et lyrica est cum ab sententiarum et imaginum vel veritate ac suavitate, vel antiquitate, excelsitate, et sanctitate, inprimis in altera parte, tum ab eloquutionis ornatu reconditissimo. Sed eadem haec et in ideis et in oratione doctrina facile per se ipsa suspicionem nobis injiceret, graecum exemplum ante oculos fuisse Horatio, nisi jam certum id et indubitatum faceret fragmentum Alcaei, quod est apud Athen. X. 8.

Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.

A quo versu, ad verbum latine converso, quum nostrum carmen incipiat, haud dubie universum illud ex Alcaei carmine, cujus haec particula exstat, expressum est. v. et Franc. Robert. Adnotatt. I. 22. Est igitur lusus ingenii sive periculum, alieni carminis suo sermone suoque more reddendi. Sed quod in ejusmodi periculis facile peccatur, ut nimio exempli sui repraesentandi studio vim sibi poeta faciat, et nimium presse illud sequendo torqueat se, eoque obscuritatem subinde vel duritiem aliquam et adfectationem operi suo inferat, ejus quidem vitii crimine Horatium quoque in altera hujus odes parte, in-

primis a v. 11. liberare omnino vix possis. Jam vero illud observent studiosi, quam diversus sit duarum carminis partium color. In laudibus vini modice sumti (v. 3 — 6.) mollis est ac lenis et placida oratio: sed inde a v. 7. de immoderato vini usu dicturus poeta subito incalescit, ipse quasi ebrius, et perturbatione quadam enthea corripitur, quae ad dithyrambum accedit. Denique Varum illum, ad quem haec ode scripta est, cum Torrentio multi putant esse L. Quinctilium Varum, in Germania cum legionibus caesum: sed eum ipsa temporum ratio excludit, quod ea clades in a. V. 761. incidit. Rectius, probabilius certe in re tam dubia, intelligunt L. Varum, Epicureum, amicum Caesaris, item Virgilii et Horatii, memoratum ap. Quinctil. VI. 3. 78. Cf. Masson Vit. Hor. p. 222. et inprimis Ill. Heyn. Exc. II. ad Virg. Ecl. VI. Ceterum comparent studiosi III. c. 21. et fragm. Mnesithei ap. Athen. I. p. 36. et in Grotii Exc. Stob. p. 903. cujus initium ita constituendum videtur:

. . . . τὸν οἶνον θεοὶ
Θνητοῖς ἔδειξαν, τοῖς μὲν ὀρθῶς χρωμένοις
Ἀγαθὸν μέγιστον· τοῖς δ' ἀτάκτως, τοὔμπαλιν.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1. sq. Nullam arborem prius, potius *severis*, plantes, ponas in agro tuo Tiburtino, quam *vitem*, *sacram*, deo consecratam, Baccho; res nota. *Solum mite*, ob aëris temperiem, quod ideo vitibus serendis idoneum sit. Sil. It. V. 466. *Zephyro Surrentum molle salubri, et mitis Campania* VI. 651. — *moenia Catili*, docte et copia poetica amplius declaratur Tibur, a

Tiburno, Cora et Catillo, filiis Catilli, Amphiarai filii, conditum. Si. VIII. 366. *Tibur, Catille, tuum.* cf. Virgil. Aen. VII. 671. ibique Heynii Exc. VIII. p. 151. adde Schrader. ad Musaeum p. 240.

v. 3 — 6. Vino enim uti decet, ad animum exhilarandum, et ad curas abigendas. Ita enim natura comparatum est, ut abstemii gravius humanae vitae molestiis urgeantur, ac deprimantur. Prius comma omisit, tanquam poeta; posterius magna cum dignitate extulit. *Deus*, natura, ut I. 3. 21. Grat. Falisc. Cyneg. 513. Rectius tamen Bacchum intelligas, inprimis propter Tib. III. 6. 21. *Jam venit iratus nimium nimiumque severis; qui timet irati numina magna, bibat. Quales his poenas qualis quantusque minetur, Cadmeae matris praeda cruenta docet. Proposuit*, imposuit, constituit, tanquam poenam; nam est verbum proprium de legislatore. *Omnia dura* gravissima quaeque humanae vitae mala, *siccis*, sobriis, severis, qui vino abstinent; quibus opponuntur *madidi, uvidi*, IV. 5. 39. Ep. 19. 9. — *neque aliter* nisi vino hausto: venuste et cum vi. *Sollicitudines*, tristitia, aegritudo, curae *mordaces*, θυμοβόροι, δακέθυμοι, θυμοδακεῖς, quae animum consumunt, solenni idea. conf. ad II. 11. 17. — *diffugiunt*, animo pelluntur, animus iis liberatur. Cogitandae vero tanquam comites, quae sobriis semper adhaerent. Eadem imago de *Cura* III. 1. 40.

v. 5. 6. Ea enim, quae vitam aerumnosam atque molestam efficiunt, leviora fiunt, vino hausto. Vivide hoc, et ornate per notiones speciales expressit poeta. *Post vina*, vino hausto, ut *post te*, III. 21. 19. *Militiam aut pauperiem crepat*, in ore habet, adeoque putat, sensit *gravem*, tanquam rem molestam, aerumnosam. *Crepare*, ut Ep. I. 7. 84. Serm. II. 3. 33. et A. P. 247. Ad sensum Theogn. 1125. εἰ πίομαι, πενίης θυμοφθόρου οὐ μελεδαίνω. — 6. Suavis est apostrophe ad Venerem et Bacchum, quorum beneficio vita jucunda ac suavis reddatur. De his ado solis vino exhilaratus loquitur, omissis ceteris. *Pater*, communi, Deorum epitheto. *Decens Venus*, ad gratiam, quae e decenti habitu, motu oritur, refer. v. ad I. 4. 5.

v. 7. *sqq.* Modus tamen in bibendo vino adhibendus est; quum innumera ex ebrietate oriantur mala, rixae, pugnae, arrogantia, insolentia, alia. In enuntianda atque exornanda hac sententia magnam, ac, paene dicam, nimiam doctrinam a poeta

adhibitam facile agnoscas. Pro vino posuit *munera Liberi*, δῶρα Διονύσου, ut saepius, e. g. Hesiod. Ἔργ. 614. — *modici* inversione poetica, pro modica munera, vinum modicum, i. modice sumtum. Sic habes *modicos cantharos* I. 20. 1. et *immodicum Lyaeum* Ovid. ex P. II. 10. 29. *Non haec immodico contraxi damna Lyaeo.* — *transsiliat* docte atque audacter pro, modum in capiendis Bacchi muneribus, in bibendo vino excedat. Temeritatis esse verbum *transsilire*, vidimus ad I. 3. 24. Ad sensum ac verba Theogn. v. 471. ὃς δ' ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος μέτρον, οὐκ ἔτ' ἐκεῖνος τῆς αὐτοῦ γλώσσης καρτερὸς οὔτε νόου et Basilii Ep. 88. in Anthol. lat. Burm. I. p. 542. *Vina sitim sedent — hos fines transsiluisse nocet.* — 8. *Monet* eum, absterrere eum possunt illa, quae ebrietatem sequuntur, mala, a Baccho poenae quasi loco inflicta. Jam pedestris scriptor nude ea adposuisset; sed poeta exemplis defungitur, ad rem vividius declarandam. *Rixa*, in pugnam versa, pugna *Centaurea*, Centaurorum *cum Lapithis*, Thessaliae populo, quorum rex Pirithous ad celebrandas suas cum Hippodamia nuptias Centauros vicinos invitaverat. De orta inter utrosque, incensis vino animis, pugna, atque insecuta Centaurorum clade, nota omnia. v. Heyn. ad Virg Aen. VII. 304. Pugnam ipsam descripsit Ovid. Met. XII. 219. *debellata*, orta, atque proelio dijudicata *super mero*, inter bibendum, cum sese largius poculis invitassent. *Rixam debellare* dictum, ut bellum bellare, pugnam pugnare et sim. Ceterum spectat huc aenigma de Vino c. XVIII. (Br. Anal. III p. 322.) ἦν ὅτε σὺν Λαπιθαισι καὶ ἀλκίμῳ Ἡρακλῆι Κενταύρους διφυεῖς ὤλεσα μαρνάμενος. adde Nicarch. c. XXII. 3. (Br. Anal. II. 354) Alcaei Mess. c. XV. (Br. Anal. I. 490.) Basil. in Anthol. lat. Burm. l. l. *Lapithas bello perdis, Iacche, gravi.* Cf. Propert. II. 24. 31. Ovid. A. A. I. 591. Fundus omnium apud Homer. Od. φ. 294. Orph. Arg. 416. cf. Athen. XIV. 1. Pugnam hanc in templo Jovis Olympii expressam memorat Pausan. V. 10. — *sq. Sithonii* hic universe pro Thracibus, quorum compotationes non nisi caede finiri solebant. Hinc *Evius* s. Bacchus iis *non levis*, gravis, graviter urgens eos, furore immisso; solenni imagine, quae ἐνθουσιῶντες numine premi, urgeri dicuntur. De Amore Tibull. II. 1. 79. *Ah miseri, quos hic graviter deus urget.* Docte adeo hic poeta ebrietatem cum furore Bacchico confundit. — 10. Furoris s. ebrietatis effectus, ὕβρις, apud Thracas. *Avidi libidinum* (ita junge), deditı

libidini, ad omne libidinis genus proclives, ὑβρισταί, intemperantes, insolentes. Nam est libido, ὕβρις, arrogantia in faciendo, quidquid libuerit, opposita menti sanae. Est adeo gravius pro tenui: *illi.* — *fas atque nefas*, honestum et turpe. — *exiguo fine*, ita ut inter fas ac nefas *exiguum* modo *finem*, tenuem admodum limitem ponant, quem facile transgrediantur, h. nullum omnino. Ad verba ac sensum Lucian. Nigr. 31. (T. I. p. 73. ed. Reiz.) μηδὲ χρῆσθαι ἴσασι ταῖς ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κἂν ταύταις παρανομοῦσι, καὶ τοὺς ὅρους συγχέουσι, πάντοθεν τῇ τρυφῇ παραδόντες αὐτῶν τὰς ψυχὰς πατεῖν, Dictum adeo, *fas et nefas exiguo fine discernunt*, pro, confundunt, permiscent fas ac nefas. Et hoc in eos cadit, qui omnia sibi licere existimant, qui tanta sunt animi pravitate, atque amentia, ut honestum a turpi amplius discernere nequeant. Catull. LXIV. 405. *Omnia fanda, nefanda malo permixta furore.* Virgil. Ge. I. 505. *Quippe ubi fas versum* (confusum) *atque nefas.* Ovid. Met. VI. 585. *fasque nefasque confusura ruit.* Jam Eurip. in fragm. Inus IV. σύμμικτα μὴ δίκαια καὶ δίκαι᾽ ὁμοῦ.

v. 11. *sq. Non ego* ita abutar vino, sed modice illud capiam. Nempe vulgare erat: non ego munera tua capiam *te invito*, ita ut iram in me tuam concitem; nunquam immoderate bibendo, et sic ut ad furorem adigar, quod tu fieri non vis, dona tua profanabo. Ut sequentia recte intelligantur, tenendum, poetam omnem ornatum ab orgiis seu sacris enthusiasticis Bacchi eorumque pompa repetiisse. Comparat adeo, seu, ut ita dicam, confundit potius eum, qui sacra Bacchi recte administrat rite celebrat, cum eo, qui Bacchi munere, vino, recte, moderate utitur: contra eum, qui sacra ejus contra ritum celebrat, ea adeo profanat, adeoque Bacchi in se iram concitat, cum eo, qui modum in bibendo vino excedit, eoque ipso Bacchum aeque sibi iratum habet. Jam Bacchi ira se exserit immittenda insania, tympanorum atque cornuum sonitu effecta; hanc adeo deprecatur poeta v. 13. Universum hunc locum in recondita et imaginum et verborum doctrina ac dithyrambica audacia obscurae aliquid adfectationis habere, quod facile exemplum graecum prodat, anxie expressum, in promtu est videre. *Non quatiam te*, possit esse simpliciter, iram tuam excitabo, commovebo in me (de qua signif. v. Wernsd. Poet. min. III. p. 361.), sed ob adposita *te invito*, et sqq. de pompa et sacris Bacchi capiendum. Erit adeo,

quatiam te, sacra tua quatiam, cum vi et audacter pro; movebo, de loco suo deripiam, pompam tuam ducam; sacra tua faciam, bacchabor *te invito* et abnuente, adeoque contra morem sacrorum; haud rite: quatenus et *quatere* est violenter movere, et ipsum numen loco suo moveri videtur, cujus sacra moventur. Nam *movere*, vel *commovere sacra* est, vasis sacris sublatis initium pompae facere; v. omnino Virg. Aen. IV. 301. ibique Heyn. adde Valer. Fl. III. 232. — *Bassareus*, Bacchus, a voce Thracia vel Afra Βασσαρὶς, quam Suid. et Etym. M. explicant ἀλώπηξ. Item Hesych. βασσαρεῖα, τὰ ἀλωπεκεῖα οἱ Λίβυες λέγουσιν. Jam pelles, non solum hinnulorum, νεβρίδας, ut vulgo notum, sed etiam vulpium gestarunt et Bacchae, βασσαρίδες inde dictae, et ipse Bacchus. Hesych. βάσσαραι· χιτῶνες, οὓς ἐφόρουν αἱ Θρᾴκιαι Βάκχαι. Vide Voss. Etym. v. Bassareus, et Meurs. ad Lycophr. p. 342. — *Candidus* dicitur, ob perpetuam ejus juventam, orisque pulcritudinem. Tibull. III. 6. 1. *Candide Liber ades*. Argutantur h. l. intpp. Sequentia, *nec variis . . . rapiam*, exornant eandem sententiam, servata allegoria. In Bacchi pompa portabantur a virginibus, κιστοφόροις, κανηφόροις inde dictis, vasa s. cistae sacrae, hedera et pampinis velatae, in quibus essent res sacrae ac mysticae, quae praeter initiatos nemini videre licebat. Catull. LXIV. 259. Tibull. I. 7. 48. *occultis conscia cista sacris*, quam ideo *tacita formidine plenam* dicit Valer. Fl. II. 267. Locus class. apud Theocr. κϛ. 7. cf. Dorv. ad Char. p. 264. Jam expende verborum vim atque ornatum. Res sacras, cistis abditas innuit poeta per *obsita frondibus*, quae tecta sunt, celantur frondibus hederaceis, et pampinis. — *Variis*, colore, vel, quod magis poeticum videtur, motu; adeoque mobilibus, vento agitatis. Nam *varius* et *variare* solenne poetis de agitatione. V. Lectt. in Catull. p. 126. — *sub divum rapiam* graviter pro, eo profanis revelabo, retegam, in conspectum adducam, quae tegenda sunt; adeoque, mysteria tua profanabo.

v. 13. Noli me insanire ebrietate; sed et hoc per allegoriam ab orgiis ductam expressit poeta. Ne mihi furorem immittas, qualem ob sacra turbata Pentheo, qui σὺν τ' ἐτάραξε ποσὶν μανιώδεος ὄργια Βάκχου, juxta Theocr. l. l. Furorem expressit per pulsata tympana ac cornua, quibus iste in Bacchis excitatur. Eorum usus in Orgiis satis notus. *Tene tympana*, cohibe, ne pulsari sinas. *Saeva*, in furorem agentia, audito sono. *Tympana cum*

cornu exquisitiori ratione dictum pro, tympana et cornua, ut Juven. XIV. 200. *cornua cum lituis audita. Cornu Berecyntium* dictum a Berecynto, Phrygiae monte, ubi Cybeles sacra eodem, quo Bacchi, furore peragi solebant. v. ad I. 16, 5.

v. 14. *sq.* Nobilissimo phantasmate effecta ebrietatis personas facit, ex iisque pompam quasi constituit, quae tympanorum sonum sequatur. *Amor sui*, arrogantia. — *caecus*, se solum respiciens, sibi cum ipsis vitiis placens. — 15. *Gloria*, jactantia, insolentia, sanitas, adeoque in malam partem. Nam alias est in Virtutis comitatu. Sil. XV. 97. *Mecum Honor ac Laudes, et laeto Gloria vultu.* — *plus nimio*, altius *tollens verticem*, nota imagine de superbia. Rhian. (Br. Anal. I. 479.) v. 10. sqq. ἐπιλήθεται, οὕνεκα γαῖαν ποσσὶν ἐπιστείβει, αὐχένα γαῦρον ideo ei tribuit Julian. XII. 1. (Br. Anal. II. 496.) γαυρούμενον Mesomedes I. 10. (ib. p. 292.) μέγαν Rufin. 37. 3. (ib. p. 399.) cf. III. 16. 18. — *vacuum*, quatenus ipsa gloria vacua est, h. inanis, vana. Vividius tamen, poetaque dignius phantasma oritur, si ipsum verticem vacuum cogitemus, cui nulla laurea, aut aliud honoris insigne impositum sit.

v. 16. Designatur loquacitas, inprimis damnosa illa, quae silenda prodit, animi levitas, perfidia. Jam *arcana* dicuntur alicujus *fidei credi*, quae ipsa ideo, tanquam dea, *arcanis laeta* audit Sil. II. 481. *Fides* adeo s. is, cujus fidei arcana sunt credita, *prodigus* est *arcani*, dum illud facile eloquitur, prodit. — *perlucidior vitro*, cujus pectus ipso vitro perlucidius est, nihil absconditi habens. Praeclare hanc animi levitatem, ebrietatis comitem, expressit Pausias pictor, Μέθην exhibens ἐξ ὑαλίνης φιάλης πίνουσαν· ἴδοις δ' ἂν ἐν τῇ γραφῇ φιάλην τε ὑάλου, καὶ δι' αὐτῆς γυναικὸς πρόσωπον apud Pausan. II. 27. p. 175. Ad sensum V. 11. 19. *simul calentis inverecundus Deus fervidiore mero arcana promorat loco.* Similis gnome est apud Brunck. Gnom. gr. p. 234. Κάτοπτρον εἴδους χαλκός ἐστ' οἶνος δὲ νοῦ.

ARGUMENTUM. XIX.

Horatius, qui amori omnino finem sibi fecisse videbatur, eidem se denuo succubuisse, idque Glycerae pulchritudine effectum, hoc carmine fatetur. Levissimum hoc argumentum, vide, quanta dignitate, doctrina, sententiarum adfectuumque veritate exornaverit! Splendidum statim exordium: Deos ipsos, Venerem ac Bacchum suum de nuntio amori in perpetuum mittendo conturbasse consilium, vehementissimoque se in Glyceram amore iterum exarsisse. Sequuntur tam de puellae pulchritudine parvae sed vividissimis coloribus delineatae picturae. Ad Venerem igitur redintegrati hujus amoris, qui se Glyceram solam cogitare sinat, ad aliaque omnia plane ineptum reddat, vehementiam referens, ut haec remittat, eam placare statuit. Suavissima vero conversio, quae amoris cruciatus fortius declarat, quam exactissima eorum enumeratio ac descriptio. Suspicantur fere e vv. 10 sqq. poetam hoc ipso tempore vel conatum esse vel jussum a Maecenate, Scythas coërcitos et signa a Parthis recepta carmine describere: adeoque, quum res eae a. U. c. DCCXXXIV. gestae fuerint, hoc carmen in Horatii aetatis annum XLVI. incidere. Quod equidem ex istis vv. ponere non ausim; nam Scythas et Parthos posuit omnino pro gravioris carminis argumento, a quo nunc Glycerae amore avocetur; neque vix credere licet, Horatium, quo se excusaret, instanti Maecenati Glycerae amorem praetenturum fuisse.

Adnotationes.

v. 1. *seqq.* *Saeva*, Κύπρις βαρεῖα (ut Theocr. I. 100.) χαλεπή, δεινή, quae saevum imperium exercet, quae invitum etiam amare cogit: unde mox praeclare *jubet.* Similiter IV. 1. 4. *desine dulcium mater saeva Cupidinum — flectere mollibus jam durum imperiis.* adde I. 33. 10. sqq. III. 9. 18. — *Mater Cupidinum* Venus, quatenus hominibus ac Diis ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε Homer. H. in Ven. 2. hinc antiquo sermone Πόθου s. Ἱμέρου mater dicta. Philodem. c. XXIV. 2. Anal. Br. II. 89. Κύπρί Πόθων μῆτερ ἀελλοπόδων. Amplificata mox atque exornata hac a poetis idea, eadem dea Ἐρώτων, quorum innumerabilis est multitudo, mater habita. cf. Stat. Silv. I. 2. 62. Claudian. Nupt. Honor. 47 sqq. — 2. *Thebanae Semeles puer*, παῖς, filius, Bacchus, qui amoris auctor h. l. dicitur, quatenus omnis perturbatior mentis status ad Bacchum auctorem referri solet. v. ad III. 25. 1. hinc et μαίνεσθαι, μανία, uti Lat. *furor* et *furere*, de vehementiore amore. Simplicior tamen fuerit ratio, si amorem hunc Horatii non, ut quidam, in convivio, aut inter vina exortum, quod nimis vulgare foret, sed vino auctum, incensum, palam factum (cf. V. 11. 13. 14.) intelligas. Quo sensu σεμνὴν Βάκχου πάρεδρον Venerem indigitat Orph. H. in eand. v. 6. Adposite Achill. Tat. II. 3. Ἔρως δὲ καὶ Διόνυσος, δύο βίαιοι θεοὶ (*durus uterque deus*, Propert. I. 3. 14.) ψυχὴν κατασχόντες, ἐκμαίνουσιν εἰς ἀναισχυντίαν, ὁ μὲν καίων αὐτὴν τῷ συνήθει πυρὶ, ὁ δὲ τὸν οἶνον ὑπέκκαυμα φέρων· Οἶνος γὰρ ἔρωτος τροφή. — 3. Proprie *licentia* est dissoluta effrenaque et sentiendi et agendi ratio, ἀσέλγεια, *effrenatio impotentis animi* Ciceroni dicta. Qui igitur sibi non temperat, qui ad amorem proclivis est, in hunc licentia cadit. Praeclare igitur hanc in Deorum, a quibus ad amorem instigetur, numero poeta posuit. Simile phantasma exhibet Claudian. Nupt. Honor. 78. *Licentiam nullo nodo constrictam* in Veneris regia collocando. — *lasciva*, petulans, insolens, adposito epitheto. — 4. *animum reddere*, iterum adjicere ad *amores finitos*, quorum finem mihi fecisse videbar, h. denuo amare.

v. 5 — 8. Glycera enim pulchra sua forma, commodisque moribus totum me cepit. Ornate hoc extulit poeta. *Urit me*, amore incendit, ἐκκαίει, *nitor*, pulchritudo Glycerae. — 6. Debebat sequi ex vulgari ratione, *purius splendens*, qui purior est, qui splendidior, candidior est *Pario marmore.* Candidissimum

hoc fuisse, in vulgus notum. Eadem comparatione usus est Pind. Nem. Δ. 131. hymnum στάλαν vocans, Παρίου λίθου λευκοτέραν. Nostrum locum sublegit Senec. Hippol. 797. *Haec solem facies rarius adpetat* (inversa ratione pro, Hanc faciem sol rarius adpetat) *lucebit Pario marmore purius.* — 7. *Proterva* puella dicitur, quae mores paullo solutiores habet, quibus juvenes tenet, atque in amorem sui rapit. Opponitur ei *puella rustica, pudor rusticus* et sim. Quae protervitas si intra certos fines contineatur, neque decori puellari (*Delicatesse*) officiat, recte hactenus *grata* amanti dici potest, illecebris his tanto magis incenso: atque sic fere Gallorum *Coquetterie* respondet. — 8. *vultus lubricus adspici*, fere interpretantur, quem lubricum est adspicere, qui cum periculo, vel non impune adspicitur: quod tamen nimis pedestre. Alii de splendore vultus, qui oculos adeo praestringat, ut statim dejiciantur, expediunt. Sed *nitorem Glycerae* habes jam v. 5. descriptum. Forte aliquid profeceris ex Musaei v. 94. ὀφθαλμὸς δ' ὁδὸς ἐστιν· ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων κάλλος (s. potius ἕλκος) ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει· Lubricus vultus esset adeo, unde κάλλος ὀλισθαίνει. Alia paullo ratione pulchritudo ex oculis dicitur ῥεῖν, ἀποῤῥεῖν: ut Platoni in Phaedro p. 346. δεξάμενος τὴν τοῦ κάλλους ἀποῤῥοὴν διὰ τῶν ὀμμάτων cet. quod inprimis amplexi sunt, atque exornarunt scriptores erotici graeci, Ach. Tatius, Aristaenetus, alii. Oculi adeo, unde pulchritudo emanare, atque in pectus penetrare dicitur, docte lubrici dicti videri possint. Possis etiam oculos intelligere visco quasi innunctos, quibus facile inhaerescas, h. qui amorem inspirant, graeca idea. Ita enim ὀφθαλμοὺς ἰξῷ Κύπριδος ἐγχριομένους dixit Melag. V. 2. et ἰξὸν θηρευτὴν eadem de re Rhian. in Anal. Br. I. p. 480. et Incert. c. LII. (Anal. Br. III. p 161.) Quod omnino ad blandimenta meretricia traduxit Plaut. Bacch. II. 5. 39. *Tactus sum vehementer visco: cor stimulo foditor.* et I. 1. 26. *Viscus merus vestra est blanditia.* His tamen omnibus, utcunque docte ac subtiliter disputatis, simpliciorem hanc praeferendam existimo rationem, qua oculi dicantur lubrici, mobiles (etiam Cicero de Nat. D. II. 51. *natura oculos fecit lubricos et mobiles*) adeoque lascivi, molles, putres, ὄμματα ὑγρὰ, βλέμμα ταχερὸν καὶ μαλακὸν (ut Philetaerus apud Athen. XIII. 1. p. 559.) *Oculorum mobilem petulantiam* vocat Petron. c. 126. et *lascivos ac mobiles* oculos συνωνύμως ponit Quinctilian. Inst. Or. XI. 3. 76. Qua eadem ra-

tione Venus ἑλικοβλεφάρη, ἑλικῶπις Graecis audit. Musae. 101. λοξὰ δ' ὀπιπτεύων δολερὰς ἐλέλιξεν ὀπωπὰς νεύμασιν ἀφθόγγοισι παραπλάζων φρένα κούρης. Sic vero praeclare invicem sibi respondent protervitas, mores puellae lepidi, qui delicias amatori faciunt, et, qui eas prodit, vultus lubricus. — *adspici* graeca elegantia abundare, vix est ut moneam. Sic *niveus videri* IV. 2. 59. — *nimium* praeclare amoris inde excitati vehementiam innuit.

v. 9 *sqq.* Quum veteres omnem perturbatiotem mentis statum ad Deos auctores referrent, hoc prisca simplicitate sic eloquebantur, ut ipsos Deos pectus, animi sedem, intrare, vique sua per illud didita, illud premere, urgere dicerent. De Amore Tibull. II. 1. 79. *Ah miseri quos hic graviter Deus urget!* quem locum ne aliter interpreteris, vetat imitatio Stat. Silv. I. 2. 82. de eodem Deo Stellae pectus obsidente; *testis ego attonito, quantum me nocte dieque urgentem ferat, haud ulli vehementior unquam incubui.* cf. Mosch. III. 17, Utque hunc amoris furorem non per momenta aliquot, tanquam Bacchi aut Apollinis, durantem, sed continuum eum exprimerent, exornarunt hanc imaginem sic, ut Venerem et Amorem in pectus immigrasse novamque ibi sedem posuisse fingerent. Propert. II. 9. 17. *Quid tibi jucundum siccis habitare medullis*, et sic saepius. Jam expende orationis vim atque ornatum. Pedestris structura erat: *Venus*, deserta, relicta Cypro, *tota in me ruit*, cum vi, pro, toto numine suo me implevit, totum me occupavit. Eadem ἐνέργεια Eurip. Hippol. 1274. Ἔρως, ᾧ μαινομένᾳ κραδίᾳ πτανὸς ἐφορμάσει. *Tota*, ἀφύω μολοῦσα, ut Incertus apud Stob. Grot. p. 127. Proxime ad sensum ac verba Ach. Tat. I. . . ὅλος γάρ μοι προσέπεσεν Ἔρως. Sed jam Eurip. Hippol. 443. Κύπρις γὰρ οὐ φορητὸν, ἢν πολλὴ ῥυῇ. et Med. 627. Ἔρωτες ὑπὲρ μὲν ἄγαν ἐλθόντες — εἰ δ' ἅλις ἔλθοι Κύπρις. οὐκ ἄλλα θεὸς εὔχαρις οὕτω, de moderato et immoderato amore. Aristaenet. Ep. II. 5. καὶ μέχρι του ἥπατος διελήλυθεν εἰσρυεις. Ἔρως λάβρον ἐπαιγίζων Paull. Silent. XXX. (Anal Br. III. 80.) Omnino totum hunc locum e graeco exemplo expressum esse et ipsa oratio facile arguit, et vero fidem facit fragmentum Alcmanis apud Eustath. ad Homer. p. 305. C. et apud Steph. Poett. Lyrr. p. 628. Κύπρον ἱμερτὰν λιποῖσα καὶ Πάφον περιῤῥύταν: unde Horatii, *Cyprum deseruit*, quod vel omnino ornatus caussa additum, vel ut amoris perseverantiam declaret poeta. Eadem suavitate Gratias τὸν Ὀρχομενὸν ἀπολι-

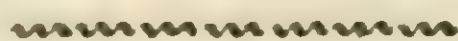
πουσας pueri genis insidere ait Alciphr. III. 1. Amor ineptum me facit gravioribus rebus canendis. — *nec patitur* praeclare de Dea inhabitante, et amatorem ad arbitrium fingente. — *dicere* me, canere aliquid gravioris argumenti. Pro hoc, speciali idea, materiam carminis ponit Parthos ac Scythas debellatos. v. ad I. 12. 53. adde III. 8. 23. Ad sententiam Ovid. ex P. III. 3. 31. — 11. *animosum*, fortem *versis equis*, retro missis in fuga telis, res nota. cf. II. 13. 17. Virg. Ge. III. 31. *Fidentemque fuga Parthum* et inde Claudian. de IV. Cons. Honor. 531. *refugo quae fit fiducia Partho*. Propert. IV. 3. 66. *Subdolus et versis increpat arcus equis*. — 12. *quae nihil attinent, quae nihil adtingunt ad rem*, ut plenius Plaut. Merc. Prol. 32. quae aliena ab amore meo existimo, quae ego nunc non curo, ut *cetera*, τὰ ἄλλα I. 9. 9. Minus apte comparant Anacr. 36. 3. τί δέ μοι λόγων τοσούτων. τῶν μηδὲν ὠφελούντων;

v. 13 — 16. Multum suavitatis habet subita ad Venerem conversio. Poeta, vehementissimi amoris aestu cruciatus, eique amplius tolerando impar, a Venere, a qua iste primum excitatus fuerat, ejusdem remedia quaerit, utque cruciatus suos levet atque mitiget, eam precatur. Ad amoris δεινότητα declarandam egregie comparatum hoc, quod illico aram exstrui, et sacrificium fieri jubet; tum ipse orationis vigor miserum amantem facile prodit. Similis color III. 26. 6. *Hic, hic ponite lucida funalia* cet. — *Ponite cespitem*, exstruite, erigite aram e cespite *vivo*, viridi. Ara cespititia erat haud dubie ex antiquissimis. v. Theocr. XXVI. 3 — 5. servata ideo cum verbenis (Ovid. Fast. 343.) in quibusdam sacris ob religiosi hujus ritus vetustatem. cf. III. 8. 4. *glebam virentem* vocat Juvenal. XII. 85. cf. Virgil. Aen. XII. 119. et Intpp. ad Apulei. Met. VII. p. 465. et Oudend. *Verbenas ponite*, arae imponite, seu omnino adferte. Nam verbum proprie ad cespitem spectat, ejusque vis reliquis adcommodari debet, nota ratione. *Verbenas* et *tura* in Veneris sacris memorat etiam Virgil. Ecl. VIII. 65. et inde Calpurn. XI. 63. — 15. *cum patera*, et pateram *meri* ponite, paratam habete ad libationem faciendam, seu potius, merum arae e patera infundite. Specialibus omnino ideis poeta expressit, quod generalius erat, sacrum Veneri parate. — *bimi*, quae aetas vinum usui jam satis aptum reddiderat. v. I. 8. 7. et ad libationem faciendam opus erat vino novo. v. I. 31. 2. — 16. Vulgari ratione sequi debebat: ut pla-

cem Deam, eam mihi propitiam reddam, s. ad sensum poetae, ut amorem minus gravem, vehementem experiar; sed Horatius haec tanquam vates eloquitur, preces suas ratas fore certo persuasus. — *lenior veniet*, Venus lenior erit, placabitur. *Venire* pro tenui *esse* satis frequentatum poetis. Seneca Hippol. 437. *beatis mitior rebus veni.* Juvenal. VII. 29. *Ut dignus venias hederis* cet. et passim. Atque sic recte satis haec procedere videtur hujus loci explicandi ratio. Nescio tamen, annon poeta potius voluerit, *Venus* lenior, h. moderatior *veniet* in me, non tota in me ruet: quod ad totam carminis oeconomiam multo aptius videtur. Ita fere Eurip. Med. 630. εἰ δ' ἅλις ἔλθοι (si modica, lenis veniat) Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς εὔχαρις οὕτω. Idem in Aelo fr. X. Τῇ δ' Ἀφροδίτῃ πόλλ' ἔνεστι ποικίλα· τέρπει τε γὰρ μάλιστα καί λυπεῖ βροτούς· τύχοιμι δ' αὐτῆς, ἡνίκ' ἐστιν εὐμενής, *lenem eam experiri velim.* — *mactata hostia* vel proprie; nam et hostias Veneri mactatas esse, etsi ara sanguine adspergi nefas erat, satis constat; vel est pro generali, ubi sacrum fecero, sacrificio peracto; hocque malim propter verbenas, tura et merum, quibus curari vult istud sacrum, expressis verbis adposita. Mire admodum Erasmus h. l. sic explicat: Glycera ad me veniet lenior, mansuetior, mactata hostia.

ARGUMENTUM XX.

Quo tempore, quave potissimum occasione hoc odarion scriptum sit, etsi ex ipso vix commode elicias; magnam tamen veri speciem habet quorumdam opinio, Maecenatem, quum in Apuliam profecturus esset, Horatio significasse, se in ejus villa Sabina deversurum existimantium. De profectione Maecenatis certe in Apuliam mentio fit in Divaei cod. teste Cruq. Horatius ei respondet hac

schedula poetica, gratissimum sibi fore talem hospitem, sed aequi bonique illum facturum vinum id, cujus adponendi sibi copia sit. — In tam tenui argumento mirari licet artificium poetae, quo illud nobilitaverit. Sive enim sententias, sive conversionis exquisitam urbanitatem, sive denique eloquutionis ornatum expendas, elegantiam ejus, atque ingenii vim et ubertatem facile agnoscas.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1. *sqq.* Hospitium frugale, quo Maecenatem excepturus sit Horatius, statim ab initio declarat, in eo tamen libenter illum acquieturum confidit. *Vile*, vulgare, non optimae notae vinum, quale ager meus *Sabinus* producit. Sabinum vinum, etsi per se deterioris notae (*crudum austerum*que vocat Plin. H. N. XIV. 2. et e vinis Italicis κουφότερον Athen. I. p. 27. adde Ep. I. 13.) magis tamen, si cum Caecubo et Falerno, quae Maecenas solebat bibere, comparetur, vile hic dictum videri debet. — *potabis* apud me *modicis cantharis*, quod doctius est pro vulgari, modice, quantum mihi pro modica mea facultate adponere licet, (plane ut Ep. I. 5. 2. nisi *modica coenare times olus omne patella*) non, ut plurimi Intpp., quia non erit ad gustum tuum, quo ipso, dum Horatium a nimiae frugalitatis nota liberare student, Maecenatem nimis fastidiosum ac delicatum faciunt, plane immemores, quod poetae et inprimis Horatius sibi in paupertate sua cum maxime placeant. Sic III. 16. 34. *quanquam — nec Laestrygonia Bacchus in amphora languescit mihi.* cf. II. 16. 37. et II. 18. 10. Sensus igitur est: Equidem non pretiosa aut fastidiosa copia tibi vina adponam, sed Sabinum meum, vile quidem ac tenue, si cum tuis compares, neque hoc ipsum satis larga copia, pro agelli mei tenuitate: *quod* tamen pretium habet ex eo, quod *ego ipse* illud condiderim, idque tum, quum tibi (en subtilissimam sententiae inflexionem) in theatro adplauderetur, ad memoriam istius plausus conservandam. *Cantharus* est vas ansatum, in conviviis apud Romanos adhiberi solitum. — 2. In vasis fictilibus vina apud Romanos condita fuisse, satis notum est. In usu erant

maxime graeca, a graeco artifice facta; nam cum in ipsa Graecia mult s locis, tum in Campaniae graecis civitatibus nonnullis, maxime Cumis, eximia ejusmodi vasa facta: qualia hodie supersunt vasorum Etruscorum nomine insignia. Cum in iis nonnisi nobiliora vina conderentur, eadem mox vilioribus, ut haec ex illis aliquid traherent suavitatis, implere solebant. Qua ejusmodi graeca testa sorte usus fuerat Horatius, ut Sabino suo generosi quid conciliaret. Ita jam Schol. — 3. *conditum levi*, docte pro, condidi et oblevi sc. pice vel cera, quibus cortex illinebatur. v. Colum. XII. 18. Plin. XIV. 21. — *datus . . . . plausus*, eo die, quo populus Romanus te theatrum Pompeji ingressum plausu excepisset. Quo sane Maecenati nil blandius dici, aut major vino accedere poterat commendatio. Anxie quaerunt Intpp. quando hoc factum sit. Ex l. II. 17. 25. patet, Maecenati hoc obtigisse, quum a gravi periculo liberatus in theatro primum in conspectum populi venisset. Potest et alio tempore atque iteratis vicibus Maecenati, apud populum gratioso, hoc accidisse. Omnino in talibus nolim quemquam morari. Nam si vel maxime hoc exploratum habeas, nihil amplius inde efficias, quam ut vini illius aetatem certius computare possis. Theatrum vero Pompeji hic intelligi debere, docet v. 7. nam illud erat juxta Tiberim, Vaticano monti oppositum.

v. 5 — 8. Vim et ornatum horum vv. facile observes. Inprimis illud poetae artificium mirari licet, quo quasi aliud agens Maecenati satis urbane blanditur. Placebat sibi Maecenas populari *Equitis* adpellatione; idem tamen originem suam, quam ab Hetruscorum Lucumonibus deducebat (v. ad I. 1.) magni faciebat, ejusque adeo mentionem fieri gaudebat. Sic utrumque conjunxit Propert. III. 9. 1 sq. *Maecenas, eques, Hetrusco de sanguine regum, intra fortunam qui cupis esse tuam.* Jam, quae poeta ornatui lyrico dedisse primo intuitu videre potest, nimirum, ut Tiberis ripae et mons Vaticanus plausu isto resonuerint, ea et ad universi populi plausum declarandum, simulque, ut Maecenatis originem attingeret, mira arte adtexuit. — *Care*, valde adposito epitheto, cum plausus iste amorem totius populi in eum prodidisset. Tiberim docte et exquisite indigitat per *flumen paternum*, ab Etruria, unde Maecenas originem ducebat, descendens. — 6. *jocosa imago*, Echo, v. ad I. 12. 4. *Vaticani montis*, a Vaticano monte veniens. — *redderet laudes*, do-

cte, pro, plausum in honorem tuum datum repeteret, geminaret *Tibi* suaviter, quasi Tiberis et Vaticanus mons populi plausibus sese adjungere cuperent.

v. 9 *sqq.* Tuum est, generosa vina bibere; meae sane res non tam lautae sunt, ut talia in meis horreis recondita servem. In utroque membro vinorum praestantiorum adponit genera, *Caecubum*, *Calenum*, *Falernum*, et *Formianum*. — *Tu bibes*, non apud me, ut ea tecum adferas, sed *bibas licet*, familiari poetae forma (ut I. 6. 1. I. 7. 1. pro, reposita, parata habes vina ista, quae bibas, ego non item. Observa ornatum e variata oratione. *Caecubam* et *Calenam uvam*, vinum Caecubum et Calenum: tum pro Calena uva, *uvam praelo Caleno domitam*, h. pressam, subactam, docta epithetorum permutatione, fere uti I. 31. 9. *Premant Calena falce, quibus dedit fortuna, vitem.* Pro Falerno sunt *Falernae vites*, et Formianum designatur a *collibus*, in quibus provenit. Jam proprie *vinum* in poculis *temperatur*, h. aqua admixta diluitur ac praeparatur, tum *pocula temperantur* vino infuso, et pro hoc, exquisitiore forma, *vites* et *colles pocula temperant*, dum vina praebent in iis temperanda, iis infundenda.

ARGUMENTUM XXI.

Hymnus haud dubie hoc carmen est in Apollinem et Dianam: sed variis super eo modis viri docti in errorem inducti sunt. Primum religioso illud usui destinatum fuisse contendunt, cantandum a choro puerorum ac puellarum; quales choros in multis veterum sacris usitatos fuisse nota res est. Sed inprimis Apollini et Dianae tales hymni saepius decantati: v. ad Carm. Sec. Igitur post Acronem multi nostrum carmen ad ludos seculares trahunt; et Sanadonus illud carmi-

nis secularis partem facit; alii denique ad ludos Apollinares referunt. Sed sunt haec omnia arbitraria, neque satis idoneis argumentis substructa; et posset, si res ita posceret, Phoebi et Dianae quocunque festo cantata ode a pueris puellisque videri. Enimvero nihil omnino est, quod nos in publico eam sacro decantatam esse credere cogat: imo complura sunt, quae hanc opinionem nobis dissuadeant. Qui enim carmen nostrum, Hamelio et Sanadono auctoribus, pro amoebaeo habent, h. quod pueri et puellae alternis cecinerint, hi lusum indulgere ingenio suo potius, quam rectam vel antiquitatis scientiam vel hujus ipsius odes rationem sequi videntur. Neque enim in universum ostendi ullo pacto potest, alternis quidem decantatos tales hymnos fuisse a puellis et pueris, neque, si vel maxime ostendi id posset, ad nostrum certe hymnum satis congrueret. Dum enim pueris versum primum, alterum puellis, vv. 3. et 4. utrique choro, vv. 5 — 8. pueris, vv. 9 — 12. puellis attribuunt, tum verba haec (ita enim emendant: v. Obss.) b e l l u m l a c r i m o s u m, pueris, h i c m. f. p e s t e m q u e, puellis, et quae sequuntur, choro iterum universo: in hoc, quod prorsus arbitrarie ponunt, non vident, quam parum convenienter pueri re vera Dianam, puellae Apollinem canant. Quod enim ajunt, formam esse odes hanc, ut excitent se invicem et invitent pueri ac puellae ad venerandum numen suum, id vero novum ludibrium ac nugamentum est. Neque profecto, quod haud leve est, in hac ratione et constitutione carminis ullo modo v. 16. pueri canere poterant m o t u s, quidquid contra dicant. v. Obss. ad v. 13. et 16.

Omnia si recte expendantur, hymnum hunc privatim ab Horatio scriptum putemus, quo festum Apollinis et Dianae diem aliquem celebraret, aut ei praeluderet. Jam hoc ita instituit, ut per imaginem poëticam quidem, personam sumat choragi (v. Argum. ad IV. 6.) puerorumque ac puellarum chorum, in illo sacro consuetos ac solennes cantus editurum, ad munus rite conficiendum atque explendum exhortetur. Qua ratione quid tandem vel expeditius et commodius vel doctius ac gravius esse possit? Tempus, quo factum esset hoc carmen, dum constituere conati sunt viri docti, facile delati sunt eo, ut a. U. DCCXXXI. quum fame ac pestilentia Roma laboraret, (Dio LIII. 33. LIV. 1.) illud putarent factum esse ad Apollinem et Dianam, cum custodes et conservatores populi Romani, tum omnino numina averrunca et salutaria: verum Dii averrunci omni tempore orari et poterant, et solebant, mala ut averterent, licet haec jam nunc nulla essent. Sic, ut unico exemplo defungar, idem est exitus H. in Dianam apud Orph. XXX. 13. sqq. eodem orationis colore: Ἐλθὲ θεὰ σώτειρα — εὐάντητος, ἄγουσα καλοὺς καρποὺς ἀπὸ γαίης, εἰρήνην τ᾽ ἐρατὴν, καλλιπλόκαμόν θ᾽ Ὑγίειαν· πέμποις δ᾽ εἰς ὀρέων κεφαλὰς νούσους τε καὶ ἄλγη. *adde Sophocl. Oedip. Tyr.* 161. 62. *et Theogn. v.* 13.

Adnotationes.

v. 1. *sqq. Tenerae* aetate, quas Catullus eodem in argumento vocat *integras* XXXIV. 2. 3. florentes aetate, ut in Terentiano (Andr. I. 1. 45.) *egregia forma atque aetate integra.* In Catullo tamen de castitate fere accipiunt. cf. IV. 1. 26. — *dicite*, canite, ὑμνεῖτε, solenni v. cf. I. 12. 13. et 25. — 2. *Cynthium,*

Apollinem, a Cyntho Deli monte sic dictum. — *intonsum* ἀκερσεκόμην, ad perpetuam ejus juventutem designandam. Apoll. Rh. II. 708. αἰεί τοι, ἄναξ, ἄτμητοι ἔθειραι, αἰὲν ἀδήλητοι. Tibull. I. 4. 36. *Solis aeterna est Phoebo Bacchoque juventas, nam decet intonsus crinis utrumque deum.* cf. V. 15. 9. Erant vero Apollo et Diana Dii πάρεδροι, σύνναοι, ideoque in hymnis una invocari solebant. v. Aeschyl. Ἑ. ἐ. Θ. 145 — 150. Sophocl. Oed. Col. 1091, et Trachin. 208 sqq. — 3. Quum in Hymnis Deorum laudes etiam ab eorum claro ortu repeterent, magnum sane nomen Latona in hymnis in Apollinem et Dianam habuerit oportet. Homer. H. in Dian. 19. ὑμνεῦσι Λητῶ καλλίσφυρον, ὡς τέκε παῖδας, et H. in Apoll. 14. χαῖρε μάκαιρ' ὦ Λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα. et sic passim. Hinc et Latonae preces fiunt apud Ovid. Met. VI. 160. *date Latonae, Latonigenisque duobus cum prece tura pia.* cf. Macrob. I. 17. — *penitus*, κηρόθι, maxime *dilectam*, carissimam; quod Apollinis et Dianae dignitatem auget. — *supremo Jovi*, ὑψίστῳ Διΐ, Homerico epitheto. v. ad I. 12.

v. 5 sqq. Ad Puellas choragus sese convertit. In sequentibus poeta Hymnorum veterum epice tractatorum, quales fere sunt Homeri et Callimachi, in quibus studia Deorum, artes, res gestae, loca ipsis sacra commemorantur, rationem sequitur, loca, quae utrique consecrata essent, recensendo. Quo ipso Deos sibi benevolos reddi putabant. Callim. H. Del. 9. 10. Δήλῳ νῦν οἴμης ἀποδάσσομαι, ὡς ἂν Ἀπόλλων Κύνθιος αἰνήσῃ με φίλης ἀλέγοντα τιθήνης. Jam haec, quae Diis sacra sunt, loca iidem dicuntur frequentare, in iis lubenter versari, ea amare (IV. 12. 11. *Deum, cui nigri colles Arcadiae placent.* Callim. H. in Dian. 188. τίς δέ νύ τοι νήσων, ποῖον δ' ὄρος εὔαδε πλεῖστον;). Hinc poeta inducit *laetam* sc. Dianam, χαίρουσαν, τερπομένην, amantem fluvios ac montes. Dianam intelligendam esse, orationis ipse contextus docet, neque durior haec ellipsis videri debet, cum in Hymnis priscis praedicata nude subjici soleant, et in Orphicis saepius ne nomen quidem praemittatur. Fluvios Dianae sacros fuisse declarat etiam Catulli locus XXXIV. 9. quem, etiam propter seqq. hic adponam: *Montium domina ut fores, silvarumque virentium, saltuumque reconditorum, amniumque sonantum.* Laudant et Pindari Pyth. II. 12. sed ποταμία ibi adpellatur propter templum ad fontem Arethusam. Eidem, Deae quippe ἀγροτέρῃ, montes, inprimis saltuosos, consecratos fuisse, in vulgus notum est.

Callim. H. in Dian. 18. Δὸς δέ μοι οὔρεα πάντα. Infra III. 22. 1. *Montium custos nemorumque Virgo.* Ex montibus, Dianae gratis, memorantur *Algidus*, prope Romam, in vis Appia. Carm. sec. 69. *quaeque Aventinum tenet Algidumque. Erymanthus*, Arcadiae mons, ubi inprimis haec Dea venari solebat. Homer. Od. ζ. 103. *Taygetum* nominat Callim. H. in eand. 188. *Cragus* Lyciae mons. Jam ornatum et copiam poetae observent tirones in his vv. — *Coma*, frondibus *nemorum*, nemoribus. — 6. *quaecunque*, quae *prominet*, est, exstat in vertice *Algidi.* — *gelido*, propter umbras arborum. Sic *Haemus gelidus* I. 12. 5. — 7. *nigris* s. densis, umbrosis. Offendit viros doctos, quod poeta dicat, *nemorum comam prominere in silvis*, et tautologiam vix ferendam in his agnoscunt. Sed rem facillimo negotio expedias, si ad v. *prominet* diligentius attendas. Dianam enim non simpliciter montibus, sed summis eorum jugis maxime delectari poeta ait. Jam vertices montium indigitavit per *comam nemorum*, s. nemus, *quod* in montibus *prominet.* Nemus vero partem silvae constituere tralatitium est. Ovid. Met. I. 568. *Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit silva.* Eadem orationis copia atque ornatu Virg. Aen. I. 164. *tum silvis scena coruscis desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.* Montes adeo ipsi sunt saltuosi, silvis consiti, quarum partes, ut ea h. l. quae est in montis vertice, nemora efficiunt. Imposuit igitur hic viris doctis ornatus paullo exquisitior, quum simplicior enuntiatio fuisset, Dianam nemorosis montium saltuosorum verticibus gaudere. Cum dilectu vero posuit τὰ ἄκρα montium, utpote venationi aptissima. Homer. H. in Dian. 4. ἣ κατ' ὄρη σκιόεντα, καὶ ἄκριας ἠνεμοέσσας ἄγρῃ τερπομένη παγχρύσεα τόξα τιταίνει.

v. 9 — 12. Jam pueros ad laudes Apollinis canendas excitat choragus. *Totidem laudibus tollite*, vos invicem, pariter ac puellae Dianam, laudibus extollite, celebrate. — *Tempe*, inter Olympum et Ossam sita, Musarum sedem (Catull. LXIV. 286 sqq.) quibus Apollo praeest. Alii: quod Tempe lauro, Apollini sacra, consita fuerint. Alii denique, quod Apollo, Pythone serpente occiso, ut expiaretur, ibi commoratus esset v. Aelian. III. 1. — 10. *Natalem Delon Apollinis*, Δῆλον, Ἀπόλλωνος κουροτρόφον Callim. H. Del. 2. et v. 4. Δῆλος δ' ἐθέλει τὰ πρῶτα φέρεσθαι ἐκ Μουσέων, ὅτι Φοῖβον ἀοιδάων μεδέοντα λοῦσέ τε καὶ σπείρωσε. res nota. *Natalem silvam* vocat III. 4. 63. v. Homer. H. Apoll.

16. cujus diversam ab aliis narrationem, qua Diana in Ortygia, Apollo vero in Delo editus sit, poetam hic secutum nescio qua ratione inducti intpp. contendunt. Nam de natali Dianae solo nulla in hoc carmine fit mentio. — *mares*, pueri, ut Sophocl. Trachin. 210. in Hymno in eosdem: ἐν δὲ κοινὸς ἀρσένων ἴτω κλαγγά. — 11. Celebrate Apollinem τὸν εὐφαρέτραν Sophocl. l. l. Pro eo ornate: *humerum* Apollinis *insignem*, decorum, ornatum *pharetra*, pharetram gerentem, et *lyram*, ei adclinatam, uti fere in monumentis occurrit. — *fraterna*, a Mercurio fratre ei tradita. v. ad I. 10. 6. Solennis vero adtributorum, quae Diis propria sunt, in eorundem hymnis mentio. De pharetra et lyra Apollinis, ejusdem hymnis a poetis intexi solitis Callim. H. Apoll. 19. εὐφημεῖ καὶ πόντος, ὅτε κλείουσιν ἀοιδοὶ ἢ κίθαριν ἢ τόξα, Λυκωρέος ἔντεα Φοίβου. Ceterum Bentl. verba ita jungit: *insignem* Apollinem quoad *humerum pharetra et lyra;* quae paullo durior est ratio.

v. 13 *sqq.* Sequuntur preces, praeclara inflexione. Pedestris oratio postulabat *Hi*, ut ad utrumque referatur: sed poeta Apollinem solum invocat, ut mala a populo Romano propulset: in quo non haerendum. Porro vulgaris enuntiatio sententiae erat haec: Efflagitate, pueri, precibus, et bellum cet. in Persas agat. Sed hoc tanquam vates eloquitur. — *bellum lacrimosum*, funestum, exitiosum, πολύδακρυν Ἄρηα, πόλεμον δακρυόεντα, ut saepius. v. ad I. 8. 14. Bellum, famem, et pestem universe ponit poeta pro malis, quae populum adterant ac pessumdent. Hos avertit Apollo, tanquam tutelare Romanorum numen, θεὸς ἀλεξίκακος, ἀποτροπαῖος. — *aget a populo in Persas*, docta brevitate pro, arcebit a populo Romano, et convertet, immittet in Persas. *Persis* s. Parthis et *Britannis* mala ista imprecatur, tanquam Romani nominis hostibus: solenni et antiquorum hominum feritati more consentaneo. Sic III. 27. 21. *Hostium uxores puerique caecos sentiant motus orientis Austri.* Virg. Ge. III. 513. *Dii meliora piis, errorem que hostibus illum;* ubi v. Heyn. Forte tamen Britannos commemorat, tanquam *orbis ultimos* (I. 35. 29.) s. remotissimos, ut adeo mala ista longissime a populo Romano abesse cupiat. — *principe Caesare*, regnante Augusto, nam propter hunc solum, Diis carissimum, preces has ratas fore confidit poeta.

ARGUMENTUM XXII.

Ex priscorum hominum opinione poetae in singulari Deorum tutela erant, quoniam non essent ἐναγεῖς, nullum sibi contraherent ἄγος, quod vocabulum quum antiquissimo sermone culpam caedis proprie designasset, mox ad bella inprimis civilia (v. ad I. 2.) denique ad omnem vel violentiam vel fraudem, qua noceretur aliis, translatum est. Quibus omnibus piaculis quum vacui essent poetae, neque essent aut homicidae, aut bellicosi, aut violenti, aut perjuri, aut avari denique, neque quemquam laederent, dum nugis tantummodo suis deditì ac paupertate sua contenti agerent: hinc innocentes homines ac Diis inprimis cari putati sunt. v. 1. 17. 13. et cf. IV. 3. pr. Jam Horatius magnum vitae periculum feliciter effugerat; ita facile antiquae, quam diximus, opinionis acrior, ut fit, ac vividior animum poetae sensus tangebat. Igitur hinc oden orditur: vir innocens, id est, vates, illa innocentia sua ubique tutus est: vv. 1 — 8. Tum periculum, quod evasit, narrat atque auget, vv. 9 — 16. Denique ubivis terrarum tutum se sua integritate, eaque fretum tranquillo animo fore profitetur, idque divine eloquitur vv. 17 — 24. Adparet perperam facere, qui hodie innocentiae atque integritati, hoc in carmine laudatae notionem generosiorem, ex puriore morum doctrina ductam, supponant. Sed habemus ex re vulgari enatum divinum carmen, cujus virtutes primariae sunt venustas et elegantia summa, placidum usque ad finem ac dulce pathos (vividius ta-

men paullo a v. 17.) eloquutionis ornatus cum exquisitissimus, tum, in exitu maxime, suavissimus, denique versuum structura suavissima. — Fuscus Aristius, ad quem carmen scriptum est, erat grammaticus et rhetor non contemnendus, familiarissimus atque amicissimus Horatii, jocosus idem et facetus homo. v. Epist. I. 10. pr. Serm. I. 9. 61. Ceterum cum argumento quidem nostri carminis comparetur III. 4. 9 — 36.

Adnotationes.

v. sqq. Integer vitae, vir vitae integrae, animi integri, non contaminati, innocens; graeca forma, ut Serm. II. 3. 220. *integer animi.* Tacit. Ann. I. 69. *ingens animi femina*, h. animi ingentis f. Virg. Aen. II. 61. *fidens animi*, et sic sexcenties. v. Lamb. Qua eadem forma, quod declarative subjicitur, *purus sceleris*, a scelere, καθαρὸς ἄγους, ἁγνὸς τῆς ἄτης, scelere non pollutus. v. Argum. — 2. tutus est ipsa innocentia sua, *non eget*, quibus se tueatur, armis, illa satis munitus. Posteriora exornavit atque amplificavit poeta, ut transitum paret ad id, quod sibi ipsi accidisset. Sensus adeo est: Homo innocens, quem ideo Dii tuentur, ubique tutus est, si vel per desertissima et feris quam maxime infestata loca iter faciat: non opus habet, ut armis ferarum incursum a se propulset. Periculum a feris timendum posuit omnino pro quovis periculo poeta; sed hoc cum delectu, quoniam ipse tale effugerat. Memorat adeo illas fere regiones, quae propter ferarum, ibi degentium frequentiam satis tuto adiri nequeunt. Nam ut haec simul, quae ab incolis earum, etsi et ipsis ferissimis, timenda sint pericula, hic cum quibusdam intelligantur, haec sane tota carminis excludit ratio atque indoles. — *Mauris jaculis* docte pro Mauretanicis, non quod Mauri optimi jaculatores fuerint, sed quod Mauretanica regio serpentum aliarumque ferarum frequentia quam maxime infestetur, ibique adeo sine jaculis vix tuto iter facere liceat. Scilicet vulgaris ratio ferebat: non eget, tanquam Maurus, si in Mauretania versetur, jaculis. Atque sic bene respondet τῷ *Syrtes* v. 5. — *pharetra gravida*,

gravi, plena, referta (ut equus Trojanus ἐγκύμων τεύχεσιν, quanquam magis proprie, audit Eurip. Troad. 11.) *sagittis venenatis*, simpliciter pro, sagittis.

v. 5 — 8. Extremam Africae oram, tanquam ferociorum animalium, leonum, tigrium cet. proventu feracissimam (θηριώδη ideo simpliciter dictam Herodoto II. 32.) regionem declarat poeta per *Syrtes*, ejusdem litori praetentas. Erant eae vada arenosa, et quia situm variabant, periculosissima. v. Lucan. IX. 431. Propert. II. 7. 71. *Gaetulas Syrtes* pro extrema Africa dixit etiam II. 20. 15. et Virgil. Aen. IV. 41. V. 51. — *aestuosas* solis fervore: qua eadem ratione Claudian. de Cons. Stil. III. 275. *Syrtes anhelas*, et in Ruf. II. 241. *incensas Libyae arenas* vocat. *Aestuosam Calabriam* habes I. 31. 5. — 6. Sive iter faciat per deserta Scythiae loca. Declarat ea poeta per *Caucasum* montem inter Caspium et mare Nigrum situm. — *Inhospitalem*, ἄβατον, ἀπάνθρωπον, ἄξενον, (quae sunt Aeschyli Prom. 19. de hac regione epitheta) propter immanes solitudines ac feras in iis commorantes. Nam incolarum feritas a poetae consilio prorsus aliena est. Errant, qui ab Horatio hanc vocem confictam existimant, quam Varro de eadem regione jam adhibuerit, uti patet e fr. apud Non. v. *Vastitas: mortalis nemo exaudit, sed late incolens Scytharum inhospitalis campis vastitas.* cf. V. 1. 12. Senec. Med. 43. Tigribus Caspiam maxime infestari patet ex Virg. Aen. IV. 367. Sil. IV. 333. Senec. Herc. Oet. 145. *fera tigribus Caspia.* — 7. *vel* per ea *loca*, quae *lambit*, alluit, praeterfluit H. Avien. Descr. O. 495. *Tibris — Romanosque lares lapsu praelambit alumno.* et v. 1077. *Laodice glauci praelambitur aequoris unda.* Alias est *rodere* (ὑποξύειν) Lucret. V. 257. *ripas radentia flumina rodunt.* Infra I. 31. 7. *rura, quae Liris quieta mordet aqua*, ubi videt Not. — *Hydaspes*, Indiae fluvius *fabulosus*, propter miras narrationes, quae de eo et de tota India tradebantur, de immanibus ejus belluis, monstris cet. Sic Martial. IX. 46. 3. Atlantem declarat per *Prometheas rupes* et *fabulam montis*, quem eadem de causa Plin. H. N. V. 1. *fabulosissimum Africae montem* vocat. Seneca Ep. XCIV. *nec me Charybdis et Scylla, et fabulosum istud fretum deterrere potuisset.* Est igitur delectus in hoc epitheto.

v. 9. — 12. Hoc meo ipsius exemplo edoctus sum; *namque* Sed illud omittit, lyrica brevitate, quam et in ipsa narratione

tenuit. Plenior enim oratio erat: Lupus mihi paullo longius evaganti obviam venit, meque, etsi inermem, fugit. — *Silva Sabina*, quae adjacebat villae suae Sabinae, ad eamque pertinebat. *Paullum silvae* vocat Serm. II. 6. 3. et *silvam jugerum paucorum* III. 16. 29. — *dum Lalagen meam*, mihi amatam, amores meos *canto*. Praeclare hoc adjectum ad declarandum otiosum ejus animum, nullo instantis periculi metu perturbatum. Disertius hoc eloquitur v. seq. — *ultra terminum*, paullo longius: nihil amplius. Suaviter hoc adjectum: nam dum Lalagen canit, Lalagen unice cogitat, non advertit se longius, ac ultra, quam tuto licebat, in silva progressum. — *curis expeditis* potest esse; animo ab omni cura vacuo, utpote in Lalages amore unice defixo, adeoque tranquillo, otioso. Potest et esse, animo ab omni timore libero, nihil periculi a feris metuente, securo. Hoc tamen paullo subtilius. Docte vero *curis expeditis* sc. animo, pro animo curis expedito. Eadem exquisitiore loquendi forma Catull. XXXI. 7. *O quid solutis est beatius curis.* Proprie enim animus expediri curis dicitur; nam, dum detinetur aliqua re, nimia alicujus rei cogitatione occupatus est, ea is *impediri* dicitur. Hinc de gravioribus adfectibus, qui omnes animi cogitationes in se convertunt, eumque quasi vinctum tenent, quo minus aliis cogitationibus vacare possit, veluti de amore V. 11. 25. de metu III. 24. 7. et aliis usurpatur. Terent. Andr. I. 5. 26. *Tot me impediunt curae, quae meum animum diverse trahunt.* adde Cic. pro Cel. 45. Hinc animus, curis vacuus, istis *solutus* (Catull. l. l.) *expeditus* (Terent. Phorm. V. 3. 4.) et pro hoc exquisitius ipsae curae solutae, expeditae dicuntur. — *fugit* etsi *inermem*, nam hoc ipsum mirationem faciebat.

v. 13 — 16. Quo majus, quod sibi imminuerat periculum adpareat, lupum, sibi visum, tanta ait fuisse magnitudine ac ferocitate, qua omnia vel maxime terribilia ubivis terrarum animalia facile superaret. Suaviter et ex timoris natura. Vulgaris nexus erat: Lupus me fugit, portentum, quale cet. — *Portentum*, *πέλωρον*, de animali inusitatae magnitudinis vel feritatis. *ἄγριον τέρας* Eurip. Hippol. 1214. *Cresia prodigia* de tauro Cretico Virgil. Aen. VIII. 295. et inde Claudian. de laud. Stilic. III. 345. *Tum virides pardos, et cetera colligit Austri prodigia.* Eadem *monstra* vocat ib. v. 274. v. ad I. 3. 18. IV. 4. 63. — *quale* vix ullibi terrarum invenias. Pro hoc cum delectu regiones ponit, fe-

ris abundantes. — *Daunias* sc. γῆ, Daunia, Apulia, a Dauno rege sic dicta. cf. IV. 14. 26. Ovid. Fast. IV. 76. Silius IV. 556. v. Verheyk ad Anton. Lib. p. 203. — *militaris*, ferox, bellicosa. v. III. 5. 9. — *alit* τρέφει, habet, ut saepissime. — *latis aesculetis*, in profundis saltubus. Quaerunt Intpp. an in Apulia lupi sint; sed extenuatur ac perit totius loci virtus, si poetam Sabinum suum lupum reliquis aliarum regionum ferocitate praecellentem innuisse existimes: imo nuspiam animal reperiri ait, quod magis adspectu horridum sit, magis metuendum sit, hoc fero; quo vel adi. *leonum nutrix* in v. seq. facile ducit. 15. — *Jubae tellus*, Mauretania, Jubae subjecta, nota ratione, qua regiones et gentes ab ipsarum conditore (II. 6. 12.) vel rege, qui reliquis est notior, designantur. Juba vero, recenti clade a Iulio Caesare accepta, Romanis tum satis notus erat. *Regna Jubae* similiter Lucan. IX. 869. — *generat*, habet, uti paullo ante *alit*. — *leonum nutrix*, quae nutrit, habet leones, θρέπτειρα λεόντων, sicuti Phrygia vocatur in Epigr. ἀδεσπ. 174. (Br. Anal. III. p. 184.) et Ida Homero Il. Θ. 47. μήτηρ μήλων. Contra leones *horribiles Libyae alumnos* indigitat Claudian. de Cons. Stilic. III. 280. ex imitatione Stat. Silv. I. 3. 6. leonem Nemeaeum *gravem Nemees frondentis alumnum* vocantis. — *arida*, sitiens, aestu solis torrida, perpetuo epitheto. Virg. Aen. IV. 42. *deserta siti regio*. s. ut Herodot. II. 32. ait, ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἔρημος πάντων. Sil. It. III. 251. *Barce sitientibus arida venis*. adde Lucan. III. 294. Docte vero epitheton τῷ *nutrix* jungitur, quod erat proprium regioni s. telluri Jubae.

v. 17 — 22. Praesentissimo hoc periculo quasi divinitus liberatus poeta, jamque animosior factus se ubique terrarum vel in desertissimis regionibus suaviter atque secure commoraturum confidit. Pro incultis regionibus duas zonas ponit, quae ex aetatis suae opinione inhabitabiles habebantur, frigidam, et torridam, easque docto ornatu declarat. Pro tenui, *sive sim* sub zona frigida vel torrida, exquisitius est, *pone*, colloca me, sedem mihi adsigna in zona frigida, pro hoc, in *eo latere* mundi, terrarum tractu, *ubi nulla arbor* surgit, vel est. quanto suavius pro hoc, addita simul sterilitatis causa *nulla arbor aestiva*, qualis est alibi aestatis tempore, *aura recreatur*, fovetur, ipso adflatu vires sumit. Catull. LXII. 41. de flore: *quem mulcent aurae, firmat Sol, educat imber*. Senec. de Prov. c. IV. *Non est arbor*

solida nec fortis, nisi in quam frequens ventus incursat. Sterilitatem ob defectum caloris amplius declarat poeta per *campos pigros*, quibus vis s. temperies vitalis ad aliquid procreandum deest, seu propter nimium ardorem, seu propter nimium frigus: unde et *frigus pigrum*, *sterile* dicitur. Lucan. IV. 108. *zona nivalis — sterili non quidquam frigore gignit.* De nimio aestu idem IX. 436. *natura deside torpet orbis et immotis annum non sentit arenis hoc tam segne solum.* *Agrum frumento pigrum* dixit Apulei. Florid. T. II. p. 128. ed. Bip. Forte tamen simpliciter poeta *c. pigros* dixit, pro, immotos, incultos, hominibus quippe non habitabiles: quo fere sensu *squalentia arva aestiferae Libyes* dixit Lucan. I. 205. Homer. H. in Cer. v. 451. de agro Rhario: ἀλλὰ ἕκηλος εἱστήκει, *pigra, inculta horrebat.* — 19. *malae nebulae* et *malus Jupiter*, aer noxius frigore ac densitate sua. Valer. Flacc. I. 515. de eadem zona: *nube rigens et nescia rerum* (sterilis) *stat super.* Eidem *densam umbram* tribuit Tibull. IV. I. 154. *Sic malus Jupiter* Statio Theb. X. 374. *et mala nubila* eidem Theb. I. 664. de peste dicta. — *urget*, spissa sua gravitate premit, incumbit, circumdat. Lucan. IV. 166. *mundi pars ima jacet, quam zona nivalis perpetuaeque premunt hiemes.* Seneca de Prov. IV. *perpetua illos hiems, triste caelum premit*, maligne solum sterile sustentat. Valer. Flacc. I. 513. de Jove: *horrida saevo quae premis arva gelu.* et de nebulis Senec. Oedip. 47. *gravis et ater incubat terris vapor.* — 21. Seu degam sub zona torrida. *Sub curru Solis* terris *nimium propinqui*, ex antiqua opinione. cf. Tibull. II. 3. 56. et IV. 2. 20. — *domibus negata*, ubi domos exstruere seu potius inhabitare non licet, non apta est ad habitandum. Duobus modis hoc poetae efferunt. Dicitur enim, *terra negata est domibus*, *et terra negat domibus*, iis non adcommoda. Stat. Theb. I. 124. *dexter Iaccho collis, at Ennaeae Cereri negat.* Lucan. IX. 856. *Impatiensque solum Cereris, cultore negato.*

v. 23. 24. Secure ibi ac suaviter degam. Hoc iterum declarat per consequens, nimirum, se rerum omnium securum Lalages amori ibi unice vacaturum. Valde errant, qui ob amorem in Lalagen Horatium Diis acceptum, ideoque e periculo servatum, atque ob hunc ipsum in desertissimis regionibus se tutum praedicare autumant. — *dulce*, suaviter *ridentem*, νεκτάρεον μειδήσασαν velut Apollon. Rh. III. 1008. γελάϊς ἱμερόεν Sapph. V. 5. ἡδὺ μει-

θημα Silentiar. V. 1. (Brunk. Anal. III. 72.). — *dulce loquentem*, ἁδὺ φωνεῦσαν, Sapph. l. c.

ARGUMENTUM. XXIII.

Puellam simplicem ac subtimidam ut in amorem sui pelliceret poeta, dehortatur eam, ut ne amplius matri, hinnuli instar, adhaereat, quum jam id attigerit aetatis, quae amori conveniens sit, cui adeo, nisi parum liberalis atque subrustica videri velit, vacare debeat. Ne vero, amorem suum paullo apertius confessus, animum puellae, quae forte vel solo amoris nomine audito rubore suffunderetur, magis a se alienum, quam votis suis faventem redderet, caute satis atque circumspecte rem adgressus est, hoc unice ab ea petendo, ne se tam obstinato fugiat animo. — Odarium hoc, quod proxime ad idyllii naturam accedere videtur, totum e graeco fluxisse, facile fidem facit fragmentum carminis, quod Anacreonti vulgo tribuunt, ita a Bentlejo in ordinem redactum:

῞Ατε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνόν, ὅς ἐν ὕλῃ
Κεροέσσης ἀπολειφθείς ὑπο μητρὸς ἐπτοήθη.

Unde simul adparet, quam liberale Horatii in exprimendis Graecorum poetarum carminibus fuerit studium, quantoque judicio et arte illud adgressus sit, adeo, ut non tam rerum ac verborum lenocinia ac delicias fastidiose ab

iis mutuatus esse, quam potius ingenium suum, suas vires in eodem argumento tractando experiri, omninoque de palma cum illis certare voluisse videri debeat.

Adnotationes.

v. 1 *sqq. Vitas me*, cum delectu, ut Chloën non arrogantia aliqua suum amorem aspernatam, sed solo puellari pudore adhuc praepeditam, quo minus amori ejus responderet, poeta innuat. Quo et spectat tota comparatio cum hinnulo, timiditatis perpetuo fere apud omnes gentes symbolo. Quin et ipsum *Chloës* nomen eo pertinere putabat Heinsius in Lectt. Theocrit. p. 380. quod esset ἀπὸ τοῦ χλοάειν, voce a colore timoris deducta: unde et Χλόαι Nymphae illae, quae perpetuo tactum Satyrorum fugere putarentur. — *Hinnuleus*, nova forma, ut supra 17. 9. hinnulus, νεβρὸς; caprearum, cervarum, damarum pullus. — *Chloës* nomen occurrit III. 9. 9. et III. 26. 12. quam eandem esse, neque negare, neque adfirmare licet. — 2. *quaerenti*, desideranti *matrem*, quasi ea praesente minus ipsi metuendum sit; e natura timoris, et adposite propter v. 11. 12. de puella matri adhaerente. — *pavidam* vel perpetuo epitheto, vel pullo absenti timentem. — *montibus aviis*, ἀβάτοις, οἰοπόλοις, desertis, qui fere latibula ferarum sunt; vel ex poetica ratione: in quibus a matre aberraverat. — *non sine metu*, cum maximo metu, maxime metuens, cum vi dictum, ut I. 25. 16. *non sine questu* et III. 29. 38. *non sine clamore*. — *Metus aurarum et silvae*, a silva s. arboribus lenissimo aurae strepitu commotis incussus. Hoc ulterius exornatur sqq. Solennes vero hae timoris nimii ideae. Virg. Aen. II. 728. *nunc omnes terrent aurae, sonus excitat omnis.* Lucan. VIII. 5. *pavet ille fragorem motorum ventis nemorum.* Claudian. in Eutr. II. 451. *Ecce levis frondes a tergo concutit aura.*

v. 5 — 8. Nam ubi folia vento leviter intremuerunt. Docte atque ornate haec poeta elocutus est. Pro quovis vento Zephyrum posuit, tanquam lenissimum, ut indicaret, hinnuleum vel levissimo strepitu exanimari. Hinc *inhorrescere* dicitur *foliis*, quibus incidit cum *horrore*, φρικὶ, h. leni impulsu, quae leviter commovet. Sic μαλακὴν φρίκα φέρειν Zephyrus dicitur Leonidas

c. XXVIII. (Anal. Br. II. 196.) Plato c. XIII. (Anal. Br. 1. 171.) ὑψικόμαν κατὰ τάνδε καθέζεο φωνήεσσαν φρίσσουσαν πυκινοῖς κᾶμον ὑπὸ ζεφύροις. Ita et *horror*, *horrere* Catullo, Virgilio, Ovidio, aliis. v. Burm. ad Lucan. V. 446. Inversione autem poetica *adventus veris inhorruit foliis* dictum puta pro, folia adventu veris inhorruerunt; quae vulgaris ratio obtinet in Stat. Th. I, 309. de Mercurio, *tenuique exceptus inhorruit aura.* Pro Zephyro vero s. verna aura docte et audacter est *adventus Veris*, ver adveniens, cujus numinis adpropinquantis vis sentitur arboribus, a Zephyro, ejus comite (IV. 12. 2.) ac *praenuntio* (Lucret. V. 736. *It Ver, et Venus, et Veneris*, adeoque et Veris *praenuntius ante pinnatus graditur Zephyrus vestigia propter*) commotis. Alii de foliis aridis per hiemem delapsis, vel quae arboribus adhaeserint, intelligendum h. l. putant. Atqui adventum veris tum satis otiose poeta adjecisset, et *mobilibus*, quod forte opinioni suae suffragari existimant, simpliciter ornat, ut I. 7. 14. — 6. Alia levissimi strepitus excitati causa. — *lacertae virides*, χλωραὶ, perpetuo epitheto. — *Rubus*, βάτος, sentis genus. — *dimovere*, rubum perlapsae levem strepitum edidere. — 8. metu exanimatur, timet, ne leo vel tigris tergo suo immineat. Docte hoc posteriori membro (v. 9. 10.) inseruit. — *corde tremit*, cor ejus micat (Tibull. I. 10. 12.) ἐκπηδᾷ, πάλλεται ἦτορ, uti et alterum *genibus tremit*, genua ejus tremunt, labant ὑπὸ δ' ἔτρεμε γυῖα, notae sunt ac solennes de magno timore loquendi formae.

v. 9. 10. *Atqui* nihil tibi a me metuendum est, ego, quem hinnuli more fugis, te non tigridis aut leonis instar sector. Praeclare poeta subrustico puellae pudori consuluit hactenus, quod non diserte eloquitur, qua causa impulsus eam insequatur, quum verbo tantum v. extr. tangit. — *tigris aspera*, irata, saeva, fera, ut Stat. Th. IV. 315. — *leo Gaetulus*, pro quovis immani. Nam Africae, cujus pars est Gaetulia, leones ferissimi habiti. v. carm. praeced. v. 15. Senec. Hippol. 59. Hos vero, leonem et tigridem, omnino pro feris animalibus posuit, hinnulo maxime metuendis. — *frangere persequor*, graece pro, ut te *frangam*, dilaniem, occidam, ἆξαι διώκω. *Frangere*, ut ἀγνύναι, de morsu majoris ferae; noto loquendi usu.

v. 11. 12. *Tandem*, aetate jam provectior, quam viros minime fugere decet. — *matrem sequi*, servata imagine de hinnulo, pro, eam comitari, lateri ejus semper adhaerere. Sed et sic pu-

dor virginalis describitur Hesiod. Op. 521. ἥ τε δόμων ἔντοσθε φίλῃ παρὰ μητέρι μίμνει, οὔπω ἔργ' εἰδυῖα πολυχρύσου Ἀφροδίτης. Catull. LXII. 21. de Hespero: *qui natam possis complexu avellere matris, complexu matris retinentem avellere natam.* — *tempestiva viro*, ὡραία γάμου, *jam matura viro, jam plenis nubilis annis*, Virg. Aen. VII. 53. translata a pomis tempestivis, h. maturis locutione. Res notissima. cf. ad II. 5. 10.

ARGUMENTUM XXIV.

Carmen consolatorium ad Virgilium (Maronem, haud dubie vel propter vv. 13. 14.) Quinctilii peregre profecti (v. 11.) mortem impatienter lugentem. Dubitari vix potest, quin Quinctilius idem sit, cujus severum et acutum judicium A. P. 438. laudat, quemque Hieronymus Chron. Euseb. Cremonensem. Horatii Virgiliique communem familiarem adpellat, et Ol. CLXXXIX. 1. mortuum ait. — Conspicuum est hoc carmen eloquutione ornata atque docta, sensuumque dispositione facili et ex animi natura ducta. Consolaturus enim Virgilium poeta Melpomenen invocat, ut se, maerore prostratum, modos tanto dolori aptos edoceat, doloremque Virgilii, etsi immodicum, dum suum prorsus facit, tantum abest, ut improbet, sapientique viro indignum judicet, ut potius justissimum eum, virtutibusque Quinctilii cum maxime debitum pronuntiet. Parato sic ad Quinctilii laudes transitu, extollit ejus modestiam, justitiam, fidem, animi candorem; non mirum adeo videri debere ait, quod mors ejus bonis omnibus acciderit

luctuosissima, maxime vero ipsi, (en conversionem molissimam!) qui amico eo usus sit integerrimo. Manita sic, qua se in Virgilii pectus insinuaret, via, hortatur eum, ut tandem luctui, nihil quippe profuturo, modum figat, patienterque jacturam ferat, quam nullo modo reparare possit.

Adnotationes.

v. 1 sqq. In jactura tam cari amici nullus dolor videri debet aut indecorus, aut immodicus. Ornatius ac vividius poeta, *quis pudor sit desiderio*, desiderii, qui pudeat nos, dedeceat nos *desiderium*, quod desiderio, dolore ex obitu Quinctilii percepto, adficiamur? *aut quis modus sit*, qui modum in eo servare possimus, quum *tam carum caput*, Quinctilius sit, quem desideremus, ereptum lugeamus. Auctor Consol. ad Liviam v. 7. *Et quisquam leges ausit tibi dicere flendi, et quisquam lacrymas temperet ore tuas?* Cum delectu vero desiderium posuit poeta; inest enim nimii doloris excusatio. — 2. *tam cari capitis*, viri, φίλης κεφαβῆς, amici, noto graecismo. v. Burm. ad Propert. II. 18. 86. — Invocatio Musae multum hic dignitatis habet, quasi metuat, ut ipse, dolore praepeditus, graviter satis tristissimi animi sui sensa eloquatur. *Praecipe cantus*, κατάρχου μολπῆς, praei, monstra, doce leges ac modos carminis, luctui aptos. Referendum ad προοίμιον choragi, qui praecipiebat, docebat chorum cantanda carmina. cf. IV. 6. 35. Similiter Alcman. apud Hephaest. p. 22. Μῶσ' ἄγε, Καλλιόπα, θύγατερ Διός, ἄρχ' ἐρατῶν ἐπέων, ἐπὶ δ' ἵμερον ὕμνον καὶ χαρίεντα τίθει χορόν. Ceterum Cruquius verba ita jungit: *O Melpomene, cui — — dedit, praecipe, quis sit pudor aut modus cantus lugubris desiderio tam cari capitis.* Muretus vero, *praecipe lug. cantus, quis*, quibus *pudor et modus sit des.* Denique Heinsius, *Melpomene, lugubris* (sec. casu) *cantus* dea. Quae rationes quam contortae, et quam parum poeta lyrico dignae sint, facile intelligitur. — 3. *Pater*, Jupiter; Musae enim ejus et Mnemosynes filiae. Melpomene vero vocem et citharam Jovi acceptam refert, quatenus omnia, quae singulis Diis attributa sunt, a Jove ipsis concessa

putantur, munera inde, τιμαὶ, δῶρα simpliciter dicta. Sic Aeolo (Virg. Aen. I. 66.) *divum pater atque hominum rex et mulcere dedit fluctus, et tollere vento.* Rem. attigi supra I. 12. 20. — *vocem liquidam*, puram, canoram. *Liquidam cycni querelam* dixit Lucret. IV. 552. et *insignem cithara, cantuque fluenti Dorcea* Valer. Flacc. III. 158. Calpurn. Ecl. IV. 150. *tam liquidum tum dulce canunt.* Contra *voces vix stilantes* de arida ac crassa voce Id. VI. 23. — 4. *vocem cum cithara*, v. et citharam, nota ratione.

v. 5 sqq. Tenerrimum poetae adfectum statim prodit, animumque ad rem convertit τὸ *ergo*, quod dolentis est, eademque vi hic positum, qua Propert. III. 7. 1. *Ergo sollicitae tu causa, Pecunia, vitae es.* — *perpetuus sopor*, mors, suaviori idea, ut III. 11. 38. *longus somnus.* μακρὸν, ἀτέρμονα, νήγρετον ὕπνον similiter dixit Moschus II. 109. et quis non? v. Barth. ad Claudian. B. Gild. 213. — 6. *Urget*, proprie, e poetica ratione. Nam somnus hominem dicitur *alis amplecti* (Stat. Achill. I. 120.) ei *incumbere* (Id. Theb. X. 149.) eum *premere* (Virg. Aen. VI. 521. *pressitque jacentem dulcis et alta quies, placidaeque simillima morti*) et hinc de gravi et perpetuo sopore, *urgere.* Virgil. Aen. XII. 309. *Illi dura quies oculos ferreus urget somnus, in aeternam clauduntur lumina noctem.* — 6. Quo neque verecundior quisquam, neque justior, neque magis spectatae fidei, aut veritatis amantior fuit. Vide quantum poetica ratio ab hac pedestri differat. Probos Quinctili mores declarat poeta per species aliquas, pudorem, justitiam, fidem ac veritatem, easque, tanquam deas, una cum Quinctilio habitasse praeclaro phantasmate fingit. Nam qui veri et aequi amans est, is Veritatem, Justitiam colere; eundem contra numina ista amare cum eo versari, habitare, eum comitari prisco sermone dicuntur. De Corintho Pind. Ol. 13. 6. ἐν τᾷ γὰρ Εὐνομία ναίει, κασίγνηταί τε Δίκα καὶ ὁμότροπος Εἰράνα. unde profecit Auctor incertus apud Stob. in Excerpt. Grot. p. 133. πέμπετ' ἁμῖν ῥοδόκολπον Εὐνομίαν, λιπαροθρόνους τ' ἀδελφὰς, Δίκαν, καὶ στεφανηφόρον Εἰράναν. v. ad I. 26. 1. Sedem igitur fixam apud Quinctilium, dum viveret, habuisse dicit ista numina, eoque mortuo nunc haerere dubie, quem hospitio suo dignentur, diuque quaesitura, antequam *parem huic*, h. qui sese aeque colat, amet, inveniant, cui adeo se iterum adjungant. *Pudor* tanquam Deus passim apud Graecos occurrit, veluti Eurip.

fr. Hippol. apud Stob. t. 31. ὦ πότνι' Αἰδὼς, εἴθε πᾶσι τοῖς βροτοῖς συνοῦσα cet. — 7. *Fides incorrupta* quae neque gratia neque muneribus corrumpi, mutari potest; hinc *soror Justitiae* dicta, ei perpetuo juncta, quatenus homo justus idem est fidelis. Exquisitiore enim loquendi usu inter ea sororium intercedit vinculum, quae ejusdem naturae sunt atque indolis, quae adeo una fere deprehanduntur. Sic Δίκα et Εἰρήνη κασίγνηται audiunt Pindaro l. l. Eadem ratione Bacchyl. in fr. apud Clem. Alex. p. 731. Δίκαν vocat Εὐνομίας καὶ Θέμιδος ἀκόλουθον, et Hesiod. Theog. 230. Δυσνομίην Ἄτην τε συνήθεας ἀλλήλοισιν. Suaviter quoque Petron. c. 84. *Nescio quomodo bonae mentis soror est paupertas.* quem locum laudavit in hanc rem Ruhnk. ad Tim. p. 3. ubi plura vide sis. Nostri locum forte respexit Sil. II. 486. *Fidem* pariter *Justitiae consortem* vocans. — *Veritas nuda,* quae nihil adscititii habet, quo aliis fucum faciat, quae et incomta maxime placet. Martial. X. 72. 10. *Siccis rustica Veritas capillis.* Est adeo, aperta, fraudum expers. Pariter Apulei Met. X. P. 700. ed. Oud. *procedit in medium nuda Veritas.*

v. 9 *sqq.* Magnum quidem apud omnes bonos et cordatos viros desiderium sui reliquit Quinctilius; nulli tamen mors ejus tristior accidit, quam tibi, qui amico eo utebaris, in paucis caro. Ut sequentia recte expedias, cogitandum, Virgilium in Quinctilii profectione pro incolumi ejus reditu, seu omnino pro Quinctilio aegrotante, vota ac sacra fecisse. Jam quum Dii sacris sibi factis quasi obstringantur ad praestandum id, in cujus gratiam preces sibi factae sint; recte adeo is, pro cujus incolumitate vota nuncupantur, *Diis credi,* eundemque ex altera parte Dii dicuntur *debere,* cujus salutem atque incolumitatem ab iis tanquam debitum reposcere licet. Omnino haec e crassioribus antiquitatis notionibus, ubi Deos sacris tanquam muneribus ad quaevis praestanda obligari, ipsique, si quae sibi a Diis obtigissent, *redendis victimis* (cf. II. 7 17. et II. 17. 30.) nomine suo exsolvi existimarent, repetenda esse vix est ut moneam. *Pius* erat Virgilius, votis pro Quinctilii salute nuncupatis, sed *frustra,* Diis ejus pietatem non remunerantibus (fere ut Catull. LXXVI. 26. *o dii reddite mi hoc pro pietate mea.*) *poscebat,* reposcebat a Diis, tanquam mercedem pietati suae debitam, salutem Quinctilii, quem iis *non ita crediderat,* non eum in finem, ut sibi eriperetur, imo, ut salvus rediret, precibus Deos efflagitaverat. Ita quidem paullo

difficiliorem hunc locum satis expeditum puto. Alii *frustra* jungunt τῷ *poscis*, hoc sensu; *Tu* impatienter dolorem ferens ac *pius*, pietate, amore ejus commotus *frustra poscis Deos Quinct.* qui tamen *non ita*, non ea conditione, ut perpetuo eum possideres, tibi creditus, sed ad tempus tantum tibi commmodatus fuerit.

v. 13 *sqq.* Enimvero lamentis tuis nihil proficies, nunquam eum in vitam revocabis. Pro hoc ornatius ac doctius, Virgilium Orpheo tacite aequiparando: si vel Orpheo suavius canas nunquam tamen exsangue corpus cantu tuo animes. Ajunt poetam respexisse casum Orphei, Eurydicen suam frustra repetentis, magnamque hoc aeque lugubre exemplum ad consolandum Virgilium poetam vim habere contendunt. Quod utrumque a re ipsa ac poetae consilio satis alienum videtur. Nam Orpheus cantu suo omnino permoverat Deos inferos, ut Eurydicen suam in vitam reduceret, cujus iterum amittendae causa unica erat, quod *imprudens respexisset.* v. Virgil. Ge. IV. 491. Quod si igitur Orpheo blandius Virgilius cecinisset, dubitandum non erat, quin is Quinctilium ab inferis reducturus fuisset, et, ut serio agamus, si hoc, etsi alienissimum, poeta voluisset, omnino totum locum aliter adornasset. Fidem enim Orphei non arboribus, sed Diis inferis auditam vel potius exauditam, neque sanguinem imagini non rediturum, sed mortuum in superas auras Virgilium non reducturum dixisset. Imo vero, si paullo exquisitiorem ornatum demas poeta nihil amplius dicit, quam, sanguinem s. vitam cantu vel efficacissimo non reddi; quam eandem sententiam ab Aeschyl. Agam. 1026 sqq. *τὸ πεσὸν δ' ἅπαξ ἐπὶ γᾶν προπάροιθ' ἀνδρὸς θανάσιμον μέλαν αἷμα τίς ἂν πάλιν ἐγκαλέσαιτ' ἐπαείδων*; jam habes propositam. Pro cantu efficacissimo docte ponit lyram Orphei vi sua arbores animantem, ac secum trahentem. Apprime huc facit Eurip. Iphig. A. 1211 sqq. ubi Iphigenia, rigidum patris animum flexura, Orphei cantum sibi optat: *εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον, ὦ πάτερ, λόγον πείθειν ἐπᾴδουσ' ὥσθ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας, κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν, οὓς ἐβουλόμην· ἐνταῦθ' ἂν ἦλθον.* Unde patet proverbii fere vim huic locutioni inesse. Jam observa ornatum in singulis. *Si* vel *blandius*, suavius, dulcius *Orpheo Threïcio* Θρηϊκίῳ, Thracio *fidem*, fides, lyram *modereris* docte pro, pulses. Nam quae cum arte quadam tractamus, certis quibusdam legibus adstricta, ea regere, moderari dicimur. Similiter infra IV. 3. 17. *temperare strepitum testudinis.* Hinc ἄναξ λύρας Apol-

lo alicubi in Anal. Br. audit. Non igitur est, potenter pulsare, aut ad modos s. numerose, unde moderari dictum sit, ut quidam imperite volunt. — *auditam arboribus*, cujus tanta vis sit, ut arbores eam audiant, qua vel arbores animentur v. ad I. 12. 11. — 15. *non* tamen *sanguis*, quo incalescat, animetur iterum, vita *redeat imagini*, in imaginem, umbram *vanam*, exsanguem, corpore destitutam. Animam, quae ad inferos descendebat, corpori, in quo antea fuisset, exacte respondere credebant, adeo, ut et vulnera, quae corpus vivum accepisset, referret (cf. Virg. Aen. VI. 494 sqq. Stat. Theb. II. 8. 9.) quae ideo dicebatur εἴδωλον, simulacrum, imago defuncti, et, quia sanguine, carne et ossibus h. corpore suo destituta erat, imago vana, umbra. Ovid. Fast. V. 463. *elapsa rogi flammis et inanis imago*. v. ad I. 4. 16. adde Hemsterh. ad Lucian. T. I. p. 402. Ut igitur imagini vita redderetur, sanguine opus erat, quo ea iterum animaretur. Hinc sanguinis usus in necyomantiis veterum, ad vocem, omninoque vim vitalem umbris per aliquod tempus conciliandam. Ducta vero haec omnia de imagine s. εἰδώλῳ ex Homeri Odyssea.

v. 16 — 18. Mythica accedit exornatio vulgaris sententiae: quae vita perfuncta est, quae semel loca infera intravit. De Mercurio ψυχοπομπῷ v. ad I. 10. 18. — *quam virga* cet. quam Mercurius semel ad inferos deduxit. — *horrida*, proprie ipse Mercurius est horridus, severus, qui exorari nequit, propter fatum horridum, immutabile: tum ipsa virga, quae umbras, reverti conantes, vi repellit. — *compulerit*, perduxerit, sed illud aptius gregi; ut συνάγειν Graecorum. v. Villois. ad Long. I. init. Supra I. 10. 18. *virgaque levem coërces aurea turbam*. — *gregi* ad gregem umbrarum, ad reliquas umbras. Eadem forma Virgil. Ecl. II. 30. *gregem viridi compellere hibisco*. — *nigro*, perpetuo rerum inferarum epitheto. Ceterum eandem Mercurii imaginem umbrarum quasi gregem deducentis habes in Lucian. Catapl. §. 3. p. 623. πλησίον αὐτὸς οὗτος, (Mercurius) ὡς ὁρᾷς, πολλούς τινας ἡμῖν ἄγων· μᾶλλον δὲ, ὥσπερ τι αἰπόλιον, ἀθρόους αὐτοὺς τῇ ῥάβδῳ σοβῶν. — 17. *non lenis recludere*, docte ac graece pro, immitior, quam ut recludat *precibus* (in tertio casu) *fata*, qui precibus exorari nequit, ut recludat fata. Exemplum ejus rei praebet Lucian. l. l. §. 4. Alias haec severitas tribuitur Diis inferis, ad declarandam fatorum necessitatem et immutabilitatem. v. II. 14. 6. Recludere fata dicunt esse pro, resolvere, rescindere fatorum

ordinem; at, qua ratione sic dici possit, non expediunt. Scilicet ex antiqua opinione loca infera munita atque clausa finguntur porta ferrea inde ab Homer. Il. 9. 15. qua declaratur, reditum inde ab superos non dari. Jam qui vitae suae portionem fato sibi datam, τὸ πεπρωμένον, emensus est, is fato functus Orcum petere dicitur; cui eidem si exinde reditus ad supera loca patet, ut denuo vitam degat, recte huic fata recludi dici possunt, et hactenus *recludere fata* interpretari licet rescindere, adjecta tamen vitae redintegratae notione. Ad sensum Propert. IV. 11. 2. *Panditur ad nullas janua nigra preces.*

v. 19. 20. *Durum* utique hoc, quod lamentis tuis fata flectere nequeas; igitur patienter te ferre decet, quod mutare nequeas: κούφως φέρειν δεῖ τὰς καρεστώσας τύχας, ut incertus apud Stob. in Grot. Exc. p. 945. Generali hoc inclusit sententiae, solenni poetarum more. *Levius fit*, minuitur, elevatur; nam adversis ac tristibus animus degravatur, laetis contra effertur. — *patientia*, patienter ferendo, quod *nefas est*, per fata non licet *corrigere* ex animi nostri sententia mutare. *Corrigere* ut Terrent. Adelph 4. 7. 23. *Ita vita est hominum, quasi ludas tesseris; si id, quod maxime opus est jactu, non cadit: illud, quod forte cecidit, id arte ut corrigas.*

ARGUMENTUM. XXV.

Insultat Horatius hoc carmine Lydiae, eique obrepentem senectutem, formaeque adeo, qua plurimus olim amatores allexisset, jacturam objicit. Quod cum per se satis amarum est, tum exacerbavit illud poeta, hunc ipsum contemtum, quo nunc inter juvenes laboret, in commodis numerando, quae ei antea propter amatorum ad domum ejus concursantium stre-

pitum nox insomnis traducenda fuisset, placidissima nunc eam frui posse quiete ait, neque vi ad domum effringendam parata neque querula amantium voce interrupta. Solebant nimirum juvenes noctu ad puellarum aedes excubare (θυραυλεῖν, *v. doctam Ruhnk. notam ad Tim. p.* 145.) *de duritie puellae queri, querelis convicia admiscere, vi denique* (*v. ad III.* 26. 7.) *aditum sibi facere. — Tum, non amplius dissimulata indignatione, quam et mutatus orationis habitus* (*inde a v.* 9.) *manifestat, stricto quasi gladio eam insectatur, ac jure a juvenibus eam contemni pronuntiat, in quos olim dura ac superba fuisset, arrogantiamque istorum vicissim, anum factam, experturam, ubi libidinis aestu domo sua, ad quam nemo accedet amplius, protrusa angiportus pervagari cogatur. Campar. III.* 15. *et IV.* 13.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1 *sqq.* Raro jam accidit, ut juvenes noctu ante aedes tuas tumultuentur tibique molestiam creent. Salse admodum, pro vulgari, juvenes jam te negligere incipiunt, raro jam noctu ante aedes tuas versantur, atque intromitti cupiunt, pulchritudinis tuae qua olim incendebantur, flore annis marcescente. *Parcius*, rarius *quatiunt*, impetunt *ictibus*, pulsant fenestras. Potest et esse: parce, leviter admodum, φειδομένῃ χειρὶ, refrigerato quippe desiderio, pulsant *fenestras*, valvas fenestrarum. Nam fenestrae simpliciter apud Romanos usque ad Neronis aetatem erant aperturae parietibus insertae, per quas dies intrabat. Muniri eae solebant valvis ligneis maxime reticulatis; quibus invicem junctis, et ipsa fenetra juncta ea poetica loquendi ratione dici potest. Sic *ripae fluvii junguntur*, ponte facto. Liv. XXI. 45, *Danubius gelu concretus ripas jungit* Plin. Paneg. XII. Flor. IV. 12. 18.

saltus jungere fossas Stat. Achill. II. 423. — *protervi* hoc ipso, quod exclusi a te insolentius se gerunt, foribus tuis insultant. Hoc enim magis adpositum videtur, quam ut sit, cupidi tui, amorem tuum expetentes, etsi hac notione alias occurrit. Adde ipsum Ovid. A. A. III. 69. *Tempus erit, quo tu, quae nunc excludis amantem, frigida deserta nocte jacebis anus; nec tua nocturnis frangetur janua rixis, sparsa nec invenies limina mane rosa.* Claudian. in Eutrop. I. 92. de Laide anu: *cum serta refutat canities, jam turba procax, noctisque recedit ambitus, et raro pulsatur janua tactu.* adde Propert. I. 16. 5. Ceterum hac sententiae de amatorum infrequentia eloquutione arrogantiam simul ac fastum Lydiae tangit, quo olim amatores excluserat. — 3. Continuat irrisionem poeta: secure nunc somno indulgere potes, nullis amantium querelis ac clamoribus turbato. Propert. II. 15. 5. ad Cynthiam rus profectam: *Nulla neque ante tuas orietur rixa fenestras, nec tibi clamatae somnus amarus erit.* — *Amat janua limen,* aegre se a limine avelli patitur, h. perpetuo juncta est limini, a limine non recedit, propter amatorum infrequentiam. Elegans hic usus τοῦ *amare*, quem parum intellexerunt nonnulli viri docti. Sic in Callim. ep. XL. τήν τε μίτρην, ἥ μαστοὺς ἐφίλησε, *quae amabat*, h. *constringebat*, *arcte adstricta erat mammis*, pessime quidam ἐφύλασσε legendum proposuerunt, obnitente jam Toup. Cur. poster. ad Theocr. p. 41. Ita quoque in Stat. Silv. II. 3. 55. *obliquo pendula trunco incubat, atque umbris sinuatur amantibus undas* admodum turbarunt Intpp. Gevartio *scrutatur* Heinsio *rimatur,* Marklando denique *tutatur* pro *sinuatur* reponentibus. Sed salva res est, et locus sic expediendus; sinuatur umbris arbor, ramis super aquam demissis, qui adeo *amant*, prope contingunt undas, hinc sequitur *sperat et amplexus*; et paullo ante v. 45. *tu saltem declinis ama,* h. uti ipse poeta explicative subjicit, *preme frondibus undam*, quod est ex imit. Virg. Aen. V. 163. *Litus ama*, h. *lege litoris oram* (Id Ge. II. 44.) *et laevas stringat sine palmula cautes.* Idem Stat. Theb. IX. 114. *motusque per omnes corpus* Tydei *amat*, h. *corpus servans, circumque supraque vertitur*, ut ipse ait. Sic *focos amare* Virg. Ge. III. 131. *latebram amare* Rutil. Itin. I. 522. ubi v. Wernsd. Neque absimile, quod in Theognideis (Gnom. Gr. 341.) legitur, ἆ δειλὴ Πενίη — τί δὲ δή μ' οὐκ ἐθέλοντα φιλεῖς; *quid invito mihi adhaeres?* Non igitur subtilius aut affectatius,

neque comice poetam haec elocutum cum quibusdam opinari licet. — 5. quae olim *multum facilis* (ita junge) admodum facilem se praebebat in *movendis*, versandis *cardinibus* quae assiduo usu mobiles habebat cardines, quae adeo frequentes olim amatores admittebat. Forte tamen ornatius est, si haec a puella ad januam traducta cogites; nam illa proprie est facilis, quae commodam se praebet amatoribus, quae iis facile sui copiam facit: tum ipsa janua, quae facilem accedentibus aditum praebet. Sic apud Juven. Sat. IV. 63. rhombum portentosae magnitudinis adferenti *facili patuerunt cardine valvae* imperatoris. Contra *difficilem forem* dixit Ovid. Am. I. 6. 2. ob janitorem difficilem. — 6 — 8. Placet sibi poeta in cumulandis, quae ejusdem fere sunt sententiae, imaginibus, quo acrius Lydiae animum pungat. Vulgare, rarius jam juvenes cantilenam ante aedes tuas instituunt, qua pervicaciam tuam expugnent, vide quam egregie animaverit. Forte vis aliqua subest τῷ *audis*, non admodum gravaris, non amplius vacivas aures praebere oportet cantilenis juvenum, querula voce admitti cupientium. Pro hoc exquisite ejusmodi cantilenae particula adponitur; in qua ad pervicacem Lydiae animum omnia praeclare attemperata. *Me tuo*, qui te perdite atque efflictim amem, qui totum me tibi addixerim, *pereunte noctes*, multo fortius, quam, excubante per noctem, pernoctantem ante fores tuas; injungit enim notionem frigoris, imbrium, quae ei Lydiae causa perferenda sunt. Quo et spectat epith. *longas*, quae amatori, morae impatienti, longiores videntur. Epp. I. 1. 20. *ut nox longa, quibus mentitur amica diesque longior.* cf. Prop. I. 12. 13. Asclepiadeum carmen (c. XXIII. in Anal. Br. T. I. p. 215.) *νὺξ μακρὰ καὶ χεῖμα, μέσην δ' ἐπὶ Πλειάδα δύνει, κἀγὼ πὰρ προθύροις νεισσομαι ὑόμενος τρωθεὶς τῆς δολίης Ἑλένης πόθῳ*, laudarunt jam alii; adde ejusd. c. XXVI. et Nostri III. 10. 3. Propert. I. 16. 23. *Me mediae noctes me sidera prona jacentem, frigidaque Eoo me dolet aura gelu.* Ceterum suavitas toti picturae accedit e diversis amatorum moribus: his blanda voce, precibus, suspiriis illis contra vi aditum sibi parantibus.

v. 9 sq. Sensus: Quum jam nunc, forma tua aliquantum imminuta, amatoribus destituaris, facile conjectura assequi licet, fore, ut aliquando, anus facta, ab iisdem prorsus negligaris, ne nunc te expetat; ut Catull. VIII. 14. *At tu dolebis, cum rogaberis nulla, scelesta, nocte.* Quanto acerbius pro hoc, cum exprobra-

tione libidinis ejus: Tu vicissim, ubi nemo amplius reperietur, qui ad te recipi velit, discurrens per angiportus vilissimi scorti instar ultro, libidine incensa, amplexus juvenum ancupaberis, eorumque arrogantiam ac fastidium experieris. Propert. III 23. 35. *Exclusa inque vicem fastus patiere superbos, et quae fecisti, facta quereris anus*, quocum contende Asclepiadae c. XVIII. (Anal. Br. I. 214) νὺξ, σὲ γὰρ, οὐκ ἄλλην μαρτύρομαι, οἷά μ' ὑβρίζει Πυθιὰς — ταῦτα παθοῦσα σοὶ μέμψαιτ' ἐπ' ἐμοῖς στᾶσά ποτε προθύροις. *Invicem*, vicissim, ut Propert. l. l. — *flebis*, dolebis, eo acrius te punget, quo vehementior libidinis tuae aestus sit; pro simplici, experieris (v. ad I. 5. 6.) *moechos arrogantes*, moechorum arrogantiam, te vel *moechi semitarii* (ut Catull. XXXVII. 16. vocat) h. abjectissimi fastidiant. Nam hos intelligendos esse vel inde patet, quod Lydiam semitas et angiportus pervagaturam poeta inducit. *Moechi* simpliciter sunt amatores, turpiori sensu, ut saepe apud Catullum. Sic *adulter* I. 36. 19. — *anus* γεγηρακυῖα, anus facta. — 10. *levis*, mutato animo, quae, cum olim arroganter ac superbe amatores tractasset, se nunc facillimam iisdem praebet; potest etiam esse, abjecta, vilis, nullo loco habita, quod vilissimis hominibus sui copiam facere cogeretur, secutuleia. Ita enim volebat Burm. ad Prop. I. 4. 9. Forte tamen magis adpositum videtur, si *levis* simpliciter accipias, mobilis, vaga, errans per angiportum. Nam hoc ipso jam innuit projectum ejus pudorem, atque contemtum, quum in angiportis non nisi vilissima prostarent scorta. Catull. LVIII. 4. *Nunc in quadriviis et angiportis glubit magnanimos Remi nepotes.* cf. Lucian. T. I. p. 60. ed. Reiz — *in solo*, minus frequentato, vel potius, ipsa sola, deserta ab amatoribus Petron. c. LXXXI. *iacent nunc amatores obligati noctibus totis et derident solitudinem meam.*

v. 11 — 15. Libidine exstimulata, incensa, ubi libido te invadet. Vide, quanta doctrina, quanto ornatu, quanta denique acrimonia vulgare hoc poeta elocutus sit! Ordo verborum videtur: *quum tibi amor et libido circa jecur saeviet magis quam Thracius ventus, qui sub interlunia bacchatur.* v. Obs. — *Thracius ventus*, Boreas; nam Thracia ventorum domicilium Graecis habita. Hinc ἄνεμοι Θρηΐκιοι Apollon. Rh I. 830 Θρηΐκιαι πνοαὶ Aeschyl. Agam. 663. *animae Thraciae* Noster IV. 12. 2. *Threicius aquilo* V. 13. 3. *Thraces equi* Val. Fl. I. 614. cf.

Spanh. ad Callim. H. in Dian. 114. — *bacchante sub interlunia* qualis bacchari solet, qui impetuosissimus est interlunii tempore, *Boreas bacchatus ab Arcto* Ovid. Trist. I. 12. 29. *bacchatum imbrem* similiter dixit Valer. Flacc. VI. 634. *bacchatum tremorem* Claudian. in Eutrop. II. 27. *insanientem Bosporum* Noster III. 4. 30. Solennius est *furere* de vehementiore ventorum flatu. — *Interlunium* est, ubi luna vetus non amplius conspicitur, neque dum nova adparet. Quos *interluniorum dies tempestatibus plenos et navigantibus quam maxime metuendos, non solum peritiae ratio, sed etiam vulgi usus intelligit,* juxta Veget. IV. 40. Macedonii ep. V. 5. (Anal. Br. III. 112.) τὸ δ' αὐξοσέληνον ἐκεῖνο ἐξέλιπεν συνόδου μήποτε γιγνομένης. cum h. l. contulit Schneider Peric. crit. p. 31. Ceterum quam apte Lydiae ἐρωμανίη cum Borea comparetur, mox ad v. 15. declarabitur. — 13. *flagrans amor* amoris flamma, aestus, turpiori sensu. — *libido quae matres equorum,* equas, nobiliori enuntiatione, *furiare,* in furorem conjicere *solet,* docte pro, qualis equarum est, vehementissima. Alias est γραῦς κακρῶσα, velati Aristoph. Plut. 1025. Expressit autem poeta Gr. ἱππομανεῖν. Theoc. II. 49. Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα καὶ θοαὶ ἵπποι, ubi v. Intpp. et Heyn. ad Virg. Ge. III. 280. *In furias agitantur equae* Ovid. A. A. II. 487. cf. Burm. ad Anthol. Lat. I. 540. — *Libido saevit circa jecur,* in praecordiis, pro vulgari, animus libidine irritatus est, aestuat, furit. Animus enim quocunque modo graviter affectus moveri, turbari, κλονεῖσθαι et sim. dicitur. Hinc *tumultus mentis* II. 16. 9. κῦμα κυμαίνεσθαι, ut in fr. Pind. apud Athen. XIII. p. 601. *fluctibus* amoris *jactari* Catull. LXIV. 97. cf. Tibull. I. 5. 3. Recte adeo poeta insanos libidinis motus cum Boreae furore comparat; eademque ratione cum delectu adhibuit v. *saeviet,* quod utrique, et vento et animo commoto convenit. Petron. c. XVII. *dolor saevit in praecordiis.* Eadem comparatio in Senecae Med. 579. *Nulla vis flammae, tumidique venti tanta, — quanta, cum conjux — ardet et odit.* Maxime huc spectat fragm. Ibyci apud Athen. XIII. p. 601. ἐμοὶ δ' ἔρως οὐδεμίαν κατάκοιτος ὥραν τε ὑπὸ στεροπᾶς φλέγων Θρηΐκιος Βορέας ἀΐσσων παρὰ Κύπριδος ἀζαλέαις μανίαις ἐρεμνὸς ἐθάμβησε. — *Jecur* libidinis sedem habitum fuisse. v. ad I. 13. 1. Dicitur illud *vulnerari,* libidine incensum. Anacreon de Amore III. 28. τανύει δὲ καὶ με τύπτει μέσον ἧπαρ. Theocr. XI. 16 ἔχων ὑποκάρδιον ἕλκος Κύπριδος ἐκ μεγάλας τό οἱ ἥπατι πᾶξε βέλεμ-

νον. Id. XIII. 71. *χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἄμυσσεν.* Jam ut Lydiam, tanquam libidinosissimam mulierem referret, jecur ejus vulneribus plane oppletum, h. *ulcerosum* dixit. Nihil amplius. Nam *ulcus* ut ὑποκάρδιον ἕλκος in Theocr. l. l. simpliciter de vulnere usurpatur; atque sic adhibuit *ulcerare* Epp. I. 18. 72. nulla neque foedi adspectus, neque tetri odoris ratione habita. Si quid omnino Horatius voluerit, putem eum Lydiae inveteratam, ne cum senectute quidem extinctam libidinem, cujus adeo vulnera nunquam coierint, declarare h. v. voluisse.

v. 16. *sqq.* *Non sine questu,* acriter cõnquesta, pro vulgari, ubi videris, animadvertes, (ut I. 2. 6.) tibi vetulae puellas teneras praeferri, te anum contemni. Docta hoc allegoria poeta persecutus est: juvenes nimirum frondibus recentibus, florentibus magis delectari, quam aridis, illas in deliciis habere, has abjicere. Scilicet aetas juvenilis quae *membris viget praeviridantibus,* ut Laberius ait, comparatur arboribus, succi plenis, frondentibus, adspectu laetis; hinc θάλλειν, κομᾷν, (ut Anacr. LXII. 11. ἴδε τὴν φίλην γυναῖκα, κομάει, τέθηλε, λάμπει) et Latinis *virere* (ut I. 9. 17. IV. 13. 6. V. 13. 4.) et aliae loquendi formae ductae: senilis contra aridis, quas *vetustas amplexu annorum enecat,* ut idem Laber. ait, maxime quercubus; v. ad IV. 13. 10. Jam pro fonde viridi in genere cum delectu poeta posuit hederam et myrtum, tum quod istae Romanis in deliciis essent, maxime in compotationibus, tum quod solenne esset, puellas iis, maxime myrto, comparare. Catull. LXIV. 89. de Ariadne in sinu matris adolescente, *quales Eurotae propignunt flumina myrtus.* Idem LXI. 21. *floridis velut enitens Myrtus Asia ramulis.* Cypresso Helenam assimilat Theocr. XVIII. 30. Verba vulgari modo sic procedere debebant: quod pubes hedera atque myrto magis gaudeat quam aridis frondibus. Sed docte alterum membrum nova sententia instruxit poeta. Quod fraudi fuit Intpp. ut in concilianda oratione sensuque constituendo admodum turbarent; Baxtero, *gaudeat virenti ed. atque myrto magis* quam *pulla edera atque myrto*; aliis *edera virenti gaudeat magis, atque* (quam) *pulla myrto*, jungentibus. Jam de verbis videamus. *Pubes laeta* adspectu, vegetae aetatis, φαιδρά, (Mnasalc. XVII. 1. Anal. Br. I. 193.) *laeta ora juventae* Valer. Fl. VII. 512. *laeta juventas* Virg. Ge. III. 63. *membrorum laetitia* Stat. Theb. VI. 571. 72. Possit et *laeta gaudeat* copia poetica dictum videri.

pro laetetur, vel gaudeat. Sed prior ratio magis adposita videtur. — *hedera virens*, κισσὸς ζώων Theocr. XXVI. 4. h. ἀείφυλλος. — *myrtus* et ipsa ἀειθαλής· *pulla*, s. pulli coloris dicitur, vel omnino ad nigrae myrti genus declarandum, v. Plin. XV. 37. vel, quod ποιητικώτερον videtur, ad frondes et folia recens exclusa referendum, quae fusci sunt coloris, ut adeo frondem myrti tenerrimam, ἁπαλοὺς μύρτους, (Meleag. CV. 1. in Anal. Br. I. 30. adde Anacr. IV. 1.) declaraverit. — 19. 20. aridas contra frondes abjiciat, h. vetulas spernat. Generaliter poeta extulit, quod h. l. ad Lydiam solam referri debet, *te* contemnat juventus. Per *aridas frondes* senectutem declarari, paullo ante monui. Apponam nunc Aeschyl. Agam. 79. ejusdem plane coloris: τὸ δ' ὑπεργήρων, φυλλάδος ἤδη κατακαρφομένης, τρίποδας μὲν ὁδοὺς στείχει, *Senectus decrepita, foliis jam exarescentibus tripes fere incambulat*, uti optime Schütz. adde Macedonii (Anal. Br. III. p. 115.) c. XVI. 7. 8. ὡς δὲ ῥόδον θαλέθεσκες ἐν εἴαρι· νῦν δ' ἐμαράνθης. γήραος αὐχμηρῷ καρφομένη θέρεϊ. quod est ex imitatione Archilochi XXVII. (Anal. Br. I. 45.) οὐκ ἔθ' ὁμῶς θάλλεις ἁπαλὸν χρόα, κάρφεται γὰρ ἤδη. cf. Plaut. Aul. II. 4. 18. — *dedicet Euro*, ventos eas diripere sinat, eas non curet, abjiciat. Nam, quae abjiciuntur, ventis ea dari, permitti dicuntur. Eurip. Bach. 350. de corona deripienda: καὶ στέμματ' ἀνέμοις καὶ θυέλλαισι μέθες. Traductum inde ad res odiosas, tristes, quarum memoriam ex animo ejicimus: de quo mox ad XXVI. 2. Pro dare, exquisitius est *dedicare*, arbitrio alicujus, h. l. venti ludibrio permittere; (Virg. *donare*, Aen. IX. 13. et *nubibus irrita (*mandata) *donant*;) et pro ventis universis est *Eurus* (v. Obss.) ut rapidior; qui *Hiemis sodalis* audit, quod flatus ejus hieme est vehementior, acrior. *Hibernos Euri flatus* dixit Virg. Ge. II. 339. Omnino *sodalitium* (fere ut *sororium* vinculum. v. ad I. 24. 9.) iis rebus adsignant poetae, quae mutuo quodam nexu invicem juncta sunt, quae moribus, aetate, loco, ac tempore inter se conveniunt. Sic *Zephyri feris comites* dicuntur IV. 12. 2. φόρμιγξ δαιτὸς ἑταίρη Homer H. Merc. 31. δίσκος νεότητος ἑταῖρος Julian. c. IV. (Anal. Br. II. 494.) *crater, Veneris sodalis* III. 18. 6. ubi plura vide.

ARGUMENTUM. XXVI.

Venustissimum hoc carmen in Aelii Lamiae, nobilissima et antiquissima gente orti (III. 17. 1.) rebusque Cantabrico bello gestis clarissimi versatur laudibus. Tractatio hujus argumenti uti simplicissima, ita est et exquisitissima. Poeta nimirum in Musarum consortio ceterarum rerum, quae animum adfligant ac perturbent, curam a se alienam putare, seque studiis poeticis vacantem, nihil nunc antiquius habere profitetur, quam Lamiae laudes celebrare. Quas quidem dum ipse non exsequitur, sed Musis canendas delegat, splendidissimo Lamiam condecorat elogio, dignum, quem ipsae Musae extollant, judicando. Ac in hac facillima argumenti descriptione interpretes tantum pulveris in summa carminis constituenda commovisse, tantasque argutias, dum reconditiora quaererent ipsi carmini intulisse, est utique, quod mireris. Sunt, qui poetam urbanissima conversione hortari atque compellere voluisse Lamiam, ut curas, quibus super Teridatis, regnique Parthici fortuna mire cruciaretur, abjiceret, atque in Musarum consuetudine solatium quaereret: quae Cruquii a Jani maxime exornata est sententia: sunt vero etiam, qui carmini ampliori, quod temporis injuria interciderit, hocce tanquam prooemio praelusum post Sanadonum existiment. Ac istis quidem fraudem fecisse videntur vv. 4 — 6. qui unice ad animum in aliorum timore ac metu securum ulterius declarandum a poe-

ta adjecti sunt. (Similem exornationem ab Intpp. minus recte expositam habes I. 19. 10.) Atque hunc, quo alii anguntur, metum docte poeta illustri aetatis suae Teridatis designat exemplo. Qui, quum regnum, expulso a populo suo Phraate, recepisset, mox nuntio de Phraate, cum maximis Scytharum copiis reditum parante, accepto, non potuit, quin maximum haec res ei terrorem injiceret. Incidit vero in a. U. DCCXXX. ad quem omnino hoc carmen referendum videtur; etsi plerique post Masson. a. V. DCCXXXI. h. c. natalem statuant, prava, ut mihi quidem videtur, interpretatione vv. 4. 5. quas de Romanis accipiunt, inducti: quippe regem Scytharum metuentibus, h. ne, si Theridatem in regnum restituere conarentur, sibimet ipsis a Scytharum rege, cum Phraate faciente, periculum arcesserent. v. Not. Ii vero, qui alterius carminis, quo latius Lamiae laudes persequutus sit Horatius, hoc prooemium faciunt, quantum in ejusmodi argumento lyrica ratio a pedestri differat; plane se nescire fatentur.

Adnotationes.

v. 1. 2. *Musis amicus*, φίλος Μοίσαις, ut Theocr. ζ. 95. Id. ια. 6. Niciam ἐννέα Μοίσαις ἔξοχα πεφιλαμένον adpellat: et Epigr. 19. 4. ἦ ῥά μιν αἱ Μοῦσαι καὶ ὁ Δάλιος ἠγάπευν Ἀπόλλων; adjecta ratione, ὡς ἐμμελής τ' ἔγεντο κἀπιδέξιος ἔπεά τε ποιεῖν πρός λύραν τ' ἀείδειν uti fere Virg. Aen. IX. 774. *amicum Crethea Musis- Crethea Musarum comitem cui carmina semper et citharae cordi, numerosque intendere nervis.* Scilicet amari dicuntur a Diis, qui vel corporis dotibus, tanquam formae pulchritudine (v. Heynii Antiqu. Aufs. T. I. p. 35. et ad Apollod. I. 7. 5.) virium robore, cet. vel animi dotibus, vel alia quacunque re, cui felicitatis notio vulgo subjecta est, potentia puta, atque divitiis (v.

ad I. 31. 13.) ceteris hominibus praestant. II. 1. Horatius non in genere se Musarum amicum, h. studiis poeticis deditum profitetur, sed est potius strictiori sensu: ego carmini in Lamiam pangendo intentus, vacaturus; nihil amplius. Hoc enim volunt seqq. Ceterum Orrerius in Epp. ad filium ep. XXIII. in Virg. l. l. sub Cretheo, Musis amico, Horatium intelligi volebat, hoc ipso forte loco inductus. — *tristitiam . . . ventis*, huic uni rei intentus, ceterarum rerum curam a me alienam puto; nam *vatem egregium anxietate carens animus facit*, (Juven. VII. 57.) ejusque *carmina laetum sunt opus et pacem mentis habere volunt*, Ovid. Trist. V. 12. Sic *curis expeditis Lalagen cantat* I. 22. 11. Pro curis omnino est *tristitia, et metus*, sollicitudo futuri, malorum impendentium. — 2. *Ventis* e poetica ratione *tradi* dicuntur, quorum memoriam abolitam cupimus (*mandemusne Noti flabris, quoscunque timores pertulimus*? Claudian. de B. Get. 205. ἀλλ' ἀνέμοισι δῶμεν ἀμπλακίην Apollon. Rh. I. 1335. adde Theocr. κβ. 167. Catull. LXIV. 59. et XXX. 10.) quae negliguntur, et quidem in mandatis aut precibus, Homer. Od. ϑ. 409. Virg. Aen. IX. 313. Tibull. I. 5. 35. Catull. LXIV. 142. denique, quae aut nihili pendimus (tanquam *aridas frondes* I. 25. extr. Eurip. Troad. 419. καὶ σοὶ ἐπειδὴ — ἀνέμοις φέρεσθαι παραδίδωμι, h. μηδενὸς ἡγοῦμαι) aut omnino tanquam molesta atque injucunda a nobis abesse volumus, ut h. l. curas. Anacr. Fr. 2. 9. ἐμῶν φρενῶν μὲν αὔραις φέρειν ἔδωκα λύπας. Quae eadem haud absimili ratione in mare abjici dicuntur poetis. Eurip. Herc. Fur. 651. γῆρας μισῶ· κατὰ κυμάτων δ' ἔρροι. Utramque formam conjunxit h. l. poeta, plane ut Theocr. l. l. τὰ δ' εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα πνοιὴ ἔχοισ' ἀνέμοιο. — *protervis*, lascivientibus, *petulantibus* (Lucret. VI. 110.) adeoque rapidis, vehementibus. Sic *Aquilo impotens* III. 30. 3. *protervus Africus* V. 16. 22. *venti injuriosi* V. 17. 33. — *tradam portare*, noto graecismo, pro, trado portandos, φέρειν δώσω. — *mare Creticum* pro quovis.

v. 3 — 6. *Unice*, maxime *securus*, nihil prorsus ad me pertinere existimans de quo alii solliciti sint. Pro hoc insigne aetatis suae eaemplum adfert. — *quis*, graece, a quibus *rex gelidae orae sub Arcto* jacentis, orae, plagae Arctoae s. borealis, rex Scythurum *metuatur*, nempe a Teridate, timente, ne is Phraatem in regnum reduceret. Jam ne incertum relinqueretur, quis ille rex Arctoae regionis sit, et a quo maxime metueretur, per

epexegesin ab Horatio adjectum puta, *quid Teridatem terreat:* pervulgatissima poetarum ratione. Sic statim in Virg. Aen. init. *quo numine laeso, quidve dolens regina deum* cet. (quanquam et ibi ante Heyn. mire turbatum fuit ab Intpp.) et centies alibi. Erat adeo rex Scytharum, qui maximo auxilio (Justin. XLII. 5.) Phraatem, expulso Teridate in Parthorum regnum restituturus erat. Videtur adeo hoc carmen tum a poeta scriptum, quam fama percrebresceret, Phraatem a Scythis adjutum iri: non vero post Teridatis demum fugam. v. Argum. Mire vero in expediendo h. l. se torserunt Intpp. aliis jungentibus: quis rex metuatur sub Arcto, h. quis potentissimus nunc sit in terris borealibus: quod a consilio poetae quam maxime alienum videtur; item: quis rex sub Arcto metuatur gelidae orae, h. a gelida ora, ut ad bella gentium borealium aut inter se aut cum finitimis gesta referatur: quo fere inclinat Masson p. 274. parum concinna oratione (*rex sub Arcto* h. Arctoae orae *metuitur gelidae* s. Arctoae *orae*) et obscura sententia: tum molestum est, diversos hic metus a poeta expositos statuere. Ad sententiam faciunt Theognidea 741. πίνωμεν, χαρίεντα μετ' ἀλλήλοισι λέγοντες, μηδὲν τῶν Μήδων δειδιότες πόλεμον.

v. 6 sqq. Nexus: Musis amicus Lamiam mihi canendum sumam. Sed augustiori specie ipsam Musam invocat, quae eum canat: quo simul continetur splendidissimum elogium, Lamiam dignum declarando, quem Musae posteritati tradant, *Pimpleï*, Πιμπληΐ, Musa, a Pimpla, vel Pimplea, fonte Thraciae, Musis sacro: cum delectu forte propter fontes sacros, quibus gaudet. — *dulcis* ad cantum refer, ἡδυεπὴς (Hom. H. in Lunam 2.) μελίφθεγγος Pind. Ol. 6. 36. et al.) ἀοιδαὶ μελίκομποι Pind. Isthm. 2. 48. μελίγδουποι Id Nem. 11. 23. — *quae gaudes*, amas *fontes integros*, intactos, puros. Poetae nimirum, qui omnino, opus aliquod aggressi, Musarum se fonte proluisse (Pers. Prol. 1.) dicunt, ubi novum argumentum versibus explicant, vel novum poeseos genus a nemine hactenus occupatum tentant, *fontes recludere* (Virg. Ge. II. 175.) *integros fontes accedere* (Lucret. I. 925.) *puro de fonte bibere*; (Propert. III. 1. 4) uti contra ii, qui post alios idem argumentum tractant, ex eodem se fonte haurire dicant. Propert. III. 2. 5. *admoram fontibus ora, unde pater sitiens Ennius ante bibit.* Horatius igitur, qui *princeps Aeolium carmen ad Italos modos deduxisset*, (III. 30. 13.) lyricam adeo

Graecorum poesin Romanis numeris primum a se redditam apte per Musam integris fontibus gaudentem declarat, imitatus Lucret. I. 925. *juvat integros accedere fontes, atque haurire, juvatque novos decerpere flores.* Eandem sententiam mox clarius exponit per *fides novas*, et *plectrum Lesbium.* Conferant insuper amoenioris indolis juvenes Propertii de suis ad Graeca exempla formatis elegis (III. 1. 3 sqq.) et Manilii de Astronomicorum argumento, a se primum inter Romanos exposito, simillimi coloris locutiones. — 7. Celebra Lamiam meum. Solennis est haec poetarum inprimis Graecis frequentata imago, qua cum sibi poetae carmini intenti (I. 7. 7. Epp. II. 2. 96.) tum aliis, quos carmine extollunt, serta innectere dicuntur. Sic ἄνθεα ὕμνων Pind. Ol. θ. 74. στεφάνωμα Id. Pyth. ιβ. 9. εἴρειν στεφάνους Nem. ζ. 113. ubi similiter Musae hoc officium injunctum videas, et Ol. ς. 147. ἀνδράσιν αἰχμηταῖσι πλέκειν ποικίλον ὕμνον. quem locum nostro admovit Valken. ad Hippol. Eurip. v. 73. Sappho c. XI. (Anal. Br. I. 57.) οὐ γὰρ πεδέχεις ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας, et inde Antipat. Sid. c. LXX. (Anal. Br. II. 25.) de Sappho: ἇς μέτα Πειθὼ ἔπλεκ' ἀείζωον Πιερίδων στέφανον. Claudian. in Seren. 2. *Pierio meritam serto redimire coronam.* Ceterum Dacer. et Sanad. vel solo Lucretii loco absterreri debebant, quo minus Horatio vitio verterent, quod fontibus flores subjecerit: ut taceam, constanter fere florum abundantiam ad fontes a poetis poni solere. Claudianus certe hunc locum dignum habuit, quem, iisdem coloribus servatis, totum adumbraret. Laudes Seren. 3 sqq. *Vile putas domum, — si floribus* (carmine) *ornes reginae regina* (Calliope) *comam? — aeterno quos veris honore rubentes fons Aganippea Permessius educat unda.*

v. 9 — 12. *sine te* v. I. 1. 32 sqq. — 10. *Honores*, carmina, encomia, exquisito vocabuli usu. Sic τιμαὶ κλυταὶ Pind. Nem. θ. 24. et ζ. 46. κόσμος ἀδυμελής Ol. ια. 13. et γέρας Isthm. γ. 136. κοσμεῖν τινὰ Jon. in Omphale, apud. Athen. XIV. p. 634. Sic Noster A. P. 120. *Achillem honoratum* (non *Homereum* e Bentl. conj.) dixit, ὃν Ὅμηρος τετίμακε — αὐτοῦ πᾶσαν ὀρθώσαις ἀρετὰν, ut Pindar. Isthm. δ. 63. de Ajace. — *nihil possunt*, nullam vim habent ad celebritatem cuipiam conciliandam, ut aliquis inclarescat. cf. Virg. Aen. IX. 446. — *fides novae*, de novo carminis genere, a Graecis ad Romanos a se primum traducto. Hinc et *plectrum Lesbium* vocat, quo Alcaeus olim lyram percussis-

set, *Lesboum barbiton* I. 1. 34. cf. I. 32. 5. — *sacrare*, memoriae hominum consecrare, tradere, ὕμνοις Δεᾶν (Musarum) διδόναι, (Pind. Ihm. η. 132.) h. canere. Stat. Silv. IV. 7. 7. *Si tuas cantu Latio sacravi Pindare, Thebas.* Vide, quot modis *carmen*, et *aliquem canere* variaverit. Nam est v. 1. *Musis amicus*, v. 6. *fontes integri*, v. 7. *nectere flores*, *coronam*, v. 10. *honores*, denique, *fidibus* et *plectro aliquem sacrare.*

ARGUMENTUM. XXVII.

Leve hujus carminis argumentum in convivii, cui Horatius interfuisset, descriptione versatur, illudque ita repraesentavit poeta, ut coram nobis omnia peragi videantur. Quum in eo convivae, vino largius hausto incensi ad rixandum ac tumultuandum consurrexissent, Horatius, magistri bibendi personam sumens, intemperantiam atque insolentiam eorum castigat, eosque ad saniorem mentem revocare studet. Ut igitur jocis ac risui, quae magis convivii hilaritatem decerent, locum iterum faceret. excitatus ad bibendum unum e sodalibus ad amicae nomen prodendum hortatur. Ille vero tergiversari: Horatius contra instare, aliterque se bibiturum negare, ac, quo facilius eum permoveret, nomen puellae non evulgaturum, polliceri. Amores sic suos confessum miseratur poeta, puellaeque animum meretricium acriter perstringit. Eloquutio carminis admodum vivida, doctrina haud vulgaris, quaeque exemplum graecum, quod poeta sequutus sit, haud ambigue prodit. Similis coloris est Anacr. LVII. 7. ἄγε

δῶτε, (πίνειν) μηκέθ' οὕτω πατάγῳ τε κἀλαλητῷ Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. *Et Theognidei vv.* 485 *sqq.* ὑμεῖς δ' εὖ μυθεῖσθε παρὰ κρητῆρι μένοντες, ἀλλήλων ἔριδας δὴν ἀπερυκόμενοι, ἐς τὸ μέσον φωνεῦντες ὁμῶς ἑνὶ καὶ σύν ἅπασι, χ' οὕτως συμπόσιον γίγνεται οὐκ ἄχαρι.

Adnotationes.

v. 1 *sqq.* Convivium vos agere decet hilare, ad risum jocosque compositum; Thracum est, inter compotationes tumultuari ac rixari. Pro vulgari igitur: ne tumultuemini inter potandum, doctius erat, ne Thracia imitemini convivia, et pro hoc, more, qui Thracum conviviis fere proprius est, laudato: ne pugnate scyphis, barbaro Thracum more. Errant adeo qui vere scyphis in isto convivio depugnatum fuisse contendunt. — *Natis*, factis, formatis, ut Martial. XIV. 102. *Accipe non vili calices de pulvere natos.* cf. III. 21. 1. — *in usum laetitiae*, qui laetitiae inserviant, ad exhilarandos animos inventis (κρατὴρ μεστὸς εὐφροσύνης Xenophanes in Steph. poes. ph. p. 38.); iis adeo uti non decet in convivio pro armis αὐτοσχεδίοις, qui *Thracum* mos *est.* Cum enim hi meracius biberent (unde Θρηικίην, Σκυθικὴν πόσιν, πρόποσιν dictam puta, quod essent ἀκρατοπόται. v. Athen. X. p. 427. neutiquam vero a potandi certamine, aut rixandi libidine, quae in eorum conviviis obtinuerit) eorum compotationes non nisi pugnis finiri solebant. Stat. Theb II. 85. *Ogygii si quando adflavit Iacchi saevus odor, tunc saxa manu tunc pocula pulcrum spargere.* cf. I. 18. 9. De certatione s. provocatione quominus cum Dorv. ad Char. p. 418 capere liceat, vetat omnino sententiarum nexus: totiusque carminis ratio: tum ne probari quidem potest, ejusmodi certamina Thracibus usitata fuisse. — *Scyphus*, ut cantharus, proprium Bacchi poculum. Val. Fl. II. 272. *et sacer ut referat Bacchum scyphus.* — 3. 4. *Prohibete*, arcete *Bacchum rixis*, a rixis *sanguineis*, ne confundite (v. I. 17. 23.) ne immiscete rixas Baccho, compotationi, quam quietam esse decet: ἡσυχίαν φιλεῖ συμπόσιον Pind. Nem. 9. 114. Pro compotatione igitur verecunda, ad modestiam composita, tranquilla

doctius est Bacchus verecundus, qui rixas odit, adposito epitheto. Sensus adeo totius loci: rixae sanguineae cruentae absint, quae comissationem dedecent. Errare adeo videntur, qui Bacchum dici volunt verecundum, pulchrum, ut Schol. aut de vino modice bibendo poetam hic praecipere existimant, quod plane a consilio carminis atque contextus ratione alienum est, aut denique, qui, quae non satis intellexere, corrigere conantur. v. Obss.

v. 5 — 8. Eadem fere sententia, alio tantum ornatu instructa: Alienus est a compotatione armorum usus, pugna Pro armis speciali notione est *acinaces*, gladius, *Medis* s. Parthis (v. ad I. 2. extr.) proprius. v. Suid. h. v. et pro compotatione ad multam noctem protracta *vinum* et *lucernas* poeta posuit. v. III. 8. 14. et 21. — *immane quantum*, maxime, admodum *discrepat vino* (tertio casu), discordat, nihil rei est cum vino (contra [illegible], quod convenit, apud Pind. Ol. 3. 59) — *clamor impius*, ἀνόσιος. indecens, furiosus. — 8. neque ad tumultuandum adsurgite. *remanete*, manete *cubito* sinistro (Ovid. Met. IX 577.) *presso*, pulvillis impresso, innixo; ex more adcumbentium. Idem eodem ornatu praecipit Phocyl. (in Brunk. Gnom. p. 92.) fr. VII.) χρὴ δ' ἐν συμποσίῳ κυλίκων περινισσομενάων ἡδέα κωτίλλοντα καθήμενον οἰνοποτάζειν.

v. 9 *sqq.* Imo jocis, amatoriisque confabulationibus exhilarare decet convivium. Sed urbane satis hanc admonitionem exemplo ejusmodi in medium producto statim involvit. Provocatus enim ad bibendum a convivis, non nisi hac lege coram se postulationi satis facturum pronuntiat, ut frater Megillae nomen amicae sibi prodat. Alii aliter sententiarum nexum expediunt. — *me quoque sumere partem F.* oratio paullo humilior, sed commode ad familiarem confabulandi rationem depressa. — *severi*, austeri, σκληροῦ (v. g. in Aristoph. fr. apud Grot. Exc. p 551.) cum natura, tum vetustate. Catull. XXVII. *Minister vetuli, puer, Falerni inger mi calices amariores.* χαριέστατον τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν οἶνων Falernum vocat Athen. I. p. 33. — 10. E convivis unum: cujus amores sciscitatur, sororis nomine Megillae Opuntiae, ex Opunte Locridis oriundae, jocum meditans poeta, jocose designat. Nisi forte celebratissimae pulchritudinis Megilla fuerit, aut alia quacunque arte, e. g. Musica, excelluerit, ut hujus gratia frater in elegantiorum hominum notitiam venerit, atque compotationibus eorum adhibitus fuerit. Multa talia argute comminisci licet,

quae pro exploratis nemo facile habeat. — 11. cujus puellae amore teneatur. Etiam in hujus sententiae elocutione diversis imaginibus mire conjunctis lusum aliquem poeta captasse videtur, eundem, qui vulnere sit saucius, et sagitta pereat, beatum adpellando: etsi utrumque de amatore dicatur. Nam et *vulnerari*, *perire*, et *sagittis defigi* solennia de amantibus (v. Valken. ad Hippol. 392. et Dorv. ad Char. p. 203.) iidemque; quo efflictius amant, beatiores sibi videntur. Sic. Tibull. (II. 5. 109.) *jacet saucius annum et favet morbo*, *ἐὸν κακὸν ἀμφαγαπῶ*, ut Hesiodus Ἔργ. 58.

v. 13 *sqq.* Num detrectas, num recusas nomen proferre? Enimvero *non alia*, hac sola *mercede*, conditione morem geram, bibam. — 14. Callide extorquet insinuando, elegans ejus judicium in eligendis puellis extollens. — *Quaecunque Venus*. puella (ut I. 33. 13.) *te domat*, in potestate habet, arbitrio te suo subjecit, te captum tenet, quamcunque amas. nota loquendi ratione. Alias est *regi* a puella (III. 9. 9.) *servire* dominae et sim. — 15. ea certe est, quam te amare deceat; sed invertit poeta: non ea est puella, cujus te pudeat; et pro hoc, operosiori paullo ornatu, inprimis si cogites, jocos poetam nunc cum convivis miscere: ea te *adurit*, urit *ignibus* amoris, amore inflammat *non erubescendo*, qui tibi ruborem exprimat, cujus te pudeat, cujus puellae adeo nomen salvo pudore proferre nequeas. — 16. Adcuratior sententiarum nexus erat: quandoquidem te semper, ut ingenuum adolescentem decet, in amore gesseris: nam ratio inest, cur ei salvo pudore puellae, quam nunc amet, nomen proferre liceat. *Amorem ingenuum* recte quoque intelligas de amore ingenuae puellae. libertinae, vel peregrinae. *Peccare amore*, simpliciter pro amare, ut I. 33. 9. ut *moechus*, *adulter*, de amatore. — 17. *Quidquid habes* amorum, quidquid amas. (ut supra I. 6. extr. *uri aliquid.*) venusta simplicitate. Etiam illud *age* familiare colloquii adprime refert.

v. 18 *sqq.* Audito puellae nomine exclamat poeta; *ah miser*, *ἆ δειλός* I. 5. 12. Vividioris hujus orationis vulgarior forma erat: 'Miserum te, qui in tantam voraginem incideris, unde vix salvus evadas, emergas, h. qui in amorem avarae ac rapacis puellae incidisti, quae maxima *fundi tui* est *calamitas* (Ter. Eun. I. 1. 34.) *ubi fidem*, *remque teque properas perdere* (Plaut. Epid. II. 2. 36.) — *laborabas*, *ἔκαμνες* e. g. Eurip. Fl. 1358.

συντυχίᾳ κάμνειν) colluctabaris, atque etiamnum in ea versaris. Μιμητικῶς fere accipiunt e jejuno Baxteri commento: „ abaral as et ego nesciebam“ v. Obss. Eleganter autem puellam rapacem (forte et merobibam) *Charybdin* vocat, Graecorum exemplo. Anaxilas ἐν Νεόττιδι apud Athen. XIII. p. 558. τὸ γένος τις ἂν δύνατο παρανομώτατον φράσαι. τίς γὰρ — ἡ Χίμαιρα πύρπνοος, ἢ Χάρυβδις, ἡ τρίκρανος Σκύλλα, ποντία κύων, — εἰς ὑπερβολὴν ἀφῖκται τοῦ καταπτύστου γένους sc. meretricum. Et paullo post: ἡ δὲ Φρύνη τὴν Χάρυβδιν οὐχὶ πόρρω που ποιεῖ; τόν τε ναύκληρον λαβοῦσα καταπέπωκ' αὐτῷ σκάφει, suavissima allegoria. Anaxilam imitatus est Lucillius, loco mox adferendo. Eadem ex causa Scyliam ejusmodi mulierem vocat Callim. fr. Bentl. 184. Σκύλλα γυνὴ κατακᾶσα καὶ οὐ ψύθος οὔνομ' ἔχουσα. qua eadem dilogia adhibuit Meleag. LXVII. (Anal. Br. I. 20.) κῦμα τὸ πικρὸν Ἔρωτος — ποῖ φέρομαι; πάντη δὲ φρενῶν οἴακες ἀφεῖνται, ἢ πάλι τὴν τρυφερὴν Σκύλλαν ἐποψόμεθα. Alias Charybdis dicitur de homine, qui *ingurgitat in se merum avariter plenis faucibus*, ut Plauti (Curcul. I. 2. 25.) verbis utar. Hipponax in Parod. e fr. apud Athen. XV. p. 698. μοῦσά μοι Εὐρυμέδοντ' ἄδεις τὴν ποντοχάρυβδιν, ubi forte corr. γανδοχάρυβδιν, quod dictum, ut χανδοπόρνας, et multo fortius est. Perynich. apud Toup. ad Long. p. 386. Μεθυσοχάρυβδις, ἐπὶ γυναικὸς μεθύσου, qui insuper laudat Heracl. Pont. Alleg. Hom. p. 446. — *digne flamma*, amore *meliore*, melioris puellae. Ceterum Weston in Hermes. p. 47. reprehendit poetam, quod a tempestate exorsus incendio ac ruina finiat: mallet Chimaeram pro Charybdi, nisi illa carmen clauderet. Lepide satis.

v. 21 — 24. Nihil te ab exitioso isto amore liberare poterit. Ornatum orationis Noster cum aliis Augustei seculi poetis ab antiqua vulgi superstitione repetiit, qua artes magicae et inspirandi amorem, et animum isto liberandi vim habere credebantur. Piget illustrandae huic rei, a VV. DD. ad nauseam inculcatae, vel verbum addere. De loquendi formulis, quae huc spectant, tantum nonnulla monenda. *Defixi*, κατα̣δεδεμένοι (Suid. h. v. καταδεσμοί Orph. Lap. XV. 79.) dicebantur οἱ πεφαρμακευμένοι, amore injecto: *soluti* contra, eo liberati. cf. Virg. Aen. IV. 79. Ad sensum Prop. III. 23. 10. *Quod mihi non patrii poterant avertere amici, eluere aut vasto Thessala saga mari*, re ad expiationem traducta. — *venena*, φάρμακα, quibus id effici credebatur. — *Thesala*, nam huic maxime regioni artes ma-

gicae adsignatae: quod vel ex Apulejo abundo constat. — 22. *quis poterit deus?* τίς σὲ θεῶν δυνήσεται σῶσαι. Chariton. IV. 4. Solenne hoc ac proverbialiter fere in perditis ac desperatis rebus. Lucian. in Lucio T. II. p. 574. θεραπεῦσαι δέ σε οὐδεὶς ἄλλος. οὐδ' θεὸς ἰατρὸς cet. Plaut. Epid. V. 1. 4. ***Si undecim deos praeter sese secum adducat Jupiter, ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.*** et Capt. III. 14. ***neque jam Salus servare, si volt, me potest.*** et inde Ter. Ad. IV. 7. 42 — 23. *Chimaera*, Lyciae monstrum ***triforme***, τρίμορφον (πυρπνέουσαν τρισώματος ἀλκὰν vocat Eurip. Jon. 201.) notum satis ex Homer. Il. ζ. 181. πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. Fabulam ipsam tangit Pind. Ol. XIII. 128. cf. Apollod. II. 3. Huic igne omnia vastanti comparatur meretrix itidem amatori exitium adferens. Anaxilas l. l. ἐστὶ δὲ σκοπεῖν ἀπ' ἀρχῆς πρῶτα μὲν τὴν Πλάγγωνα, ἥτις, ὥσπερ ἡ Χίμαιρα πυρπολεῖ τοὺς βαρβάρους. Lucill. c. LXXXVIII. (Anal. Br. II. 336.) Οὔτε Χίμαιρα τοιοῦτον ἔκνει κακὸν, ἢ καθ' Ὅμηρον — ὥστε σὲ καμψηφεῖ νικᾶν, Τελέσιλλα, Χιμαίρας. — 23. ***illigatum***, ἐχόμενον, ἐνδεθέντα, Chimaerae unguibus quasi inhaerentem; adposita imagine. Nam et amore dicimur illigari. Hermes. el. v. 86. οἵη μὲν Σαμίων μανίη κατέδησε Θεανοῦς Πυθαγόρην. Musaeus 29. ἐς πόθον ἦλθε, πόθῳ δ' ἐνέδησε καὶ αὐτήν. cf. ad I. 13. extr. Male ad incantationem nonnulli referunt. Praeclare vero poeta servavit imaginem a Chimaera desumtam. Vulgaris enim oratio ferebat: nemo facile te ab ista, qua ***teneris***, *peste* (uti Virg. Aen. IV. 90. similiter de amore) liberet; pro hoc, ne Pegasi quidem ope expediaris. Pegasum tantum commemorat, tanquam poeta; et quia hujus potissimum ope Bellerophon Chimaeram occidit. Hesiodea (Theogon. 325.) τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης, laudarunt et alii. Adde Pind. l. l. σὺν ἐκείνῳ (h. ejus ope, uti fert Pindarica loquendi ratio) καὶ Χίμαιραν πυρπνέουσαν — ἔπεφνεν. — ***expediet Chimaera***, pro exp. Chimaerae, h. a Chimaera, noto graecismo. Ceterum simillimi coloris est epigramma ἀδέσποτον (Anal. Br. III. p. 157.) XXXII. Παιδείῳ, Θρασύβουλε, σαγηνευθεὶς ὑπ' ἔρωτι ἀσθμαίνεις, δελφὶς ὥς τις ἐπ' αἰγιαλοῦ κύματος ἱμείρων δρέπανον δὲ σοὶ οὐδὲ τὸ Περσέως ἀρκεῖ ἀποτμῆξαι δίκτυον, ᾧ δέδεσαι.

ARGUMENTUM XXVIII.

Communem moriendi necessitatem, tritam illam ac vulgarem sententiam, novo artificio ita nobilitavit poeta, ut eam in drama conversam illustri Archytae, Pythagorei, qui prope Apuliae litus naufragio periisset, exemplo ostenderet. Inducitur itaque nauta, qui ex veteri navigantium more litus Matinum, in quo Archytae corpus fluctibus ejectum jaceret, forte praetervehens eo conspecto, talem tantumque virum fato quoque obnoxium fuisse miratur, idque ipsum, ut fert commotioris animi natura, oratione ad ipsum mortuum directa (ut multoties in Homero ac Virgilio) eloquitur. Quem quidem animo humano penitus infixum sensum atque adfectum eo poetas deduxisse arbitror, ut et umbram mortui (id quod saepius in carminibus sepulcralibus observare licet) respondere, et, quos amicos habuerint, solari fingerent. Accedit et alia ex antiqua superstitione, qua umbra circa corpus insepultum errare, ac praetereuntes de justis sibi impertiendis quasi implorare putaretur, petita istius figmenti ratio. Archytas itaque, ut nauta se mortuum ne miraretur amplius, eandem virorum se longe praestantiorum sortem fuisse, mortemque adeo, cujus tamen non unum genus sit, ad omnes pertinere ostendit. Exposita hinc fati sui ratione, sicque ad se iterum delatus eundem enixe precatur, atque, ut ne insepultum se jacere sinat, maximopere obtestatur. — Putant fere, narrationem aliquam de Archytae exitu a Tarentinis, quorum civis Archytas

fuisset, Horatio, qui lubenter in Septimi villa Tarentina (II. 6. 13.) commoraretur, expositam ejusdem animum ita occupasse, ut totam eam carmini includeret. Sed uti, quam temere haec ponantur, facile adparet; ita ei, qui, non dicam, graecorum omnino poetarum lectione tritas aures subactumque habet judicium, sed qui vel leviter Anthologiam graecam attigit, dubium esse nequit, et argumentum carminis ipsamque tractationem Horatium a graeco aliquo poeta mutuatum esse. Ducit eo praeter universum carminis habitum, ac dialogi rationem sententiarum cum indoles tum eloquutio graeca. v. Not. Ceterum Marcil. ac Torrent. hoc carmen pro irrisione vel disciplinae Pythagoricae vel matheseos et astrologiae habent: Cruquius vero ad L. Tarutium, celebrem Horatii aetate astrologum (Cic. Div. II. 47.) refert. Alii denique callida dilogia Bruti exitum defleri existimant. Quae somnia ulterius exagitare nihil attinet. Ut denique de nauta, quem loquentem inducit Horatius, verbo tantum moneam, justam nos ejus notionem ex ipsius oratione nobis informare posse arbitror. Quum is vulgi opinioni adhaereat, qua Archytam, quasi de meliore luto fictum, miretur mortuum: contra vero tanta judicandi facultate polleat, ut Archytam magnum virum habeat: equidem ei nec ingenium excultum, nec plane rude tribuerim. cf. ad v. 14. Ceterum quomodo alii dialogum constituant v. Obss.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1 — 6. *Nauta.* cf. Obss. — 1 — 4. Suavis oppositio: Tu, qui antea universum terrarum orbem emetiebaris, tantillum are-

hac corpore tuo nunc occupas, pauxillum terrae spatium mortuus complecteris. — *maris et terrae* h. universi (per enumerationem) *mensorem*, geometram. μετρεῖν κόσμον καὶ πείρατα γαίης similiter Palladas c. XCI. (Anal. Br. II. 426) — Archytam *arenae mensorem* vocat, nam et de numero arenae disputabant mathematici, quam in rem Archimedis liber exstat, Ψαμμίτης, s *arenarius*: nisi omnino arithmetices notio subest. — *numero carentis*, innumerabilis, nihil amplius. Cave hoc ad irridendum Archytam, qui sibi sumsisset γνῶναι τῶν ἀμέτρων τὰ μέτρα, adjectum existimes. — *munera, pulveris*, μοῖρα, μέρος, portio exigua pulveris, arena exigua, locus exiguus, quem explet, in quo jacet corpus. — *cohibent te*, habent te, κατέχει. Scilicet terra, regio, locus nos tenere dicitur, in quo versamur, quem occupamus; adjuncta tamen necessitatis, ut ita dicam, notione. Sic Tibullum *aegrum tenebat Phaeacia*, I. 3. 3. Terra adeo nos habet, cohibet, γῆ ἔχει, κατέχει, in qua mortui jacemus. Antipat. Sid. c. LXXIX. (Brunk. Anal. II. p. 27.) κατέχει Πίνδαρον ἅδε κόνις. Antipat. Thess. c. LX. (Anal. Br. II. p. 124.) Αὐσονίη μὲ Λίβυσσαν ἔχει κόνις. cf. Abresch. ad Aesch. I. p. 127. In composito *cohibent* forte aliqua vis est, nempe, Archytam quantumcunque virum exiguam nunc arenam complecti. Sed hoc forte argutius. Ad sensum idem Antip. LIX. 1. (Anal. Br. I. 1) de Socrate, ἢ χθαμαλὴν ὁ τόσος ὑπέδυς κόνιν. Simmias Theb. I. (Anal. Br. I. p. 168.) de Sophocle: Τὸν σὲ — τὸν τραγικῆς Μούσης ἀστέρα — τύμβος ἔχει, καὶ γῆς ὀλίγον μέρος. Valckenar. ad Phoen. Eurip. 1458 cum Nostro composuit Antipatri Sid. c. LXIX. (Analect. Br. II. 25.) εἰ δ' ὀλίγα κρύπτει τὸν τηλίκον, ἴσθ' ὅτι κεύθει καὶ Θέτιδος γαμέταν ἁ βραχύβωλος Ἴκος. Ceterum eadem haec sententia varie exornata est a poetis, atque amplificata: veluti Ovid. Amor. III. 9. 40. de Tibullo: *vix manet e tanto, parva quod urna capit*; et Propert. IV. 11. 14. *En sum, quod digitis quinque levatur, onus.* Alii, ut paucis attingam, hos vv. ita expediunt: munera pulveris *tibi nondum persoluta*, *pulvis tibi nondum injectus*, cohibet te, prohibet te, *quo minus Stygem transire possis*; quo an quid durius ac contortius excogitari potuerit, quoque totius loci vis atque ἐνάργεια, quae ex oppositione oritur, magis enervetur, dubitaverim. Sed timebant, ne initium carminis adversaretur vv. 23. sqq. prava interpretatione inducti. — *Matinum litus* de ora Calabriae.

v. 4 — 6. *Nec quicquam prodest tibi*, *tentasse*, nequicquam tentasti, *a. d. moriturus*, qui mortalis esses, h. neque caelestium rerum studium prohibuit, quin morti succumberes, a moriendi necessitate te exemit. Sententiam hanc poeta ita adornavit, quasi hac ipsa caeli contemplatione se supra humanam conditionem extollere voluisset Archytas. Nam pro caelo sunt *domus aëriae*, quas *tentat*, qui ad eas accedere conatur. Inest enim h. v. summae audaciae notio. v. Wernsdorf. ad Grat. v. 63. Exc. I. T. I. Poet. min. p. 237. Pertinet adeo ad Archytae declarandum philosophiae studium, maxime ad eam partem, quae in deorum naturam inquirit. Jam cum ejusmodi conatus (uti omnes fere, qui ab ingenii sagacitate commendationem habent, v. ad I. 3. 21.) in hominem cadere negaret prisca vulgi opinio; poeta, eam secutus, Archytam, de Diis philosophatum, *tentasse* h. impio ausu adiisse ait *aërias*, caelestes deorum *domos*. — *animo percurrisse*, contemplatum esse, dispexisse de rerum caelestium natura. Adposite Lucret. I. 73. de Epicuro: *Ergo vivida vis animi pervicit et extra processit longe flammantia moenia mundi, atque omne immensum peragravit mente animoque.* — *morituro*, graviter claudit sententiam. cf. II. 3. 4. Ceterum alii totum hunc locum ad astrologica Archytae studia referunt, quin Gesnerus eo delapsus est, ut Archytae αὐτόματον, seu volantis columbae machinationem hic forte respici in animum induceret. Neque altera probabilior videtur ratio: quam si poeta voluisset, aliter haud dubie rem adornaturus fuisset. Et mathematicum Archytam jam initio carminis prodiderat; nunc de philosopho agit.

v 7. *Archytas*, hinc usque ad finem. — 7. *sqq.* Colores ducti ex Hom. Il. σ. 117. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε Κῆρα, ὅσπερ φίλτατος ἔσκε Διῒ Κρονίωνι ἄνακτι. — ὣς καὶ ἐγὼ — κείσομ', ἐπεί κε θάνω. et φ. 107. Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Ad communem moriendi necessitatem declarandam Archytae umbra virorum se praestantiorum, qui mortem non magis effugerint, exempla adfert. cf. Virg. Aen. X. 469 sq. et Nostri II. 16. 29. IV. 7. 14. Unicuique Horatius adjecit id, quo reliquis hominibus in tantum praestarent, ut communi mortalium conditione exemti videri potuissent. — *Pelopis genitor*, Tantalus, rex Lydiae, *conviva Deorum*, etsi eum Dii mensa dignati fuissent, θεοῖς, ἄνθρωπος ὤν, κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον, (ut de eodem Eurip. Orest. 9.) atque is adeo in summo apud Deos honore fuisset (*et*

τιν' ἄνδρα θνατὸν Ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμασαν, ἦν Τάνταλος οὗτος, Pind. Ol. α. 86.) h. si ornatum fabulae demas, opum florentissimus. Hi enim θεοφιλεῖς habiti v. ad I. 26. 1. et I. 31. 13. item homines pii ac justi ξένοι καὶ ὁμοτράπεζοι θεοῖς (Pausan. VIII. 2. p. 600.) dicti; quod adumbratum ex aurea aetate, in qua *domos invisere castas Caelicolae nondum spreta pietate solebant*, Catull. LXIV. 387. Qua eadem de causa Tantalus sic dictus videri potest; nam et is pietatis laude florebat, antequam ὕβρει sua Jovis iram provocasset. Stat. Theb. VI. 282. *Tantalus inde parens, qui non fallentibus undis imminet — sed pius et magni vehitur conviva Tonantis.* Alia denique hujus figmenti ratio in Virg. Ecl. IV. 63. Ceterum Nostri locum sublegit auctor Eleg. de Fortunae viciss. (apud Wernsd. Poet. min. III. p. 243.) v. 9. 10. *Tantalus infelix, dicunt, conviva deorum, nunc quoque apud manes victima sacra Jovi est.* — 8. *Tithonus quoque* occidit, etsi ab Aurora *in auras remotus*, in caelum raptus, ὃν ἀστέρων τέθριππος ἔλαβε χρύσεος ὄχος ἀναρπάσας, Eurip. Troad. 855. Cujus figmenti causa unice in Tithoni pulchritudine quaerenda videtur. Ἐπιείκελον ἀθανάτοισι Tithonum vocat Hom. H. in Ven. 219. unde totius fabulae descriptionem pete. Scilicet a Diis amatos dicebant eos, qui pulchritudine maxime conspicui essent: v. ad I. 26. 1. Ita proclive erat, ut alii hoc ulterius ornarent, adderentque, a Diis eos expetitos, adeoque raptos esse. Maxime vero ejusmodi raptus ad Deas referebant, quae et ipsae formosissimae essent. Quod unice eo pertinuisse arbitror, ut juvenilis formae praestantiam insigniorem redderent. Sic Venus Phaëthontem; τέρεν ἄνθος ἔχοντ' ἐρικυδέος ἥβης ὦρτ' ἀνερειψαμένη, juxta Hesiod. Theog. 987. et Aurora Cephalum (Pausan. III. 18. p. 256. Anton. Lib. c. 41.) Clitum (Hom. Od. o. 250.) et hunc Tithonum rapuisse credita. Admixta mox ab aliis alia, quibus, quae fabulae originem dedissent, obfuscarentur. Ceterum Tithonum senio paene confectum atque emortuum in mortuis poeta reponit, quod non urgendum. Nam illius mutationem in cicadam, quam seriores poetae ex Hom. H. laud. v. 237. effinxere, nolim huc trahi propter II. 16. 30. Pessime vero quidam *remotum in auras* explicant, mortuum. Male quoque Dacer. — 9. *Minos* Cretae rex de legibus ferendis, quo majorem iis auctoritatem conciliaret, ipsum Jovem in consilium adhibuisse ferebatur: βουλεύσασθαι ὑπὲρ τῶν νόμων οὐκ ἄνευ θεοῦ τὸν Μίνω, Pausan. III. 2. 207. adde Pla-

tonis Minoem p. 138. Hinc *Jovis arcanis* colloquiis, ὀάροις, *admissus*, (Διὸς μεγάλου ὀαριστὴς, ut simillime de eodem Homer. Od. τ. 149.) h. in familiaritatem Jovis receptus, quocum ipse Jupiter versaretur, nihil amplius h. l. Dubitari etiam licet, an Homerus Minoëm hoc respectu sic adpellaverit, etsi Pausan. l. l. pro explorato ponat, annon potius e prisco sermone simpliciter sit: vir prudentiae ac justitiae laude conspicuus. Nam *cum Diis versari*, et *pium*, *justum*, *sapientem esse* antiquus sermo pro iisdem habet, haud obscura ratione. Eurip. Hippol. 948. σὺ δὴ θεοῖσιν, ὡς περισσὸς ὢν ἀνὴρ, σύνει; σὺ σώφρων καὶ κακῶν ἀκήρατος. — 10. Sapientes etiam viri morti succubuere, fere ut Argent. XIX. (Anal. Br. II. p. 370.) εἰ δέ σοι ἀθάνατος σοφίης νόος, ἴσθι Κλεάνθης καὶ Ζήνων Ἀΐδην τὸν βαθὺν ὡς ἔμολον. Praeclare Archytae umbra exemplum Pythagorae, cui, dum viveret, addictus fuerat, in medium profert, simulque ejus de metempsychosi dogma in ipso comprobatum tangit. Adfirmabat enim Pythagoras, se Trojani belli temporibus fuisse *Panthoiden*, Panthoi filium, Euphorbum, tum ex aliis in alia migrasse corpora, denique Pythagoram factum. Cui rei ut fidem faceret, clypeum, qui in Junonis templo haud procul Mycenis inter alia ἀναθήματα adfixus esset, fuisse contendebat; (Euphorbi certe clypeum ibi a Menelao suspensum memorat Pausan. II. 17. p. 148.) hocque ipsum nomen, ei inscriptum, mox, detracto eo, repertum esse ferunt. Vid. Intpp. ad Aelian. V. H. II. 26. et ad Diog. VIII. 5. — *Habent Tartara P.* Τάρταρος ἔχει, κατέχει Πανθοΐδην, *iterum Orco*, in Orcum *demissum* (ut Virg. Aen. II. 398. IX. 527.) copia poetica, et ornate pro vulgari, Pythagoras bis, tanquam Euphorbus, et tanquam Pythagoras, Orcum subiit. Si *iterum* h. l. proprie accipias, animamque adeo Euphorbi statim in Pythagorae corpus immigrasse inde cogas, ex ejusdem philosophi praeceptis, ipsius animam post longum demum temporis spatium (quod ter mille annorum Aegyptii, mille vero Platonici statuebant. v. Heyn. ad Virg. Aen. VI. 748.) in corpus revertisse, statuendum videtur. Sed forte τὸ *iterum* non urgendum, et de *iteratis* per hominum aetates corporum *mutationibus*, eorundemque dissolutione capiendum: utque adeo, qui Aethalides fuerit, mox Euphorbus, postea Hermotimus, tum Pythius Delius, denique post alias bene multas migrationes extremo Pythagoras evaserit. v. Schol. Sophocl. apud Lamb. E migrationibus vero Pythagorae poeta Euphorbi

tantum exemplum adfert, tanquam illustrius, fabulaque de clypeo isto famigeratissimum. — 11. *quamvis* non tam mortuus, quam potius corporis tantum exuvias posuisse dicendus est, anima ejus aliis deinceps corporibus inserta, sicque vitam continuante: cujus rei (sc. vitae a se continuatae) veritatem ipse clypeo, quem tanquam Euphorbus ad Trojam gessisset, satis luculenter ostendit. Sunt adeo verba corrigentis atque restringentis, quae paullo ante de Pythagora pronuntiaverat, ne is vero mortuus putaretur. Atque sic quidem locum, qui me, intpp. hallucinationibus occupatum ac praepeditum, diu exercuit, satis expeditum arbitror. Vana adeo est Sanadoni opinio, Pythagoreum philosophum dogmatis suis contraria hic praecipere statuentis. Falsa etiam omnium intpp. ratio, qua verba: *quamvis . . . . concesserat atrae*, pro causa subjecta existimant, ob quam Pythagoras non iterum mori debuisset, fere ut *Tantalus*, quod *conviva Deorum*, *Tithonus*, quod *Aurorae amatus* fuisset. In sensu enim constituendo vide quomodo iidem hallucinati sint: Pythagoras *bis* obiit, quamvis prolato clypeo ostenderet, se tanquam Euphorbum Trojanis temporibus interemtum cet. h. se jam semel mortuum; quod parum procedere videtur. —*quamvis nihil ultra*, praeter *nervos atque cutem*, σάρκας καὶ χρῶτα, exuvias corporis *Morti concesserat*, permiserat, jus tantum ei in corpus suum dederat, anima sibi vindicata: exquisitissimo verbo, nec minus ornate ac proprie *nervos* et *cutem* dixit de corpore anima destituto. *Nervi* enim generali notione musculi et ligamenta corporis dicti, (v. Gell. XIII. 21.) *quibus quippe totum corpus sustinetur, et in robur erigitur, desertum contra fulcimentis suis, in ruinam labitur*, Macrob. VII. 9. — *clypeo*, qui a Menelao in Junonis templo suspensus fuerat, *refixo*, revulso, detracto; ut Virg. Aen. V. 360. — *testatus*, testatum faciens, comprobans *Trojana tempora*, se Trojani belli temporibus vixisse, se adeo nunquam vere occidisse. — 14. Nunc demum poeta s. Archytas subjicit, quibus causis Pythagoras mortalium conditioni prorsus eximi debuisset. Vulgaris structurae ratio ferebat: *habent Tart. Panthoiden, iterum Orco demissum* — sane *non sordidum naturae verique auctorem*. Sed posterius poeta cum iis, quae interjecta sunt, *quamvis . . . concesserat*, docta ratione conjunxit. Quam cum non perspexissent intpp., sequentia ad interjecta retulere, hoc supplemento: *et quamvis* non sord. auctor *esset*.

cum admodum diversa sint membra, ita ut alterum veram Pythagorae mortem neget, alterum causam contineat, quae eundem morti subducere debuisset. — *Auctor naturae,* qui naturam disposuit; splendide pro, qui de rerum natura, de Diis, de mundo philosophatus est, nova via naturae arcana scrutatus est, nova de ea dogmata protulit. Eodem splendore Lucret. IV. 966. *Nos agere hoc autem*, et Naturam *quaerere* rerum *semper*, *et* inventam *patriis exponere chartis. Speculatorem*, *venatoremque naturae* physicum adpellat Cic. Nat. D. I. 30. Insulse admodum nonnulli: auctor s. scriptor libri de natura. — *Auctor veri,* magnifice et hoc de eo, qui primus vera docuit, qui unice vera atque indubitata invenit, proposuit; divulgavit. Semper animo obversari debet, unum e Pythagoreis hic loqui. Idem adeo de sectae, cui nomen dedit, principe quivis alius praedicare posset. Atque ita plane de Epicuro apud Petron. c. 133. ertr. *Ipse pater veri doctus Epicurus in arte jussit et hanc vitam dixit habere deos.* Cum *verum* etiam de aequo ac justo dicatur, (Epp. I. 1. 11.) Ethicen, Philosophiae partem, a Pythagora excultam, intelligendam esse omnes fere statuunt. — *non sordidus*, *te judice,* quem vel tu, qui philosophiae ejus arcanis non omnino initiatus es, cujus adeo judicium de eo sola ejus fama atque celebritate ducitur, *non sordidum*, non contemnendum *judices auctorem nat.* Nam de viro, qualis erat Pythagoras, multorum elogiis condecorato, unicuivis e plebe, etsi, justaene sint istae laudes necne, pronuntiare nequeat, hoc tamen ei judicium concedas: inesse debere isti viro, quae acutioribus atque intelligentibus probentur, non contemnenda adeo esse, satis probabilia esse oportere, quae multi pro certis habeant. Archytas igitur nautae judicio tribuit tantum, quantum judicandi ejus facultati tribuere licebat. Parum recte igitur faciunt, qui *non sordidum auctorem* per λιτότητα dictum volunt, pro, nobilissimum, summum auct., uti fere Virg. Aen. XI. 339. *consiliis habitus* non futilis auctor, quod sane ex Archytae mente verum est, non ejusdem vero momenti e nautae judicio. Neque tamen hunc nautam ad infimam hominum sentinam detrusum velim, imo, quum, mercaturam faciendo, remotissimas terras adiret, ingenium ejus multarum rerum, literarum quoque, cognitione excultum esse, quumque inferiorem Italiam peregrinando attingeret, de Pythagora quoque nonnulla fando accipere potuit. Dum igitur Archytas Pythagoram vel a tali ho-

mine magnum virum judicatum iri confidit, suum ipse hoc quasi involucro judicium de eo prodidit honorificentissimum. Quo praeclaro artificio adsequutus est hoc, ne partium studio ita de illo sensisse videretur. Atque hactenus licebit in vulgata lectione adquiescere. v. Obss.

v. 15 *sq.* Enimvero moriendi ista necessitas ad omnes pertinet, omnes mori oportet, quamvis diversa mortis sit ratio. Posterius membrum Archytas subjicit, ut ad mortis genus, quo ipse perierit, transitum sibi aperiat. Aliter non perspicias, cur diversa mortis genera commemorentur. Nam ex antecedentibus concludi poterat solum hoc: omnes morti deberi. Ad sententiam totius loci facit epigr. in Anthol. gr. III. p. 398. Ἐνθάδ' ἐγὼ — δόμον Ἀΐδος ἦλθον. — ὡς μὲν ἐγὼν, ἕτεροι ἄλλως· πάντες δέ τε πάντως. Verba *omnes una* vim acquirunt ipsa collocatione. — *nox* infera, *Orci tenebrae* (Catull. 3. 13.) de locis inferis: v. I. 4. 24. — *Manere* nos ea dicuntur, quae fato nobis impendent, quae fato in nos constituta sunt, quae effugere non licet. Sic II. 18. 30. *destinata aula divitem manet herum.* adde V. 13. 13. et 16. 41. Stat. Silv. II. 1. 217. — 16. *via leti*, οἶμος θανάτου, nota imagine. v. ad I. 4. 17. — *calcanda*, *cunctis terenda*, ut eadem in re Prop. II. 20. 74. h. ingredienda. cf. II. 17. 11. — *semel*, *serius ocius* (II. 3. 26. de eadem re) aliquando certe ineunda.

v. 17. 18. Pro generali: ubique patere leti viam, ipsa statim mortis genera subjicit, sed in adnumerandis iis sibi temperat, duobusque tantum defungitur poeta. Magis luxuriatur Stat. Silv. II. 1. 210. sqq. unde haec tantum adponere lubet: *omnia functa aut moritura vides. — Hos bella, hos aequora poscunt: his amor exitio est, furor his, et saeva cupido.* Μυρίας βροτῶν κῆρας Simonides quoque eleganter per partes declarat c. XVIII. 12. (Anal. Br. I. 128.) τοὺς δὲ δύστηνοι νόσοι φθείρουσι θνητῶν, τοὺς δ' Ἄρεϊ δεδμημένους πέμπει μελαίνης Ἀΐδης ὑπὸ χθονός· οἱ δ' ἐν θαλάσσῃ, λαίλαπι κλονεύμενοι καὶ κύμασιν πολλοῖσι πορφυρῆς ἁλὸς, θνήσκουσι. Idem argumentum, more tamen suo, tractavit Petron. c. 115. *Illum bellantem arma decipiunt*, cet. cf. II. 13. Jam observa, quam splendida imagine vulgare: hi in pugna cadunt, poeta declaraverit. Proprie is, qui in pugna occiditur, *dat Marti* poenam obeunti *spectaculum*, Mars in caeso oculos defigit, ei immoratur; vulnerum atque ebullientis sanguinis adspectu lae-

tatur: huic enim ὀλλυμένων ἅδε λύθρος ἀνδρῶν juxta Antip. Sid. c. XIX.) Anal. Br. II. 14.) adde Orph. H. 64. ubi Mars. αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων audit. cf. ad I. 2. 37. Exquisitiore modo hoc Furiae facere dicuntur, quatenus ex antiqua idea ipsae in proeliis versantur, pugnantesque ad mutuam caedem impellunt. Simplicissima utique ratio erat haec: alii, furore incensi, in pugnam ruunt, et caeduntur. Tum paullo doctior: Furiae eos ad pugnam instigant, sicque, ut in ea cadant, efficiunt. Sic facilis progressus fuit ad illud, quo tota imago animatur: Furiae alios Marti spectandos praebent, quos caesos cum voluptate adspiciat. Male igitur Intpp. existimant, *dare spectacula* plane ita dici, *ut dare ludos, gladiatores.* — *torvo*, βλοσυρῷ (ut Hesiod. Scut. v. 147. de Marte) immiti, fero, qui tali adspectu laetetur; adposito epitheto. — 18. alii in mari pereunt. — *avidum*, propter naufragiorum frequentiam; ornat. Paullo aliter *avarum mare* III. 29. 61.

v. 19. 20. Cujusvis aetatis homines morti obnoxii sunt, *Mixta*, promiscue, nullo discrimine *senum ac juvenum funera densentur*, acervantur, senes ac juvenes confertim cadunt; de caesis in pugna petita imagine, ἐπασσύτεραι κεῖνται, de stragis acervis. — 20. Docte iterum moriendi necessitatem ad omnes pertinentem antiqua ac religiosa imagine repraesentat poeta. Scilicet solenni ritu immolandae victimae pili e fronte evellebantur, atque in ignem conjiciebantur; quod erat κατάρχεσθαι. Tum victima *rite sacrata* (Virg. Aen. XII. 213.) dicebatur Deo, cui sacra adparabantur. Jam cum homines prisca religione Diis inferis ἀνειμμένοι haberentur, s. *Orci victimae* (II. 3. 23. Similiter Palladas CXXX. (Anal. Br. II. 434.) etsi parum suavi comparatione: πάντες τῷ θανάτῳ τηρούμεθα, καὶ τρεφόμεσθα ὡς ἀγέλην χοίρων σφαζομένων ἀλόγως); satis proclive erat, cum re etiam ipsos sacrificandi ritus ad eos traducere. Ut igitur moriturus tanquam victima rite sacrata caderet, opus erat crinium summorum (uti enim *summa pecudum tempora ferro notabant*, Aen. XII. 173. ita Iris *flavum crinem* vertice *aufert* Aen. IV. 693.) abscissione. Injungit hoc officium Θανάτῳ Eurip. Alc 74. Iridi Virg. Aen. l. l. Proserpinae Noster h. l. et inde Stat. Silv. II. 1. 147. *jam complexa manu crinem tenet infera Juno*, v. omnino Heyn. ad Virg. l. l. — *nullum caput*, verticem tondere *fugit*, refugit, non abstinet, omnes sacrificio parat, nulli parcendo, Hinc *saeva* dicta.

v. 21. 22. Quid mirum igitur, si et ipse naturae debitum persolverim? Sed docte poeta ipsum mortis genus huic sententiae involvit. Vulgarior ratio erat, ut fluctus Archytam obruisse dicerentur, *κῦμα ἐπέκλυσε*· sed Noto tribuit, quatenus mare turbat, ac fluctus movet. Idem orationis color in Virg. Aen. VI. 336. — *undis*, fluctibus *Illyricis*, mari Illyrici, h. Adriatici in genere. Hinc proprie *Noto*, h. Austro partes datae: *Adriatici* enim *maris* is *arbiter* maximus, I. 3. 15. — *comes Orionis rapidus*, qui rapidissimus est, ubi Orion *devexus*, devexa caeli parte conspicitur, ad occasum vergit (hinc *pronus* III. 27. 28.) occidit. Est adeo Notus sub occasum Orionis exortus. Hoc enim tempore (*πανδυσίην* illud vocant, e. g. Argentar. XXIII. (Anal. Br. II. 274.) *συρμὸς ὅτ' Ὠρίωνος ἀνεστρώφησε θαλάσσης βένθος, ὑπὸ στυγερῆς οἴδματα πανδυσίης*. adde Isid. Aeg. IV. 1. in Anal. Br. II. p. 474.) mare ventis maxime infestatur. *δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται.* Hesiod. Ἔργ. 621. adde Theocr. ζ. 54. Virgil. Aen. VII. 719. *Saevus ubi hibernis Orion conditur undis.* qui locus translatus ex Apollon. I. 1202. *χειμερίη ὀλοοῖο πέλει δύσις Ὠρίωνος.* Hinc poetica ratione ipse tempestates ciere dictus. cf. V. 10. 10. et 15. 7. Virgil. Aen. I. 535. Claudian. de Laud. Stilic. I. 287. et Valer. Fl. II. 62. — *comes*, v. ad I. 25. extr.

v. 23 *sqq.* Sequuntur preces atque obtestationes Archytae de justis corpori suo impertiendis. Scilicet quum omnium ferme populorum sensu atrocissimum, quod homini post mortem accidere posset, hoc haberetur, si corpus sepultura privaretur; ut huic obviam irent, partim legibus caverunt, partim, id quod ad excitandos humanitatis sensus maximi momenti erat, rem in religionem verterunt, qua et totam gentem, ad quam projectam cadaver pertineret, pollutam atque *incestatam* (Virg. Aen. VI. 150.) isto, et ipsam animam, quiete negata, centum annos errare credi volebant. cf. et ad v. 30. sqq. Neque alienum erat a Pythagoreo, in has preces descendere, quum etiam Aegyptii, a quibus Pythagoras multum profecerat, errorem istum animae statuerent. v. Serv. ad Virg. Aen. VI. 154. Ad rem vero, et ad totum orationis habitum facit epigr. LIV. Juliani Aegyptii (Anal. Br. II. 506.) *πλάεις ναυηγόν με λαβὼν καὶ σήματι χώσας; πλῶε, Μαλειάων ἄκρα φυλασσόμενος· αἰεὶ δ' εὔπλοΐην μεθέποις, φίλος· ἢν δέ τι ῥέξῃ ἄλλο Τύχη, τοίων ἀντιάσαις χαρίτων.* — *ne parce malignus dare*, docte, et exquisite, pro vulgari, ne tam maligno sis animo, ut

parcas, recuses, deneges *dare*, injicere *arenae particulam*, Ψαμάθου μόριον βραχὺ (Zonas in eadem re c. IX. 7. Anal. Br. II. 82.) paullulum arenae, (*angusti data pulveris haustus* Stat. Theb. X. 427. *pulveris exigui congeriem* Lucan. VIII. 867.) *vagae*, θινὸς στρεπτῆς, mobilis, ad ornatum pertinet. — *ossibus et capiti*, omnino pro, corpori. Caput tamen in specie commemorat, quod, hocce arena consperso, humatio absoluta putabatur. Hinc cum vi adjectum *inhumato*, quia huic maxime humatione opus erat. Adposite Zonas c. laudato: Ψυχρὰν σεῦ κεφαλᾶς ἐπαμήσομαι αἰγιαλῖτιν θῖνα, κατὰ κρυεροῦ χευάμενος νέκυος.

v. 25 — 29. Sic prospera tibi contingat navigatio! Conversione poetica hoc extulit: Tempestas in silvas recidat, mari, quod tu percurris, non turbato, tranquillo. Solennis haec precandi optandique formula, de malis a nobis vel ab aliis longe propulsandis. v. ad I. 21. extr. ibique Orphei locum. *Sic* solenne in obtestationibus; v. ad I. 3. 1. — *quodcunque minabitur Eurus fl. H.*, Euri minae, vis, impetus, quo *fluctus* in *Hesperio* mari concidentur, mare Italum commoveatur, vertatur, in s. V. Praeclare *minari* de vento, qui imperium in mare exercet, nota imagine: v. ad I. 3. 12. estque multo fortius, quam Virgilii Ge. I. 462. *quid cogitet Auster.* — 27. *plectantur* s. luant, sentiant vim ejus. Sed illud cum delectu propter damna tempestate iis inflicta. — *multa merces* cet. maximumque lucrum e navigatione tibi obtingat! quanto doctius poeta! *tibi defluat*, ἐς τὲ καταρρεῖ (Theocr. I. 5.) ad te deferatur, adjecta tamen abundantiae notione. v. I. 17. 15. *aequo*, hoc ipso, quod tibi opes tribuat. — *unde*, a quo (ut ὅθεν pro ἐξ οὗ veluti Pind. Ol. 2. 82.) *potest* tibi merces defluere, qui largiri tibi opes potest; est enim Jupiter πλουτοδότης Orph. H. 72. 4. δῶτορ ἐάων Callim. H. in Jov. 92. Theogn. 199. χρήματα ῳ Διόθεν — ἀνδρὶ γένηται. ab hoc petendae sunt divitiae, Callim. H. 1. v. 96. Mireris sane, nemini intpp. simplicissimam hanc atque unice veram in mentem venisse explicandi rationem. Omnes volunt dictum esse pro: *undecunque*, ex quacunque parte, quod tamen ferri nequit propter adjecta: *aequo ab Jove.* De Hecate Hesiod. Theog. 420. Καί τε οἱ ὄλβον ὀπάζει, ἐπεὶ δύναμίς γε πάρεστι. Similis, quae sic interjicitur, formula est, *namque potes* (e. g. V. 17. 45.) δύνασαι γάρ, de qua v. Burm. ad Valer. Fl. I. 13. — *custode Tarenti*, πολιούχῳ, deo ἐγχωρίῳ. v. Spanh. ad Callim. H. in Jov. v. 81. et H.

in Dian. 258. Summa adeo Neptunus Tarentinis religione colebatur, qui et urbis suae primordia ad Tarantem, ejus filium, referebant. — *sacri*, ob Neptuni religionem. Ceterum Neptunum Tarentinorum Archytas ad partes vocat, ipse Tarentinus, adeoque Deum suum πατρῷον, quem ideo et potentissimum habebat, quemque suis hoc precibus daturum confidere poterat.

v. 30 — 34. Preces sequuntur minae, atque ἀραί. Scilicet qui corpus, in quod incidisset, sepulturae non tradidisset, is ἄγει obstrictus erat, Deorumque adeo iram in se provocabat, quae et ad posteros ejus pertingebat. Locus class. est apud Homer. Od. λ. 66. 72. 73. νῦν δέ σε τῶν ὄπιθεν γουνάζομαι οὐ παρεόντων, μή μ' ἄκλαυστον ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν, νοσφισθείς, μ ή τ ο ί τ ι θ ε ῶ ν μ ή ν ι μ α γ έ ν ω μ α ι, a cujus sensu prorsus aberravit Grot. in Floril. Stob. p. 167. ita vertendo: *maneam ne Divum obnoxius irae* inductus prava Stobaei lectione μήτοι una voce, cum sit; *irae ne sim tibi causa deorum.* adde Sophocl. Antig. 256. — *negligis committere*, leve putas, parum curas (ut III. 6. 7 et III. 8. 25.) non dubitas *fraudem*, noxam, scelus, ἄγος *committere*, cujus poena in te vel in posteros tuos redundatura sit? Sed posterius statim subjungit poeta, et prius in *te* novo membro, ulterius exornato, inclusit. — *nocituram*, quae noxam allatura est, quam luent *postmodo nati* ex *te*, οἱ ὀπίσω παῖδες, posteri tui (ut *post aetas* ἡ ὀπίσω γενεή, Catull. LXIV. 323. οἱ μετὰ παῖδες Pind. Pyth. δ. 113.) Nam e crassioribus rudium populorum de Diis notionibus opinio erat, τὰ τῶν τεκόντων σφάλματ' εἰς τοὺς ἐκγόνους τρεπῆναι, uti hos vv. Euripidis e Plutarchio constituit Grot. Exc. Trag. p. 422. Aeschyl. in Suppl. 441. ἴσθι γὰρ παισὶ τάδε καὶ δόμοις ὁπότερ' ἂν κτίσῃς μένει ἀντίνειν ὁμοίαν θέμιν· τάδε φράσαι δίκαια Διόθεν κράτη. Theogn. 207. ἀλλ' ὁ μὲν αὐτὸς ἔτισε κακὸν χρέος· ὃς δὲ φίλοισιν ἄτην ἐξοπίσω παισὶν ἐπεκρέμασεν. — *immeritis*, qui fraudis expertes sunt, graviter hoc adjectum, ut in Solonis c. VI. (Anal. Br. I. p. 66.) 26. sqq. ἀλλ' ὁ μὲν αὐτίκ' ἔτισεν, ὁ δ' ὕστερον. εἰ δὲ φύγωσιν αὐτοί, μηδὲ θεῶν μοῖρ' ἐπιοῦσα κίχῃ, ἤλυθε πάντως· α ὐ τ ί κ' ἀ ν α ί τ ι ο ι ἔ ρ γ α τ ί ν ο υ σ ι ν ἢ παῖδες τούτων, ἢ γένος ἐξοπίσω. Adde Nostri III. 6. 1. cf. Valkenar. ad Eurip. Phoeniss. 941. et ad Hippol. 826. — 31 *sqq*. Si graece hunc locum reddas, de sensu facile constabit: ἀλλὰ καὶ αὐτός γε ὀφλοίς s. τίσειας ἂν ἀξίαν δίκην, s. ἀμοιβήν. *Jura* adeo *debita* sunt δίκαι, s. δίκη, ἣν ὀφείλεις, poena

sceleri tuo proposita. *ὁμοίαν θέμιν ἀντιτίνειν* similiter Aeschyl. l. l. — *vices ἀντίποινα*, *ἀμοιβή*, *ἀμοιβαίη* Νέμεσις (Anthol. I. p. 29.) ultio. Ita fere Servius jam interpretatus est ad Virgil. Aen. II. 433. monente Burm. ad Prop. I. 13. 10. qui et ipse *poenam* et *vices* simillima ratione conjunxit. — *superbas*, saevas, graves; ut et alibi, nisi forte *v. superbae* paullo audacius dictum sit pro, vices superbiae, injuriae. — *te maneant*, forte ipse non effugias; v. ad v. 15. — 33. Variavit orationem poeta, quae sic continuanda erat: neque impune me insepultum linques, ut in Homerico: *μή μ' ἄθαπτον — καταλείπειν*. — *non linquar* a te, *precibus*; *ἀραῖς*, imprecationibus meis (v. Valken. ad Phoen. 70.) *inultis*, ita, ut vanae sint, h. Dii rationem harum detestationum habebunt, meque, insepultum a te relictum, ulciscentur. Male alii h. l. — 34. Teque nullo piaculo exsolves isto scelere, vel, quod malim, his imprecationibus: nam *dira detestatio nulla expiatur victima* V. 5. 8. *Obstringimur*, *obligamur* sceleri: poenae, eo perpetrato, obnoxii; item votis, vel nostris (ut II. 8. 5.) promissa non servantes: vel alterius, pactis non stantes, aut quae jure quodam a nobis exspectari poterant, veluti humanitatis officia, omittentes, ut h. l. Rata adeo fiunt, quae nobismet ipsi, vel quae alii, quibus, quae praestari debuerant, negassemus, nobis imprecati fuerant, nisi *exsolvamur*, h. Deorum, ad quos provocatum fuerat, ultionem ac poenam sacris quibusdam ritibus, *piaculis*, *καθαρμοῖς*, avertamus. Tantum igitur scelus nautam commissurum ait Archytas, cujus poenam nullo piaculo redimere possit.

v. 35. 36. Cum tamen tam exigua et operae et temporis impensa, pauxillulo tantum terrae injecto, huic pietatis officio satisfacere possis. In *ter* non argutandum. — *licebit curras*, porro naviges.

ARGUMENTUM XXIX.

Quum Augustus, et Arabiae felicis divitiis illectus, utque novam in Parthos viam expe-

riretur, exercitum eo duce Aelio Gallo, Aegypti praefecto, mittere in animo haberet; quod et, quanquam malo exitu a. U. DCCXXX. factum (v. Dio LIII. p. 723. Strabo XVI. p. 780. et Plin. VI. 28.) Iccius, Horatii familiaris, omisso philosophiae studio praeter omnium opinionem ad militiam se contulit, praedaeque faciundae cupiditate expeditioni isti se adjunxit. Poeta igitur hoc Iccii consilium suaviter ridens de rebus, quas in hac expeditione novus iste heros confecturus sit, facete jocatur. Idem fere incessus carminis qui I. 25. nisi quod ibi multo acerbior poeta. Nam initio ridenti similis (1 — 9. ut in illo v. 1 — 8) mox serio cum eo agit, eique, quod philosophiae studium intermiserit, exprobrat.

Adnotationes.

v. 1 sqq. Suavis oppositio: Tu, qui antea nullius rei cupiditate tenebaris, splendideque divitias, ad vitam beate agendam minime necessarias, aspernabaris; *nunc* ipsis *Arabum gazis invides*, inhias, eas adpetis. Sed alterum cum delectu: nam hoc ipsum, quod invidia Iccius ducebatur, philosophum parum decebat. Prius vero orationis membrum hoc vel simili modo supplendum satis diserte poeta innuit per adv. *nunc.* — *beatis,* quibus adeo nunc tribuis, ut te beatum efficere possit istarum possessio. Sed forte simpliciter ornat, ut *dives aurum* Tibull. III. 3 11. *dives metallum* Avien. Descr. O 377. Seneca Herc. fur. 166. *hic — beatas componit opes, gazis inhians*, ut libri meliores; adde Propert. II. 16. 25. Stat. Silv. I. 2. 121. Alii Arabiam *felicem* hoc epitheto innui existimant, quod jejunam videtur: etsi omnino de Arabia felici h. l. accipiendum esse, dubitatione caret. Haec enim cum Indicarum mercium, puta, eboris, serici, odorum cujusvis generis, et gemmarum permutatione earundemque exportatione quaestuosissima, tum sui ipsorum soli uberrimo pretiosissimarum rerum, aromatum atque auri pro-

ventu ditissima et erat, et Romanis ultra, quam vix credere licebat, habebatur. — 2. *militiam paras*, militatum abis, sed alterum praeclare, quasi dux istius in Arabas expeditionis electus, aut rem maximam in isto bello confecturus sit Iccius. Hinc *acrem* ejus militiam vocat, solenni fortitudinis bellicae epitheto. — 3. *Sabaeae regibus*, nam quaeque regio Arabiae suum habebat regulum. Sabaeam adeo, Arabiae felicis partem universe pro Arabiae regionibus, maxime felici, quam Romana arma nondum attigerant, poeta posuit, ut Virg. Ge. I. 57. Sabon Sabaeorum tum temporis principem nominat Dio LIII. 29. p. 729. — *non ante devictis*, a te scilicet nunc primum domandis; salse admodum. — 4. *nectis catenas*, innectis catenis, in servitutem redigis, triumphum de iis acturus es (nam *catenati* (V. 7. 8.) ducebantur in triumpho devicti hostes) tum est pro simplici: bellum infers. — *Medo*, Medis, Parthis; v. ad I. 2. extr. — *horribili*, feroci (III. 2. 3.) forti. Parthos vero Arabibus adjunxit poeta, nam etiam ad hos, atque Indos spectare videbatur Galli expeditio. cf. I. 12. 56. I. 35. 31. 32. Eosdem conjunxit Prop. III. 3. 1. et 5. 6. *Arma deus Caesar dites meditatur ad Indos: — Seres et Ausoniis venient provincia virgis, adsuescent Latio Partha tropaea Jovi.*

v. 5. *sqq.* Continua irrisione Iccio praedam poeta adnumerat, fortitudini ejus praemii loco cessuram. Generalem praedae notionem in specialem convertit, virginem ac puerum captivos ei adsignando. — *quae barbara virginum*, qua barbararum virginum, quae virgo barbara, exquisitiore structura. Vulgaris cum anteced. nexus erat: bellum infers Parthis, praedae, s. virginis ac pueri nobilis potiundi causa. — *sponso necato* a te: egregie hoc toti imagini exornandae inservit. Nam et feritatis ac truculentiae notam adspergit philosopho, et modum, quo virgo in servitutem ejus adseritur, declarat. — 7. *puer ex aula*, e nobilioribus suae gentis, vel Arabum vel Parthorum: nisi omnino praestat de puero regio genere oriundo intelligere. Alii puero accipiunt, qui οἰνοχόου ministerio jam in aula functus esset, quod tamen e poetae verbis vix cogas. — *ad cyathum statui*, *stare*, verba propria de pocillatore. *Stat Jovis ad cyathos, genuit quem Dardanius Tros*, Auson. Idyll. de Hist. 19. v. Torrent. adde Burman. ad Prop. IV. 2. 29. Adhibebantur ad hoc ministerium pueri nobiles, formosi (Juven. IX. 46. *tenerum et puerum te et pul-*

chrum, et dignum cyatho caeloque putabus. adde XIII. 44.) vestitu exornati splendido (Cic. de fin. II. 23. *Adsint etiam formosi pueri, qui ministrent, resplendeat his vestis.)* coronati (I. 38. 2.) eleganter comti atque unguentis delibuti. Jam cum hi ad lautioris convivii adparatum pertinerent (nam in modica coena *plebejos calices — porrigit incultus puer — non Phryx aut Lycius*, Juven. XI. 145.) docte Horatius Iccii delicatius atque luxuriosius, quam philosophum deceret, vitae genus futurum, a parte designans, universe comprehendit. — 9. Nobile pueri genus ulterius declarat poeta, ab artibus gentis suae ingenuis, jaculandi peritia. *Doctus tendere*, εἰδὼς τείνειν, pro, tendendi *sagittas*, h. jaculandi peritus, τόξων εὖ εἰδώς. Proprie vero arcus s. nervus tenditur, tum inversione poetica, sagittae arcui tenso impositae, et ad scopum aliquem directae. — *Sericas* epitheto a gente, quae in eadem arte excelleret, desumto. Sic habes *arcum Cydonium* (IV. 9. 17.) *calamum Gnosium* (I. 15. 17.) et al. Nota vero satis Serum, ut omnino populorum Orientis, sagittandi dexteritas vel ex Heliodori lib. 9. Alii quendam e Seribus captum a poeta innui existimant: ad quos etsi haec expeditio etiam spectare potuerit (nam eos diserte memorat I. 12. 56.) paullo disertius tamen exspectasses hoc traditum a poeta. — *paterno* a patre edoctus hanc artem, vel, quod simplicius est, more gentis suae sagittandi peritus.

v. 10 *sqq.* Mutato sententiarum colore aperte jam Iccio poeta exprobrat, quod philosophiae studio relicto miles factus sit, et exspectationem, quam maximam de doctrina atque ingenio ejus excitasset, turpiter eluserit. Satis tamen urbane ei mutatum vitae genus objicit; mirari se tantum dicens, quod militiam philosophiae, pejora melioribus praeferre potuerit. Rem, quae praeter omnium opinionem accidit, incredibilem, per ἀδύνατον extulit poeta, noto more. — *Quis neget*, amplius dubitet, nunc non credat, *pronos relabi* prono cursu referri, retro fluere *posse montibus* (tertio casu) in montes, ad fontes suos. Suaviter *pronos* vocat, undam versus montem, tanquam in declivia loca urgentes. Alii jungunt: *pronos* h. decurrentes *arduis montibus*, cum Cruquii Schol. Sed altera ratio exquisitior est, et convenientior Euripidis loco, Med. 410. ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί, quem respexere Lucian. Dial. Mort. VI. 2. Alciphron Ep. 33. libri III. et Cic. ad Attic. XV. 4. Latinorum poetarum loca studi-

ose collecta vide ad Ovid. Her. V. 30. et a Burm. ad Prop. I. 15. 29. et II. 12. 33. — *reverti*, retro verti posse. — 13 *sqq.* Ex quo *tu*, cum vi, qui tam cordatus homo es, *tendis mutare*, mutaturus es, permutare cogitas philosophiam cum militia. Pro hoc, quo magis temeritas ejus pateat, opponuntur invicem libri philosophici, et arma, χρύσεα χαλκείων. Pro libris in specie Panaetii et Socraticae domus scripta, et pro armis loricas cum delectu posuit. *Panaetius* Rhodius, Stoicorum princeps, Scipioni et Laelio erat familiarissimus, eorundemque praeceptor. Memorantur inprimis ejus libri περὶ τοῦ καθήκοντος, Cic. de Off. I. 2. de dolore patiendo Id. de fin. IV. 9. de Magistratibus Id. Legg. III. 6. alii. — 14. *Socraticam domum*, sectam Socratis, libros philosophiae academicae, *relliquias domus Socraticae*, uti carmina sua philosophica vocat Vestritius Spurinna apud Wernsdorf. Poet. min. III. p. 352. Sed et universe philosophiam nomine Socratis designat poeta III. 21. 9. per *Socraticos sermones* et A. P. 310. *Socraticas chartas* (ut *Socraticos libros* posuit Prop. II. 34. 27.) *Domus* de Philosophis, qui ejusdem sunt sectae vel familiae. v. Grovov. ad Senec. de Benef. V. 15. — *Iberis*, e ferro praestantissimo; nam Hispaniae ferrum cum per se tum temperatura in optimis a Romanis habebatur. — 16. *Pollicitus meliora*, qui meliorem vitae rationem instituisses, philosophiae studiis intentus, nunc pejora iis sequutus, militiam.

ARGUMENTUM. XXX.

Ad carmina veterum κλητικὰ *venustum hoc odarium omnino referendum videtur. Quum enim ex antiquissima opinione Dii sacris adesse putarentur, (unde quoque, quum in diversis locis fierent, Deorum* ἐπιδημίαι *ortae) Horatius, usus prisco hoc figmento, Venerem rogat, ut se ad sacrum in Glycerae aedibus faciendum conferat. Comitatus Veneris, ad*

exornandam hanc ideam unice adpositus, fraudi fuit quibusdam, ut reconditiora hic latere, poetamque sanctiori imagine Glycerae amorem sibi expetere suspicarentur. Cujus quidem suspicionis nulla idonea causa reperiri potest; et poeta ubique amores suos fateri, ac de perfidia et obstinato puellarum animo haud tecte solet conqueri. Similes colores habet fragm. Anacr. apud Fisch. p. 271. ὦ 'ναξ, πανδαμάτωρ Ἔρως, ὦ Νύμφαι κυανώπιδες, πορφυρέη τ' Ἀφροδίτη, χρυσῷ δὴ εἰκασμένη, συμπαίζουσιν· — γουνοῦμαί σε· σὺ δ' εὐμενὴς ἔλθ' ἡμῖν, κεχαρισμένης δ' εὐχωλῆς ἐπάκουσον.

Adnotationes.

v. 1 *sqq. Regina Gnidi*, ἄνασσα, μεδέουσα Κνίδου, ut Diana Αὐλίδος ἄνασσα Eurip. Iphig. Aul. 434. v. ad I. 3. 1. *Gnidus* urbs Doridis in Caria, Veneris religione ejusque simulacro a Praxitele sculpto celeberrima. vide Pausan. Attic. I. 20. Plin. XXXVI. 5. cf. Heynii Antip. Aufss. I. p. 123. *Paphus* Cypri oppidum, et ipsum Veneris cultu celebratissimum. v. vel Virg. Aen. I. 415. — *sperne*, posthabe novae sedi, relinque *Cypron*, quamvis *dilectam*, placitam, etsi lubenter ibi commoreris. *Sperni* prisco sermone dicuntur, quae aliis rebus postponuntur: *amari* contra, quae praeferuntur, de locis adeo, ubi versari volupe est. Sic Virgiliana Juno Aen. I. 16. Carthaginem fertur *terris magis omnibus unam* vel *posthabita coluisse Samo*, eamque tutatam esse (ita forte, exuto ornatu, accipienda illa, *hic illius arma, hic currus fuit*, etiam propter sqq. Eodem colore Dianam tutelarem Ephesiorum Deam declarat Callim. H. in eandem v. 258. Ἐφέσου τεὰ τόξα πρόκειται.) Poetae forte ob oculos fuit Alcmanis fr. apud Steph. carm. lyr. p. 628. Κύπρον ἱμερτὰν λιποῖσα καὶ Πάφον περίῤῥυταν. — *vocantis ture*, tus tibi adolentis, ture multo incenso te ad se vocantis, ut isti sacro intersis. Virg. Ge. I. 347. *Et Cererem clamore vocent in tecta*. ubi Nostri locum non praetermisit Heynii diligentia. Alii, *vocantis*, invocantis te, sa-

tis languide. Tus poeta omnino pro sacrificio posuit: etsi ejus usus in Veneris sacris satis frequens. v. I. 19. 14. — 4. *transfer* confer *te*, nihil amplius. Nam ad evocandorum numinum ritum, cui proprium est hoc verbum, poeta vix respexit. — *aedem*, domum, ut *tecta* in Virg. l. l. Antiquus is vocabuli significatus esse debuit, sicque docte illud adhibuit Horatius. Male alii de sacello capiunt. — *decoram*, eleganter ad hoc sacrum exornatam. *Ridet argento domus*, in simili adparatu IV. 11. 6.

v. 5 — 8. Suavissima imago Veneris Deorum comitatu adventantis! — *Properent*, adsint *tecum Puer fervidus*, fervens, λάβρος Ἔρως, et sim. Sic *fervidi juvenes* III. 13. extr. — *Gratiae* perpetuae Veneris comites: σὺν γὰρ ὑμῖν (Χάρισι) τὰ τερπνὰ καὶ τὰ γλυκέα γίνεται πάντα βροτοῖς Pind. Ol. XIII. 7. 8. cf. I. 4. 5. sq. — *solutis zonis*, discinctae; in Gratiis enim *nihil esse alligati decet, nec adstricti:* (male legitur *adscripti*) solutis *itaque* tunicis *utuntur*: *pellucidis autem*. Seneca de Benef. I. 3. Ita quoque conspiciuntur in Monumm. antiquis: e. g. apud Ogle de antiquis gemmis caelatis p. 167. cf. Winkelm. Mon. ined. p. 57. Suavi autem phantasmate Gratiarum pepla ab Amore surrepta fingit Auctor Epigr. in Anthol. gr. IV. p. 491. Colorem e nostro loco duxisse videtur Statius Silv. I. 5. 15. de Nymphis: *Ite deae virides, liquidosque advertite vultus — veste nihil tectae:* pravo utique judicii acumine. — 7. *Juventas*, Ἥβη Graecorum, et ipsa in Veneris comitatu apud Homer. H. in A. 195. cf. Claudian. de Nupt. Hon. 84. — *parum comis*, minus suavis, *sine te;* inversa oratione, pro, quae per te majus decus, majorem venustatem adquirit. Adposite Xenoph. in Sympos. init. (p. 117. ed. Bach.) οἱ ὑπὸ τοῦ σώφρονος Ἔρωτος ἔνθεοι, τά τε ὄμματα φιλοφρονεστέρως ἔχουσι, καὶ τὴν φωνὴν πρᾳοτέραν ποιοῦνται, καὶ τὰ σχήματα εἰς τὸ ἐλευθεριώτατον ἄγουσιν. — *Mercurius* Veneri comes additus propter εὐεξίαν (cf. I. 10. 4) vel, quod malim, propter facundiam et vim persuasivam amoris. Sic Veneris cesto (Homer. Il. ξ. 216.) praeter alia inerant, ὀαριστὺς, πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νοῦν πύκα περ φρονεόντων. Sic Pandorae (Hesiod. Ἔργ. 77. 78.) στήθεσσι διάκτορος Ἀργειφόντης ψεύδεά θ' αἱμυλίους τε λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος τεῦξε.

ARGUMENTUM. XXXI.

Quum a. U. DCCXXVI. templum Apollinis in Palatio dedicaret Augustus, (v. Dio LIII. 1.) solennitatem hujus diei poeta privata religione prosequutus preces pro se, ut vate, facit. Quarum quidem rationem ac modum ita circumscribit, ut, quum alii divitias omnique lautioris vitae delicias summam votorum suorum isto die faciant, lautitias istas, ut consentaneum erat, aspernatus; tenuem contra victum, tum animum, qui ab augendi cupiditate alienus partis secure fruatur, rectamque valetudinem cum mente sana, quaeque ad extremam senectutem vegeta permaneat, haec unice ab Apolline precetur. — Eloquutio carminis augusta ac splendida, ut decebat in tali argumento: ornatus in singulis exquisitus et copiosus: doctrina quoque haud vulgaris, maxime in declaranda divitiarum atque lautitiarum, quibus alii se beatos censent, notione.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1 — 3. Orditur quidem poeta, quasi dubitet, ac secum ipse deliberet, quae maxime sibi hoc festo die ad Apolline expetenda sint; votorum tamen suorum rationem haud ambigue ipsi statim dubitationi praeclaro artificio intexit. Dum enim augustam *vatis* s. sacerdotis Apollinis ac Musarum (v. ad III. I. 3.) personam sumit, facile exspectare licet, se, supra inania vulgi vota elatum, non nisi ea, quae hominem sanctum, vitae adeo innocentia, atque αὐταρκείᾳ conspicuum haud dedeceant, optaturum. Summa igitur cum vi positum, *quid* vates *poscit Apollinem?* pro tenui, quid *ego* poscam Ap. — *dedicatum*, nova aede in monte

Palatino ab Augusto consecratum. *Dedicatur* Deus, absolute, qui inter Deos ἐγχωρίους recipitur, institutis ei publice certis sacris, caerimoniis, sacerdotibus, erectaqae ei ara et templo: etiam is, cui jam recepto nova tantum adpellatione, ut h. l. Apollinis, *Palatino* nova aedes ac nova sacra instituuntur. Sic Ovid. Fast. VI. 637. *te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede Livia,* cognomine *Virilis* s. *Maritalis.* Sic Tiberius *Apollinem Temenitem viderat per quietem adfirmantem sibi, non posse se ab ipso dedicari,* Suet. in Tiber. c. 74. Illud etiam *consecratio* dicebatur. Utrumque adhibuit Cic. Nat. D. II. 23. *ut Fides, ut Mens, quas in Capitolio* dedicatas *videmus proxime a M. Aemilio Scauro; ante autem ab Atilio Calatino erat Fides* consecrata. cf. Id. de Legg. II. 28. — 2. inter libandum. *Paterae* solennis mentio in libationibus. v. III. 5. 33. — *liquorum*, in re sacra, vinum, *laticum honorem libare* Virg. Aen. I. 736. *laticem sacrum* Sil. VII. 164. — *novum*, hornum, nam vino horno libari, uti *horna fruge immolari* (III. 5. 3.) solebat. Petron. c. CXXX. nostri loci forte memor, *spumabit pateris hornus liquor.*

v. 3 — 8. Poeta non, *quae prima fere vota, et cunctis notissima templis,* (Juven. X. 23.) *divitias* optat. Exquisite has per enumerationem declarat desumtis a suo populo divitiarum generibus. Brevior in eadem re Pindarus Nem. VIII. 63. aliter quoque inflexa sententia: χρυσὸν εὔχονται, πεδίον δ' ἕτεροι ἀπέραντον· ἐγὼ δ' ἀστοῖς ἁδὼν (unde φίλος ἀστοῖς Πίνδαρος Platoni c, XXVIII. in Anal. Br. T. I. p. 174. dictus) χθονὶ γυῖα καλύψαιμι. — *non* latas agrorum possessiones, latifundia οὐ στέργω βαθυληΐους ἀρούρας, οὐκ ὄλβον πολύχρυσον, οἷα Γύγης, αὐτάρκους ἔραμαι βίου Alpheus IV. (Anal. Br. II. 129.) — *Sardiniae*, tanquam fertilissimae. *Benignissimam* eam *urbis Romae nutritam favore* Sil. It. XII. 375. adde Melam II. et Plin. H. N. III. 7. *Opimus segetes,* uberem proventum Sard. (ut I. 1. 7. 8.) pro, opimos agros, πίονας ἀγροὺς Hom. Il. ψ. 832. *pinguia culta* Virg. Ge. IV. 372. Observent tirones concinuam epithetorum collocationem. — 5. non armentorum greges: qui praecipua tum divitiarum pars erant. v. II. 16. 33. *Armenta Calabriae*, quae in Calabria pasci solent. Frequens enim erat ista regio pascuis, εὔβοτος inde dicta Straboni L. VI. 431. cf. Plin. H. N. III. 11. et ad V. 1. 27. — *aestuosae*, solis ardore inaestuantis, ferventis. v. I. 22. 5. — *grata* adspectu, laeta, nitida, pinguia; nihil amplius. Alii aliter. — 6. *aurum*

parum opportune specialibus divitiarum notionibus intextum videri possit: sed capiendum h. l. de luxu Romanorum, quo aedes ac villas aurea vel inaurata supellectili exornarent. Hinc semper fere, ut h. l., jungitur *ebori*, quod et ipsum insano more ad istum usum adpetebant Romani, lautitiarum harum studiosissimi Ovid. Medic. fac. 10. *Sectile deliciis India praebet ebur*. cf. II. 18. 1. — *Indicum*, Virg. Ge. I. 57. — *non rura*, quae Liris praeterfluit. *Liris* fluvius in finibus Latii et Campaniae, quae et fertilissima (*uberis arva Falerni, dives ea et nunquam tellus mentita Colono*, Sil. VII. 159. 160.) propter caeli temperiem, tum et amoenissimae ibi villae, et nobilissimae in collibus Formianis et monte Massico vineae erant. — *mordet*, ξαίνει, ὑποξύει (ut Marian. III. 10. in Anal. Br. II. p. 512. ποταμὸς — πέζαν ὑποξύει αὐτοφύτοιο νάπης. Callim. ep. XLVI. 3. πολλάκι λήθει τοῖχον ὑποτρώγων ἡσύχιος ποταμός. Alia v. apud Ruhnk. Ep. Crit. II. p. 151. ed. II.) terram alluens. Lucil. Jun. Aetn. 110. (in Wernsdorf Poet. min. IV. P. I. p. 111.) *lympha perenni edit humum lima, furtimque obstantia mollit.* Claudian. de Cons. Prob. 259. de hoc ipso fluvio: *terens querceta Maricae Liris.* Alias dicunt *lambere* (I. 22. 4.) *stringere, radere:* Priscian. Perieg. 69. 70. *Has* stringens *pelago terras, circumfluus illis montibus aut* radens *suppostus urbibus oras.* Ita ibi legendum e Dionys. Per. 61. ἢ ὀρέων ἢ πέζαν ὑποξύουσα πολήων. — *quieta* et *taciturnus* de leni ejus cursu. Sil. IV. 350. *Liris qui fonte quieto dissimulat cursum, ac nullo mutabilis imbri perstringit tacitas gemmanti gurgite ripas.*

v. 9 — 14. Equidem ista rura vitibus consita votis mihi non expeto; pro hoc, variata oratione: aliis istas vineas Campanas non invideo: nam ad proxime antecedentia haec spectare, facile eo vel vitis Calena ducit. Jam vide, quo ornatu hanc sententiam perpoliverit. Pro, alii possideant, est, alii colant, (ut III. 1. 9. *Est ut viro vir latius ordinet arbusta sulcis.*) et pro hoc, specialis et praecipua vitibus impendenda cura ponitur, quae est in amputatione. Tum in elocutione mirum ornatum facile sentias. *Premant*, compescant falce, putent *vitem*, *inutiles* vitium *ramos* (V. 2. 11.) cf. Virg. Ge. II. 401. *Premere falce* pro succidere, Virgil. Ge. I. 157. Calpurn. Ecl. V. 111. Tum epithet. *Calena* docte *falci* dedit, quod ad vitem proprie spectabat. Sic I. 20. 9. *praelum Calenum* et III. 16. 34. *Laestrygoniam ampho-*

ram dixit. — *quibus dedit fortuna*, quibus hoc datum est, quibus licet. Adjectum hoc a poeta, ut invidiae se expertem profiteatur. — 10. Nova sententia, (ad quam tamen ab antecedentibus paratus erat transitus) qua lautitias vitae poeta deprecatur. Vivide has ostendit in homine, mercaturam faciente, et inde instrumenta luxus atque lautioris vitae sibi parante. Luxum istum speciali idea declarat per vina transmarina, eaque pretiosissima, atque *aurea* pocula, quibus se mercator ingurgitat. Simili ornatu Virgil. Ge. II. 505. *Hic petit excidiis urbem — ut gemma bibat, et Sarrano indormiat ostro.* — *Cululli* proprie calices fictiles, quibus Pontifices, Virginesque Vestales in sacris utebantur, juxta Scholl. tum omnino de quibusvis grandioribus poculis ut A. P. 434. — *exsiccet cul. vina*, exquisitiore structura, pro, exsiccet culullos (ut *cadi cum faece siccati* I. 35. 27.) vino epoto, vinum bibat ex aureis culullis. Sed alterum ἐναργέστερον. — *reparata*, parata (nam verba cum *re* composita pro simplicibus fere adhibere solet Horatius. v. c. I. 37. 24. etsi h. l. ad iteratam mercium permutationem trahere possis, mercatore suas cum Syriis, tum has cum vino commutante) permutata *mercibus Syriis*, aromatis, et unguentis, ex India atque Arabia in Syriae ac Phoeniciae maritima oppida convectis, et inde Romam delatis. — 13. Nexus: Mercatura ei, unde pretiosissima vina paret, suppeditante. *Diis carus ipsis*, Diis ipsis curam ejus gerentibus, divitias ei largientibus, antiqua notione. Homer. Il. β. 668. de Rhodiis: ἐφίληθεν ἐκ Διός, — καί σφιν θεσπέσιον πλοῦτον κατέχευε Κρονίων. Hesiod. Ἔργ. 308. ἀφνειοὶ μῆλοισι φίλοι μακάρεσσι θεοῖσι. cf. ad. I. 26. 1. — 14. dum *impune*, absque jactura, sine naufragio (cf. I. 17. 5.) saepius quotannis mercaturae faciendae causa vel *aequor Atlanticum*, litora Africae et Hispaniae, maxime fretum Gaditanum *revisit*, adit, sicque ex crebra mercium permutatione maximum lucrum capit. *Aequor Atlanticum* poeta posuit, tanquam remotissimum, (ut *Hesperia ultima* I. 36. 4.) etsi ultra Gades Romani vix navigaverint. Facile vero perspicitur a poeta h. l. exaggerari omnia, ut luxuriosi hominis imaginem, longissima itinera atque pericula, quo magis luxu diffluere possit, continuo repetentis, vividissime ob oculos poneret.

v. 15. 16. Ege, facili ac tenui victu corpus alens, istas delicias non adpeto, fastidio. Praeclare vero istis longe arcessitis, aegreque et cum vitae periculo quaesitis lautitiis opponit vilia at-

que opera levi parabilia, *olivam*, (cf. V. 12. 56.) et ex plantis hortensibus *cichoreum*, κιχορεῖον, s. κιχώριον, (nostris *Endibie*) v. Theophr. H. Plant. VII. 11. Plin. H. N. XXI. 15. et *malvam*, μαλάχην: plantam corpori saluberrimam, cf. V. 2. 57. 58. Hesiod. Ἐργ. 41. Hinc *levem*, quae stomachum non gravat. Ventrem etiam movere credita, cf. Martial. III. 89.

v. 17 *sqq.* Sequitur solennis conversio ad Apollinem in fine carminis, cum votorum expositione e priscorum Hymnorum ratione. Dignae vero vate preces, digna, quae Apollo exaudiat, vota! — *Latoe*, Λατῷε, fili Latonae, Apollo, *dones* δὸς (quod solenne Hymnorum) da *mihi et valido quoad corpus et integra cum mente*, ἁγνῇ ψυχῇ, animo ab omni scelere puro (v. ad I. 22. 1.) σωφρονοῦντι, *frui p.* graece, pro, da ut corpore atque animo valens *fruar paratis*, τοῖς οὖσι, partis. Praeclarum vero continentiae votum, Horatio *nihil supra Deos lacessenti* (II. 18. 11.) perquam familiare. Ostendit igitur poeta animum divitias splendide aspernantem, ac de praesentium bonorum recto usu unice sollicitum. Simillimae sententiae occurrunt in Menandri Κόλακι (Apud Athen. XIV. 22. p. 659. et inde in Grotii Exc. p. 731.) σπονδή· — εὐχώμεθα Ὀλυμπίοισι πᾶσι, πάσαις — διδόναι σωτηρίαν, ὑγίειαν, ἀγαθὰ πολλὰ, τῶν ὄντων τε νῦν ἀγαθῶν ὄνησιν. Alii post Acronem *parata* exponunt, quae in promtu sunt omnibus, τὰ εὐτελῆ, quo sensu utsi h. v. recte adhiberi potest (Seneca Ep. XC. *ad* parata *nati sumus; nos omnia nobis difficilia* facilium *fastidio fecimus*) rationi tamen totius carminis, qua se divitiarum causa vota facturum negat, alter modus magis convenire videtur, cum hic ad proxime antecedentia tantum referri possit. Ut taceam, jejuni quid ipsis votis sic inferri. — 19. *nec turpem*, tristitia deturpatam, tristem, morosam, γῆρας ἀτερπὲς, λυπηρὸν, adeoque senectutem hilarem, suavem, jucundam. Hinc perspicuitatis causa adjectum puta, *nec cithara carentem*, quae adhuc cantu delectetur, atque exhilaretur. Alii *turpem* vitiis, vel per λιτότητα, honoratam: neutrum ad sensum carminis, αὐταρκείας notionem ubique ingerentis. Ad sententiam poetae Eurip. Herc. fur. 676. sqq. μὴ ζώην μετ' ἀμουσίας, αἰεὶ δ' ἐν στεφάνοισιν εἴην ἔτι τοὶ γέρων ἀοιδὸς κελαδῶ Μναμοσύναν (Mnemosynen, Musas, ut mihi adsint, ex more invocem). Id. in Erecht. fragm. in Stob. floril. Grot. p. 211. μετὰ δ' ἡσυχίας πολιῷ γήραϊ συνοικοίην, ἀείδοιμι δὲ στεφάνοις κάρα πολιὸν στεφανώσας. E Theognideis spe-

ctant huc vv. 769. 770. τόδ' (σοφίης μελέδημα) αἰὲν ἔχων τερποίμην φόρμιγγι καὶ ὀρχηθμῷ καὶ ἀοιδῇ, καὶ μετὰ τῶν ἀγαθῶν ἐσθλὸν ἔχοιμι νόον.

ARGUMENTUM. XXXII.

Odarii hujus initium ludentem potius, quam argumento alicui intentum ac praeparatum poetam prodit. Animo enim remissiori atque otioso indulgens poeta solenni ritu lyram invocat, ut carmen sibi suppeditet, et in hac ipsa statim omnes suas cogitationes subita conversione defigit: dumque hujus vim ac virtutes exponit, totius simul poeseos, maxime lyricae, laudes complectitur. Ita carmen exiit fortuiti magis, ut ita dicam, argumenti, atque effusum potius, quam laboriose anxieque expressum. Dum vero eosdem modos, quos olim Alcaeo suggesserit, poeta lyram poscit, haud obscure se et Alcaei imitatorem, simulque Romanae fidicinem lyrae (IV. 3. 23.) h. poeseos lyricae inter Romanos auctorem profitetur. cf. omnino IV. 3. — Initium atque incessus totius carminis paullo insolentior effecit, ut Intpp. suum potius quam poetae sensum sequuti, diverso quisque modo, summam carminis constituerent. Alii enim Horatium hoc carmen composuisse existimant: quum a Maecenate vel ipso etiam Augusto invitatus esset ad scribendum solennius aliquod carmen, forte feriis Latinis aut Apollinaribus ludis, canendum: alii eo tempore factum autumant, quum posceretur sua dicta

(uti Scholl. eloquuntur) edere: alii denique carmini seculari, quod Augustus ei injunxisset, praelusum a poeta volunt: Jani tandem Horatium a Maecenate aliove amico in lyram suam carmen facere jussum contendit. Quas quidem VV.DD. opiniones, e prava, ut nobis quidem videtur, primorum vv. interpunctione atque interpretatione enatas, quum nulli idoneo superstructae sint fundamento, pluribus refellere nihil attinet.

Adnotationes.

v. 1 *sqq. Poscimur*, poscor, impellor, impelli me sentio ad canendum, θυμὸς ὀτρύνει ἀείδειν, Apollinis vel Musarum impulsu. Eundem enim, quem vates, poetae furorem simulant, seque Apollinis vel Musarum ἐφετμαῖς (Orph. Arg. 6.) ad pangenda carmina excitari, et quae eae *dictent* (Prop. IV. 1. 133.) se effari aliis persuasum haberi volunt. Stat. Silv. IV. 4. 95. *vocat arcitenens alio Pater*, h. aliud me carmen adgredi jubet. Id. initio Thebaidis: *evolvere Thebas Pierius menti calor incidit: unde jubetis ire deae?* Claudian. de R. R. I. init. — *prodere cantu mens congesta jubet. — Jam furor humanos nostro de pectore sensus expulit, et totum spirant praecordia Phoebum.* Hoc loco simpliciter est, fert animus, lubet aliquod carmen lyra modulari, scribere, nihil amplius. Hortatur igitur lyram, ut sibi numerose nunc accinat, quae nec antea sibi invocanti defuerit. — *Age dic*, ede *carmen*, sonos, modulos carminis, carmine *latino* nunc resona, qui olim *graeca* Alcaei ᾄσματα reddideris, expresseris. Quum ad lyram carmina olim canerentur, ratio in promtu est, cur is, qui carmen scribit, lyram pulsare, et lyra, quae illud numeris refert, ipsum carmen modulari, fundere dicatur. cf. III. 11. 7. Idem color in Sapphus fr. ἄγε μοι, δῖα χέλυ, φωνάεσσα γένοιο. Theogn. 739. φόρμιγξ δ' αὖ φθέγγοιθ' ἱερὸν μέλος ἠδὲ καὶ αὐλός. — *Si quid* olim cecini *tecum*, tuas fides pulsando, quod in hunc et plures in annos vivat, dignum adeo, quod ad posterorum memoriam perveniat, quod perpetuo placeat: docte

pro vulgari, si digne fides tuas percussi. Solennis haec poetarum ratio, ut, evulgatis jam aliquot carminibus, quae cum plausu a civibus suis excepta nossent, in novi argumenti tractatione Apollinis, Musarum vel adeo lyrae opem certiorem atque praesentiorem sibi spondeant. Valer. Flacc. I. 5 — 7. *Phoebe mone; si Cymeae mihi conscia vatis stat casta cortina domo; si laurea digna fronte viret.* Stat. Achill. I. 8. *Tu modo, si veteres digno deplevimus haustu, da fontes mihi, Phoebe, novos, ac fronde secunda necte comas;* et inde Olymp. Nemes. (juxta Wernsd. in Poet. min. T. I. p. 282.) Laud. Herc. 6 — 9. — Si solennis obtestandi precandique formula. v. Bentl. h. I. et Heyn. ad Virg. Aen. IX. 406. Idem vero orationis color, ut IV. 9. 9. *nec si quid olim lusit Anacreon* cet. — *vacui* curis, *curis expeditis* (I. 22. 11.) adeoque otiosi, nullis negotiis districti; cf. I. 26. init. — *sub umbra* praeclare ad exornandam τοῦ *vacui* imaginem adjectum. Ovid. Amor. II. 18. 3. *Nos, Macer, ignavi Veneris cessamus in umbra,* h. amatoria carmina ludimus. Martial. IX. 84. nostri forte loci memor: *Haec ego Pieria ludebam tutus in umbra.* — *ludere* alias de carminibus levioris argumenti, hic vero de quibusvis intelligendum. Sic παίζειν Graecis, veluti Pind. Ol. I. 24. οἷα παίζομεν φίλαν πρὸς τράπεζαν. cf. Ruhnk. ad Tim. p. 222. — *tecum* suaviter! nam lyra poetae est συμπαίστρια, dum modos carminis exprimit. Virgil. Ecl. VIII. 21. *Incipe Maenalios mecum mea tibia versus.* Sic ὕμνος φόρμιγγι συνοίμιος Apollon. Rh. II. 161. *et hunc in annum et plures*, κὴ νῦν κἤπειτα, s. ἐς ὥρας, graeca suavitate, pro, diu, perpetuo. v. Valken. ad Theocr. Adoniaz. p. 370. — *Vivere* de carminibus, v. ad IV. 9. 11. De barbito, quo omnino lyrica poesis designatur, v. I. 1. 34.

v. 5 sqq. O barbite Alcaei, ὦ Λεσβῷε βάρβιτε! nihil amplius; nam reliqua ad ornatum spectant. Satis diserte hac adpellatione poeta innuit, se in argumentis carminum, eorumque tractatione Alcaeum maxime sequutum esse. Nam *barbitos Alcaei* dicitur, uti *fides Teïa* (I. 17. 18.) quae carmina Anacreonteis similia, λύρα Ὁμήρου (Anacr. XLVIII.) quae epica refert. Potest tamen simpliciter ornatus causa adjectum videri, ad lyricam omnino poesin declarandam. — *modulate*, qui pulsatus es (passive) *Lesbio* civi a Lesbio cive, Alcaeo. Ita fere expediunt h. l. intpp. Nihil tamen impedit, quo minus simplicius interpretemur: qui modulatus es, h. qui carmen edidisti, suggessisti primum

Lesbio civi, Alcaeo. Nam proprie modulatur lyrà poeta, qui eam pulsat; tum exquisitiore ratione et ipsa modulari dicitur, quae *modos dicit* (III. 11. 7.) *carmen dicit*, quo eodem orationis colore versu proximo usus fuerat. Sic non opus erit passiva significatione accipere. — *Primum*, praecipue, maxime. Nam per Alcaeum maxime lyrica poesis exculta fuit. Inventorem barbiti Terpandrum Lesbium tradit Pindarus apud Athen. XIV. p. 635. — 6. Docte jam aliquot Alcaei carminum argumenta enumerat poeta, in lusibus et amoribus occupata. cf. Hermes. El. v. 47 — 50. Gravioris argumenti erant *minaces* ejus *Camenae* (IV. 9. 7.) quibus *tyrannos insectabatur*, (Quinctil. X. 1.) Sed illorum tantum meminit poeta, ut suavior oppositio fieret: Alcaeus bello fortis, idemque amatoriorum carminum scriptor. — *Qui, ferox bello*, bellicosus, αἰχμητὴς ὢν, πολεμικὸς γενόμενος (ut Athen. de eo L. XIV. p. 623.) *inter arma* sive terrestre (propter v. s.) bellum gereret, *sive navim* ventis *jactatam*, quae altum non amplius tenere posset, *religarat*, alligarat (de hoc τοῦ *religare* usu loquendi adi Gronov. Diatr. Stat. c. XXXIV. et Valken. ad Hippol. 752. adde Lucan. Phars. VII. 860.) e prisco more (v. ad I. 14. 6.) litore *udo*, ἁλικτύπῳ. Postrema haec accipiunt fere: sive in portu quiescebat: quo tota oppositionis vis enervatur. Imo maximum sententiae recte constituendae momentum τῷ *jactatam* inest, Alcaeum nimirum, quamvis navis ejus ita afflicta esset, ut litus sibi petendum esset, *tamen Lib.* cet. — *Liberum*, spectant haec ad Alcaei ᾄσματα παροίνια, quorum fragmenta nonnulla servavit Athen. IX. 8. p. 430. Male vero faciunt, qui haec numina unius ejusdemque carminis argumentum fuisse arbitrantur, et ad illustrandam istorum συνεδρίαν multa vano studio constipant. — 10. *Puerum*, παῖδα, filium *semper haerentem* Veneri, adhaerentem, assiduum Veneris comitem. — 11. *Lycum*, Alcaei amasium, *nigris oculis dec.* ἰοβλέφαρον, cf. Anacr. 29. 4. adde Schrader. ad Mus. p. 190. Sunt haud dubie epitheta ab ipso Alcaeo isti Lyco tributa. Respexit ad ista in Lycum carmina Cic. de Nat. D. I. 18. *Nobis, qui adolescentibus delectamur, etiam vitia saepe jucunda sunt. Naevus in articulo pueri delectat Alcaeum. At est corporis macula naevus: illi tamen hoc lumen videbatur.*

v. 13 *sqq.* Exitus carminis ad Hymni rationem proxime accedit. — *decus Phoebi*, ἄγαλμα, lyra, gestamen Phoebi, nihil amplius. Cui non in mentem veniunt illa Pindari Pyth. α. init.

χρυσέα φόρμιγξ, Ἀπόλλωνος καὶ ἰοπλοκάμων σύνδικον Μοισᾶν κτέανον. — *grata dapibus*, adhibita in conviviis Deorum: res ab heroicis temporibus (Hom. Od. ϑ· 99. ρ. 269.) ad Deos traducta. De Apolline Homer. Il. α. 603. Pind. Nem. 5. 42. ἐν δὲ μέσσαις φόρμιγγ' Ἀπόλλων ἑπτάγλωσσον χρυσέῳ πλάκτρῳ διώκων, Hinc φόρμιγξ δαιτὸς ἑταίρη Homer. H. in Merc. 31. *supremi* ὑψίστου, ὑπερτάτου. — *lenimen laborum* potest esse, cujus cantu deliniti labores minus sentimus, ut II. 13. 38. *Prom. et Pel. parens dulci* ejusdem Alcaei lyrae *sono laborum decipitur:* qua eadem de causa Orpheus lyram ἐπαρήγονα μόχθων vocat Arg. 88. Potest etiam esse: propter quam labores fortiter perpetimur, a poetis immortalitatem inde consequuturi: ταὶ γὰρ ἀοίδιμον ἔργοις ἀθάνατόν τε μὲν αὔξουσι Μοῦσαι, ut in notissimo Aristotelis Scolio, apud Brunk. Anel. I. p. 177. Esset adeo Pindari λύτρον, ἄποινα μόχθων. Simplicissimum tamen fuerit, accipere, quae animum curis fatigatum, recreat, τερψίνοος — 15. *salve*, χαῖρε, laeta, (v. ad I. 2-46.) propitia mihi sis, tanquam Dea, suaviter! pro vulgari; modos ac carmina mihi suppedites, quando *cunque* (v. Obss.) te *rite vocem*, invocem. splendide etiam hoc pro, quotiescunque te, fides tuas pulsem. *Rite* petitum a sacris, quae certis caerimoniis adparari decet: h. l. augustam orationi speciem conciliat; nihil amplius.

ARGUMENTUM. XXXIII.

Vix dubitandum videtur, quin ab Albium Tibullum, cujus et nomen et elegiae diserte commemorentur, hoc carmen scriptum sit. Nam quod ad elevandam hanc sententiam Viri docti adferunt, juniorem Tibullo a Glycera praelatum dici, quem tamen admodum juvenem obiisse constet, et Glyceram Tibullo amatam hoc carmine declarari, cujus ta-

men in Tibulli elegiis ne nomen quidem exstet: hoc quidem vix ullius momenti esse videtur. Nam si hos Glycerae amores ad extremos Tibulli annos cum ipsa hac ode referas (quod et Ayrm. fecit in Vita Tib. p. 133.) quidni tandem fieri potuit, ut Tibullo aetatis a. XXXI. agenti aliquis multo junior Glycerae amorem auferret, atque huic ideo magis probaretur? Neque plus alteri, quod a silentio ducitur, argumeuto tribuendum arbitror, quum multa Tibulli interciderint, et ipsa, quae aetatem tulere, manca admodum ac lacera ad nos pervenerint. Eo enim, ut Glyceram eamdem cum Nemesi statuerent, quosdam delapsos esse nollem, quum ratio non adpareat, cur Horatius puellae nomen aliud fingeret, quam quod Tibullus seu verum seu fictum carminibus suis inseruerat, et in Nemesi avaritia tantum, in Glycera autem perfidia ac fastidium notetur. Ceterum ipsius argumenti descriptio satis expedita. Tibullum de Glycerae perfidia graviter querentem vicemque ejus dolentem consolaturus Horatius omnibus hoc usu venire ait amantibus, ut dispares fere, h. qui forma atque animi indole ipsis plane dissimiles sint, sectentur, ab iisque amari cupiant. Praeclare hoc poeta ulterius exornat, a Venere desiderium, quo ad sui dissimiles amore ferantur, hominibus injectum fingendo.

Adnotationes.

v. 1 sqq. Moderate feras, ne te supra modum excrucies, *memor* (μεμνημένος, ut Theocr. ?. 69. adde Nostri I. 36. 7.) *Glycerae immitis*, docte pro vulgari, propter Glyceram *immitem*,

duram in te, asperam, amorem tuum aspernantem. Tibull. I. 4. 54. *tum tibi mitis erit, rapias tum cara* (φιλήματα) *licebit oscula*, et III. 6. 12. *Ille facit mites* (e praeclara Heynii emendatione) *animos deus, ille ferocem contudit.* Nisi omnino h. l. est; saevam, crudelem, ob *laesam* (v. 4.) pristinam *fidem.* — 3. 4. docte ac breviter; pro: neve conquerari, quod alius tibi praeferatur. Pro questu in genere *elegos* (nam his *querimonia primum* expressa est A. P. 75.) posuit, quibus superbiam ac perfidiam Glycerae Tibullus conquestus fuisset. — *Decantes elegos*, elegis dacantes, describas, prodas dolorem tuum de perfidia puellae. — *miserabiles*, quae immitem Glycerae animum permoveant, emolliant, adposite ad naturam elegiaci carminis (sic *flebilis Elegia* Ovid. Amor. III. 9. 3.) maxime Tibulliani. Hinc *elegis* Tibullum *molles amores flevisse* dicit Domit. Marsus in epigr., Tibulli carminibus adnexo, IV. 15. 3. — 3 *cur*, propterea quod (ut Ep. I. 8. 10.) alius te *junior*, hoc ipso quod aetate sit junior, (sic *juniores quaerit adulteros* nova nupta III. 6. 25.) *praeniteat*, praeferatur, juvenili forma gratior, acceptior sit Glycerae, quod alium nunc amet, *laesa* amoris pristini *fide* tibi data, te, quem constanter amaturam pollicita fuisset, neglecto.

v. 5 sqq. Communem hanc esse amantium conditionem, ut raro admodum voluntatum atque animorum consensum mutuum experiantur, exemplis statim cum aliorum tum suo ipsius docte poeta ostendit. Lamb. ad pedestrem rationem Lyricum deprimit, dum verba ita jungit atque explicat: Albi, ne forte doleas cet. hoc te scire volo, insignem tenui cet. Orationis color petitus videtur e Moschi Id. VI. 1 sqq. ἤρα Πὰν Ἀχῶς τᾶς γείτονος, ἤρατο δ' Ἀχὼ σκιρτητᾶ Σατύρω, Σάτυρος δ' ἐπεμαίνατο Λύδας. Ὡς Ἀχὼ τὸν Πᾶνα τόσον Σάτυρος φλέγεν' Ἀχώ, καὶ Λύδα Σατυρίσκον. Ἔρως δ' ἐσμύχετ' ἀμοιβᾶ. adde Callim. ep. XXXIII. 5. Χ' οὑμὸς ἔρως τοιόσδε· τὰ μὲν φεύγοντα διώκειν οἶδε, τὰ δ' ἐν μέσσῳ κείμενα παρπέτατατι. — *Lycorida torret*, urit, incendit, tenet *amor Cyri*, ejus amore flagrat, amat eum Lycoris; sed is eam non curat, animo ad aliam inclinato. Docte hoc ad sqq. retulit poeta. — *Insignem* decoram (ut I. 21. 11. et 32. 12.) praeditam *tenui*, angusta, brevi *fronte*, pulchram omnino, nota poetarum ratione. Tenuem frontem apud veteres in honore atque laude pulchritudinis fuisse passim scriptores antiqui testantur. Hinc et comam in frontem propectebant, ut βραχὺ τῷ μετώπῳ μεταίχμιον relinquere-

tur. Lucian. T. II. p. 441. ed. Reiz. adde Martial. IV. 41. 9. — *Cyrus* idem putatur, qui Tibullo *Marathus* audiat, quod is ejusdem Pholoës, celebris ejus aetatis puellae, fastidia expertus sit; unde Tib. I. 8. 69. *Oderunt, Pholoë, moneo, fastidia divi.* Sed plures amatores Pholoë superbe ac fastidiose habere potuit. — 7. *declinat in Ph.* docta brevitate pro, alienus a Lycoridis amore, Lycorida fastidiens inclinat, propensus est in Pholoën, sed *asperam*, ab ea vicissim fastiditus, spretus. Amplius hoc exornavit poeta sqq. Pholoë haud dubie eadem, quae III. 15. 7. Chloridis filia, et II. 5. 17. *fugax* dicta. — neque tamen Pholoë potietur. Pro hoc ἐμφατικωτέρως poeta, ἀδυνάτῳ usus: Diversissimae naturae animalia facilius concordabunt, amore mutuo fruentur, *quam* cet. Virgil. Ecl. VIII. 26. 27. *Mopso Nisa datur: quid non speremus amantes? Jungentur jam gryphes equis.* Etiam. Aristoph. Pac. 1076. πρίν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ. cf. V. 16. 30. — *jungentur* amore honestiore vocabulo. — 9. *turpi* sibi viso, quem adeo amore indignum judicabat, quem fastidiebat, odioso, inviso. Poterat adeo Cyrus Lycoridis judicio satis commodus ac venustus haberi, non item Pholoës puellae superbae, atque alterius amore occupatae animo. Alii ad mores Cyri illiberaliores, inducti maxime I. 17. extr. vel ad nefandam pueri mollitiem referunt: utrumque docte quidem, sed parum apte ad totius loci sententiam. — *Adultero*, amanti se, et hoc pro tenui, *ei*, nihil amplius. v. ad I. 25. 9. — *Peccet*, amori ejus succumbat, votis ejus satisfaciat, vicissim eum amet: nam *peccare* poetis omnino est, amare. v. I. 27. 17. Tibull. IV. 7. 9. Ceterum in Pholoë substitit poeta, ne et ipse, protracta longius sententia, fastidium crearet. Forte tamen haud inepte censeas, poetam τὸ ἦθος puellae asperae, quae nullius amorem expetat, hoc modo repraesentare voluisse.

v. 10 *sqq.* Generalem sententiam, exemplis jam declaratam, nunc demum subnectit poeta. Vulgari formae: ita fere constitutum est, ut cet. dignitatem ac vitam tribuit, ad Venerem hanc animorum dissensionem referendo. Ad formulam *sic visum* comparant Homer. Il. β. 116. et Virgil. Aen. III. 2. adde eund. Aen. I. 283. et cf. Burm. ad II. 427. *cui placet*, qui solet homines *forma* atque *animo*, studiis, voluntate *impares*, plane diversos *sub juga mittere*, domare, desiderium in iis excitare, facere, ut dispares (IV. 11. 31.) sectentur, sicque votorum nunquam fiant compotes. Pectus amore incensum a Venere dicitur perdo-

mitum, adeoque subjugatum, imagine a bove, qui jugo subjectus est, petita, Graecisque ac Latinis perquam familiari. Hinc Venus s. *Cupido imperitare* amanti (Tibull. II. 3. 34.) et amans contra Veneri *servire* (Tib. II. 3. 30. IV. 5. 13) dicitur. Μήτηρ ἀνάγκης suaviter ideo Venus dicta Orph. H. 54. 3. Similiter Paul. Silent. XXXII. 4. (Anal. Br. III. 81.) αὐχένα σοὶ κλίνω Κύπρι μεσαιπόλιος, fere ut Tibull. I. 3. 90. *Veneris vinclis colla subdere.* Stat. Silv. I. 2. 77. *edomui victum, dominaeque potentis ferre jugum, et longos jussi sperare per annos*, ex Amoris persona. Ab hac diversa prorsus est altera, et ipsa poetis, etiam Horatio, satis frequentata loquendi ratio, ut, qui mutuo amore fruuntur, eidem jugo subjecti dicantur, veluti III. 9. 18. *quid si prisca redit Venus, diductosque jugo cogit aëneo?* adde II. 5. 2. Theogn. 363. μή μ' ἀέκοντα βίῃ κεντῶν, ὑπ' ἅμαξαν ἔλαυνε, εἰς φιλότητα λίην, Κύρνε, προσελκόμενος, ut alios mittam. Atque hanc quidem omnes illustrando huic loco attulisse intpp. omnino mireris, qua a totius carminis sententia vix quidquam alienius excogitari potuit. — *aënea*, dura, unde te non extrices, quibus frustra obnitaris. — *saevo cum joco* saevum in modum sic jocata, amantes ludibrio habens, misere excrucians, amore injecto, ejus tamen potiundi spe negata. Similiter Fortunae, pro arbitrio agenti *ludum insolentem* tribuit Noster III. 29. 50. et *jocandi saevitiam* Claudian. in Eutrop. I. 25. Male *Jocum* Deum intelligunt Porphyr. Lambin. alii.

v. 13 *sqq.* Ipse libertinam sector, dum meum amorem longe praestantior puella, ut I. 27. 14. Prop. I. 1. 33. *melior*, melioris conditionis, ac moribus commodioribus, ex oppositione seqq. — *peteret*, amaret, ut Prop. II. 16. 27. *Quum te tam multi peterent, tu me una petisti.* — *detinuit* eadem brevitate, qua v. 7. *declinat*, pro, abstraxit me ab altera, sibique totum addixit, plane illaqueavit *grata compede*, suavi amoris vinculo, ἡδεῖ δεσμῷ. v. ad IV. 11. 23. — 15. puella iracunda. aspera, proterva. *Acrior*, saevior *fretis*, fluctibus *Hadriae*, maris Hadriatici. — 16. tempestuosi, procellosi; pro hoc ornate, quod *curvat*, fluctus excitat, turbat *sinus Calabros*, qua se in Calabriam insinuat. Ποιητικώτερον tamen videtur: *curvantis sinus* dictum accipere pro, facientis sinus vel se curvantis (κυρτὸν ἐὸν κορυφοῦται Hom. Il. δ. 426.) dum a Calabriae litore refunditur, ac longo tractu recedit, χέρσῳ ῥηγνύμενον, ut Hom. l. l. Solenne hoc in

tempestatis descriptione. v. Virg. Ge. III. 238. Plerique post Lamb. explicant: in Calabriam se insinuantis; quod satis otiose a poeta adjectum esset. Ceterum usitata est poetis animi iracundi cum mari commoto (III. 9. extr. *improbo iracundior Hadria*) et tranquilli cum eodem sedato ac placido (Aeschyl. Agam. v. 748. Helenam adpellat φρόνημα νηνέμου γαλάνας) comparatio.

ARGUMENTUM. XXXIV.

Argumenti hujus carminis ratio ea est, ut vel mediocris poeta eo inflammari, ingeniumque in eo pertractando cum laude experiri possit. Lyrico tamen generi illud maxime convenire quam abunde hujus rei fidem hoc carmen faciat, tum ex ipsius lyricae poeseos, in iis potissimum, quae sensus feriant, quaeque animum graviter commotum prodant, exprimendis occupatae, natura atque indole facile intelligitur. Horatius igitur, quum sereno caelo tonuisset, cujus phaenomeni naturales causas adsequi non liceret, gravissime eo perculsus ad ipsos Deos auctores illud refert, quasque de Diis animo concepisset notiones, Epicureorum placitis simillimas, nunc retractare, providentiamque adeo, quam aliquamdiu negasset, amplecti iterum se coactum manifesto hoc argumento fatetur. Neque vero poetam, ad tempus certe, ista re commotum fuisse mirum videbitur ei, qui, quam superstitiosa religione alligati Romanorum animi omnium rerum insolitarum causas in Deos verterint, meminerit. Perperam

igitur faciunt, qui totum carmen pro irrisione Stoicorum habent, cui vel incessus carminis inprimis in exitu gravis refragatur; vel Horatium hic abjurare philosophiam Epicuream, seque ad Stoicam iterum convertere volunt, quum ipse se nulli sectae adhaerere profiteatur I. Ep. I. 13. vel denique meliorem vivendi rationem eum polliceri putant, inducti forte initio carminis; sunt tandem, qui poetam unice hoc agere existiment, ut eos, qui quum caerimoniis et ipsos Deos tollendos censerent, ad saniorem mentem reduceret; ut aliorum omittam argutias.

Adnotationes.

v. 1. sqq. Ego qui ceteris hominibus aliquamdiu rectius mihi sapere videbar, inveteratam illam ac penitus insitam de Diis eorumque in res humanas vi atque effectu opinionem tanquam vanam atque insulsam irridendo; nunc demum intelligo, quam perverso mentis acumine hoc fecerim, et in quo impio errore versatus sim. Prius membrum per consequens extulit poeta: qui Deorum cultum neglexi, templa eorum non frequentavi. Nam qui Deorum providentiam tollit, is et cultum ipsorum negligat necesse est. Hanc vero generalem adsumi debere sententiam, docent sequentia. Horatius igitur *parcus* est *Deorum cultor*, parcit (φείδεται) Deos colere, eos omnino non colit, negligit, non curat: *infrequens* adeo est, exquisitiore vocis usu, pro, templa Deorum non frequentat, non adit, ut sacra iis faciat, ac vota nuncupet. Pedestris prorsus ratio est quam fere ab intpp. initam videas qua parce atque infrequenter, h. parco sumto ac raro admodum Deos a se cultos Horatium confiteri h. l. volunt: Porro si in hoc solo se graviter errasse fateretur Horatius, quod parum lauta Diis obtulisset sacrificia, summa fere carminis in declarando ejus ad lautiora Diis paranda sacra post tonitru, claro caelo editum, promtiore animo ponenda esset: quod quidem vel per se statuere (nam et vilia munera, pio animo oblata; Diis accepta esse ait III. 23. 17.) atque hujus carminis argumentum facere quam

jejunum sit, facile intelligitur. — *dum erro,* a recto cursu deferor, aberro: v. ad v. 4. *consultus sapientiae,* professus sapientiam, h. deditus, occupatus opinionibus, quibus repertis vel adscitis mihi sapere videbar, quas pro verissimis amplectebar, Deorum providentiam tollendo: quum tamen haud dubio providentiae divine documento ostenso se egregie falli cognosceret, sapientiam illam, s. dogma istud vocat *insaniens,* quod providentiam neget, quam non nisi insanus ac vecors negare audeat, qui adeo gravissimus error est. Similis sententiarum atque orationis habitus et in Eurip. Heracl. 901. ἔχεις ὁδὸν τιν', ὦ πόλις δίκαιον. (rectum cursum tenes, recte agis, Deos venerando) οὐ χρή ποτε τόδ' ἀφελέσθαι, τιμᾶν θεούς. Ὁ δὲ μὴ φάσκων, ἐγγὺς μανιῶν ἐλαύνει, a recto tramite devius, insane aberrat. Est adeo *sapientia insaniens* hominis perverse argumentantis, mireque deliramentis suis sibi placentis σοφία ἄσοφος: de quo loquendi genere Graecis maxime usitato v. Lamb. et intpp. ad Lucian. de Marc. Cond. T. I. p. 698. ed. Reiz. Ceterum Epicuri placita, ad quae ista Horatii proxime accedunt, simpliciter *sapientiam* adpellat Lucret. V. 10. *qui princeps vitae rationem invenit eam, quae nunc adpellatur Sapientia,* quo sensu etiam hic positum putabat Creech. — 3. 4. Nunc animi sententiam immuto, retracto, providentiam iterum agnoscendo. Docte atque ornate hanc sententiam poeta extulit. — *retrorsum vela dare,* retro navigare *cogor,* ut *iterem,* (ita enim jungenda erat oratio e pedestri ratione) repetam iterum ineam, s. continuem *cursus relictos,* cursum, viam, a qua aberraveram, quam olim tenueram. Nauta nimirum relictos cursus iterat, qui, cum, cursum v. c. Alexandriam versus primo dirigeret, mutato consilio Pelusium tendit, mox, improbato eo, Alexandriam rursus petit. Poeta igitur, qui providentiam primum statuerat, mox casus in rebus humanis dominari sibi persuaserat, se priorem nunc iterum amplecti sententiam insigni aliquo ostento coactum esse dicit. Eadem metaphora Graeci scriptores ἀνατρέχειν, ἀναδραμεῖν adhibent; v. Gesn. ad Orph. Argon. 1202. Πνεῖν φρενὸς τροπαίαν Aeschyli (Agam. 228.) docte cum nostro loco comparavit Abresch. Animadv. P. I. p. 267. adde Lucian. Hermot. T. I. p. 769. ed Reiz. et Nostri Ep. I. 1. 15. 18.

v. 5 — 8. Jovem enim prospicere terrarum orbi, ejusque vim ad omnes res pertingere evidentissimo argumento deprehendi. Sed hoc statim ponit poeta, et, quam inde cogit, providen-

tiam Deorum, specialibus notionibus (vv. 12 sqq.) declaratam subjicit. Scilicet quum ex prima admiratione hominum, quod tonitrua jactusque fulminum extimuissent, ea a rerum omnium praepotente Jove effici crederentur (sunt verba Cic. de div. II. 42. adde Eurip. fr. e Sisypho n. I. v. 28 sqq. p. 472. ed. Lips.) mox, quum nubes et ventos iis fere conjuncta observassent, istorum conflictum unicam istius phaenomeni causam haberent; facile eo deducti sunt, ut tonitru sereno caelo editum, cujus adeo vix ulla physica adpareret ratio, ad Deos auctores revocarent, atque ad comonefaciendos terrendosque hominum animos excitatum sibi persuaderent. Hinc in ostentis atque prodigiis fere habitum antiquis temporibus v. Virg. Ge. I. 487. Lucan. I. 530. Seneca Thyest. 263. Jam Homer. Od. υ. 113. ἦ μεγάλ' ἐβρόντησας ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος· οὐδέποθι νέφος ἐστί· τέρας νύ τεῳ τόδε φαίνεις. Horatius igitur insolita hac re, ad tempus certe, perculsus atque attonitus se revocat, certissimumque inde providentiae argumentum deducit. Oratio ipsa pro rei, quae describitur, majestate satis splendida, et magnifica: adsumta prisca atque augusta Jovis curru alato per caelum invecti ac tonitru cientis imagine. Maxime vero haec pars carminis, quae hujus primarium est argumentum illuminanda erat, re, ut sit in timore, amplificanda atque in majus augenda, quo et se haud levi de causa graviter commotum ostenderet, eundemque et in aliis sensum excitaret. Parum scite igitur agunt, qui vv. 9 — 12. pro digressione habent. *Diespiter*, diei ac lucis pater (juxta Varr. de L. L. IV. 10. est Jupiter, adpellatione non valde quidem frequentato (occurrit III. 2. 29. et in Sulpiciae Sat. v. 33.) sed adposita h. l. in vi ejus, per naturam prodita, declaranda. — *plerumque dividens nubila*, findens nubes *igni corusco*, fulmine; graphice prorsus pro, qui alias e nubibus fulmina emittit, qui nonnisi nubilo caelo tonare solet, cujus rei naturales adeo causas statuere licet. Proprie sententia ita fere efferenda erat: quum tonitru ventorum ac nubium conflictu oriri creditum sit; Jupiter, quo fulmen sibi ereptum vindicaret, sereno caelo tonuit, sicque vim suam ostendit. — *Per purum* caelum, per sudum, δι' αἰθρίας. — *egit equos et currum*, copia Homerica, ἅρμα καὶ ἵππους ἐδίωκεν v. c. Il. θ. 438. pro vulgari: vectus est. — *tonantes*, χαλκοκρότους (Aristoph. Equ. 549.) χαλκόποδας, Homerico epitheto. Equorum pulsu fragorem excitatum poeta dicit, qui et curui adsignandus erat. Utrumque

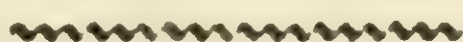
innuit Virg. Aen. VI. 590. 1. de Salmoneo: *qui nimbos et non imitabile fulmen Aere* (curru aerato) *et cornipedum pulsu simularat equorum*; nisi et hic χαλκοκρότους ἵππους repraesentare voluit, ut *aere et pulsu* pro aereo pulsu accipiatur. — *currum volucrem*, alatum, πτηνὸν ἅρμα, antiquo phantasmate. Certatim intpp. laudant Platonis locum e Phaedro: (T. IX. p. 321. Bip.) ὁ μέγας Ζεὺς, πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων. ad quem respexit Lucian. Piscat. T. I. p. 592. Apollod. I. 6. 3. haud dubie ex antiquo poeta: Ζεὺς δὲ — ἐξαίφνης ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ πτηνῷ ὀχούμενος ἅρματι ἐπ' ὄρος ἐδίωξε Τυφῶνα: ita iste locus refingendus videtur. Eadem imago in monumm. obvia: v. c. apud Gor. Gemm. Flor. T. I. p. 108. Similiter Soli πτερόφορα ὀχήματα tribuit Eurip. fragm. Phaeth. n. VIII. T. II. p. 463. Lips. quae et ipsa in monumm. passim repraesentata videas. Celeritatis notionem isti phantasmati subesse, facile perspicitur. Hinc πτηρὸν βέλος fulmen dictum Eurip. Herc. fur. 179. πτηνὸν ὅπλον Orph. H. XVIII. 8. et *alae fulminis* Latinis, veluti Virg. Aen. V. 319. Valer. Flacc. II. 95. cf. omnino Burm. in Jove Fulgur. c. V. Michaelem in Comment. Soc. Sc. Gott. T. II. et ad Lowth de sacra Hebr. poesi p. 189. et Doering. in comment. de alatis Deorum imagg. p. 25. — 9. *quo* currus fragore, s. ut Virg. Ge. I. 329. eloquitur, *quo maxuma motu terra tremit; fugere ferae*: fere ut Orph. H. XVIII. 13. ὃν (Δία καταιβάτην) καὶ γαῖα πέφρικε θάλασσά τε παμφαόωσα, καὶ θῆρες πτήσσουσιν. Tremorem istum per totam naturam diditum docta enumeratione declarat poeta. — *bruta*, etsi immobilis; ex antiqua opinione. Sic *iners* III. 4. 45. Seneca Thyest. 1020. *Immota tellus pondus ignavum jaces?* cf. Serv. ad Virg. Aen. X. 322. Auget adeo notionem rei. — 10. cujus sonitus etiam ad infera loca penetravit. Designat ea per *Stygem*, Inferorum fluvium et *sedem Taenari*, ad quam per specum in Taenaro (Maleae promontorio) descensus est, Infernum. Nam *sedes* de locis inferis ex usu poetis recepto v. Virg. Aen. VI. 639. Tibull. I. 3. 67. v. ad Propert. IV. 11. 3. *horrida*, squalida, tristis, Τάρταρος εὐρώεις, perpetuo rerum inferarum epitheto. — *invisi*, obscuri, qui *iter tenebricosum* (Catull. III. 11.) pandit. Unde et in Apulejo Metam. VI. *per portas* (Taenari) *monstratur iter invisum* pro, *invium* reponere gestiebat Toup. ep. crit. p. 126. Forte tamen poeta Taenaro epitheton adjecit, quod magis ad inferam sedem spectaret. Ita plane Seneca Herc. fur. 664. *Hic* (in Tae-

naro) *ora solvit Ditis invisi domus*. Esset adeo *sedes invisa*, abdita, abscondita, subterranea, Ἀΐδης Graecorum. Alii volunt esse: στυγερὸν, κρυερὸν, quae Homerica Iliadae sunt epitheta, laudato Il. 14. 23. sed ibi *invisae cupressus* mortis adjunctam habent rotionem; et altera ratio omnino aptior rei a poeta descriptae. Ceterum comparent rei poeticae studiosi similes poetarum descriptiones, Hesiod. Theog. 837. maxime a. v. 849. Sil. V. 388. et Petron. de Mutat. reip. Rom. 122 sqq. — *Atlanteus finis*, τέρμονες Ἀτλαντικοὶ, (ut Eurip. Hippol. 3. et 1053.) ὅροι Ἀτλαντικοὶ (Id. Herc. fur. 234.) h. remotissimae terrarum plagae. Nam Atlante, notissimo Africae monte continentis pars occidentalis finiri credebatur antiquis temporibus. Alii proprie accipiunt, montemque istum tonitru concussum intelligunt: alii Atlantem pro quibusvis altissimis montibus isto commoto et ipsum caelum, quod ei inniteretur, commotum innuere voluisse poetam statuunt. Sed caeli commoti ratio non tam longe petenda erat, curru per ipsum acto: tum dicendum poetae erat, Atlanteus vertex vel sim. ut taceam, nostram explicationem plus dignitatis rei inferre.

v. 12 — 16. Certissimum hoc providentiae divinae argumentum! Deorum numine omnia per universum terrarum orbem geri atque administrari nunc plane persuasus sum. Pro hac generali specialem at luculentissimam rei ideam poeta posuit, rerum humanarum vicissitudines ad Deos auctores referendo, ipsisque imperium in reges adeo (cf. III. 1. 6.) vindicando. Eadem argumentatione Eurip. Troad. 608. ὁρῶ τὰ τῶν θεῶν, ὡς τὰ μὲν πυργοῦσ' ἄνω τὰ μηδὲν ὄντα, τὰ δὲ δοκοῦντ' ἀπώλεσαν, *agnosco vim Deorum in extollendis* cet. *Deus*, Jupiter *valet ima*, quae infimo loco posita sunt, *summis mutare*, in summum, et quae in summo, in infimum locum reponere ac detrudere. Simili colore Archilochus in Floril. Stob. Grot. p. 437. ἄνδρας ὀρθοῦσιν (θεοὶ) μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθονί· πολλάκις δ' ἀνατρέπουσι, καὶ μάλ' εὖ βεβηκότας ὑπτίους κλίνουσι. De Fortuna Palladas CXX. 3. Anal. Br. II 431.) καὶ τοὺς μὲν κατάγουσα πάλιν σφαιρηδὸν ἀείρει, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν νεφελῶν εἰς Ἀΐδην κατάγει. Nostrum imitatus est Senec. Thyest. 598. *Ima permutat brevis hora summis*, — 13. Eadem sententia, sub aliam imaginem revocata. *Insignem*, honoribus, divitiis cet. splendidum, conspicuum *attenuat*, tenuem reddit, obscurat, *obscura* contra, ignobiles, *promens*, in lucem pro-

trahens, insignes reddens. Docta ratione invertit ac variavit genera (*ima*, *insignem*, *obscura*) poeta, cum pedestris norma masculino genere totam sententiam extulisset. Omnino in toto hoc loco adornando graecum poeta exemplum secutus videtur. Simillimi coloris sunt Hesiodei vv. (Ἔργ. 5—7.) ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει· ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει (*insignem attenuat*) καὶ ἄδηλον (*obscura*) ἀέξει· ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν καὶ ἀγήνορα κάρφει (*attenuat*) Ζεὺς ὑψιβρεμέτης: et Eurip. in fr. Androm. apud Stop. t. CV. eadem generum permutatione: ὁ μὲν ὄλβιος ἦν· τὸ δ' ἀπέκρυψεν θεός· ἐκ κείνων τῶν τότε λαμπρῶν νεύει βιοτός. Atte Pind. Nem. η. 57. de obtrectatione: ἁ τὸ μὲν λαμπρὸν βιᾶται, τᾶν δ' ἀφαντῶν κῦδος ἀντείνει σαθρόν. — 14. Ulterior sententiae antecedentis amplificatio et exornatio: Deus huic imperium aufert, atque in illum transfert. Pro *Deo* est *Fortuna*, Μοῖρα, fatum, quod cuique Deus adsignat. Hinc μοῖρα θεοῦ Homer. Od. λ. 291. Pro imperio est ejus insigne, diadema, et pro hoc paullo audacius, *apex*. Nam regum Persarum omninoque Orientis regium insigne erat diadema, apice munitum, tiara. cf. III. 21. 20. Quem igitur Fortuna regno exuit, hujus capiti tiaram demit. — *rapax sustulit*, copia poetica, pro, rapuit, abstulit, ἀορίστως. — *cum stridore acuto* μετὰ συριγμοῦ πτερύγων φερομένη, ad declarandum impetum, quo apicem ablatura advolat. Alatam enim eam fingi, satis notum. v. ad III. 29. 53. Solius igitur ornatus causa adjecta haec videri possunt: non indocte tamen tumultus ac turbas, quae subitas imperii conversiones comitari solent, a poeta declarari cum quibusdam suspiceris. Laudant Cic. Att. II. 9. *minore sonitu, quam putabam, hic orbis reipublicae conversus est.* Adde Calpurn. Ecl. I. 84. sqq. *Ipse Deus Romanae pondera molis fortibus excipiet sic inconcussa lacertis, ut neque translati sonitu fragor intonet orbis.* ad quem locum docte disputat Wernsd. in Poet. min. T. II. Exc. III. p. 320. Seneca Quaest. Nat. III. Praef. *nunc cum maxime Deus alia* (imperia) *exaltat, alia submittit, nec molliter ponit, sed ex fastigio suo nullas habitura reliquias jactat.* Eadem imago ad homines ex alto potentiae fastigio dejectos traducta, veluti Cic. Or. in Catill. II. 10. *qui homines si stare non possunt, corruant sed ita, ut non modo civitas sed ne vicini quidem proximi sentiant*: fere ut Lucian. in Contempl. (T. I. p. 512. 13. ed. Reiz. οὗτος μὲν ἀνασπασθεὶς ἄνω μετέωρός ἐστι, καὶ κα-

τὸ μικρὸν καταπεσὸν, ἀποῤῥαγέντος τοῦ λίνου, ἐπειδὰν μηκέτι ἀντέχῃ πρὸς τὸ βάρος, μέγαν τὸν ψόφον ἐργάσεται· οὗτος δὲ, ὀλίγον ἀπὸ γῆς αἰωρούμενος, ἢν καὶ πέσῃ, ἀψοφητὶ κείσεται, μόγις καὶ τοῖς γείτοσιν ἐξακουσθέντος τοῦ πτώματος. — *hic posuisse*, huic imposuisse *gaudet*, imponit apicem, imperium defert. Sed alterum cum dilectu: ad Fortunae arbitrium, ad quod res humanas fingit, declarandum. cf. III. 29. 49. Sic τέρψιν Τύχης de Fortunae ludibrio dixit Agathias LXVI. 4. (Anal. Br. III. 56.) Similis color sententiae in Sil. I. 7. *Quaesitumque diu, qua tandem poneret arce terrarum Fortuna caput.* Ad Alexandri potentiam nostrum locum traduxit Stat. Silv. IV. 6. 63. *prensabatque libens, modo qua diademata dextra abstulerat dederatque et magnas verterat urbes.* Ceterum, ut poeta locum de providentia sic adornaret, eo quidem aetatis suae exemplo, Parthorum imperio certantium, perduci potuit.

ARGUMENTUM. XXXV.

Quod Augustus duo bella, alterum in Britannos, quo ipse exercitum ducturus erat, alterum in Arabiam ductu Aelii Galli gerendum, a. U. DCCXXVI. adpararet, faustas has populo Romano expeditiones adprecaturus poeta, vota in preces convertit, ac Fortunae pro Augusti exercitusque incolumitate supplicat. Facta hac augusta ad Fortunam conversione, consentaneum erat, ut carmen Hymni naturam indueret, et in celebrandis Deae ejusque potentiae laudibus occuparetur, atque his demum solenni conclusionis formula preces subjungerentur. Parum igitur docte eos facere arbitror, qui initium carminis, quod in Deae laudibus versatur, pro loco

communi de Fortuna vel omnino pro digressione a re admodum aliena habendum existimant. Atque hanc quidem carminis partem splendide admodum poeta exsequutus est, Fortunae vim atque potentiam cum ab effectu (vv. 2 — 16.) tum aliis, quae animos maxime percuterent, imaginibus delineando, quarum non tam cumulum atque complexum, a carminis lyrici indole minime abhorrentem, quem et Hymni antiqui natura non tam excusare quam potius requirere videbatur, aut modum, cum rei ipsi exprimendae tum asperis Romanorum ingeniis valde adcommodatum, poetae recte vitio verti posse duxerim, quam potius, quod in adumbrandis iis colores admodum confuderit, penitusque conturbarit, adeo quidem, ut, quam vim Fortuna ad animos humanos, cum ejus, cujus status in deterius mutatus est, tum eorum, qui, dum floreret, amici ejus essent, quorum adeo fidos alios, alios perfidos nunc experitur, haberet, verbo, omnia, quae ad eum, qui Fortuna mala uteretur, referri debuissent, ipsi Deae attribueret, quodque in hac diversissimarum imaginum confusione (vv. 21 — 28.) constanter perseverarit, atque ad taedium usque immoratus sit. Initium carminis satis amplum Virorum, qui ingeniosi atque elegantes haberi vellent, conjecturis campum aperuit. Dum enim Horatius Fortunam a loco, ubi praecipue coleretur, solenni more designat, Antiumque, tanquam Romanus, apte sedem ejus domesticam laudat, putarunt nonnulli omnia, quae Fortunae tribuerentur, ad antiatem esse referenda, Romanis propitiam, ceteris vero gentibus infestam atque timendam; ut haberent scilicet carmen, uti vocant,

individuum, Romanum, domesticum. Quae quidem ratio, quam saepe poetae verbis vim faciat, reique dignitatem elevet, quum per se intelligatur, multo tamen magis constiturum arbitror iis, qui contortas istorum explicandi rationes inspicere volent. Quin alii eo delapsi sunt, ut imagines, quibus Fortunae potestas declaratur, e pictura aliqua symbolica, Antii in Fortunae templo suspensa, a poeta parum subtili judicio descriptas adumbratasque satis fidenter pronuntiarent, hujusque opinionis praesidium a Necessitatis imagine symbolica repeterent. Jam etsi attributa symbolica, ut perspicuitati, cujus maxima habenda est ratio, consulatur, a personis allegoricis abesse vix posse, multumque ea, si ideam personae subjectam haud ambigue exprimant, delectationis adferre lubens largiar; eadem tamen poetis quoque concedi debere facile mihi dabunt ii, qui poetas maxime in hoc intentos, ut res formis expressas animatasque oculis paene subjiciant, suoque hoc optimum quemque jure usum esse meminerint. At elegantiae sensus, inquiunt, hac attributis nimis onerata Necessitatis imagine offenditur. Recte. Sed multo magis eum offensum iri persuasus sum, si oculis ea subjiceretur, ita, ut altera manu clavos trabales et cuneos: altera uncum, et liquidum plumbum gestaret. Monstri sane speciem tibi objectam clamares: aheneis, tamque crassis praeditam manibus, quae tanto pondere non graventur. Ut taceam, attributa tum demum nimis cumulata videri, ubi omnia uno obtutu, ut fit in pictura, simul cernuntur, ac in hac plumbum liquefactum ne commoda quidem ratione exprimi posse.

Omnino hic locus, quem e pictura expressum volebant, luculenter ostendere videtur, quam diversa sit poesos ac picturae indoles, et quam injurie saepe faciant, qui picturam, ut ita dicam, poeticam in artis formam redigere, eamque superciliose damnare audeant, si artis subtilitati aut omnino non respondeat, aut aegre se ab ea in ordinem cogi patiatur. Poeta enim rerum phantasiae objectarum species, quibus mens ejus inflammata est, iis potissimum ornamentis repraesentat, quae ἐνάργειαν habent maximam, quae adeo abstracti, quod dicunt, notionem augent, amplificant, atque ad miraculum paene evehunt, unice securus, num ea, quae animum maxime ferire sciat, oculorum quoque judicio probentur, cui contra satisfaciendo sobrium artificis adniti debet studium. Ita plura poetarum figmenta comparata sunt, v. c. Fama Virgiliana. Qui vero actionem, ut vocant, potissimum in Necessitate desiderant, ii non viderunt, Necessitatis, Spei, ac Fidei imagines esse secundarias, h. notiones Fortunae subjectas, quas adeo, ne animum a primaria deducerent ac distraherent, breviter declarasse sufficiebat, etsi vel sic tantum ipsis vitae poeta adfuderit. (Necessitatem Fortunae praeeuntem, Fidemque ac Spem comites ejus fingendo) quantum ejus, per totam picturam recte dispensatae, ipsis dari poterat.

Adnotationes.

v. 1 sqq. Quae regis Antium, regina Antii, Fortuna; nota ratione, qua Dii Ἐγχώριοι ejusdem terrae praesides habentur (Sic Venerem *Cypri reginam* dixit poeta I. 30. 1. cf. ad I. 3. 1.)

et poetis ab eadem designantur, tanquam augustiori adpellatione. Antiatem autem Fortunam invocat poeta, tanquam Romanus; nihil amplius. Si tamen conjecturae indulgendum, Antiatinas sortes de suscipienda expeditione consultas, aut sacra Fortunae Antiati pro felici successu ab Augusto facta poetam hac adpellatione innuere voluisse existimaverim. Sic Fortunae in Algido supplicationem a Romanis decretam memorat Liv. XXI. 62. — *gratum*, *φίλον*· amant enim Dii terras, urbes, quae ipsorum cultui sacratae sunt. v. ad I. 30. 3. — Potentissima dea! Sed docte et exquisite notionem hanc generalem enuntiat poeta per enumerationem rerum, quae a Fortuna effectae maximam ejusdem potentiam produnt. *Praesens* potens, efficax. E crassioribus enim antiquitatis de Diis notionibus maxima eorum vis atque potentia ipsorum demum praesentia manifestari credita; unde *praesentes Dii* omnino potentes (apte laudant Cic. Tusc. I. 12. *Hercules tantus, et tam praesens habetur Deus* cet.) tum in specie, faventes, propitii, ut saepius Virgil. et alii. — *tollere*, graeca structura, pro, ad tollendum, promovendum *mortale corpus*, mortalem (ut *δέμας* Graecis, maxime Tragicis, frequentatur) cum delectu h. l. quia *levare* illud Fortuna dicitur, *imo de gradu*, ex infimo loco ad summum fastigium. Nam in hoc Fortunae ludibrium, quo homines saepe indignos ad summos honores evehit, maxime cernitur. Graviter inde Juvenal. III. 38. sqq. *cum sint, quales ex humili magna ad fastigia rerum extollit, quoties voluit Fortuna jocari.* cf. I. 34. 22. III. 29. 49. sqq. — 3. 4. Oppositio erat: vel de summo gradu dejicere. Sed generali sententiae Romanam, ut ita dicam, ideam substravit. Summus enim gloriae ac felicitatis apud Romanos gradus, triumphus. Hunc Fortuna *vertit funeribus*, tertio casu, pro, in funera, h. pompam triumphalem in funebrem convertit, ut adeo pro triumpho, quem victor acturus erat, funus ejus ducatur. Exemplum hujus rei habes in Druso, de quo Auct. Consol. ad Liv. 27. *Funera pro sacris tibi sunt ducenda triumphis, et tumulus Drusum pro Jovis arce manet. Nempe per hos etiam Fortuna injuria mores regnat, et incerta est hic quoque nixa rota*, v. 51. 2. Alii explicant fere: victorem exercitum clade adficere. Sed altera ratio magis poetica videtur. — *superbos*, splendidos, magnificos; ornat.

v. 5 — 16. Potentia tua quaquaversum patet: totus terrarum orbis a tuo nutu pendet; haud obscura ratione, qua rerum hu-

manarum vicissitudines, atque ea adeo omnia, quae dubii casus atque eventus sunt, Fortunae imperio atque arbitrio subjecta dicuntur. Vulgare autem illud: potestas tua est maxima, docte per consequens (fere ut I. 34. 1.) extulit poeta: Vim tuam, numen tuum omnes sentiunt, ac venerantur. Sed illud, *omnes*, ornate per distributionem ac enumerationem declaravit vv. 5—16. Porro, quum diversa Fortunae in rebus humanis vis adpareat, aliis, qui summum felicitatis fastigium attigerint, ab ea inde dejectis, aliis contra in illud levatis; ratio in promtu est, cur hi, qui meliorem rerum suarum conditionem ab ea exspectant, ei supplicent (v. 5 — 8.); illi vero ejusdem injurias metuere (v. 12.) dicantur. — Rusticus *pauper*, inops (ut II. 14. 12.) *ambit*, adit *te prece sollicita*, sollicite, enixe te precatur, ut paupertatem suam leves, bonumque ruris proventum ipsi largiaris. Posterius membrum omisit poeta, cum ratio precum vel ex epith. *pauper*, eluceat. — 6. Mercator implorat te, ut navigatio sua salva sit, ne mercium jacturam faciat (fere ut III. 29. 59 — 61.) vel omnino, ut mercatura sua quaestuosissima sit. Hinc saepe cum Cornucopiae in monumm. obvia. cf. Pausan. VII. 26. p. 592. Simili commento Τύχη, Πλοῦτον παῖδα φέρουσα, tanquam μήτηρ ἢ τροφὸς Pluti Thebis colebatur, juxta Eundem IX. 16. p. 741. *Domina aequoris* audit, quia navigatio dubia atque incerta; Fortunae adeo ludibrio cum maxime patet. Spectat huc splendidissimus Pindari locus Ol. ιβ. 3 sqq. λίσσομαι — σώτειρα Τύχα· τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ νᾶες, ἐν χέρσῳ τε λαιψηροὶ πόλεμοι, κἀγοραὶ βουλαφόροι. Hinc ea cum gubernaculo in monumm. admodum frequentata, v. c. in Spilsbury Gems v. 19. — 7. 8. *Bithyna carina*, merce Bithyna onusta; nam Bithynia florebat mercatura, et maxime Romanis frequentabatur. cf. III. 7. 3. His autem, Bithyniam petentibus, transeundum erat *Carpathium pelagus*, ab insula Carpatho, inter Rhodum et Cretam, propter procellas periculosissimum (Propert. II. 4. 10.) apte adeo hic ad partes a poeta vocatum, quo magis sollicitum de navis suae incolumitate mercatorem repraesentet. — *Lacessit* sc. remis. τύπτει ἐρετμοῖς (ut saepius Homerus) trajicit illud mare. Lucan. III. 195. *Inde lacessitum primo mare, quum rudis Argo miscuit ignotas — gentes.* — Sensus igitur loci est, quicunque Bithyniam mercaturae causa petit, quod exquisitius dictum est pro quocunque mercatore merces mari advehente.

v. 9. *sqq.* Poeta imaginum, quibus Fortunae imperium in universum terrarum orbem ulterius exornet, ac repraesentet, ubertate quasi tumens et confusus, specialibus notionibus generales subjicit; tum iterum per species rem declarat, iisque immoratur. Quae ratio, Horatio haud infrequens (cf. I. 10. 15. III. 4. 46.) quantum a pedestri adhorreat, et quam decens et poesi lyricae congrua sit confusa ista rerum animo una objectarum enuntiatio, facile perspicitur. *Dacus* ulteriorem Istri regionem incolens, ac in montibus degens, crebris in fines Romanorum incursionibus infamis: hinc *asper*, ferox, bellicosus. *Saticulus asper* Virg. Aen. VII. 729. et passim. — *Scythae profugi*, vagi, sedem perpetuo commutantes, ἁμαξόβιοι. v. ad III. 24. 9—10. *Latium* pro universo populo Romano, cujus maxima gloria armis quaesita atque parta. Hinc *ferox* bello (ut I. 32. 6.), bellicosum. *Roma ferox* III. 3. 44. — 11. Vel ipsi reges potentiorem te agnoscunt, metuunt ne se ab imperii culmine dejicias, mutata intestino motu regni forma. Ornatissime haec poeta extulit. *Matrum* filiis timentium solennis poetis mentio. Nostri loci idea cum ipso orationis colore ducta forte ex Aeschyl. Pers. 160. ubi Atossa mater Xerxis filio similiter timet: οὐδαμῶς ἐμαυτῆς οὖσ' ἀδείμαντος, φίλοι, μὴ μέγας πλοῦτος κονίσας οὖδας (*funditus:* male alii.) ἀνατρέψῃ ποδὶ ὄλβον, ὃν Δαρεῖος ἦρεν οὐκ ἄνευ θεοῦ τινος. Adcommodate etiam ad *reges barbaros*, nam praeter Phrygas Persae maxime Graecis barbari dicti. Alii de Phraate ejusque matre cogitant: quod sane ad Horatii tempora proxime accedit. — *tyranni*, reges *purpurei*, purpura induti, pertinet omnino ad splendorem atque luxum regalem, qui de Persarum regibus satis notus est. *Purpureos reges* eodem sensu dixit Claudian. R. Prof. II. 200. *purpuratos* Valer. Max. VI. 2. extr. — 13. ne labefactes atque subvertas regni statum. Vivida hoc pictura delineavit poeta. Tranquillus ac firmus rerum status declaratur per *columnam stantem*, erectam, quae est omnino securitatis et incolumitatis symbolum. Labefactat eam Fortuna atque *proruit*, vi fundamentis suis emotam prosternit *pede injurioso* ἀνατρέπει ποδὶ (v. Aeschyl. l. l.) βιαίῳ, ὑβριστῇ, injuriose, violenter, animo infesto: τὰ καθεστῶτα κινεῖ (ut simili colore Polyb. II. p. 152.) h. imperii formam evertit. Similis imago in Pind. Pyth. δ. 484. ῥᾴδιον μὲν γὰρ πόλιν σεῖσαι — ἀλλ' ἐπὶ χώρας αὖθις ἕσσαι δυσπαλὲς δὴ γίνεται. *Romanae pondera molis inconcussa* Cal-

parn. I. 84. *Concutere statum* Senec. Oed. 833. Eodem loquendi genere vel prosaici scriptores usi sunt. Ita enim dicitur, *concutere rempublicam* (Cic. Phil. II. 11.) *reip. statum labefactare*, (Id. Catil. I. init.) *convellere* (Val. Max. IV. 1.) *compositam civitatem labefactare* (Flor. IV. 23.) Contra *imperii molem attollere* dicitur Fortuna Petron. de Mutat. reip. R. v. 83. Facile adeo Horatius eo devenire potuit, ut praesentem imperii statum per columnam erectam declararet. Dici vero vix potest, quantum Intpp. in expedienda hujus v. sententia alucinati sint, aliis columnam ad ipsos tyrannos vel ejus statuas referentibus, quae a rebelli populo frangantur; aliis Augustum, subtracto Quinct. Varo, quasi titubantem intelligentibus. Sed nimis longum esset, omnes intpp. ineptias adferre. Ceterum tota haec imago ad superiores vv. 9. 10. trahi possit, ut vv. 11. 12. respondeant qui sequuntur, vv. 14 — 16. hoc sententiarum ordine: Daci, Scythae, Romani metuunt, ne incolumem regni sui statum pessumdes; tyranni autem, ne seditione civium imperio exuantur: quae tamen ratio parum concinna videtur. Solenne vero Horatio est, unam eandemque sententiam duobus membris efferre, quorum posterius prioris sensum aperiat, omnemque ambiguitatem tollat. cf. ad I. 26. 4. Quum igitur imperium Fortunae vi penitus eversum splendida admodum imagine repraesentasset, hanc, quo magis perspicuam redderet, ad seditionem civium, quae primaria atque unica fere eversi status publici causa esse solet, revocat, novoque membro exponit. Vulgaris enim sententiarum contextus erat: ne proruas, ne concidat columna; populo ad rebellandum erecto. Alia igitur agunt, qui columnae a Fortuna dejectae fragore signum arma capiendi, frangendique imperii populo dari lepide comminiscuntur. Res ipsa a poeta vv. 14 — 16. praeclare tractata, atque oculis paene subjecta. cf. Virg. Aen. I. 149 sqq. — *ne populus frequens — concitet*, docta brevitate, pro, ne populus congregetur, frequens coëat (ut *coetus*, de factiosis congregationibus) conspiret, et *cessantes*, ceteram multitudinem, alios (nihil amplius; declarat enim magis istorum rerum novandarum ardorem, quam horum tarditatem. cf. III. 28. 8. Virg. Aen. VI. 211. *avidusque refringit cunctantem*) *concitet*, instiget *ad arma* (quod cum vi repetitum, quasi adclamatio sit, ad arma, cives, ad arma!) in tyrannum capessenda, sicque *imperium*, imperii statum, formam, *frangat*, evertat, immutet, abolita ty-

rannide. Ad sententiam poetae spectat Bacchyl. fragm. in Anal. Br. I. p. 149. *θνητοῖς οὐκ αὐθαίρετοι οὔτ᾽ ὄλβος, οὔτ᾽ ἄκαμπτος Ἄρης, οὔτε πάμφθερσις στάσις· ἀλλ᾽ ἐπιχρίμπτει νέφος ἄλλοτ᾽ ἐπ᾽ ἄλλαν γᾶν ἁ πάνδωρος Αἶσα.*

v. 17 — 20. Declarata per partes Fortunae potentia, nunc quae illa in homines constituat, certissimum eventum habere, neque precibus (*οὐ σφαγίων κλύει* Eurip. Alc. 978. *prece non ulla mobilis* Senec. Oed. 991.) ea averti, aut vi (etenim *καὶ τὸν ἐν Χαλύβεσσι δαμάζει σοῦ βία σίδαρον* Eurip. l. l. v. 984.) propulsari posse vivida pictura ostendit. Fortuna igitur h. l. est Graecorum *Τύχη ἀναγκαία* (Sophocl. Ai. 485.) Πότμος, Μοῖρα, Ἀνάγκη. Sed sejunxit hanc Fortunae subjectam notionem poeta, ac Necessitatem tanquam Fortunae ministram (quae *anteit* eam) repraesentavit, eadem fere ratione qua Κράτος et Βία ad Jovis solium stare (Callim. H. in Jov. 67.) ejusque mandata exsequi (Aeschyl. Prometh. init.) finguntur. Jam quum ea, quae immutabilia sunt, quae adeo evitare non licet, clavo adacto firmata atque constricta prisca loquendi ratio symbolica efferret (Aeschyl. Suppl. 949. de populi decreto: *τοιάδε δημόπρακτος ἐκ πόλεως μία ψῆφος κέκρανται — τῶνδ᾽ ἐφήλωται τορῶς γόμφος διαμπὰξ, ὡς μένειν ἀραρότως.* Id. Trag. laud. 448. *πόλεμον αἴρεσθαι — πᾶσ᾽ ἔστ᾽ ἀνάγκη· καὶ γεγόμφωται σκάφος στρεβλαῖσι ναυτικαῖσιν, ὡς προσηγμένον.* Pind. Pyth. δ. 125. de navigatione Iasoni a Pelia injuncta: *τίς δὲ κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἅλοις,* h. *quo periculi metu permotus Pelias hanc expeditionem demandavit Iasoni?* Ad amoris vim eleganter transtulit Plaut. Asin. I. 3. 4. *fixus est hic animus tuus clavo Cupidinis;* quod *libidinibus se constringendum tradere* est Cic. de Fin. I. 47. Petron. c. 75. *Nosti, quod simul destinavi, clavo trabali fixum est.*) poeta ad Necessitatis vim indomitam (Ἀνάγκην κρατερὴν, uti saepius Homero audit) omnia sibi subjicientem, firmiterque constringentem designandam ornatum inde repetiit, eique tribuit *clavos trabales*, quibus trabes aedium compingebantur, graves adeo et portentosae magnitudinis; *cuneos*, qui, ut validius adstringerent, atque continerent, inseri solebant (Vitruv. X. 12.) *uncum* denique *severum*, vi inpactum, tenacem, quo lapides consolidabantur, et *liquidum*, liquefactum *plumbum*, unco, quo firmior saxis inhaereret, circumfusum, *κορώνας μολυβδοσφιγγέας* Oppian. Cyneg. I 415. Spectat huc Eurip. Androm. 263. *καὶ γὰρ, εἰ πέριξ σ᾽ ἔχει τηκτὸς μόλυβδος, ἐξαναστή-*

σω σ' ἐγώ. Fati rigorem ulterius declarat epith. *saeva*, *δεινὴ*, *et* et *manus aëna*, qui eadem ratione *pensa* Parcarum *ferrata* vocat Claudian. R. Pros. I. 53. — *nec abest*, orationis variandae causa, pro tenui, *insuper*, *praeterea et*, ut Virg. Aen. VI. 89. 90. *non — defuerint*: *nec — Juno aberit*, et Aen. VII. 610. *nec — absistit limine Janus.*

v. 21 *sqq.* Specialibus jam ideis immoratur poeta, et, quam vim Fortuna adversa ad animos humanos habeat, exponit. Vulgarem sententiam: In adversa fortuna restare misero spem et fidem h. fidos amicos, (ex oppos. *vulgus infidum* v. 25.) animare voluit poeta, Fortunae attribuendo, quae proprie ad eum spectarent, qui malignam eam experitur. Nam spes est in adflicto; fides spectatur in amicis ejus. Jam quum adversas res poeta per fugam s. abitum Fortunae declarasset, necesse erat, ut Spem et Fidem, quas in homine misero perstare dicere vellet; easdem comites Fortunae datas, abeunti inhaerere, eam comitari: falsos contra amicos, qui laetiori tantum Fortunae abhaerere soleant, ab ea recedere fingeret. Unde liquido adparet, Horatium hic Fortunam mox Deam, mox fortunam s. conditionem hominis miseram in animo habuisse, sicque totius imaginis satis scite inchoatae lineas penitus conturbasse. Nam ad Deam spectant unice illa: *utcunque domos linquis*; reliqua, si ornatum demas: *te spes et fides colit*, *nec comitem abnegat*, *mutata veste*, tum tota sequens strophe conditionem ac statum hominis, cujus domum Fortuna reliquerit, declarant. Nisi hoc statuatur, sane, qua tandem alia ratione diversissimae inter se imagines conciliari possint, non intelligo. In vitiosa hac orationibus ambiguitate mirandum non videtur, Bentlejum ad emendationem h. l. confugisse, quam cum reliquorum Intpp. opinionibus excussam vide in Obss. Verba ipsa ita jungenda videntur: *Te*, *utcunque*, quandocunque, ubi *inimica*, irata *linquis domos* per te antea *potentes* factas, hominem divitiis abundantem deseris, h. bonis exuis, et calamitatibus deprimis, *mutata veste*, mutato habitu (parum subtili judicio ad Fortunam poeta retulit, quod adflicto adsignandum erat; nam is mutat vestem splendidam, sumta sordida, veluti reus factus, vel omnino pannis se involvit, perditis omnibus) *colit*, praesto tibi est, adhaeret *Spes* (quae et alibi Fortunae jungitur, diversa tamen ratione. Sic Macedon. XXXIX. (Anal. Br. III. 122.) Ἐλπίδας Τύχης ἑταίρας vocat, quatenus utraque homines

ludit.) et *Fides rara*, pauci ex amicis, qui fidem in adversa fortuna praestant (Etiam in hoc epitheto deligendo parum accurate versatus est poeta, cum a notione *Deae* nos avocet.) *veluta* induta, ornata *panno albo*, veste candida; haud obscura figmenti hujus ratione. *nec* tibi *comitem* se *abnegat*, comites abnegant, recusant te comitari (fere ut Valer. Flacc. III. 695. *an sese comitem tam tristibus actis abneget.*) h. perstant in rebus adversis.

v. 25 — 28. Contra, *qui fortunis alicujus inducti amicitiam ejus secuti erant*, *hi*, *simulae fortuna dilapsa est*, *devolant.* (Auct. ad Herenn. IV. 17.) *Vulgus*, major pars amicorum, cum contemtu sic dicta, ut opponatur *rarae Fidei.* Ovid. ex Pont. II. 3. 8. *Vulgus amicitias utilitate probat.* Forte tamen proprie intelligendum de vulgo s. infima plebe, cujus favor cum Fortuna mutatur (Juven. X. 73. *quid turba Remi? sequitur Fortunam, ut semper, et odit damnatos*) nam amicorum in specie mentio fit v. 27. — *Meretrix perjura*, perfida, fallax, infida. — *retro* a te *cedit*, deserit te. — 26. *cadis siccatis*, epotis, exhaustis (ut I. 31. 11.) *cum faece* ἐς τρύγα: quod est omnino pro, opibus exhaustis. Sed alterum multo invidiosius, quod amicum non casu aliquo bonis exutum, sed a semetipsis spoliatum postea deserunt. — 28. *dolosi ferre* graece, pro, quam ut ferant, subeant *pariter* ἐξ ἴσου, aequa parte *jugum*, dolose, perfide se subducentes, detrectantes *jugum*, non ferentes conditionem a Fortuna impositam, calamitates. Eadem forte imago in Theognid. 127. οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον — πρὶν πειραθείης ὥσπερ ὑποζυγίου. Ad totam sententiam Id. 79 sqq. παύρους εὑρήσεις — ἄνδρας ἑταίρους πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πρήγμασι γιγνομένους, οἵτινες ἂν τολμῷεν, ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες, ἴσον τῶν ἀγαθῶν τῶν τε κακῶν μετέχειν.

v. 29 *sqq.* Exposita e priscorum hymnorum ratione Deae potentia jam ad preces se convertit. *Serves Caesarem et juvenum examen*, per hiloten, pro: expeditionem istam faustam esse jubeas devictis Britannis et Orientis populis. — *ultimos urbis* terrarum homines. *Ultima* enim *Occidentis insula* habebatur Britannia (Catull. XXIX. 4. et 13.) ipsique inde dicti *ultimi* Catullo (XI. 11.) et aliis. Sic *extremi hominum Morini* Virg. Aen. VIII. 727. *extremi orbis Iberi* Lucan. VII. 541. — *juvenum examen*, exercitum ad bellum eductum. Nam in hoc comparationis vis ponenda. Aeschyl. Pers. 126. sqq. πᾶς γὰρ ἱππηλάτας τε καὶ πεδοστιβὴς λεὼς, σμῆνος ὣς ἐκλέλοιπε μελισσῶν, σὺν ὀρχάμῳ στρατοῦ.

Etsi alias simpliciter de multitudine dicatur. Sic *ἑσμὸς νούσων*, Aeschyl. Suppl. 692. *ἑσμὸς παίδων*. (ut *vernae ditis examen domus* V. 2. 65.) Antip. Sid. XLIII. 8. (Anal. Br. II. 16.) *populorum examina* Avien. Descr. O. 304. et 315. *Juvenes: juventus, pubes*, multoties apud Virgil. et alios de militibus. Hoc loco tamen proprie accipiendum videtur: nam erat exercitus *recens*, nuper conscriptus, veteranis militibus dimissis. Nisi *recens* magis ad *examen* pertinet, ut sit: exercitus nuper, modo ad bellum eductus. — *timendum*, debellaturum, subjugaturum; magnifice, pro, quod militatum abit, bellum infert *Eois partibus*, Eoae terrae plagis, *et Oceano rubro*, ad mare rubrum h. Indicum sitis, omnino pro, Orientis populis, Arabibus et Parthis. Nam adversus hos maxime expeditio Aelii Galli, quam poeta h. l. innuit, suscepta videbatur. v. ad I. 29. init.

v. 33 *sqq*. Sententiarum nexus ita animo informandus videtur: Serva Augustum cum exercitu, sicque curam populi Romani, quem, bellis civilibus immersum, aliquamdiu aversata es, iterum suscipe: pudet enim nos sceleris, quo divina humanaque jura violavimus, h. belli civilis. Oratio plena indignationis atque adfectus. — *cicatricum*, vulnerum, caedis, pugnae civilis, quae *scelus*, solenni idea. Lucan. II. 286. *Summum, Brute, nefas civilia bella fatemur*. v. ad I. 2. 29. — *fratrum* caedis. Amplificavit hanc ideam Lucan. II. 147. *fecit sibi quisque nefas*: — *domini per viscera ferrum exegit famulus*: *nati maduere paterno sanguine*: — *in fratrum ceciderunt praemia fratres*. — 34. *quid refugimus*, nihil tam atrox, tam nefarium fuit, quod non perpetrare sustineremus, ad quaevis facinora promtissimi fuimus, scelus scelere cumulavimus. *Multas* enim *scelerum facies* (Virg. Ge. I. 506. de eadem re) bella civilia secum ferunt; ex his poeta memorat tantum Deorum contemtum. — *dura aetas*, duri, nullo pudoris sensu inde revocati, impii. V. 16. 9. *impia perdemus devoti sanguinis aetas*. — 35. *quid intactum* cet. nihil non *nefasti*, nefarie attigimus, quod adeo tangere nefas erat, h. res sacras, templa Deorum violavimus, caede polluimus, diripuimus. — 36. *manum continuit*, abstinuit *metu Deorum*, Deos vindices reverita. — 37. *quibus aris*, num templis *pepercit*? Lucan. II. 103. *stat cruor in templis multaque rubentia caede lubrica saxa madent*. Spectat etiam ad sacrilegia, neglectumque Deorum cultum. cf. III, 6. 1.

v. 33 *sqq.* Utinam hostes potius Romani imperii iis armis, quae in nosmet convertimus, petantur, ac deleantur! (fere ut I. 2. 22. *quo graves Persae melius perirent.*) Pro hoc ornatius est: *Utinam ferrum* in civibus *retusum*, hebetatum *nova incude diffingas in M.* docta brevitate pro, iterum in massam conflatum refingas, recudas atque vertas in Mass. Fortuna cudit ensem, ad fatalem bellorum necessitatem designandam. Aeschyl. Choeph. 645. προσχαλκεύει Αἶσα φασγανουργός. Egregie vero bellorum civilium atrocitatem atque diuturnitatem declaravit poeta per arma retusa atque fracta, quae adeo incudi reddi oportebat, ut usum in bello iterum praestarent. Argutantur alii. Ex hostibus poeta memorat *Massagetas*, Scythiae gentem, Parthis vicinam et *Arabas*, cum delectu propter vv. 31. 32.

ARGUMENTUM. XXXVI.

Numida quodam e gente Plotia, Horatii familiari, ex Hispania, confecta a. U. DCCXXX. Augusti in Cantabros, cui interfuisse videtur, expeditione, Romam reverso, poeta cum ipsi, tum amicis ejus, e quibus Lamiam honoris causa nominat, felicem reditum gratulaturus in gaudii, quo primum ad canendum impulsus fuerat, adfectu declarando occupatur, quoque magis eum testatum faciat, diem votis pro servato amico Diis persolvendis, festisque epulis celebrandum indicit. In tenui hoc argumento placet officiosa Horatii sedulitas, unice hoc agentis, ut epulae tam festa luce dignae adparentur, ceteraque adsint, quae ad exhilarandos convivarum animos vim aliquam habere possint, in quorum brevi at vivida enumeratione praecipua carminis virtus cernitur. Ceterum similis argu-

menti est II. 7. Catulli c. IX. ad Verannium et Juvenal. XII. quae cum nostro comparari velim.

Adnotationes.

v. 1 sqq. Lubens voto, cui, Numida incolumi reverso, obstrictus sum, me nunc exsolvo, sacrum Diis, pro ejusdem salute promissum, offerendo. Erat adeo sacrificium *debitum*, ex voto, votivum (ut *votiva juvenca* Epist. I. 3. 56. *votiva aedes* II. 17. 31. et II. 7. 17. *obligatam redde Jovi dapem.*) impetratis iis, quae a Diis precatus erat. Ovid Fast. V. 596. *meritis votis debita solvit honos.* Tibull. IV. 4. 23. *debita reddet certatim sanctis laetus uterque focis.* Declarat autem poeta sacrum per *tus*, *fides* (nam et cantu admixtis tibiis et lyra sacra peragebantur. IV. 1. 21. *Illic — duces tura, lyraeque et Berecyntiae delectabere tibiae mixtis carminibus non sine fistula.* Ad sua tempora morem istum perdurasse testatur Porphyr.: „Fidicinas hodie quoque Romae ad sacrificia adhiberi, sicut tibicinas, nemo est qui nesciat." Res in monumm. quoque passim obvia.) et *hostiam.* — *Placare Deos* generali notione accipiendum pro, sacra iis offerre; ut III. 23. 3. *si ture placaris et fruge Lares.* Juvenal. XII. 89. in eodem argumento: *hic nostrum placabo Jovem, Laribusque paternis tura dabo.* — *vituli sanguine*, caede, vitulo mactando. — *custodes Numidae*, qui Numidam custodierint, ob servatum Numidam. Omnino vulgaris priorum vv. cum seqq. nexus erat: Diis vota solvenda sunt, quod Numidam, desideratissimum amicis suis, maxime Lamiae, incolumem reduxerint, vel: quod Numidam amicis ejus salvum reddiderint. Pro hoc suavius poeta: *qui nunc sospes* reversus *ab Hesperia*, Hispania, *ultima* terrarum versus occidentem, vel omnino, longinqua, ut *ultima Africa* II. 18. 3. — *dividit oscula sodalibus*, inter sodales, modo hunc modo illum osculo impertiendo. Seneca Thyest. 1023. *osculare: divide amplexus tribus.* Suaviter haec declarant, quam exoptatus Numida amicis fuerit, certatim ei felicem reditum congratulantibus. — 7. *dulci*, suavi ac veteri amico. Ornate hoc exposuit in sqq. — *memor.* propter, (ut I. 33. 1.) quod pueritiam egerit *non alio*, eodem cum illo *rege* usus, inde a pueritia adeo

cum eo conjunctus. Rex igitur h. l. est: qui instituendae regundaeque juventuti praeficitur, *custos* dictus A. P. 161. et Virgil. Aen. V. 546. Alii de rege in ludis puerilibus accipiunt; quod ipsum puerile videtur. Nec melior eorum ratio, qui Lamiam *regem* h. patronum Numidae a pueritia fuisse contendunt; cui refragatur vel v. sq. — 9. quocum *simul togam* praetextam virili *mutavit*, togam virilem una sumsit.

v. 10 *sqq.* Festus igitur hic dies habeatur, hilariterque transigatur. Hilaritatem specialibus ideis poeta declaravit per compotationem, saltationem, epulas, et, qui epulis inserviunt, florum copiam. — *Ne careat*, cum vi: haec, si quae alia, distinguenda, signanda est *nota Cressa*, terrae quae Cretica habebatur, cretae nota, h. alba; proverbiali locutione pro: in felicissimis numeretur. Alias dicitur, *albo lapillo diem notare*, de qua loquendi ratione multus est Bentl. qui tamen parum dextre Statii Silv. IV. 8. 39. *Albanoque cadum sordentem promere fumo, et cantu signare diem* eidem adcommodat, corrigendo: *et* creta *signare diem*. Nam *redimire chelyn*, quod antecedit, de solo adparatu intelligendum; et *cantu signare diem* eadem ratione dictum, qua Ovid. Fast. V. 474. *honore signare diem*. — *dies pulchra*, laeta, felix, fausta, ut IV. 4. 39. Alias est *lux candida*, *nivea* et sim. — 11. *neve modus* adhibeatur *amphorae*, h. vini ex amphora hauriendi, in potando modum excedere decet, fas est per diei solennitatem. Simili colore Stat. Silv. I. 5. 11. *Junge, puer, cyathos, sed ne numerare labora, cunctantemque intende* (corrige sine haesitatione: *impelle*) *chelyn*. — *Promtae* e cella vinaria, atque in medium positae, solenni vocabulo. H. l. simpliciter ornat. Alii tamen, eo inducti, sententiam sic constituunt: ne modus sit in promendis de cella amphoris; quam admodum vereor, ut linguae leges ferant. — 12. nec absit saltatio, tripudium, more Saliorum. *Pede terram quatere* (I. 4. 7.) *pulsare* (I. 37. 2.) *pedem ferre* (II. 12. 17.) *movere*, ut πάλλειν πόδα αἰθέριον Eurip. Troad. 546. solennia de saltatione. H. l. non tam concinnus ille, certisque pedum mensuris adstrictus corporis motus intelligendus, quam potius, qualis in effusiore laetitia deprehenditur, exsultatio, tripudium, Saliis Martis sacerdotibus fere proprium. v. Liv. I. 20.

v. 13. 14. *Damalis ne vincat Bassum*, docte et exquisite pro, certent inter se *amystide*, bibendo. Ἄμυστις est, ut Hesych.

explicat, συνεχὴς πόσις, quum poculum uno spiritu exhauritur. Hinc ἀμυστὶ πίνειν, veluti Anacr. XXI. 3. quod alias est χανδὸν πίνειν. Alii quodvis grandius poculum, de quo absque respiratione ebibendo inter convivas certetur, sic dici existimant, nullo idoneo auctore. Est adeo proprie h. l. *ne vincat amystide*, in eo certaminis genere, cujus lex est, ut poculum uno ductu exhauriatur, tum omnino, in bibendi certamine. *Thraciam* vocat ad exemplum Callimachi apud Athen. XI. 477. (in fragmm. Bentl. n. CIX.) Καὶ γὰρ ὁ Θρηϊκίην μὲν ἀνήνατο χανδὸν ἄμυστιν ζωροποτεῖν; quia Thraces vinolenti, et ἀκρατοπόται. v. I. 26. 1. Alii a Thracibus hunc certandi morem repetitum volunt: de quo tamen aliunde non constat. Ceterum cum turpe esset feminis ingenuis, vinum bibere, Damalin libertinam fuisse, Numidae olim amatam (v. v. 19.) forte fidicinam vel omnino arte musica excellentem (quales commissationibus adhibitas fuisse constat vel e II. 11. extr.) satius est statuere. — *multi meri*, multibiba ac merobiba, ut Plaut. Curc. I. 1. 77. de lena. Similis formae est locus Ovid. Metam. XIV. 252. *nimiique Elpenora vini.* Eadem de Cleo, femina bibacissima, praedicat Phalaecus apud Athen. X. p. 440. et inde in Anal. Br. II. 525. Χρυσωτὸν (Κροσσωτὸν malebat Toup. App. ad Suid. p. 78.) κροκόεντα περιζώσασα χιτῶνα τόνδε, Διωνύσῳ δῶρον, ἔδωκε Κλεώ, οὕνεκα συμποσίοισι μετέπρεπεν· ἴσα δὲ πίνειν οὔτις οἱ ἀνθρώπων ἤρισεν οὐδαμά τῳ. *Bassus* et ipse insignis bibacitatis fuerit oportet. De celebri iamborum scriptore, Ovidii amico (Trist. IV. 10. 47.) cogitant nonnulli; parum probabiliter.

v. 15 *sq.* Florum solennis mentio in convivii adparatu. v. v. c. III. 29. 3. et extremum h. l. carmen. Memorat ex his *rosas*, *apium vivax* σέλινον ἀείφυλλον Nicand. Ther. 211. χλωρὸν Mosch. I. 103. *vivaces hederas* eodem sensu Seneca Oed. 455. et *lilium breve*, cito deflorescens, ut *rosa brevis* II. 3. 13. *dominus brevis* h. brevis aevi II. 14. 24.

v. 17 — 20. Omnes Damalis amore incendentur, neque tamen eo potientur, Damali in Numidam animo conversa. Vivide satis atque ornate descripsit haec poeta. — *in Damalin deponent oculos*, breviter et exquisitiore forma; pro, oculos in Damalin conjicient, in eaque deponent, defigent, pulchritudine ejus quasi obstupefacti. Xenoph. Sympos. c. I. (ed. Bach. p. 117.) ὥσπερ ὅταν φέγγος τι ἐν νυκτὶ φανῇ, πάντων προσάγεται τὰ ὄμματα, οὕτω καὶ τότε τοῦ Αὐτολύκου τὸ κάλλος πάντων εἷλκε τὰς ὄψεις

πρὸς αὐτόν. Heliodor. II. p. 123. καθάπερ ἀρχέτυπον ἄγαλμα πᾶσαν ὄψιν καὶ διάνοιαν ἐφ' ἑαυτὴν ἐπιστρέφει. — *putres*, resolutos, humidos, molles, amore tabescentes, (ὄμμα τακερὸν, ὑγρὸν, λιχνον v. c. in Callim. fr. Bentl. n. CVII.) *natantes et quadam voluptate suffusos.* (Quinctil. Inst. XI. 3.) cf. ad I. 13. 6. — 18 *neque* tamen Damalis *divelletur*, divelli se patietur *adultero* (tertio casu) ab amplexu adulteri, amatoris, Numidae. — *novo* iterum sibi reddito, quem denuo amplectitur; nihil amplius. — *ambitiosior*, quem arctius amplectitur, cui tenacius inhaeret quam hederae arborem ambire solent; pervulgata poetis imagine. Catull. LXI. 32. — 35. *mentem amore revinciens, ut tenax hedera huc et huc arborem implicat errans.* Claudian. Fesc. XIV. 19. *quam frondens hedera stringitur aesculus, quam lento premitur palmite populus.* Jam Eurip. Hec. 398. ὁποῖα κισσὸς, ὅπως τῆσδ' ἕξομαι. cf. V. 15. 5. — *lascivis* magis ad Damalin lascive Numidam amplexam spectat, docte inde ad hederam arbori se implicantem traductum.

ARGUMENTUM XXXVII.

Pugna Actiaca a. U. DCCXXIII. commissa, etsi sequentis demum anni initio Alexandriam Augustus peteret, eaque capta Antonium et Cleopatram ad voluntariae mortis desperationem adigeret, poeta, quo et fortius legentium animos feriret, reique gestae dignitatem extolleret, ab historiae veritate discessionem fecit hactenus, ut rem tanquam continuo gestam, Augustum adeo Antonio et Cleopatrae e pugna ista fugientibus instantem, obsessamque statim captamque ab eo Alexandriam, tum necem Cleopatrae insequutam traderet. Eodem ordine rem expositam habes apud Flor. IV. 11. Jam initio statim carminis effusio-

ris laetitiae sensum, quo contactus ad canendum accesserat, prae se ferens poeta ad communem hilaritatem sodales exhortatur, diemque festis epulis celebrandum indicit. His enim patriae quemque amantissimum nunc vacare, omnique omnino laetitiae genere certare oportere, propulsato, quod metu omnium continuisset animos, patriae periculo. Quum enim Cleopatra imperii Romani potiundi spem impotenti animo concepisset, ab hac, superata atque incendio absumta ejus classe, tam turpiter dejecta est, ut fuga vitae suae consulere necesse haberet, eoque tandem inopiae, instante Octaviano, redigeretur, ut, ne in hostium potestatem veniret, ipsa sibi manus inferret. Eminet hoc carmen vividissima rerum expositione, adfectuum vi, eloquutionisque ornatu splendido. In adornando vero Cleopatrae charactere sensum plane Romanum sequutus videri debet poeta. Evertendae enim reip. Romanae consilium non poterat, quin civi Romano, qui Capitolii arcem aeternam caputque imperii orbis terrarum haberet, temerarium videretur, cujus tamen temeritatis culpam idem a Cleopatra, quod expers muliebris metus voluntariam mortem ignominiosae praeferret, satis redemtam judicabat. Ita fere de Antonio Vellei. II. 87. Antonius se ipse non segniter interemit; adeo ut multa desidiae crimina una morte redimeret. Ceterum comparent cum h. c. Nostri V. 9. Virg. Aen. VIII. 675. et Propert. III. 11. et IV. 6.

Adnotationes.

v. 1 *sqq.* Effrenis laetitiae sensum, quo ad canendum excitatus erat poeta, ipsa oratio per breves sententias praecipitata

mire adjuvat; cui insuper vim addit τὸ *nunc* repetitum et v. *erat*, de quo statim. Generalis sententia erat: hilariter hunc festum agamus diem! Pro hoc statim, quibus animum exhilarari vult, commemorat vinum, saltationem, epulas: fere ut I. 36. 11 sqq. Initium fluxisse videtur ex Alcaei similis argumenti carmine, cujus primos vv. servavit Athen. X. 8. νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα πρὸς βίαν πίνειν, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος. — *pulsanda tellus*, saltandum, tripudiandum (ut I. 4. 10. adde I. 36. 12. Ovid. A. A. 1. 112. Fast. VI. 330.) *pede libero*, libere, effuse, ut animum metu liberatum decet. Nam ad totum animi habitum hoc epith. pertinet. Propert. IV. 6 61. in eadem re: *prosequitur cantu Triton, omnesque marinae plauserunt circa* libera signa *Deae*, h. laetitiae signa plausu edidere. Pessime ibi Intpp. Sic πούς ἀνόσιος Eurip. Hel. 875. *pes inimicus* Prop. II. 6. 38. *superbus* Senec. Med. 253. *injuriosus* supra 35. 13. et sic centies. Minus commode alii h. l. interpretantur: *pede libero* a catenis, quae a Cleopatra timendae erant, s. recuperata libertate. — 2. nunc epulae adparentur splendidae ac magnificae pro diei solennitate. Docte et augusta specie hoc poeta extulit, orationis colore a supplicationum caerimoniis desumto. Decreta enim ad pulvinaria Deorum vel ob res feliciter gestas vel ad ipsorum iram prodigiis aut calamitate publica manifestatam placandam supplicatione Deorum statuae in lectis circa aras collocari, iisque amplissimae dapes adponi solebant. Ubi igitur ad gratias Diis agendas ea fieret, privata cum publica certabat laetitia, festis epulis aliisque prodita. Cic. in Catil. III. 10. *quoniam ad omnia pulvinaria supplicatio decreta est, celebratote illos dies cum conjugibus et liberis vestris;* laudante jam Lamb. Eodem orationis splendore ac dignitate solennes epulas devicta Cleopatra indicit Prop. IV. 6. 1 sqq. Alii proprie h. l. accipiunt, veramque a poeta supplicationem edici existimant. Sed haec parum commode interjecta esset aliis, quae ad privatam laetitiam spectant; tum carmen est ad Sodales, non ad populum Rom. ut III. 14. ubi multo graviorem ingenii incessum in eadem re suadenda deprehendas. — *Saliares dapes*, epulae opiparae et magnificae. Hinc *epulari Saliarem in modum* proverbialiter Cic. Att. 5. 9. v. Torrent. — *ornare pulvinar dap.* instruere, adponere dapes pulv. — *tempus erat*, est, sed alterum eleganter animum laetitiae testificandae vel minimam moram impatientius ferentem depingit. Aristoph.

Eccles. 878. τί ποτ' ἄνδρες οὐχ ἥκουσιν; ὥρα δ' ἦν πάλαι. Senec. Med. 111. *Multifidam jam tempus erat succendere pinum.* Propert. II. 8. 16. *magni nunc erat oris opus.* ubi v. Broukh. Idem elegans usus particc. *dudum* et *jamdudum*, v. c. Ovid. A. A. II. 457. *Candida jamdudum cingantur colla lacertis.* Tib. III. 6. 63. *Jamdudum Syrio madefactus tempora nardo debueram sertis implicuisse comas.* Alii graecismo rem expediunt, parum opportune, arbitror.

v. 5 *sqq.* Quod antea, rep. in summum discrimen adducta, *nefas*, impium fuisset, civem Romanum dedecuisset. Pro hac vulgari transeundi forma docte poeta sententiam priorum vv. alia idea speciali, qua vitam jucundam in genere designat, iterum repraesentat. *Caecubum* pro quovis nobiliori vino, quod adeo festa tantum luce bibatur, *repostum ad festas dapes* V. 9. 1. cf. Prop. III. 6. 63. Tib. II. 1. 27. *depromere* (v. ad I. 9. 7.) e *cella avita*, in qua vinum ab avo reconditum fuerat, adeoque vetustum. *Testam paternam* similiter dixit Tibull. I. 10. 48. — 6 *sqq.* Splendide, pro, dum Cleopatra reip. Romanae interitum parabat. Pro republica est *Capitolium*, cum delectu; nam aeternitatis illud rei Romanae certissimum pignus habebatur. v. III. 3. 42. et III. 30. 8. *Hinc ruinae* ejus *dementes*, feminae dementis, quas non nisi demens animo struere possit. — Quo everso, *Funus*, finem se simul imposituram sperabat *Imperio* Romanorum in universum terrarum orbem. Plus degnitatis habet, si ita accipias, quam si simpliciter de evertenda rep. Romana cogites. Ita quoque Vellei. II. 85. *Advenit deinde maximi discriminis dies, quo Caesar Antoniusque productis classibus pro salute alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicavere.* Ceterum colorem orationis e Nostro duxit Valer. Max. V. 2. de Coriolano. *funus et tenebras Romano imperio minitantem*; unde patet, legi deberet: *funus et ruinas* cet. Facile vero intelligitur, ad invidiam rei augendam haec a poeta ita adornata esse; nam non tam exscindi populum Romanum volebat Cleopatra, quam ei imperare, regni sede Alexandriam translata. Res satis nota e Dione L. 7. adde Propert. III. 11. 29. sqq. Flor. IV. 11. — 9. cum spadonum turba, quos et in consilium adhibebat, et exercitibus praefecerat. Infra V. 9. 13. *Romanus miles — spadonibus servire rugosis potest.* Indignitatem rei ipsa oratione auxit poeta. Nam totum spadonum comitatum *gregem* vocat per contemtum (ut Sue-

ton. Tit. c. 7. *libido propter spadonum greges suspecta in eo erat.*) eumque *contaminatum*, impura libidine attritum (Propert. de Cleopatra III. 11. 30. *et famulos inter femina trita suos*, eadem virulentia) impurum, infamem. Apte Tacit. Annal. XV. 37. *Uni ex illo contaminatorum grege in modum solennium conjugiorum denupsisset*, laudante Bentl. Alii ad evirationem trahunt. — *turpium morbo* turpi morbo infamium, morbosorum, παθικῶν. Nam *morbus*, ut Gr. νόσος, πάθος, de impura libidine dicitur. Catull. LVII. 6. *Morbosi pariter, gemelli utrique.* Senec. ep. 83. *impudicus morbum confitetur ac publicat.* φιλόπαιδα νόσον habes in Callimach. Epigr. XLIX. 4. Possis etiam epith. *turpium* ad corpus s. faciem rugis inde ante tempus deformatam trahere: qua eadem vi *rugosos spadones* Noster dixit V. 9. 13. et *frontem hispidam* IV. 10. 5. adde Claudian. in Eutrop. II. 67. — 10. *quidlibet . . . ebria*, rebus secundis in summam spem imperii Romani potiundi adducta. *Impotens* est is, qui sibi temperare, modum servare nequit, veluti in laetitia (Liv. XXX. 42. *ex insolentia, quibus nova bona fortuna sit, impotentes laetitiae insanire.*) hinc *impotens sperare*, in sperando, quae immodicas spes animo conceperat, quae, qua erat animi impotentia, quidlibet se adsequi posse confisa erat. — *ebria* docte pro insaniens, mente prorsus alienata, impos sui et hoc graviter pro, elata, animosa, insolens facta *fortuna dulci*, fortunae blanditiis. Sic μεθύων πληγαῖς Amycus acceptis vulneribus impos sui factus, ἀμηχανῶν dicitur Theocr. XXII. 98. μεθύων ἔρωτι, h. ἀκρατῶς ἐρῶν, Anacr. in fr. p. 279. ut *ebrii* amore *ocelli* Catull. XLV. 11. et sim. Sunt, qui epith. *dulci* ad v. *ebria* poetam allusisse existiment. Sed poetis *dulcia* omnino dicuntur ea, quae animum oblectant, vel adspectu laeta sunt. Ceterum non tam res feliciter gestae Cleopatram in spem regni erexerant, quam amor Antonii, qui imperium Romanum pretium libidinum (Flor. IV. 11.) ei promisisset. Igitur de hoc *fortuna dulcis* unice capiendum.

v. 12 *sqq.* Spem tamen istam abjecit, classe ab Octaviano ad promontorium Actiacum graviter adflicta. — *minuit furorem* dispulit, excussit animo insaniam adfectati imperii, spem regni impotenti animo conceptam, quod *vix una navis sospes* evasisset, servata esset *ab ignibus*, quibus reliquae absumtae essent, quod tota paene classis igni deleta esset. Rem tradit Dio L. 34. et alii. Spectant adeo haec ad Antonii classem, quae, ab eo de-

serta, in longum fortissime pugnandi perseveraret constantia, ac paene tota cremaretur. Cleopatra enim cum LX navibus, vix inito proelio aufugerat. Quarum quidem, nullius quippe ad fortunam belli iterum tentandam momenti, nullam rationem habuit Horatius, ut poeta; graviter tamen ideo adcusatus a T. Fabro Epist. II. 55. — *Mentem lymphatam*, lymphatico metu, s. vano terrore correptam. Ovid. Halieut. 49. *animalia — vani quatiunt lymphata timores.* Seneca ep. 13. *nulli tam perniciosi — quam lymphati metus sunt: ceteri enim sine ratione, hi sine mente sunt. Lymphati* enim dicuntur subito Nymphae adspectu consternati, ab eaque in furorem acti, οἱ κατεχόμενοι Νύμφαις (ut Hesych. v. Νυμφόληπτοι) seu, ut Ovid. Her. IV. 17. *quas Dryaades Faunique bicornes numine contactas attonuere sui;* tum omnino mente alienati, atque ita perturbati, ut prae consilii inopia caeco pavore corripiantur. Jam lymphaticum s. inanem timorem Cleopatra prodiderat, cum vix inito proelio, rebus adhuc integris, fugam statim cum navibus suis moliretur; cujus timoris atque adeo amentiae causam ad ebrietatem poeta retulit, ut simul profligatam ejus luxuriam notaret. — *Mareoticum* vinum, ad Mareotidem paludem. v. Strabo XVII. d. 1150. cf. Heyn. ad Virgil. G. II. 91. — *redegit in* s. ad *veros timores*, effecit, ut haud temere amplius timeret, verum ipsius animo incussit timorem. Proprie esse videtur: dispulit insaniam Mareotico menti offusam hactenus, ut, cum antea sine causa trepidasset Cleopatra, nunc vere se ad incitas redactam intelligeret. — *adurgens* premens, proxime insequens eam *ab Italia*, quam classe petitura fuerat, adeoque retro *volantem* praecipiti fuga ablatam. Ita jungere praestat, quam *ab Italia remis adurgens*, quod languidius videtur, etsi ad rei veritatem dictum foret. Nam Caesar anni sequentis demum initio ex Italia reversus Alexandriam petiit Dio LI. 5. Horatius tamen ita rem adornasse videtur, ut praeter Liburnas naves et ipse Caesar statim post pugnam Actiacam Cleopatram persecutus sit. Neque aliter Flor. IV. 11. *Prima dux fugae regina — sed instare vestigiis Caesar — prope manu tenebantur.* — 17. Comparatio Homerica Il. χ. 139. sq. Πηλείδης δ' ἐπόρουσε — ἠΰτε κίρκος ὄρεσφιν, ἐλαφρότατος πετεηνῶν, ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν. cf. Eurip. Androm. 1141. Ovid. A. A. I. 117. *molles* timidas, imbelles (IV. 4. 31.) communi animalium timidorum epitheto. v. ad I. 15. 31. — *citus* cursu concitato persequens, vestigiis instans.

— *nivalis* cum delectu, nam per hiemem venari solenne. Hinc nives ac frigoris constanter in venatus descriptione mentio fit. v. ad I. 1. 25. et V. 6. 7. Sed negant omnino hoc epith. in Thessaliam, mitiori caelo subjectam, cadere, ideoque *Amonium* de Thracia, quam ab Aemo, ejus monte, sic adpellatam volunt, interpretantur, invito usu loquendi atque analogia. Montanas vero Thessaliae regiones nive consitas fuisse plura veterum evincunt testimonia. *Ossa pruinosum vexit* glacialis *Olympum* Claudian. de R. Prof. II. 257. adde in Ruf. II. 181. Stat. Ach. I. 476. de Achille: *quis eum Aemoniis sub vallibus alter creverit, effoda reptans nive.*

20. *Ut catenis daret*, in vincula conjiceret, omnino pro, ut viva ea potiretur, eamque triumphali pompae reservaret. Quod Augusti consilium diserte tradit Plutarch. Ant. p. 952. τὸν Προκουλήιον ἔπεμψε κελεύσας, ἢν δύνηται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι. Καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἡγεῖτο τοῦ θριάμβου καταγαγεῖν ἐκείνην. Quod ipsum poeta innuit per catenas s. vincula Cleopatrae injicienda. Stat. Silv. III. 2. 119. *anguiferumque anguem, blando qua morsa veneno Aetias Ausonias fugit Cleopatra catenas.* Nam catenati pompam triumphalem devicti hostium duces ornabant, mox in carcere necandi. cf. V. 7. 4. Eodem colore Senec. Troad. 152. *Non adsuetas ad sceptra manus post terga dabit: currusque sequens Agamemnonios — laetis fiet pompa Mycenis.* Propert. III. 9. 52, *Accepere tuae Romula vincla manus* de Cleopatrae imagine in triumphi pompa circumlata. Unica *monstri* adpellatione poeta summa ἐναργείᾳ totam Cleopatrae, feminae profusissimae luxuriae, libidinis incestae (e Romanorum sensu, v. c. Lucan. VIII. 693.) atque inexpletae, tum animo impotentissimae, adeo, ut, quae mulier, eaque externa esset, (Lucan. X. 66. *Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus, an mundum, ne nostra quidem, matrona teneret.*) Romano totiusque adeo orbis terrarum imperio inhiaret, hocque ab Antonio libidinum pretium pacta esset, (Flor. IV. 11. *Haec mulier Aegytia ab ebrio imperatore pretium libidinum Romanum imperium petit.* cf. Prop. III. 11. 31.) imaginem absolvit. Inde Flor. l. l. *Antonius — totus in monstrum illud, ut mente, ita animo quoque et cultu desciverat.* De Catilina similiter Cic. in Cat. II. 1. *nulla jam pernicies a monstro illo atque prodigio moenibus comparabitur. Fatale* pestiferum,

exitiosum reip. Romanae. Optime totum hunc locum illustrat Lucan. X. 59. 60. de Cleopatra: *Dedecus Aegypti, Latii feralis Erinnys, Romano non casta malo.*

v. 21 *sqq.* Illa autem indignum rata hoc modo perire, gloriosiorem vitae exitum, ense arrepto, tentavit; cumque mori decrevisset, non ignotos maris aut Nili recessus, in quibus delitesceret, sed regiam animo plane regio petiit, ibique regali induta cultu mortem sibi, admota corpori aspide, conscivit. Quam diversa ab hac pedestri poetica sit ratio, maxime in sententiarum nexu, facile animadvertas. — *generosius*, mortis genere, quod magis reginam deceret, quam quo ignominiose per triumphum, manibus revinctis, ducta in carcere adficeretur. — 23. Inverse: fortiter ensem manibus tractavit, quo se peremtura fuerat. Vim enim sibi, prolato telo, inferre conabatur, Proculejum, qui se ad Octavianum ducturus esset, conspicata, qui illud manibus ejus vix extorsit. Plutarch. l. l. — *muliebriter* e sexus sui imbecillitate, timida indole. *muliebris metus expertem* Cleopatram *spiritum reddidisse* similiter dicit Vellei. II. 87. — *nec classe*, quacum e proelio effugerat, *cita* citato cursu, fuga praecipiti *reparavit*, paravit, quaesevit, petiit, *oras latentes*, latebrosa loca, tutos recessus, quo Augustus non secuturus fuisset. Adfert quidem Plutarch. p. 948. de transvehendis e Nilo in sinum Arabicum navibus eam primo cogitasse, et inde Arabiam vel Hispaniam (Dio LI. 10.) petere voluisse; abjecisse tamen illud consilium, cum naves aliquot, primum transmissas, ab Arabibus Petraeis combustas audisset. *Praeparatae* ejus *in Oceanum fugae* meminit quoque Flor. l. l. Sed suppressit haec poeta, ne generosae Cleopatrae indoli in voluntariae mortis, etsi et vita offerretur, consilio capiendo, et maxime in dissimulando, quod adeo neque regno amisso superstes esse, nec ad triumphum deduci sustineret, insigniter proditae quidquam detraheret. Cf. Obss.

v. 25 *sqq.* Quin, quum statim post pugnam Actiacam de morte sibi consciscenda deliberasset, eamque decrevisset, tanto *ferocior* animosior inde facta (colorem inde petiit Stat. Theb. XII. 760. *Jam letale furens, atque audax morte futura;* et VII. 699. *vires fiducia leti suggerit, inde viro majoraque membra, diesque laetior.*) *ausa* est *visere* adspicere, intrare sustinuit *regiam* aulam *jacentem*, adflictam, prostratam (*Sic jacens regnum* Senec. Troad. 54.) exquisite, ex intimo Cleopatrae sensu, quem

ipsa dissimulabat *vultu sereno*, ad laetitiam composito, quo ipso animum magnum et fortem prodebat. Praeclara vero oppositio est in *ausa vultu sereno* et *jacentem regiam.* Ad rem v. Dio LI. 5. — *fortis*, fortiter, forti animo *tractare*, manibus versare, tangere, corpori admovere *serpentes asperas*, iratas, noxias. cf. Virg. Ge. III. 433. — 27. ut morsu earum venenato periret. — *atrum* mortiferum, exitiosum. Sic *atra lues*, *atra fames*, *atra cura* et sim. cf. Virg. Ge. II. 130. Aen. II. 221. — *corpore combiberet*, corpus imbiberet, inficeretur veneno. Dum corpus in genere nominat, et ipse, qua parte venenum admiserit Cleopatra, in medio relinquere videtur; nisi poeta verba, (v. 26. *asperas tractare*) ad eorum sententiam trahenda existimes, qui Cleopatrae brachium ab aspide, (nam in hoc serpentum genere fere consentiunt, veluti Plutarch. p. 955. Vellei. II. 87. Flor. IV. 11. cf. Morgagni Opusc. II. 29.) antea lacessita, admorsum statuunt. Κεντήματα λεπτὰ in ejus brachio adparuisse diserte tradit Dio LI. 14. Unde et in triumpho Cleopatrae imaginem adligatis brachio aspidibus circumlatam fuisse docet Prop. III. 9. 53. *brachia spectavi sacris admorsa colubris, et trahere occultum membra soporis iter*, ubi v. Burm.

v. 30 *sqq.* Ne captiva Romam ad triumphum duceretur. Ornate singula. *Invidens*, φθονοῦσα, quod invideret, quod victoriae inde ornamentum accedi nollet, adeoque turpe, ignominiosum sibi existimans, *Liburnis* navibus *deduci triumpho* ad triumphum. *Liburnae* naves parva ac velocia navigia, ad eorum similitudinem facta, quibus olim Liburni, piraticam facientes usi essent Biremes fere fuisse ostendit Luciani locus T. II. p. 403. ed. Reiz. ταχυναυτοῦν σκάφος, τούτων τῶν δικρότων, οἷς μάλιστα χρῆσθαι Λιβυρνοί δοκοῦσιν. De eorum celeritate Sil. XIII. 240. sqq. *Quanta est vis agili per caerula summa Liburnae, quae, pariter quoties revocatae ad pectora tonsae percussere fretum, ventis fugit ocior, et se, quam longa est, uno remorum praeterit ictu.* Atque horum maxime opera Antonii naves apud Actium disjectas fuisse, Dio et alii testantur. H. l. ideo potissimum memorantur, quod Augustus iis ad reginam persequendam capiendamque usus esset. — *saevis*, hostiliter insequentibus, hostilibus, ornat simpliciter. Alii tamen hoc epith. inducti non de Liburnis navibus sed de Liburnorum copiis, quae in Augusti classe fuissent, hic agi existimant; sed altera ratio magis poetica est, ac verior,

quum navibus istis Romani potissimum vicerint. — 31. *privata*, pristina dignitate spoliata, Adposite Zenob. Cent. V. p. 121. ed. Schott. ἡ δὲ Κλ. αἱρουμένη μᾶλλον ἐντίμως ἀποθανεῖν, ἢ ἐν ἰδιωτικῇ τάξει ἐπὶ θεάτρου ἀτιμασθῆναι, ἀνελεῖν ἑαυτὴν ἐμέλλησεν, quae maximam partem hausta sunt e Dione LI. 11. — *superbo* ad adparatam triumphi magnificum spectat; tum et animum triumphantis declarat. v. I. 35. 3. *Sic superbos* victoriae *nuntios* dixit IV. 4. 69. — *non humilis mulier*, generosae indolis, quod regina mori mallet, quam, regno exuta, victoris triumphum ornare. Facit huc Livii fragmentum, quod Porphyr. ad h. l. servavit: „Nam et T. Livius refert, illam, cum de industria ab Augusto indulgentius tractaretur, identidem dicere solitam, οὐ θριαμβεύσομαι.“ Similia tradit Flor. IV. 11. extr.

ARGUMENTUM. XXXVIII.

Simplicitatem in convivio adornando commendaturus poeta speciali eam idea, quam ipsum anni tempus suppeditaret, eleganter ita expressit, ut nimiam pueri in conquirendis rosis, quae jam fere defloruissent, sedulitatem increpet, solamque myrtum, cujus facillima copia sit, coronis nectendis adhibere jubeat. Qua ad puerum apostrophe facta tantum abest, ut carminis virtus elevetur, ut putant nonnulli, ut ea potius juvetur atque animetur. Omnino in tradenda communi, quam vocant, sententia ita fere versatur Horatius, ut eam semper rei, loco, ac tempori adcommodet, eique in rem praesentem versae novum vigorem, novamque gratiam hoc artificio adstruat. Oratio tersa et comta, simplex tamen munditiis, quasi verita, ne ipsa

operosiore cultu argumenti vim jugulet atque enervet.

Adnotationes.

v. 1 sqq. Odi cum vi, pro, minime delector, non adpeto *Persicos adparatus*, splendidum, luxuriosum convivandi morem, Persis fere proprium. De Persarum τρυφῇ ac πολυτελείᾳ in adparandis epulis nota omnia. cf. Athen. IV. c. 10 et 11. Valer. Max. IX. 1. qui sua hausit e Theophr. vel Sobisio, e quo ista laudat Athen. l. l. p. 144. — *philyra* interior tiliae tunica s. membranula nectendis floribus adhibita. Ovid. Fast V. 337. *Ebrius incinctus philyra conviva capillos. Coronae* adeo *philyra nexae* sunt, quibus varii flores intextae sunt, *sutiles* proprie dictae; v. Martial. IX. 91. 6. *plectiles*, Plaut. Bacch. I. 37. h. l. est myrtus cum rosis, quae maxime ad convivales coronas adhibebantur. Similis generis et usus coronae erant, quae Lesbii ὑποθυμιάδας vocabant, teste Phileta apud Athen. XV. p. 678. Φιλήτας ἐν Ἀτάκτοις ὑποθυμιάδας Λεσβίους φησὶ καλεῖν μυρσίνης κλῶνα, περὶ ὃν πλέκειν ἴα καὶ ἄλλα ἄνθη. — 3. Vulgare erat: mitte sectari rosam, quo cet. *Mitte* noli, ut saepius. — *Sectari*, exquirere, investigare, *quo locorum* sicubi rosa aliqua *sera*, quae serius effloruerit, *moretur*, adhuc exstet, reperiatur. De hoc insano Romanorum luxu, qui longe quaesita alienique temporis delicias maxime adpeterent adposite Lucian. Nigrim. T. 1. p. 73. τούτους γὰρ εἶναι, τοὺς — τὸν οἶνον ἐν τοῖς συμποσίοις μετὰ κρόκων καὶ ἀρωμάτων ἐκχέοντας, τοὺς μέσου χειμῶνος ἐμπιμπλαμένους ῥόδων, καὶ τὸ σπάνιον αὐτῶν καὶ τὸ παράκαιρον ἀγαπῶντας, τὸ δὲ ἐν καιρῷ, καὶ κατὰ φύσιν, ὡς εὐτελὲς ὑπερηφανοῦντας. Seneca ep. CXXII. *Non vivunt contra naturam, qui hieme concupiscunt rosam?* Adde Martial. IV. 28. 4. VI. 80. Senec. Ep. CXXII.

v. 5 sqq. Simplicissima structura fuerit: *curo*, μέλει μοι, cupio, volo, jubeo, ut *nihil* florum *myrto simplici*, soli *adlabores*, adjicias, sed alterum nimium pueri in conquirendis rosis studium bene declarat; quo et spectat *sedulus*, sedulo, quod τῷ *adlabores* jungendum. *Myrtus simplex*, corona, quae e sola myrti fronde contexta est. *Duplicem* contra, e duplici materia, *auro gemnisque*, confectam dixit Virgil. Aen. 1. 655. — *te ministrum*

ministeria tantum (temperandi et porrigendi pocula) obeuntem quomodo dedeceat myrtus, quam nec ipse fastidiam, qua ego, qui convivor, satis mihi cultus videor. Vides suaviter opponi *ministrum* et *bibentem*. *Minister* absolute de οἰνοχόῳ ut Tibull. III. 6. 57. In *vite* suavis pictura est, et praeclare simplici, quem puero commendat, adparatui convenit. Cogita vero vitem ulmo vel populo adnexam, sicque satis *arctam*, h. arctis pampinis ac ramis densam umbram efficientem. Possis etiam de hypampelo, s. pergula vitigenia accipere; de qua v. Heyn. ad Virg. Cop. 8.

Q. HORATII FLACCI

C A R M I N V M

LIBER SECVNDVS.

I.

AD ASINIUM POLLIONEM.

Motum ex Metello consule civicum
Bellique causas et vitia et modos,
Ludumque Fortunae, gravesque
Principum amicitias et arma

Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosae plenum opus aleae
Tractas, et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.

Paullum severae Musa tragoediae
Desit theatris: mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,

Insigne maestis praesidium reis,
Et consulenti Pollio curiae,
Cui laurus aeternos honores
Dalmatico peperit triumpho.

Jam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures: jam litui strepunt:
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque vultus.

Audire magnos jam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta
Praeter atrocem animum Catonis.

Juno, et Deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Retulit inferias Jugurthae.

Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia proelia
Testatur, auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?

Qui gurges, aut quae flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes?
Quae caret ora cruore nostro?

Sed ne, relictis, Musa procax, jocis,
Ceae retractes munera Naeniae:
Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro.

II.

AD CRISPUM SALLUSTIUM.

Nullus argento color est, avaris
Abdito terris; inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.

Vivet extento Proculejus aevo
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus jungas, et uterque Poenus
Serviat uni.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, et aquosus albo
Corpore languor.

Redditum Cyri solio Phraatem
Dissidens plebi numero beatorum
Eximit Virtus, populumque falsis
Dedocet uti

Vocibus; regnum et diadema tutum
Deferens uni propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

III.

AD DELLIUM.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture, Delli,

Seu maestus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.

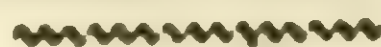
Qua pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, et obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo:

Huc vina, et unguenta, et nimium brevis
Flores amoenos ferre jube rosae,
Dum res et aetas et Sororum
Fila trium patiuntur atra.

Cedes coëmtis saltibus et domo,
Villaque, flavus quam Tiberis lavit,
Cedes, et exstructis in altum
Divitiis potietur heres.

Divesne prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper, et infima
De gente, sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.

Omnes eodem cogimur: omnium
Versatur urna; serius ocius
Sors exitura, et nos in aeternum
Exsilium impositura cymbae.

IV.

AD XANTHIAM PHOCEUM.

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu! Prius insolentem
Serva Briseis niveo colore
Movit Achillem;

Movit Ajacem Telamone natum
Forma captivae dominum Tecmessae:
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta,

Barbarae postquam cecidere turmae
Thessalo victore, et ademtus Hector
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Grajis.

Nescias, an et generum beati
Phyllidis flavae decorent parentes:
Regium certe genus et penates
Maeret iniquos.

Crede non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam; neque sic fidelem
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda.

Brachia et vultum teretesque suras
Integer laudo: fuge suspicari,
Cujus octavum trepidavit aetas
Claudere lustrum.

V.

Nondum subacta ferre jugum valet
Cervice, nondum munia comparis
Aequare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.

Circa virentes est animus tuae
Campos juvencae, nunc fluviis gravem
Solantis aestum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto

Praegestientis. Tolle cupidinem
immitis uvae: jam tibi lividos
Distinguet Auctumnus racemos
Purpureo varius colore.

Jam te sequetur: currit enim ferox
Aetas, et illi, quos tibi demserit,
Adponet annos; jam proterva
Fronte petet Lalage maritum

Dilecta, quantum non Pholoë fugax
Non Chloris, albo sic humero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Gnidiusve Gyges;

Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum solutis
Crinibus ambiguoque vultu.

VI.

AD SEPTIMIUM.

Septimi, Gades aditure mecum, et
Cantabrum indoctum juga ferre nostra, et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Aestuat unda:

Tibur, Argeo positum colono,
Sit meae sedes utinam senectae;
Sit modus lasso maris et viarum
Militiaeque.

Unde si Parcae prohibent iniquae,
Dulce pellitis ovibus Galaesi
Flumen et regnata petam Laconi
Rura Phalantho.

Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro.

Ver ubi longum tepidasque praebet
Jupiter brumas: et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis.

Ille te mecum locus et beatae
Postulant arces: ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

VII.

AD POMPEIUM.

O saepe mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militiae duce,
  Quis te redonavit Quiritem
    Dis patriis Italoque caelo,

Pompei, meorum prime sodal*ium*?
Cum quo morantem saepe diem mero
  Fregi, coronatus nitentes
    Malobathro Syrio capillos.

Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula;
  Quum fracta Virtus, et minaces
    Turpe solum tetigere mento.

Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre:
  Te rursus in bellum resorbens
    Unda fretis tulit aestuosis.

Ergo obligatam redde Jovi dapem
Longaque fessum militia latus
  Depone sub lauru mea, nec
    Parce cadis tibi destinatis.

Oblivioso levia Massico
Ciboria exple: funde capacibus
  Unguenta de conchis. Quis udo
    Deproperare apio coronas

Curatve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? Non ego sanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi ſurere est amico.

VIII.

AD BARINEN.

Ulla si juris tibi pejerati
Poena, Barine, nocuisset unquam;
Dente si nigro fieres vel uno
Turpior ungui:

Crederem. Sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, juvenumque prodis
Publica cura.

Expedit, matris cineres opertos
Fallere, et toto taciturna noctis
Signa cum caelo, gelidaque Divos
Morte carentes.

Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphae, ſerus et Cupido
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.

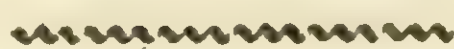
Adde, quod pubes tibi crescit omnis;
Servitus crescit nova; nec priores
Impiae tectum dominae relinquunt
Saepe minati.

Te suis matres metuunt juvencis,
Te senes parci, miseraeque nuper
Virgines nuptae, tua ne retardet
Aura maritos.

IX.

AD VALGIUM.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros: aut mare Caspium
Vexant inaequales procellae
Usque; nec Armeniis in oris,

Amice Valgit, stat glacies iners
Menses per omnes; aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.

Tu semper urgues flebilibus modis
Mysten ademtum; nec tibi Vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente Solem.

At non ter aevo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiae sorores

Flevere semper. Desine mollium
Tandem querelarum: et potius nova
Cantemus Augusti tropaea
Caesaris, et rigidum Niphaten.

Medumque flumen, gentibus additum
Victis, minores volvere vortices;
Intraque praescriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

X.

AD LICINIUM.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urguendo, neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.

Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.

Saevius ventis agitatur ingens
Pinus: et celsae graviore casu
Decidunt turres: feriuntque summos
Fulgura montes.

Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus. Informes hiemes reducit
Jupiter, idem

Submovet. Non, si male nunc, et olim
Sic erit: quondam cithara tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.

Rebus angustis animosus atque
Fortis adpare: sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

XI.

AD QUINCTIUM.

Quid bellicosus Cantaber, et Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet, Hadria
Divisus objecto, remittas
Quaerere: nec trepides in usum

Poscentis aevi pauca. Fugit retro
Levis Juventas, et Decor; arida
Pellente lascivos Amores
Canitie facilemque Somnum.

Non semper idem floribus est honor
Vernis; neque uno Luna rubens nitet
Vultu: quid aeternis minorem
Consiliis animum fatigas?

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu jacentes sic temere, et rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo

Potamus uncti? Dissipat Evius
Curas edaces. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula praetereunte lympha?

Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic age, cum lyra
Maturet, in comtum Lacaenae
More comam religata nodum.

XII.

AD MAECENATEM.

Nolis longa ferae bella Numantiae,
Nec durum Hannibalem, nec Siculum mare
Poeno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharae modis:

Nec saevos Lapithas, et nimium mero
Hylaeum: domitosve Herculea manu
Telluris juvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus

Saturni veteris: Tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius, ductaque per vias
Regum colla minantium.

Me dulcis dominae Musa Licymniae
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, et bene mutuis
Fidum pectus amoribus:

Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianae celebris die.

Num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes,
Permutare velis crine Licymniae,
Plenas aut Arabum domos?

Dum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem, aut facili saevitia negat,
Quae poscente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupat.

XIII.

IN ARBOREM.

Ille et nefasto te posuit die,
Quicumque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem, obprobriumque pagi.

Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem, et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis; ille venena Colcha,

Et quidquid usquam concipitur nefas,
Tractavit: agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.

Quid quisque vitet, numquam homini satis
Cautum est, in horas. Navita Bosporum
Poenus perhorrescit, neque ultra
Caeca timet aliunde fata;

Miles sagittas et celerem fugam
Parthi; catenas Parthus et Italum
Robur: sed improvisa leti
Vis rapuit, rapietque gentes.

Quam paene furvae regna Proserpinae,
Et judicantem vidimus Aeacum:
Sedesque discretas piorum; et
Aeoliis fidibus querentem

Sappho puellis de popularibus;
Et te sonantem plenius aureo,
Alcaee, plectro dura navis,
Dura fugae mala, dura belli.

Utrumque sacro digna silentio
Mirantur Umbrae dicere: sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.

Quid mirum? ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures, et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues:

Quin et Prometheus et Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono:
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas.

XIV.

AD POSTUMUM.

Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni: nec Pietas moram
Rugis et instanti Senectae
Adferet, indomitaeque Morti.

Non si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrimabilem
Plutona tauris; qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi

Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicumque terrae munere vescimur,
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.

Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauci fluctibus Hadriae;
Frustra per auctumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum;

Visendus ater flumine languido
Cocytos errans, et Danai genus
Infame, damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris.

Linquenda tellus, et domus, et placens
Uxor: neque harum, quas colis, arborum
Te, praeter invisas cupressus,
Ulla brevem dominum sequetur.

Absumet heres Caecuba dignior
Servata centum clavibus: et mero
Tinguet pavimentum superbum
Pontificum potiore coenis.

XV.

Iam pauca aratro jugera regiae
Moles relinquent: undique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu: platanusque caelebs

Evincet ulmos: tum violaria, et
Myrtus, et omnis copia narium,
Spargent olivetis odorem
Fertilibus domino priori:

Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
Praescriptum et intonsi Catonis
Auspiciis, veterumque norma.

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton:

Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumtu jubentes et Deorum
Templa novo decorare saxo.

XVI.

AD GROSPHUM.

Otium Divos rogat in patenti
Prensus Aegaeo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:

Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis, neque purpura venale, neque auro.

Non enim gazae neque consularis
Submovet lictor miseros tumultus
Mentis, et Curas laqueata circum
Tecta volantes.

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum:
Nec leves somnos Timor aut Cupido
Sordidus aufert.

Quid brevi fortes jaculamur aevo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? Patriae quis exsul
Se quoque fugit?

Scandit aeratas vitiosa naves
Cura: nec turmas equitum relinquit:
Ocior cervis, et agente nimbos
Ocior Euro.

Laetus in praesens animus quod ultra est,
Oderit curare, et amara lento
Temperet risu. Nihil est ab omni
Parte beatum.

Abstulit clarum cita mors Achillem,
Longa Tithonum minuit senectus:
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget Hora.

Te greges centum Siculaeque circum
Mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa; te bis Afro
Murice tinctae

Vestiunt lanae: mihi parva rura, et
Spiritum Grajae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit, et malignum
Spernere vulgus.

XVII.

AD MAECENATEM.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec Dis amicum est, nec mihi, te prius
Obire, Maecenas, mearum
Grande decus columenque rerum.

Ah! te meae si partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera?
Nec carus aeque, nec superstes
Integer. Ille dies utramque

Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Utcunque praecedes, supremum
Carpere iter comites parati.

Me nec Chimaerae spiritus igneae,
Nec, si resurgat centimanus Gyges,
Divellet unquam. Sic potenti
Justitiae placitumque Parcis.

Seu Libra, seu me Scorpius adspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus undae:

Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. Te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrisque Fati

Tardavit alas, quum populus frequens
Laetum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum

Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
Aedemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

XVIII.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiae
Premunt columnas ultima recisas

Africa: neque Attali
  Ignotus heres regiam occupavi:
Nec Laconicas mihi
  Trahunt honestae purpuras clientae.
At fides et ingeni
  Benigna vena est; pauperemque dives
Me petit; nihil supra
  Deos lacesso: nec potentem amicum
Largiora flagito,
  Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
  Novaeque pergunt interire Lunae:
Tu secanda marmora
  Locas sub ipsum funus; et sepulcri
Immemor, struis domos;
  Marisque Bajis obstrepentis urgues
Submovere litora,
  Parum locuples continente ripa.
Quid? quod usque proximos
  Revellis agri terminos, et ultrà
Limites clientium
  Salis avarus: pellitur paternos
In sinu ferens Deos
  Et uxor, et vir, sordidosque natos.
Nulla certior tamen,
  Rapacis Orci fine, destinata
Aula divitem manet
  Herum. Quid ultra tendis? Aequa tellus
Pauperi recluditur
  Regumque pueris: nec satelles Orci
Callidum Promethea
  Revexit auro captus. Hic superbum
Tantalum, atque Tantali
  Genus coërcet; hic levare functum
Pauperem laboribus
  Vocatus atque non vocatus audit.

XIX.

IN BACCHUM.

Bachum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite posteri!),
Nymphasque discentes et aures
Capripedum Satyrorum acutas.

Evoe! recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Laetatur! Evoe! parce, Liber!
Parce, gravi metuende thyrso!

Fas pervicaces est mihi Thyjadas,
Vinique fontem, lactis et uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapsa cavis iterare mella.

Fas et beatae conjugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disjecta non leni ruina
Thracis et exitium Lycurgi.

Tu flectis amnes, tu mare barbarum:
Tu separatis uvidus in jugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crines.

Tu, quum parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scanderet impia,
Rhoetum retorsisti leonis
Unguibus horribilique mala:

Quamquam, choreis aptior et jocis
Ludoque dictus, non sat idoneus

Pugnae ferebaris; sed idem
Pacis eras mediusque belli.

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter adterens
Caudam, et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

XX.

AD MAECENATEM.

Non usitata, non tenui ferar
Penna biformis per liquidum aethera
Vates: neque in terris morabor
Longius: invidiaque major

Urbes relinquam. Non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte, Maecenas, obibo,
Nec Stygia cohibebor unda.

Jam jam residunt cruribus asperae
Pelles: et album mutor in alitem
Superna: nascunturque leves
Per digitos humerosque plumae.

Jam Daedaleo ocior Icaro
Visam gementis litora Bospori,
Syrtesque Gaetulas canorus
Ales Hyperboreosque campos.

Me Colchus, et qui dissimulat metum
Marsae cohortis Dacus, et ultimi
Noscent Geloni: me peritus
Discet Iber, Rhodanique potor.

Absint inani funere naeniae,
Luctusque turpes et querimoniae:
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte supervacuos honores.

Argumenta Carminum

et

Adnotationes.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER SECUNDUS.

CARMEN I.

ARGUMENTUM.

C. Asinius Pollio, virtute bellica prudentiaque civili clarissimus, idemque in causis forensibus agendis exercitatissimus, tragoediarumque scriptor nobilissimus, quum in enarranda bellorum civilium, quibus ipse interfuisset, historia occupatus esset, hoc ad eum carmen scripsit Horatius; cujus descriptio, si rerum ac verborum ornatum demas, nobis quidem facillima videtur. Laudat et exhortatur Pollionem poeta, ut, quod tam praeclare inchoaverit opus, quam primum ad finem pertexat. Jam, quae illud tam desideratum faciant, et cur ab eo potissimum, tam enixe efflagitet, duas maxime adfert causas, et operis suscepti difficultates, quas eum optime profligaturum sciat, et, quam summam ei tribuit, artem historicam. Ac hujus

quidem alteram virtutem, quam adferre debet historicus, prudentiam civilem. initio statim carminis docte declarat, mirificeque in Pollione extollit; alteram, δύναμιν ἑρμηνευτικήν, uberius designat coloribusque vividissimis repraesentat inde a v. 17. Delatus sic, animoque complexus singularum rerum gestarum memoriam impetu quodam ad contemplandam detestandamque bellorum istorum atrocitatem abripitur, a quo se demum v. 37. praeclara inflexione revocat. Incessus carminis multum gravitatis habet; doctrina et ornatus in singulis admirabilis; imagines rerum lectissimae. ut perfectissimis Horatii carminibus illud accensendum sit. Quae tamen ipsae huius c. virtutes, prave intellectae ac distortae, plura super ejus consilio opinionum peperere monstra, quae, quum justa interpretatione profligare studuerimus, ulterius hic exagitare nihil attinet.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1—8. Perfectissimum in forma operis sui Pollionem statim initio carminis poeta repraesentat, bellorum civilium descriptionem totiusque operis ambitum iis adumbrando coloribus, qui et suscepti laboris difficultates, miramque in iis profligandis Pollionis dexteritatem, omninoque historiam ejus tanquam consummatae artis exemplum ostendunt. Laudat enim hujus viri insignem cum in rimandis belli istius causis, tum in explorandis, recteque expendendis, quibus illud administraretur, quique adeo rebus vel prospere vel male gestis momentum facerent, modis spectatam σύνεσιν πολιτικήν, quam jure palmarem Historici virtutem judicat Lucian. de conscr. hist. §. 34 Conf. omnino Gell. N. A. L. V. 18. Scilicet historiam perscripturus ita versari debet, *ut non modo casus eventusque rerum, qui plerumque fortuiti sunt, sed ratio etiam causaeque noscantur*, ut Tacit. Hist I.

4. Vulgaris omnino vv. 1 — 8. enuntiatio erat: Tu, o Pollio, bellorum civilium historiam paras, arduum hercle! atque difficile opus! *Tractas*, exponis, describis *motum civicum*, motus civiles, quae turbae in rep. exstiterint, quorum factiones civitatis statum subverterint, *ex Metello consule* inde a Metelli consulatu. Diserte adeo poeta motum ab ipso bello civili (v. 2.) distinguit, innuitque societatem trium principum, Pompeii, Caesaris et Crassi, reip. opprimendae causa initam, quae per decem annos bello civili prolusit. v. Dio XLVII. 54. Appian B. C. II. 9. Sueton. Caes 19. Facta haec imperii pactio a. U. 694. Q. Caecilio Metello Celere, Lucio Afranio Coss. Quae cum insecutorum bellorum civilium semina contineret, recte inde Pollio historiam suam exorsus est. Proprie igitur hic *motus* de turbulentis reip. temporibus accipiendum; qua notione saepius apud Ciceronem et alios occurrit. Alii post Porphyr. et Lamb. de ipsius belli civilis primordiis capiunt; quod etsi loquendi usus ferat (ita v. c. Sil. I. 20. *Iamque adeo magni repetam primordia motus.* et Stat. Achill. I. 438.); diserte tamen partes operis (*motus et bellum civ.*) distinguere videtur Horatius, memorato inprimis Metelli consulatu, qui X annos bellum civile antecessit. Quam difficultatem Torrentius, qua hanc interpretationem premi videbat, ita removere conatus est, ut Q. Caecil. Metellum Pium, qui a. U. 701. cum Cn. Pompejo consulatum gessit, intelligendum statueret. Si omnino ab hac standum est, malim *motum bellique causas* copia poetica et ornate dictum accipere pro, motum ejusque causas, bellum cum causis, quae adeo Pollioni inde a Metelli consulatu arcessendae erant. — *Civicus*, antiqua forma, ut III. 24. 26. *civica rabies*, et Ep. I. 3. 23. Male eam Florus, adfectator talium, intexuit IV. 2. *furorem civicum* dicens. — 2. *belli causas*, quomodo intestini isti motus bellum civile excitaverint, quomodo inde bellum civile exarserit. Proximae quidem, quae istam imperii societatem dissolverent, causae erant caedes Crassi apud Parthos (Lucan. I. 106. *Parthica Romanos solverunt damna furores: Plus illa vobis acie, quam creditis, actum est, Arsacidae: bellum victis civile dedistis.)* et mors Iuliae, Caesaris filiae, Pompejo nuptae. Tum enim mutuo metu, adfinitatisque vinculo soluti Pompejus nec parem, nec Caesar superiorem ferre, armisque uterque de principatu contendere coepit (v. Flor. IV. 2. Senec. Ep. 94. extr.). Quorum quidem capiendorum Caesari prae-

textum fuit sublata tribunorum intercessio v. Sueton. c. XXX, unde et hanc belli a Caesare moti causam ab ipso Pollione traditam discas, quod Caesari, si privatus rediisset, Milonis exemplo circumpositis armatis causa apud judices dicenda fuisset. *Publica* vero hujus belli *semina*, quae vocat Lucan. I. 159. erant luxuries, et conflata inde multis rei familiaris egestas, qui adeo salva rep. salvi esse non possent (ut de Lentulo Vellei. II. 49.) quibus Caesar *plane palam bello civili opus esse* diceret. Sueton. Caes. c. XXVII. — *vitia*, in administrando bello utrinque, maxime a Pompejanis, admissa, e. g. quod Pompejus tam flagitiose imparatus acerrimum ducem exercitumque provocasset; quod Roma Italiaque excessisset: quod victoria apud Dyrrhachium reportata uti nescivisset; quod bellum, quod ipsi trahendum esset, impetu suo gereret; quod Caesarem, Thessaliam petentem, cum ei in Italiam transmittendum esset, sequeretur, Aegyptumque post pugnam Pharsalicam, non Africam contenderet, cet. Alii vitia aetatis istius, quae bellum civile traxerint, intelligunt, nescio quam bene. — *modos*, ipsum belli gerendi modum. Etiam hoc late patet. Nam et quantis copiis, quibus utrinque sociorum auxiliis, quibus terrarum locis, et quanta pertinacia partiumque illud gestum sit odio, comprehendit. *Modos* tamen ad fortunam v. sq. quoque trahere licet; ut sint *τρόποι τῆς Τύχης*, *varietas Fortunae propria* ut Cic. de Div. II. 109. Eurip. Troad. 1205. *τοῖς τρόποις αἱ Τύχαι πηδῶσι.* Idem in fr. apud Stob. in Flor. Grot. p. 463. *τῆς Τύχης οὐχ εἷς τρόπος.* — 3. *Ludum Fortunae* fortuitos rerum eventus, ubi, quae summa ratione provisa erant, eventu destituuntur, temere contra coepta, feliciter cadunt. Maxime tamen duorum ducum fata a poeta respici puto; Pompeji, *in se tam discordantem fortunam experti, ut cui modo ad victoriam terra defuisset, deesset ad sepulturam* (Vellei. II. 53. adde Petron. de Mut. R. 239. sqq. *Ille tremor ponti, saevi quoque terror Hydaspis, et piratarum scopulus: modo quem ter ovantem Jupiter horruerat; quem fracto gurgite Pontus, et veneratus erat submissa Bosporos unda: pro pudor! imperii deserto nomine fugit, ut* Fortuna levis *Magni quoque terga videret.*): Caesaris, Pompejum, a quo ad tantum dignitatis fastigium evectus sustentatusque in eo esset, deprimentis, ad incitasque redigentis, moxque ubi rerum potitus esset, in curia interemti. In his enim vicissitudinibus *Fortuna ludere*, jocari dicitur. Vid. ad. III. 29. 50. —

Principum amicitias, initam inter Caesarem, Pompejum et Crassum potentiae societatem, conjurationem, *gravem* sc. reip. *quae Urbi* (Vellei. II. 44.) *orbique terrarum nec minus diverso quoque tempore ipsis exitiabilis fuit.* Hinc *male* h. in reip. perniciem (nisi potius est *parum, simulate*) *concordes* vocat Lucan. I. 87. Id. v. 84. *Tu causa malorum facta tribus dominis communis Roma.* In animo forte h. l. habuit Senec. de Provid. *c.* 3. *Inimicitiae potentum graves sunt? opponatur simul Pompejo, Caesari Crasso.* Ceterum subtexta haec sunt belli civilis descriptioni, quae ordine priora sunt; quod in poeta lyrico neminem offendere debet. — *et arma nondum exp. u. c.* Idea poetica, qua belli civilis impietatem vivide ostendit poeta; nihil amplius. Frustra se torquent alii, ut sententiarum progressum eruant, explicando: ut ceperint arma cives, adeoque ipsum bellum; vel, quod eodem redit, proelia ipsa civium adversus cives cogitando. — *uncta* tincta, adspersa, pollata *cruoribus* cruore, sanguine *nondum expiato* adeoque civium recens caesorum sanguine adhuc madida, stillantia. Nam populus mutua suorum caede ἄγος committit, quo piaculis exsolvendus est; ipsa adeo arma, sanguis ita profusus expiandus est. *Scelerata* ideo vocat *arma* Lucan. VI. 406. Docte vero poeta innuit bella civilia Marii, Cinnae, Sullae vixdum finita, quum novum inter Pompejum et Caesarem suboriretur. — 6. *Periculosae plenum opus aleae*, ornate et docte pro, opus periculosissimum, rem magnam et arduam moliris: nihil amplius. Inest adeo laus prudentiae ejus civilis, dijudicandis, quibus utrimque bellum gereretur, rationibus proditae. Totius carminis consilium pervertunt, qui Pollionem ab incepto opere deterreri sic ab Horatio existimant, quod illud ipsi gravem offensionem, si cum judicii libertate, et ex veritate rem ageret, multorumque odium concitaturum foret. *Alea* de quavis re ancipiti; quo et spectat notum proverbium, ἐῤῥίφθω κύβος. v. Schott. Adag. p. 359. — 7. Eadem sententia, docte variata et majore cum vi exposita. *Incedis* super *ignes suppossitos*, subjectos, latentes sub *cinere doloso*, qui ignem occultat. Est Gr. διὰ πυρὸς βαίνειν. Eurip. Electr. 1182. Apposite ad Nostri locum Callim. ep. XLVI. 1. 2. Ἔστι τι ναὶ τὸν Πᾶνα, κεκρυμμένον, ἔστι τι ταύτῃ, ναὶ μὰ Διώνυσον, πῦρ ὑπὸ τῇ σποδιῇ. Similiter Philodem. XV. 4. (Anal. Br. II. 86.) πῦρ τύφεται ἐγκρύφιον, Propert.. I. 5. 5. *Et miser ignotos vestigia ferre per ignes.* ubi v. Gebh. et Abresch. ed Aeschyl. I. p. 21.

v. 9 — 12. Nexus: Quo difficilius opus illud est, quod adgressus es, tanto major omnium ejus tam egregie a te inchoati est exspectatio; ut qui illud a te solo commode tractari posse intelligant. Fac igitur, ut, omni tua cura ac studio in hoc converso, quam primum illud desiderium expleas. Iam quum Pollio eodem tempore tragoediis scribendis vacaret, poeta sententiam ita convertit: Omittas tantisper tuum, quod arti tragicae tam laudabiliter impendis, studium, donec belli civilis historiam detexueris. Qua exquisita conversione haud vulgaris tragicis Pollionis studiis laus simul adfunditur; quae quidem paullisper seponenda suadet Horatius, non quo ea opere ejus historico inferiora judicaret, sed quod alterum partem historiae Romanae comprehenderet atque illustraret, quae maximis rerum conversionibus insignis esset, quod adeo Romanis, historiae suae tantopere studiosis, plus praebiturum voluptatis intelligeret. — *Musa tragoediae*, Musa tua tragica, ut *tragica Camena* A. P. 275. — *severae*, rebus funestis, tristibus occupatae. Ovid. Amor. III. 1. 11. *Venit et ingenti violenta Tragoedia passu*: fronte *comae* torva, *palla jacebat humi.* Severitatem omnino cuique graviori carminis argumento tribuunt poetae. Propert. II. 8. 13. *Nunc volo* subducto *gravior procedere* vultu; *nunc aliam citharam me mea Musa docet.* — 10. *desit*, absit *theatris*, abstineat se paullum a theatro, ne conspiciatur per aliquod tempus in theatro. Scilicet ipsi fabularum auctores partes actoris e poetica ratione sustinent, ut mox v. 12. vel Musae eorum tragicae deferuntur, ut h. l. Sic Ovid. Ep. ex Pont. IV. 16. 29. *Musaque Turrani, tragicis innixa cothurnis.* — *Mox*, *ubi* historiam belli civilis pertexueris, tragoediis scribendis studium iterum tuum addices. Subjecta haec a poeta, ne quid operibus ejus tragicis a se detrahi existimet, quod historiam ejus impensius flagitet. Ornatissime vero singula a poeta elaborata. Ubi *res publicas*, res populi Romani (ut *res imperii* I. 2. 26. *res Romana* et al.) rempublicam bellis civilibus turbatam *ordinaveris*, in ordinem restitueris, composueris, quod exquisita ratione dictum pro, ubi historiam ad ea reip. deduxeris tempora, in quibus iterum convaluit, ubi finitis bellis civilibus reip. quies et ordo suus redditus est, adeoque ad finem eam perduxeris. Scilicet poetae rerum, quas gestas describunt, se participes, auctores suavi figmento profitentur, cujus exempla in Virgilio, Propertio, aliis passim obvia. Tiro legat Burmanno notata ad An-

thol. Lat. 1. p. 230. et ad Prop. I. 7. 1. Cf. et ad Nostri II. 19. 12. ubi similiter turbatum ab Intpp. Bentleji quidem ratio, *ordinare* cum Gr συντάττειν, σύνταγμα comparantis, indeque ei novam significationem τοῦ *scribere*, *enarrare* vindicantis, aliquam doctrinae speciem prae se fert, minus tamen poetica censenda est. Aliorum insulsa super h. l. commenta referre nihil attinet. — *grande munus* cet. Pollionem tragoediarum scriptorem tragoedum repraesentat h. l. poeta; de qua ratione paullo ante monuimus, poetis haud infrequenti. Sic Dossennus Comicus *non adstricto socco pulpita percurrere* dicitur Epp. II. 1. 174. Adde Saleji Bassi ad Pis. 226. (Wernsdorf. Poet. min. IV. p. 276.) *Maecenas tragico quatientem pulpita gressu* (ita omnino legendum: ut Ovid. loco supra laud. *ingenti violenta Tragoedia passu.* Vulgo inepte: *caestu*) *evexit Varium.* Est igitur. *repetes*, absoluta historia iterum suscipias, sustineas, agas *munus*, partes tragoedi, iterum incedas *cothurno*, cothurnatus in scena; h. tum studium tuum ad scribendas tragoedias iterum conferas. — *grande*, grave ob argumenti et sententiarum gravitatem; etiam ob verba grandia. Seneca Ep. C. *Sit aliquid — tragice grande, comice exile.* cf. A. P. 80. — *Cecropio*, Attico. Eandem laudem Pollionis tragoediis tribuit Virgil. Ecl. VIII. 10. *Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.* Pacuvium et Attium non solum tragoediis sed etiam orationibus expressisse Asinium tradit Auctor de Corr. Eloq. c. 21. Jam vide quomodo exquisitam poetae rationem ad pedestrem traduxerint intpp.

v. 13 — 16. Nunc demum Pollionem adloquitur poeta, reliquarumque ejus virtutum elogium artificiose adnectit; quod prorsus a vulgari ratione recedit. — 13. *Praesidium reis* docta structura (ut I. 15. 21. *exitium genti*) pro, praesidium reorum, qui reis praesidio es, eos egregie defendis. Similiter Cottam *Praesidium fori* adpellat Ovid. ex P. IV. 16. 42. De Ciceronis facundia Corn. Severus fr. 12. (Wernsd. Poet. min. IV. 221.) *Unica sollicitis quondam tutela salusque.* Carm. ad Pis. v. 40. *tua maestos defensura reos vocem facundia mittit.* Scilicet laudabilius habebatur, eloquentiae vim in reorum defensione ostendere, quam in aliorum accusatione; quod invidiosum erat. De Septimio Severo Stat. Silv. IV. 5. 48. *Est et frementi vox hilaris foro; venale sed non eloquium tibi: ensisque vagina quiescit, stringere ni jubeant amici.* cf. IV. 1. 14. — *maestis*, squalidis, sordidatis. Ce-

rerum multam inventionem, diligentiamque summam, et consilii et animi satis Pollioni tribuit Quinctil. X. 1. amplum autem dicendi genus Plin. Ep. I. 20. 14. *praes. curiae*, senatui, *consulenti te*, sententiam te roganti. Senatui tribuitur, quod proprie consulis erat, exquisita ratione; quasi tota curia a Pollionis sententia penderet, hanc solam exspectaret, sequendamque statueret. Inest adeo haud vulgare prudentiae ejus civilis elogium. *Consuli* dicuntur senatores, qui rogantur sententiam, etiam prosa oratione, ut notum. Monendum tamen, ne quis ab intpp. in transversa abripiatur. — 15. 16. Idemque rebus bellicis clarissime, summe imperator. Pro hoc, quo magis virtus ejus imperatoria elucesceret rerum ab eo praeclare gestarum mentione injecta: qui Dalmatas vicisti, de iis triumphasti. Simplex utique loquendi ratio ferebat: cui laurus parta est, qui laurum petiisti (ut III. 14. 2.) victoriam reportasti a Dalmatis, pro hoc ornatior erat sententia; cui laurus Dalmatica, victoria de Dalmatis reportata, triumphum speciosissimum peperit, insignis triumphi causam praebuit, Docte hoc ita invertit poeta: cui *laurus*, victoria *aeternos honores*, aeternam nominis gloriam, famam perennem *peperit*, eam consecutus es, *Dalmatico triumpho*, decreto tibi ob devictos Dalmatas triumpho. Missus erat Pollio adversus Parthinos, populum Illyricum, non procul Dyrrhachio (Dio XLI. 49) ab Antonio a. V. 715. eosque subegit. v. Dio XLVIII. 41. Appian. V. de B. C. p. 1135. Triumphum de iis egit a. d. VIII. Kal. Novembr. v. Heyn. ad vitam Virg. chronol. p. CXCIV. Parthinos generali Dalmatarum nomine h. l. comprehendi, hosque a poeta poni, quo illustrior ac speciosior Pollionis triumphus esset, facile adparet. Etiam Flor. IV. 12. *Dalmatas ab Asinio Pollione gregibus, agris, armis, multatos* refert.

v. 17. *sqq.* Alteram Historici virtutem, *δύναμιν ἑρμηνευτικὴν* vocat Lucian. de conscr. Hist. §. 34., quae in justa, dilucidaque rerum gestarum expositione cernitur, adeo quidem, ut singula coram geri spectarique videantur, nunc persequitur, summamque ejus laudem Pollioni tribuit Horatius. Ac in ea repraesentanda iis usus est rerum imaginibus, quae et oculos maxime ferirent, animumque percellerent. Accensam istius admiratione poetae phantasiam facile sentias in pugnae, qua illam refert, *ὑποτυπώσει*, tam exacte per partes singulas delineatae, ut erectas utrinque ad classicum acies, tum manus conseri miscerique, duces sudore

ac pulvere conspersos per ordines volare, alteram denique aciem turbatam fusamque oculis tibi persequi videare. Est haud dubie locus ex elaboratissimis poetae ac splendidissimis. *Jam nunc* est animo praecipientis, certoque augurantis, quod a Pollionis ingenio facile exspectari poterat. Nondum enim opus ad finem perductum erat. Extenuant vim loci, qui de particula historiae, Horatio aut lecta, aut a Pollione recitata cogitant; cum proprium sit enthusiasmi futura animo tanquam praesentia, objicere, et eloqui. — *Perstringis*, feris, percellis, obtundis *aures*, cum dilectu, pro, audire videor *murmur cornuum*, *jam litui strepunt*, et litui strepitum, h. classicum cani. Oratio in his lectissima. *Murmur* proprium de gravi cornuum; uti *strepere*, *strepitus*, *stridor* de litui acuto sono. Seneca Thyest. 574. *Jam silet murmur grave classicorum, jam tacet stridor litui strepentis.* Lucan. I. 237. *stridor lituum, clangorque tubarum non pia concinuit cum rauco classica cornu.* Praeclare adeo *perstringere* convenit *murmuri.* Sil. XV. 459. *subitum campo perstrinxerat aures murmur triste tubae. Minax* dicitur, quia ad pugnam pertinet, ejus conferendae signum dat. Similiter V. 2. 5. *classicum trux*, et Salei. Basso ad Pis. 129. (Poet. min. IV. 260.) *classicus horror* vocatur. Αἱματόεν πολέμου μέλος tribuit σάλπιγγι Antip. Sid. XI. (Anal. Br. II. 8.) — 19. 20. Jam videor mihi cernere, ut *fulgor armorum*, arma fulgore suo *equos fugaces terreant*, paullo audacius pro, tantum ipsis incutiant terrorem, ut terga vertant, consternati aufugiant. Eadem ratio videtur obtinere in Ovid. Her. I. 36. *Et lacer admissos terruit Hector equos*, h. equi conspecto Hectore currui adligato citatiore cursu ferebantur. Plura hujus generis exempla vide apud Ouwens N. H. III. 3. p. 371. Subesset adeo alterius partis in fugam versae imago satis poetica. Malim tamen ad ipsa proelii initia locum referre, hac sententiarum progressione: Videaris tibi cornua et lituos audire, acies utrinque admotas videre, tum equos in primo conflictu fulgentibus adpropinquantium hostium armis consternari, cet. Tum *fugaces* exornat tantum terroris injecti ideam, estque simpliciter, pavefactos, stare nescios, regi difficiles, ut in simili descriptione apud Virg. Ge. III. 82. *Tum, si qua sonum procul arma dedere, stare loco nescit, micat auribus, et tremit artus.* — *equitum vultus*, equites, sed alterum significantius, nam vultus hominis terrefacti colorem mutat, pal-

let. Forte tamen *terret* ad *equos* tantum spectat, et generalis notio, fulgori conveniens, inde elicienda; ut poeta nihil amplius voluerit, quam: fulgor armorum praestringit equitum vultum, proelium initur.

v. 21. Jam videor *audire duces* cet. docte pro, animo jam mihi fingo, repraesento, qua vi, quo spiritu, quanto cum vocis tum orationis vigore res a ducibus in pugna fortiter ac strenue gestas expositurus sis, ut paene ipsos pugnam obeuntes, bellique pulvere adspersos oculis videre sit. Cf. Obss. Fortitudinem ducum, eamque a Pollione ad vivum expressam declaravit poeta verbis, *non indecoro pulvere sordidos*, pulvere belli decoros, adspersos, nota idea ad fervorem pugnae designandum. Pariter Martial. VIII 65. 3. *Arctoi formosum pulvere belli* Domitianum dicit. vid. 1. 6. 14. — *cuncta terrarum*, totum terrarum orbem a Caesare *subactum*, omnes gentes a Caesare devictas. Vellei. II. 56. *Caesar omnium victor, regressus in urbem — quinque egit triumphos*, Gallicum, Ponticum, Alexandrinum. Africum Hispaniensem. — 24. Praeter Catonem. Summa δεινότης est in hoc antitheto. Illustrat locum Senec. de Provid. 2. *Quid habeat Jupiter in terris pulchrius, quam ut spectet Catonem, jam partibus non semel fractis, stantem nihilominus inter ruinas publicas erectum. Licet; inquit, omnia in unius ditionem concesserint, custodiantur legionibus terrae, classibus maria, Caesarianus portas miles obsideat, Cato, quo exeat, habet.* Id. Ep. 95. extr. *Quantum in illo vigoris ac spiritus, quantum in publica trepidatione fiduciae est? Scit se unum esse, de cujus statu non agatur: non enim quaeri, an liber Cato, sed an inter liberos sit. Inde periculorum gladiorumque contemtus. Libet admirantem invictam constantiam viri, inter minas publicas non labantis dicere*: Luxuriatque toris animosum pectus. Unde optime *atrocis animi* notionem h. l. constituas. Est vero in Catone is, qui in tuenda vindicandaque libertate acerrimus, propositique hujus tenacissimus, fractis ac perditis omnibus nihil a constantia remittit, *moriendumque ante, quam ullam conditionem Caesaris accipiendam reipublicae* (Vellei. II. 49.) statuit, adeoque obfirmatus adversus omnia, quae libertati obfutura sciat, vel cum vitae jactura. *Atrocitas* adeo omnino in consilii suscepti perseverantia ostenditur, maxime tum, ubi tempora incidunt, quae, ut sententiam mutes, suadere videantur. Atque hoc sensu

atrocem fidem adhibuit Sil. VI. 377. *atrocem Virtutem* id XIII. 369.

v. 25—28. Quum totum terrarum orbem h. Pompejanos cum auxiliis eorum ubique terrarum ad internecionem a Caesare deletos, Catonisque invictam constantiam morte voluntaria comprobatam proximis vv. commemorasset poeta; pronum satis erat, ea nunc subjici, quae maximum utrique rei momentum fecissent. Erat vero insignis illa in bello Africano, quod ductu Q. Scipionis gerebatur, ad Thapsum accepta clades, quae maximam exercitus partem hausit (v. Appian. B. C. II. 97. Plutarchum, et al.) quaque Cato audita *nihil cunctatus, ut sapiente dignum erat, mortem etiam laetus accivit* Flor. IV. 2. Iam quum hanc cladem Romani in ea terra accepissent, in qua ipsi olim Jugurthino Punicisque bellis magnas strages edidissent; vindictae jure hac illos adfectos fuisse ait poeta. Simplicissima enim sententiae horum vv. enuntiatio erat: Civibus ad Thapsum ad internecionem deletis, Scipione cum exercitu in Africa caeso. Jam Afrorum superioribus bellis caesorum ultio Junoni, numini ipsorum ἐγχωρίῳ defertur a poeta, quo augustior rei esset species; tum ad deos eam referre plane necesse erat, quandoquidem Romani non ab Afris victi, sed suismet ipsi viribus attriti fuerant. Satis vero consentanea est illa ratio opinioni antiquiorum hominum, qua Dii tutelares eandem gentis suae fortunam belli experiri, vinci adeo, victique urbe ac regione excedere, hujusque injuriae acceptae, cladisque populo suo illatae ultionem parare dicuntur. Jam vero vulgarem sententiam: Juno ulta est Afros caesos a Romanis, pari eos clade adfecit, docte ita convertit poeta: Juno Romanorum sanguine Afrorum olim ab ipsis caesorum manes placavit; colore orationis ducto a ritu, quem antiquissimum ipsa ejus prodit immanitas, (cf. Homer. Il. φ. 26.) quo hostes capti ad occisorum in bello tumulos mactarentur, ut manes istorum sanguine satiati placarentur. Unde sanguinis usus tam frequens in his sacrificiis, ipsarumque inferiarum origo. Petitae quoque inde multae, poetis inprimis loquendi formae; v. ad v. 28. — *D. quisquis amicior*, amicus *Afris*, omnes Dii tutelares, qui cesserant *tellure inulta*, victis deletisque Africae incolis, quorum clades ulcisci non possent; hinc *impotentes*, satis prohibentibus. Excedunt Dii urbe, regione, cujus tutelam gesserant, hostibus eam vastantibus, nota vel e Virg. Aen. II. 351. ratione. Adde Sil. II. 365. *Et*

jam damnata cessit Carthagine Mavors. Nata inde solennis illa Deorum in urbium expugnatione evocatio. Vid. Macrob. III. 9. — *retulit inf. Jug.* manes Jugurthae a Romanis victi occisique placavit, inferias ei misit *nepotes victorum,* eorum, a quibus devictus fuerat, h. Romanorum; sed alterum docte cladis vicissim illatae causam declarat. Quo etiam v. compositum *retulit* spectare videtur, cujus praepositionis vis totius loci sententiae accommodanda est. *Ulciscendi* enim studio Juno Romanis hanc *vicissim* cladem paraverat. *Jugurthae* vero soli ex universis Afris, qui diversis temporibus a Romanis caesi essent, litatum ait, tanquam poeta: et quod indignitas rei, Jugurtha opertus catenis (Flor. III. 1.) a Mario in triumpho ductus, Junonem et ceteros Africae deos maxime offendisset. Ceterum orationis colorem e Nostro duxit Lucan. I. 39. *diros Pharsalia campos impleat, et Poeni saturentur sanguine manes:* inprimis IV. 788 *Excitet invisas dirae Carthaginis umbras inferiis fortuna novis, ferat ista cruentus Hannibal, et Poeni tam dira piacula manes.* Adde ei. VI. 310. X. 312. Seneca de Benef. V. 16. *Parum est illi capere patriam, nisi everterit, nisi — debitas inferias Gallicis bustis duces Romani persolverint.* Flor. II. 5. *Stricta in principum colla secures legatorum manibus litavere.*

v. 29 — 36. Memorata ad Thapsum civium internecio plures diversis terrarum locis acceptas civili bello clades poetae in mentem revocat, in quarum contemplatione, atrocitate sceleris abreptus et quasi attonitus dum omnes cogitationes defigit, a primario carminis argumento abductus ad declarandam detestandamque belli istius impietatem totus convertitur, ejusque magnitudinem, quanta maxima ἐναργείᾳ potest, exprimit. Commotum indignitate rei poetam commotior ipsa ejus prodit oratio (fere ut I. 35. extr.): tum sententia horum vv. plane eadem est, sub speciales tantum imagines revocata; quod et ipsum animo graviter turbato egregie convenit. Sententia generalis erat: Quid? quod ubique terrarum civilibus armis depugnatum est, ubique civium sanguis profusus est. Scenam belli civilis breviter ita adumbrat Flor. IV. 2. *si locum et spatium, ubi commissum est, intra Italiam: inde se in Galliam Hispaniamque deflexit, reversumque ab Occasu totis viribus in Epiro Thessaliaque consedit: hinc in Aegyptum subito transiliit: inde respexit Asiam: inde Africae incubuit: postremo in Hispaniam regyravit, et*

ibi aliquando defecit. Recte adeo poeta bello isto, quod plurimas terrarum partes attigisset, totum terrarum orbem quodam quasi diluvio correptum dicere poterat. Jam observa copiam exquisitam poetae et ornatum orationis. Sententia jam absoluta videri poterat his verbis: omnis campus *Latino* Romanorum civium *sanguine pinguior* factus est, eo conspersus est; sed adtexuit praeclaro artificio poeta, quo utrique major veri species accederet, alteram hanc imaginem: omnis campus *sepulcris* suis, caesorum civium tumulis, h. frequentes in omnibus campis tumuli *testantur*, memoriam servant, monimento sunt, *proelia impia*, civium ibi facta esse. Sic *Philippos civilia busta* vocat Propert. II. 1. 27. Terra *pinguescit* sanguine, in qua multum profusum est, nota idea. Virgil. Ge. I. 491. 2. *Non fuit indignum superis bis sanguine nostro — latos Haemi pinguescere campos.* Ovid. Heroid. I. 54. *Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus.* Stat. Theb. VII. 545. *Duc illum in campum, vestro qui sanguine pinguis spirat adhuc pinguisque meo. Sepulcra* h. l. simpliciter sunt tumuli, terra exaggerata, ingesta civium corporibus. — *auditumque Medis* cet. Docte cum antecedentibus copulatur sententia, quam pedestris forma ita disjunxisset: *proelia*, s. omnino bella civilia, quae reip. Romanae ruinam, interitum traxere, quibus respublica concussa, prostrata, pessumdata est, h. reip. luctuosissima. Obvia vero ratione respublica, quocunque graviori damno adflicta, compagibus suis solvi (ita fere *fluentem remp.* acceperim in Vellei. II. 16.) *ruere* (v. ad I. 2. 25. et 35. 13.) *procumbere* (Vellei. l. l.) dicitur. Jam pro *ruina* s. interitu *imperii Romani*, doctius est *ruina Hesperia*, Hesperiae, Italiae, et pro *gravissima ruina* exquisite est *sonitus ruinae*, cujus fragor ad extremas terrarum oras pertingit, *Medis* s. Parthis *auditus*. Hos vero cum dilectu nominat poeta, populo quippe Romano infestissimos, qui adeo hoc reip. casu laetarentur, votorumque suorum *sua ut urbs haec periret dextera* (V. 7. 8.) facti essent compotes. Cf. omnino ad I. 34. extr. adde Aurel. Vict. 39. *Ubi* (Diocletianus) *fato intestinas clades, et quasi fragorem impendere comperit status Romani, curam reip. abjecit.* — 33. — 35. Sed et undae civili sanguine infectae, pollutae sunt, civilis belli notas traxere. *Gurgitis* notio generalis est, per species mox a poeta designata. — *Flumina haud ignara*, conscia sunt *belli*, proelia ad ea facta sunt, sanguine polluta sunt; nota loquendi ra-

tione. Eurip. Herc. fur. 365. sqq. Κενταύρων ποτὲ γέννατ᾽ ἔστρωσε — ξύνειδε Πηνειὸς ὁ καλλιδίνας cet. Exempla e Latinis poetis adscribere non vacat. Vide Doering ad Catull. 29. 19. — *lugubris* civilis. — 34. *caedes Dauniae* sanguis caesorum civium Romanorum (Nam Daunia s. Apulia pro universa Italia posita, solita ratione) *decoloravit*, tinxit, rubefecit quodvis *mare*. Stat Theb. XII. 410. de Ismeno: *turbatus adhuc et sanguine decolor ibat.* Sidonius *Metauri gurgites* Asdrubalis caede *decoloratos* ait L. I. ep. 5. Sic *mare Siculum Poeno sanguine purpureum* II. 12. 2. Portenti speciem Lucani phantasma habet III. 573. *cruor altus in undis spumat, et obducti concrescunt sanguine fluctus.* — 36. *Quae* omnino *ora* expers est civilis belli? Sic totius loci sententiam poeta complexus videri debet. In specie tamen accipere praestat: Etiam longe dissitas, remotissimas mundi plagas cruore nostro infecimus.

v. 37 — 40. Praeclara inflexione jam revocat Musam suam a tam gravi ac sublimi argumento, eamque ad leviora canenda hortatur. Similis correctio III. 3. extr. — *relictis jocis*, argumento carminum levi, lusibus tantum et jocis occupato: nam in hoc solo Musam suam regnare modeste profitetur. Cf. I. 6. extr. Similiter *molles modos citharae* suae tribuit II. 12. 3. et *lyram jocosam* vocat III. 3. 69. — *Musam procacem* accipiunt fere pro, quae fines suos migrat, quae se carminis generi immiscet, ad quod facta non est, audax, temeraria; sed est simpliciter, proterva, petulans, lasciva, jocosa. Ratio adeo inest, cur jocos, ipsi proprios, relinquere non debeat. Stat. Silv. I. 5. 13. *procax myrtis ederisque soluta fronte verecundo Clio mea ludit Etrusco.* Similiter *Elegiam* Stellae *petulantem* vocat idem Silv. I. 2. 7. — 38 *munera Ceae Naeniae* docte et exquisite poeta adpellat carmina lugubria Simonidis Cei θρήνους, *lacrymas Simonideas* Catullo XXXVIII. 8. dictas. Frequentâta nimirum poetis ratione carmina sunt dona Musarum. Catull. LXVIII. 10. *Muneraque et Musarum hinc petis et Veneris.* Theog. 246. ἀγλαὰ Μουσάων δῶρα ἰοστεφάνων. Archiloch. II. (Anal Br. I. 40.) Εἰμὶ δ᾽ ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίοιο ἄνακτος, καὶ Μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος. Vet. Inscr. apud Murat. p. 1086. et Fleetw. p. 202. δῶρά γε Μουσάων καὶ βρέφος ὢν ἀγαπῶν. Jam vulgarior loquendi forma, quaeque omnia Simonidis complecteretur carmina, erat: *munera Ceae Musae* ea dicere (uti *Grajam Camenam* dixit II. 16. 38.

Musam Tejam Ovid. Trist. II. 364.) Ut igitur peculiare carminum Simonidis genus, *θρήνους*, designaret poeta, exquisita ratione in specie eas vocat munera *Naeniae*, tanquam deae istorum carminum lugubrium praesidis, fere ut Elegiam elegorum, Tragoediam tragicae rei praesidem poetae faciunt. Sic non opus est, Naeniam illam satis obscurae religionis deam cum quibusdam huc trahere. Alii munera naeniae dici volunt, ut *munera militiai* Lucretio, parum apte. — *retractes*, iteres, idem argumentum tractes, ne tristibus immoreris. — 39. 40. *Mecum* potius *quaere modos lev. pl.* levius feri lyram s. fides plectro, leviores modos s. cantus lyra mecum modulare, remissioris argumenti carmina mecum meditare, lude. Heroica enim, omninoque gravioris argumenti carmina intentiorem et vocis (*μέγα ψοφέουσαν ἀοιδήν* Callim. in fragmm. Bentl. CLXV. *os magnum* Propert. II. 8. 16. *os magna sonaturum* Serm. I. 4. 44.) et lyrae modulationem e poetico loquendi usu requirunt. Senec. Agam. 329. *Sed quale soles leviore lyra flectere carmen simplex, lusus cum docta tuos Musa recenset. Licet* et chorda graviore sones. *Quale canebas, cum Titanas fulmine misso fregere dei:* laudante jam Bentl. Eodem sensu *majus plectrum* IV. 2. 33. *numeri leviores* Ovid. Amor I. 1, 19. — *sub antro Dionaeo*, Veneri dicato, adeoque lusus amatorios, carmina amatoria: nota imagine. v. I. 32. 1. et III. 4, 40. Apposite Ovid. Amor. II. 18. 3. *Nos, Macer, ignava Veneris cessamus in umbra.* Colorem e Nostro duxit Statius Silv. IV. 5. 57. *Hic plura pones vocibus et modis passim solutis: sed memor interim nostri, verecundo latentem barbiton ingemina sub antro.*

ARGUMENTUM. II.

Ostensurus poeta, quem vere beatum adpellare, quem vere sapientem salutare fas sit, solam divitiarum possessionem ad nominis hujus honorem tribuendum quidquam momen-

menti efficere negat, quibus omnino recto demum honestoque earum usu (cujus insigne Proculeji exemplum adfert) pretium suum statuendum sit. Illos igitur, qui iis ita uti nesciant, in summa rerum omnium adfluentia; quod eorum cupiditas numquam expleatur, egenos, et, quod majorum fame semper excrucientur, nec partis fruantur, miseros pronuntiat; in beatis contra ac ditissimis eos habens, qui excelso animo opes despiciant, iisque, ut sapientem decet, fruantur. Exquisitissimum autem hae sententiae, quae universe positae videntur, Crispi Sallustii continent elogium. Is enim, Historici illius e sorore nepos, et in nomen ejus adscitus, Augusti etsi gratia floreret maxima, in equestri tamen ordine perstitit, fortunaque, in qua constitutus esset amplissima, laute ac splendide utens, alienissimum ab avaritia et ambitione ostendit animum. Summam poetae artem in tali argumento, quod poeticae tractationi minus aptum videri poterat, lyricis coloribus adumbrando, eloquutionisque ornatum insignem in hoc c. admirentur studiosi. Ad rem cf. Theocr. 17. 22. sqq.

Adnotationes.

v. 1 — 4. Sententia horum vv. satis expedita: Divitiae per se plane nullius sunt pretii, seu ut Boeth. Consol. Philos. II. 5. ait, *non sui natura pretiosae sunt.* Docte pro hoc poeta: *Argento nullus color est*, argentum nullum *colorem*, splendorem, (ita *lucis colorem* dixit Seneca Agam. 862.) cujus causa expetitur, qui ei gratiam conciliat, adeoque nullam gratiam, pulchritudinem habet, quod *abditum*, absconditum, defossum est *terris* in terram, omnino pro, quod usui hominum non inservit. Potest quidem poeta de argento, in terra adhuc delitescente, rudi adeo, nulloque tum colore insigni cogitasse videri, (in quam

rem praeclarus est locus Senecae ep. XCIV. *Vis scire, quam falsus oculos tuos decipit fulgor? nihil est istis*, (auro et argento) *quamdiu mersa et involuta coeno suo jacent, foedius, nihil obscurius: nihil est illis dum fiunt, et a faece separantur, informius.*) quod et *abditum terris* recte dici potest. Cic. de Nat. D. II. 60. *Nos aeris, argenti, auri venas, penitus abditas, invenimus* cet. Idem de Offic. II. 3. *argentum non effoderetur, penitus abditum.* Salei. Bass. ad Pis. 213. (Poet. min. IV. 274.) *Abdita quid prodest generosi vena metalli, si cultore caret?* Magis tamen totius loci ratio flagitare videtur, ut de opibus, quas magno studio comparavimus, quarum vero usum nobis interdicimus, quas adeo tenebris damnamus, in terram defodimus, intelligamus. Ita vero solenni more avaritia poetis depingitur. Claudian. I. 42. *Hic non divitias nigrantibus abdidit antris, nec tenebris damnavit opes.* Colorem contra accipiunt, *splendent*, luci exponuntur opes, quae usui inserviunt. Boeth. loco supra l. *Atqui haec effundendo magis quam coacervando melius nitent.* Alixis in Excerpt. Grotii p. 507. τοὺς εὐτυχοῦντας ἐπιφανῶς δεῖ ζῆν ἀεὶ, φανερὰν τε πᾶσι τὴν δόσιν τοῦ θεοῦ ποιεῖν. Tum res plane conficitur e Serm. I. 1. 44. *At ni ita fit* (ni comminuitur) *quid habet pulchri constructus acervus?* fere ut Theocr. 15. 22. τί δὲ κέρδος ὁ μύριος ἔνδοθι χρυσὸς κείμενος; οὐχ ὧδε φρονέουσιν ἄνασις. — Terra *avara* dicitur, quae argentum, ab usu remotum, diligenter custodit, nihil inde detrahi sinit, avari instar. — 2. *inimice lamnae* cet. Eadem sententia inversa subjicitur perspicuitatis gratia: argentum usu demum splendet, gratiam habet. Docte generalem hanc poeta, de recto divitiarum usu, justoque iis statuendo pretio praecepturus, dum ad Sallustium inflectit orationem, ad specialem ita revocat: Tu *inimicus* es, odisti (fere ut Seneca de Benef. II. 17. *Indixisti pecuniae odium: hoc professus es, hanc personam induisti: agenda est.*), contemnis, nihili facis *laminam*, argenti massam, argentum; sed alterum cum dilectu, ut vel rude, infabricatum, vel inutiliter reconditum argentum declaretur. — *nisi splendeat usu*, nisi usui, qui ei pretium facit, inserviat; igitur non *per se*, apud te pretium divitiae habent, sed usu demum splendorem adquirunt, propter usum iis aliquid tribuis. — *temperato*, recto, prudenti, non profundendo, aut male dispensando eas. τὸ εἰδέναι αὐτὸν (τὸν πλοῦτον) εὖ διατίθεσθαι, (apud Basil. in Or. quomodo leg. Gr.

p. 107. Grot.) γενναίως χρῆσθαι (Menander in Stob. Flor. Grot. p. 93.). Praeclare sic ostenditur Sallustii animus ab omni divitiarum cupiditate liber, iisdemque, ut sapientem decet, fruens atque utens; ut de Tibullo Epp. I. 4, 7. *Dii tibi divitias dederunt, artemque fruendi.* Facit huc Seneca de Vit. B. XXII. *major materia sapienti viro est animum explicandi suum in divitiis*: nam in his *et temperantia, et liberalitas, et* diligentia, et dispositio et magnificentia campum habet patentem. Ad verba et sensum Stat. Silv. II. 2. 150. *Non tibi sepositas infelix strangulat arca divitias: — expositi census, et docta fruendi temperies.* Id Silv. II. 3. 70. *Idem auri facilis contemtor et optimus idem condere divitias, opibusque immittere lucem.* Jam Pind. Pyth. V. init. Ὁ πλοῦτος εὐρυσθενὴς, ὅταν τις ἀρετᾷ κεκραμένον καθαρᾷ βροτήσιος ἀνὴρ αὐτὸν ἀνάγῃ πολύφιλον ἑπέταν, h. divitiae tum demum vim habent, si quis iis recte uti sciat. Idem Nem. I. 44. Οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψας ἔχειν ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι, φίλοις ἐξαρκέων.

v. 5 — 8. Rectum divitiarum usum poeta satis habet, uno tantum, at potiori genere commonstrare. Plura commemorat Theocr. I. l. Illud vero illustri aetatis suae exemplo docte repraesentatur. C. Proculejus, eques Romanus, amicus Augusti, rarissimae pietatis erga fratres suos, adeo quidem, ut cum iis, bello civili spoliatis, suam patrimonii partem de integro aequis partibus diviserit, quod jam antea totum cum iis divisisset, juxta vet. Schol. ad h. l. qui Fannium Caepionem (male quaedam edd. Scipionem dicunt) et L. Muraenam fratres Proculeji laudat. Sed Caepio non fuit frater Proculeji, quod satis patet e Dione LIV. 3. p. 732. Rectius Masson. vit. Horat. p. 304. L. Licinium Varronem Muraenam, et M. Terentium Varronem Muraenam fratres ejus adserit. Jam pro vulgari: Proculejus ob liberalitatem in fratres in magna hominum est existimatione, ejus liberalitas in omnium ore est, splendide poeta: *vivet extento aevo*, quod copia poetica dictum pro, extendet aevi sui spatium, vitam suam, memoria ejus nunquam intercidet, recens erit apud posteros. *Extendimus aevum, vitam*, praeclaris ingenii virtutisque documentis editis, quae nostri nominis memoriam ad posteros propagant. Sil. IX. 375. *brevis hoc vitae, quodcunque relictum, extendamus, ait* cet. Sic *fama extendere vitas* Stat. Theb. IV. 33. quod simpliciore ratione *famam extendere factis* ut (φήμην

ἐκτεῖναι Phalaris Ep. LXVI.) dixit Virg. Aen. X. 468. Exquisitiorem contra idem adhibuit Aen. VI. 807. *virtutem* virtutis memoriam *extendere factis*, memoranda facere, praeclara quaevis moliri. In Horatio tamen extento aevo simpliciter accipi potest, remoto adhuc aevo *vivet* vigebit Proculeji memoria. — 6. *notus animi* animo, qui innotuit, famam consecutus est, qui ostendit animum, qui fuit *animo*, adfectu plane paterno in fratres, omnino pro, ob animum ejus pat., liberalitatem in fratres. — 7. 8. Eadem immortalitatis notio, augustiore imagine repraesentata. *Fama* illum *aget*, vehet, tollet *penna*, alis suis, per populos circumferet; longe lateque diffundetur liberalitatis istius fama; noto phantasmate. Propert. III. 1. 9. *Quo me Fama levat terris sublimis et a me nata coronatis Musa triumphat equis.* Claudian. I. 34. *Illum Fama vehit trans aequora* cet. In genere igitur nominis ejus famam omnibus terrarum oris celebratum iri ait poeta; jam eandem aeternam innuit per alas *metuentes solvi*, πεφυλαγμένας λύεσθαι, quae cavent sibi, ne solvantur, ne a contentione remittant, quae adeo tenorem servant, nunquam deficiunt, subsidunt. *Solvuntur* enim ea, quae a rigore remittunt, languescunt, et *metuunt solvi*, quae nolunt, non possunt solvi, exquisita ratione. Bene Lamb. laudat Virg. Ge. I. 246. *Arctos metuentes aequore tingi*, comparato Arati Phaen. 48 ἄρκτοι κυανέου πεφυλαγμένοι Ὠκεανοῖο. — *Superstes* ipsi, post mortem ejus duratura. Neglectam in hac voce atque confusam personae cum re significata notionem facile animadvertas; a quo vitio non satis sibi caverunt scriptores antiqui. In idem incidit Boeth. consol. philos. II. metr. 7. *Signat superstes Fama tenuis pauculis inane nomen literis.*

v. 9 — 12. Sententia horum vv. pendet ab interpretatione verborum, *avidum domando spiritum*, quae duplici sensu accipi possunt. Si *spiritum avidum* universe cupiditates interpreteris, erit: *Latius regnes*, regnum tuum, possessiones tuae, latifundia tua ampliora erunt, locupletior, ditior eris, *domando spiritum avidum*, κρατῶν ἐπιθυμιῶν si cupiditates coërcueris, represseris, si iis imperes, *quam si Libyam Gadibus jungas*, junctam teneas, una possideas, h. si latifundia tua per totam Africam et Hispaniam pateant, extendantur. Esset adeo gnome: qui pauca desiderat, is in re tenui constitutus ditior haberi debet, est altero, cujus immodicis cupiditatibus explendis ne am-

plissimae quidem facultates sufficiunt. Sic Diogenes *βασιλέως τοῦ μεγάλου ἑαυτὸν ἀπέφηνε πλουσιώτερον, τῷ ἐλαττόνων ἢ ἐκείνος κατὰ τὸν βίον προσδεῖσθαι* apud Basil. de leg. Graec. p. 107. ed. Grot. Conf. omnino ad III. 16. 39. sqq. Ad regnum s. imperium hanc gnomen transtulit Seneca Thyest. 470. *Immane regnum est, posse sine regno pati*; et Boeth. Consol. phil. III. 5. *Qui se volet esse potentem, animos domet ille feroces* cet. Atque hanc quidem rationem omnes fere intpp. amplecti videas, a sententiarum nexu etsi satis alienam. Quod si vero *avidum spiritum* e totius contextus ratione de cumulandarum divitiarum cupiditate capias, sententia loci erit: Qui divitiis tenetur, iis adeo augendis unice intentus est, verbo, avarus, tantum abest, ut aliquando expleatur, congestisque opibus fruatur, ut ejus sitis potius nova usque cum ipsa pecunia incrementa capiat, (vv. 13 — 16.) sicque nunquam ejus fructum iste percipiat. Seneca Herc. fur. 166. *hic nullo fine beatus componit opes, gazis inhians, et congesto pauper in auro est.* Claudian. III. 196. *teneas utrumque licebit Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes, jungentur solium Croesi, Cyrique tiara: numquam dives eris, numquam satiabere quaestu. Semper inops, qui plura cupit.* Plura vide ad III. 16. 28. Iam sententiam istam praeclare sic invertit poeta: Qui *spiritum* pecuniae *avidum* domat, divitias non congerit, eas non per se expetendas, sed usu demum fructuque pretiosas fieri censet, sane is animo ita adfectus *latius regnat*, quantulaecunque eae opes sint, quas possidet, ampliores habet *quam si Libyam — uni*, quam si *non domito spiritu avido*, animo non iis fruendi sed augendis intento, immensas teneat. Atque nunc demum, explorata horum vv. sententia, de nexu cum antecedentibus, recte statuere licet, qui sic animo informandus videtur: Qui divitias magno studio congerit, custoditque, rem servat nullius per se pretii; hoc enim ei demum accedit usu, cujus insigne nuper in Proculejo exemplum vidimus; tum *multas inter opes inops* habendus est, quod *quaerit* semper, *et inventis miser abstinet, et timet uti.* Jam orationis ornatum excute. *Regnum regnare* exquisite de latifundiorum possessionibus, in provinciarum spatia dilatatis, adeoque immensis dicitur. Sic *fulgere imperio Africae* III. 16. 31. Adposite Seneca ep. 89. *Hoc quoque parum est, nisi trans Hadrianum, et Ionium Aegaeumque vester*

villicus regnet; — quam vultis, late possidete, sit fundus, quod aliquando imperium vocabatur. Sic *regna pastorum* Virg. Ge. III. 476. *regna Petiliana* villam adpellat Martial. XII. 57. 19. Alii regnare proprio dictum volunt h. l., parum commode, vel propter sqq. — *Spiritus*, pro animo cum dilectu; est enim animi *τὸ ἐπιθυμητικόν*; ita *πνεῖν*, *θυμοῦ πνοαὶ*, et *spirare* pro adpetere passim occurrit. — *Libya* pro universa Africa, uti *Gades* quae insula est prope fretum Gaditanum, pro Hispania ponuntur. — *remotis*, nam *Hesperia* s. Hispania versus Occidentem terrarum *ultima* Romanis erat. I. 36. 4. In utraque terra, maxime in Africa, Romani amplissimos fundos possidebant. v. ad I. 1. 9. Qua speciali idea opulentia in genere h. l. docte designatur. *Jungere* alias de continua agrorum possessione dicitur. Lucan. 1. 168. *tunc longos jungere fines agrorum — et longa sub ignotis extendere jura colonis*; h. l. est simpliciter, possessioni suae adjicere, adquirere. Claudian. XV. 4. *Junximus Europen Libyae*, colore orationis ex hoc ipso loco ducto. — *et uterque Poenus serviat uni*, plane eadem sententia, alia tantum idea adornata, ad quam poeta *τῷ regnare* v. 9. facile ducebatur. Hoc si teneas, expedita est *utriusque Poeni* interpretatio. Sunt adeo Carthaginienses et in Africa, et in Hispania, cujus oram maritimam aliquando tenuere. Vide omnino Obs. — *serviat*, pareat *uni* tibi, tibi subjectus sit, h. si unus omnes istos terrarum tractus possideas. Praeclare igitur respondet *servire τῷ regnare.* Similiter Cic. Quaest. Tusc. I. 22. *agros et maria hominum utilitati parere* dixit.

v, 13 — 16. Avari enim cupiditas nunquam expletur, imo *crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit*, Juven. XIV. 139. Besil. de leg. Graec. libris p. 107. *ὅσῳ περ ἂν πλείω προσπεριβάλλωνται, τοῦ ἴσου δέονται ἢ καὶ πλείονος πρὸς τὴν τῆς ἐπιθυμίας ἐκπλήρωσιν, κατὰ τὸν Ἐξηκεστίδου Σόλωνα, ὅς φησι:* (Anal. Ar. I. 67.) *πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται· οἳ γὰρ νῦν ἡμέων πλεῖστον ἔχουσι βίον, διπλάσιον σπεύδουσι.* Cf. III. 16, 17. et 24. extr. Qui igitur hoc animi vitio s. morbo (*ἀργυρέην νόσον* Nonnus alicubi adpellat) laborat, similis plane est hydropico, cujus sitis restingui nequit. Jam Polyb. Hist. L. XIII. 1. *καθάπερ ἐπὶ τῶν ὑδρωπικῶν οὐδέποτε ποιεῖ παῦλαν οὐδὲ κόρον τῆς ἐπιθυμίας ἡ τῶν ἔξωθεν ὑγρῶν παράθεσις, ἐὰν μὴ τὴν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι διάθεσιν ὑγιάσῃ τις, τὸν αὐτὸν*

τρόπον τὴν πρὸς πλεῖον ἐπιθυμίαν οἴοντε κορέσαι, μὴ οὐ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κακίαν λόγῳ τινὶ διορθωσάμενον; qui locus mire Nostrum illustrat. Eadem comparatio est apud Ovid. Fast. I. 211. *Creverunt et opes, et opum furiosa cupido: et, cum possideant plurima, plura volunt. Sic quibus intumuit suffusa venter ab unda, quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.* Praeclaro vero artificio comparationi ipsam involvit poeta sententiam, quo major ei ex hac lyrica brevitate vis accederet. Oratio plena erat: Sicuti in hydrope sitis non tollitur, nisi morbi causa sublata: ita nec habendi cupiditas expletur, tollitur, nisi ipso animi vitio sublato. *Crescit dirus hydrops*, augetur morbi diritas, ingravescit morbus. Ita quidem *dirus* commune morborum epitheton esset, ut Gr. νόσος ἀργαλέη, χαλεπή, *dira lues, dira pestis* etc. Aptius tamen ad naturam hujus morbi, omninoque magis poeticum videtur, si hydropem dirum interpreteris sitis explendae cupidum, siti inexplebili ardentem, qua fere ratione *dira fames, dira cupido* et al. dicuntur. Lucret. IV. 1082. *quojus quo pluria habemus, tam magis ardescit dira cuppedine pectus.* — *indulgens sibi*, obsequendo bibendi cupiditati, dum sitim explere conatur. — 14. *nec sitim pellit*, sedat, restinguit. Morbo adeo poeta tribuit, quod aegroti proprium erat. — *Nisi causa morbi e venis fugerit*, nisi vitium, quod in venis latet, sublatum fuerit, nisi corpus isto vitio liberatum fuerit: causam morbi tollas oportet, si sitim, quae ei adhaeret, sublatam vis. — *et aquosus albo corpore languor*, h. aqua intercus, quae corpus *album* reddit, (λευκοφλεγματίαν vocant hoc hydropis genus medicorum filii) qua corpus tumet, eidem detrahatur, inde deducatur. Aqua ista est causa *languoris*, quatenus totum corpus vitioso isto humore inficitur, affligitur, nam *languor*, *languere*, in genere de morbis dicitur. Docte adeo *aquosus languor* pro ipso hydrope ponitur. Jam, si comparationis ornatum demas, nuda sententia erit: Avarus ab opum coacervandarum studio non remittet, nisi pravam, quae animum ejus obcaecat, evertas persuasionem, nisi ostendas, divitias neminem beatum efficere. Egregie ad rem Seneca ep. 94. *Ipsa vitia removenda sunt. — Nisi opiniones falsas, quibus laboramus, expuleris, non avarus, quomodo utendum pecunia sit, exaudiet. Efficias oportet, ut sciat, pecuniam nec bonum nec malum esse: ostendas illi miserrimos divites.*

v. 17. sqq. E verae sapientiae praeceptis *beatus non is est, quem vulgus adpellat, ad quem magna pecunia confluxit: sed ille, cui bonum omne in animo est, erectus, excelsus, et mirabilia calcans* (Senec. ep. 45.) vera felicitas posita est in externarum rerum contemtu, ἐν καταφρονήσει τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, Epictet. c. 19. 2. Observa virtutem lyricam poetae in tradenda hac sententia, quae vix poeticum colorem admittere videbatur. Quod e *virtutis* s. sapientiae vera notione ducitur, nimirum illum demum dici beatum oportere, qui opes magnifice contemnat, neutiquam vero, qui iis abundet, hoc ipsi Virtuti tanquam personae, quae rectum de his judicium ferat, tribuitur. Eodem plane colore Seneca ep. 94. extr. *Inducenda est in occupatum locum Virtus, quae mendacia contra verum placentia exstirpet, quae nos a populo, cui nimis credimus, separet, ac sinceris opinionibus reddat.* — *dissidens* in hoc *plebi*, dissentiens a plebe, aliter ac plebs judicans *eximit numero beatorum*, beatum negat eum, quem magnum felicemque populus vocat. Magnitudinem falsam speciali *regis* idea declaravit poeta, idque *Phraatis* per illud tempus *redditi* restituti *solio Cyri*, in regnum Parthicum. Phraates propter immanem crudelitatem a suis expulsus ad Scytas confugerat, quorum ope a. U. DCCXXX in regnum, victo Teridate, restituebatur. v. Dio LI. 18. Optime adeo evidentissimo Horatius Phraatis, qui varios casus et in sublimi maxime lubricos expertus esset, exemplo usus est, quo ostenderet, *ex constitutione vulgi beatos in isto invidioso fastigio suo trementes et attonitos, longeque alium de se opinionem habentes, quam ab aliis habeatur* (Senec ep. 94. extr.), verbo, divites ac potentes homines non beatos esse. De personata hac felicitate eadem plano ratione idem Senec. ep. 80. *Vides illum Scythiae Sarmatiaeve regem insigni capitis decorum? Si vis illum aestimare totumque scire, qualis sit, fasciam solve.* — *dedocet populum falsis vocibus uti*, vulgo h. iis, qui externo splendore capiuntur, ostendit hoc exemplo, falso istos vocari felices, perverse eos judicare, hacque admonitione *publicum* ipsis *errorem* (ut Seneca ep. I. vocat) *expellere* conatur. Docta hoc brevitate dixit *dedocere*. *Falsas voces* dicit, quae *malos sermones* Seneca l. l. Ceterum locum illustrat Boethius Consol. Phil. II. 6. *Atqui nec opes inexpletam restinguere avaritiam queunt, nec potestas sui compotem fecerit, quem vitiosae libidines*

insolubilibus adstrictum retinent catenis — Gaudètis enim res sese aliter habentes falsis compellare nominibus; itaque nec illa potentia jure adpellari potest.

v. 21. *sqq. Uni*, soli huic contra Virtus *regnum et diadema tutum*, regni insignia *defert*, regnum tanquam κτῆμα ἀναφαίρετον tribuit, regem, cui diadema, imperium eripi nequeat, pronuntiat. Eidem defert *laurum propriam*, ei debitam, (nisi praestat: perpetuam, ut *propria munera* Serm. II. 2. 5. *propria dona* Virg. Aen. VI. 871.) vere eum victorem judicat, qui divitias contemnit, qui cupiditatibus imperat. E Stoicorum philosophia sententiae colorem ductum esse, facile adparet. His enim *sapiens uno minor est Jove, dives, liber, honoratus, pulcher, rex denique regum*, (Epp. I. 1. 106.) quatenus ista grandi supercilio despicit, infra se posita judicat. Senec. Thyest 334. sqq. *Regem non faciunt opes, non frontis nota regiae: rex est, qui posuit metus, et diri mala pectoris;* v. 380. *mens regnum bona possidet*, et 388. *Rex est, qui metuit nihil, rex est qui cupiet nihil. Inest* adeo *dignitas propria virtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit adjuncta, transfundit*, Boeth. Consol. Philos. III. 4. — *quisquis ingentes* auri argentique *acervos oculo irretorto*, oculis ad eos non reflexis *spectat*, qui aurum ita intuetur, ut, praeteriens id, oculos ad illud non retorqueat, sicque vultu nullam habendi cupiditatem prodat, verbo, qui ὑπερορᾷ χρυσίον, ut Lucian. Pisc. p. 613. T. I. loco valde adposito: προθεὶς χρυσίον, καὶ δόξαν, καὶ ἡδονὴν, ὃν μὲν ἂν αὐτῶν εἴδῃς ὑπερορῶντα, καὶ μηδαμῶς ἑλκόμενον πρὸς τὴν ὄψιν, οὗτος ἔστω ὁ τῷ θαλλῷ στεφόμενος. ὃν δ' ἂν ἀτενὲς ἀποβλέποντα, καὶ τὴν χεῖρα ὀρέγοντα ἐπὶ τὸ χρυσίον, ἀπάγειν cet. Senec. ep. 92. *Vadit audacter, et contemtor omnium*, nec ad pecuniam respicit: *aurum argentumque non ad hunc aestimat splendorem, quo imperitorum verberant oculos.* Hinc ἀμεταστρεπτί Graecis idem est ac ἀμελητί. v. doctam Ruhnk. notam ad Tim. Lex. p. 25. Atque ita recte hunc locum interpretatus est olim Cleric. Art. Crit. I. 2. p. 72. sqq. et nuper Ouwens N. H. III. 3. p. 269. Docte vero poeta hominis acervos *praetereuntis* s. *relinquentis* imaginem τῷ *irretorto* indidit: et *spectare* h. l. non ea virtute ponitur, qua Gr. ὄψιν ἔχειν ἔν τινι et Lat. *oculum adjicere alicui rei* (veluti Cic. in Verr. II. 15. dictur; sed est simpliciter, acervos ita spectare, ut, si eos relinquas, ab iis discedas, oculos

ne retorqueas quidem ad eos. Atque sic non intelligo, quomodo haec viris doctis ἐκ παραλλήλου repugnantia videri potuerint, veluti Lamb. h. l. Abresch. ad Aesch. Il. 15. p. 346. et aliis. Qua tamen specie plerosque inductos alteram hanc amplecti videas rationem, qua *oculo irretorto spectare* sit: ita spectare acervos, ut oculos alio non retorqueas, sed eos in acervis defixos habeas; adeoque oculis rectis, qui auri fulgore non praestringantur, adspicere acervos, animo nulla admiratione, aut cupiditate divitiarum perturbato: eadem sententia, quae nec ratione, usuve loquendi destituta est. Seneca ep. 48. *grandia locuti, effecturos vos, ut non magis auri fulgor, quam gladii, perstringat oculos meos, ut ingenti constantia, quod omnes optant, calcem.* Synes. Or. de regno p. 30. ὡς οὐκ εἰκός γε αὐτὸν διαράμενον βλοσυροῖς ὀφθαλμοῖς ἀντιβλέψαι χρυσίῳ· τοὐναντίον μὲν αἰδεσθῆναι τε ϗ ἐνδοῦναι ϗ τελευτῶντα περιπτύξεσθαι. cf. Lamb. ad h. l. Burm. ad Quinctil. Declam. VIII. c. 9. et Abresch. ad Aesch. l. l. Si tamen subtilius agas, impediti quid ac spinosi sententiae hoc modo erutae inhaerere facile deprehendas; et ἀμφιβολιαν, quae inde oritur, vix habes, quomodo removeas. Nam et avarus irretorto, defixo, h. cupido vultu *nummos* suos *in arca contemplatur* (Serm. I. 1. 65.) quod Graecis est ἀτενὲς ὁρᾷν. cf. Lucian. l. l. Diogenian. apud Schott. in Adag. p. 198, ἀτενὲς ὁρᾷν, ἐπὶ τῶν φιληδούντων τισίν.

ARGUMENTUM. III.

Tritum atque ab Horatio multoties inculcatum de fruenda vita praeceptum nova atque exquisitiore sententiarum conversione repraesentat hoc carmine poeta, ut mirum adeo non sit, interpretes in summa ejus constituenda a vero paullum aberrasse. Vulgaris nimirum idearum progressio erat: Fruere, o Del-

li, vitae commodis, quandoquidem mors, cujus ad omnes fatalis necessitas pertinet, nos omnibus iis, quae suavia ac jucunda censentur, exuit, et haec ipsa vitae usura, quae nobis data est, paucorum admodum dierum summula circumscripta est. Quibus quidem, ut recte perfruaris, neve tibi ipse fructum intercipias, animum tuum adversus utramque fortunam firmatum atque ita tene compositum, ut nec secundis rebus nimium efferaris, neve adversis deprimaris. Docte vero poeta ab hac gnome, quae omnis felicitatis fundamentum haberi debet, exorsus, ad primariam carminis sententiam de sectandis vitae deliciis transit, eamque vividissimis coloribus depingit! Jam Q. Dellius, ad quem hoc carmen scriptum est, erat homo varius, ac desultor bellorum civilium, ut Messala eum indigitat apud Senec. Suas. I. 6. Ad Octaviani partes cum a. U. DCCXXIII. transisset, magna ejus gratia, magnisque opibus floruit, unde post hunc annum h. c. scriptum recte suspiceris. De Dellio v. Vellei. II. 84. et ibi Ruhnk. Dio XLIX. 39. et ibi Fabric. E sententiarum autem, quem modo descripsimus, nexu facile intelligitur, parum recte illos facere, qui mores et animum Dellii varium initio carminis a poeta notari, eique universe mentis commendari constantiam volunt. Eloquutionem carminis doctam ac vividam, numerorumque suavitatem observent humanitatis studiosi.

Adnotationes.

v. 1. sq. Utramque fortunam moderate feras, in utraque fortuna compositae mentis habitum serva. Ornate hanc sententia-

am duobus membris extulit poeta. *Memento servare*, graviter, ut in re, quae maximi ad vitam beatam est momenti, inculcanda (ut I. 7. 17. III. 29. 32. quae eadem virtute μέμνησο Epicteto, et aliis in usu) pro, serva, obtine *mentem aequam*, ne deprimaris, ne perturberis animo *in arduis rebus* in adversa fortuna, aequo iniquam fortunam perfer animo. *Mens aequa*, animus aequus, est erectus, fortis, qui non succumbit, *cedit malis; sed contra audentior it*, quae ratio vel in vulgaribus loquendi formis *aequo animo adversa ferre*, *iniquo pati*, et sim. obtinet. Plaut. Rud. II. 3. 71. *Animus aequus optumum est aerumnae condimentum*. Boeth. Consol. II. 4. *Beata sors omnis est aequanimitate tolerantis*. Alii in genere accipiunt mentem aequam, animum aequabilem, in utraque fortuna sibi constantem, neque elatum in secundis (qua notione est apud Ovid. Amor. II. 438. *Nec facile est aequa commoda mente pati*) neque in adversis depressum; nec vident, aperte disjungi a poeta, sibique opponi mentem aequam in adversis, et moderatam (v. 3.) in secundis rebus. *Res arduae* difficiles, molestae, συμφοραὶ σκληραί, adversae, malae, vi oppositionis v. 3. — idemque in *bonis*, prosperis, secundis rebus serva eam *temperatam*, animum gere temperantem sibi *ab insolenti laetitia*, cohibe te, tempera tibi, quo minus laetitia efferaris, exsultes, insolenter, arroganter te geras, moderate, *bene ferre magnam disce fortunam*, III. 27. 74. Incertus in Grotii Excerpt. trag. p. 909. ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγοιθ' ὁ φέρων εὖ τ' ἀγαθὰ, ἀγαθὸς ἂν εἴη καὶ ὁ φέρων καλῶς κακά. — *moriture*, quandoquidem tibi moriendum est, (v. I. 28. 4.) *seu maestus omni tempore*, omnes annos *vixeris*, in perpetuo maerore vitam egeris, genium tuum defraudaveris (adposite Antiphanes c. IV. (Anal. Br. II. 205.) ὁ δὲ χρόνος, ὡς τόκον, οὕτω καὶ πολιὸν τίκτει γῆρας ἐπερχόμενος· κοὔτε πιὼν οὔτ' ἄνθος ἐπὶ κροτάφοις ἀναδήσας, οὐ μύρον, οὐ γλαφυρὸν γνοὺς πότ' ἐρώμενον, τεθνήξῃ, πλουτοῦσαν ἀφεὶς μεγάλην διαθήκην) *seu* jucunde vixeris. Nexus sententiarum videtur: Moriendi nobis proposita conditio monet nos, ut vitae bonis, dum licet, fruamur; atqui fructum istorum tibi ipse intercipias, nisi animum habeas tranquillum et adversus omnes fortunae insidias compositum. Hunc igitur tibi para, in hoc maxime enitere, ut eum sic ad fruendas vitae delicias informes, ac fingas. Docte haec ita invertit poeta: Animo opus est tranquillo, ut ju-

cunde vivas; (hoc e vv. 5. sqq. eliciendum) ad hoc exhortatur vitae brevitas, mortisque cogitatio, (*moriture*), quae certo imminet, etiamsi nullum vitae fructum ceperis, omnibusque, quae vitam jucundam efficiunt, nos exuit commodis; Quare fruere istis, dum licet etc. Alia agunt intpp. qui mortis meditationem praesentissimum tranquilli in utraque fortuna animi servandi adjumentum a poeta adferri volunt. Jam illa, „seu jucunde vixeris" vide quam suavi pictura, cujus imago omnes sensus delinit, poeta expresserit. Jucundam vitam declaravit suo more, per compotationem in amoena regione. v. I. 1. 21. sqq. Oratio in his admodum docta et exquisita. — *in remoto gramine* in amoeno recessu. Cf. V. 2. 24. — *per dies festos*, festis diebus. Intellige sacra deorum agrestium (quo vel remoti graminis mentio ducit) quibus *non rubor* erat *madere, errantes aut male ferre pedes*. Tibull. II. 1. 30. Cf. ad I. 4. 11. — *te reclinatum bearis*, exquisitiori forma, pro, *reclinatus*, fusus te *bearis*, recreaveris, exhilaveris Falerno optimo. Pro hoc est, *interiore nota Falerni* h. interioris F. interius reconditi, quippe *ad festas dapes repositi* (V. 9. 1.) adeoque praestantioris, vetusti. *Nota Falerni* est cadus vini, cujus nota ostendit, Falernum in eo servari. Adscripta enim cuique amphorae erat nota, s. titulus, qui patriam vini et annum, quo conditum esset, monstraret; res nota. Est adeo simpliciter pro Falerno (ut Serm. I. 10. 24. *ut Chio nota si commista Falerni est.*) neque in hoc vini virtus quaerenda, quam poeta unice a loco, ubi reposium erat, cellae scilicet vinariae interiori designat.

v. 9. *sqq.* In tam certo igitur tamque angusto vitae termino ne quaeso fructum ejus deseras, aut in crastinum diem differas. At multo acrior ac vividior in exhordando ad jucunde beateque vivendum poeta ipso statim, quod praesens datum est, temporis momento frui, illicoque convivales lautitias adparari jubet. Suavissimis vero, quibus convivii scenam adornaret, usus est coloribus: quos ipsos e fundo Dellii petitos, haud temere statuas e v. 18. — Vulgaris ratio erat: Age sub hanc umbram concedamus, genioque ibi litemus. At γραφικωτέρως poeta: *Qua* parte, δεικτικῶς, hic, ubi pinus et populus umbram conserunt; pro hoc quanto ornatius, *amant consociare umbram ramis*, arcte consociant ramos, connexis invicem ramis densam umbram efficiunt. Jam observa dilectum epithetorum. Pinus

ingens, adeoque diffusis ramis, patula, opaca. Populus *alba*, ob folia interius candida; cf. Virg. Ecl. IX. 41. Aen. VIII. 276. *Umbra hospitalis* quae grato suo refrigerio nos invitat, in qua lubenter requiescimus, commoramur, mira suavitate. Ovid. Met. X. 555. *ecce opportuna sua* blanditur *populus umbra, datque torum cespes. blanditur*, h. blande invitat. Ita et in Tibullo II. 5. 42. *tum vocat errantes hospita terra deos* magis poeticum erit, si terram *hospitam* explices, quae gratam sedem ostendit, praebet. *Amant consociare*, cum vi, arcte se invicem amplectuntur, ambitiose se constringunt, amantium instar. Quo sensu *ederas lascivas* dixit I. 36. extr. Lucian. Amorr. §. 12. (T. II. p. 410.) παντί γε μὴν δένδρῳ περιπλέγδην ὁ φ ι λ ε ρ ω ς προσείρπυσε κιττός. De hoc usu v. *amare* fuse egimus ad I. 25. 4. Lambin. cum aliis quibusdam *amant* pro solent, φιλοῦσι dictum vult, invitis Gratiis. — *et* qua *lympha obliquo rivo*, lympha, aqua rivi, rivus obliquo cursu defertur, cursum obliquat, qua rivus inflectit se, sinuatur. Nihil amplius. At quam graphice haec expressa! Rapidum cursum rivi designant *fugax* et *trepidare*; (nota loquendi ratione) retardatur is atque impeditur, obliquis flexibus; hinc *laborat trepidare*, moras istas redimit citatiore cursu. Bene quidem haec procedit ratio multo tamen exquisitior est haec altera, qua *labor* seu impeditior cursus, rivo tribuitur, quatenus per anfractus procedit; hos enim fraus optica, qua egregie imponi sibi poetae patiuntur, multo angustiores facit. — 13. Hic compotatione nos exhilaremus. *Huc*, in hunc amoenum recessum jube adferri vinum, unguenta, et *flores rosae*, rosarum, ἄνθος, ἄωτον ῥόδων, rosas, quibus coronemur. cf. I. 36. 15. III. 29. 3. — *nimium brevis*, nimis cito deflorescentis, ut *breve lilium* I. 36. 16. Suaviter hic et cum vi adjectum, quasi eo admoneamur, ne aetatis juvenilis tempus, quod aeque cito pereat, e manibus elabi sinamus. — 15. *Dum res* patitur, fert, dum nihil obstat, quominus his deliciis fruaris, adeoque *dum licet* (ut II. 11. 16.) *dum decet* (V. 13. 5.) Declarative adeo subjicitur, dum *aetas patitur*, dum per aetatem decet, *dum canities abest* I. 9. 17. dumque omnino *fila trium sororum*, Parcarum patiuntur, *dum superest Lachesi, quod torqueat* (Juvenal. III. 27.) dum per fata licet. Poeta igitur sententiam universe positam declarat statim per speciales ideas, noto more. Cujus tamen plane immemores intpp.

in *rei* notione constituenda quaquaversum aberrarunt. Lamb. *rem* interpretatur *οὐσίαν*, *τὰ ὑπάρχοντα*, facultates, unde esset: dum habes, quod profundas; quod helluone dignum praeceptum esset. Aliorum commenta nec referre, nec expendere vacat. *Sorores* absolute et alibi Parcae dictae (v. c. Senec. Herc. fur. 181. Sil. I. 280. Stat. Theb. I. 631. cf. omnino Ruhnk. Ep. cr. I. p. 50.) muneris tamen earum mentione numeroque ternario adjecto, ut h. l. — ***Fila atra***, perpetuo rerum inferarum epitheto. In hoc adeo non argutandum, eum poeta h. l. universe loquatur. Ubi vero de misera cujuspiam conditione sermo est, sane tum *atra* f. vim habent, et opponuntur *candidis* (veluti Stat. Silv. I. 4. 125.) melioris notae, felicioris sortis. Ad sententiam poeta Incert. in Grot. Excerpt. Trag. p. 915. *ζῶν παρασκεύαζε σαυτῷ στεφάνους καὶ μύρα· χρήσῃ γὰρ αὐτοῖς αἰσθόμενος μεθ' ἡδονῆς.*

v. 17 — 20. Vulgaris senteutia: omnibus, ob quae vita expetenda videatur, post mortem carendum esse, omnia aliquando relinquenda esse, nobilitatur, doctaque enumeratione rerum, quibus Dellius beatus haberetur, vivide declaratur a poeta. Cf. II. 14. 21. sqq. Suavis dilectus est verbi *cedere*, pro relinquere. ***Cedimus*** enim ***terra***, ***urbe patria***, quam nunquam revisuri sumus, quam aliis colendam, habitandam relinquimus. Sic jam ferre Serv. ad Virg. Aen. II. 804. Hinc exquisito euphemismo de abitu e vita. Cf. Serm. I. 1. 19. Nolim adeo de victo et pulso h. l. cum quibusdam intelligere. — ***Saltus*** h. l. sunt pascua late porrecta, qualia divites Romani, rei pecuariae intenti, per Calabriam et Lucaniam possidebant. Epp. II. 2. 177. ***Quid vici prosunt, aut horrea, quidve Calabris saltibus adjecti Lucani, si metit Orcus grandia cum parvis*** cet. et Virg. 1. 27. ***Pecusve Calabris ante sidus fervidum Lucana mutet pascua. Pecuaria sylvae Lucanae*** Calpurn. ecl. VII. 17. Male alii de viridariis, quae in domus impluvio erant, hic cogitant — ***coëmtis.*** Habebat adeo plures saltus; tum et Dellium innuit his possessionibus admodum delectatum, quibus adeo aegre cederet. Monendum hoc, ne quis nimis vulgare aut otiose illud adjici existimet. — ***domo*** quam forte magnificentissimam in fundo haberet; nota Romanorum insania. v. Varro de R. R. XIII. 6. — ***villa*** plura aedificia, in fundo exstructa, comprehendit, tam ad usum rusticum (quae *pars rustica* et *fructuaria* dicebatur.

Colum. I. 6.), quam ad domini eo secedentis commoditates (*pars urbana* Colum. l. l.) ac luxum disposita, puta aestiva, hiberna, thermas, porticus, alia. Hinc *villas* unius villae aedificia dixit Stat. Silv. I. 3. 4. et inde Auson. Mos. 284. — quam Tiberis *lavit*, alluit, proprie; nam innuit villae praetoria, ad Tiberis ripas exstructa, quae erant splendidissima. Stat. Silv. I. 3. 27. et Auson. l. l. vide quos laudat Barth. ad Stat. l. l. *Lavere*, antiqua forma, est et III. 4, 61. 12, 9. et alibi. — 19. 20. Omnes explicant: *Heres divitiis tuis*, opibus, auro et argento *in altum exstructis*, coacervatis, exaggeratis *potietur*, iisque fruetur; perspicua utique sententia, neque plane ab h. l. aliena; quam tamen Horatius, si bene eum novi, vix voluerit. Vide pedestrem horum vv. rationem: Cedes saltibus, domo, villa: iisque heres potietur. Jam pro tenui et vulgari *iis*, repetiit villae notionem poeta, eamque ab ejus magnificentia, qua ipsa Dellio desideratissima esset, docte admodum et exquisite designavit per *divitias in altum exstructas*, aedes altas, magnis sumtibus exstructas. Plane ut III. 1. 45. *Divitias operosiores* tecta vocat *ex plano in altitudinem montium educta*, ut Seneca loquitur ep. 89. extr. etsi et ibi vulgaria intpp. sectentur. Sic pretiosam supellectilem idem Seneca de tranquill. I. vocat *divitias per omnes angulos dissipatas*. Ovid. Fast. IV. 135. *Aurea marmoreo redimicula solvite collo: demite divitias*, h. ista redimicula. Petron. de Mutat. R. R. 83. sqq. *Ecquid sentis — non posse ulterius perituram attollere molem? Ipsa suas vires odit Romana juventus, et quas struxit opes male sustinet*, h. molem imperii, quam in tantam altidudinem eduxit, vix sustinet. *Ramos divitiis* h. aureis pomis *graves* similiter dixit Lucan. IX. 361. Ceterum vulgaris interpretatio vel hoc etiam nomine displicet, quod avaritiae notam Dellio inurat; cujus cum nullum in hoc carmine exstat indicium, tum eum vel splendida ac magnifica ejus villa hic memorata facile ea absolvit.

v. 21 — 24. Neque enim divitiae immunem quemquam a morte praestant. Docte haec generali sententiae, omnibus moriendum esse, per distributionem declaratae, involvitur. Docte quoque partes, quae sibi respondent, disjunguntur a poeta. Ceterum eadem enumeratione jam Pind. Nem. ζ. 27. ἀφνεὸς πενιχρός τε θανάτου παρὰ σᾶμα νέονται. Simonidis, Menandri

Phocylidis loca huc pertinentia v. in Stob. Floril. Grot. tit. CXIX. Cf. et I. 4. 19. sqq. II. 14. 9 — 12. Nihil refert, divesne et *natus ab Inacho*, stemma tuum ab Inacho *prisco*, antiquissimo Argivorum rege deducens, nobilissimo genere ortus *sub divo moreris*, in supera regione verseris, vivas (sic *coelo* frui Senec. Oed. 854. *vesci aura aetherea*, φάος ἡλίου ὁρᾶν et sim. pro *vivere* ex oppos. noctis inferae; res notissima. Mire tamen alucinatur Lamb.) et hoc ornate pro, *sis. morari* suaviter de vitae brevitate, ut Ovid. Met. X. 32. *infima de gente* oriundus, an majores tui infimae gentis, humilis conditionis fuerint, adeoque ipse ignobilis sis. — 24. Tamen, nihilominus moriendi ad te pertinet necessitas. Pind. Isthm. ζ. 59. θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς ἅπαντες, δαίμων (sors cujusque) δ' ἄϊσος. *Victima* es, devotus, damnatus es *Orco*, Plutoni, θανάτῳ πάντες ὀφειλόμεθα, ut multoties in Anthol. gr. Pluto *nil*, non *miserans*, *illacrymabilis*, inexorabilis (suavi imagine Aeschyl. apud Stob. Flor. Grot. p. 485. μόνου δὲ (Θανάτου) Πειθὼ δαιμόνων ἀποστατεῖ) ἄδακρυς, ἀμείλιχος ἠδ' ἀδάμαστος (Hom. Il. ι. 158.) νηλεής, δυσπειθής (uti saepius apud poetas graecos audit) quibus fatalem moriendi necessitatem designant poetae.

v. 25 — 28. Ulterius huic cogitationi immoratur poeta, quo magis ea Dellii sese insinuet animo, eumque ad fruendam vitam permoveat. *Omnes eodem*, in eundem locum, in loca infera *cogimur*, compellimur gregis instar. v. I. 24. 18. Dictus inde Pluto πολυδέκτης et πολυδέγμων Hom. H. in Cer. 8. et 17. πανδοκεὺς Lycophr. 655. laudante Ruhnk. ad Hom. l. — *sors omnium versatur* quatitur, commovetur (πάλλεται) in *urna*, dum ipsa quatitur; quod est pro vulgari, omnium sortes in urnam conjectae sunt, urna continet. Stat. Silv. II. 1. 219. *Immensis urnam* quatit *Aeacus umbris*. Infra III 1. 16. *Omne capax* movet *urna nomen*. Imago, quam Horatius hic expressit, quaeque, quantum sciam, non alibi occurrit, ita apud animum repraesentanda videtur: Cogitanda Necessitas dea, Μοῖρα, Ἀνάγκη, quae urnam tenet, in quam omnium hominum sortes conjectae sunt: cujus quidem figmenti satis obvia est ratio, nimirum, omnes fatali necessitati, morti esse obnoxios. Jam cujus sors s. nomen inter commovendum excidit, exsilit (ἐξέθορε, ἐξόρουσε, quae sunt Homerica sortitionis verba) *exit*, (quod proprium est Latinis poetis v.) huic fatale est mori. Atque hac quidem idea, facile

intelligitur, nihil spectari, nisi hoc: omnes nullo delectu aut discrimine mori; sicque satis commode subjicitur vv. 21. sqq. Uti supra III. 1. 15. *aequa lege Necessitas sortitur insignes et imos* etc. Sors ista certo *exitura* est, mors certissima nos manet, moriendum est sive *serius*, sero, aut *citius*, cito, immatura aetate. Propert. II. 21. 58. *Longius aut propius mors sua quemque manet.* Ovid. Met. X. 33. *Serius aut citius sedem properamus ad unam; tendimus huc omnes.* — Sors ista elapsa, dum excidit, *impositura* est nos Charontis *cymbae in exsilium*, docta brevitate, pro, cogit nos conscendere Charontis scapham, sicque nos in exsilium depellit, ad loca infera deducit, *aeternum*, unde reditus non datur. *Exsulum* instar *domo cedimus* (v. 17.) ac terram hanc patriam relinquimus; suaviter.

ARGUMENTUM. IV.

Xanthiam Phoceum, hominem forte graecum, Phyllidis servae suae amore captum atque irretitum, istumque, quia servam amare probrosum apud Romanos habebatur, adversus Horatium dissimulantem poeta hoc carmine confirmat atque erigit summorum antiquitatis, qui idem fecerint, virorum exemplis; tum, quo minus istam amare eum pudeat, nobilissimo eam genere ortam vero ait sibi videri simillimum. Laudat in hanc rem, pro certissimoque argumento ponit generosam puellae indolem, moresque ingenuos, qui in hominem infimae sortis et obscuro loco natum vix cadant. Denique haud vulgarem puellae adesse pulchritudinem formaeque concinnitatem, quae amorem ejus facile excusent. Leve hoc argumentum no-

bilitavit poeta insigni ornatu doctrinaque haud vulgari; in singulis vero locis graecum ei ob oculos fuisse exemplum haud vane suspiceris.

Adnotationes.

v. 1. *Ne pudori tibi sit*, ne erubescas, ne existimationi tuae levem inde maculam adspergi in animum inducas, quod *ancillae*, servilis conditionis feminae amore detinearis, quod servam ames. Dicti isti homines Romanis ancillarioli. Senec. de Benef. I. 9. Martial. XII. 58. 1. — 2. *Briseis*, κούρη Βρισῆος (Hom. Il. ι. 274.) Hippodamia, e Lyrnesso, Phrygiae urbe, capta, et Achilli in praedae sortitione data. Homer. Il. β. 690. Hinc *serva* belli jure facta, δουρικτητή. — *movit*, inflexit, amore incendit animum Achilis *prius insolentem*, ferocem, invictum, indomitum adhuc amore; adeoque primum ei amorem inspiravit *niveo colore*, pulchritudine sua. Nisi potius jungere praestat: *Briseis niveo colore*, nivei coloris, pulchra, doctiore structura. Ita vero si hunc locum interpreteris, et major vis sententiae infertur, qua Achilles servae amore *primum* captas dicitur, et oratio magis poetica videtur, absque transeundi formula. Alii: *prius*, olim ante te, tu non primus es, qui in talem amorem incideris; quod admodum languet; tum sordidi istius amoris excusatio unice in hoc ponenda est, quod clarissimi quique heroes idem fecerint. *Insolentem* quoque *A.* ferre accipiunt, arrogantem, superbum, pervicacem; minus adposito h. l. epitheto. Ferrem, si Achillis mores superbos ex amore prorsus immutatos declarare et potuisset, et voluisset poeta. Recte vero et ex communi poetarum loquendi ratione *insolens*, *trux*, *ferox* dicitur, qui amori nondum succubuit, amorem aspernatur. De eodem Achille Stat. Ach. I. 302. *Trux puer et nullo temeratus pectora motu.* Tibull. III. 6. 13. *Ille* (Amor) *facit mites* (e praeclara Heynii conjectura) *animos Deus*, *ille ferocem contudit, et dominae misit in arbitrium.* adde Ovid. A. A. II. 477. Senec. Hippol. 240. Similiter Boeth. Consol. Phil. II. Pr. IV. *omnis adversitatis insolentem* dixit eum, qui adversam fortunam nunquam expertus est. Praeclare sic

respondet τῷ *movit*, h. *inflexit sensus*, ut Virg. Aen. IV. 170. simpliciter sic adhibuit Arbor. el. ad Nympham v. 51. (Wernsd. Poet. min. III. 221.) *Non Helenae mater, nec par tibi filia Ledae, quamvis haec Paridem* moverit, *illa Jovem*. Iam Terent. Eunuch. III. 5. 19. *In hac commotus sum*. Sic et *motus* saepius amoris, quo animus primum perturbatur, adfectum designat. Ceterum nullam Deidamiae, ab Achille primum amatae, rationem habuit poeta, quo majorem sententiae vim conciliaret; in quo adeo haerendum non erat. Ad sententiam totius loci Ovid. Am. II. 8. 11. *Thessalus ancillae facie Briseidos arsit, serva Mycenaeo Phoebas amata duci — quod decuit reges, cur mihi turpe putem.*

v. 5. 6. Tecmessa, Teleutantis (juxta Sophocl. Ai. 331. secundum alios Teuthrantis) filia, formae pulchritudine cepit Ajacem Telamonium (alter enim Oilei f.); *captiva* serva (δουρίληπτος νύμφη Sophocl. tr. l. 900.) *dominum*. Ultima vim acquirunt ipsa collocatione. Res ipsa satis nota e Sophoclis trag. laudata. — 7. *Atrides*, Atrei nepos Agamemnon, *arsit virgine*, exquisita structura, (ut III. 9. 5. V. 14. 9. *calere aliqua*, I. 4. 19. IV. 11. 33. et passim alibi) pro, amore virginis Cassandrae exarsit, correptus est, oculos et animum in virgine defixit. Cassandra absolute *virgo* dicta, forte quod Apollinis amores, impetrata ab eo vaticinandi facultate, respuisset. *Priameia virgo* eadem dicta Virg. Aen. II. 403. — *rapta* docte pro, captiva, adeoque in servilem conditionem detrusa. Nam *rapi*, *duci*, *trahi*, ut ἕλκεσθαι Gr. solennia vv. in captivitatis notione exprimenda. Homer. Il. χ. 62. υἷάς τ' ὀλλυμένους ἑλκυσθείσας τε θύγατρας. Claudian. Laud. Stil. III. 23. *Hi famulos traherent reges*, cet. Ita quoque acceperim Virgilii locum laud. de Cassandra: *Ecce trahebatur passis Priameia virgo crinibus a templo Cassandra, adytisque Minervae*. Nam vim Cassandrae coram Pallade ab Ajace illatam arguunt *ardentia* ira *lumina* v. 405. et *passi crines* (ut sit: *virgo passis crinibus*, quamquam et Ovid. Met. XIII. 410. illas voces cum v. *trahebatur* junxerit. Sed ibi manus ejus non constrictae sunt: in Virgilio contra *teneras arcebant vincula palmas*.) Omnes fere intpp. *raptam* explicant, ab Ajace Oilei f. e templo Minervae abstractam; sed hujus rei cum parum opportuno loco a poeta facta esset mentio, tum paullo disertius eam expositam exspectares. Omnino observa exquisitam co-

piam poetae in exprimenda notione *servae*, item τοῦ *amare*. — *medio in triumpho*, statim, ubi victor urbem ingressus, Troja potitus esset; sed alterum docte de Agamemnone Graecorum duce, qui adeo triumphatoris Romani speciem referret. Romanam hanc victoriae designandae ideam pluribus exemplis adsertam. v. ad III. 1. 7. Praeclare vero haec a poeta adjecta ad desiderii vim declarandam.

v. 9 — 12. Exquisito ornatu poeta gentem subjicit, de qua Agamemnon triumphaverit, s. quam urbem everterit. Perspicuitatis adeo causa hos vv. adjectos existima. — *Turmae*, copiae (ut *Lyciae catervae* I. 8. 16. adde C. S. 38.) *barbarae*, βάρβαρον στράτευμα, (Eurip. Rhes. 612.) h. barbarorum, Phrygum, Trojanorum, e solenni Graecorum adpellatione. — *cecidere Thessalo victōre*, ornatius pro, caesae, deletae sunt ab Achille Thessalo. — et *ademtus*, occisus (cf. II. 9. 10.) *Hector tradidit* cet. docte pro, mors Hectoris effecit, sublato H. factum est, ut *Pergama*, arx Trojae, ipsa urbs *levior* esset *tolli*, ad tollendum, evertendum, ut Troja facilius caperetur, ῥαοτέρη αἱρεῖσθαι. Imitationem Homericam Il. ω. 243. ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε κείνου τεθνειῶτος ἐν αἱρέμεν, notarunt jam alii. Simili colore Pind. Isthm. η. 111. sqq. de Achille ὃ καὶ Μύσιον ἀμπέλιον αἵμαξε Τηλέφου φόνῳ πεδίον· γεφύρωσε τ' Ἀτρεΐδαισι νόστον· — Τρωΐας ἶνας ἐκταμὼν δορί, Μέμνονός τε βίαν ὑπέρθυμον Ἕκτορά τ' ἄλλους τ' ἀριστέας. Omnino summam Trojae captae laudem Achilli deferunt poetae, dum urbem cum Hectore vere periisse dicunt Eurip. Hec. 21. Τροία δ' Ἕκτορός τ' ἀπώλετο ψυχή. Archias apud Br. Anal. II. p. 528. Ἕκτορι μὲν Τροίη συγκάτθανεν. Pentad. in tum. Hect. 3. (Wernsd. Poet. min. III. 278.) *occubuit telo violenti victus Achillis, occubuere simul spesque salusque Phrygum*. v. Wernsd. ad istum l. et ad Lucil. Jun. Aetn. 585. (T. IV. 201.). — *fessis* longo bello, ut Virg. de iisdem Aen. II. 109.

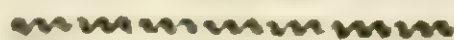
v. 13. Exemplis causas subnectit poeta, quo eum minus amare istam pudeat: Phyllidem nobilissimo genere ortam esse, ejusque rei conjecturam facile duci posse cum ex ejus vultu subtristi, qui amissae pristinae dignitatis memoriam servet, tum ex animi ejus nobilitate, quae minime in abjectae conditionis homines cadat. Alii Horatium Xanthiae objectioni, quod servae istae, quas heroes amarint, nobilissimae fuerint originis,

tantum occurrere voluisse existimant, quod parum probabile videtur. — *Nescias* οὐκ εἰδείης ἄν, nescis an, fortasse, (v. de hac loquendi ratione, si tanti videtur, Cort. ad Plin. IV. 11. et Burm. ad Quinctil. XII. 11.) *Phyll. flavae* pulchrae *parentes beati* ὄλβιοι, nobiles sunt, forte nobiles parentes habet puella, quae nunc servit, docte et ornate pro hoc, respectu amoris ejus, *an te generum decorent par. b.* annon parentes habeat, quorum te non pudeat esse generum, quorum filiam te amare haud dedeceat. Καλοὺς γαμβροὺς Eurip. Hippol. 634. cum h. l. comparavit ibi Valken. — 15. 16. *Certo* nobilitatem generis maestus ejus vultus arguit. *Maeret*, ob hoc semper subtristis est, quod tam *iniquam* sortem experta sit; dolet, se *regio* splendido *genere* ortam, regiisque *penatibus* innutritam, nunc servam factam. Docte adeo poeta epith. *iniquos* τῷ *penates* junxit, quod ad totam sententiam spectat. Conditio Phyllidis *iniqua* erat, regia ante, nunc servilis. Vulgo *Penates iniquos* accipiunt de Diis patriis, ipsi adversis, qui adeo puellam in servilem conditionem devenire siverint. Sed subtilius hoc, et *genus* et *penates* docte apud poetas cumulantur. Propert. I. 22. 4. *genus unde mihi, qui sint mihi Tulle, penates.* Nam *penates domus* in his loquendi formis generis originem designat. Τῶν εὐπατριδᾶν γεγῶσ' οἴκων Eurip. Ion. 1073. et saepissime alibi. Ceterum totius argumentationis vis in v. *maeret* ponenda: maeror enim, splendidorum puellae natalium index erat certissimus. Hypsipylen ita depingit Stat. Theb. IV. 740. Tecmessam Ovid. A. A. III. 517.

v. 17. Generis nobilitatem produnt etiam mores ejus liberales, probi, pudici ἄξι' ἀξίων γεννητόρων ἤθη. Eurip. Ion. 736. — *illam tibi non dilectam esse de plebe* potest esse: illam non de plebe a te amari, quod ornatius dictum esset, pro, illam, quam amas, non de plebe oriundam esse, non plebejae esse conditionis. Potest vero etiam esse: illam non e captivis plebejae sortis electam, acquisitam, emtam; adeoque eam non esse e plebe; ut *dilecta* captivarum multitudinem respiciat, unde Phyllis emta fuerit. Tum *tibi* eleganter παρέλκει; certe nullam vim habet. Atque haec quidem ratio et doctior, et ipsa verborum collocatione altera videtur probabilior. *Plebs scelesta* prava indole, pravisque moribus, quae omnia ad privatam utilitatem refert: (hinc *vulgus mobile, infidum, malignum.* v. I.

37. 25. II. 16. 40.) h. l. perfida, lucro addicta, fraudulenta, perjura: quae notiones ex altero, quod sequitur, membro constitui debent. Vulgo explicant, humilem, sordidam, abjectam refragante loquendi usu. Tum poeta sic argumentatur: Phyllis, quae tam ingenuis moribus, tam generosa indole praedita est, e plebe nata esse nequit, quippe quae scelesta est. Sed interjectam sententiam novo poeta membro extulit, et exornavit sqq. — 18. *Neque eam sic fidelem* fidam in amore, animo vere tibi deditam, *sic aversam*, alienam, abhorrentem a *lucro*, quo solo invitatae meretrices viris subblandiuntur, amoremque simulant, *nasci potuisse matre pud.* talem esse posse, si nata esset matre, cujus eam pudere debeat, adeoque infimae sortis, abjectissimae conditionis, si ignobili genere orta esset.

v 21 — 24. Denique liberalis ejus facies, praestantissimaque forma amorem tuum facile excusatiorem facit. Quod quidem meum de ejus pulchritudine tanto verius haberi debet judicium, quo minus illud amore ducitur, cujus ne suspicio quidem in hominem, a quo proficiscitur, annum quippe XL aetatis agentem, cadere potest. Ita si horum vv. sententiam constituas, haud sane temere adsuti atque primario carminis consilio alieni videbuntur, aut, ut amoris suspicionem a se amoliretur adjecti. Partes pulchritudinis ponuntur, nota poetica ratione; et in his *brachia* et *surae*, cum dilectu; quoniam haec in servabus, quae brevissimis tunicis utebantur, quaeque nec longas manicas habebant, maximam partem nuda conspiciebantur, cum *matronae* contra, *praeter faciem*, *nil cernere* liceret, *cetera — demissa veste tegentis.* Serm. I. 2. 94. 95. — *teretes*, clementer exstantes, sensimque tenuatas, ut ait Lactant. de O. D. 5. *tumentes* contra s. enormes V. 8. 10. — *integer*, animo integro, intacto, plane vacuo ab amore istas puellae dotes extollo, eximias judico; ut III. 7. 23. cf. Burm. ad Val. Fl. II. 374. — *fuge*, noli *suspicari*, amori quidquam in hoc datum existimare, quandoquidem *aetas* mea *trepidavit claudere*, clausit *octavum lustrum*, XL. annorum spatium exegit, absolvit. *Trepidare* eleganter de cursu aetatis, fuga temporis. Ceterum Xanthiam, cui se sic a Phyllidis amore immunem probaret Horatius, admodum juvenem fuisse recte colligas; tum omnino continentiorem, minusque ista aetate ad voluptates eum fuisse propensum statuere licet.

ARGUMENTUM. V.

Lalages, puellae adhuc tenerae, nulloque dum amoris contactae igniculo, potiundae cupiditate flagrantem amicum quemdam reprimere hoc carmine conatur poeta, hortaturque eum, ut exspectet, donec ad nubilem ea aetatem perveniat, quae tum votis ejus ultra satis factura sit. Et argumenti ratio, et, quae per totum fere carmen regnant, notiones graecae facile eo ducunt, ut illud plane e Graeco versum, Graecis saltim floribus contextum recte statuere liceat. Vid. Not. Nimia vero, quae in exornandis ideis deprehenditur, ingenii luxuries, et allegoriarum ratio, maxime vero earumdem diversae indolis cumulatio, quae judicium nondum satis subactum produnt, abunde commonstrant, ad primos poetae foetus hoc carmen referri oportere. Ceterum Cruquii et aliorum super h. c. commenta adponere, ac refellere nihil adtinet.

Adnotationes.

v. 1. sqq. Nondum ad plenam pubertatem pervenit puella, cujus amorem expetis, nondum id aetatis attigit, ut amore ejus frui liceat, nondum *tempestiva* est *viro*, ut supra I. 20. extr. Pro hoc poeta, allegorica ratione, Graecis admodum familiari, usus: *nondum valet*, satis virium habet, satis robusta est juvenca, impar adhuc est *jugo ferendo*, s. sustinendo *cervice* — *subacta* sc. jugo, subjecta, inserta jugo, proprio voc. Homer. Il. κ. 293. βοῦν — ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ. Senec. Hipp. 1002. *Celsos sonipedes ocius subigit jugo;* quamquam et simpliciter accipi possit, domita, jugo imposito Sic *indomita cervice greges* alicubi occurrit apud Statium. adde

Catull. 63. 33. et Valer. Fl. IV. 360. H. I. simpliciter ornat, quocunque modo accipias. Jam, ut de allegoria pauca moneamus, tam graecis quam latinis poetis amoris mutui cum quocunque vinculo (v. c. *compede*, IV. 11. 24. ἀλυκτοπέδῃ Anal. Br. III. c. XVIII. inter ἀδεσπ. p. 154. *catena* Tibull. IV. 5. 15) maxime cum jugo usitatissima est comparatio. Ductae inde loquendi formae ζευχθῆναι γάμοις *jugari* (Catull. LXIV. 21.) *taedae jugales* et sic porro. Hinc puella, viri adhuc expers, dicta *indomita* (Catull. LXVIII. 118.) παρθένος ἀδμής Homer. Od. ζ. 109. κώρα ἄζυξ Theocr. XXVII. 7. et, aetatis tenerae simul ratione habita, simpliciter πῶλος, μόσχος et sim. quae contra virum experta est, ea δμηθεῖσα, δμητή, *jugum ferre* (laudant Plautina Curc. I. 1. 50. *Jamne ea fert jugum? PH. Tam a me pudica est, quam mea si soror sit.* adde Catull. LXVIII. 118. *qui tunc indomitam ferre jugum docuit*) *virili jugo submitti* (Stat. Silv. I. 2. 165.) et utrique amantes dicti *compares*, σύζυγες. Plaut. Pseud. I. 1. 65. — *nondum munia* laborem, operam *comparis* s. jugalis *aequare*, aequam compari praestare potest. Ducta imago a juvencis aratro s. currui junctis, quorum alter aetate ac viribus compari inferior haud aequam laboris partem in se recipere potest, haud aequo jugo trahit. Sensus igitur: nondum firma satis est aetate, ut amori tuo respondere valeat. Eadem translatione usus est Theocr. XII. 15. ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ, h. *aequabant amorem*, ut Virgil. Aen. VI. 474. de Sichaeo et Didone — 3. necdum *tolerare* tergo sustentare *pondus tauri*, taurum nimio pondere eam degravantem, h. virum pati. Omnino verecundiae sensui in exprimendo amoris commercio satis consultum crediderunt veteres, dummodo illud non propriis, sed, quod inter homines est, a pecudibus, et quod pecudum est ab hominibus verbis translatis eloquerentur. Sic Iphigeniam honesta adpellatione ἀταύρωτον vocat Aeschyl. Agam. 254. adde Aristoph. Lysistr. 217. Rufin. c. XXXIV. (Anal. Br. II. 398.) alludens simul ad nomen puellae: Σοὶ μὲ λάτριν γλυκύδωρος Ἔρως παρέδωκε, Βοῶπι, ταῦρον ὑποζεύξας ἐς πόθον αὐτόμολον. — *ruentis in Venerem*, amoris aestu correpti, libidinis explendae cupidi. Simili forma loquendi Virgil. Ge. III. 244. *Omne adeo genus in terris — in furias ignemque ruunt.*

v. 5 — 8. Suavissima imago puellae, quae nullo dum amore contacta pueriles cum aequalibus lusus et jocos sectatur, eosque

potiores habet. Colorem duxit poeta ex Anacr. LXI. 9. 10. πῶλε Θρῃκίη — νῦν δὲ λειμῶνας τε βόσκεαι, κοῦφα τε σκιρτῶσα παίζεις. qua eadem ratione Galateam μόσχω γαυροτέραν vocat Theocr. XI. 21. cf. III. 11. 9. — *animus est circa campos*, unice delectatur pascuis, libere vagando, atque exsultando, χλοεραῖς ἐμπαίζουσα λείμακος ἡδοναῖς, Eurip. Bacch. 864. — *nunc solantis* minuentis, levantis *gravem* molestum sibi *aestum* nimium solis calorem *fluvio*, h. nunc aquis innando, refrigerium quaerendo. *Solari* eodem exquisito sensu adhibuit Claudian. XVII. 196. *Ille vel Aethiopum pluviis solabitur aestus*, ut alios taceam. v. Heyn. ad Virg. Aen. I. 239. — nunc *praegestit ludere*, oblectat se discurrendo, vagando, exsultando cum vitulis. est gr. παίζειν. cf. III. 11. 10. et 18. 9. — *udo*, aquis irrigato, quod rivus praeterfluit, adposito epitheto. Nam salices irrigua loca amant.

v. 9. — 12. Exspecta, dum puella ad nubilem aetatem perveniat, dum adultior facta sit. Nova hanc sententiam, rei variandae causa, eaque, ex nostro quidem sensu, illum altera multo jucundiore allegoria, ab uvis desumta, expressit doctus poeta. — Ne adpetas, noli decerpere uvam *immitem*, immaturam adhuc, acerbam, ὠμὴν ὄμφακα. Simillime Eustath. de Ismin. et Ismenes Amorr. L. V. p. 182. ed. Gaulm. μὴ τὸ ῥόδον τρυγήσῃς πρὸ τοῦ προκύψαι τῆς κάλυκος, μὴ τὴν σταφυλὴν ὀμφακίζουσαν μάτως ἀντὶ νέκταρος ὄξος ἐκθλίψῃς ἐξ ὄμφακος: et paucis interjectis, σὺ τὴν σταφυλὴν τρυγήσεις, ἀλλ' ὅταν ἴδῃς τον βότρυν περκάσαντα. Jam Philodemus XV. (Anal. Br. II. 86.) eadem suavitate: οὔπω σοὶ καλύκων γυμνὸν θέρος, οὐδὲ μελαίνει βότρυς ὁ παρθενίους πρωτοβολῶν χάριτας. Sic Aeschyl. E. ε. Θ. 335. νόμιμα ὠμοδρόπα sunt *nuptiae puellae admodum tenerae.* Scilicet comparatur illa aetatis ἀκμή, quae amori aptissima est, maturis cujuscunque generis fructibus, dicta inde simpliciter ὀπώρα. Quo exquisito sensu haud dubie accipienda illa Chaeremonis apud Athen. XIII; 9. p. 608. πολλὴν ὀπώραν Κύπριδος εἰσορᾶν παρῆν ἀκραῖσι περκάζουσαν οἰνανδαῖς χρόνου Epigr. ἀδεσπ. LX. (Anal. Br. III. 162.) οὐ γὰρ ἔγωγε, ἔκκαιρον μήλων ἐκδέχομαι ῥυτίδα· ἀλλ' αἰεὶ πεπόθηκα συνακμάζουσαν ὀπώρην. Eodem spectat splendidissimus Pindari locus Nem. VIII. 1. et V. 11. adde Isthm. II. 8. Dictae inde puellae nubiles πέπειροι, veluti Aristoph. Eccles. 891. πέπειροι καὶ ὀργῶσαι (ut *annos tumentes*, et *virginitatem tumidam* dixit Stat. Ach. I. 292. Theb. II.

204.) παρθένοι Plut. Num. p. 309. Reisk. adde Stratonis c. VIII. (A. Br. II. 361.) immaturae contra, ὄμφακες. Onestus. c. I. (A. Br. II. 289.) εἴη μήτ' ὄμφαξ, μήτ' ἀσταφὶς (uva passa, ut *passi senes* Lucilio dicuntur) ἤδε πέπειρος ἐς Κύπριδος θαλάμους ὥρια καλλοσύνῃ, et inter ἀδεσπ. c. LXIX. (A. Br. III. 164.) ὄμφαξ οὐκ ἐπένευσας, ὅτ' ἦς σταφυλή, παρεπέμψω. Hinc venustae Tibulli querelae de morte sibi juveni instante III, 5. 19. *Quid fraudare juvat vitem crescentibus uvis, et modo nata mala vellere poma manu.* quae plane conveniunt cum epigr. gr. quod exhibet Capyz. Ex istis vero loquendi formis, ut in viam revertar, enatae reliquae locutiones, ἥβας καρπὸν ἀποδρέπειν, et sim. de amoris fructu. Ceterum ex his a me allatis satis patere arbitror, Nostrum in adumbrando hoc loco colores e graeco aliquo poeta desumsisse. — Brevi adolescet, matura erit viro puella. *Auctumnus varius*, docte qui variat uvam, dum ejus tempore nigrescit, περκάζει. *Variari* proprio voc. *uva* dicitur, quae *variis racemis ducit purpureum, nondum matura, colorem*, ut Ovid. Met. III. 485. eloquitur. αἰόλλειν pariter adhibuit Hesiod. Scut. 399. ὅτ' ὄμφακες αἰόλλονται. Propert. IV. 2. 13. *Prima mihi variat liventibus uva racemis* Cato R. R. LXXIII. *Ubi uvae variae coeperint fieri*, cet. Nisi absolute accipere praestat, qui mutat colorem fructuum, flavo inducto; quo sensu ὀπώρα κηρινὰ occurrit in Alcmanis fragmento apud Athen. XIV. p. 648. Potest vero etiam jungi, *varius distinguet*: quod docte et ornate dictum foret pro simplici, variabit, distinguet, mutabit, inficiet *colore purpureo*, adeoque ad maturitatem perducet *racemos lividos*, jam nigrescentes. Plenius Sil. VII. 208. *liventes sole racemos* dixit. Innuit vero poeta annos puellae pubertati proximos.

v. 13. Tum Lalage amplexus tuos, quos jam aspernatur, ultro expetet. Orationem ad priorem allegoriam iterum inflexit poeta, maxime v. 16. — *te*, quem nunc fugit, *sequetur*, expetet. cf. Virg. Ecl. II. 65. — *aetas currit*, noto phantasmate. Idem idearum nexus in Alcaei Mess. 1. (Anal. Br. I. 480.) θελήσει ὕστερον· ἡ δ' Ὥρη λαμπάδ' ἔχουσα τρέχει. *Currit mortalibus aevum*, Sil. XV. 63. v. ad II. 16. 1. Cic. Tusc. I. 31. *Veniet tempus, et quidem celeriter: volat enim aetas.* Aetatis cursum indefessum, concitatum praeclare depingit epith. *ferox*, quae inhiberi nequit, equi ferocis instar. Eadem comparatio est

in Theognideis vv. 963. 4. Αἶψα γὰρ, ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη (*transiit aetas quam cito!* Tib. I. 4. 27. οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίγνεται ὠκυτέρη. Ovid. Fast. VI. 772. *fugiunt* freno non remorante *dies*. Haec forte simplicior fuerit ratio. Neque tamen spreverim illam alteram, qua *aetati* tribuantur, quae in *puellam* proprie cadant. Esset adeo *aetas ferox*, puellae adhuc ferocis viros fugientis, uti fere *Pholoe fugax* v. 17. Tum vero aetas nimis stricto sensu (np. de solius Lalages aetate) positum esset, quem omnino latissimum volunt seqq. — Aetas *adponet* addet, adjiciet, tribuet *illi annos*, h. puella eos aetatis annos attinget, *quos tibi demserit*, quos tibi demi, subtrahi, decedere animadvertes, h. e. puella ad id aetatis perveniet, in quo anni nulla amplius incrementa capiunt, adeoque ad summum pubertatis florem, ἐπ' ἄκρον ἥβης. Graece planissime ita vertas: ἡ κόρη ἀκμάσει, σοῦ παρακμάζοντος, accedet illa ad aetatis ἀκμὴν, quantum tu ab ea recesseris. Scilicet e poetica ratione aetas humana annorum incrementa capere, annis eo usque crescere dicitur, donec ad summum vigorem pervenerit. Ita *crescentes annos* h. pubescentes dixit Ovid. Met. X. 24. Ubi vero aetas maxima incrementa nacta est, tum illa ἥβης μέτρον, (v. c. Hom. Il. λ. 225. Hesiod. ἔργ. 131.) ἐπ' ἄκρον ἥβης ἱκέσθαι dicitur. Inscript. apud Fabrett. p. 287. et Gor. Inscriptt. T. I. p. 421. ὃν ἀφείλετο Μοῖρα κραταιὴ, πρὶν γλυκεροῦ βιότοιο ἐς ἡλικίης τέλος ἐλθεῖν. Simonid. CII. 2. (Anal. Br. I. 145.) ἐνθάδε Πυθώνακτα — κεκεύθει γαῖ' ἐρατῆς ἥβης πρὶν τέλος ἄκρον ἰδεῖν. Quo etiam sensu *plenos annos* dixit Virg. Aen. VII. 53. Hinc in altero vitae spatio, quod ad senium vergit, cum aetatis vigore et ipsi anni deficere, nobis decedere, adeoque, vi oppositionis, adimi dicuntur. In utraque hac loquendi ratione facile intelligitur, ad annos transferri, quae proprie hominis sint, illos agentis. Atque hoc equidem modo poetae mentem satis probabiliter mihi aperuisse videor. Cui tamen, nescio an praeferendus sit alter hic multo simplicior, quo anni, quos vixerimus, de admenso nobis vitae spatio decedere, adeoque nobis demi: ii contra, qui nobis ad vivendum supersunt, dari, transactis adjici, adponi recte dici possunt. Atque ita fere Seneca Consol. ad Marc. XX. *Illi ipsi, qui adjiciebantur adolescentiae anni, vitae detrahebantur.* Esset adeo: Puella brevi illud vitae spatium attinget, quod tibi subtractum est, quod emensus es, adeoque brevi adolescet in

tam cito aetatis juvenilis decursu; quandoquidem *optima quaeque dies miseris mortalibus aevi prima fugit*, juxta Virg. Ge. III. 66. Ceterum alienum prorsus, et cum poetae verbis vix conciliandum illud poetarum videtur phantasma, quo vegetae aetatis anni *venire*, provectioris contra, *recedere* dicuntur: quod tamen certatim ab intpp. illustrando huic loco admoveri videas. Vide de eo notata ad II. 11. 5. — tum amari se a te patietur. Pro hoc, colore iterum a juvencis ducto, *proterva fronte*, petulantia, lascivis motibus *petet*, ad amorem sollicitabit *maritum* juvencum, honesta voce, ut passim: ipsa adeo juvenes sectabitur, amatores conquiret. — 17. *sqq.* Lalage tunc *dilecta* erit, expetetur, magis a juvenibus amabitur, quam nunc Pholoë, Chloris, Gyges expetuntur, h. adultior facta mira formae pulchritudine exsplendescet; sententia per consequens exposita. Nam summae tantum pulchritudinis, quae omnium in se convertit oculos, notionem dare voluisse poetam: in promtu est intelligere. Vide vel I. 4. 19. 20. Junge autem: *maritum petet dilecta, quantum* cet. quod paullo durius dictum videtur, pro, petet, diligeturque, amabit, vicissimque amabitur; plures amatores habebit, quam nunc Pholoe cet. Possis etiam hunc verborum ordinem tenere: Lalage dilecta, amata tibi *petet maritum* s. maritos, amatores sectabitur, *quantum non* cet. aptissimo quidem sententiarum progressu; in quo tamen epith. *dilecta* admodum frigidum, et *fugax* e poetae mente alienissimum videtur; tum magis exspectes, Gygen ab omnibus amatum dici, quam omnium amores venari. Restat denique tertia haec ratio: Lalage dilecta a te magis, quam Pholoe, Chloris, Gyges: quae parum probabilis videtur. — *Pholoe fugax*, superbe amatores tractans, aspera. Arrogantiam ejus notat supra I. 33. 6. — 18. *nitens*, resplendens, insignis *albo* candido *humero*, candidos humeros habens, et hoc omnino pro, candida, pulchra; parte tantum pulchritudinis, quae veteribus magis ostenderetur, quaeque in Chloride forte speciosissima esset, pro universa posita. — 19. *Ut luna pura*, puro caelo, facie ejus nulla nube obscurata *renidet* resplendet, refulget in mari nocturno, noctu; doctiore structura, pro, ut mare, maris superficies noctu lunae radiis collustrata renidet, coruscat; atque in hoc comparationis vis quaerenda, non simpliciter in lunae splendore. Quocum etsi tralatitio poetarum more puellarum candor comparetur (*candor*

erat, qualem praefert Latonia Phoebe, Tibull. III. 4. 29. et sic centies) hoc tamen loco reliqua nimis otiose adjecta videri possent. Jam vero mari tranquillo per se splendoris notio quum a poetis tribuatur (sic ἅλα μαρμαρέην dixit Hom. Il. ξ. 273. γαλήνην λιπαρὰν Theocr. κβ. 21.) illudque cum venusta explicataeque frontis puella in comparationem vocetur; (v. ad I. 5. 13. praeclare rei auxit imaginem poeta, dum candidos puellae humeros (hoc enim ποιητικώτερον videtur, quam si omnino puellam, quod fere volunt, intelligas. Sic duorum adolescentum pectora Theocr. II. 79. dicuntur στίλβοντα πολὺ πλέον, ἢ τὺ, Σελάνα, et sic sexcenties) maris splendori, lunae radiis aucto, aequiparat. V. Iler. Flacc. III. 5 8. *Stagna vaga sic luce micant, ubi Cynthia caelo prospicit, aut medii transit rota candida Phoebi.* Pervulgato vero loquendi more *renidere*, *ridere* dicuntur res, loca, quae laetam ostendunt faciem, quae vel suo vel mutuato nitore splendent. Res passim a VV. DD. observata. — 20. Quantum nec *Gyges* a Gnido Cariae oriundus, in deliciis habetur, quot nec Gyges amatores habet. Hactenus equidem non adsequor, quo jure praeter rem ipsam, quam tangit poeta, quidquam in hac sententia displicere possit. Lalagen enim amatorum numero, neutiquam vero pulchritudine (quod nonnulli perperam statuunt) Gyge superiorem fore ait Horatius. Delicatum eum istius aetatis fuisse puerum, ambitioseque expetitum, vel hic locus satis diserte ostendit. Eundem Ovidio, cujus tamen locus hodie non exstat, celebratum fuisse tradit Schol. Cruq. — 21. — 24. Gyges ille θηλυπρεπής. Nimiam luxuriem poetae in exornanda hac pulchritudinis notione, omninoque totius conversionis inde a v. 17. sententiam nimis amplificatam facile animadvertas. — Si *insereres* immisceres eum *choro*, turbae, multitudini puellarum, si inter plures puellas puellari habitu versaretur, *discrimen* sexus *obscurum*, admodum tenue, obscuratum *crinibus solutis*, per crines, quos solutos gerit, *et vultu ambiguo* de quo ambiguum est, utrum pueri sit, an puellae, os puellare *falleret*, lateret, non deprehenderetur, non animadverterent *hospites*, homines, quibus plane ignotus esset, *mire sagaces* (ita jungere malim, quam *mire falleret*) etsi sagacissimi, etsi, ubi ipsis dixeris, puerum inter puellas versari, ejus reperiundi omnem dent operam, quantumvis curiose oculos circumferant. Ita plane Hermaphroditum describit Lucian. D.

D. XXIII. ὁ δὲ θῆλυς, ϗ ἡμίανδρος, ϗ ἀμφίβολος τὴν ὄψιν· οὐκ ἂν διακρίναις, εἴτ' ἔφηβος ἐστὶν, εἴτε ϗ παρθένος. E Nostro profecit Stat Achill. I. 332. de Achille, cultu muliebri a matre ornato: *superest nam plurimus illi invicta virtute decor: fallitque tuentes ambiguus, tenuique latens discrimine sexus.* Ceterum comam alendi promittendique morem delicatulis istis proprium passim tangit Horatius. v. III. 20. 14. IV. 10. 3. V. 11. 28. Apposite ad h. l. Iuven XV. 137. *cujus manantia fletu ora puellares faciunt incerta capilli.*

ARGUMENTUM. VI.

Amicitiae integerrimae, coloribus poeticis adumbratae, testificatio, qua carmen orditur Horatius, fraudi fuit vet. quibusdam et recentioribus interpretibus, ut consilium totius carminis perverterent, invitatumque a T. Septimio Nostrum ad comitandum secum Augustum, adversus Cantabros bellum molientem, satis audacter pronuntiarent, annum adeo huius carminis U. c. DCCXXVII. natalem statuentes. Sed indoctam hanc illorum rationem explosere dudum Massonus vit. Hor. p. 306. Sanad. et alii. Probabilior aliorum, ante a. DCCXXXIV. hoc carmen propter v. 2. ponentium, videtur conjectura, etsi nec haec omni dubio careat, quod Cantabri in fide pop. Romani nunquam permanserint. Est vero hoc carmen ad T. Septimium, equitem Romanum, Augusto carissimum, eumdemque Nostro inde a veteri commilitio conjunctissimum, cujus haud fucatae amicitiae ipsum h. c. testem tenemus lo-

cupletissimum. Descriptio ejus satis expedita. In votis habet poeta, ut sibi in Septimii suavissimo consortio et quidem in amoeno ruris secessu, quod reliquum sit vitae, degere liceat. Jam e regionibus, quae dulcedine sua mitique caeli temperie eum ad sese invitent, primo loco memorat Tiburtinam, quam et alibi (I. 7. 13.) sibi prae omnibus Italiae locis placere significat, et in qua villam habebat; altero autem, agrum Tarentinum, cujus laudes uberius pertractat, et in quo itidem Septimium villam habuisse ex hoc c. admodum probabile est. Exsplendescit h. c. naturali quadam nec longe quaesita pulchritudine, imaginum varietate admirabili, mollissimoque sensu, qui per totum carmen regnat, ipsi adflati videntur numeri.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1 — 4. *Aditure mecum*, qui me comitaturus esses, si mihi remotissimae vel periculosissimae terrarum plagae adeundae forent, h. qui spectatissimae in amore es fidei, quocum summa mihi intercedit amicitiae conjunctionisque necessitudo. Ita enim, solenni ac fere proverbiali more, tenerrimi amoris adfectum testificari solent poetae. Praeiverat Catull. XI. 1 — 14. quo tamen multo castigatior Noster. Cf. V. 1. 11. Propert I. 6. 3. 44. Ovid. Am. II. 16. 19. Martial. X. 20. 7. Stat. Silv. V. 1. 127. Jam pro ultimis terrarum locis docte speciali notione sunt *Gades*, extrema versus occidentem insula, v. ad II. 2. 11. Pro ferissima regione cum dilectu est *Cantabria*, cujus incolae ferocissimi, ac bellicosissimi, quibuscum Romani gravia bella gesserunt. Perdomiti tandem ab Agrippa a. V. 734. v. Dio LIV. 11. — *indoctum ferre* ἀδίδακτον φέρειν, qui adsuefieri nequit jugo ferendo, qui detrectat imperii nostri jugum, qui perdomari nequit. Cantabri enim ab Augusto a. V. 729. et iterum 730. victi in fide non permanserant, sed *pertinaci in rebellando erant animo* (Flor. IV. 12.) Atque hoc quidem declarare voluit

poeta h. l. Male igitur alii simpliciter invictum explicant. Ceterum simili colore Flor IV. 12. init. *necdum adsuetae frenis servitutis tumidae gentium inflataeque cervices ab imposito nuper jugo resiliebant.* Similiter Justin. XLIV. 5. de iisdem: *Nec prius jugum Hispani accipere potuerunt, quam Caesar Augustus, perdomito orbe, victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum ac ferum* (puta Cantabros) *legibus ad cultiorem vitae usum traductum in formam provinciae redegit.* — 3. *Tu* sustineres mecum adire navibus *Syrtes*, eam Africae oram, cui Syrtes praetentae sunt, adeoque periculosissimam navigationem non recusares. Facile in hanc sententiam ducunt adposita, *ubi unda Maura aestuat*, ad quae vada continuo fluctus alliduntur, ubi mare est acerrimum; ad augendam periculi magnitudinem. Atque ita plane in eadem amoris testificatione Ovid. Am. II. 16. 22. *Cum domina Libycas ausim perrumpere Syrtes*, nam adjicit; *et dare non aequis vela ferenda Notis.* Vel sic tamen puto intelligi debere ipsam Africae oram, deserta Libyae, ob vastas solitudines, solis fervorem, ferarumque incursus vix adeunda. Tum constanter extremam Africam per Syrtes Noster designat, v. I. 22. 5. II. 20. 15. ut alios taceam. Nullam adeo vim habent, solique ornatui data existimanda sunt illa, *ubi Maura* cet. pro vulgari, Syrtes Libycas, ut *Gaetulas S.* II. 20. 14. imitatione manifesto ad illa Catulli XI. 24. *Sive in extremos penetrabit Indos, litus ut longe resonante Eoa tunditur unda*, directa. In hanc sententiam Claudian. in Ruf. II. 242. *Te vel ad incensas Libyae comitabor arenas*, — *barbaras* accolarum feritatem declarat.

v. 5 — 8. Utinam in Tiburtina regione extremam aetatem degere liceat! Ornate pro hoc, utinam Tibur *meae senectae*, mihi, seni facto, *sedes*, locus requietis *sit*, aliquando contingat, utinam Tibure sedem figere, in senectute ibi requiescere liceat. Tiburis laudes habes I. 7. 12. *Positum*, fundatum, conditum (ut Virgil. Aen. III. 8. IV. 212. et saepius) erat *colono* a colono *Argeo*, Ἀργείῳ, Argivo, a colonis Argivis, a Tiburno, Catillo, et Cora, fratribus, eo deductis. Vide ad I. 18. 2. E Nostro colorem duxit Martial. IV. 57. 3. *Tu colis Argivi regnum, Faustine, coloni*, h. Tibure commoraris. *Mea senecta*, ut Tibull. III. 3. 8. *Inque tuo caderet nostra senecta sinu.* *Mea aetas* Propert. II. 14. 7. *Sedes* exquisite de recessu,

in quo otiamur, desidemus post longos errores, diuturnasque jactationes; ubi perpetuo commorari, in quo adeo *senium componere* (Stat. Silv. III. 6. 13.) constituimus ut h. l. — 7. 8. Pedestris ratio ita jungebat: Sit sedes mihi, laboribus fesso, post tot exantlatos labores, militiae aerumnis confecto. Pro hoc disjuncte, ac nova sententia: Tibur sit *modus*, finis, (ut Serm. 5. 104. *Brundisium longae finis chartaeque viaeque*) terminus mihi *lusso maris*, graeca structura, pro lasso mari, itineribus maritimis *et viarum*, ac terrestribus, *militiaeque*, per militiam factis, (perspicuitatis causa hoc adjectum; nam peregrinationes istae nullae aliae sunt, quam ipsa haec militia) defatigato, *peregrino labore fesso*; (ut Catull. XXXI. 8. 9.) sententia adeo plane eadem: respirare aliquando liceat a militiae laboribus in Tiburtino secessu, Tibur perfugium ac portus sit, in quo ex longa militia requiescam. Male alii jungunt, *sit modus maris* cet. Docte vero militia laboriosa molestiis plena, declaratur per longinqua itinera terra marique ejus causa facta. Ita Tibull. I. 1. 26. *Nec semper longae deditus esse viae;* et v. 52. *Quam fleat ob nostras ulla puella vias.* Id. II. 6. 3. *Et seu longa virum terrae via seu vaga ducent aequora, cum telis ad latus ire voles.* Indocte igitur faciunt, qui haec itinera a militia disjungunt, diversaque statuunt. Tum, quomodo peregrinationes. animi causa ac sponte susceptae taedii plenae possint adpellari, non satis intelligo. Ceterum *mare* ac *vias* de itinere maritimo et pedestri pariter dixit Epp. I. 11. 6. Respicit vero poeta militiam suam sub Bruto, (de qua v. c. sep. init.) sibi, homini molli ac *solibus apto*, (Epp. I. 20. 24.) satis gravem, quae adeo otium ac tranquillam senectutem sibi promeritus videbatur. Frustra alii, prava interpretatione v. 7. inducti, alias insuper, quas perpessus sit, poeta, innui volunt vitae molestias; cumque nullae succurrant, futuras quoque eum complexum miro acumine fingunt.

v. 9 — 12. Vel in agro Tarentino, *Unde*, a quo np. Tibure *si Parcae* me *prohibent*, arcent, non sinunt, me ibi in senectute degere: hinc *iniquae*, adversae. Quod si hoc per fata non licet, utinam agrum Tarentinum saltem concedant, senectutis meae sedem esse velint. Pro hoc, variata oratione, *petam* aliquando, senex factus, regionem Tarentinam. Docte eam designat a fluvio, illam praeterfluente, et, qui eam aliquando

tenuit, Phalantho: tum uberius in laudes terrae istius digreditur. — 10. *Galaesus*, Calabriae fluvius (Martial. VIII. 28. 4.) in agrum Tarentinum influens ipsum Tarentum alluebat: cujus ab utraque ripa amoenissima ac fertilissima rura erant. *Umbrosi pineta Galaesi*, laudat Propert. II, 25. 67. *vineta Galaesi* Stat. Silv. II. 2. 111. cf. Virg. Ge. IV. 126. — *dulce ovibus*, quod *frigus amabile* iis *praebet*, ut de Digentia III. 13., 10. tum propter herbarum ad ejus ripas nascentium ovibusque gratarum ubertatem. *Arva amica pecori* similiter Avien. D. O. 1095. Martial. l. l. *tibi floruit herba Phalanthi*, *qua saturat Calabris culta Galaesus aquis*. Atque hanc quidem rationem tenere praestat, quam cum quibusdam ad fluvii lanae ovium inde bibentium candorem augentis virtutem referre. In animo eam habuisse videtur Martial. XII. 63. 3. *Albi quae superas oves Galaesi*, et Claudian. de VI. Cons. Hon. 506. *Clitumni — undas candida quae Latiis praebent armenta triumphis* — Oves *pellitae*, pellibus tectae, simpliciter *tectae* adpellatae Plinio VIII. 72. Colum. VII. 2. et aliis. Solebant vero oves, maxime Tarentinae, operiri pellibus, ne lana, quae pretiosissima esset (Colum l. l. *Generis eximii Milesias*, *Calabras*, *Apulasque nostri existimabant*, *earumque optimas Tarentinas*) aëris injuria corrumperetur (Varro R. R. II. 2 *similiter faciendum in ovibus pellitis*, *quae propter lanae bonitatem*, *ut sunt Tarentinae et Atticae*, *pellibus integuntur*, *ne lana inquinetur*, *quo minus vel infici recte possit*, *vel lavari ac parari*) aut rubis spinisque obnoxia esset; qua de causa in *liberos maxime campos*, *et omni surculo ruboque vacante ovem Graecam* pastum agebant, *ne et lana carperetur et tegumen*, quod et ipsum pretiosum erat, ex Arabia quippe petitum. Plin. l. l. *Operimenta ei ex Arabicis praecipua*. Tum *ex omnibus Tarentinum genus ovium erat mollissimum*, *frigorisque impatiens*, Colum. VII. 4. Nostris temporibus lanae culturam reducto hoc veteri more promovere studuit Daubenton successu satis prospero — 11. *rura regnata Phalanto*, possessa a Phalantho, quae aliquando tenuit Phal., nota poetarum ratione, populum ab antiquo aliquo ejus rege designandi. v. III. 29. 27. Stat. Theb. I. 335, eadem orationis forma: *Scyllaeque rura purpureo ragnata seni*, h. Niso. Phalanthum vero memorat poeta, cum dilectu; nam is erat alter Tarenti conditor. Hoc enim duce Partheniae (ita enim per contumeliam ii Spartanorum dicti, qui e promiscuo omnium

feminarum concubitu nati essent) metu inopiae, et ob notam materni pudoris domo profecti, tandemque in Italiam delati, occupata arce Tarentinorum, expugnatisque veteribus incolis sedem ibi constituerant. Justin. III. 4. Strabo VI. p. 425. Hinc *Galaesus Lacedaemonius* Martial. II. 43. 3. *Phalanthinus*. V. 37. 2. *Therapnaeus*, Stat. Silv. II. 2. 111. *Tarentum Phalantheum*. Sil. X. 16.

v. 13. *sqq.* Ista mihi regio prae omnibus (excepto Tibure) cum ob soli bonitatem, tum ob mitem aëris temperiem arridet. Docte et ornate haec per partes declaravit poeta. *Ridet*, arridet *mihi*, capit me laeta ac grata sua specie, tenet me, placet mihi ille *angulus terrarum*, terrae (ita junge) recessus, ubi tranquille et in otio, quae amat senectus, vivere licet, *praeter omnes angulos* t. prae omnibus terrarum locis, ubi desidere volupe est. Augeri sic magisque repraesentari Tarentinae regionis gratiam ac venustatem, quam si simpliciter *praeter omnes terras* intelligas, facile perspicitur. Ad rem Epp. I. 7. 44. *mihi jam non regia Roma, sed vacuum Tibur placet aut imbelle Tarentum*. Angulum terrae Neapolitanae similiter designat Stat. Silv. IV. 8. 6. per *secretam Neapolin*; istis enim *pax secura locis, et desidis otia vitae, et nunquam turbata quies somnique peracti*, ut de eadem regione Silv. III. 5. 85. estque forte ex imitatione Lucan. V. 376. *Antiquusque Taras, secretaque litora Leucae*. Nisi ibi *secreta* soli debetur ornatui poetico. En versum: *Nec solum festas secreta Neapolis aras ambiat; et socii portus* cet. hoc sensu: Nec Neapolis solum secreta ab aliis, h. non sola sacrum paret, sed et portus cet. in societatem sacri hujus veniant. Depravavit locum Markl., corrigendo, *laetata* Neapolis. — 14. Cujus mel praestantissimum habetur, est. Mel Tarentinum *non decedit Hymetto*, h. melli Hymettio, Attico, suaviter pro, ejusdem est notae, bonitatis, non inferiore habendum est loco. *Decedimus* enim, *adsurgimus* iis, qui nobis honore, dignitate, meritis superiores sunt. Simillime Virg. Ge. II. 97. *Aminaeae vites, firmissima vina; Tmolus et adsurgit quibus et rex ipse Phanaeus*. v. Markl. ad Stat. Silv. I. 2. 150. Hymetti vero, montis Atticae, mel laudatissimum. Sil. XIV. 199. *nectareis vocat ad certamen Hymetton audax Hybla favis*. De melle Tarentino v. Varro apud Macrob. Stat. II. 12. cf. III. 16. 33. — *viridique certat* cet. Ubi oleum optimum provenit.

Hoc iterum per comparationem extulit. *Bacca* olivae Tarentinae *certat*, de principatu contendit (ut in Silii loco modo laud. Stat. Silv. II. 7. 28. *Quae Tritonide fertiles Athenas unctis, Baetica, provocas trapetis.*) *Venafro* cum Venafro, graeca structura, et hoc pro Venafrana bacca; oleum Tarentinum non cedit Venafrano. Palmam huic defert, ac praecipuam gloriam tribuit parti ejus, Liciniae dictae, Plin. XV. 3. cf. Serm. II, 4. 69. Colum. V. 8. Martial. XIII. 101. — *viridi*, olivetis consito; adposito epitheto.

v. 17. Ubi per totum annum mitis est aëris temperies. Apte ea declaratur per *ver longum*, quod statim *bruma tepida*, hiems remissior excipit. Stat. Silv. III. 5. 83. *Quas et mollis hiems, et frigida temperat aestas.* Noster Epp. I. 10. 15. *Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis.* Jovi hoc temperamentum tribuitur; nam is *variis Horis mundum temperat* I. 12. 13. Vide omnino V. 16. 53. sqq. et cf. ad II. 10. 15. — *et amicus Aulon* cet. h. vinique optimi ferax. *Aulonis* nomine haud dubie tractus (depressior, αὐλών) regionis Tarentinae, in quo vinum nobilissimum nascebatur, a poeta designatur. Laudant Martial. XIII. 125. *Nobilis et lanis et felix vitibus Aulon det pretiosa tibi vellera, vina mihi.* *Amicus Baccho*, quem amat Bacchus, vini feracissimus. Sil. XII. 526. *Allifanus Iaccho haud inamatus ager.* Stat. Silv. III. 5. 107. *Caraque non molli juga Surrentina Lyaeo.* Martial. IV. 43. 3. *Haec juga, quam Nysae colles, plus Bacchus amavit.* et XII. 99. 3. *Baetis — quem Bromius, quem Pallas amat.* De arvis pomosis idem I. 50. 8. *dulce Botrodi nemus, Pomona quod felix amat.* — *fertili*, qui Aulona vitibus, uvis fertilem reddit, ut *palma nobilis* I. 1. 5. quae nobilem reddit, Diana *prospera frugum* IV. 6. 39. et similia alia. Est adeo *Bacchus fertilis*, πολυστάφυλος (Hom II. in eundem 11.) φερεστάφυλος (Oppian. Cyneg. III. 49.) εὐάμπελος, εὔκαρπος, πολυγηθέα καρπὸν ἀέξων, quae Orphica sunt Bacchi epitheta. v. Obss. — *minimum* non *invidet Aulon*, Aulonis uvae non invident *uvis Falernis*, agri Falerni, vinum Tarentinum Falerno haud deterius est, ejusdem est notae. Nam invidemus praestantiori. Simili acumine Stat. Silv. I. 2. 150. *rupesque nitent, quis purpura cedit Oebalis, et Tyrii moderator livet aheni.* Idem totum hunc locum

expressit Silv. II. 2, 4. *Qua Bromio dilectus ager, collesque per altos uritur, et praelis non invidet uva Falernis.* / Jam observa exquisitam poetae copiam in varianda phrasi: alteri parem esse, alterum exaequare, per *non decedere*, *certare*, *non invidere.*

v. 21 — 24. Ibi ego tecum lubentissime versarer, viverem. *Ille locus*, illa convallis (Aulon) *beata* (ad utrumque enim refer) amoena ac ferax, *et arces τὰ ἄκρα*, editiora loca colles *beati*; quod utrumque significantius et copia poetica pro universa regione Tarentina ponitur. *Turres arcis Oebaliae* vocat quidem *Tarentum* Virg. Ge. IV. 125. quod tamen quo minus h. l. intelligam, vetat vel oppos. *locus*, Aulon. — *te mecum*, me tecum, me et te *postulant*, vocant, invitant ad se; sed fortius alterum: cogunt nos illecebris suis ad se secedere. Satis vero frequentata poetis ratione *invitare*, *vocare* nos regio dicitur, quae gratum nobis hospitium praebet, in quam lubentes secedimus. — *Ibi* ego senium componam, moriar: Pro hoc per consequens poeta: ista terra tegi, condi aliquando velim: et pro hoc cum tenerrimi amoris adfectu: ibi tu mihi justa persolves. Generale hoc speciali notione repraesentatur a poeta, quae mollissimo sensu animum perfundit: *Sparges*, consperges, *lacrima* lacrimis *debitis*, justis, quas mortuis debet humanitas, (fere ut *justo comploratu prosequi mortuos* Liv. XXV. 26. Sic et *justa facere*, *persolvere* de sepulturae officio) ὃ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων Hom. Il. ψ. 9. Orph. Arg. 546. λοιβὰς δοῦναι ἐπιχθονίοις, καὶ δάκρυα λειβέμεν ὄσσων, h. l. cum vi, quae amici defuncti gratia profundas, *favillam* meam, cineres meos; sed alterum respicit solennem illum fletum, dum ossa et cineres adhuc tepidi (quae est *favilla*) colligerentur (v. Tib. III. 2, 25.) in honorem mortui editum. Jam pro favillam *meam* quanto significantius, et *vatis* et *amici*: quo honorem istum facultate poetica se promeritum, amicitiaeque jure a Septimio sibi debitum pulchre innuit. Ad sensum poetae Inscr. apud Fabrett. p. 64. et Fleetw. p. 320. Μέμνεο κ' ἐν ζωοῖς ἐμέθεν, καὶ πολλάκι τύμβῳ σπεῖσον ἀπὸ βλεφάρων δάκρυ ἀποιχομένον.

ARGUMENTUM. VII.

Quum Horatius post Philippense proelium a. U. DCCXIII. Romam redisset, Pompejus obfirmato animo in Brutianis partibus remansit, (v. v. 15.) annoque demum DCCXXV. pace inter triumviros et Sex. Pompejum facta, exsulibus omnibus data redeundi impunitate, (v. Dio XLVIII. 36. et Vellei. II. 77.) Romam redisse videtur. Itaque Horatius, recepto praeter omnem exspectationem amico vetere, quem revisurum se plane desperasset, exsultat, festumque in ejus honorem diem indicit. Reminiscitur autem simul, ut fert animi humani natura, pristinae conjunctionis, quaeque cum laeta tum maxime tristia, quorum jucundissima est memoria, communia habuerint tempora. Animatur totum carmen effreniori laetitiae adfectu; sententiae non tam exquisito ornatu quam vigore quodam, quo legentium animus perculsus abripitur, conspicuae. Comparetur omnino I. 36. et de Pompejo Grospho cf. II. 16. et Epp. I. 12. 23. cf. et Sanad.

Adnotationes.

v. 1. Qui saepe mecum *in ultimum tempus deductus* es, summum vitae periculum subiisti, in extremum vitae discrimen adductus es, *Bruto militiae duce*, dum uterque sub Bruto militaremus, Bruti partes sequeremur. Forte nihil amplius poeta voluit, quam: qui mecum sub infaustis Bruti auspiciis militasti, commilito. *Tempus ultimum* est, ubi rerum nostrarum tam misera conditio est, ubi in tantum discrimen adducti sumus, ut salutem ac vitam desperemus. Ita *supre-*

mum tempus dicitur Catullo LXIV. 151. *extremum tempus* ib. v. 169. uti *extrema tempora* Cic. ad Div. X. 12. innit. Similiter vero *in extremum casum deduci*, quod Noster *in ult. tempus ded.*, dixit Hirt. B. Alex. 7. — 3. 4. Exclamatio ἤθους plena in desideratissimi amici reditu nec opinato! Similiter Catull. IX. 3. in Veranii reditu: *Venistine domum ad tuos penates, fratresque unanimos anumque matrem? venisti.* — 3. *Quis te redonavit*, reddidit, restituit, ecquo felici fato redditus es *Diis patriis*, solo patrio, *Italoque caelo*, Italiae. *Deos*, *Penates*, *Lares patrios* revisere, salutare, *adspicere* (Serm. II. 5. 4.) et *linquere* (III. 27. 49. V. 16. 19.) solennia poetis de abitu et in patriam reditu. *Redonatur* Grosphus *patriae*, facta ei in patriam redeundi potestate, donatoque iterum pleno civitatis jure. Hinc cum virtute adjectum, te *Quiritem*, te plenum civis Romani jus iterum adeptum, ab exsilio revocatum. Alii Quiritem, militia defunctum, explicant; ex solenni dimittendi exercitus formula: Quirites discedite. Minus apte in hoc nexu. *Caelum* saepius pro parte caeli: tum pro regione ei subjecta. Forte tamen simplicissimum fuerit, reddi caelo Italo accipere pro: iterum sub caelo Italiae vivere. — 5. *prime sodalium*, quem sodalium omnium carissimum semper habui. Sodalium haec facta mentio, pristinaeque consuetudinis recordatio parant transitum ad sequentem vv. 6. — 8. sententiam, cujus vulgaris enuntiatio est: quocum saepe de die convivatus sum. — *frangere diem* solidum *mero*, partem de die gravibus ac seriis rebus destinato demere, demtamque compotationi dare; decurtare diei spatium, noctique illud adjicere; fit hoc compotatione tempestivius instituta. Vide ad I. 1. 20. — *morantem* qui tardius ire videbatur convivaturis; suaviter. — 7. 8. *coronatus capillos*, ἐστεμμένος, στεφανωθεὶς κρᾶτα, ἔθειραν, pro: gerens caput floribus redimitum, capillos serto ornatos, eosdemque *nitentes* λιπαροὺς (v. ad I. 4. 13.) unctos, perfusos *Malobathro*, unguento e malobathri folio. Utriusque rei solennis in lautioris convivii adparatu mentio. Vide vel vv. 22 — 25. *Malobathrum* frutex in Indicis paludibus nascens, e cujus folio pretiosissimum oleum exprimebatur ad unguentum, *foliatum* inde dictum Martial. XI. 28. Locus class. apud Plin. XII. 26. unde Syriam quoque Malobathrum arborem habuisse discimus; sed *Syrium* h. l. dicitur, quod om-

uno Indiae merces a mercatoribus Romanis e Syria adveherentur. Sic *merx Syra* I. 31. 12. *nardus Assyria* II. 11. 16. *Amomum Assyrium* Martial. VIII. 77. 3. *myrrha Orontea* Propert. I. 2. 3. etc.

v. 9 — 12. Tecum pugnae Philippensi interfui. Disertius adeo nunc exponit poeta atque exemplo illustrat illud *tempus ultimum* v. 1. Male igitur faciunt, qui haec ad proxime antecedentia referunt, hac sententiae progressione: quocum res secundas et adversas communes habui. Sed vv. 6. — 8. non spectant ad sententiam primariam; sed unice debentur v. 5. uti jam monitum. *Sensi*, graviter pro, expertus sum *Philippos*, fortunam pugnae ad Philippos, Macedoniae urbem, commissae; *et celerem fugam*, ubi fuga nobis consulere necesse haberemus; perspicuitatis causa τῷ *sensi* haec adjecta putanda. Nam *sentire* detrimenti, cladis acceptae notionem adjunctam habet. Cf. IV. 4. 25. et IV. 6. 3. Ovid. Met. XV. 823. eadem vi: *Pharsalia sentiet illum*, de Augusto. In prosa simpliciter erat: tecum e pugna Philippensi aufugi. Fugae celeritatem ulterius declarat per *parmulam*, scutum *non bene relictum*, parum decore, turpiter abjectum, quo expeditior ea esset. — 11. 12. Quum fortissimi quique cecidissent, quum nulla prorsus rei bene gerendae spes superesset, ubi adeo pugna excedere minus ignominiosum esset. Nam in hunc unice finem adposita haec a poeta, quo excusatiorem fugam suam faceret. Perditis omnibus aufugit Horatius vel abjecto scuto ex ista pugna, ut meliori se tempori reservaret, ubi fortitudinem, quae nullum amplius rei momentum in ista pugna factura esset, patriae majore cum fructu probare posset. Quum *Virtus*, animi ferocia pugnantium *fracta* contusa, perdomita repressa esset, h. quum ii, qui atrociter pugnassent, devicti essent, occubuissent, ut ipse statim explicative subjicit. Sil. VI. 14. eadem ratione: *Nec tamen adversis fuerat fracta Itala virtus.* Sic *fractas minas*: *fractam rabiem* dixit Claudian. XL. 28. et XXVI. 431. *fractos bello* Virgil. et alii. — *et minaces* cet. Eadem sententia magis perspicue tantum exposita. Quod quidem non aliter fieri poterat, nisi subjecto abstracto in proprium mutato. Ita non intelligo, quo jure id vitio poetae a quibusdam vertatur. — *minaces*, qui fortissime dimicaverant Bruti et Cassii milites. *Minae*, *ira*, oris truculentia, solenni more virtutem bellicam designant apud

poetas. Sic *Hannibalis minae* IV. 8. 16. *minax Porsennae manus* V. 16. 4. Hinc *Minae* in comitatu Martis apud Stat. Theb. VII 51. Forte tamen magis poeticum erit, si *minaces tetigere solum* accipias, procubuere, jacuere, truculentiam vultus in ipsa morte servantes; qua imagine atrocitas pugnantium egregie repraesentatur. De Romanis in bello cum Pyrrho occisis Florus I. 18. *omnium in manibus enses, et relictae in vultibus minae, et in ipsa morte ira vivebat.* Quae tamen paullo durior h. l. ratio videtur. — *tetigere solum mento*, proni in terram procubuere, Homerica fere loquendi ratione. Hom. Il. β. 418. πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν, et alibi. Unde Latinis poetis *mordere humum, terram petere ore* et sim. pro cadere, occidi, frequentata. — solum *turpe*, turpatum, foedatum sanguine, cruentatum. Ita et Ouwens N. H. III. 3. p. 372. Alii per interjectionem *turpe!* accipiunt, in re minime turpi; ut reliquorum commenta taceam.

v. 13 — 16. Sed diversam uterque in fuga fortunam habuimus. Equidem feliciter ex isto belli naufragio enatavi, belloque deinceps abstinui, discessi inde: tu statim ei iterum implicitus es, in militia permansisti. Ita tene sententiarum ordinem. Omnes fere ita jungunt: In qua pugna fortissimi quique ceciderunt, ex ea equidem incolumis servatus sum. Male vel propter vv. 15. 16. Praeclare vero ac magnifice fugam suam adornavit poeta Homerica arte, qua heroes, in summum vitae discrimen adducti, nube a deo quopiam circumfusa tecti praelio incolumes excedunt; cujus rei exempla ubivis in Homero obvia. Mercurio id tribuit Horatius, nam in ejus tutela poetae, *Mercuriales* ideo adpellati II. 17. 29. ratione tamen vafritiae ejus simul habita, cujus significandae causa se Priami exemplo (I. 10. 13.) *per medios hostes* a Mercurio ductum ait. Ad hanc Mercurii versutiam respexit Alciphro III. 72. ἐγὼ δὲ, οἷον ποδῶν εἶχον, ᾠχόμην· καὶ σώζομαι οὐχ ὑπὸ τοῦ τῆς Ἀτλαντίδος Μαίας παιδὸς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ποδῶν καὶ τοῦ τολμήματος. *Merc. celer*, ὠκὺς (Ἑρμῆς ὠκὺς ἐγὼ κικλήσκομαι Xenocrates in Br. Anal. II. p. 59.) ὠκύπους (Eurip. Hel. 247.) πτηνὸς, adposito ad rem epitheto. *sustulit me denso aëre*, docta brevitate pro, sepsit circumdedit me *denso aëre* ἠέρι πολλῇ, densa nube, sicque incolumem per hostes *sustulit*, abduxit, hostibus eripuit. *Paventem*, viribus diffisum, fugae intentum; suaviter hoc adjectum. — 15.

16. Tu fortunam belli iterum experiebaris, denuo te reliquis Bruti partibus adjungebas. Siciliam, quam Sex. Pompejus tum armis occupaverat, Grosphum petiisse, e Velleio II. 72 facile adsequaris; is enim diserte tradit, omnes, quos praesenti periculo fortuna subduxisset, e Brutianis castris ad Pompejum conflaxisse. cf et. Dio XLVII. Iam istam sententiam commoda allegoria explicuit Horatius. Bellum, pugna solenni more comparatur mari tempestuoso poetis: sic κῦμα μάχης Tyrtaeo et aliis. Jam Grosphum e pugna Philippensi vixdum elapsum, profugum novisque se statim periculis objectantem comparat ei, qui fluctibus, unde vix emerserat, iterum corripitur, ab iisque, cum litori jam proximus esset, in altum rejicitur. Eadem imagine usus est Euripid. Heracl. 428. ἐοίγμεν ναυτίλοισιν, οἵτινες χειμῶνος ἐκφυγόντες ἄγριον μένος εἰς χεῖρα γῇ συνῆψαν (*in manibus terrae* Virg. Ge. II. 45.) εἶτα χερσόθεν πνοαῖσιν ἠλάθησαν εἰς πόντον πάλιν. *Te* litori vicinum *unda* fluctus *resorbens*, κῦμα παλιῤῥόθιον *tulit*, abstulit *rursus*, correptum retulit *fretis aestuosis* (tertio casu) in fretum aestuosum, aestuans fluctibus, in altum rejecit, h. quod declarative additur, *in bellum.* Durior tamen haec ratio. Igitur malim; *Unda, fretis aestuosis*, dum *fretum, mare aestuat* commotum est, h. unda maris aestuantis *resorbens rursus tulit*, copia poetica pro, resorbuit, iterum abripuit; jam sequi debebat, *in altum*: pro hoc, substituta statim, perspicuitatis causa, vera notione: *in bellum.* Plerique de Charybdi seu omnino vortice h. l. cogitant; quod ejus proprium sit *resorbere*, ἀναῤῥοιβδεῖν; sed praestat *undam resorbentem* de quovis fluctu a litore refuso et cuncta secum rapiente intelligere. Virg. Aen. XI. 624. seqq. *Qualis ubi alterno procurrens gurgite pontus nunc ruit ad terras — nunc rapidus retro, atque aestu revoluta resorbens* (retro secum volvens) *saxa fugit, litusque vado labente relinquit.*

v. 17. *seqq.* Sed et haec nova effugisti pericula, ex his quoque servatus es; *ergo Jovi* σωτῆρι sacrum para. Augustiorem speciem commissationi in felici Grosphi reditu habendae obtendit sic poeta, ex more. v. I. 36. in et I. 37. init. Prima libatio Graecis fiebat Διὶ σωτῆρι, (Athen. XV. 5. p. 675.) ad quam forte respexit Noster. *Redde*, offer, para *dapem* dapes, epulas sacras, sacrificium *obligatum*, ex voto debitum, votivum. *Obligamur* Diis, votis nuncupatis; tum et ipsum, quod vovimus, obligari

dicitur: *reddimus* adeo, solvimus id Diis, voto damnati. II. 17. 30. *reddere victimas, aedemque votivam memento.* Propert. II. 21. 60. *Tu quoniam es, mea lux, magno demissa periclo, munera Dianae debita redde choros: redde etiam excubias* cet. cf. Burman. ad Propert. IV. 3. 61. — 18 19. *Depone latus*, corpus (sed alterum γραφικώτερον. cf. Virg. Ecl. V. 53.) considе, reclina te, recumbe. Virg. Aen. VII. 107. *Corpora sub ramis deponunt arboris altae* — *fessum*, ipse fessus ex *longa militia*; requiesce, refice corpus sub *laurus* umbra, post tam longam militiam. — τῷ *mea* suaviter innuit Horatius, apud se convivium istud celebratum iri; ad quod sic blande admodum Grosphum invitat. At Baxt. pulcherrimam ἐνάργειαν hic deprehendit; ac si ipse, ut Tityrus Virgilianus sub fago sua, sub laurus umbra recubaret. Quam praeclaram observationem, ut vocant quidam, nemo facile ei invideat. Alias argutias ad h. l. attulit Dacer., Maecenatem lauru significari pronuntiando. — *nec parce cadis*, vino te largius invita. Fere ut I. 36. 11. *neu promtae modus sit amphorae.* — *tibi destinatis*, hac festa luce exsiccandis; *tibi*, nam in Grosphi honorem convivium adparabatur. Minus apte alii: in reditum tuum reservatis; cum is praeter exspectationem accidisset.

v. 21. *sqq.* Miram Horatii artem in depingendo effrenioris laetitiae adfectu cum alibi (cf. v. c. I. 36. II. 11. et III. 19.) tum hoc maxime loco insigniter ostensam facile sentias. Quam animo praecipit convivii futuri hilaritatem, in eam statim effunditur, et, quod animum laetitia perturbatum moraeque impatientem addecet, convivium instrui, coronas, unguenta adferri, sodales adcumbere, cet. jubet. Quo quidem artificio totius loci virtus ac vigor mire adjuvatur, adeo quidem, ut non tam convivium describi, quam nosmetipsos in mediam convivantium turbam rapi atque deferri existimemus. Commoto poetae animo vim quoque addit vivida ac per interrogationes praecipitata oratio. — 21. Majoribus nos hodie poculis invitemus. *Ciborium* poculi genus, ore superius lato, inferius angusto, instar fabae Aegyptiae, quam colocasiam adpellatam volunt. cujus calyx vasorum ac poculorum usum Aegyptiis praestaret. Dicta haec pocula ipsis ciboria. Vid. Scholl. ad h. l. Intpp. ad Hesych. v. Κιβώριον et κύαμος et quos laudat Gesn. Th. L. L. h. v. Eadem ratione Graecis pocula calyces adpellantur, similitudine a

floribus petita. Grandius vero fuisse poculum illud ciborium, vel inde colligas, quod ejus in liberiore comissatione (κώθωνι) ubi majoribus poculis posceretur, mentio fiat apud Athen. XI. 7. p. 477. Atque hac virtute h. l. a poeta puta positum. *Capaciores* enim *scyphos* poeta poscit in re quae ex voto accidit, V. 9. 33. — *levia*, splendentia, affabrefacta. *Exple Massico*, adimple vino Massico. v. l. 1. 19. *oblivioso*, quod curarum oblivionem inducit; est οἶνος λαθικηδὴς Alcaei apud Ursin. p. 101. Similiter λήθη ὀδύνης audit in Epigr. ἀδεσπ. LXXIX. 8. (Anal. Br. III. 166.) λειπόν μοι τὸ κύπελλον ἀποστίλβωσον, ἑταῖρε, ἢ λήθην ὀδύνης τὸν Βρόμιον πάρεχε. Ubi praeclare: ἀποστίλβωσον τὸ κύπελλον, fac ut ardeat, resplendeat, impleatur poculum sc. vino; uti fere *Setinum* in aureo poculo *ardere* dicitur Juven. X. 27. Atque hanc graeci poetae elegantem doctamque loquendi rationem, haud temere censeas, etiam hic a poeta exhiberi. Doctiore enim ratione jungi possint: *exple levia*, h. exple ita, ut ciboriorum superficies levis sit, resplendeat, imple ad ora usque pocula. Sunt adeo κρητῆρες οἴνοιο ἐπιστεφεῖς, ut Hom. Il. Θ. 232. dicuntur. Sic vero vim habet epitheton, et ad totam sententiam spectat. — *funde cap. ungu.* cet. Uncti coronatique sint capilli. *Conchae*, vasa unguentaria, ad concharum formam facta: *Capaces*, non simpliciter ornat, ut sit, quae continent ea, quod nonnulli volunt; sed sunt vasa, quae magnam unguentorum vim habent, quibus adeo copiose hoc die Grosphum ceterosque convivas uti jubet, ita ut capilli unguentis sint βεβρεγμένοι. διάβροχοι, (ut saepius Graeci hac de re) ut *unguenta stillent e nitido capillo*, ut Tib. I. 7. 57. Eadem vi *perfundi nardo* est V. 13. 9. et *perfusis liquidis odoribus*, I. 5. 2. Qua eadem virtute unguenta jubet *fundi*, effundi de conchis, quod jam vidit Vet. Schol. Cruqu. „largius utere odoribus" interpretando.

v. 23. *sqq.* Suaviter Horatius, qui sibi prae festinandi studio jam satis occupatus videbatur, coronarum nectendarum curam reliquis convivis (non *puero*, ut volunt quidam e II. 11. 10.) demandat. Cum ἤθει igitur variata oratio, pro, *coronas deproperemus*, propere conficiamus, contexamus *apii* vel *myrti* frondibus, prout quaeque magis ad manus est; suaviter in summa festinatione declaranda. Nisi *ve* h. l. ut et alibi apud Nostrum, non disjungit, et simpliciter est pro *et*, ut *corollas*

intelligamus *indistinctas* (ut Catull. LXIV. 284. vocat) h. e. variis floribus ac frondibus, h. l. ex apio et mirto consertas. Apium *udum*, δροσερόν, recens, adeoque viride; χλωρὸν σέλινον. Nam illud genus apii, quod in humidis locis nascitur, a poeta, ut quidam volunt, hic respici vix putem. *Deproperare*, ut σπεύδειν Gr., *festinare, urgere* (Virg. Ovidio, Statio, aliis) est, festinanter conficere. Cf. V. 12. 22. v. Lamb. — *quem Venus* cet. Regem convivii sortiamur. *Venus* h. jactus talorum Venereus, (qui erat, ubi tali quatuor, quibus fere ludebatur, diversos numeros, puta I. III. IV. VI., ostenderent. Lucian. Amor. T. II. p. 415. ἢ βαλὼν μὲν ἐπὶ σκοποῦ, μάλιστα δ' εἴ ποτε τὴν θεὸν αὐτὴν (*Venerem*) εὐβολήσειε, μηδενὸς ἀστραγάλου πεσόντος ἴσῳ σχήματι. res nota. Vide Lamb. et Gesn. Th. LL. v. *talus*.) *dicit*, constituit, eligit *arbitrum bibendi*, qui leges bibendi fert, regem convivii. vid. ad I. 4. 17. — 26. Totum me laetitiae tradam. *Non sanius*, insanius, magis *bacchabor*, insaniam instar *Edonorum*, Thracum; inter quos compotationes liberius atque immoderatius celebrari solitae. v. ad I. 27. 1. — *dulce* volupe, jucundum est (ut Propert. II. 9. 17.) lubet *furere*, exsultare, vino largius indulgere (θέλω θέλω μανῆναι, Anacr. 31.) *recepto* reddito mihi *amico*, in amici desideratissimi reditu.

ARGUMENTUM. VIII.

Miro acumine Horatius hoc carmine Barines, insignis pulchritudinis puellae perfidiam ita perstringit, ut, quum fidum constantemque amorem ipsi denuo adfirmaret, fidem ei habere posse neget, quoniam toties pejerantem non modo nulla perjurii poena sequuta sit, verum etiam ei inter ipsa perjuria major in dies formae venustas accesserit; ut adeo per sanctissimas res jurare utile ip-

si esse adpareat. Inde accidere ait, ut vel ii, qui perfidiam ejus multoties experti sint, qua sunt animi, formae ejus illiciis detenti, impotentia, a perfidae limine recedere nequeant, novique usque amatores succrescant. Qua quidem ad insignem Barines pulchritudinem declarandam vix ulla cogitari potest ratio efficacior, quam quidem, animum magis quam oculos ferientem, utinam potius, quam pictorum, imitentur nostri poetae! — Oratio in hoc carmine docta, ornata, exquisita, numerorumque suavitatem vel obtusior paullo facile animadvertat. Graecae autem, quae hinc inde adtextae sunt, ideae suspicioni, quam argumentum suppeditat, robur addunt, graecum Horatio exemplum ob oculos fuisse.

Adnotationes.

v. 1. Exordium scenicum, uti apte Scholl. vocant. puta Barinae, quae constantiam suam in amore Horatio jactaret, seque in fide permansuram sancte juraret, haec a poeta responderi: Si unquam perjurii poenam tulisses, si unquam perjurium tibi nocuisset; quod utrumque docte conjunxit poeta; *si ulla* vel minima *poena juris pejerati*, perjurii *tibi unquam nocuisset*, noxam, damnum, detrimentum corpori tuo inflixisset, si vel levissimam inde notam traxisses. Damna enim, quibus corpus adfligeretur, morbi, etiam mors praematura ex antiqua superstitione gravioris sceleris, maxime perjurii, poena, a Diis vindicibus immissa, putabatur. Tibull. I. 3. 51. *Parce, pater, timidum non me perjuria terrent, non dicta in sanctos impia verba deos.* Juven. XIII. 230. *missum ad sua corpora morbum infesto credunt a numine.* Jam gravissima puellis poena, pulchritudinis jactura, cujus metu facile a perjurio revocenter. Ovid. Amor. III. 3. *Esse deos credamne? fidem jurata fefellit: et facies illi, quae fuit ante, manet. Jus pejeratum* dixit poe-

ta ad formam *juris jurati* (*fide sacrati*, ut est apud Ennium) s. *jurisjurandi*; nam *jurare* est fidem dare juramento interposito: hinc *jus pejerare* fidem juratam violare; adeoque *jus pejeratum* est fide, ut ita dicam, profanatum, laesum, perjurium. Suaviter vero τῷ *unquam* poeta puellam crebrae perfidiae incusat. — 3. 4. Si tenue saltem poenae in te vestigium exstaret; si *turpior* deformior *fieres uno* (ad utrumque enim refer) *dente nigro vel ungui*, si vel unus tibi dens nigresceret, si vel in uno ungui macula quaepiam s. nota adpareret: tum sane facile adducerer, ut *crederem* tibi juranti, adseveranti, te constanter me amaturam esse; quia tum religiose jusjurandum servatura esses, deos perjurii vindices reverita; amittendae adeo pulchritudinis metu: suaviter.

v. 5 — 8. *Sed tu* fidem verbis tuis a me vix impetraveris, quandoquidem e re tua esse videtur, pejerasse; quum inter ipsa perjuria pulchrior evadas. *Simul* ac, quotiescunque *obligasti*, obstrictum, obnoxium fecisti *caput perfidum*, tuum, te perfidam, *votis* exsecrationibus, diris, h. ubi pejerasti, perjurii rea facta es. *Obligamus* nos, caput nostrum *votis*, devovemus nos, imprecamur nobis inter jurandum mala ac poenas; iisdem nos *obligavimus* (observa temporis rationem) obnoxii facti sumus, pejerando, jurejurando neglecto. Paullo tamen subtilior haec quibusdam ratio videri possit. Igitur forte praestat, obligare se votis cum eam dici, dum ea sibi imprecatur, dum jurat; tum eum, qui perjurii reus, iisdem obnoxius fit, ut h. l. Ambiguitati cavit poeta epith. *perfidum*. — *enitescis pulchrior*, gratior fis, videris pulchrior. — *Cura* docte puella dicitur, quae curam, h. amorem pectori injicit, pectus amore inflammat. Sic μέλημα τοὐμὸν amasium suum adpellat Sappho, teste Juliano, apud Ursin. p. 19. Sic παίδων μανίη simili ratione Anacreon vocatur Antip. Sid. c. LXXVI. 2. (Anal. Br. II. 27.) Adde Pind. Pyth. X. 90. ubi Hippocleas ἐν παρθένοις μέλημα audit. Latinorum poetarum loca adponere nihil attinet. v. Scal. ad Virg. Cir. 75. et Stanl. ad Aeschyl. Choeph. v. 747. Jam Barine *prodit publica cura juvenum*, h. omnes juvenum oculos, dum in conspectum venit, allicit, in se convertit, quod simpliciter est pro, omnes in amorem sui rapit, *est* cura juvenum: sed alterum decorum puellae incessum simul ob oculos ponit. Tota vero sententia eximiae Barines pulchritudine declarandae inservit, ut I. 4. 19.

v. 9. sqq. Tantum igitur abest, ut perjurii poena te sequatur, ut videatur adeo *expedire*, tibi utile esse, per sanctissimas res jurare. Jam res sanctissimae in specie declarantur exquisito cum dilectu per *opertos* urna reconditos *matris cineres*, per quos, uti omnino per eos, quos in vita habebant carissimos, jurare solenne; et hujus jurisjurandi magna erat religio. Propert II. 16. 15. *Ossa tibi juro per matris et ossa parentis, — me tibi ad extremas mansurum, vita, tenebras.* Vide ibi Burm. et Barth. ad Stat. Theb. V. 329. — *fallere cineres*, jurisjurandi fidem, per cineres datam, fallere, jusjurandum per cineres factum negligere, laedere, pejerare. Nota formula jurisjurandi, *si fallo*, cet. de qua v. Livinei. ad Prop. l. l. — *signa noctis*, sidera, ut saepissime poetae post Lucretium. Suaviter haec memorata in jurejurando ἀφροδισίῳ; nam noctis tempore condicta amatori hora, (ubi *sidera furtivos hominum vident amores*, Catull. VII. 8.) illud factum innuunt. Meleag. c. LXXI. (anal. Br. I. 21. Νὺξ ἱερὴ, καὶ λύχνε, συνίστορας οὔτινας ἄλλους ὅρκοις, | ἀλλ' ὑμεῖς εἱλόμεθ' ἀμφότεροι. Cf. V. 15. init. — *taciturna*, quatenus ad noctem pertinent, cujus proprium est *silentium*. Sic *tacitae silentia lunae* Virg. Aen. II. 255. — *toto cum caelo*, et caelum; Similiter conjunxit Virg. Aen. IX. 429. *caelum hoc et conscia sidera testor.* v. Torrent. — *gelida morte car.* immortales ἐμφατικῶς, ut *Dii magni* in eadem re vocantur V. 15. 3. mors *gelida*, frigida (Virg. Aen. IV. 385.) perpetuo epitheto.

v. 13. Suavis pictura: Venus, dum Barine per numen suum pejerat, non movetur perjurio, non indignatur; sed *ridet*, se in fraude amatori facienda ad partes vocari; quae imago tanto aptior videri debet, cum sit dea δολόμητις, quae proprio munere ἐξαπάτας (Hesiod. Θ. 205.) sortita sit. Nobilitatur vero sic a poeta communis sententia: perjuria amantium impune fieri, non vindicari a Diis, 'Αφροδίσιον ὅρκον οὐκ ἐμποίνιμον εἶναι, ut est apud Stob. in Grot. Flor. p. 123. cf. Schotti Adag. p. 201. et 378 Nota Tibulliana. (III. 6. 49.) *Perjuria ridet amantum Jupiter, et ventos irrita ferre jubet.* et I. 4. 21. *Nec jurare time: Veneris perjuria venti irrita per terras et freta summa ferunt.* Meleag. epigr. laud. v. 5. νῦν δ' ὁ μὲν ὅρκια φησὶν ἐν ὕδατι κεῖνα ('Αφροδίσια) φερέσθαι. Plato in Phaedro, citante jam Lamb. ad v. 1. ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς

ταῖς περὶ ἀφροδίσια, ἃ δὴ μέγιστα δοκοῦσιν εἶναι, ᾗ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, addita ratione, ὥσπερ, καθάπερ παίδων, τῶν ἡδονῶν νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλιγοστὸν κεκτημένων. Unde forte tuearis *ineptum amorem*, qui, quam injicit animo impotentiam amentiamque, *dum aliquid cupiens praegestit apisci, nil metuit jurare, nihil promittere parcit* (Catull. LXIV. 145.) in Tib. I. 4. 24. *vetuit Pater ipse valere, jurasset cupide quidquid ineptus amor.* Spectat etiam huc Callimachi epigr. XXVI. v. 3. ὤμοσεν· ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων, uti jam aliis notatum. — *Inquam*, est enim superioris sententiae, si curate attendas, docta tantum variatio. Eodem enim fere redeunt: pejerando pulchrior fis, expedit pejerare, et rident dii perjuria tua. Simplicius tamen, ac, si quid judico, magis poeticum videtur, accipere pro, certissime persuasus sum, res adeo satis manifesta videtur, cum pulchrior indies fias, Venerem ipsam ridere cet. — *Nymphae*, ut Veneris comites; res nota. — *simplices* munditiis (I. 5. 5.) simpliciter comtae, simplici cultu decorae, ut deae agrestes. Quo eodem respectu *simplices* dici possint, fraudum insciae, rudes; quandoquidem *nescia fallere vita* (Virg. Ge. II. 467.) proprie ad rus spectat. Utrovis modo ad ornatum simpliciter spectat epitheton. Qui „mites, faciles ad ignoscendum quidvis" interpretantur, ii viderint, quo exemplo, quave ratione hunc loquendi usum suffulciant. Nam Virgilii locus Ecl. III. 9. a Schol. Cruq. jam ad partes vocatus, rem, non vero verba, illustrat. — *Cupido ferus*, ἄγριος, amantes excrucians, crudelis. — 15. 16. Amor *sagittas cote acuens* quam suavis pictura! Eadem idea in gemma expressa. v. Lippert. Mill. I. 799. — *sagittae ardentes*, τόξα ἔμπυρα (Meleag. XXVIII. 3. Anal. Br. I. II.) πυρίπνοα (Id. c. L. 1.) πυρπνείοντες ὀϊστοὶ (Musae.) πυρόεντα βέλη (Palladas XCIV. 2. Anal. Br. II. 426.) igne tincta, ut Moschus Id. III. extr. (ἁπλᾶ πυρὶ πάντα βέβαπται) eleganter fingit. Αἰθομένην φαρέτρην eodem phantasmate Amori tribuit Satyr. Thyillus IV. v. 2. (Anal. Br. II. 276.). Amoris, qui, ignis instar, cor, medullam, ossa depascit, exedit, torret, effectus hoc figmento designari, quis non sentit? Ex infinitis paene poetarum locis unum delibare liceat Senec. Hippol. 640. sqq. *Pectus insanum vapor ardorque* (ita corr.) *torret; intimas saevus vorat penitus medullas*, *atque per venas meat visceribus*

ignis morsus, *et venis latens*, *ut agilis altas flamma percurrit trabes.* — *Cos cruenta*, sanguine madefacta, perfusa, pro aqua vel oleo; exquisita et aptissima rei imagine. Auget enim impense feritatis, quam *sanguine* repraesentant poetae, notionem. Sic Tibull. I. 2. 39. Veneris truculentiam inde repetit, quod *sanguine nata* sit. Inde αἱματόφυρτα βέλη Amori tribuit Meleag. L. 8. (Anal. Br. I. 16.) eundemque *assiduum cum sanguine suo bellum gerere* s. ut clarius Theocritus II. 55. ait, sanguinem e corpore exfugere (τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα — πέπωκας;) queritur Propert. II. 9. 16. Nollem vero eo progressos esse viros doctos ut quaererent, quonam sanguine eos ista perfusa cogitari debeat: e qua nodosa atque anxia quaestione mirum ni Horatius, si ei objecta foret, risu se expediturus fuisset. Jam inde eo delapsus est, ut *cotem cruentam* explicaret, veneno tinctam; quatenus antiquis serpentum sanguis pro veneno haberetur, et venenatae sagittae Cupidini tribuerentur. Quod utrumque etsi verum sit; admodum tamen vereor, ne istaec per se satis docta ingeniosaque interpretandi ratio paullo longius h. l. petita sit: tum *cruor cruentus* dubito an absolute de veneno usurpetur. Semper enim est *sanguis viperinus* (I. 8. 9. V. 3. 6. *cruor vipereus* (Ovid. Pont. IV. 7. 36.) et sic porro. Sed propulsare simul atque diluere sic volebat vir elegantis judicii, qui *ardere*, *fervere* itidem de veneno dici nosset, superciliosam Homii (Elem. crit. c. XX.), incongrua (*ardentes* sagittas, et cotem *cruentam*) hic jungi clamantis, censuram. Sed res ad animi sensum revocari debet, ubi ardentes Amori sagittas poetae tribuunt, nec ita intelligendae, ut fulmen πυρπάλαμον βέλος ὀρσικτύπου Διὸς Pind. Ol. X. 96. et Aesch. Prom. 925. πυρίπνοον βέλος dicitur; qua etiam de causa Amor Moscho III. 7. πυρὶ εἴκελος, et Apollon. III. 286. ejus telum, quod Medeae cor adurit, ab effectu adeo, vocatur πυρὶ εἴκελον. Sed ad hanc rationem ne confugere quidem necesse existimo: nam, si hoc pro norma statuere velis, ut imago poetica ne admixtos colores habeat, qui novam aliam animo objiciant ideam, quot, quaeso, poetarum loca, fere pulcherrima, (maxime enim tum accidit poetis, ubi phantasmatum ubertate tument) ad hanc judicii subtilitatem essent exigenda, obeloque transfigenda! Sic, ut ejusdem rei defungar exemplo, Dido apud Virg. Aen. IV. 2. in eodem versu et Amoris *vulnere saucia*, et Amoris *igne uri* dicitur; quo utro-

que, etsi plane diverso (nam *ἰοῖς πυρφόροις* vulnus infligi cogitandum esse, haec quidem docta sed paullo subtilior videtur ratio) modo amoris effecta poetis designantur, nota ratione. Mirum vero utique, ne unum quidem, quantum sciam, interpretum, quibus, quae Homius satis pro imperio pronuntiasset, satis probabilia viderentur, commoda, quaeque primo se loco offert, interpretatione illa elevasse; nimirum, ut sagittae dicantur *ardentes*; quae, in cote subactae attritaeque, inardescunt, fervent; Amore ipso operis studio fervente, opus urgente. Possis etiam, doctiore dicam, an argutiore modo, sag. *ardentes* explicare, *αἵματι ζεούσας*; ut proprie sanguis agitatus coqui, ardere; tum et ipsae sagittae eo adspersae ardere dicerentur, eadem plane ratione, qua *δάπεδον αἵματι θύειν* Homero Od. XXII. 309. Quid? si cos *cruenta* ornatu poetico simpliciter sit, quae sanguine, e sagittis *αἱματοφύρτοις* stillante, adspersa est? Sed *ἐπέχω*, ne adnumerandis argutis his rationibus me mihi placere quibusdam videar. Jam de sensu totius loci, de quo primo loco quaerendum erat, ut pauca moneamus, minus recte agere intpp. videntur, qui sic universe Cupidinis mores depingi statuunt; quae satis languide adposita imago foret, sed, ratione Barines habita, est Amor novos usque amatores isti puellae inter ipsa ejus perjuria concilians: quam sententiam disertius expositam statim subjungit poeta. Ceterum idem phantasma est apud Philodemum, mellitissimum poetam, c. XV. (Anal. Br. II. p. 86.) *Οὔπω σοὶ καλύκων γυμνὸν δέρος, οὐδὲ μελαίνει βότρυς ὁ παρθενίους πρωτοβολῶν χάριτας· ἀλλ ἤδη θοὰ τόξα νέοι θήγουσιν Ἔρωτες, Λυσιδίκη, καὶ πῦρ τύφεται ἐγκρύφιον.*

v, 17. *Adde quod*, quid? quod omnis *pubes*, juventus, quidquid est juvenum, *crescit*, succrescit, adolescit *tibi*, in tui gratiam, ut tuo se submittant imperio, omnes tua forma capiuntur; hinc ornate et perspicuitatis causa adjicitur, *servitus crescit nova*, novorum amatorum, qui tibi serviant, tibi crescit copia, nova servientium cohors paratur. *Servire, servitium* de amante; uti contra *regnum* amatae tribuitur, res notissima. Ad verba ac sensum Nostri plane Tibull. IV. 5. 3. *Te nascente novum Parcae cecinere puellis servitium et dederunt regna superba tibi.* — nec *priores*, veteres amatores te relinquunt. Pro hoc quanto ornatius ac ad declarandam Barines superbiam, pulchritudinisque ejus vim, quae vel sic amatores sibi obstrictos

retinere valeat, fortius: non relinquunt *tectum*, semper jacent ante fores (*exclusos* enim a puella cogita) puellae *impiae*, fraudulentae, perjurae, quam vel sic *dominam* suam salutant, cujus imperio vel sic parent. — 20. Etsi jam *saepe minati* sint se eam relicturos: suaviter ad naturam amoris et ad formae potentiam designandam! Ejusmodi minae amatorum inanes in eroticis poetis satis obviae.

v. 21. sqq. Docta enumeratione exornatur amplius antecedentium versuum sententia. *Matres te metuunt*, timent ne *juvenci*, nati *sui*, adultiores facti, pulchritudine tua irretiantur. *Juvenci*, non sine virtute, in re turpicula. cf. II. 5. 1. — *senes* metuunt, ne filii meretriciis tuis artibus ad bona profundenda inducantur, ne ipsi argento emungantur, cujus rei bene multa Comici exempla suppeditant. Suaviter vero, et ex rei natura mater pudori filii, pater senex patrimonio suo timet. Hinc *parcus*, adposito ad rem epitheto. — et *virgines nuper*, recens *nuptae*, κοραι ἀρτίγαμοι, νεόνυμφοι, vixdum maritatae, ubi adeo recens adhuc amor est, vel hae te metuunt suis maritis, timent, ne mariti sui illecebris tuis detineantur, a se abstrahantur. Hinc *miserae*, ob hanc anxietatem; nisi potius ad amoris vehementiam in novo conjugio referre praestat. — *tua ne ret. aura mar.* Mirus est dissensus Intpp. et. VV. DD. qui hunc locum attigerunt, in constituenda *aurae*, unde sententia pendet, notione h. l. Servius (quocum Nestor facit in Vocab. hac voce) ad Virg. Aen. VI. 204. de splendore s. pulchritudine capiebat; quo sensu et in Virg. l. l. et alibi (veluti Prisciano Perieg. 1020. *iaspis aura viridi splendere* dicitur) occurrit. Eodem sensu αὐτμήν Graecis abhiberi, notavit ad Virg. l. l. Heynius, laudato Callim. H. in Dian. 117. cui adde sis luculentum Orphei locum Arg. 1219. de splendida Circes pulchritudine; Στίλβε δὲ καλὰ πρόσωπα, φλογὸς δ' ἀπέλαμπεν ἀϋτμή. Durius tamen h. l. absolute sic positum videri debet, quandoquidem in omnibus locis adjectum aliquid deprehendas, quod ad hanc splendoris notionem manu quasi ducat. Sic in Callim. est φάεος ἀϋτμή in Orph. φλογὸς ἀπέλαμπεν ἀ. in Virg. aura *refulsit*, in Prisc. aura *splendet*. Acronis scholion „aut facilitas, qua in amorem trahuntur: aut unguentorum odor, ut ipse superius" *aurae fallacis* aut mutilum est, aut, quod verius existimo, ultima ejus ab inepto homine

assuta videntur, nam *auram fallacem* (I. 5. 11.) aliter, et quidem rectius ibi idem Acron interpretatus est. Neque prior ejus ratio, qua imaginem ab aura *secunda* desumtam putasse videtur, admodum blanditur; nam ventus secundus *fert*, non *retardat*. Meliora paullo suppedidat Porphyrion, qui generatim „amoris auram, quae ad te eos fert" intelligit; imagine a navigatione petita. Scilicet a Veneris vel Amoris aura impellimur, agimur, ferimur, *ἐρωτοπλοοῦμεν*, (Meleag. LXIX. Anal. Br. I. 21. *ἡ φίλερως χαροποῖς Ἀσκληπιὰς, οἷα γαλήνης ὄμμασι συμπείθει πάντας ἐρωτοπλοεῖν*) amori dediti: Amor adeo nobis *adspirat* (Tibull. II. 3. 71.) defert nos ad eum, cujus amore accensi sumus. Eurip. Iphig. A. 68. Tyndareus *δίδωσ' ἑλέσθαι θυγατρὶ μνηστήρων ἕνα, ὅτου πνοαὶ φέροιεν Ἀφροδίτης φίλαι.* Disertius allegoricam hanc rationem exposuit Meleag. c. XLV. (Anal. Br. I. 14.) digno, quod et hic legatur: *Χειμέριον μὲν πνεῦμα· φέρει δ' ἐπὶ σοί με, Μυΐσκε, ἁρπαστὸν κώμοις ὁ γλυκύδακρυς Ἔρως. Κυμαίνει δὲ βαρὺ πνεύσας Πόθος.* (contra *placidus leniter afflat Amor* apud Tibull. II. 1. 80.) *ἀλλά μ' ἐς ὅρμον δέξαι τὸν ναύτην Κύπριδος ἐν πελάγει.* Jam mariti, quos Amoris aura, ut ita dicam, ad uxores suas ferre deberet, aliorsum feruntur, abripi se patiuntur a recto cursu, sicque *retardantur* detenti Barines aura, h. quae ad Barinen fert. Magnam sane probabilitatis hic explicandi modus prae se fert speciem; amplectendumque eum duxerim, nisi tertius superesset, isque, etsi ad nostrum sensum insuavis, e genio tamen istius aetatis haud indecens, et ex sermonis poetici indole, qua puella cum juvenca comparatur (v. ad II. 5. init.) unice verus: ut *aura* accipiatur de odore, (nam *aura* generatim poetis est, quidquid sensu aliquo percipitur, uti recte censet Wernsdorf. Poet. min. V. I. p. 412. Sic de sono recte accipiebat Ruhnk. in Prop. II. 20. 72. *Si modo clamantis revocaverit aura puellae*, quod vel adj. *clamantis* docet) a juvenca emisso, quo captato juvencus in amorem furiose fertur. Virg. Ge. III. 250. 1. *Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum corpora, si tantum notas odor attulit auras?* quem locum et alii attullere. Nec eandem imaginem regio epithalamio adponere dubitavit Claudian. de Nupt. Hon. 287. sqq. qua vivide amoris aestum declararet: *calet obvius ire jam princeps. — — Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris sollicitavit odor,*

tumidus cet. Praeclare adeo, quod hac imagine unice expressum volebat Horatius, designatur sic efficacia ac vis pulchritudinis Barines, maritos *retardantis*, ab uxoribus avocantis, et ad se trahentis maximaque sui cupiditate incendentis. Ceterum Schraderus, juvenis adhuc, Animadvv. ad Musae p. 303. auram, suavem puellae halitum, ἆσθμα ἡδὺ, intelligebat; ut reliquorum commenta taceamus.

ARGUMENTUM. IX.

T. Valgium Rufum, poetam epicum (Tibull. IV. 1. 180. Est tibi, qui possis magnis se accingere rebus, Valgius. ubi v. Broukh.) et elegiarum scriptorem, ab immoderato et continuo luctu ex Mystae cujusdam, quem filii loco habuisse, saltim paterno amore amplexus esse videtur, morte suscepto abstrahere hoc carmine adnititur poeta, desumto primum e natura, quae vices suas experiatur, in qua adeo tristibus laetiora succedant, momento; quod quidem qui parum ad doloris sensum leniendum valere existimant, ii sane locum poetice tractatum in poeta reprehendunt; ne illud tangam, multo efficacius ad animum poetae, ad quem hoc carmen scriptum est, commovendum illud videri debere. Deinde aliorum Valgio proponit exempla, qui similes casus moderatius tulerint, finemque aliquando luctui statuerint. Denique, quae splendidior hujus carminis pars est, monet eum, ut a privata tristitia animum ad publicam laetitiam, triumphosque Augusti

carmine celebrandos convertat, et in hoc aegritudinis solatium quaerat. Qua quidem ad Augusti victorias argumenti conversione, hoc quidem idearum nexu, nihil cogitari potest dulcius, nihil excellentius. Oratio in hoc carmine lectissima, imaginum poeticarum nitor summus, exquisitiorque doctrina antiquitatis passim adspersa. Ad a. DCCXXXV. h. c. esse referendum, docet ejus exitus.

Adnotationes.

v. 1. — 8. Consolatio est, ut ita dicam, poetica ad *poetam* Valgium: e natura desumtis, quae modum luctui et lacrimis ejus ponere jubeant, momentis. Naturam vices suas experiri; non semper tristem rerum esse faciem; aliquando succedere et laetam. Similiter hunc locum tractatum vide I. 7. 15. sqq. sed II. 10. 15. huc non facit; ibi enim colores ad erigendum in adversa fortuna animum attemperati. Statii imitationem Silv. II. 1. 205. sqq. a naturae interitu (cui argute diei, noctis et siderum *obitum* immiscet) doloris fomenta quaerentis, vix probes. Jam generalem sententiam: naturam non semper in luctu ac squalore esse, exquisite poeta specialibus exornatam dedit ideis. — 1. Praeclare una imagine duas rerum species repraesentat, celum nubibus obductum, et terram nimia pluvia squalidam. *Imbres* non semper *manant*, torrentium instar effundunt se e *nubibus in agros*, inde *hispidos* factos, horridos, continuis imbribus squalidos. Proprium enim *horrere* de squalore, inculto habitu, deformi adspectu. Argutantur Intpp. — 2. nec mare semper procellosum est. Lectissima singula. *Aut* nec (ut v. 6.) *usque* continuo *procellae vexant*, turbant, agitant mare. *Vexare* fortiori hoc significatu adhibuit poeta exemplo Lucretii, qui *montes silvifragis venti flabris vexatos* similiter dixit L. I. 276. cf. ad IV. 14, 23. Procellae *inaequales*, docte dicuntur, quae mare inaequale reddunt. Nam mare fluctibus commotum poetis est *asperum*. Sic *aequora nigris ventis aspera* dixit I. 5. 6. uti *ἐκ δεινοῦ τρηχεῖα Νότου θάλασσα* est apud Statyll. in Anthol. gr. III. p. 358. et τετρηχυῖα θάλασσα apud

Leonid. Tar. XCVI. (Anal. Br. I. 246.) Idem tamen et alteram exquisitiorem rationem, quae h. l. est, adhibuit c. XC. 1. (Anal. Br. I. 244.) Εὔρου μὲ τρηχαῖα καὶ αἰπήεσσα καταιγὶς — ἔβλαψε. Mare *Caspium*, cum dilectu, nam hoc inprimis procellosum putatur. Ad sententiam poetae Eurip. Herc. fur. 102. Καὶ πνεύματ' ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει — ἐξίσταται γὰρ πάντ' ἀπ' ἀλλήλων δίχα. — 4. Nec glacies, hiems per totum annum durat. Aqua, frigore concreta *stat*, consistit, (ut I. 9. 4.) proprio vocabulo: quocum convenit epith. *iners*, motu suo destituta, cursu impedita. Nam *inertia* ea naturae poetis vocantur, quae motu carent. v. ad III. 4. 45. Utrumque pariter conjunxit Lucan. V. 436. *Sic* stat iners *Scythicas adstringens Bosporos undas, quum,* glacie retinente, *fretum non impulit Hister.* Eidem *stagna jacentis aquae ignava* v. 443. et mox *inertia aequora languor profundi*, et *torbentia stagna* dicuntur. Sic *gelu pigrum* I. 22. 24. — *orae Armeniae* h. l. de montosis Armeniae tractibus, puta Tauro, Niphate; aliisque intelligendae. Sed et proprie *orae* accipi possunt de finibus Armeniae, Septentrioni oppositis; *quae pars Asiae injuria sideris rigentis vastas solitudines habet* ut Plin. H. N. VI. 13. — 6. Peregrinis, quas ipsa aliunde arcessere cogebat rei natura, succedit jam domestica, ut ita dicam, imago. Generale erat: venti non per totum annum vehementer spirant. Pro hoc specialius et significantius erat: Promontoria non continuo ventis turbantur; quandoquidem haec et crebrius et vehementiorum ventorum vim experiuntur. Jam pro quovis promontorio est *Garganus*, mons Apuliae, qui in mare Hadriaticum (versus insulas Diomedeas) exit. Lucan. V. 379. *Calabroque obnoxius Austro Appulus Hadriacas exit Garganus in undas.* Hinc *promontorium montis Gargani* vocat Plin. III. 11. quem apte laudat Wernsd. ad Prisciani Perieg. 94. *Hoc mare* (Siculum) *Gargani concludit Iapygis ora.* Infame erat tempestatibus, ut patet vel ex Epp. II. 1. 202. *Garganum mugire putes nemus.* Tum pro vulgari: Garganus infestatur Aquilonibus, doctius et exquisitius est, *querceta* Gargini *laborant,* convelluntur, vix resistere valent *Aquilonibus.* Garganum saltuosum demonstrat vel Horatii locus modo laudatus. *Frugifer* ideo dictus Lucan. V. 378. Cf. Sil. IV. 563. VII. 366. VIII. 630. Claudian. de IV. Conf. Hon. 107. *Laborant*, arbores,

quae ventis se deprimentibus aegre quasi obnituntur, iis labefactantur. Vide, quae de exquisito hoc vocabuli usu dedimus ad I. 9. 4. *Aquilones* memorat poeta, tanquam ventum vehementiorem. Nam proprius ac domesticus hujus regionis est Iapyx, (v. ad I. 3. 4.) et, qui ex adverso spirat, Auster. Hinc *obnoxius Austro Garganus* in Lucan. l. l. Mare enim *Siculum tunditur Austro* Priscian. Perieg. 106. — 8. Dum exornare studuit ideam poeta, in imaginem incidit, quae, maxime post vv. 6. 7., languidior videri possit. Sed et alibi in tempestatis descriptione occurrit. Orni *viduantur*, privantur, spoliantur *foliis*; v. I. 10. 11.

v. 9. — 12. Observa doctam poetae variationem in connectenda oratione. Vulgaris modus erat: *Sicuti non semper* cet.; *ita nec tu semper* cet. quem secutus est I. 7. 15. sqq. Tum oratio sic majorem vim adquirit. Prodit enim Horatium leviter increpantem Valgium, ut qui naturae vicibus admonitus a luctus pertinacia non avocetur. *Urges* prosequeris *Mysten* (v. Argum.) *flebilibus modis*, carmine flebili, elegis. Sed quanto efficacius v. *urgere*, de luctus ferocia ac doloris impatientia! Eadem vero loquendi forma dictum, ut *lacrimis prosequi mortuos*, veluti Liv. XXV. 26. *Modi flebiles* possint simpliciter esse, lamenta, querelae; sed praestat de elegis accipere; erat enim elegiarum quoque scriptor Valgius, (v. Argum.) hocque unice volunt vv. 18. 19. *et* potius *nova* cantemus *Augusti tropaea* cet. *Miserabiles elegos* similiter dixit I. 33. 2. ubi vide Not. — *ademtum* tibi (uti plenius Catull. LXVIII. 20. *Heu misero frater ademte mihi*: et Virg. Cir. 313) cujus deliciae, unicumque solatium esset; quam suaviter pro, mortuum. Sic *Hector ademtus* Trojanis, quorum fulcrum fuisset II. 4. 10. et *Pompejus rebus ademtus* cum vi, quo mortuo libertas (ficta saltem) concidit, Lucan. IX. 205. — *nec tibi*, a te, *decedunt*, animo tuo non excedunt, obversantur tibi *amores*, puer tantopere tibi dilectus, Mystae desiderio excruciaris. *Amores* de amato, sensu castiore, etiam alibi occurrit. — *Vespero surgente* cet. Vide, et expende virtutem poetae in exornandis et nobilitandis: nocte dieque, pro quo minus solenne erat: mane ac vesperi. Hoc suaviori imagine ac doctiore modo: *Vespero* stella Veneris *surgente*, ἀνατελλομένου, oriente, in conspectum veniente sub noctem: eademque

Solem exorientem *fugiente*, praeeunte, ante solem constituta, primo mane. De poetica hac stellarum fuga vide docte disputantem Heyn. in Exc. ad Virg. Ge. IV. 232. Forte tamen Lucifer eadem hic ratione solem fugere dicitur, qua reliquae stellae; (v. c. Val. Fl. IV. 90. Ovid Met. II. 114.) qui *caeli statione novissimus exit*, quia Soli proximus. Cf. Senec. Herc. fur. 128. Notissimum vero, *stellam Veneris, quae Φωσφόρος Graece, Luciferum latine dici, quum antegrediatur solem: quum subsequatur autem, Hesperon*, ut verbis utar Cic. de Nat. D. II. 20. Quum adeo eadem stella sit, poeta diversos ejus situs, unde diversa nomina traxit, uno tanquam communi nomine designare poterat. — *rapidum*, praeclare de novo sole. Ceterum eodem fere orationis colore in simili re Virg. Ge. IV. 365. de Orpheo: *Te, dulcis conjux, — te veniente die, te decedente canebat*, et Cinna apud Serv. laudante Lambino: *Te matutinus flentem conspexit Eous, et flentem vidit paullo post Hesperus idem.*

v. 13. — 16. Jam aliorum exemplis, qui, iisdem casibus etsi graviter adflicti, moerore tamen ac lacrimis non consenuerint, a perpetuo luctu amicum dehortari, ad eandemque animi fortitudinem excitare conatur. Similis sententiarum progressio I. 7. 21. sqq. Docte exemplis utitur poeta e vita heroica petitis in Valgio, docto poeta, consolando: qui forte hunc ipsum locum in carminibus suis tractaverat, si omnino res Trojanas attigit Valgius, quod e Tib. IV. 1. 180. statuebat Fabric. ad Ovid. Pont. II. 10. 13. de quo tamen dubitat Wernsd. in Poet. min. T. IV. p. 586. *Senex ter aevo*, tribus aevis, γενεαῖς *functus*, qui tres hominum aetates vixit, Nestor; *trisaeclisenex* inde dictus Naevio apud Gell. XIX. 7. et τρίγερων Incerto in Anthol. gr. I. p. 68. *Aevum*, autem de hominum aetate, γενεᾷ, quae XXX fere annorum spatio, medio quodam termino, circumscribitur, intelligendum. Omnino sic summam, ad quam homini pervenire licet, senectutem declarat priscus sermo poeticus. *Saeclis effetam senectutem* ita dictam puta Virg. Aen. VIII. 508. De Nestore v. Hom. Il. α. 250. *Fungi aevo*, vita, proprie est, tempora, quae fato nobis attributa sunt, vivendo explere. Proprie adeo Tib. III. 3. 9. *Tunc cum*, praemensae defunctus tempora lucis, *nudus Lethea cogerer ire rate.* — *non omnes* per *annos*, πάντα ἔτη, πάντα χρόνον, *ploravit Antilo-*

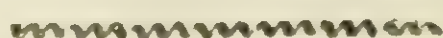
chum, filium, a Memnone ad Trojam occisum, dum patrem servare cuperet. Rem tangit Hom. Od. δ. 187. adde Pind. Pyth. ς. 28. sqq. Pugna Antilochi cum Memnone est ex Homeri Paralipomenis: tractata adeo a Quint. Cal. II. 243. sqq. et reliquis, qui Posthomerica conderent, de quibus vide docte et curate disputata Heyn. ad Virg. Aen. II. Exc. I. et Wernsd. Poet. min. T. IV. 568. sqq. — *amabilem* pietate in parentem; vel omnino φίλον υἱὸν Homeri. — 15. *Troili*, Priami f. fatum, quod ad Antehomerica pertinet, vel e Virg. Aen. I. 474. satis notum. Vide Heyn. Exc. XVII. ejus libri. — *impubem*, erat enim *puer* admodum, adeoque *impar congressus Achilli*, ut Virg. l. l. *Sorores* ejus Cassandram et reliquas finem aliquando lacrimis posuisse ait, forte cum vi, quo magis Valgium virum haud virilis ejulationis suae puderet. *Phrygiae*, Trojanae. Vulgari modo ad Troilum hoc epith. erat adponendum.

v. 17. *sqq. Desine querelarum*, queri, graeca forma, λῆγε γόων, ὀδυρμῶν, res nota. *Mollium*, quae ostendunt, te Mystae mortem nimis *molliter ferre*, (ut Senec. ep. XCIX ait) muliebrium. Forte tamen paullo acerbior haec castigatio: ideoque lenior ratio suadet, ut simpliciter accipiatur: quae desiderium tuum produnt. Sed et elegi *molles*, *queruli* dicuntur, quandoquidem his *querimonia* maxime *inclusa est* (A. P. 75.) Propert. I. 7, 19. *Et frustra cupies mollem componere versum;* ubi vide doctam Burmanni notam. Hermesian. El. v. 36. apud Ruhnk. Ep. crit. II. p. 290. Μίμνερμος δὲ ἡδὺν ὃς εὕρετο — ἦχον, καὶ μαλακοῦ πνεῦμ' ἀπὸ πενταμέτρου. Atque doctiorem hanc rationem praeferam propter v. 9. maxime vero propter sententiam, quae statim subjicitur. In *tandem* totius sententiae vis ponenda. — 18. Exquisita conversione a moerore Valgium abducere studet poeta dum eum ad canendos Augusti triumphos sicque ad publicam laetitiam exhortatur. — *nova tropaea* victorias Augusti recentes, ab Armeniis, Parthis et Gelonis reportatas. Jam etsi Augustus nullum ex his populum armis perdomuerit; solent tamen hae res mirifice augeri amplificarique ab aetatis istius poetis ac si vere istae gentes Romano imperio adjectae fuerint. Gloriosissimi adeo triumphi instar habebatur, quod Phraates, rex Parthorum, Augusto, quum a. U. DCCXXXIV. in Asia versaretur, nominis fama territus signa, clade Crassi amissa, cum captivis remitteret. v. Dio LIV. 8. et cf. III. 5. init. Ovationem ideo, et

arcum triumphalem Augusto a Senatu decretam refert idem Dio l. l. Armenia vero ab Augusto devicta dici poterat hactenus, quod ei, misso eo cum exercitu Tiberio, Tigranem, pulso Artaxia, regem imponeret. Vid. Dio LIV. 9. Suet. Tib. c. IX. Vellei. II. 94. Tacit. Ann. II. 3. a quibus hanc ipsam ob rem Armenia *recepta* et *in potestatem P. R. redacta* eodem elatiore spiritu dicitur. Jam pro Armenia universa est *Niphates*, mons ejus terrae juxta Strab. XI. p. 801. Steph. Byz. Suid. h. v. et alios. *Rigidus* dicitur, vel communi montium epitheto, quatenus ii stant, horrent, propter altitudinem: vel quia saxosus. Ita vero εὐσκόπελον Νιφάτην dixit jam Pisander apud Suid. h. v. Nam hunc auctorem istius fr. designat Steph. v. Νιφάτης, monente jam Toup. Emend. ad Suid. T. II. p. 157. Ita Caucasum *cautibus horrentem* vocat Virg. Aen. IV. 367. quem eundem *rigidum montem* eadem virtute simpliciter adpellat Ovid. Met. VIII. 797. Potest etiam ad mores accolarum rigidos, feros trahi: qua notione IV. 5. 26. *Germania horrida* dicitur. Jam *Niphaten cantare* docte dictum esset pro, Armeniam edomitam, devictam (quod repetendum e sqq. *gentibus additum victis*, quod poetica ratione posteriori soli jungitur; nam, quod alii ajunt, *subactam* simpliciter intelligendum esse, hoc nimis durum foret) carminis argumentum facere. Satis commoda vero montis facta videri potest mentio, cum per se, tum quod in ferculis triumphalibus montium quoque, praeter urbium ac fluviorum, imagines circumferrentur. Claudian. de Cons. Stil. III. 23. in pompae triumphalis descriptione: *hi facta metallo* oppida, *vel* montes, *captivaque* flumina *ferrent*. Vel sic tamen nullus fere dubito, quin Horatius fluvium ejusdem nominis h. l. intellexerit. Cujus etsi ab antiquis Geographis nulla fiat mentio; hoc tamen non adeo mirandum videbitur ei, qui fluviorum nomina diversis aetatibus diversa, eundemque fluvium diversis terrae, saepe ejusdem regionis, tractibus, quos alluit, nomen variare meminerit. Poterat adeo Tigris ea Armeniae parte, qua Niphates mons situs erat, ipsum montis nomen induere, quo tanquam reconditiore, poeta h. l. eum universe designaret, quum Geographis et Historicis vulgare ac solenne tantum in usu esset. Tantoque convenientius isti fluvio hoc nomen esse arbitror, cum Tigridis fontes in ipsis Niphatis montis radicibus quaerendi sint, juxta Strab. XI. l. c. Quam ipsam causam esse suspicor, quod in multis regionibus eadem et montium et fluviorum et antiqua et no-

stra aetate reperiantur nomina. Diserte vero Niphatem fluvium seriores poetae tradunt, quos omnes aut Horatium male intellexisse, aut Niphatae fontes e suo capite derivasse, quis tandem hoc statuat? Ita vero Lucan. III. 245. *Armeniusque tenens volventem saxa Niphatem*, ubi Burmanni: *tollentem saxa*, molimina nihil moramur Sil. XIII. 765. *Qui Gangen bibit, et Pellaeo ponte Niphatem adstrinxit.* Juven. VI. 409. *isse Niphatem in populos, magnoque illic cuncta arva teneri diluvio.* In Virgilio III. 30. (*Addam urbes Asiae domitas, pulsumque Niphatem*) dubites utrum montem an fluvium cogitaverit; si tamen leniorem sequaris rationem, de fluvio utique ibi intelligas. Qua eadem *Aufidus retro fugere* dicitur Aen. XI. 405. Nam *montem pulsum* dici, quam durum hoc! Neque vero iu unanimi fere poetarum consensu nihili facienda auctoritas Servii ad Virg. l. l. et Scholl. ad h. l. qui Niphatem et montem Armeniae et ejusdem regionis fluvium perhibent. Ita vero, si accipiatur, orationem concinniorem fieri, quis non sentit? At, instant clamantes, quis unquam *rigidum* h. glacie adstrictum fluvium vidit *volvere vortices*? Recte. Sed quid vetat, quo minus Niphatem *rigidum saxis*, saxosum interpretemur? quid vetat, quo minus hunc ipsum fluvium a Pisandro εὐσκόπελον dictum, docteque ita (nam *rigere* dicuntur saxa, scopuli noto loquendi usu) ab Horatio expressum opinemur? quo minus vel ripas istius fluvii scopulosas vel rapidum ejus cursum, saxa secum volventem cogitemus? Ita *Euphratem saxosum* vocat vel Plin. H. N. 5. 24. *lapidosas Aesaris undas* Ovid. Met. XV. 23. ut alios in re vulgari taceam. Magis tamen h. l. accommodata haec videtur altera ratio, qua fluvio mores, sensus, ingenium hominum, ad eum accolentium (v. c. *saevus Hydaspes* Petr. de Mut. R. 259. *Salo tetricus* Martial. XII. 3. 3.) tribuuntur, ut adeo Niphate rigido, feroci, tumido notetur Armeniorum ferocia ac superbia, a Tiberio necdum fracta et contusa. Quo eodem exquisito phantasmate Armenii et Pharti subacti ac perdomiti per ipsorum flumina leni ac moderato cursu fractum quasi animum prodentia declarantur. In populo enim rerum gestarum magnitudine tumido, feroci, ejusdem terrae fluvii exundant, *pontem indignantur* (Virg. Aen. VII. 728.) et sic porro; alveo contra latent, (Sil. III. 599) aquas submittunt, pontem patiuntur, domitis ejus accolis. Notus Virgilii locus Aen. VIII. 726. *Euphrates ibat jam mollior undis*, quem descripsit Gallus eleg. v. 53. (Poet. min. T.

III. 191.) *Euphratis currentes mollius undas.* Sic idem Niphates Silio l. l. *Pellaeo ponte adstrictus* dicitur domita ab Alexandro Armenia. Petron. de Mut. Reip. v. 241. de Pompeio: *quem fracto gurgite Pontus, et veneratus erat submissa Bosporus unda.* Epigr. LXXXIII. Anthol. lat. T. I. p. 230. *Ister pacatis lenior ibat aquis;* ubi v. Burm. Idem fluviis adfectus tribuitur in tristitiae sensu declarando. Sic *Sperchios aquis tenuis* Statio Ach. I. 239. in Achillis discessu: idem contra Silv. II. 7. 12. *doctos largius evagari amnes* jubet in *Lucani proprio die* celebrando. Docta vero structurae forma: *cantemus tropaea, et Niphatem, Medumque* h. Parthicum *flumen,* Euphraten, *minores vortices volvere,* ut non amplius se aquis suis efferant, ut alveo conditi subsederint. Jam phantasmatis hujus poetici notionem declaravit ipse, more ei familiari, adjectis magis perspicuis verbis: *gentibus additum* addita (e vulgari ratione: nam ad utrumque fluvium referri debet) victis, in pop. R. potestatem redacta; nihis amplius. Ita *adjecti imperio* R. dicuntur *Britanni* ac *Persae* III. 5. 3. Sed misere argutari intpp. videas. — 23. 24. *Geloni* ad Istri gentes pertinent, quas communi Scytharum vel Sarmatarum nomine comprehendunt scriptores Romani. Qui cum Istrum transire et fines Romanos populari (hinc *gentes Istro non bene submotas* vocat Ovid. Trist. II, 203.) solerent; eodem hoc anno Augustus, misso Lentulo, ultra ulteriorem ripam eos cum Dacis repulit. Flor. IV. 12. Hinc *Massagetae Scythico Istro alligati* dicuntur Lucan. II. 50. et *Dahae vetiti errare* eidem VII. 429. Jam pro, cantemus Gelonos submotos repressos doctius est, *equitare Gelonos* ut jam equitent, ut coacti sint *equitare,* versari se continere; sed alterum tangit morem istorum nomadum, vagandi in equis quem diserte de Sarmatis tradit Flor. l. l. adde Ovid. Trist. V. 7. 14. — *intra praescriptum*, intra praescriptos ab Augusto limites. — *Campis,* tanquam nomades, quibus isti, per se satis ampli *exigui* tamen videbantur, quod non amplius evagari latius liceret ipsis. *Amara* enim *lex Sarmatis* refugis, *sub uno vivere caelo*, Stat. Silv. IV. 7. 50.

ARGUMENTUM. X.

Licinius Varro Muraena, Proculeji ac Terentiae frater, homo turbulentus atque ambitiosus, eo maxime consilio pristinam dicendi agendique libertatem in aegra ac plane deposita republica tuebatur jactabatque, ut, novam Augusti dominationem acerbe exagitando, omnique modo in invidiam vocando (cujus insigne exemplum memorat Dio LIV. 3.) populum ad res novas erigeret, imperiique formam novis belli civilis incendiis subrueret atque everteret. Ita enim e mediocris fortunae statu se emersurum, pristinasque facultates, quas proscriptione amisisset, amplissimosque honores se recuperaturum atque consequuturum confidebat. Horatius igitur, qui Licinii probe perspectam haberet indolem, ac facile praevideret, quo res aliquando evasura esset, quo ambitiosum atque impotentem ejus animum, qui neque temporibus servire, neque mediocrem fortunam ferre posset, ad saniora consilia converteret, sedulo ei hoc carmine eam commendat animi moderationem atque temperantiam, quae periculi metu a conandis arduis facile abstineat, neque tamen ad humilitatem se deprimi patiatur, sed ab invidia aeque atque contemtu tuta medium quoddam sectetur; hocque maximum momentum ad bene beateque vivendum efficere ait. Animus enim ab ambitionis studio sic plane alienus, splendidam fortunam, utpote lubricam invidiaeque obnoxiam, uti minime suspiciet;

expetendamque ducet, ita nec adversa ad desperationem adigetur, sed aequabilem se in utraque praestabit. Saluberrima haec ad vitam recte instituendam praecepta quam parum in Licinii descenderint animum, docuit exitus. Siquidem, initis cum Fannio Caepione Augusti opprimendi consiliis, iisque detectis, gravissimas temeritatis suae poenas dedit. v. Dio I. I. Vellei. II. 91. *Refertum est hoc carmen suavissimis, quibus sententiae adumbrantur, picturis; tum singularem vim ac venustatem habet brevis earumdem delineatio: oratio quoque docta, concinna, aequabiliterque defluens, adeo, ut plane ad carminis argumentum attemperata videri debeat. Comparetur autem cum eo Lucret. V.* 1116 *sqq.*

Adnotationes.

v. 1. — 4. *Rectius*, recte, sapienter vitam institues, adeoque beate, tranquille deges. Jam quae e vulgari ratione sequi debuerat sententia: si semper mediocritatem secteris, si in omni vita in mediocri fortuna te contineas, neque honorum aut gloriae cupiditate efferaris, neque ad humilioris conditionis sordes deprimaris; docta hanc poeta involvit allegoria, a navigatione petita, cujus quidem simplicior enuntiatio erat: si semper medium cursum tenueris, media via navigaveris. Pro hoc ad allegoriae hujus indolem magis adposite: si neque nimis longe in altum proveharis, neque cursum nimis prope litus dirigas; quandoquidem illud procellis infestatur, hoc ob cautes prominentes accedere periculosissimum est. Neminem vero Intpp. τῷ *semper* offensum, omnino mireris. Quid enim? num *interdum* expedit, altum tenere interdum litus, h. mediocritatem aliquando deserere? Sed talibus argutiis facile occurras, si rationem poeticam ad prima ejus stamina revoces. Scilicet exornavit poeta primariam hanc sententiam:

Tu *semper* mediam viam insiste, *nunquam* ab ea recede, ut beatus vivas: unde adhaesisse variatae atque inversae orationi putandum est. Oratio ipsa horum vv. docta et exquisita. *Urgere altum* docta brevitate dictum pro: urgere iter, cursum dirigere versus altum petere. Proprie *urgemus iter*, *viam*, cui acriter instamus, quam concitato gradu molimur, prosequimur, ut Ovid. Fast. VI. 520. de Hercule: *ad vocem concitus urget iter.* adde Val. Fl. II. 34. V. 400. Possit etiam simpliciter dictum videri, pro, impellere, promovere mare, undas, quatenus *navis labens prae se undas volvit, vortices vi suscitat*, ut in nobili fr. Attiano, et saepius alibi. Doctior tamen et adcommodatior h. l. prior ratio videtur. — *neque* dum *procellas* alti maris *cautus horrescis*, ut tibi a procellis caveas, dum altum procellarum metu vitas, *nimium premendo*, nimis prope accedendo ad *litus*, quod aeque *iniquum*, τρηχὺ, asperum sc. saxis, scopulosum, adeoque infestum, periculosum, est navigantibus. Eodem fere orationis colore Seneca Agam. 100 ss. *Felix mediae quisquis turbae sorte quietus aura stringit litora tuta, timidusque mari credere cymbam remo terras propiore legit.* Id. Oedip. 890. *tuta me media vehat vita decurrens via.*

v. 5 — 8. Mediocritas enim sola vitam beatam jucundamque efficit; quandoquidem ea nec invidiae patet, nec egestatis malis laborat. *Quisquis mediocritatem*, mediocrem illam vitae fortunaeque conditionem *auream* h. tanquam eam, quae vitam reddat jucundissimam *diligit*, habet, sectatur, eam expetendam ducit, in ea adquiescit. *Aureum* χρυσοῦν, de praestantissimo, optimo quoque, poetis adhibetur, noto loquendi usu. v. ad I. 5. 9. Ad sententiam poetae Alexis ἐν συντρόφοις (apud Grot. Exc. Trag. 597.) ὡς ἡδὺ πᾶν τὸ μέτριον οὐδ' ὑπέργεμον: et magis, etiam ad orationis colorem, adposite Loll. Bassus c. VI. (Anal. Br. II. 161.) αἱ μεσότητες ἄρισται, ὅπη δέ γε πρήξιες ἀνδρῶν· ᾗ μάλα μέτρον ἐγὼ τἄρκιον ἠσπασάμην. Τοῦτ' ἀγάπα, φίλε Λάμπι, κακὰς δ' ἔχθαιρε θυέλλας. Δώρημα κάλλιστον θεῶν similiter σωφροσύνην vocat Eurip. Med. 637. *Diligere*, ἀγαπᾷν, eligere, sequi. — 7. Mediocritas tutum hunc praestat ab inopia aeque atque invidia. *Tutus* ad universam gnomen pertinet. Res hominis mediocritatem sectantis in tuto, ἐν ἀσφαλεῖ, collocatae sunt. Ita in fragm. Apollodori: ἡ δὲ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα, τῷ μήτε λίαν ἐν ταπεινῷ τῆς τύχης μέρει φέρεσθαι, μήτ' ἐν ὑψηλῷ πάλιν. Egestatem, et quae ei pro-

pria sunt mala v. c. ut despicatui habuit habeatur (nam πενία ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ, juxta Menandrum) ut in misericordiam incidat cet. designat poeta per *sordes tecti obsoleti*, domum sordidam, squalidam, obsoletam. *Sordidam parvae domus fortunam* similiter dixit Senec. Herc. fur. 200. cf. ad II. 16. 28. — 7. Idem *sobrius* νήφων, σώφρων, sibi temperans, continens, (sic *sobriam* Curii et Fabricii *paupertatem* vocat Claudian. de IV. Cons. Hon. 413.) haud aegre *caret*, non expetit *aulam invidendam*, aedes splendidas, propter quas hominum invidiam incurrat, adeoque contemnit opes nimis splendidas, invidiae obnoxias. Ad sententiam totius loci insigniter facit Sotades apud Stob. in Floril. Grot. p. 427. Ὁ πένης ἐλεεῖται, ὁ δὲ πλούσιος φθονεῖται, ὁ μέσος δὲ βίος κεκραμένος δίκαιός ἐστιν. Αὐτάρκεια γὰρ πρὸς πᾶσιν ἡδονὴ δικαία. Unde Paladas c. CXXIV. (Anal. Br. II. 433.) Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον· τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν, ἀλλά τις εἴην μήτ' ἄγαν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ. ἡ μεσότης γὰρ ἄριστον, ἐκεὶ τὰ μὲν ἄκρα πεφύκει κινδύνους ἐπάγειν, ἔσχατα δ' ὕβριν ἔχει. Adde Appollod. fr. init.

v. 9 — 12. Nec invidiae solum (vv. 7. 8.) sed et Fortunae injuriis maxime obnoxia est magna fortuna; quo excelsiore constitutus es loco, tanto magis lubrica atque incerta est rerum tuarum conditio. Sententia trita, sed allegoricis imaginibus, etsi lînea tantum, quo fortius animum percellant adumbratis, mire nobilitata atque exornata a poeta. Quo magis mirandum, fuisse, qui orationem horum vv. nimis pedestrem culparent. *Pinus ingens*, alta cum dilectu, pro quavis procera arbore; *saevius* (v. Obss.) vehementius, magis *agitatur*; vexatur, concutitur, ventis magis obnoxia est, quam humiles arbores, fruticeta. Lucian. in Anthol. Brod. L. I. p. 165. οὐ θρύον οὐ μαλάχην ἄνεμος ποτε, τὰς δὲ μεγίστας ἢ δρύας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ κατάγειν. ubi observa lusum poetae in oppos. θρύον et δρύας. Ovid Rem. Am. 369. *Summa petit livor*; *perflant altissima venti*. Senec. Hippol. 1128. *Admota aetheriis culmina sedibus Euros excipiunt, excipiunt Notos, insani Boreae minas imbriferumque Corum*. Id. Oed. 8. *Ut alta ventos semper excipiunt juga: imperia sic excelsa Fortunae objacent*. Claudian. XXXIX. 36. *Non capit angustus Boreae certamina collis; Alpes ille quatit, Rhodopëia culmina lassat*. — 10. *Turres*, πύργοι, aedificia alta, quo *celsiora* sunt, eo *graviore casu decidunt*, tanto gravior ipsorum ruina est. Ad sen-

tentiam Apollod. fr. 9. *κἂν γὰρ πέσῃ τις ἐξ ἐλάττονος μέτρου εὐπερικάλυπτον ἔσχε τὴν δυσπραξίαν· ὄγκου δὲ μεγάλου πτῶμα γίγνεται μέγα. πρὸς γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται, σφάλλει δ' ἐκείνους, οὓς ἂν ὑψώσῃ Τύχη*, *tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant*, Claudian. in Ruf. I. 22. Facit etiam huc Juven. X. 105. *numerosa parabat excelsae turris tabulata, unde altior esset casus et impulsae praeceps immane ruinae.* — 11. 12. *fulg. feriunt*, impetunt, cadunt in *summos montes*, *τὰ ἄκρα*, cacumina montium. Seneca Hippol. 1132. *Humida vallis raros patitur fulminis ictus, Tremuit telo Jovis altisoni Caucasus ingens, Phrygiumque nemus.* Claudian. l. l. v. 38. *Incubuit numquam coelestis flamma salictis, nec parvi frutices iram meruere Tonantis; ingentes quercus, annosas fulminat ornos.* Totum vero tetrastichon adumbravit Senec. Agam. 39. sqq. *nubibus ipsis inserta caput turris pluvio vapulat Austro; densasque nemus spargens umbras annosa videt robora frangi; feriunt celsos fulmina colles.*

v. 13. 14. Alterum vitae sapienter instituendae praeceptum: In utraque fortuna animus tibi constet, neve secunda efferatur, aut adversa deprimatur; memor, Fortunae easdem, quae Naturae, esse vices, *propriamque illam in ipsa sui mutabilitate servare constantiam*, (Boeth. Cons. Phil. II. 1.) seu ut pressius Seneca Questt. nat. III. praef. *in secundis nemo confidat, in adversis nemo deficiat: alternae sunt vices rerum.* — *Pectus bene praeparatum sperat* cet. docte et ornate pro, animus *bene*, sapienter, fortiter *praeparat*. obfirmat sese adversus quamcunque sortis mutationem; adeoque *sperat infestis* in adversa fortuna *alteram sortem*, melioris sortis spe erigitur; in *secundis* contra rebus *metuit alteram*, contrariam *sortem*, adeoque in re prospera non luxuriat (Ovid. A. A. II. 437) sed praecipit, ac confirmat se adversus ingruentem adversam fortunam. Omnes fere Intpp. *p. bene praep.* explicant: studiis philosophicis, sapientia usuque vitae munitum; indocte, saltem parum apte h. l. Senec. Ep. XVIII. *In ipsa securitate animus ad difficilia se praeparet, et contra injurias fortunae inter beneficia firmetur. Quem in ipsa re trepidare nolueris, ante rem exerce.* Id. ep. CVII. *Praeparetur animus contra omnia.* — *Nemo non fortius ad id, cui se diu composuerat, accessit, et duris quoque, si praemeditata erant, obstitit. At contra imparatus etiam levissima expavit*, cet. Adde Senec. Hippol. 994. Cum altero sententiae commate conci-

nit fragm. Comici: (in Grotii Exc. p. 915.) Πράττων καλῶς μέμνησο τῆς δυσκραξίας· ἢ γὰρ τὸ πραχθὲν ὡς τὸ κραττόμενον σκόπει. — 15. *Natura hoc, quod vides, regnum mutationibus temperat. Nubilo serena succedunt; turbantur maria, cum quieverunt: flant invicem venti; noctem dies sequitur: pars coeli consurgit, pars mergitur: contrariis rerum aeternitas constat. Ad hanc legem animus noster aptandus est,* Senec. Ep. CVII. Etiam Boeth. Consol. Philos. II. pr. 2. ubi Fortunam ita loquentem inducit: *An ego sola meum jus exercere prohibebor? Licet coelo proferre lucidos dies, eosdem tenebrosis noctibus condere. Licet anno terrae vultum nunc floribus frugibusque redimire, nunc nimbis frigoribusque confundere,* cet. Vide qua ἐναργείᾳ eandem sententiam Noster extulerit. Generalis notio erat: Natura suas vices experitur, continuo immutatur ejus facies. Pro hac poeta: *Jupiter*, tanquam omnis tempestatis arbiter (v. ad I. 12. 15. adde Aristoph. Avv. 1502. τί γὰρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ; ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας, ἢ συννέφει;) *reducit hiemes,* adducit *h.*; sed alterum non sine virtute positum videtur, utpote in re, quae iteratis vicibus accidit, designanda. Sic *Sol siccos dies refert* III. 29. 20. *bruma recurrit iners* IV. 7. 12. — *informes,* quae gratam naturae faciem deformant, squalidae, tristes. *Deformem hiemem* similiter dixit Sil. III. 489. et Juven. IV. 58. — *idem summovet,* pellit, adeoque serenitatem reducit. Sententia satis expedita: laetis tristia, tristibus laeta invicem succedunt. Idem orationis color in fragm. Comici apud Grot. in Exc. p. 913. Χειμὼν μεταβάλλει ῥᾳδίως εἰς εὐδίαν; et Theocr. δ. 41. et 43. Θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε· τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον. Χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει, *Splendet saepe, ast idem nimbis interdum nigret,* ut ferre ad verbum Attius, cujus fr. exstat apud Nonium: v. Fragm. poett. lat. Steph. p. 17.

v. 17. *sqq.* Posteriorem sententiam jam amplificat et exornat poeta. Aurea vero plane penitusque animo infigenda sententia, qua te, aerumnis miseriisque, quas ingenuus pudor proferre vetat, oneratum atque obrutum, erigas et confirmes: *Non, si male nunc,* si nunc pessima rerum tuarum est conditio, cujus molestissimus sensus te vel a jucundissimis studiis subinde avocet, *et olim sic erit,* eadem perdurabit; laetiora aliquando *his* tristissimis succedent tempora. — 18. Neque enim Dii semper irascuntur hominibus, h. iis calamitates infligunt;

sed et aliquando sunt laeti, h. propitii, recreant homines miseriis opressos. Exquisita conversione doctrinaque hanc sententiam instruxit poeta. Pro Diis in genere est Apollo; is laetus est, ubi citharam pulsat; tristis contra atque iratus, arcu adducto. Oratio in his ornatissima. *Apollo suscitat*, excitat *Musam*, elicit, edit sonos, pulsa *cithara*, tactis chordis ἐγείρει (sic *Musaea mele per chordas expergefacta* Lucret. II. 413. contra Μοῦσα ἄϋπνος ὑπ' ἄντυγι χορδᾶν Eurip. Hippol H. 1135.) ἐρεθίζει (v. c. Theocr. XXI. 21.) Μοῦσαν. Graecum loquendi usum facile observes. Sic Pan Hom. H. in eund. v. 15. δονάκων ὑπὸ Μοῦσαν ἀθύρειν, idem Eurip. El. 703. Μοῦσαν ἡδύθροον ἐν καλάμοις πνέειν, et Alcaeo Mess. c. XII. (Anal. Br. I. 489.) Μοῦσαν ἐμπνεῖν χείλεσι dicitur. Μοῦσα βαρύβρομος αὐλῶν eadem ratione dicitur Aristoph. Nub. 312. — *tacentem*, σιωπηλὴν (Callim. H. Ap. 12.) ad citharam proprie spectat, quae aliquamdiu seposita fuerat; sed suaviter τῷ *Musam* adjectum. Ceterum Apollo κιθαρίζων in Monumm. antiquis satis obvius, ubi τὸ κεχηνός, quod in ejus ore animadvertitur, vultum ejus laetitia diffusum designare videtur. — 19. 20. Non semper pestem, ac calamitates immittit, *arcu tento*, telis jactis. His enim illa infligi ab Apolline credita; res notissima vel ex Hom. Il. I. 59. Adde Stat. Th. I. 658. Hinc *mitis placidusque* idem *condito telo* dicitur Carm. Saec. 33. Ceterum eadem imagine Salei. Bass. ad Pison. 140. (Wernsdorf. Poet. min. IV. 262.) *Ignea quin etiam Superum pater arma recondit, et, Ganymedeae repetens convivia mensae, pocula sumit ea, qua gessit fulmina, dextra.*

v. 21. — 24. Quocirca *adpare*, esto, praesta te *animosum*, μεγαλόφρονα, qui malis non succumbat, erectum, ac *fortem* in *rebus angustis*, adversis; animi fortitudinem et constantiam rebus adversis oppone. *Res artae* similiter Sil. XIII. 773. *Pigra extulit artis haud unquam sese virtus*, ferre ut Juven. III. 164. *Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat res angusta domi.* Cf. Burm. ad Nemes. p. 529. — 22. *idem* in secundis rebus ne animos tollas, moderato secundam fortunam fer animo. Senec. Ep. XCVIII. *rectus atque integer — dura atque aspera ferendi scientia mollit; idemque et secunda grate accipit modesteque, et adversa constanter atque fortiter.* Cf. III. 27. 74. et IV. 9. 35. 36. Docta hanc sententiam

allegoria, a navigatione, quacum solenni more vita comparatur, ducta, repraesentat poeta. *Vela vento secundo nimium turgida* (ita junge) *contrahes*, tempera, moderare cursum navis, vento secundo abreptae, adductis, demissis velis. Ovid. Trist. III. 4. 32. *formida nimium sublimia semper, propositique memor contrahe vela tui.* Senec Epp. XIX. *Hic te exitus manet, nisi jam contrahas vela, nisi terram leges.* Propert. III. 7. 30. *in tenues humilem te colligis umbras, velorum plenos subtrahis ipse sinus.* Eadem a navigatione petita imagine Pind. Isthm. Δ. 10 ἄλλοτε δ' ἀλλοῖος οὖρος πάντας ἀνθρώπους ἐπαΐσσων ἐλαύνει. Epigr. ἀδέσπ. DCCXLIII. (Anal. Br. III. 313.) Ζῆθι κάλων τείνας οὔριον εὐφροσύνᾳ, uti emendavit hos vv. Valken. in Diatr. Eurip. p. 233. Paulo aliter Eurip. fr. Inus n. XIX. μήτ' εὐτυχοῦσα πᾶσαν ἡνίαν χάλα, κακῶς τε πράσσουσ' ἐλπίδος κεδνῆς ἔχου· et Seneca de Tranqu. IX. *Non potest, inquam, tanta varietas et iniquitas casuum ita depelli, ut non multum procellarum irruat magna armamenta pandentibus; cogendae in arctum res sunt, ut tela in vanum cadant.*

ARGUMENTUM. XI.

Monet atque exhortatur Quinctium hoc carmine poeta. ut missis omnibus, quae animum disturbare possint; se totum hilaritati tradat, vitamque quam jucundissime transigat; quandoquidem vana prorsus omnis futuri sollicitudo sit in tam angusto vitae termino, illudque maxime aetatis tempus, quod fruendis vitae voluptatibus unice adcommodum sit, citissime praeterlabatur. Tum insurgit poetae adfectus; illicoque genio vino atque epulis litandum suadet. Quo quidem

artificio singulari totum carmen animari, legentiumque sensus vivide impelli ad laetitiamque pertrahi, vel hebetiores intelligent. Omnino, quum idem argumentum saepius iisdemque fere momentis, quod quidem vix aliter fieri poterat, pertractaverit poeta, ubertatem ingenii ejus vel inde cognoscere licet, quod et totius carminis habitum, et singulas sententias phantasmatum varietate, diversoque orationis cultu ita refinxerit, ut novam semper tibi faciem objici, novumque argumentum pertractari tibi persuadeas. Ceterum de Quinctio hoc Hirpino, ad quem hoc carmen et Ep. 16. l. 1. scripsit poeta, nihil aliunde constat; fuisse eum natura anxium, reique suae, futuri metu, paullo intentiorem et si ex ipso carmine haud temere statuere licet; parum tamen recte facere videntur ii, qui Quinctium vere de Cantabris et Scythis laborasse, indeque agris suis metuisse, ex initio carminis colligunt, immemores prorsus, speciali metus genere, quod tempora ista suppeditarent, sollicitudinis notionem a poeta designari solere. Cf. I. 26. ubi similiter tumultuati intpp. Ex hoc autem ornatu poetico plane perspicuum fit. scriptum hoc carmen ante a. DCCXXXIV. quo demum Cantabros ab Augusto perdomitos Scythasque a Lentulo repressos esse constat.

Adnotationes.

v. 1. — 4. Exquisita ac docta conversio sententiae primariae: Sectare vitae voluptates, hilarem sume diem, indulge genio. Pro hoc inversa ratione erat; Nulla animum tuum conturbet sollicitudo, omnia, quorum sensus molestus est et in-

jucundus, a te aliena existimato. Vide, qua arte hanc sententiam exornaverit poeta. *Remittas*, mittas, omittas (ut I. 38. 3. III. 29. 11. V. 13. 7.) noli *quaerere*, sollicitus esse (v. ad I. 9. 13.) ne angaris animo, ne periculorum impendentium metu excrucieris. Pro periculis in genere specialiori notione poeta: quae bella nobis immineant; et pro hoc, e temporum istorum ratione: *quid Cantaber et Scythes*, Cantabri et Scythae, gentes *bellicosae*, (ad utrumque enim refer) *cogitent*, minentur (ut Virgil. Ge. I. 462.) num Cantabri et Scythae novas res molituri sint, bello (quam notionem τῷ *bellicosus* docte indidit poeta) nos adgressuri sint. Cantabri et Scythae, Istri adcolae, ad partes vocantur, cum dilectu; nam hi crebris incursionibus fines Romanorum fatigabant, v. ad II. 9. 23.) illi autem *pertinaci in rebellando erant animo*. (Flor. IV. 12.) — *Adria*, mari Adriatico *objecto* opposito, (ut Virg. Aen. X. 377. *maris magna claudit, nos obiice pontus*) interjecto *divisus*, ab Italia sejunctus, (ut *divisi toto orbe Britanni* Virg. Ecl. I. 67. adde Catull. LXIV. 179.) qui ultra mare Adriaticum habitat, longe adeo a nobis dissitus est. Neque enim ita accipiendum, ac si Scythae litorales maris Adriatici plagas tenuerint, cum Illyricum et Pannonia inter eas et Scythas intersit; sed illud potissimum nominat poeta, quo major locorum longinquitas difficultasque rei adpareat. Adjecta vero haec a poeta ad exornandam sententiam; nihil amplius. Fuere tamen, qui, forte his maxime inducti, Quinctium vere de his populis laborasse, ac, ne forte in Italiam descenderent, metuisse, satis indocte inde colligerent. Sed eadem est in his poetica ratio, quae I. 26. 3. 5. — 4. neve metu futuri, ne aliquando deficiat, unde vitam toleres, conturberis, sicque praesentis temporis fructum tibi auferri sinas, quum paucis opus sit ad vitam beate agendam. Jam expende doctam brevitatem, qua vim vulgari huic sententiae adjecit: *trepides aevi* sc. causa, sollicitus sis de eo, unde vivas; cum vita *pauca poscat*, paucis indigeat *in usum*, ut ea perfruaris. Mire alii novum hoc de vita jucunde transigenda praeceptum cum antecedentibus cohaerere, Quinctiumque, quem aliquem bonorum suorum ex istorum populorum incursionibus jacturam metuisse ponunt, eo consolari volunt Horatium, quod ad vitam sustentandam paucis natura opus habeat, illudque adeo damnum aequo feren-

dum sit animo. Si quid omnino argutandum, mallem Quinctium augendae rei paullo intentiorem, qui adeo partis abstineret, vitaeque sibi ipse fructum interciperet, his a poeta leviter notatum dicere.

v. 5 — 8. *Aetas* enim juvenilis, quae sola fruendis vitae deliciis apta est, *quam cito* (Tibull. I. 4. 27.) *transiit*! Suavissimo Phantasmate hoc repraesentavit Horatius. Dum in prima aetate constituti sumus, adest ad latus *Juventas* dea cum commitatu suo, *Decore*, *Amoribus*, *Somno*; dum aetate provehimur, illa a *Senectute*, quae nos excipit, pulsa *retro fugit*, recedit, nos deserit. Scilicet nobilitavit sic poeta vulgarem loquendi rationem, qua *anni*, quos vixerimus, *recedere*, quosque attingimus, *venire* dicuntur. Noster A. P. 175. *Multa ferunt anni venientes commoda secum, multa recedentes adimunt.* Stat. Theb. III. 215. *Juxta illi finis et aetas tota retro.* *Levem* Juventam quo sensu h. l. Horatius dixerit, vix certo pronuntiare licet. Potest oppositum videri senectuti *gravi*, severae, ut apud Tib. I. 1. 73. *Nunc levis est tractanda Venus.* Esset adeo Juventas in lusibus occupata, amori vacans, ut I. 6. 15. et alibi. Potest et jungi: *levis fugit*, h. celerrime aufugit, satis docta et apta h. l. ratione. Cf. Virg. Aen. V. 819. VI. 17. Praestat tamen vel sic, meo quidem judicio, pro perpetuo Juventae epitheto accipere h. l., ut *Juv. levis* sit imberbis, mollis, tenera, ut oppon. Senectuti *aridae*, rugosae. Sic *levis Agyieus*, λεῖος ὑπήνην, IV. 6. 28. quatenus *aeterna* est *Phoebo juventas* Tibull. I. 4. 37. — *Decor*, pulchritudo, quae e concinno membrorum habitu elucet. Nota Tibulli: *Illam quidquid agit, quoquo vestigia movit, componit furtim subsequiturque Decor.* — *arida pellente* cet. Continuanda poetae sic erat oratio: fugit (fugiunt) Juventas et Decor., a senectute pulsi, accedente Senecta; sed istis docte Juventae comites substituit, Amores et Somnum. *Canities*, Senectus (ut I. 9. 17.) *arida* sicca, macilenta, rugosa. v. ad I. 25. 19. adde Claudian. in Eutrop. I. 269. — *pellit Amores*, respuit, exstinguit amorem, τὸ γῆρας τὴν Κύπριν χαίρειν ἐᾷ Eurip. fr. Aeol. n. XIX. — *lascivos*, τρυφῶντας, lusibus deditos, perpetuo Amoris et aetatis juvenilis epitheto. — *facilis* Somnus, qui facile obrepit, oppos. senum insomniis.

v. 9. Solennis fere a naturae vicissitudine juventutis cito

transeuntis ducta imago. Eodem plane colore Tibull. I. 4. 28. *transiit aetas quam cito! non segnis stat remeatve dies. Quam cito purpureos deperdit terra colores! quam cito formosas populus alba comas.* Strato LXXIII. 3. 4. ἄνθος γὰρ ϗ κάλλος ἴσον χρόνον ἐστὶ λαχόντα, ταῦτα δ' ὁμοῦ φθονέων ἐξεμάρανε χρόνος. *Honor*, decus, pulchritudo (ut saepissime poetis) florum *non eadem semper est*, mutatur, non perdurat, perit, flores cito flaccescunt. — 10. Neque luna *uno* eodemque *vultu rubens nitet*, quod copia poetica dictum pro, rubet, nitet, resplendet; luna non eandem faciem servat, variat vultum, crescendo ac decrescendo; unde optime temporum decursio facta perspicitur. Cf. II. 18. 16. Male alii de rubicundo Lunae colore hic cogitant. — 11. 12. Quum igitur res omnes fluxae sint, in tanta aetatis juvenilis brevitate, *quid fatigas*, exerces, adfligis *animum consiliis*, quid consilia capis *aeterna*, quae vitae humanae spatium egrediuntur; tanquam immortalis sis; cur futuri temporis cogitatione perturbaris, curis animum obruis *minorem*, quibus par non est, quibus succumbit, quibus penitus adfligitur. Forte tamen major vis sententiae accedit, si explices, quid curis futuri tantopere te excrucias, tanquam aeternum victurus sis, cum *minor* sis, cum vitae tuae breve admodum sit spatium, ut animus *minor* opponatur *aeternis* consiliis, curis de vita sempiterna.

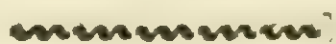
v. 13. sqq. Quin abjice vanas istas curas, nec praesens, quo frui licet, temere tibi elabi tempus sine. Solennis Horatii ab angusto eodemque incerto vitae termino, ne praesentis temporis fructum deseramus, aut in crastinum differamus, admonitio. Cf. I. 4. 15. et 9. 13. II. 3. 15. IV. 7. 7. et 12. 26. V. 13. 3. Miram vero ἐνάργειαν habet, quod poeta, in aliis hilaritatis sensum excitaturus, ipse in voluptate quasi bacchatur, illicoque compotationem in amoena regione (qua ferre Noster vitae suavitates declarat; v. II. 3. 9. et ad I. 1. 19.) jubet instruere, instructamque jam animo praecipiens convivas ad bibendum exhortatur. Cf. II. 3. 9. sqq. Ipsam quoque orationem vivido hoc poetae adfectu adflatam animatamque facile observes. Pro umbra arborum in genere cum dilectu memorantur pinus et *platanus*, quandoquidem ista arbor *patulis diffusa ramis*, (Cic. de Orat. I. 7.) ἀμφιλαφὴς (Apoll. Rh. II. 735.) *potantibus umbras ministrat*, Virg. Ge. IV. 146. Facit hue Platonis locus in

Phaedr. p. 338. ἥτε γὰρ πλάτανος αὐτὴ μάλα ἀμφιλαφής τε ϗ ὑψηλή, τοῦ τε ἄγνου τὸ ὕψος ϗ τὸ σύσκιον πάγκαλον. Cf. Wernsd. ad Poet. Min. III. p. 271. Ad sententiam poetae forte spectabat Philetae locus, cujus fragm. exstat apud Athen. V. p. 192. Θρήσασθαι πλατάνῳ λασίῃ ὕπο, uti feliciter illud sanavit amiciss. Heinrich, Obss. p. 56. — *Vel vel* praeclare poetam morae impatientem designat; uti nec τῷ *hac* suavitas sua deest. — *sic temere* οὑτωσὶ καθεζόμενοι (v. Abresch. Animadvv. ad Aeschyl. T. II. p. 597.) ἀνειμένως, fusi per herbam, membris stratis, ut I. 1. 21. Sic Stat. Th. X. 276. *temere explicitus stratis* dicitur, membris somno resolutis. — et *rosa odorati capillos*, ornate pro rosis odoris, roseis sertis redimitos habentes capillos, caput roseis sertis coronantes. v. ad I. 5. 1. — *canos*, albescentes, qui adeo nos de senectute accedente admoneant. Forte Quinctius major natu erat; forte etiam, hocque verius puto, graecum Horatius ante oculos habuit exemplum. Anacr. XXXVI. πολιαὶ στέφουσι κάρα· δὸς ὕδωρ, βάλ' οἶνον, ὦ παῖ· qui locus mire quoque cum sqq. conspirat. — *nardi* unguentum pretiosissimum veteribus habitum. v. Plin. XII. 12. cf. Medical Facts T. 1. p. 67. ναρδολιπεῖς πλοκάμους dixit Myrin. II. 4. (Anal. Br. II. 107.) Eandem vocem Callimachi fr. CVI. 2. ξανθὰ σὺν εὐόδμοις ἀκραλιπῆ στεφάνοις haud infeliciter ingerebat Toup. ad Suid III. 55. legendo ξανθὰ ναρδολιπῆ. — *Assyria* v. ad I. 31. 12. et II. 7. 8. 17. *Evius* Bacchus *dissipat*, abigit, pellit animo *curas*, οἶνον τοι, Μενέλαε, θεοὶ ποίησαν θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἀποσκεδάσαι μελεδῶνας apud Athen. II. 1. p. 35. Nota Anacreontea (IV. 18.): σκεδάσαι θέλω μερίμνας. Theogn. 863. τοῦ πίνων ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας cet. Cf. I. 18. 4. II. 7. 21. — *edaces*, γυιοβόρους μελεδῶνας (Hesiod. ἔργ. 66.) aegritudinem, quae *lacerat*, *exest animum*, *planeque conficit*, ut Cic. Tuscul. III. 27. Sic *Tityum exest anxius angor* apud Lucret. III. 1008. *penitus moestas exedit cura medullas* Catull. LXVI. 23. cf. Ruhnken. Ep. Cr. I. p. 81.

v. 18—20. Repleantur vino pocula; pro hoc e veteri more: Misceatur, temperetur vinum aqua. Similiter increpat puerum Tibull. III. 6. 57. *Naida Bacchus amat: cessas, o lente minister? temperet annosum Marcia lympha merum.* et ib. v. 5. *Larga puer*, (apage illud frigidum, quod libros obsedit,

care puer) madeant generoso pocula Baccho; i, nobis prona funde Falerna manu. Observa exquisitum orationis ornatum. Pro vino est Falernum, tanquam praestantius; et pro Falerno sunt *pocula Falerni* (ut *pocula Massici* I. 1. 19.) *ardentis*, ab effectu, namque φλὸξ οἴνου θερμαίνει (Eurip. Alc. 761.) corpus. Hinc praeclare *restinguere* est pro, temperare merum *lympha praetereunte*, e proximo fonte petita, aqua admixta, miscere vinum.

v. 21 — 24. Adsit psaltria. Hae enim in commissationibus adhiberi solitae. v. I. 36. 13. *Scortum* vocat poeta, quod istarum pudor facile expugnari poterat. Quod vocabulum non tam abjectum fuisse apud Romanos, vel hic locus ostendit. — *devium*, quod in devia, remota urbis parte, in angiportu habitat. Minus vulgare fuisse scortum, parum recte cum Lamb. et aliis inde cogas. Cruqu. fidicinam domos oberrantem intelligebat; at ista *domo elici* non poterat. — *eliciet*, evocabit domo, adducet, arcesset. — 22. Adprime turbatum laetitia poetae animum decet, quod τῷ *quis* certam statim personam substituit, puerum alloquendo. — *maturet*, properet huc, adsit illico cum lyra. Plenior oratio postulabat: maturet venire. — 23. 24. *religata*, ligata *comam*, comas colligens *in nodum*, ne comae eleganter pectendae disponendaeque studium moram adferat, *comtum*, quo satis comta videri debet. Nisi poetica ratione est pro: comam comtam habens, componens in nodum, crinibus in nodum collectis. Talis vero habitus in monumm. satis obvius. — *more Lacaenae*, puellae Spartanae. Quae res etsi aliunde non constet, ex hoc ipso tamen loco, feminas Spartanas ita comtas fuisse, abunde perspicitur.

ARGUMENTUM. XII.

Augusti res gestas a Maecenate scribere jussus poëta, sublimi huic argumento lyricam

Musam suam, quae levibus tantum rebus amatoriisque ludicris fere contineatur, omnino sufficere negat, ipsumque Maecenatem vicissim, ut illud historice persequatur, sedulo hortatur. Summum poetae artificium in argumenti hujus tractatione facile animadvertas. Dum enim lyram suam gravioribus argumentis pertractandis convenire negat, in hoc ipsa professione, taliumque argumentorum enumeratione spiritum prodit excelsissimum, dumque Augusti res gestas cum talibus exemplis componit, exquisitissime simul eas extollit. Simillimi coloris est L. I. c. 6. Jam pro levibus argumentis, quibus se unice parem profitetur, in specie commemorat atque vere canit Licymniam (haud dubie libertinam aliquam) cujus vehementissimo amore adeo se teneri ait, ut animus, in hac defixus, ne aliam quidem nunc cogitationem admittat. Unde simul adparet, Licymniam vix alius, quam Horatii amicam haberi posse. Maecenatem autem vere historiam Augusti molitum esse, tradit Plin. VII. 45. Ceterum idem argumentum iisdem coloribus expressit, ac plane e Nostro adumbravit Propert. II. 1.

Adnotationes.

v. 1. sqq. Ego canendis Augusti laudibus plane me imparem sentio, res ejus gestas carmine lyrico, digne describendi facultatem mihi vix arrogem; multo melius tu eas soluta oratione persequi poteris. Vide qua dignitate vulgarem hanc sententiam ornaverit. *Nolis*, ne jubeas, ne poscas, ne injungas mihi, *aptari* a me, ut aptem, adcommodem gravia carminum argumenta *citharae modis*, citharae sonis *mollibus*, lyrae molli, leviori tantum argumen-

to aptae, ut graviora argumenta ad lyram meam canam. Invertit vero poeta orationem; nam proprie dicendum erat *aptare* aptos efficere *citharae modos* carmini lyram ita temperare, ut ejus soni respondeant cantui, referant carminis argumentum, fidibus vel fortius adductis, vel remissis, vel plane immutatis. Cf. Anacr. I. 5. 6. Propert. II. 8. 14. *Nunc aliam citharam me mea Musa docet.* Eadem exquisitiore ratione usus est Propert. III. 2, 35. *Haec hederas legit in thyrsos, haec carmina nervis aptat. Aptos citharae modos conciliare* ex imitatione Horatii dixit Vestrit. Spurinna I. 18. (Poet. min. III. 355.) Forte tamen *aptare* h. l. simpliciter est conjungere, sociare, ut IV. 9. 4. *verba socianda chordis.* cf. Ovid. Her. XV. 13. *Modi molles* de argumento carminum levi, amatorio, jocoso. Cf. Ovid. Trist. II. 349. Virg. Cul. 34. v. ad. II. 9. 17. *Durus* contra *poeta* (Propert. II. 25. 45.) *durus versus* (Prop. II. 1. 41.) de gravi, epico carmine. Jam pro grandibus carminum argumentis docte talia nonnulla enumerantur a poeta, atque ea quidem, quae satis illustria virtutis Romanae documenta constituunt, bella Punica et Numantinum. *Numantia* Hispaniae Tarraconensis urbs, obsidione Romanorum, quam per annos XIV. (juxta Flor. II. 18.) vel XX (juxta Strab. III. p. 246.) insigni cum hostium clade sustinuerat, funestoque interitu celeberrima. Hoc enim nomine ὀνομαστοτάτην eam vocare videtur Strabo l. l. Hinc bella *longa*, et Numantia *fera* dicta, cujus incolae, *in ultimam rabiem furoremque conversi, duces suos seque, patriamque ferro et veneno subjectoque undique igne peremerunt,* Flor. l. l. — 2. Bella Punica declarat poeta per Hannibalem et pugnas navales ad Siciliam primo Punico bello gestas, cum virtute; nam Romani in his superiores discesserant. Hannibal *durus* dicitur, cujus *nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat; caloris ac frigoris patientia par* cet. Liv. XXI. 4. — *mare purpureum,* tinctum, infectum *sanguine Poeno,* Carthaginiensium, quod *totum inter Siciliam Sardiniamque laceratae Carthaginiensium rates naufragio suo operuerunt,* Flor. II. 2. Idem orationis color II. 1. 35.

v. 5 — 8. Historicis mythicae antiquitatis exempla subnectit poeta, solenni more. Similis sententiarum progressio in Virg. Cul. 26. sqq. *Canit non pagina bellum, Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus; nec Centaureas Lapithas compellit in enses, — mollia sed tenui percurrere carmina versu gaudet:*

adde Prop. II. 1. 19-40. — *Lapithas et Hylaeum*, Lapitharum cum Centauris pugnam, a poetis, qui Herculis et Thesei res gestas exponerent, pertractatam. Memoratur et Melisandri Λαπιθᾶν ϰ Κενταύρων μάχη Aelian. XI. 2. De hac fabula v. ad Ovid. Met. XII. 220. et Heyn. ad Virg. Ge. II. 457. Cf. I. 18. 8. — *saevos* in furorem a Marte conjectos, unde pugnae originem quidam ducunt. Cf. Virgil. Aen. VII. 304. Stat. Th. VII. 204. Simplicius tamen fuerit *saevos* accipere, ira incensos, furentes, pugnantes cum Centauris, quod et verius puto, quum vulgarem narrationem, quae rixae et inde pugnae ortae causam a Centaurorum ebrietate, *libidine geminata* (Ovid. l. l.) repetit Horatius h. l. sequi videatur. Ebrios enim Centauros designat per *Hylaeum nimium mero*, mero immoderate hausto incensum, cum dilectu; is enim Hippodamiam adortus, pugnae maxime auctor perhibetur. *Nimius mero* adeo non simpliciter est, vino inebriatus, sed, qui vino largius poto calefactus ad libidinem proclivior factus erat, ἀκρατὴς γενόμενος ἐπιθυμιῶν. — 6-8. Nec Gigantomachiam a me exspectes. Hanc declarat poeta per *Telluris juvenes*, filios, γηγενεῖς, Gigantas, *Herculea manu*, ab Hercule *domitos* ac prostratos. Maximae in hac pugna partes datae Herculi; res nota. Adi vel Apollod. I. 6. 1. cf. ad II. 19. 21. — 8. *unde periculum* cet. ornatissime pro, coelum escendere conantes, iter coelo adfectantes. *Unde*, ὅθεν, a quibus (plane ut I. 28. 28.) *contremuit* coelum totum coelum *tremuit periculum*, quorum incursu periclitatum est, extimuit, ne ab istis expugnaretur, coelum. Coelum contremiscit, diis in eo versantibus, in terrorem conjectis. Claudian. de B. Get. 63. *ipsumque Jovem, turbante Typhoeo, si fas est, tremuisse ferunt* cet. Pro coelo est *fulgens domus Saturni* Ζανὸς πολύχρυσος οἶκος, (Eurip. Hippol. 69.) quam splendide! Διὸς οἶκον similiter coelum adpellat Theocr. XVII. 17. et alii. *Fulgorem* non de coelo *stellis fulgentibus apto* (Virg. Aen. XI. 202.) acceperim, sed quatenus omnia Deorum *aurea* poetis finguntur. Ita Homerus Deorum *sedes lucidas* (III. 3. 33). vocat δώματα μαρμαίροντα, αἰγλήεντα. — *veteris*, prisci (v. Markl. ad Stat. Silv. III. 4. 47.) πρεσβυτάτου μακάρων, (uti Cronum Orpheus vocat Lapid. 18. 31.) spectat enim ejus (uti *Croni* Graec.) cultus ad antiquissima tempora.

v. 9 — 12. Nemo intpp. de nexu horum vv. cum antecedentibus, ut ita dicam, grammatico ne γρῦ quidem monuit, quum

tamen facile quisque in τῷ *que* τῷ *tu* adjecto haereat. Scilicet vulgaris connectendae orationis modus erat: *Nolis* exponi a me bellum Numantinum, aut Punicum, Lapitharum cum Centauris pugnam, Gigantomachiam, *et res a Caesare egregie gestas, quas tu* multo melius cet. Sed, ne enumeratio talium argumentorum uno contextu adposita, justo protractior videretur, variavit orationem, ipsique transitioni posterius membrum, quod solum ad Maecenatem spectaret, poeta intulit, ita tamen, ut incomtioris orationis, qualis primum poetae animo obversaretur, retento τῷ *que* remanserint vestigia. Paulo duriorem hanc rationem meo judicio videri etsi non negem; verissimam tamen eam, excusandumque hactenus puto poetam, quod illud naturalem orationis ordinem aperiat, sicque perspicuitati inserviat. Praeclare vero poeta in Augusti laudibus, ad quas solas canendas eum a Maecenate excitatum fuisse maxime probabile est, tanquam primario argumento subsistit, easque urbanissima conversione ipsi Maecenati celebrandas delegat. Melius tu *dices*, expones, *pedestribus hist.* historia pedestri, h. soluta oratione conscripta, prosa oratione enarrabis historiam Augusti. Pro hoc magnifice, *proelia Caes.*, bella ab eo gesta, aotosque ejus triumphos. Hos exornat, oculisque fere subjicit commemorando *regum colla ducta*, *c.* regum ductorum, reges catenis collo circumdatis, ductos ante currum triumphalem; sed alterum γραφικώτερον. Eodem plane colore Propert. II. 1. 33. *Aut canerem regum auratis circumdata collu catenis.* Ovid. Trist. IV. 2. 45. *Colluque Romanae praebens animosa securi vincula fert illa, qua tulit arma, manu.* — *per vias* urbis, maxime per Sacram viam, (V. 7. 8. quae triumphantes in Capitolium ducebat. — *minacium*, ferocium adhuc, (ut Ovid. l. l. 31.) in ipsa morte iras spirantium.

v. 13. Equidem levia tantum argumenta tractare possum, in lusibus ac jocis unice Musa mea occupatur. Pro hoc suaviter poeta: Licymniae soli vacare nunc possum, hujus pulchritudo ac gratia omnes meas ad se convertit cogitationes, in hujus laudibus celebrandis nunc totus sum. Suaviter haec Augusti triumphis opponit poeta. *Me*, *me* cum vi repetitum ut I. 6. 17. *Nos* convivia, *nos* cet. *Musa voluit*, jubet, excitat me *dicere*, cantare, extollere *dulces cantus*, suavem vocem *Lic.*, quam scite ad lyram canat Licymnia. Erat adeo citharistria et psaltria, uti Chloë *dulces docta modos et citharae sciens* audit III. 9. 10.

Alii ita jungunt: Musa me vol. dulces cantus dicere, edere, Licymniae (tertio casu) Licymniam celebrare; sed exquisitior est altera ratio, qua poeta in Licymniae laudes statim digreditur. Tum epith. *dulces* sic nullam fere vim habet. Etiam sqq. stant pro altera ratione. *Dominae*, amatae a me; noto loquendi more. — *Oculos lucidum*, lucide *fulgentes*, ὄμματα μαρμαίροντα, parte tantum pulchritudinis ejus laudata. — 15. 16. Et fidem, constantiam ejus in amore. *Pectus fidum amoribus mutuis* animus, qui fidem vicissim servat in amore, qui constanter redamat. *Amor bene mutuus*, (ita enim junge. Male alii: *bene fidum p.* languet) qui alterum juvat, quo beatissimus sibi amator videtur. *Juvat hoc, Cerinthe, quod uror, si tibi de nobis mutuus ignis adest*, Tibull. IV. 5. 5.

v. 17 — 20. Quae et in quovis saltationis genere excellit. *Non dedecuit*, dedecet (ἀορίστως) eam *ferre pedem*, incedere (ut Tib. II. 1. 30.) h. decenter, scite movet pedem choris, τίθησιν ἐς χορὸν ἴχνος σὺν ἀγλαΐᾳ (Eurip. Electr. 859.) Intellige autem de incessu chori ad gravitatem composito: cui opponitur *jocus*, saltatio ludicra, lasciva, forte mimica; quo in genere Licymniam non dedecebat *certare* cum aliis, cum virtute ea certare poterat, in quo adeo eminebat, primas tenebat. *Jocari* autem proprie de mimis, Ovid. Trist. II. 497. — nec dedecet *ludentem* παίζουσαν (v. c. Homer. H. in Apoll. 201. Hesiod. Scud. Herc. 282.) saltantem, et hoc pro tenui, eam, *dare brachia*, brachia concinne movet atque implicat *virginibus;* quam graphice! In brachiorum motu inter saltandum molli et ad numeros facto omnino maxima virtus erat: unde frequentissima ejus rei mentio apud veteres. Ovid. A. A. I. 595. *Si vox est, canta: si mollia brachia, salta.* Ibid. II. 305. *Brachia saltantis, vocem mirare canentis.* Et III. 349. *Quis dubitet, quin scire velim saltare puellam, ut moveat posito brachia jussa mero.* Idem Remed. 334. *Fac saltet, nescit si qua movere manum* cf. et v. 754. Stat. Silv. III. 5. 66. *Candida seu molli diducit brachia motu.* — 20. In choreis, in Dianae honorem institutis. Facile intelligitur, ad domesticam religionem festamque laetitiam, qua publicam privatim prosequerentur, has referendas esse, cum libertinae, quae erat Licymnia, a publicis solennibus istis saltationibus exclusae essent. Cf. A. P. 232. Erant autem plures per annum dies Dianae sacri; unde et *celebris* audit a Romanis

religiosissime culta; virgines autem, quibuscum saltat, *nitidae* dictae, eleganter comtae et ornatae, ut in die, Dianae sacro.

v. 21 *sqq.* Vulgaris continuandae orationis ratio ferebat: Musa me voluit dicere crines Lic. pulcherrimos; pro hoc, ex amatoris adfectu: quos maximis opibus anteposuerim, auro mihi pretiosiores. Jam hosce de puellae suae pulchritudine sensus, quos omnium vana amantum persuasio esse existimat, cum Maecenate communicat, hujusque eleganti judicio Licymniae dotes vel maximis opibus potiores visum iri certo confidit. Atque haec paullo insolentior sententiae inflexio et omnino lyricae poeseos indoli, maxime vero amoris, quem vehementissimum oratio prodit, enthusiasmo convenit. Tum Maecenatem ipsum istis compositionis ambagibus, orationisque novitate et soliti ordinis commutatione mire delectatum fuisse constat vel e Senec. Ep. CXIV. ad cujus gustum Nostrum se subinde composuisse, vix dubitare licet. Excusatior forte inde convertendae orationis modus vv. 9. sqq. Jam expende orationis vigorem, et elocutionis virtutes. *Num tu velis permutare*, permutares, sane tu, quo sensu pulchri contactus es, non permutares crinem Lic. maximis divitiis; pro hoc, exquisita constantique poetarum structurae hujus verbi (ut Gr. ἀνταλλάσσεσθαι, ἀμείβεσθαι) inversione, *crine opes.* v. Id I. 17. 2. Pro opibus universis docte posuit poeta Persicas Phrygias et Arabum. — *quae tenuit*, possedit *dives Achaemenes*, quas amplissimas habuit Ach. primus Persarum rex; omnino pro: opes regum Persarum; quae in vulgus notae, cf. III. 9. 4. et I. 38. 1. Ἀσιήτιδος τυραννίδος ὄλβον eadem virtute dixit Euripid. Herc. fur. 643. — *Phrygiae Mygdonias opes*, docte pro, opes Phrygiae Mygdoniae, Phrygum a Mygdonibus, Thraciae populo, oriundorum, cum Mygdonibus permixtorum. Hos enim relicta Europa Phrygiae partem insedisse maxime probabile est. Phryges inde Mygdones doctiore nomine poetis saepe dicti. Ad septentrionalem Phrygiae plagam Mygdonas collocat Strabo XII. p. 861. Male Pausan. X. 27. p. 864 et inde Steph. Byz. v. Μυγδονία, a Mygdone rege antiquo Phrygas hoc nomen traxisse opinantur. — *Pinguis*, opulentae, e solo pingui (*pingue Asiae campos* memorat I. Epp. 3. 5. Cic. pro Lege Manil. c. 14. *Asia tam opima est et fertilis, ut et ubertate agrorum — et multitudine earum rerum, quae exportantur, facile omnibus terris antecel-*

lat.) Etiam Phrygum opulentia satis celebrata poetis. — 24. *domos plenas*, opibus refertas, δώματα χρυσοῦ πλήρη, uti plenius Eurip. Herc. fur. 645. *Domum plenam* similiter dixit pro opulenta IV. 12. 24. δόμους πληρουμένους Eurip. fr. Dan. IV. 1. δόμους contra κενοὺς id. fr. Antiop. XXXIII. 6. Respectu divitiarum igitur poeta dixit *domos Ar.*; non vero, ut simpliciter regionem istorum ita designaret; uti alias facere solent poetae. Sic *Eoas domos Arabum* Virg. Ge. II. 115. recte laudat Burm. ad Prop. II. 8. 20. *Et domus intactae te tremit Arabiae* male simul Nostro l. in hanc rem adducto. De Arabum *beatis gazis* vide ad I. 29. 1. A talibus vero amantum deliciis Maecenatem haud alienum fuisse ex ejus fragm. (apud Senec. ep. CXIV.) facile colligas: *Quid si quis feminae cirro crispatae, et labris columbatur?* Ceterum eandem hanc poetae sententiam exhibet Palladae ep. I. 1. sqq. Ἴσιδι τούσδε θήκατο τοὺς λιπαροὺς Παμφίλιον πλοκάμους. Ἡ δὲ θεὸς τούτοις γάνυται πλέον, ἤπερ Ἀπόλλων χρυσῷ, ὃν ἐκ Λυδῶν Κροῖσος ἔπεμψε θεῷ. Ad rem ac verba adposite Aristaen. L. I. ep. X. p. 27. (ed. Abr.) Ἀκόντιος οὐκ ἂν ἠλλάξατο τὸν Μίδου χρυσὸν, οὐδὲ τὸν πάντα πλοῦτον ἰσοστάσιον ἡγεῖτο τῇ κόρῃ· καὶ σύμψηφοι πάντες ἐμοὶ, ὅσοι μὴ καθάπαξ τῶν ἐρωτικῶν ἀμαθεῖς.

v. 25. *Me voluit Musa dicere* mores puellae lepidos, nunc delicias in amore facientis, nunc procacis. *Detorquet cervicem* obsequiose inflectit caput, κατακλᾷ αὐχένα *ad oscula*, ad osculandum se. — *Flagrantia* hominis amore flagrantis, perdite amantis. — 26. Aut *saevitia facili*, quae facile expugnatur, simulata, *negat* oscula, quippe quae *eripi sibi* ea multo *magis gaudeat*, quam is, qui illa *poposcerat*; egregie sic *facilis* puellae saevitia ostenditur. — 28. *Interdum occupat rapere*, φθάνει ἁρπάζουσα, λαμβάνουσα, prior rapit oscula, osculatur nec poscentem. Plaut. Stich. I. 2. 32. *ferre advorsum hominem occupemus osculum.* A sententia haud abludit Stratonis c. XLV. (Anal. Br. II. 369.) Οὐκ ἐθέλων φιλέεις με, φιλῶ σ᾽ ἐγὼ οὐκ ἐθέλοντα· εὔκολος ἢν φεύγω, δύσκολος ἢν ἐπάγω.

ARGUMENTUM. XIII.

Carmen hoc ex eo genere est, quum ingenium poetae a sensu aliquo, a quo graviter impulsum fuerat, progressum, mox ad alios sensus, qui ex isto naturali idearum successione fluunt, transit, iisque ad finem usque immoratur. Cf. I. 3 et 22. Exsecratus igitur arborem poeta, cujus ictu paene oppressus erat, ad incertum cujusque fatum progreditur; tum idea mortis, regnique Plutonii, quo jam in eo fuisset, ut descenderet, ita omnes ejus sensus occupat, ut versari in Elysio inter priscos poetas lyricos, Sapphoque et Alcaeum audire sibi videatur; cujus ideae enthusiasmo ita abripitur, ut ei magnificentissime immoretur, et cum eo totum carmen finiat. Praeclarum vero hic, quod poetam lyricum, in Elysium delatum, Sappho et Alcaeus, quos imitatus est, omnium maxime alliciunt, atque attrahunt, eumdemque omnium sensum facit. Qua sane ad poetarum istorum laudes conversione nihil splendidius aut excellentius cogitari potest. Quod igitur incensae lyrici poetae phantasiae satis adcommodatum videri debet, mireris sane, hoc ipsum reprehendi potuisse ab Homio Elem. crit. I. p. 317.

Adnotationes.

v. 1. Structura orationis initio carminis minus quidem concinna, atque elaborata; sed quae animum poetae hoc casu perturbatum, reique indignitate commotum adprime decet. Sen-

tentia verborum satis expedita; Nefastus dies is fuit, quo ista arbor plantata fuit; tum hominem, qui hoc fecerit, sceleratissimum fuisse oportet. De verborum ordine laboratur. Sunt, qui orationis contexta ita explicent: *Ille, quicunque primum produxit te, et nefasto die et sacrilega manu te posuit*; portentosissima orationis structura. Paullo melius Sanadoni procedit ratio: *Quicunque ille et posuit te primum, et produxit: illum et parentis* cet. Ut *quicunque ille* simpliciter sit, *quisquis.* Quem quidem usum loquendi a VV. DD. in dubium vocatum nollem. Ita Propert. II. 9. 1. *Quicunque ille fuit, puerum qui pinxit Amorem*, et alii. Sed et in hac verba improbe structa, negligenterque abjecta recte vituperes. Novam viam aperire conatus est Ouwens N. H. III. 3. p. 373. verbis ita disjectis dicam, an ordinatis: *ille, quicunque primum posuit te et die nefasto, et manu sacrilega; produxit* (te), *arbos, in perniciem nep.* Tu tene hunc verborum ordinem: *Ille et nefasto*, inauspicato, infausto *die te posuit*, plantavit, sevit, *quicunque primum* olim te posuit, ὅστις γέ ποτ' ἦν. Abruptior haec interjectio indignantem poetae animum mire ostendit. Auctorem hujus facinoris abominatur, atque detestatur; ejus adeo, quem aversatur, exquirendi curam atque cogitationem ne admittit quidem in animum. Plane hoc ex animi natura ductum. *Dies* quosdam *nefastos*, h. quibus parum feliciter res succederent, habebat veterum superstitio, quam lubenter poetas sequi videas, quod ad legentium animos tenendos aliquam vim habet. Cf. Virg. Ge. I. 276. H. l. simpliciter ab eventu dies iste ita dictus. — *et produxit*, eduxit, aluit, coluit te *manu sacrilega* impia, scelerata, h. sceleratissimus is fuit, qui te posuit (nam et ad hanc ῥῆσιν spectat; sed docte poeta alteri membro inseruit) et produxit, non, quae gratam *nepotibus umbram factura esses* (Virg. Ge. II. 58.) sed *in nepotum perniciem*, in hunc finem, ut posteris exitio esses, ne morte scelerato isti omnis nocendi facultas praecideretur. Cui non in mentem venit Callimachi ep. VII. στήλην μητρυιῆς, μικρὰν λίθον, ἔστεφε κοῦρος, ὡς βίον ἠλλάχθαι κ) τρόπον οἰόμενος. Ἡ δὲ τάφῳ κλινθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα· φεύγετε μητρυιῆς κ) τάφον οἱ πρόγονοι. — *in opprobrium pagi*, ut toti agro opprobrio esses, dedecus adferres, quod, a scelerato quippe sata ac producta, casu tuo hominem innocentem oppressura esses, damnum infli-

ctura esses immerenti. Vel, quod ut simplicius, ita et verius et elegantius habuerim: cujus, quod a scelesta manu plantata enutritaque es, ceteras hujus pagi arbores, quae tecum in consortio quasi vixerunt, pudet. Praeclarum vero, et ex animi commotioris affectu ductum hoc, quod poeta non eum solum, qui arborem posuisset, tanquam ultimam istius infortunii causam, ad quam fere, calamitate quapiam adfecti, animo progredi solemus, (v. ad I. 3. 9.) exsecratur, sed et ipsi arbori, rei inanimatae, quae, putredine resoluta, eum paene oppressisset, nocendi animum tribuit, eique irascitur. Quo et egregie facit orationis ad ipsam arborem conversio.

v. 5. sqq. Ille non sacrilegus solum, sed etiam parricida fuit, hospitem suum occidit, venena miscuit. Atrocissima in eum cumulat poeta flagitia, quo detestabilius inde monstrum efformaret. Similem enumerationem apud Tibull. III. 5. 9. sqq. enotarunt jam alii. Observa poetae artem in varianda oratione: ***Ille te posuit***, ***illum crediderim fr.***, ***ille ven. tractavit.*** Paene persuadeor, ut credam illum parentis sui ***cervicem*** laqueo ***fregisse***, jugulasse, strangulasse eum. Cf. V. 3. init. ***Frangere gulam laqueo*** dixit Sallust. Cat. c. 55. ***cervicem fr.*** simpliciter etiam Cicero aliquoties. — 6. et hospitem noctu occidisse. Pro hoc ornate: ***penetralia*** domus, interiorem domus partem, domum ***sparsisse***, conspersisse, commaculasse ***nocturno cruore***, caede ***hospitis*** noctu patrata. Hospitii jus sanctissimum habebatur antiquis, ejusque violati vindex gravissimus Jupiter ξένιος. Vide, ne in re nota longior sim, Spanhem. ad Callim. H. Dian. 123. Auget rei atrocitatem, quod hospes noctu per somnum opprimitur, quod coram Diis Penatibus, in domus penetrali collocatis, scelus perpetratur, quod domus ipsa sanguine isto conscoeleratur, ut Catull. ait LXVIII. 23. De usu adject. ***nocturno cr.*** v. ad II. 5. 19. Ceterum minus docte alii verba: ***illum — hospitis*** ad sequ. v. 10. trahunt. — 8. ***Venena Colcha***, Colchica: qualia Medea Colchica tractavit, adeoque praesentissima; ut V. 5. 62. ***dira Medeae venena*** Canidia sua vocat. Adde V. 17. 35. — 9. ***Et***, quid? quod iste, ***quidquid nefas*** quodcunque scelus animo ***usquam concipitur***, per totum terrarum orbem fit, ab eo illud patratum crediderim; nil tam nefarium cogitari potest, quod non istud scelus hominis designaverit. Memoratis Colchicae regionis domesticis facinoribus ad cetera terrarum or-

bis animo delabitur poeta, hisque istum onerat. Orta igitur v. 9. sententia unice ab epith. orn. *Colcha.* Observa exquisitum verbi dilectum, quod utrique mire convenit. Nam et nefas *tractatur*, patratur, et venena, quae miscentur, docte tractari dicuntur. Vid. V. 3. 8. et ad I. 37. 27. — *qui te statuit*, posuit, sevit in *agro meo.* Repetita adeo cum vi priorum vv. sententia, quod animo commoto plane convenit. Tum designatur simul locus, in quo defossa erat ista arbor. Alii *statuit* exponunt; transtulit in agrum meum, eo transplantavit, quasi *ille* v. 5. et 8. diversus sit ab *illo* priore v. 1. quod statuere admodum jejunum foret. — *triste*, ob tristes effectus, damnosum, exitiosum; *lignum* vocat arborem, per contemtum. — *caducum*, quod casurum, oppressurum eras *caput domini*, dominum, possessorem hujus agri, me, *immerentem*, innoxium, nullius culpae conscium; quippe vatem sacrum. Mira adeo δεινότης est in *domini immerentis.* De v. *caducum* v. ad III. 4. 44.

v. 13. *sqq.* Dum periculi, quod incautum eum paene oppresserat, cogitatione poetae animus intenditur, facilis erat ad communem de incerto cujusque fato sententiam progressio. Praeclare vero orditur eam poeta, nulla adjecta transitionis formula. *Nunquam homini satis cautum est*, ab homine satis caveri potest, nunquam homines satis tuto praevident, *quid quisque vitet*, quae sibi vitanda sint, instent pericula, *in horas*, ἐς ὥρας, quovis temporis momento (v. ad I. 32. 2.); innumera sunt, quae vitae hominum continuo insidiantur, pericula, a quibus sibi cavere nequeunt. — 14. Egregie jam sententiam exemplis perquam adpositis communit atque exornat poeta. *Navita Poenus*, mercator Phoenicius *perhorrescit*, maxime, unice timet *Bosporum* Thracium, fretum aestuosissimum, per quod in Pontum Euxinum trajicitur. Hinc *Bosp. gemens* II. 20. 14. *insaniens* III. 4. 30. *Neque ultra*, ulterius, trajecto Bosporo, *aliunde*, ἄλλοθεν ac alio maris tractu; nisi potius est: sub alia specie occurrentia *fata caeca*, unde minime rebatur, mortem ex occulto venientem *timet*, sibi ab alio mortis periculo ac genere non metuit. Fata caeca disertius exponit Prop. II. 1. 76. *Quippe ubi nec causas, nec apertos cernimus ictus; unde tamen veniant tot mala, caeca via est* — 17. *Miles* Romanus (ex oppos. v. sq. *Italum robur*) perhorrescit maxime Parthum; pro hoc significantius, notata simul Parthorum pugnandi ratione: *sag.* et

celerem fugam P. Parthum in fuga simulata fortissime depugnantem, sagittis petentem Romanum temere insequentem. Res notissima. Vid. ad. I. 19. 11. Parthorum vero nomen Romanis maxime timebatur; de quo passim Noster. Vid. III. 2. 3. IV. 5. 25. Ceterum de paradoxo, *timere fugam* Horatium cogitasse vix putem, cum talibus argutiis hic plane locus non esset. Multa sic exciderunt poetis, quae, si sedulo captata studioseque ab iis acquisita ponere velles, pro vitio habenda forent; quae ipsa tamen pro elegantibus acuteque dictis (ut h. l.) nonnulli venditant, pravo utique judicio. Immane enim quantum Horatii, Virgiliique gravitas a levitate Ovidiana discrepat. — 18. Parthus contra *catenas* Italas (ad utrumque enim referendum) Romanas, metuit, ne bello a Romanis capiatur, in triumpho ab ipsis catenatus ducatur; tum *robur*, carcerem roboreum, ne in carcere obtruncetur; captivitatem adeo et necem Parthus a Romanis timet. Praestat igitur *robur* h. l. de carcere roboreis textis communito intelligere. De mortis enim genere h. l. quaeritur. Alii de compedibus roboreis accipiunt: quae notio jam catenis inest. — 19. 20. Enimvero hos ipsos alius saepenumero manet exitus. Sed hoc iterum in generalem sententiam, a qua exorsus fuerat, convertit poeta. *Leti vis*, cum virtute propter *rapuit*; Mors *improvisa*, ἀπροϊδής, *rapuit*, *rapietque*, improviso venit et ad Inferos deducit *gentes*, homines; notissimo phantasmate.

v. 21. Ita et ipse paene occubuissem. Praeclare ex animi humani natura, quae ita fert, ut, cum praesentissimum periculum praeter spem subterfugerimus, cum voluptate quadam ei cogitatione immoremur, et, quae nostra futura fuisset conditio, expendamus, poeta, contactus hoc casu, mortis ideae diutius inhaeret, et quae incensae ejus phantasiae occurrunt imagines, vivide exponit, mirificeque exornat. *Vidimus regna*, subiimus regnum *Proserpinae*, loca infera; simplicitate Homerica, Il. *ο*. 251. ἢ νέκυας ἢ δῶμ' Ἀΐδαο ὄψεσθαι, *nigra videre Tartara* Virg. Aen. VI. 134. v. Burm. ad Prop. II. 20. 71. Aliter exornavit Stat. Silv. III. 5. 37. secutus Eurip. Alc. 252 sqq. — *furvae*, nigrae, perpetuo rerum inferarum epitheto. *Furvam caliginem* similiter umbris tribuit Auson. Cupid. 45. (Poet. min. II. 304.) — 22. *vidimus Aeacum judicantem* de tribunali jus dicentem. Simili colore Antipat. Sid. I. 4. (Anal. Br. II. 6.) Μίνω θᾶσσον ἐποψόμεθα. — 23. *sedes piorum*, campos Elysios. *Sedes* con-

stanter de locis inferis apud Virgilium, Tibullum, alios. — *discretas*, sejunctas a reliquis regionibus, flumine interjecto. Sic simpliciter malim: quam „ab impiis disjunctas" ut vulgo volunt. Stat. Theb. IV. 521. *Et Styx discretis interflua Manibus errat. Secreti partem orbis, mundumque piorum* vocat Calpurn. VIII. 20. Ad hanc vero sententiam facilis poetae cum per se erat progressio, tum, quod ipsi, vati quippe, sedes in Elysio adsignanda erat; quandoquidem *pios vates et Phoebo digna locutus* (Virg. Aen. VI. 662.) in Elysio collocabat antiquitas. Proclive adeo erat, Horatium, poetam lyricum, Lyricorum graecorum Sapphus et Alcaei, ibi degentium, mentionem injicere; tantoque honorificentiorem uberioremque eam facit poeta, quo magis ipsi eorum carmina probarentur, adeo quidem, ut hos potissimum, maxime Alcaeum (I. 32. 5.) ducem secutus sit. Jam, quum *eadem cura*, eadem studia, *quae vivis fuissent, tellure repostos sequi* (Virg. Aen. VI. 655.) putarentur, apertus jam poetae erat campus, in quo se jactare posset, et objectae phantasiae ejus imagines, quas felici ingenii sui ubertate tantum amplificaret atque exornaret. Similiter de Anacreonte Simonides LV. 9. 10. (Anal. Br. I. 136.) μολπῆς δ' οὐ λήθει μελιτερπέος, ἀλλ' ἔτ' ἐκεῖνο βάρβιτον οὐδὲ θανὼν εὔνασεν εἰν Ἀΐδῃ. — Sappho *querentem fidibus*, lyra, carmine *de puellis popularibus* suis, quas amaret; amores suos canentem; nihil amplius. Respicit autem poeta Sapphus ᾄσματα amatoria, in puellas, quas deperiret, composita. Fragmentum ejus generis exstat apud Hephaest. p. 24. et inde apud Ursin. p. 10. Eodem spectare videtur fr. quod est apud Athen. XIII. p. 571. D. τάδε νῦν ἑταίραις ταῖς ἐμαῖς τερπνὰ καλῶς ἀείσω. Atthidem, Telesillam, Megaram, πρὸς ἃς διαβολὴν ἔσχεν αἰσχρᾶς φιλίας nominat Suidas voc. Sappho; Mnaida et Pyrino ipsa in fr. apud Heph. p. 37. et Ovid. cum aliis Her. XV. 15. *Queri* eleganter de carmine molli, tenero, quod Amorem γλυκύπικρον, ἀλγεσίδωρον (ut Sappho eundem dixisse tradit Max. Tyr. Diss. XXIV. p. 297.) refert. Alii proprie accipiunt, illamque de popularibus suis conquestam dicunt, quod Phaonem, a se adamatum, ad se allicerent; quod temere poni arbitror. Rectius forte de Gorgo et Andromeda, quas ἀντιτέχνους τῇ Σαπφοῖ vocat Max. Tyr. l. l. intelligas; vel sic tamen priorem rationem praeferam. — *Aeoliis*, Lesbiis; Lesbos enim tota fere ad Aeoliam pertinebat. Strabo XIII. p. 916. et 924. Almel. Hinc *Aeolia pu-*

lla Sappho dicta IV. 9. 12. et ejusdem *lyra Aeolia* Ovid. Her. XV. 200. Σαπφοῦς Αἰολίδες χάριτες Epigr. ἀδέσπ. DXIX. 2. (Anal. Br. III. 269.) — 26. Suaviter mollibus Sapphus modis pleniores ac fortiores Alcaei opponuntur. Eximiam quoque vim habet oratio ad Alcaeum conversa. Alcaeus *sonat plenius mala*, plenioribus, gravioribus sonis, *plectro* fortius lyrae impresso, canit aerumnas, quas perpessus sit. Scilicet in grandi ac sublimi argumento lyra fortius pulsatur, voxque intenditur, in tenui contra atque humili illa leviter tantum perstringitur, haecque remittitur. Res notata jam ad II. 1. extr. *Sonare mala* pro, sonis referre, decantare, versibus exponere mala, labores. Cf. V. 17. 39. Serm. I. 4. 44. et alibi. — *aureo*, translato ab Apollinis lyra epitheto. Sic χρυσέαν φόρμιγγα Pind. Pyth. I. 1. et χρύσεον πλᾶκτρον Apollini tribuit idem Nem. V. 44. Loc. class. apud Callim. H. in Apoll. 32. Cum virtute tamen h. l. dictum accipiebat Quinctilian. X. 1. 63. *Alcaeus in parte operis* aureo plectro merito donatur, *qua tyrannos insectatur;* tanquam praestantiam carminum ejus hoc epith. poeta innuere voluisset; minus poetica ratione; tum laudes Alcaei vv. 30. sqq. demum subjiciuntur. Malim adeo pro epitheto simpliciter ornante habere, etsi omnino de Quinctil. judicio non dubitem. — *dura* aspera, gravia, ut saepe; v. c. Sil. I. 533. h. l. auget notionem *mal.* — *mala navis*, navigationis, tempestates, naufragia; cf. I. 33. 7. — *fugae*, φυγῆς, exilii. A Myrsilo enim et Pittaco, civitatis suae tyrannis, eadem ejectus erat, quam postea cum reliqua exsulum manu, tyrannide exstirpata, recuperavit. Lesbios ad hanc rem Alcaei cantu audaciores factos tradit Max. Tyr. Diss. XXXVII. p. 439. Σπαρτιάτας ἤγειρε τὰ Τυρταίου ἔπη, — Λεσβίους ἡ Αλκαίου ᾠδή. — *belli dura mala*, *duros labores belli*, Sil. III. 89. *grave Martis opus* Virgil. Aen. VIII. 516. Respicit vero poeta bellum Mitylenaeorum cum Atheniensibus de obtinendo Sigeo (Herodot. V. p. 425. Wess.) e quo Alcaeus, pugna facta, projectis armis aufugerat. Enarratam hanc rem ab Alcaeo carmine, diserte tradit Herodot. l. l. ταῦτα δ' ἐν μέλεϊ ποιήσας cet. Etiam bella civilia carmine complexus est. Vid. v. 31. Ceterum de Sapphus et Alcaei carminibus idem fert judicium Ovid. Her. XV. 27. sqq. *Mihi* (loquitur Sappho) *Pegasides blandissima* (mollia, s. omnino suavia, κηλοῦντα καὶ καταθέλγοντα τοὺς ἀκροωμένους, quo nomine τὰ Σαπφικὰ μέλη extollit Plutarch. Sympos. VII. p. 1266.) *car-*

mina dictant; — Nec plus Alcaeus consors patriaeque lyraeque laudis habet, quamvis grandius ille (f. ore) *sonet;* eodem fere orationis usus colore.

v. 29 sqq. Abreptus phantasiae vi poeta, se plane ad Inferos delatum, Alcaeumque et Sappho in media umbrarum, maxima eos frequentia stipantium, audientiamque facientium, turba canentes audire se opinatur. Quo quidem phantasmate ad sensus commovendos efficacius quidquam cogitari vix potest; tum novum plane artificium est poetae, quo satis exquisito istorum laudes vividissime repraesentat. Adumbravit Horatianam hanc imaginem Statius Silv. II. 7. 111. de Lucano; *meritum nemus felix Elysiis tenes in oris, quo Pharsalica turba congregatur, et te nobile carmen insonantem Pompeji comitantur et Catones.* Minus vigoris habet Silianum phantasma, etsi operose exornatum, de Homero L. XIII. 778-795. *Umbrae mirantur utrumque*, Sappho et Alcaeum *dicere digna s. sil.*, auscultant eis admiratione defixae, *dicentibus*, canentibus, admirantur eorum cantum, *dignum sacro silentio*, cujus maxima dulcedo est, qua delinitae silentium tenent *sacrum*, quale in sacris obtinet, adeoque altissimum; maximam istis vatibus audientiam umbrae faciunt. De silentio in sacris res pervulgata; v. III. 1. 2. Tanto aptius autem hoc epitheton haberi debet, cum, quod vate aliquo insigniore canente vel ipsi naturae silentium imponit poetarum phantasma, (v. ad I. 15. 3.) tum quod poetae Apollinis et Musarum sacerdotes audiunt, quos adeo carminibus ipsorum praefari decebat: Εὔφημος πᾶς ἔσω λεώς, στόμα συγκλείσας. Aristoph. Thesmoph. 39. qui ipse locus de Musarum sacris agit. Sequitur enim: ἐπιδημεῖ γὰρ θίασος Μουσῶν ἔνδον μελάθρων τῶν δεσποσυνῶν μελοποιῶν. — Magis tamen Alcaei cantus umbras tenet. Vide quam ornate haec poeta extulerit! *Vulgus* omnino pro multitudine Umbrarum, ut *exsangue vulgus Ditis* eaedem Senec. Oedip. 598. et Stat. Theb. IV. 519. — *densum*, condensatum *humeris*, constipatum; graphice prorsus de auscultante atque inhiante Alcaei cantui multitudine. — *bibit aure*, haurit avide, intente audit; nota loquendi ratione. Exempla, si tanti est, pete a Markl. ad Stat. Silv. V. 1. 58. Ita et *sitis*, *sitire* (v. c. Claudian. XXXIV. 19. *sitientes carmina rupes*) de audiendi cupiditate. Avien. Descr. O. 261. *Sudorisque mei patulo bibe carmina rictu*, insulso acumine. — *Pugnas* Alcaeum decantantem, *et*

exactos eo duce *tyrannos.* Docte haec carmina *minaces Alcaei Camenas* vocat IV. 9. 7. De iisdem incerti epigr. DXIX. 7. (Anal. Br. III. 260.) ϗ ξίφος Ἀλκαίοιο, τὸ πολλάκις αἷμα τυράννων ἔσπεισε, πάτρης θέσμια ῥυόμενον, Atque hactenus consentit cum Nostro Quinctil. judicium superius laud. quod istis Alcaei carminibus, *quibus tyrannos insectatus est*, palmam defert, lusibus autem et amoribus canendis minus aptum censet; quod idem est Juliani Misop. p. 337. Melanchrum autem, tyrannum, a Mitylenaeis expulsum hic potissimum respici censebat Ouwens N. H. III. 3. p. 374. sed plurium, dominationem adfectantium, dissidiis rem Mitylenaeorum concussam diserte tradit Strabo L. XIII. p. 917. C. cujus locum, cum classicus sit, huc adponere non gravabor: ἐτυραννήθη δὲ ἡ πόλις κατὰ τὰς χρόνους τούτους ὑπὸ πλειόνων διὰ τὰς διχοστασίας· ϗ τὰ διχοστασιαστικὰ ποιήματα τοῦ Ἀλκαίου περὶ τούτων ἐστίν. — Ἀλκαῖος μὲν οὖν ὁμοίως ἐλοιδορεῖτο ϗ τούτῳ (Pittaco) ϗ τοῖς ἄλλοις, Μυρσίλῳ ϗ Μεγαλαγύρῳ, ϗ τοῖς Κλεανακτίδαις, ϗ ἄλλοις τισί.

v. 33. *Quid mirum? ubi*, quid? quod ipsa Erebi monstra istis carminibus demulcentur. Pervulgatum quidem poetis hoc ad declarandam poeseos vim figmentum; h. l. tamen mira arte novoque plane ornatu instructum variatumque a poeta. Certavit cum Nostro Virg. Ge. IV. 471. sqq. Ex utroque profecere Ovid. Met. X. 41 sqq. Senec. Herc. Oet. 1065. sqq. et Boeth. Cons. Philos. III. metr. 12. 29. sqq. — *Bellua centiceps*, ἑκατοντακάρηνος, Cerberus. In capitum numero admodum variant poetae. Hesiodus Theog. 312. Cerberum fingit πεντηκοντακάρηνον, Sophocl. Trachin. 1106. Ἅιδου τρίκρανον σκύλακα; quod fere, tanquam minus τερατῶδες, poetae Latini adoptarunt. Noster graecum h. l. exemplum secutus videri debet, quod vel e Tzetza colligas ad Lycophr. 678. ὁ Κύων τοῦ Ἅιδου ὃς ἔχει ἑκατὸν κεφαλάς. Alii ad angues, quibus caput Cerberi munitum fingitur (III. 11. 17.) referunt; minus apte h. l. — *stupens illis carminibus* (ita junge) audito Alcaei cantu stupore, torpore correptus *demittit aures*, speciali notione pro, mitescit exuta ferocia; sed illud exquisite prorsus de cane, *Orci janitore* (Virg. Aen. VIII. 296.) πυλωρῷ τοῦ Ἅιδου (cp. ἀδεσπ. DCXXIV. Anal. Br. III. p. 283.) qui ad quemvis strepitum aures arrigit. — *atras*, communi rerum inferarum epitheto. *Cerberum nigrum* etiam Tibull. I. 3. 71. *atrum* Senec. Herc. Oet. 23, dixit. Praeclarum vero est poetarum phantasma, quo

animalium corpora vi Musices torpore alligari, et somno resolvi dicuntur. Splendidissimus hanc in rem est locus Pindari Pyth. I. 10. sqq. εὕδει δ' ἀνὰ σκαπτῷ Διὸς αἰετὸς — τεαῖς (lyrae) ῥιπαῖσι κατασχόμενος. — 35. 36. *Eumenides* s. Furiae mitigantur, iram remittunt, ipsis propriam. Declaratur haec poetis per comam earum erectam, et angues, quibus *intorti*, implexi sunt capilli (hinc ὀφιοπλόκαμοι Orph. H. 69. 10. πεπλεκτανημέναι πυκνοῖς δράκουσιν (Aeschyl. Choeph. 1049.) *implexae crinibus angues* (Virg. Ge. IV. 482.) dictae. Adde Catull. LXIV. 193. Tibull. I. 3. 69.) sibilos edentes. Sedata adeo Furiarum ira angues, sibilis continuis fessi, *recreantur*, dum silent, quiescunt, otiantur.

v. 37. *Quin et* ii, qui Tartaro inclusi scelerum poenas luunt, lyrae suavitate permulcentur, dolores minus sentiunt, cantu deliniti. Ex his memorat Prometheum et Tantalum poeta. In Promethei fabula, toties a poetis tractata, magna narrationis diversitas esse debuit. Vulgo Caucaso monti adfixus subducti aetherea domo ignis poenas pendere, ibique cor ejus ab aquila continuo exedi narratur. Antiquiores haud dubie poetae Prometheum cum reliquis Titanibus fulmine in Orcum detrusum simpliciter dixerant. Adficta mox huic narrationi altera de aquila cor ejus adedente, et alia, quae ad exornandam eam spectant. Cf. Aristot. Poet. c. 17. Similiter adornata deinceps Tityi fabula a poetis. Nec in supplicii, quo Tantalus adfectus sit, genere poetae sibi constant. Antiquiorem fabulae faciem repraesentat Pind. Ol. α. 91. Isthm. η. 20. Pausan. X. 31. p. 876. et Paul. Silent. ep. XXXIII. Anal. Br. III. 81.) qui sua hausit ex Eurip. Orest. 6. ubi vide Schol. Vulgarem narrationem sequitur Noster Serm. I. 1. 68. Jam pro vulgari: Uterque, cantus dulcedine permulsus, obliviscitur cruciatuum, docte poeta: *Pr. et Pelopis parens*, Tantalus *dulci* Alcaei cantus *sono* deliniti *decipiuntur laborum*, ita, ut sensus ipsorum a *laboribus*, cruciatibus, avocetur, obliviscuntur miseriarum suarum, eas non sentiunt, κλέπτονται καμάτων ᾠδῇ γλυκερῇ παραγόμενοι, graeca prorsus structura et loquendi ratione. Alii aliter. v. Obss. — 39. 40. Nova atque ab antecedentibus prorsus diversa est ratio, qua vim poeseos his vv. ob oculos ponit poeta. Nimirum Orionis exemplo umbras Alcaei carmine ita demulceri atque detineri ostendit, ut vel ea studia atque occupationes, quibus maxime delectentur, omittant ac negligant. Cum dilectu vero illud posuit, quod in venatione maxi-

ma studii pertinacia adpareat. Cf. I. 1. 25. sqq. Suavitas insuper accedit huic imagini ex oppositione vv. 37. 38. *Orion non curat*, ei curae non est, *agiture*, non agitat, persequitur *leones et lyncas*, Alcaeo unice vacivas aures praebens. Exornavit Horatius Homericam imaginem Od. λ. 571. sqq. Τὸν δὲ μετ' Ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα· τοὺς αὐτὸς κατέπεφνεν ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσι, χερσὶν ἔχων ῥόπαλον παγχάλκεον.

ARGUMENTUM. XIV.

De morte omnibus communi vitaeque brevitate atque hinc ducto illa perfruendi officio philosophiam, toties jam tractatam, hoc etiam praestantissimo carmine persequitur Horatius, sed novo iterum more, novaque conversione exornatam. Nam hic inprimis plenius exactiusque exprimit communes de morte et brevitate vitae locos, ipsa inde derivanda vitae praecepta leviter tantum attingit, amicoque ipsi inde colligenda relinquit. Videtur ille Postumus (quem eundem cum Julio Floro, ad quem est Ep. 3. l. I., statuebat Dacerius, jure improbante Sanad.) fuisse dives atque opulentus, sed parcus idem et avarus, qui adeo anxia futuri sollicitudine a praesentis temporis fructu detineretur. — Regnat in hoc carmine mollius quoddam πάθος, quam in celeris ejusdem argumenti, sedatiorque quaedam gravitas, ad sententiarum vim egregie attemperata. Eloquutio docta atque ornata, numerique suaves ac concinni;

ut omnino inter praestantiora Nostri carmina hoc referendum videatur.

Adnotationes.

v. 1 — 4. Egregie τῷ *eheu* animum poeta brevitatis vitae mortisque cogitatione, quam sibi velox temporis decursus objecerat, intime commotum, molliterque adfectum initio statim ostendit, quo altius vivendi praecepta, quae subjecturus esset, in Postumi animum descenderent. Mira quoque δεινότης est in repetitione nominis ejus, quae gravi admonitioni viam munit. *Anni fugaces labuntur* docte et copia poetica pro, fugiunt, labuntur, praetereunt: aucta tamen hac cumulatione celeritatis notione. Nam et *labi* de veloci cursu dicitur. Ovid A. A. III. 65. *cito pede labitur aetas.* Met XV. 179. *adsiduo labuntur tempora motu*, et sic infinitis paene locis. Utrumque conjunxit Ovid. Fast. VI. 772. *Tempora* labuntur, *tacitisque senescimus annis*, *et* fugiunt, *freno non remorante, dies,* notissimo loco. Mirae tamen sunt argutiae quorundam h. l., dum per *fugax* continuum ac celerem, τῷ *labi* vero insensibilem temporis decursum innui volunt. — 2. nec a Diis precibus aut sacrificiis impetrare licet, ut tardius senescamus, ut vitam protrahamus. Docte haec a poeta adornata, vivideque expressa sententia. *Pietatem* in genere volunt esse, Virtutem, animi probitatem; in quam quidem sententiam satis apposite Ovid. Amor. III 9. 37. *Vive pius; moriere pius, cole sacra; colentem Mors gravis a templis in cava busta trahet.* et Stat. Silv. V. 1. 154 *Quid probitas, quid casta fides, quid numina prosunt culta deum? furvae miseram circum undique leti vallavere plagae.* Sed constituenda h. l. ejus notio e v. 5. sqq. Sunt adeo preces, sacrificia, quae Diis fiunt, pro avertenda aliqua re molesta, sacra averrunca. Haec neutiquam *moram adferent*, injicient, morabuntur, retardabunt *rugas*, *Senectam* et *Mortem*, ut tardius istae ad te accedant, non efficient, ut vitae tuae vel minima fiat annorum accessio. Senectus ad nos accedere (*γῆρας ἐπερχόμενον*, Solon. XIII. 10. Anal. Br. I. 70.) nobis adstare (Homer H. in Ven. 245. γῆρας — τό γ' ἔπειτα παρίσταται ἀνθρώποισι) dicitur; sed suavior est imago Senectae *in-*

stantis, *a tergo prementis* (Senec. Praef. ad Quaest. Nat. I. III.) quae adeo *non intellecta obrepit* (Juven. IX. 129.) nos opprimit, expressa e Mimnermi IV. 4. (Anal. Br. I. 61.) ὀλιγοχρόνιον γίνεται ὥσπερ ὄναρ ἥβη τιμήεσσα· τὸ δ' ἀργαλέον καὶ ἄμορφον γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτίχ' ὑπερκρέμαται. — *indomitae*, θανάτῳ ἀητήτῳ (Crinag. XXV. 8. Anal. Br. II. 147.) cui resisti nequit, qui in homines imperium exercet. Eadem de causa 'Αΐδης dictus ἀμείλιχος ἠδ' ἀδάμαστος Hom. Il. ι. 158.

v. 5. *Non* hoc efficies, neutiquam retardabis mortem, etiamsi *trecenis tauris*, tribus hecatombis *places* sacrum facias *Plutoni*, *quotquot eunt dies*, singulis diebus si vel amplissima quotidie Plutoni adpares sacra. *Placare* fere accipiunt pro, placare conari, exorare velle, tentare; quod uti non plane improbem, ita magis Horatianum duxerim, pro generali: sacrificare, positum censere. Ita vero est I. 36. 2. III. 23. 3. et saepius apud Nostrum, ut alios taceam. — *illacrimabilem* ἄδακρυν, ἄτεγκτον, immisericordem, durum, inexorabilem, apposito epitheto. Ad sententiam loci facit Aeschyl. fr. Niob. p. 642. Stanl. μόνος θεῶν γὰρ Θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ· οὔτ' ἄν τι θύων, οὔτ' ἐπισπένδων νάοις. Οὐ βωμός ἐστιν, οὐδὲ παιωνίζεται· μόνου δὲ Πειθὼ δαιμόνων ἀποστατεῖ, quod traduxit Aristoph. Ran. 1439. Spectat etiam huc Solonis ep. XIII. 9, 10. (Anal. Br. I. 70.) Οὐδ' ἂν ἄποινα διδοὺς θάνατον φύγοι, οὐδὲ βαρείας νούσους, οὐδὲ κακὸν γῆρας ἐπερχόμενον: unde enati vv. qui in Theognideis leguntur: 1139. sqq. ed. Brunk. — *eunt*, procedunt, illucescunt *dies*, de praesenti temporis momento. Sic *anni euntes*, quos ipsos vivimus, Epp. II. 2. 55. In utroque loco erratum ab Intpp. — 6. Quandoquidem mori fatale est, moriendi conditio omnibus proposita est. Connexa haec cum superioribus sententia, eademque conversa atque exornata, vere Pindarica ratione. Vulgaris enuntiatio erat, cum vel ii, qui virium immenso robore excellerent, morti succubuerint; tu ne exspectes, te immunem ab ea fore. Eadem quidem argumentatio I. 28. 7. sed aliis exemplis, quae loquentis personae magis convenirent, ibi firmata. H. l. fortissimorum virorum exemplo commune moriendi fatum edocet, quod v. 4. vim invictam morti tribuisset. Homer. Il. σ. 117. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε Κῆρα. *Geryon* Chrysaoris et Callirhoes f. vasti corporis vastarumque monstrum virium, tribus corporibus ideo ab antiquitate instructum. Fabulam ejus eru-

ere conatus est Jacobs in Bibliotheca philologica et antiquaria P. X. p. 48. Hinc *ter amplus*, τρισώματος (Eurip. Herc. sur. 423.) *tripectora tergemini vis Geryonai* Lucret. V. 28. *Monstrum Geryonos immane tricorporis* Sil. XIII. 201. *triformis* Senec. Herc. sur. 232. *Bicorpor* autem dictus Attio in Trachin. apud Scriv. Coll. Trag. p. 148. *Tityus*, γηγενὴς, *raptor Dianae* (IV. 6. 2.) ab Apolline ideo sagittis confossus; Nota fabula. Originem ejus sollerter indagavit Heyn. in lib. Antiquar. Aufsäzz. T. I. p. 56. Utrumque Pluto *compescit*, inclusum tenet *unda* Stygis; quatenus fluvii inferi Tartarum ambiunt. Notus Virgilii locus Ge. IV. 478. *Quos circum limus niger et deformis arundo Cocyti tardaque palus inamabilis unda alligat, et novies Styx interfusa coërcet.* Idem orationis color. II. 18. 38. — *tristi* vel e natura fluvii, ut *palus inamabilis* Virg. l. l. *inamoenus Cocytos* Stat. Theb. I. 89. vel quia ad Infernum pertinet. — *scilicet* quippe quae omnibus est *enaviganda*, trajicienda, omnibus adeunda est regio infera, omnes morti sumus obnoxii. Hinc Charontis cymbam Aeschyl. Sept. adv. Theb. 862. θεωρίδα πάνδοκον et λίμνην Inferorum πάγκοινον vocat Sophocl. El. 137. — 10. *Quicunque terrae munere*, muneribus, quae illa ad vitam sustentendam profert, (unde φερέσβιος, φυσίζοος passim terra dicta) *vescimur*, iis alimur, quicunque in terra vivimus; Homerica loquendi simplicitate, οἳ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσι Il. ζ. 14. et alibi. Εὐρυεδοῦς ὅσοι καρπὸν αἰνύμεθα χθονὸς, Simonides apud Plat. T. I. p. 345. Eandem sententiam eodem orationis colore expressit Phanocles, c. II. (Anal. Br. I. 415.) Ἀλλὰ τὸ Μοιράων νῆμ' ἄλυτον, οὐδέ τιν' ἐστὶν ἐκφυγέειν, ὁππόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα. — *sive reges*, divites, potentes, sive *inopes coloni*, pauperes *erimus*, h. nullo discrimine. Eadem distributione utitur I. 4. 19. II. 18. 32. et alibi.

v. 13. Vana adeo est omnis hominum vitae valitudinisque tuendae cura ac sollicitudo, cum mors certissima nobis impendeat. Docte hanc sententiam specialibus ideis declaratam dedit poeta. *Frustra carebimus*, abstinebimus, vitabimus *Martem*, belli pericula. *Mars cruentus*, αἵματι φοινικόεις, (Hesiod. Scut. 194.) αἱματόεις, φόνοις πεπαλαγμένος αἰεὶ (Orph. H. 64. 3.) cruore adspersus, dum pugnas obit; nota imagine. cf. Stat. Theb. VII. 69. — 14. Frustra mare procellis infestum fugiemus, a navigatione, naufragii metu, abstinebimus. Pro mari procelloso cum dilectu sunt *fluctus Hadriae*, maris Hadriatici, *fracti* ad

scopulos adlisi, et inde relabentes; unde *raucum* illud murmur. Virg. Aen. X. 292. *Quo vada non spirant, nec fracta remurmurat unda.* cf. I. 11. 5. — 15. 16. Frustra cavemus, ne corpus morbo tentetur, istoque opprimatur. (Pro morbis universe, ponuntur speciatim, *quos anni adportant* (Lucret. V. 221.) *tempora*, et quidem Auctumnales; hoc enim anni tempus febrium, aliorumque morborum proventu feracissimum. Bion. VII. . . . ἐθέλω φθινόπωρον, ἐκεὶ νόσον ἅρια τίκτει. Noster Serm. II. 6. 19. *Auctumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae. Letifer* inde dictus Juven. IV. 56. Cujus rei causa quum in coeli intemperie, aërisque humiditate quaerenda sit, docte poeta eam designat per *Austrum* pluvias cientem, sicque *nocentem* noxium, infestum *corporibus*, corpus morbe adfligentem. Sic *pluvios ventos* pro morborum causis posuit I. 17. 4. Possunt vero verba ita quoque jungi: *frustra corporibus metuemus A. nec.* quae exquisitior ratio videtur.

v. 17—20. Mortem enim nequaquam effugiemus; descendendum aliquando ad loca infera. Designat ea poeta per *Cocytum*, regionis inferae fluvium; tum per *Danaides*, et *Sisyphum*. Atque hos quidem, in *scelerata sede* s. Tartaro a poetis collocatos, memorat, totamque regionem inferam intelligi vult, tanquam poeta. Tum, si argutari velis, proprie poetam locutum dicas; quandoquidem umbris Infernum intrantibus, Tartarus statim objicitur; adeoque et haec loca *visenda.* De forma loquendi *videre* Tartarum, loca infera v. ad II. 13. 21. *Acheronta*, ut hic Cocytum, *videre* Sil. II. 367. — *ater*, quippe inferni fluvius; ut saepissime. *flumine languido errans*, lente fluens, tardis flexibus labens. Senec. Herc. fur. 686. *Palus inertis foeda Cocyti jacet* Id. ejusd. trag. v. 554. *Stat nigro pelagus gurgite languidum.* Causam a coeno, quo oppletus iste fluvius, (Virg. Ge. IV. 478.) fere repetunt; sed omnino languor, torpor, inertia rebus inferis tribuitur, hocque dignius poeta videtur. *Errans*, eleganter de fluvio flexuoso, Tartarum ambiente. Virg. Aen. VI. 132. *Cocytusque sinu labens circumvenit atro.* — *Danai genus*, γένος, filiae — 19. *infame*, diffamatum scelerum portentis, adeoque detestabile, scelestum, sponsis necatis. Fabula fusius exposita III. 11. 23. *Infamem* Thesei *domum* similiter vocat Senec. Hippol. 142. — *Sisyphus Aeolides*, Aeoli f. ὁ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν (Hom. Il. ζ. 153.) apud inferos molem saxeam con-

tinuo provolvere jussus. Loc. class. apud Hom. Od. λ. 592—99. Cujus supplicii variae adferuntur causae. Vide quos laudat Heyn. ad Apollod. I. 9. 3. p. 143. — *Damnatus* poenae *longi laboris*, aerumnae, saxi aeternum volvendi. Homer. l. l. κατὰ δ' ἱδρὼς ἔῤῥεεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει. Senec. Hippol. 1230. *degravet fessas manus saxum, seni perennis Aeolio labor.*

v. 21. sqq. Eadem fere sententia, aliis tantum coloribus adumbrata: Omnibus iis, quae in hac vita jucunda fuere, aliquando carendum; omnia tibi erunt relinquenda; qua et mollissimos sensus in Postumo excitaret, sicque altius animo ejus, quod de vita, dum liceret, fruenda subjuncturus esset, infixum iri praeceptum sperare posset. Docte vero enumerat, quibus vita beata ac jucunda censetur. Cf. omnino II. 3. 17. sqq. — *tellus*, terrae tractus, quem possides, adeoque agri, latifundia. — *domus*, quam forte magnifice exstructam splendideque exornatam possidebat Postumus, cujus adeo desiderio facile moveretur. — *placens* moribus, ingenio, forma; a cujus consortio adeo aegre divelleris. — 22. Linquenda amoena arboreta, quibus maximopere delectaris. Suavitas accedit sententiae e variata oratione; tum miram ἐνάργειαν habet *harum, quas colis arb.* De Romanorum luxu atque insania in conserendis viridariis cum in impluvio (de quo v. ad III. 10. 9.) tum in ipsorum fundis ostensa v. Carm. seq. et ad III. 10. 5. Nulla te, *brevem* istarum *dominum*, qui ne diu quidem istas possidebis, his deliciis tuis frui poteris, in discessu ex hac vita *sequetur*, comitabitur *praeter cupressum*, quatenus ista ad tumulum apud Romanos poni solebat; res notissima. Hinc *invisa*, quatenus omnia, quae mortuo impendebantur, jam ad res inferas spectabant, uti *ignes* rogi *nigri* IV. 12. 26. et alia. Hinc *cupressus atra* Virg. Aen. III. 64. Res autem inferae poetis *invisae* obvia ratione adpellatae. v. I. 34. 10. — *dominus brevis*, cujus dominium breve est, non diu durat; docte. Sic *brevis hora* Lucret. IV. 179. *brevis rosa* II. 3. 13. *breve lilium* I. 36. 16. Miror Wernsdorfium, virum exquisite doctum, *brevem dominum* in Not. ad. Poet. Min. III. 213. explicantem, in cineres et ossa redactum, mortuum et sepultum; uti alias dicatur *brevis tumulus*, *parva favilla* et sim. Sed in his paulo diversa est ratio, et Propertii I. 1. 82. *breve nomen* de epigraphe sepulchrali intelligendum. Observa autem exquisitam verborum invicem sibi respondentium *dominum sequetur*, collocationem.

v. 25—28. Vix poterat fortius animum Postumi impellere, et ad sectandas vitae voluptates excitare poeta, quam heredis in profundendis consumendisque iis, quibus ipse genium suum defraudasset, unice curiosi occupatique imagine animo ejus repraesentata. Simillime Serm. II. 3. 122. *filius aut etiam haec libertus ut ebibat heres, Diis inimice senex custodis?* Cf. omnino II. 3. 20. et IV. 7. 10. — *Heres dignior*, qui dignior est, qui ista possideat, ad quem deferantur, quod iis fruiturus est; inest adeo gravis objurgatio parsimoniae ejus. — *absumet Caecuba serv. cent. cl.* epotabit cados vini Caecubi, tam diligenter a te servatos. — 26. sqq. Adjecta haec egregie ad profusissimam heredis luxuriam ulterius declarandam. *Mero tinget pavimentum*, large effundet merum in triclinii solum, ut *natent pavimenta*, uti Cic. Phil. II. 41. in simili descriptione; aucta verbi vi, ut IV. 12. 22. et alibi. Ad libationem quo minus h. l. referas cum quibusdam, (etiam Toup. ep. cr. p. 111. laudato hanc in rem Ionis. c. II. 3. (Anal. Br. I. 161.) *ὁ δὲ Χρύσης οἶνον ἔχων χειροῖν νιζέτω εἰς ἔδαφος*: cui adde sis Empedoclis fr. apud Athem. XII. 1. p. 510. *ξανθῶν τε σπονδὰς μελιτῶν ῥίπτοντες ἐς οὖδας*) vetat omnino totius loci ratio, quae unice de profusione cogitari jubet. *Merum potius*, praestantius, generosius *coenis pontificum*, quam quod bibitur in c. p. doctiore forma, poetis admodum frequentata. Jam coenas Pontificum, utpote epulas religiosas, opiparas pollucibilesque fuisse patet vel e Macrob. II. 9. adeo, ut in proverbium abierint. Martial XII. 48. 12. *Non Albana mihi sit comissatio tanti, Nec Capitolinae, Pontificumque dapes.* — *superbum*, magnificum, opere tessellato expolitum. Notus satis veterum in pavimentis e pretiosissima materia, ebore et marmore, maxime Numidico artificiosissime struendis luxus. Praeclare vero poeta hoc unico epitheto heredem omnis generis luxuriae indulgentem designat.

ARGUMENTUM. XV.

Invehitur hoc carmine Horatius in profusissimam privatorum hominum, aedificiis splendidis, villarumque insanis structuris, tum hortis, piscinis ac vivariis, solius amoenitatis et voluptatis gratia immensos sumtus impendentium luxuriam, laudatque e contrario priscam veterum Romanorum frugalitatem, severamque continentiam, qui modicis privatis opibus contenti omnia sua in publicam utilitatem ac dignitatem contulerint. Totum igitur carmen duabus quasi tabulis contrariis juxta se positis constat, quarum una luxuriam ejus aetatis, altera priscam simplicitatem exprimit, quarum colores tanta arte inter se opponuntur, ut continua antitheta exeant, quae non possint non summa enargia legentis animum percellere.

Adnotationes.

v. 1. *seqq.* Initio statim carminis erumpit liberrima poetae indignatio per sententias breves, nulloque nexu adpositas prodita. Satis habet luxuriae istius temporis adnumerare genera. Tum, stomachantem poetam mirifice decent cum aucta in majus omnia, tum quod pestem illam latius grassaturam, totiusque Italiae faciem sic luctuosissimam fore certo auguratur. *Jam,* procedente sic luxuria fieri non potest, quin brevi agri arationi defuturi sint propter immanem hominum in aedificiis exstruendis insaniam. Pro hoc docta brevitate poeta: *regiae moles*, aedificia regali luxu educta, sumtuosa, splendida (ut *regum turres* I. 4. 14.) *pauca* admodum *jugera aratro*, arationi, *relinquent*, omnes fere Italiae agros occupabunt amplitudine sua. *Moles* fere de sub-

structionibus villarum accipiunt; quod etsi loquendi usus ferat (cf. III. 1. 34. Etiam Cic. pro Mil. 31. vocat ***substructionum insanas moles*** et inde Petron. de Mut. R. R. 91.) exquisitius tamen, et (propter adj. *regiae*) si quid judico, verius de aedificiis amplis, alteque exstructis in genere intelligas. Ita turrim Maecenatianam ***molem propinquam nubibus*** adpellat Horatius III. 29. 10. et ***moliri*** h. alte educere ***atrium*** III. 1. 46. ut alios taceam. Villas autem intelligendas esse h. l., quarum immensae structurae urbium speciem (Sallust. de B. Cat. 12.) referrent, quae adeo fundum (uti Cato de R. R. III. 1. ait) quaererent, facile perspicitur. Plin. Epp. II. 17. ***Litus ornant nunc continua nunc intermissa tecta villarum, quae praestant multarum urbium faciem.*** — 2. Alterum luxus genus, quod villis exornandis gulaeque inserviret, piscinae; quae vel injectis mari molibus, si villa litori praetenderetur, (de quibus v. ad III. 1. 33.) vel mari in terras recepto ac vel per montes suffossos ducto in continenti in hunc finem adornabantur, ut exquisitorum marinorum piscium quovis tempore suppeteret copia, ***utque tempestatum*** (ut Seneca ep. XC. ait) ***pericula non adiret gula.*** Vid. Tibull. II. 3. 45. Varro R. R. III. 17. Colum. VIII. 16. Senec. ep. 89. De utrisque agit Petronii locus de Mut. Reip. 88. ***Expelluntur aquae saxis, mare nascitur arvis.*** Qua maris adpellatione amplitudo simul ipsarum notatur. ***Navigabilium piscinarum freta*** eadem de causa vocat Senec. Controv. V. 5. et ***stagna*** Noster h. l. Quorum quo magis in sensus caderet magnitudo, ampliora ea ipso lacu Lucrino fore auguratur poeta. Erat is prope Bajas, juxta lacum Avernum, e quibus invicem conjunctis, immissoque mari per aggerem, qui illud a Lucrino lacu excludebat, portus factus ab Augusto, inde Iulius dictus. Strabo V. p. 374. Dio Cass. XLVIII. 50. Suet. Aug. 16. Virg. Ge. II. 161. et ibi Heyn. Cum dilectu h. l. ad partes vocatus cum propter latitudinem, tum quod piscosus esset, maxime vero ostreis abundaret (*τῶν ὀστρέων θήραν ἔχων ἀφθονωτάτην* Strabo l. l. cf. V. 2. 49.) Jam haec stagna ***visentur undique***, passim per totam Italiam cernere licebit, erunt *latius* magis ***extenta***, latiora, ampliora Lucrino lacu. Ceterum haec cum antecedentibus haud inepte ita conjungas, ut ***moles*** interpreteris aggeres, claustra, quibus piscinae communirentur; ut posteriora adeo per epexegesin, more Horatio admodum familiari, adjecta videri possint. Praeferam tamen priorem rationem

hactenus, quod enumeratio singularum villae partium, quae profusioris luxuriae speciem prae se ferunt, majorem ἐνάργειαν habet; plures vero a poeta adponi, docent vel sqq. — 4. *Platanus evincet*, cedere coget, loco suo demovebit, penitus expellet *ulmos*, h. platani ulmorum locum occupabunt; ubi ulmi steterant, ibi platani erunt. Jam cum ulmi, populi, ceteraeque arbores, ad quas vites ducerentur, ita vel in pedestri sermone dicerentur *maritari*, v. c. Colum. R. R. V. 6. v. ad V. 2. 10; docte poeta platanum *coelibem* dixit, cui vitis non adhaeret, quae vitibus jungendis apta non est, propter densas ramorum umbras. Exquisite igitur hoc unico epitheto disertius declaratur illud: omnem hominum curam a vitibus ad platanos conserendas mox traductum iri, platanos brevi agros vitibus consitos occupaturas esse. Alii cum vet. Schol. exponunt: *evincet* numero, plures erunt platani quam ulmi, minus poetica ratione; minore etiam cum vi. Tum et seqq. immutatam penitus rerum faciem designant. Plataneta autem poeta omnino pro viridariis posuit, tum dilectu; quod ista maxime arbor Romanis, Genio suo litantibus, (*genialis* inde Ovid. Met. X. 95. dicta) in deliciis esset. cf. ad II. 11. 13. — 6. *omnis copia narium*, quae naribus inservit, parata est, multitudo rerum odorarum, h. l. flores omnis generis suaveolentes, cum virtute ita dicti, quod solus istorum fructus in odore est. Inest adeo suavis oppositio v. 8. — 7. *spargent*, diffundent in *olivetis odorem*, quam ornate, pro, occupabunt agros, qui olivis consiti fuerant; ubi oliveta fuerant, ibi erunt violaria, myrteta ac flores omnigeni. — 8. unde utilitates redundarent in priorem dominum; cum ex isto solo, quod nunc voluptatibus domini inservit, uberrimi olim fructus perciperentur; graviter hoc adjectum. Si verba curate expendas, vix dubites, obversatum fuisse hunc locum Quinctil. Inst. Or. VIII. 3. *An ego fundum cultiorem putem, in quo mihi quis ostenderit lilia et violas, — quam ubi plena messis, aut graves fructu vites erunt? Sterilem platanum, tonsasque myrtos, quam maritam ulmum et uberes oleas praeoptaverim?* — 9. Ubique daphnones erunt, laureta conserentur, quae opacas et amoenas ambulationes praebeant. Suavis imago Romani, olim pulveris et solis pasientissimi, nunc luxu diffluentis, et in lauri umbra lascivientis. Praeclare ad eam declarandam adornata a poeta oratio. *Laurea* laurus *spissa ramis*, spissis, densis ramis, πυκνόφυλλος, fron-

dosa *excludit*, arcebit ipsa hac ramorum densitate solem, adeoque densam umbram efficiet. Auson. Mos. 15. *consertis per mutua vincula ramis — exclusum viridi caligine coelum.* Pro sole docte sunt *fervidi ictus*, θερμ' ἡλίου τοξεύματα, (incert. apud Stob. in Floril. Grot. p. 393.) quatenus res fulgore aliquo collustratae *feriri, percuti*, splendor adeo, qui refulget, ἀμαρύγματα, teli instar emitti dicuntur. Frequentatae hinc loquendi formulae, ἡλίου βολαί (Eurip. Bacch. 458. Apoll. Rh. IV. 679.) *ictus, verbera solis* (Lucret. V. 486. 612.) *tela diei* (Lucret. passim) et aliae. vid. Lambin.

v. 10. *sqq.* Ac in hoc quidem quantum ab institutis majorum discessimus! alia sane exempla nobis majores nostri reliquere. Jam cujus ea vivendi est ratio, quam optimus quisque sequendam statuat, is *praescribit* quasi vitae recte instituendae rationem, tradit exemplo suo recte agendi *praecepta*. Tum idem, qui exemplo suo praeit, *auspex* h. dux et auctor rationis vivendi, agendi cet. dici potest. *Auspicia* adeo sunt exempla, pro norma habita, quae *praescribunt*, dant, suppeditant vitae regulas. Utrumque hoc, vide quam docte poeta conjunxerit! *Non ita praescr. ausp. R. et Catonis*, aliter prorsus Romuli et Catonis nos agere jubent exempla; aliter isti vixere, quos sequi oportuerat, quorum vivendi ratio nobis pro norma esse debuerat. Atque haec simplicissima atque unice vera hujus loci videtur explicatio, quam etiam, quae perspicuitatis causa adjecta sunt, *veterumque norma*, confirmant. Alii *auspicia* esse volunt leges h. l., quod jus auspiciorum penes summum magistratum, a quo leges ferrentur, esset, vereque leges sumtuarias ad aedificandum pertinentes, a Romulo et Catone latas, quas tamen ignorat antiquitas, vano molimine ex h. l. extorquere conantur. Praeclare vero *Romulo* designat poeta *paupertatem* istam *Romanam* (Juven. IV. 246.) atque frugalitatem, qua resp. maxime aucta est, cum nondum *divitiae avaritiam et abundantes voluptates desiderium per luxum atque libidinem pereundi perdendique omnia invexissent*, Liv. praef. extr. *Catonem* autem majorem nominat, quod is labentem disciplinam veterem luxuque diffluentem civitatem morum atque censurae asperitate continere conabatur. Prodita haec ejus antiquae disciplinae severitas etiam corporis habitu, barbaque *intonsa*; unde *intonsus*. cf. I. 12. 41. — *veterum norma*, vivendi ratione, quae pro norma est, exemplo.

v. 13. Quorum *census,* divitiae, opes *privatae,* res familiaris cujusque *brevis*, angusta, exigua erat, *commune* contra, τὸ κοινὸν, quod ad omnes pertineret, opes reip. *magnae*, immensae. — 14. Domus privatae non magnifice exstructae erant, aut splendide exornatae. Posterius hoc docte ita extulit poeta: nulla domus privata porticibus instructa erat, laudata ea aedificiorum parte. Jam observa ornatum in singulis. Pro porticu privati hominis est *porticus metata* (passive) quae metata est, cujus dimensio facta est *privatis decempedis*, privatorum hominum decempedis, quae adeo a privatis hominibus exstructa est. Praeclare ita spatium porticus amplissimum, pluribus decempedis descriptum, a poeta declaratur. Alii hanc vim in v. *metari* quaerunt, quod illud de castris et campis proprie adhibeatur, laudantque in hanc rem Priscian. VIII. p. 792. Sed in usum hujus v. passivum tantum ex h. l. ostendit, et *metari* omnino est, metiri cujusvis moduli spatium. *Prope publici operis* cryptoporticum suam vocat Plin. epp. II. 17. quae magnitudine et magnificentia ad publicas port. proxime accederet. Porro pro simplici verbo, nulla p. metata, descripta *erat*, docte poeta, designato uno porticuum genere: *excipiebat Arcton*, h. patebat versus Septentrionem, quae adeo clausa versus meridiem submoto solis calore Boream admitteret, sicque media aestate frigus jucundum praeberet. Erant vero etiam, quae meridiem exciperent, h. quae versus meridiem apertae solem hiemis tempore tenerent; de quibus Juven. VII. 183. Ceterum idem exquisitus τῷ *excipere* usus est apud Lucan. II. 429. *Gallica rura videt, devexasque excipit Alpes*, de Luna oppido. Id. VI. 359. *Excipit adversos Zephyros et Iapyga Pindus.* Senec. ep. 55. *esse villam totius anni credo. Occurrit enim Favonio, et illum adeo excipit, ut Bajis neget.* Male Lamb. laudat Serm. I. 4. 134. Male etiam alii Arcton pro Boreae aditum facere accipiunt; vere quidem ad sententiam loci, quam tamen rectius ita e verbis elicias, ut *excip. A.* simpliciter sit objacere Arcto, pertingere ad septentrionalem plagam, unde adeo Boreae liber est ad porticum accessus. — *opaca*, quae frigus inducit, gelida; docto translato a porticu ad Arcton epitheto. Cujus rationis poeticae parum memor Schol. Cruqu. ad hanc interpretationem delapsus est, nulla privatis domus erat, quae porticum haberet tantae latitudinis, ut posset sufficere umbram, sole vicino septentrionali plagae, tunc enim

parvissimae sunt umbrae, quae quam contorta sit, facile adparet. Alios autem, Arcton opacam privatis (tertio casu) jungentes, non moramur.

v. 17. sqq. Majores enim nostri privatim frugalitatis continentiaeque maxime rationem habebant; quae autem ad dignitatem ac majestatem imperii tuendam vim haberent, ea vero ut quam splendidissime adpararentur, sedulo curabant. Praeclare in hanc rem Cic. pro Flacc. 12. *Haec ratio ac magnitudo anim in majoribus nostris fuit, ut, cum in privatis rebus suisque sumtibus minimo contenti tenuissimo cultu viverent, in imperio atque in publica dignitate omnia ad gloriam splendoremque revocarent. Quaeritur enim in re domestica continentiae laus, in publica, dignitatis.* Idem pro Muraen. 36. *Odit populus Romanus privatam luxuriam, publicam magnificentiam diligit.* Generalem sententiam iterum speciali notione, e qua diversitas ista maxime intelligitur, declarat poeta. Aliter adornabantur aedes privatae, aliter publicae. Hae quidem quam sumtuosissime; illae quam minimo. *Leges non sinebant*, legibus cautum erat, ne quis *sperneret*, jubebant leges domibus exstruendis adhiberi *cespitem*, quo et culmen tecti pararetur (*tuguri congestum cespite culmen* Virg. Ecl. I. 69.) et parietes inducerentur. — *fortuitum*, obvium, parabilem, vilem; oppos. materiae, quae magna cum difficultate atque impensa conquiritur. Petron. carm. min. IV. 8. (Wernsd. Poet. min. IV. 296.) *At paries circa palea satiatus inani fortuitoque luto.* Senec. ep. 90. *Philosophia haec, cum tanto habitantium periculo, imminentia tecta suspendit? Parum enim erat, fortuitis tegi, et sine arte et difficultate naturale sibi invenire aliquod receptaculum. — Ista nata sunt, jam nascente luxurie, in quadratum tigna decidere* cet. Exiguam autem casam, vile tugurium ita designari a poeta patet vel ex oppositione aedificiorum publicorum. *Cespitem* simpliciter illud vocat Rutil. Itin. I. 555. *Exiguus rerum rectores cespes habebat, et Cincinnatos jugera pauca dabant.* Talem casam describit Seneca ep. laud. *Furcae utrimque suspensae fulciebant casam: spissatis ramalibus, ac fronde congesta et in proclive disposita decursus imbribus quamvis magnis erat.* Errant adeo, qui post Cruquii Schol. simpliciter pro: in gramine recumbere, hocque simplicem ac sine ambitione vitam veterum Romanorum a poeta declaratum volunt. — 18. Eaedem contra jubebant *oppida publi-*

eo sumtu decorare, urbem aedificiis, publico sumtu factis, ex ornari, aedificia, quae publico sumtu fierent, opera publica, ita exstrui, ut urbi decori, ornamento essent. Jam quam paullo obscurius generaliter enuntiaverat poeta sententiam, disertius, tanquam novam, more ipsi familiari, uno operum publicorum genere, quo pietatem simul antiquorum Romanorum erga deos ostenderet, declaratam subjicit: *et deorum templa decorare saxo*, exstruere saxis, quo decor, splendor iis accederet, templa splendide educere. — *novo*, cujus usus minus frequens esset, quod privatis aedibus non adhiberetur. Nihil amplius. Alii de lapide quadrato, vel marmore cogitant, quod non necesse. Nam saxum novum simpliciter opponitur cespiti, qui vulgo aedificiis explendis inserviebat. Ceterum in eo haerendum non est, quod de talibus legibus, quae cespitem privatis aedificiis, saxa autem publicis adhiberi juberent, nihil constet; nam poeta specialibus notionibus elocutus est, quod generalius erat: privatam luxuriam antiquitus cum legibus tum maxime censoriis animadversionibus (sic v. c. Rufinum Fabricius censor Senatu movit, ob luxuriae notam, quod decem pondo libras argenti facti haberet, Gell. IV 8.) circumscriptam severeque coërcitam fuisse. Privatas aedes earumque triclinia templis aequata queritur Manil. V. 507. *Nunc jam luxuriae pars, et triclinia templis concertant.* Adde Lucan. X. 111.

ARGUMENTUM. XVI.

Ne aptus partium nexus in hoc carmine, quod verae sapientiae praecepta tradit, cum Homio (Elem. crit. I. 37.) desideretur, sententiarum progressionem ita apud animum nostrum informemus: Omnes quidem o t i u m, tam corporis quam animi tranquillitatem, vi-

tam adeo curis molestiisque vacuam exoptant sed non veram viam, qua ad eam pervenitur, ingrediuntur. Honorum divitiarumque, quae eam efficere somniant, inexplebili cupiditate laborant, nec intelligunt, animum ita curis, corpus autem laboribus continuo fatigari, quibus tamen se levatos quam maxime cupiant. Imo vero tranquillitatis verae unice capax est animus sorte sua qualicunque contentus, in qua tanto lubentius adquiescit, quum recordetur, nullius hominis conditionem ab omni parte beatam esse posse, et huic bonum aliquod contingere, quo alteri carendum sit; eidemque contra negari, quod alteri obtigerit. Illustrat hoc poeta Tithoni et Achillis, tum etiam suo et Grosphi exemplo. Oratio hujus carminis numerosa ac docta; imagines vividae, sententiarumque in brevitate vis praecipua.

A d n o t a t i o n e s.

v. 1 — 8. Ordo sententiarum: Unusquisque *otium* h. vitam tranquillam curisque vacuam maximo studio expetit. Quam cum in divitiarum honorumque splendore publica hominum reponat persuasio, congerendis comparandisque istis omnes vel cum vitae periculo operam navant maximam. Enimvero haecce neutiquam praestant vitae tranquillitatem cet. Praeclare contentiones ac studia hominum, quibus se otium obtenturos sperant, specialibus picturis adumbravit poeta. Nauta s. mercator *prensus* deprensus tempestate in medio, altissimo mari; pro hoc cum dilectu, *in Aegaeo*, utpote procellosissimo mari. Cf. III. 29. 63. — *patenti*, ubi latissime patet, alto, ubi nullum refugium est; auget periculi notionem. *Prendi* dicuntur nautae tempestate subito ingruente, satis nota ratione. Liv. XXI. 58. *tandem effuso imbre, cum eo magis accensa vis venti esset, ipso illo*, quo deprehensi erant, *loco castra ponere necessarium visum est.* Chari-

ton III, 2. Διονύσιος — κατείληπτο ὑπὸ χειμῶνος· ut Virgilii aliorumque poetarum loca taceam. Cf. Burm. ad Phaedr. IV. 24. 20. Nostrum imitatus est Statius Theb. I. 370. *velut hiberno deprensus navita ponto, cui neque temo piger, neque amico sidere monstrat luna vias, medio coeli pelagique tumultu stat rationis inops.* — *simul* ac, ubi *nubes atra*, nubes atrae condidere, absconderunt, obduxerunt *lunam* et sidera h. coelo nubibus obscurato. Posterius novo instruxit ornatu poeta. *Sidera fulgent*, adparent, in conspectu sunt, *certa nautis*, quae cursum certum faciunt nautis, ad quae nautae cursum dirigunt, quae duces sunt navigationis. Sic *Helice certa* Val. Fl. V. 71. Tibull. I. 9. 19. *Ducunt instabiles sidera certa rates*, ubi v. Broukh. Adjecta autem haec τῷ *prensus*, perspicuitatis causa; tum egregie totam imaginem augent et exornant.

v. 5. Alii militiam sectantur, ut, opulentiores inde facti, otio aliquando indulgere possint. Thracas et Parthos ad partes vocat, itaque adfectos ait poeta, nescio quam bene; cum istis populis plane insita ac numquam intermissa tribuatur bellandi cupido, nulli nec parandarum opum nec otium nanciscendi excitata studio. At Romanis quaestuosa habebatur militia cum praemiis ejus, auctisque stipendiis, maxime bellis civilibus, tum praeda ex hoste facienda; unde adeo ipsis otiose vivere liceret. Sed voluit forte poeta nihil amplius quam, etiam gentes vel maxime inquietas aliquando otium exoptare; atque sic satis adposite Thraces ac Medi a poeta memorati videri possint. Enimvero cum statim subjiciat, otium illud minime opibus parari, illudque adeo de sola animi tranquillitate accipi debeat, vix recte in medium productos dixeris istos populos, quibus tantum otia sine armis, h. vita laborum ac molestiarum expers aliquando curae cordique sit. Dicendum igitur, poetam in constituenda otii notione parum accurate versatum esse, et in priori membro de vita secura periculisque vacua; in posteriore autem de sola animi tranquillitate cogitasse; quam utique diversarum notionum conjunctionem, transitionemque minus concinnam doctamque, jure improbandam duxeris. — *Thrace*, Θρᾴκη, Thracia, quantumvis *furiosa*, μαινομένη, furens, effera *bello*, bellicosissima, etsi lubenter bello Thraces detineantur, in armis vitam degant; tamen aliquando *otium*, vacationem a militia, quietem praeoptant. Pervulgata satis immanis Thracum bellandi cupiditas; unde Ἄρει κατοχούμενος

Thracas dixit Eurip. Hec. 1090. *Mavortiam Thracen* Stat. Ach. I. 201. — 6. *Medi*, Parthi *pharetra decori*, incincti, pharetram gestantes, sagittiferi; h. l. cum vi, qui semper in armis sunt, quos maxime bellum delectatur; propter crebras ipsorum in fines Romanorum incursiones ac bella et cum his et cum finitimis gesta. — 7. Enimvero illud nullis opibus redimas, obtineas. Docte haec connexa cum antecedentibus, *non venale*, οὐκ ὠνητὸν (similis loquendi ratio in Epict. XII. 2. τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία) parari nequit *gemmis*, *purpura*, *auro*, rebus pretiosissimis, maxima opum adfluentia animi tranquillitatem praestare nequit. *Purpuram* adeo pro divitiarum parte (v. ad II. 18. 8.) h. l. accipiendam suadere ipsa hujus v. videtur collocatio; ob seqq. tamen, *gazae* et *consularis lictor* paene inducor, ut magistratus majores, tum omnino maximas dignitates, imperia (I. 35. 12.) hoc vocabulo a poeta innui existimem. Esset adeo: neque divitiis, neque honoribus animi tibi compares tranquillitatem. Ad sententiam plane facit fragm. Ter. Varronis (in Anthol. Lat. Burm. I. p. 512.) *Non sit thesauris non auro pectu' solutum. Non animis demunt curas ac relligiones Persarum montes, non atria diviti' Crassi.*

v. 9 — 12, Docta inversione amplificatur anteced. vv. sententia, divitiis atque honoribus animi curas non cedere, pelli; imo iis augeri. Pro magnis opibus sunt *gazae*, ut I. 29. 2. et pro honoribus universis magistratus Romanus, consulatus. Jam pro vulgari: consulem dignitate sua neutiquam curis liberari, exsolvi, exquisitissimo ornatu ab insigni hujus magistratus desumto poeta: *lictor consularis*, qui praecedens viam consuli munit, summovendo populo, neutiquam *summovet*, summovere, arcere a consule valet *tumultus mentis*, animi aegritudinem, curas *miseras* quae eum in tanto splendore misere adfligunt, angunt, excruciant. Praeclara imago hominis externa specie fortunatissimi, vere autem, ob internas animi curas, infelicissimi. Jam observa verborum delectum. *Submovere* propr. vocabulum de lictore turbam populi dimovente, viamque consuli aperiente. Adposite, etiam ad sententiam, Senec. ep. 94. *Non est, quod tibi tranquillitatis tuae fastidium faciat ille, sub illis fascibus, purpura cultus: non est, quod feliciorem eum judices, cui submovetur, quam quem lictor semita dejicit. Tumultus*, lectissimum h. l. vocabulum; nam et de turba hominum, forum ac vias obsidente, a li-

ctore adeo submovenda in usu est, et animus tumultuari dicitur, graviori aliquo adfectu commotus, perturbatus, seu ut vulgarior fert loquendi forma, curae tumultuantur (θορυβεῦσι μελεδῶναι Theocr. XXI. 5.) in pectore. Naevius apud Nonium et inde in Scriv. Collect. vet. trag. p. 45. *magni metus tumultus pectora possidet.* Ita *mentis tumultus* Lucan. VII. 183. et ejusd. libri v. 779. *animi tumultus* et *privatos tumultus*, adfectus animi, ex oppos. *turbae populi*, dixit Vestr. Spurinna II. 7. (Wernsd. Poet. min. III. 362.) Adde Claudian. in Ruf. I. 20. Alia exempla suppeditat docta Ruhnkenii nota ad Vellei. II. 79. Notionem rei optime explicat Seneca ep. 56. *Dum intus nihil tumultus sit, dum inter se non rixentur cupiditas et timor, dum avaritia luxuriaque non dissideant, nec altera alteram vexet. Nam quid prodest totius regionis silentium, si adfectus fremunt?* Suavissima adeo imagine *Tumultus* et *Curae* cogitandae tanquam turba, quae animum circumstrepit, obsidet, impedit (v. ae I. 22. 11.) ne fascium quidem terrore discutienda. — *Curae alatae* et alibi occurrunt; v. c. in Theognideis v. 707-8. Φροντίδες ἀνθρώπων ἔλαχον πτερὰ ποικίλ᾽ ἔχουσαι, μετρόμεναι ψυχῆς εἵνεκα καὶ βιότου. Jam pro vulgari, opulentiores curis maxime excruciari, vividior erat imago: Curae commorantur in beatiorum palatiis, insident aedes splendidas, et pro hoc, exquisitiore ornatu et pictura, volant circa *tecta* triclinii *laqueata*, adeoque capiti hominis opulenti, in triclinio suo in luxum atque epulas perdite effusi, imminent, instant; in exquisitissimo convivii adparatu dives curis distringitur, maceratur. *Texta* h. l. esse cubiculorum, maxime tricliniorum, vel ex adj. *laqueata* intelligitur. Ita et Lucan. X. 112. *laqueataque tecta ferebant divitias, crassumque trabes absconderat aurum.* Triclinia enim quam sumtuosissime, maxime lacunari exornata erant. Jam *laquear*, s. lacunar erat tectum contignatione quadrata, cujus interstitia vel auro inducta, vel opere sectili, vel picturis exornata erant. Senec. ep. 90. *Non tecta coenationi parabantur: nec in hunc usum pinus aut abies deferebatur longo vehiculorum ordine, vicis intrementibus.* (plane ut Tib. II, 3. 43. *urbique tumultus portatur validis mille columna jugis*) *ut ex illa lacunaria auro gravia penderent.* Ad sententiam III. 1. extr.

v. 13 — 16. Is demum *bene* beate ac tranquille vitam degit, qui sorte sua, etsi mediocri vel adeo tenui contentus est, quem

nulla augendae rei cupiditas vexat. *Parvum* de re mediocri, fortuna tenui, u. saepe alibi, v. c. Lucret. V. 1117. *Divitiae grandes homini sunt, vivere parce aequo animo; neque enim est unquam penuria parvi*: adposite etiam ad sententiam poetae. Nostrum expressit Claudian. in Ruf. I. 215. *Vivitur exiguo melius*, cf. Serm. II. 2. 1. Junge autem: vivitur bene *illi*, is bene vivit, *cui pat.* cet. Pessime alii: *vivitur parvo* (tertio casu) *cui* cet. Jam illud *parvum* docte speciali, poetisque frequentata paupertatis notione declaratum subjicitur a poeta. Utrumque autem, et adparatum s. supellectilem curtam, et victum tenuem designat per *salinum* et *mensam tenuem*, tenui, vili cibo instructam, s. vili materia compactam; tum contentum ejus atque ab omni luxu alienum animum per *sal. paternum*, (cf. V. 2. 3.); denique, ut paupertatem ejus, non sordidam illam, atque omnium rerum egenam, sed mundam referret, salinum ipsi *splendere* ait in mensa tenui. Noster Serm. I. 3. 13. *Sit mihi mensa tripes, et concha salis puri* cet. Leonid. Alex. XXX. 3. (Anal. Br. II. 196.) Αὐτάρκης ὁ πρέσβυς ἔχειν ἅλα καὶ δύο κρίμνα. Pers. III. 25. *rure paterno est tibi far modicum, purum et sine labe salinum.* — 15. 16. *Nec* et cui non *Timor* cet. qui nec metu turbatur, ne bonis exuatur, nec augendarum rerum cupiditate insatiabili tenetur; quae duo divitis avari animum misere torquent. Pro hoc suavi imagine: *Timor* et *Cupido* ipsi non *auferunt*, intercipiunt, turbant *somnos leves*, somno leni ac placido perfruitur, animo ejus nulla sollicitudine perturbato. Cf. III. 1. 21. Senec. Herc. Oet. 644. *Cespes Tyrio mollior ostro solet impavidos ducere somnos: aurea rumpunt tecta quietem, vigilesque trahit purpura noctes.* Spectat etiam huc fragm. Menandri in Stob. Floril. Grot. d. 391. (in Brunkii Gnom. p. 193.) ᾤμην ἐγὼ τοὺς πλουσίους — εὖ στένειν τὰς νύκτας, οὐδὲ στρεφομένους ἄνω κάτω οἴμοι λέγειν· ἡδὺν δὲ καὶ πρᾷόν τινα ὕπνον καθεύδειν, ἀλλὰ τῶν πτωχῶν τινα. νυνὶ δὲ καὶ τοὺς μακαρίους cet. — *sordidus*, qui animum *sordidum*, avarum arguit. *Sordes* enim animo tribuuntur, avaritiae labe coinquinato.

v. 17. Aureae plane sententiae, brevitate maxime animum admodum ferientes! *Quid*, διὰ τί cur *fortes*, tanto cum nisu, tantopere *jaculamur*, adpetimus *multa*, cur magnis consiliis tanta cum intentione imminemus, cur cogitationes nostras, augendarumque opum studium longe ultra vitae nostrae terminum

extendimus, quasi aeternum victuri simus, *brevi aevo*, cum tamen brevissima nostra vita sit, in tam brevi, exiguo vitae spatio. *Jaculari* plane ut gr. τοξεύειν v. c. Eurip. Hec. 603. καὶ ταῦτα μέν γε νοῦς ἐτόξευσεν μάτην. Idem in Suppl. 745. ὦ κενοὶ βροτῶν, οἳ τόξον ἐκτείνοντες ὡς καιροῦ πέρα. Sic τόξον μερίμνης dixit incertus poeta apud Plutarch, de audiend. poet. c. XI. et inde in Excerpt. Grot. p. 925. Adde Lucian. Nigrin. §. 36. (T. I. p. 77,(et Hermot. §. 28. p. 768. Similiter Epictet. c. XV. μὴ ἐπίβαλλε πόῤῥω τὴν ὄρεξιν, ubi v. Heyn. — 18. Nexus sententiarum: Cur tantopere aestuamus curisque atque aegritudine nosmet adfligimus, quam frustra longinquis peregrinationibus susceptis dispellere conamur, quum animum ita adfectum ubique nobiscum circumferamus. Animi vitia, cupiditates, quae te patria expellunt circumaguntque, exstirpandae sunt; has ubi compescueris, ubique gentium, animi ad σωφροσύνην composito habitu, beate ac tranquille vives. Ad rem ac verba Seneca Ep. 28. *Admiraris, quod peregrinatione tam longa et tot locorum varietatibus non discussisti tristitiam gravitatemque mentis. — Quaeris, quare te ista fuga non adjuvet? tecum fugis.* Idem ep. 104. *Quid prodest, mare trajicere, et urbes mutare? si vis ista, quibus urgeris, effugere, non alibi sis oportet, sed alius.* et mox: *Nullam tibi opem feret iste discursus: peregrinaris enim cum adfectibus tuis, et mala te tua sequuntur. Terrae calentes*, calefactae, illustratae *alio sole*, sub alio coeli cardine sitae adeoque remotae, dissitae. Scilicet ex antiqui sermonis simplicitate, quae cuique regioni coelum suum, adeoque et solem sidera sua adsignat, ducta haec loquendi forma. Sic *Italum coelum* II. 7. 4. Sic Sarmatae, vagi antea, *sub uno coelo* a Domitiano *vivere* jussi apud Stat. Silv. IV. 7. 51. *Mutato evadere coelo* Sil. X. 420. Hinc *mutare diem*, h. aliud subire coelum, ubi dies aliter se habent (uti optime Grotius(Lucan. VIII. 217. et *alii Soles* Idem I. IX. 872. *patriae non arva requiro, Europamque, alios soles, Asiamque calentem.* áam Virg. Ge. II. 512. *alio patriam quaerunt sub sole jacentem.* Jam *mutamus terras longinquas* exquisita inversione doctaque brevitate dictum videri potest pro vulgari: mutamus terras nostras terris longe dissitis, remotis, h. adimus terras alias Cf. ad I. 17. 2. Simplicius tamen et, si quid judico, magis ἐναργέστερον videtur, *mutare terras* accipere pro, aliam ex alia adire terram, ἄλλοτε ἄλλην γῆν ἀμείβειν (Lucian. de Gymn. 18. T. II. p. 897.)

terras remotissimas pererrare, animi inquieti aestu continuo circumagente. Sic *urbes mutare* in Senecae l. l. Lucret. IV. 460. *coelum mare flumina, montes mutare et campos pedibus transire videmur:* et magis adposite III. 1070. Si nossent homines aegritudinis causas, *haud ita vitam agerent — quaerere semper commutare locum, quasi onus deponere possit* animus. — *Patriae quis* cet. Enimvero is, qui patriam fugit, relinquit, alias aditurus regiones, num *se quoque fugit?* h. is animi sui aegritudinem ubique circumfert, curae cum isto peregrinantur. Seneca de Tranquill. 2. *Aliud ex alio iter suscipitur, et spectacula spectaculis mutantur, ut ait Lucretius*: Hoc se quisque modo semper fugit. *Sed quid prodest, si non effugit? sequitur se ipse et urget gravissimus comes.* Lucretii locus est III. 1081. sqq. *Exsul patriae* docte et plenius (ut *dux militiae* II. 7. 2.) pro simpl. *exsul*, et hoc pro, qui patria excedit, longinquam peregrinationem suscepturus. Longam enim absentiam innuit hac voce poeta. *Exsulem hiemis* eadem virtute ciconiam dixit Petron. fragm. V. Praeclare autem servavit Horatius orationis colorem, ab exsilio petitum, v. *fugere*, quod itidem, ut gr. φεύγειν de exsilio poetis in usu est. Virg. Ecl. I. 1. 4. *Nos patriam fugimus*, et saepius alibi.

v. 21 — 24. Amplificatur jam, specialibusque picturis egregie repraesentatur proximorum vv. sententia. Hominem animo aegrum itinera, terra marive animi recreandi causa suscepta, non levant ejus aegritudinem neutiquam minuunt aut tollunt. Pro hoc vividissima imagine poeta: Cura, tanquam persona, ei, peregre ituro, adhaeret, ad latus ipsi est, eum comitatur, una adeo cum eo, mare trajecturo, *naves scandit*, navem conscendit. Jam quaevis adfectio πάθος, vitium animi est, h. morbus; illa enim animus consumitur, exeditur. Hinc animus, ita adfectus, vitiosus, et ipsae adfectiones, quae animum vitiosum reddunt, conficiunt, ut amor, aegritudo, cupiditates cet. docte *vitiosae* dicuntur. Sic *vitiosa libido* Nostro est Epp. I. 1. 85. et h. l. *Cura vitiosa.* Nescio tamen, an satis commode h. l. ita dicta sit; abducimur enim sic a persona ad rem significatam. — *aeratas*, aere munitas, rostratas; ornat. — 22. seu terra iter faciat, continuo eum sequitur. *Turmas* catervas *equitum*, equites *non relinquit*, eadem celeritate cum iis fugit, exaequat ipsorum cursum quamvis velocissimum, non defetiscendo. Jam *equites*, *equi* possunt simpliciter *navibus* vi-

deri opponi; ut adeo illo iter maritimum, hoc terrestre declaretur; uti fere in loco simillimo III. 1. 39. *Timor et Minae scandunt eodem, quo dominus; neque decedit aerata triremi, et post equitem sedet atra Cura.* I. 6. 3. pariter opponuntur *naves* et *equi*, et inde apud Flor. II. 2. *ille terrester populus ostendit, nihil interesse virtutis, equis an navibus, terra an mari dimicaretur*, ubi expungendum illud glossema: *terra an mari.* Possunt et *turmae equitum* proprie accipi de equitatu, omninoque exercitu, cui se Cura audacter immiscet. Lucret. II. 47. *Metus hominum Curaeque sequaces nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela.* Ita vero audaciae magis quam velocitatis in Cura effingenda rationem a poeta habitam jure exspectasses. Magis adeo adpositum videtur magistratum Romanum aliquem cogitare, qui, provinciam sortitus, aut legatus eo missus, cum numerosa comitum caterva eo proficiscitur (v. Tibull. I. 3. in. Catull. X. XXVII. et XVI. 9.) vel omnino divitem Romanum, in magno comitantium strepitu villam aut aliam regionem petentem. Huic enim praesto erant plures comites, plures caballi, *manni, asturcones, tolutarii* (Seneca ep. LXXXVII.) Noster Serm. I. 6. 101. *ducendus et unus et comes alter, uti ne solus rusve peregreve exirem; plures calones atque caballi pascendi.* Spectat huc Lucret. III. 1076. *Currit agens mannos ad villam hic praecipitanter, auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans; oscitat extemplo, — aut etiam properans urbem petit atque revisit.* — 23. *agente* prae se, dispellente, vel excitante, cogente. Homer. Il. μ. 156. *νιφάδες — ἅς τ' ἄνεμος ζαὴς, νέφεα σκιόεντα δονήσας, ταρφειὰς κατέχευεν ἐπὶ χθονὶ*, h. *demissa tempestas ab Euro*, ut Horat. III. 17. 11. e quo simul, ut alios mittam, adparet, Eurum in illis regionibus crebrum procellis, posteriorem adeo rationem priori praeferendam esse; etsi celeritatis notio alteram suadeat.

v. 25 — 27. Animus ab omni cupiditate liber ac *laetus in praesens*, praesenti, quod vivendum datur, tempore hilariter fruens *oderit curare* ne curet *quod ultra est*, *τὰ πόῤῥω* (uti saepe Pindarus) quae nondum attigimus, ne sollicitus sit de futuro. Verae hoc tranquillitatis fundamentum saepius ab Horatio inculcatum; veluti I. 9. 13. III. 29. 32. *quod adest, memento componere aequus*, III. 8. 27. *dona praesentis cape laetus horae et linque severa* et alibi. — 26. *amara*, *τὰ πικρὰ*, acerba, injucunda, adversa animus *temperet*, comprimat, retundat, levet *risu*, ita ut frontem

ne corruget, malis succumbat, adversa nimis molliter ferat, adeoque animus adversis, si quae incidunt, ne frangatur, ne contristetur. In hac quidem ratione nihil est, quod quemquam offendere possit. Exquisitior tamen ac doctior haec altera, quae omnes intpp. fugit, in Horatio etsi et alibi obvia, qua *temperare* et miscere, et *amara risu temperare* adeo, tristitiam hilaritate miscere, in dolore laetitiam prae se ferre, aequo iniquam fortunam pati animo. Ita plane unde sua poeta hausisse putandus est, in epigr. ἀδεσπότῳ DXXXI. (Anal. Br. III. 263.) Ὁ τὸν πολυστένακτον ἀνθρώπων βίον γέλωτι κεράσας Νικαεὺς Φιλιστίων. cf. IV. 12. 27. — *lento*, qui animum lentum, amaris non perturbatum, adeoque quietum declarat; docto epitheto. — 27. Nova sententia, ita cum superioribus connectenda: memor, secum reputans, nihil esse ab omni parte beatum, etiam fortunatissimo sua adesse incommoda. Ad sententiam Eurip. fr. Sthenob. I. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ cet. Laudant et Theognidea Οὐδεὶς γὰρ πάντ' ἐστὶ πανόλβιος. Adde ejusd. v. 170.

v. 29. Ultima jam insignibus heroicae ac mythicae aetatis exemplis illustrat poeta. Mira virtus poetae h. l. cernitur cum in docta brevitate, qua illa extulit, tum in epithetis, in quibus tota sententiae vis est, eorumque aptissima collocatione. Etiam oppositio, quae in his duobus exemplis est, magnam vim ad animum commovendum habet; Achilli maxima nominis claritas cum brevissima vita: Tithono contra longa vita, sed decrepito, contigit. *Achillem mors cita*, cito, in ipso aetatis flore constitutum *abstulit*, sed *clarum*, ut qui maximam fortitudine sua gloriam adeptus esset; Achilli brevis, at gloriosissima obtigit vita. Respexit poeta Homer. Il. ι. 410 sqq. Hinc μινυνθάδιος, ὠκύμορος eidem dictus Il. α. 417. et 505. — 30. *Tithonum minuit*, consumsit, confecit vires ejus, decrepitum fecit, *longa senectus;* Tithono quidem obtigit longissima vita, ipsa adeo immortalitas, a Iove ipsi ab Aurora obtenta (Hom. H. in Ven. 220 sqq.) sed hilaritatis expers, senio quippe obnoxia, quod Tithonum Jupiter ἀθάνατον quidem, non vero ἀγήραον fecisset; id quod Aurora petere oblita fuisset. Hinc ille, ὅτε δὴ πάμπαν στυγερὸν κατὰ γῆρας ἔπειγεν, οὐδέ τι κινῆσαι μελέων δύνατ' οὐδ' ἀναεῖραι, Hom. H. l. 233. 4. — 31. 32. Etiam alterutri nostrum casu aliquid obvenire potest, quod alter ardentissimis votis frustra obtinere studeat. *Hora*, fortuna in horas varians (uti optime Ruhnken. ad Vellei. II. 18.

p. 127.) Fors, mihi *porriget*, ultro deferet, non petenti dabit, *quod tibi negarit*, quod tu frustra votis expetieris, flagitaveris; forte mihi nec cupienti nec speranti obtingent, quibus tu aegerrime careas, quae tu maxime desideres. Modeste sic Horatius se ab omni cupiditate liberum, quaeque sibi fortuna largiatur, grata manu sumentem, Grosphum contra in maximis divitiis ulterioribus desideriis laborantem ostendit.

v. 33. Jam, quo uterque beatus esset, quae diversa uterque bona nactus esset, perspicuitatis causa subnectit poeta. Tu in summa opum adfluentia vivis; ego vero pauper, at, quo me beatissimum praedico, facultate aliqua poetica polleo. Haud vulgari doctrina, ornatuque summo hanc sententiam instruxit poeta, adeo quidem, ut ipsi hi versus modestiam ejus, qua tenuem admodum sibi obtigisse venam ait, egregrie redarguant. Quo praeclaro artificio et alibi usus est poeta, v. c. I. 6. Jam divitias Grosphi docte enumerat per greges ovium, boum, equorum, et purpuram. Tum illud *tu possides*, vide quam docte et exquisite variaverit. Vivide enim et ad naturam rei *te circum mugiunt*, de magnis gregibus, late per agros pascentibus. Eodem ornatu Theocr. *ις.* 36. Πολλοὶ δὲ — *μόσχοι σὺν κεραοισιν ἐμυκήσαντο βόεσσι.* E nostro colorem duxit Stat. Silv. IV. 5. 17. *Non mille balant lanigeri greges, nec vacca dulci mugit adultero, unique, si quando, canenti mutus ager domino reclamat. Greges* puta ovium. De his adeo proprium erat, *balant te circum*, ut in Papiniano loco. Sed alii greges vaccarum intelligunt, et *Siculas vaccas* declarative a poeta subjici volunt. Praestat tamen prior ratio, altera doctior. Ovid. Met. IV. 634. *Mille greges illi, totidemque armenta per herbas errabant.* — *Siculae*, tanquam praestantiores. Sicilia enim pascuis nobilissima. Alii Grosphum saltus et agros in Sicilia habuisse ex h. l. cogunt; haud incommode, etsi, ut omnino hoc statuamus, vix necesse existimem. — *tibi* in tui commodum equa *tollit*, edit *hinnitum* (ut *tollere clamorem, vocem* et similia) luxuriatur, pascitur in pratis, pro vulgari: tibi sunt equae armentales, adeoque armenta equorum. — *Apta quadrigis*, forte antiquo et primario vocabuli significatu, pro, juncta h. quae jungatur aliquando quadrigis in certamine curruli, per prolepsin. Simplicius tamen fuerit, *aptam* idoneam *quadr.* quae in certamine curruli adhibeatur, accipere. Ita *longis cursibus aptus equus* dicitur Ovid. ex P. I. 8. 86. Utrovis autem modo equo-

rum generositatem ita declarat poeta; nihil amplius. Argutantur alii, nimis in orationis ornatu haerentes. — 35. tu purpura amiciris, purpuratus incedis. *Te lanae vestiunt*, lana vestit *bis tincta*, infecta *murice*, succo muricis, h. colore purpureo. Murex e genere testaceorum, qui ad Phoenices (hinc *Tyrius* V. 12. 21. Ovid. A. A. III. 170. *Sidonius* Tibull. III. 3. 18.) Africae (ut h. l. Adde Epp. II. 2. 181. Ovid. Fast. II. 318.) et Laconicae litora capiebatur. Bis ejus succo lana tingebatur, quo ea colorem nigricantem traheret, qui, pretiosior quippe, veteribus maxime in deliciis erat.

v. 37 — 40. Praeclare Musam suam immensis Grosphi divitiis opponit poeta, hacque virtute se eidem felicitate, si non superiorem, parem saltem haberi vult. Horatio hic et II. 18. init. ante oculos fuit carmen Bacchylidae, cujus fragm. servavit Athen. XI. p. 500. Anal. Br. I. 152.) *Οὐ βοῶν πάρεστι σώματ', οὔτε χρυσὸς, οὔτε πορφύρεοι τάπητες· ἀλλὰ θυμὸς εὐμενὴς, Μοῦσα τε γλυκεῖα.* Jam pro vulgari „ mihi obtigerunt" antiqua notione poeta sibi a Parcis ista tributa ait. Parcis enim nascentis cujusque sortem non tantum praedicere, sed ipsae cuique adsignare, dare, credebantur. Jam quae fatali quadam necessitate cuique in vita contingunt, conditio cujusque, tam bona quam mala, adeoque non solum opes atque honores, sed et egestas, aerumnae, et miseriae; tum corporis atque animi dotes vel divinitus vel a Parcis dispensari putabantur. Parcae adeo cum paupertatem suam tum facultatem poeticam acceptam refert Horatius h. l.; non vero Musis, quas indocte quidam intelligendas statuunt; ut aliorum commenta sileam. Apte Lamb. laudat Pind. Ol. 9. 38. *εἰ σύν τινι μοιριδίῳ παλάμᾳ ἐξαίρετον Χαρίτων νέμομαι κᾶπον.* Magis tamen huc spectat Nem. δ. 66. *ἐμοὶ δ' ὁποίαν ἀρετὰν ἔδωκε Πότμος ἄναξ, εὖ οἶδ' ὅτι χρόνος ἕρπων πεπρωμέναν τελέσει*, quem locum Horat. obversatum h. l. paene crediderim. Julian. Misop. 337. *Ἀνακρέοντι τῷ ποιητῇ πολλὰ ἐποιήθη μέλη χαρίεντα. τρυφᾷν γὰρ ἔλαχεν ἐκ Μοιρῶν.* — *non mendax*, verax, perpetuo Parcarum epitheto, quatenus ipsarum decreta mutari nequeunt. — *parva rura*, agellum Sabinum — 38. *Spiritum tenuem Grajae Camenae*, aliquid facultatis poeticae, qua poetae lyrici Graeci exsplenduerunt, poesin lyricam, facultatem pangendi lyrica, ad Graecorum exempla facta. *Spirare*, *spiritus* solennia de vi ingenii poetica, nisuque altiore. Noster IV. 6. 29. 30. *Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem carminis*

nomenque dedit poetae. cf. IV. 4. 24. Stat. Theb. I. 17. *quando Itala nondum signa nec Arctoos ausim spirare triumphos.* Idem. Silv. V. 3. 10. *Ibam altum spirans.* Alcaeus Mess. V. 3. (Anal. Br. I. 487.) Δωρόθεος γοερούς ἔννεπε Δαρδανίδας — ἔπνεε δ' ἵππου ἔργματ' ἀειζώων ἁψάμενος χαρίτων. Dioscorid. XXV. (Anal. Br. I. 499.(Σαπφώ, σὺν Μούσαις ἤ ῥα σὲ Πιερίσιν ἢ Ἑλίκων εὔκισσος, ἴσα π ν ε ί ο υ σ α ν ἐκείναις, κοσμεῖ. — *et malignum spernere vulgus,* sicque effecit, ut despicere possem turbam invidam, invidos, h. invidia me superiorem, *majorem* (ut II. 20. 4.) constituit, maximam mihi e poesi lyrica famam conciliavit. Adjecta adeo haec ad exornationem superioris sententiae. Pedestris oratio ita jungebat: Parca facultatem poeticam mihi tribuit, qua maxime glorior, qua maximam famam consecutus sum.

ARGUMENTUM. XVII.

Maecenatem, vitae amantissimum, (refert ejus turpissimum votum, quo et debilitatem non recusabat et deformitatem, et novissime acutam crucem, dummodo inter haec mala spiritus prorogaretur, Seneca ep. 101.) *quem adversa valetudo, qua saepius, maxime per extremos vitae annos tentatum fuisse constat, (Plin. VII.* 52. *Quibusdam perpetua febris est, ut Cilnio Maecenati) misere excruciaret, mortisque instantis metu plane conficeret, Horatius hoc carmine ab hac cogitatione abducere, vitaeque longioris spe hac fere argumentatione, quae quidem ad animum aegrum mortisque metu conturbatum satis efficax esse debuit, erigere conatur: Dii omnino nolunt, ut tu prius obeas;*

imo, ut eodem uterque die moriamur. (*Mollissimo haec cum amoris adfectu declarat poeta v.* 1—16.) *De quo minime dubitandum videtur, quum simillima utriusque nostrum fata fuerint, adeo quidem, ut nobis unam eamdemque genesin obtigisse plane persuasus sim; e quo ipso necessario sequitur alterum hoc, nobis eumdem vitae terminum a fatis constitutum esse. Praeclare vero poeta in fine simile utriusque mortis periculum, e quo servati fuerint, commemorat, quo animum ejus a maerore abduceret, novaque recuperandae valetudinis spe erigeret. Regnat in hoc carmine, maxime initio ejus, summus tenerrimi amoris sensus, qui se plane ad Maecenatis ingenium atque animum adcommodat. Hunc enim astrologicis rebus multum tribuisse, vel inde probabile videtur, quod ejus genesin poeta v.* 22. *commemorat.*

Adnotationes.

v. 1. Initio statim carminis tenerrimus amoris, quo adversam Maecenatis valetudinem molliuscule ferebat Horatius, erumpit adfectus. Cur me *exanimas,* oceidis, enecas h. excrucias, angis *querelis tuis,* de morte tibi instante, sensu mollissimo pro , vanae istaec tuae sunt querelae, quod morti proximus sis, quod vita nunc tibi excedendum sit. *Exanimare, enecare* (Terent. Andr. IV. 1. 36.) *occidere* (V. 14. 5.) de iis, qui quocunque adfectu animum alicujus penitus conturbant, ut sui amplius compos non sit; plane ut gr. ἀποκτείνειν, ἀποκναίειν. V. Valken. ad Eurip. Hippol. 1064. *Animus* contra *redditur*, vanescente metu, sollicitudine cet. — 2. Quandoquidem *non amicum est Diis*, οὐ φίλον θεοῖς ἐστί (de graeca hac loquendi forma v. Lamb. h. l. et Muret. Var. Lect. II. 13.) non placet Diis, Deorum e voluntate non est, in fatis non est, te prius obire. Adjecta adeo haec, quo vanum ejus timorem argueret; tum Deos id nolle, miro acumine poeta inde

ponit, quod eorum utriusque fata essent simillima, sibi adeo eodem tempore mors oppetenda sit, quam tamen nunc non videat, cur pertimescat sibi propinquam. Quae sane argumentatio in Maecenate, mortis timidissimo, cujus rei, nisi aliunde constaret, ipsae ejus querelae (v. 1.) fidem faciunt, adeoque omnibus, quae ipsi vitae longioris spem ostenderent, vacivas aures praebente, vim aliquam habere poterat. Pessime autem voluntatem hanc Deorum ex sua cogere poetam statuunt intpp. — *nec*, etiamsi Dii nolint, mihi *amicum*, statutum est, tibi superstitem esse. Docte sic parat transitum ad vv. sqq. sententiam. — 4. *decus* v. I. 12. *Columen mearum rerum*, in quo omnes meae res, ac fortunae repositae sunt, quo adeo mortuo nihil amplius est, cur vitam ulterius expetendam existimem. Causam adeo, praeter tenerrimi amoris testificationem, continet, cur ipsi secum mori constitutum sit.

v. 5. Insurgit atque emollescit penitus poetae adfectus mortis, quae a Maecenate eum disjunctura sit, cogitatione. Si *vis* leti (ut II. 13. 20.) *necessitas leti* (I. 3. 33.) *mors indomita* (II. 14. 4.) *maturior rapit*, docte pro, mors te maturius, citius quam me rapit, si maturius obieris, quam ego. Male alii vim maturio, rem de morte immatura capiunt. *Partem*, dimidium *animae meae*, uti Virgilium suum Horatius vocat I. 3. 8. — 6. *Quid* ego, *altera*, cujus dimidia tantum animae pars restat, amissa te altera, defuncto te, *moror*, amplius vivo, qui ego sine te amplius vivere possim? 7. — Siquidem *non aeque* ac antea, cum tu, pars mei melior, superesses, *carus* mihi futurus sim, vitam non amplius jucundam ducam. Sic Statius *partem animae suae meliorem* Metium vocat Silv. III. 2. 7. Blandius autem, aut exquisitiore ratione vix efferri potuit, quanti Maecenatis amicitiam faceret poeta. — *non superstes integer*, amissa altera animae parte. Fatendum sane, post antecedentia haec ultima enervia videri, et acumen, quod subest, admodum languere. Sed et graeci poetae in hac testificandi amoris formula exornanda atque ad prima sua stamina revocanda mire sibi placuerunt frigidumque quemdam lusum captarunt. Vide Callimachi loca ad I. 3. 8. adducta; adde Theocr. XXIX. 4. οὐχ ὅλας φιλέειν μ' ἐθέλησθ' ἀπὸ καρδίας· γινώσκω. τὸ γὰρ ἥμισυ τᾶς ζοΐας ἔχω, ζᾷ τὰν σὰν ἰδέαν, τὸ δὲ λοιπὸν ἀπώλετο.

v. 8. Ille dies, quo tu morieris, *utramque*, utriusque nostrum *ruinam* casum *ducet*, uterque eodem die ruemus, occumbemus, moriemur. Proprie erat: tu occumbens duces ruinam, me

tecum trahes, una occidam; imagine ab aedificio ducta; quod solutis compagibus ac juncturis collabitur Virg. Aen. II. 465. *ea lapsa repente ruinam cum sonitu trahit.* Claudian. de R. P. III. 379. *pariter traxere ruinam — campoque recumbunt.* Id. in Phoen. 33. *pinus seram ponderibus pronis tractura ruinam.* Alii *ducet* pro, adducet, dictum volunt, parum docte. — 9. *Dixi sacramentum*, jurejurando me obstrinxi, *perfidum*, quod fallerem, sancte adjuravi tibi, me numquam te deserturum. *Dicere sacramentum* verba solennia de juramento militari, satis adcommodata h. l. Nam uti milites jurabant, se numquam deserturos militiam; ita juraverat Horatius, se Maecenatem haud derelicturum. — 10. *ibimus, ibimus*, geminatum, graviter adseverantis est, pro vulgari, sequar te, *utcunque*, statim simul ac *praecedes*. Color orationis itidem petitus a sacramento militari. Nam ut militum erat, ducem et signa sequi, quocunque tenderent, ita Horatius Maecenatem praecedentem tamquam ducem illico secuturum se spondet. — 12. 12. *parati*, *πρόθυμοι*, *carpere*, ad carpendum, haud cunctanter carpturi *iter comites* una, tecum, comitaturi te in *supremo itinere*, ad loca infera. *Ire ad inferos* pervulgata imagine dicitur pro, mori. Vide ad I. 4. 17. Nobilitavit eam poeta, dicendo, *supremum* iter carpere. Similiter Sophocles Antig. 818. *Ὁρᾶτε μὲ — τὰν νεάταν ὁδὸν στειχοῦσαν νέατον δὲ φέγγος λεύσσουσαν ἀελίου.* Simmias Rhod. IV. 4. (Anal. Br. I. 204.) *ὤχεο γὰρ πυμάταν εἰς Ἀχέροντος ὁδόν.*

v. 13. Nullis terriculis, ne horrendis quidem Tartari monstris in hoc itinere objectis me a te divelli patiar, constanter tibi adhaerebo. Animo igitur praecipit poeta, quae se post mortem a Maecenatis consortio disjungere possint. Generaliter hanc amoris obtestationem ab intpp. accipi video, quasi vivus vidensque monstris istis se cessurum neget; quod, ne quid gravius dicam, admodum jejunum foret. Sed cogitandum, Chimaeram et alia monstra in aditu ad Umbrarum loca a poetis collocari, etiam a Virgilio Aen. VI. 285-289. Tum et Centimanis, e quibus poeta *Gygen* (Virgil. l. l. *Briareum*) commemorat, in Orci vestibulo sedem adsignarunt poetae; etsi Hesiodus eos in Tartari faucibus collocet Theog. 734. *ἔνθα Γύγης, Κόττος τε καὶ ὁ Βριάρεως μεγάθυμος ναίουσιν, φύλακες πιστοὶ Διὸς αἰγιόχοιο.* quem alibi Virgilius (VI. 574. *Cernis, custodia qualis vestibulo sedeat?* sc. Centimanorum) in talibus figmentis sibi parum constans (ita et Hydrae

diversam a priore v. 287. sedem dat v. 576.) secutus videri debet. Proclive adeo fuit, ut poeta in hoc phantasma, quod Umbris loca infera intrantibus objiceretur, incideret, quum se nullo terrore ac periculo vel praesentissimo ab hoc consilio deductum iri declaraturus esset. Similiter de Hercule, Orcum ingresso, Virg. Aen. VIII. 298. *Nec te ullae facies, non terruit ipse Typhoeus arduus, arma tenens; non te rationis egentem Lernaeus turba capitum circumstetit anguis.* Jam pro vulgari, *Chimaera* ignem spirans, exquisitius ac fortius erat, Chimaerae spiritus igneus; pro quo doctiore ratione est *Chimaerae igneae spiritus* Χίμαιρα πῦρ πνείουσα, *flammis armata*, ut Virg. Aen. VI. 288. — 14. *Gyges centimanus*, ἑκατόγχειρ, nota ratione. — *si resurgat*, sese mihi objiciat, manus intentet, vim paret. Sequitur adeo poeta eos, qui Centimanos fulmine in Tartarum detrusos, perhibuerant. Jacebant adeo prostrati in Tartaro; uti fere *Titaniam pubem fulmine dejectam in imo fundo volvi* h. exanimis jacere narrat Virgil. Aen. VI. 581. Apte adeo *resurgat*, ut *Typhoeus arduus*, erectus, resurgens in simili loco Virg. Aen. VIII. 290. — 15. 16. Similis forma Homerica, Il. β. 116. οὕτω που Διὶ μέλλει ὑπερμενέϊ φίλον εἶναι. *Sic placitum*, constitutum est *Justitiae*, Δίκη, tanquam Deae; hinc *potenti*, cujus decreta, ut Parcarum, immutabilia sunt. In prosa simpliciter erat: ita consentaneum, ita jus fasque est pro nostra amicitia; *placitumque Parcis*, quod ipsum fata decreverunt. Ceterum haec ῥῆσις non tam ad proxime antecedentia, quam ad universam ac primariam poetae sententiam spectat: in fatis est, nos uno eodemque tempore mori.

v. 17. Ac de hoc (sc. quin uno eodemque tempore morituri simus) dubitationem plane eximit casuum atque eventorum, quae utrique nostrum acciderunt, similitudo; cujus quidem causas in consensu sideris nostri natalitii latere existimo. Jam quum inde mortis etiam tempus definirent genethliaci, facile intelligitur, quantam ista ad Maecenatis animum huic superstitioni alligatum vim habere debuerit argumentandi ratio. Pro vulgari: quaecunque mea genesis sit, quodcunque sidus fuerit, sub quo natus sum, docta siderum enumeratione poeta: *Seu Libra me adspicit*, adfulget mihi, vim in me habet, utpote sidus, quod natali hora emerserit. Hujus enim vis in horoscopo reliquis, certa aliqua coeli parte ab eo distantibus, aut e regione oppositis praevalere credita. Est adeo: *seu Libra* sidus meum natalitium est *seu Scorpius* — *for-*

midolosus, adspectu terribilis, formidabilis, Scorpii sidus κακοποιὸν, ornatu a noxia hujus animalis natura petito. Ita *Scorpius minitans ictu* est in Anthol. lat. Burm. T. II. 317. — *Pars natalis horae* s. geniturae dicitur, quia plures stellae observabantur, earumque intervalla, quibus cum inter se tum ab astro primario distabant, notabantur; quae notatio horoscopus dicebatur. Jam quum Scorpius in noxiis haberetur, sidus autem, quod in ipsa natali hora emergeret, ceteris efficacius putaretur, docte poeta Scorpii sidus natalitium *partem* adpellat *violentiorem*, quae vim reliquorum, quae genesin efficiunt, beneficam frangit, ac hebetat. — 19. 20. *Capricornus tyrannidem* exercet, dominatur *undae Hesperiae*, fluctibus maris occidentalis, quatenus ortus ejus (qui incidit in a. d. XVI. Cal. Jan.) et occasus (a. d. VIII. Id. Jul.) maximas procellas excitare credebatur. Vid. ad I. 3. 15. Propert. IV. 1. 107. *Quid moveant Pisces, animosaque signa Leonis, lotus et Hesperia quid Capricornus aqua.* Unde *aquosus* dictus in Anthol. Lat. II. p. 315. et νότιος, χαλαζόεις Nonno. Ceterum salutares (Libram) et noxias (Scorpium et Capricornum) stellas memorat poeta, cum quod utrarumque vi cujusque fere genesis temperaretur, tum quod utraeque Maecenatis genituram, ad quam suam plane adcommodat, efficerent.

v. 21. Quodcunque tandem sidus fuerit, quaecunque in hora mea natali conjunctio; ea certe tuae genesi simillima fuerit, necesse est; quandoquidem par fere fatum uterque habuimus, et in discrimen mortis adducti, et inde servati. Jam quum Horatius arboris *ictu* prope *funeratus* (III. 8. 7.) fuisset, nimis anxie casus utriusque similitudinem rimari atque exigere putandi sunt intpp., qui ideo idem fere Maecenati periculum intentant, eumque vel in aliquo spectaculo (ita Masson. p. 356.) vel ipsa theatri ruina vel denique conspiratione adversus eum facta (ut Cruq.) vitae discrimen adiisse contendunt. Ceterum Maecenatis genesin non plane suam facit Horatius sed diversae tantum potestatis stellis, tam noxiae quam salutaris, similiter ita temperatam fuisse contendit, ut salutares noxiis praevalerent, vimque harum retunderent. In verbis, *nostrum incredibili modo consentit astrum*, orationem admodum ad pedestrem normam depressam videri, notarunt jam alii; sed sunt quaedam per se tenuia, quae nullis machinis ad dignitatem poeticam extollere valeas, siquidem veram istorum notionem repraesentare velis. Peccant adeo, qui vano quo-

dam tumore, verborumque inani strepitu nobilitatem talibus adstruere conantur. — 22. In Maecenatis adeo genitura praesidebat Saturni sidus *impium*, pestiferum, exitiosum, *grave* (Propert. IV. 1. 106. adde Apulei. Florid. p. 124. Bip.) cujus tamen vis *felicis* (Propert. l. l.) *Jovis stellae* radiationibus mitigabatur, ac temperabatur. *Jovis* igitur *tutela*, sidus tutelare, salutare *refulgens*, ex adverso radians, oppossita (Saturni stellae) *eripuit*, subtraxit te *Saturno impio*, periculo a Saturni sidere pernicioso tibi imminente. Sublegit totum locum Pers. V, 45 sqq. *Non equidem hoc dubites: amborum foedere certo consentire dies, et ab uno sidere duci. Nostra vel aequali suspendit tempora Libra Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora dividit in Geminos concordia fata duorum: Saturnumve* (male legitur *que*) *gravem nostro Jove frangimus una.* — 24. Teque praesentissimo vitae periculo liberavit. Ornatissime hoc extulit poeta. Jupiter *tardavit* inhibuit, repressit *alas Fati volucris*, alas volucres Fati, Fatum impetuose in te involans, irruens. Scilicet solenni imagine, Homero potissimum frequentata, Μοῖρα homini ἐπικλώθειν, ἐπιχράειν dicitur unde *alatam* eam effinxit Horatius. — 25. Quod accidit eo tempore, *quum populus*, quo die te primum recuperata valetudine in theatro adfuturum audierat, *frequens*, magna ideo frequentia in *theatris* congregatus *ter crepuit sonum*, edidit plausum, intranti tibi adplaudit. — *laetum*, quo laetitiam suam ob receptam sanitatem testatam faceret. Blanda autem admodum hujus rei commemoratio (fere ut I. 20. 3.) tantoque suavior, quo minus anxie facta ac quaesita videtur.

v. 27. *Truncus* arboris *illapsus cerebro* me *sustulerat*, docte pro, arbor *cerebro*, capiti meo *illapsa* fuisset, *meque* adeo *sustulisset*, necasset, nisi *Faunus ictum*, ab arbore intentatum *dextra* protenta *levasset*, sustinuisset, avertisset. Ad rem cf. c. 13. hujus libri. Fauno acceptum hanc suam salutem refert poeta, utpote deo agresti, inprimisque Sabini sui, ubi res ista evenerat (II. 13. 10.) custodi vigilantissimo. Cf. I. 17. init. Jam quum hoc sibi, tanquam poetae, cujus *pietas et Musa Diis curae* cordique esset (I. 17. 13. cf. I. 22.) accidisse persuasum haberet, satis proclive erat, eundem Faunum inter *custodes*, s. Deos tutelares *Mercurialium virorum*, poetarum referre. Eadem ratione Baccho deberi, quod servatus sit, profitetur III. 8. 7. Potest etiam Faunus poetarum custos haberi hactenus, quod illi fere tribuerentur, quae

Panis Graecorum essent propria; is autem deus συρίζων, συρικτάς. Hinc etiam in Bacchi comitatum adlectus, cui se libenter adjungunt poetae, recessus nemorum petentes. Cf. I. 1. 31. Vel sic tamen priorem rationem, et simpliciorem et ad sensum jucundiorem tenuerim. Ridicule autem Lambinus haec ad Horatii genesin refert, Martisque injuriam a Mercurio et Fauno propulsatam innui contendit.

v. 30. Quare *memento reddere*, redde, persolve, para *victimas votivas*, sacrum ex voto debitum, et *aedem votivam*. Ad utrumque enim referendum. *Reddere* proprium verbum de sacrificiis ac muneribus, quae ex voto diis persolvuntur. Propert. II. 21. 59. *Tu quoniam es, mea lux, magno demissa periclo, munera Dianae debita redde choros.* — 32. nos agna caesa sacrum Fauno faciemus *humile*, tenue, pro re tenui nostra. Suaviter hoc splendidissimo Maecenatis voto opponitur.

ARGUMENTUM. XVIII.

Suo ipsius exemplo hoc carmine ostendit Horatius, quam vere beatus is sit, qui ab omni cupiditate liber mediocri sorte sua contentus vivit; ridetque contra atque exagitat insanas atque improbas divitum seculi sui cupiditates, a quibus explendis ne mortis quidem ipsius instantis cogitatione absterreantur atque abstrahantur. Exsplendescit hoc carmen summo imaginum vigore; oratio exquisite comta, numerorumque harmonia suavissima; ut illud adeo inter consummatissima totius antiquitatis monumenta facile posuerim.

Adnotationes.

v. 1 — 8. Sententia vulgaris erat; Pauper ego sum, et in hac paupertate mihi admodum placeo, divitias neque possideo, neque desidero. Ornatissime hanc specialium notionum copia, iisque maxime, qui perditum aetatis suae luxum referrent, coloribus adumbravit poeta. Primo loco commemorantur aedificia splendida; specialisque haec divitiarum notio descriptione talium aedium per partes instituta insigniter exornatur. 1. In domo mea nihil pretiosum, quod oculos praestringat, neque eboris neque ulla auri lamina, conspicitur, est. Exquisitior autem forma, *ebur*, *aurum renidet in domo*, altera, *domus renidet*, resplendet *ebore*, *auro*, qua usus est Bacchylides, cujus locum in animo forte habuit h. l. Horatius c. XI. 11, 12. (Anal. Br. I. 151.) Χρυσῷ δ' ἐλέφαντί τε μαρμαίρουσιν οἶκοι; et Lucret. II. 27. *Nec domus argento fulget*, *auroque renidet*: Nam *renidere* proprie de fulgore repercusso vid. ad II. 5. 19. Jam *ebur* veteribus exornandae domui varie inserviebat. Nam et postes, parietes, pavimenta et varii generis supellex, sellae, vasa cet. isto inducta vel adeo ex eo dolata erant; quae generatim poeta ita complectitur. Neque tamen Acronis et Schol. Cruq. rationem cum quibusdam plane aspernandam duxerim, qua *ebur et aureum lacunar* esse volunt pro, eburneum et aureum lacunar, quae satis docta atque adposita h. l. videtur, cum non nisi specialissimis ideis h. l. poeta usus sit, et exornando lacunari ebur etiam adhibitum fuerit. Senec. Thyest. 457. *Nec fulget altis splendidum tectis ebur.* Etiam Cicero *marmorea tecta*, h. marmoris crustis ornata, *ebore et auro fulgentia* memorat Parad. I. 4. — *Lacunar aureum*, auro inductum, condecoratum v. ad II. 16. 11. — 3. 4. Nec columnis marmoreis domus instructa est, nullas porticuum contignationes habet. Jam, quo magis hujus luxus insania adpareret, pretiosissima, quaeque ideo Romanis maxime in deliciis essent, marmorum genera ponit poeta. *Trabes* h. l. superiores columnae partes, epistylium, zophorum et coronam, *trabeationem* simpliciter dictam, complectuntur. Erant eae fere ligneae, auro, (Lucan. X. 114. *crassumque trabes absconderat aurum.*) aut glypho opere, maxime animalium sculpturis (unde et zophori adpellatio derivatur. v. Vitruv. III. 2.) aliisque modis condecoratae. Sed et lapideas ac marmoreas eas

fuisse, vel ex h. l. discitur. Cf. Bentl. h. l. *Trabes Hymettiae* adeo sunt, e marmore Hymetti, Atticae montis, excisae. De eo Strabo IX. p. 613. μαρμάρου δ' ἐστί τῆς τε Ὑμηττείας ϗ τῆς Πεντελικῆς κάλλιστα μέταλλα πλησίον τῆς πόλεως. *L. Crassum primum columnas habuisse Hymettias* tradit Plin. XXXVI. 3. eundemque a Cn. Domitio, collega suo, graviter notatum memorat Valer. Max. IX. 1. unde in maximo illud pretio fuisse, facile intelligitur. Thebaicum idem et Achaicum adpellatum esse, tradunt Schol. ad h. l. Alii, qui forte trabes lapideas parum recte dici in animum sibi induxissent, de ligno Hymettio acceperunt, de cujus tamen pretio nihil aliunde constat. — 4. *premunt*, impositae sunt, incumbunt columnis; graphice. — *recisa ultima Africa*, de marmore Numidico. Proprie marmor *reciditur* dum ex omni parte acciditur, et expolitur, donec columnae formam induit. Hinc docte ipsae *columnae recisae* dicuntur. *Ultimam Africam* dixit poeta simpliciter remotam, longe dissitam, ut *ultimos Gelonos* II. 20. 18. *ultimos Britannos* I. 35. 29. *ultimam Hesperiam* I. 36. 4. Potest et esse: ultimae Africae pars, quae sc. Romanis innotuit, Numidia. Nobilissimum autem marmor Numidicum, pavimentis maxime et columnis, ob duritiem, a veteribus adhibitum. In deliciis maxime erat subnigrum, et quod variis maculis distinctum esset. Vide omnino Plin. XXXVI. 8. Nostrum locum forte in animo habuit Seneca Thyest. 645. in describenda Pelopis regia: *fulget hic turbae capax immane tectum, cujus auratas trabes variis columnae nobiles maculis* (h. Numidicae) *ferunt.*

v. 5. 6. Neque facultates, quales Attalus, Pergamenorum rex reliquit, h. immensas, amplissimas possideo. Docte sic ulterius amplificatur divitiarum notio a poeta. In enuntianda autem hac sententia colores ita temperavit, ut simul homines aetatis suae perstringeret, qui malis artibus ditescerent, maxime eos, qui corruptis aut suppositis testamentis *in pecunias alienissimorum hominum, ejectis veris heredibus, tanquam heredes essent, invaderent*, ut de Antonio Cic. Philipp. II. 16. Jam cum amplissima patrimonia solenni istius temporis more Attali opibus designasset, facile exspectari poterat, ut et reliquum orationis ornatum inde repeteret. Pro maximis opibus adeo est *regia Attali*, regiae opes Attali; has *occupat*, invadit, involat, sibi vindicat, *heres*, tanquam heres scriptus,

cum tamen sit *ignotus*, testatori ne de facie quidem, albus aterve sit, cognitus; qui adeo, cum nec suus sit, nec vere institutus, fraude hereditatem adquirit. Exquisito autem dilectu poeta adhibuit v. *occupare*; nam et *regia occupatur*, adfectata injusto modo dominatione (fere ut Phaedr. I. 2. 5. *arcem occupat Pisistratus*) et *hereditas*, fraude adita. Claudian. in Ruf. I. 191. *Laribus pellit, detrudit avitis finibus* (fere ut infra vv. 23. 27.) *aut aufert vivis, aut occupat heres.* Nollem adeo in mero orationis ornatu hic haesisse, in eoque vim sententiae quaesiisse interpretes. Nam cum propriis verbis Horatium hic locutum plane sibi persuasum haberent, in vanam disceptationem delapsi, misereque digladiati sunt, utrum populus Romanus quem Attalus bonorum suorum h. regni, ut Romani interpretabantur, scripsisset heredem, an Aristonicus, qui se regia stirpe satum ferret, regnumque jure sibi vindicaret (quem a M. Perperna victum ductumque in triumpho, notum vel e Vellei. II. 4.) hic a poeta designetur, his, populum Romanum tanquam non jure factum heredem; illis, Aristonicum, regiae stirpis originem ementitum sicque *ignotum*, ignotae stirpis hominem, qui adeo hereditatem alienam occupasset, innui contendentibus. Tum sententia sic accepta, utrumvis tandem intelligas, a primario carminis consilio plane aliena videtur; quod quidem non animadverterunt viri docti, animo semel ad haec intento.

v. 7. 8. Duobus modis horum vv. constitui sententia potest, prouti vim verborum, quae vel sensui vel soli ornatui inserviant, definias. Potest esse: neque clientium multitudo mihi adest; ut adeo nobilitas universe designetur a turba clientium (cf. III. 1. 13.), quae tanto illustrior est, quo *honestiores* sunt, qui sese in fidem patrociniumque dediderunt. Tum quo magis nobilitatis notionem extolleret poeta, eidem viam ad summos magistratus capessendos munitam clientarum studiis in purpureo clavo, quorum insigne is esset, occupatis docte declarasse videri potest. Esset adeo generatim: neque nobilitate conspicuus sum. Ac hanc quidem rationem unanimi intpp. consensu comprobatam videas. Potest vero etiam simpliciter esse: non purpureis vestibus, stragulis utor, iis careo; ut divitiarum notio etiam hic sit primaria; purpura, more Horatio solenni (cf. II. 16. 7. III. 1. 42.) in specie declarata. Quod quidem cum sententiarum series (etiam v. 10. *pauperemque* di-

ves me petit) efflagitare, tum Bacchylidis locus, (οὔτε πορφύρεοι τάπητες· ἀλλὰ θυμὸς εὐμενής, cet. quem totum planissime expressit, adtextisque Romanis ideis suum fecit, suadere videtur. Ornatui adeo, quem sua aetas, suus ipsi populus suggerebat, quique Romanum divitiis potentem factum simul ostenderet, deberi existimo, quod non conductitias multitudinis sed gratuitas honestissimarum clientarum operas purpureis vestimentis ac stragulis conficiendis addictas commemorat — *trahunt purpuras*, ducunt fila lanea, nent lanam purpura tinctam; graphice, ut Tib. I. 6. 78. Catull. LXIV. 313. — *Laconicas*, tanquam nobilioris generis; erat enim lucidior reliquis. Unde eandem poeta forte designavit III. 1. 42. Adpellata autem sic a murice, unde ea fieret, ad Laconiae oram capi solito. Wernsdorfius hunc locum admovit Eucheriae v. 3. (Poet. min. III. 98.) *Sericeum tegmen, gemmantia texta Laconum*; sed revocat se, et de textura, qua Lacones excellebant, locum interpretatur. Recte. Nempe *gemmantia texta Laconum* sunt διαφανῆ Λακωνικὰ (ut Suidas vocat v. διαφανῆ) vestes pellucidae, *telis, quibus vestis nihil celatura conficitur*, (ut ait Seneca ep. XC.) contextae.

v. 9. Praeclare poeta externis his fluxisque animi interna bona, innocentiam atque continentiam, tum facultatem suam poeticam, qua magnam jam famam adeptus sit, opponit. *Fides* omnino h. l. potest esse animi integritas; ut opponatur avaritiae rapacitatique divitum pessimis artibus rem augentium (v. 6 et 23 sqq.) verius tamen existimem, ad exornandam tantum vatis ideam docte hic a poeta adjici. Vatibus enim ex antiqua ipsorum notione *pietas* (I. 17 14.) *vitaeque integritas* (I. 22. 1.) propria. In Bacchylide tamen est: ἀλλὰ θυμὸς εὐμενής, Μοῖσα τε γλυκεῖα, quod priori rationi favere videtur. — *Vena ingenii benigna*, quae benigne, h. large (I. 9. 6.) fluit, ingenium fertile, fecundum, facultas poetica. Nam poetis inprimis *flumen* tribuitur, quod rerum verborumque copia exuberans phantasmatumque mira varietate *immensum profundoque ore ruit*, IV. 2. 7. ubi vid. Not. Sic *dives vena* est A. P. 409. — 10. Potest jungi cum superioribus: ideoque *divites*, maximi in rep. viri, *me* etsi *pauperem*, *petunt*, meam amicitiam ultro expetunt, iis placeo facultate mea poetica. Cf. IV. 3. extr. Multo tamen major vis sententiae, per se acceptae, inest,

hoc quidem inverso modo: Non adeo potentiorum limina, eorum gratiam non aucupor, ab iis contra expetitus. Praeclare sic animum ab omni opum ambitione honorumque contentione alienum, et in sola Maecenatis gratia ac liberalitate adquiescentem profitetur atque explicat poeta. Quam tamen rationem, ad seqq. etsi perquam adcommodatam, paullo subtiliorem videri lubens largior. — 11. *nihil supra*, insuper, praeterea, *Deos lacesso*, a Diis expeto, in votis habeo, nihil ulterius concupisco. — 12. *Nec amicum potentem* divitiis, in amplissima fortuna constitutum, qui adeo et benigne dare posset, et pro ea, qua me dignatur, *amicitia* lubens mihi daturus esset, Maecenatem *largiora flagito*: ut mihi amplius quidquam largiatur, ut qui *satis superque beatus*, dives mihi videar, contentus sim *unicis Sabinis*, unico agello Sabino; fere ut V. 1. 31. *Satis superque me benignitas tua ditavit.* Blanda autem admodum haec ad Maecenatem est conversio; ejusdemque liberalitatis commemoratio, nec studiose adquisita, nec ambitiose facta. Cf. III. 16. 29.

v. 15. *sqq.* Nexus sententiarum: Equidem in parva mea fortuna lubentissime adquiesco, de eaque amplianda tanto minus animum subit cogitatio; quo angustius vitae tempus est, quo frui ea licet. Quam stulte igitur faciunt ii, qui in tam praecipiti temporis fuga, tam certaque adeo vitae brevitate novas usque spes inchoant, qui, lineis admoti, de aedificiis quam splendidissime exstruendis exornandisque, quae ne intraturi quidem sunt, unice cogitant ac laborant. Quam insanos, quam flagitiose perditos putas eos, qui, insatiabili augendarum rerum cupiditate ducti, nullum rapacitati suae modum figunt? Scilicet ut tanto majores opes sint, quibus aliquando exuantur. Vide, quomodo lyrica, tam in connectendis quam enuntiandis sententiis, ab hac pedestri differat ratio! — *Dies diem trudit*, promovet, impellit, h. premit, sequitur; suavi phantasmate de continuo temporis lapsu. V. 17. 25. *Urget diem nox, et dies noctem* seu, ut idem Seneca ep. XXIV. extulit, *diem nox premit, dies noctem.* Ammian. c. XXVI. 1. 2. (Anal. Br. II. 389.) eadem sententia: Ἠὼς ἐξ ἠοῦς παραπέμπεται. εἶτ', ἀμελούντων ἡμῶν, ἐξαίφνης ἥξει ὁ Πορφύρεος. Plura vide ad IV. 7. 9. — 16. *Lunae novae*, crescentes *pergunt interire*, continuo pereunt, μῆνες φθίνουσι, luna continuo crescit ac decrescit; Proprie enim dicendum erat poetae: Lunae *pergunt no-*

vae fieri, atque *interire*, continua vicissitudine crescunt ac decrescunt. Praeclare autem speciali hac poeta usus est imagine, unde maxime levis temporis transitus velocitasque cognoscitur. Eadem imagine velocitatem temporis designavit II. 11. 10. — 17. Maximam ἐνάργειαν habet allocutio: *Tu* tamen, fuga temporis haud admonitus, et *sub ipsum funus*, τυμβογέρων ὤν, morti jam proximus, aedificia adhuc splendida et supra modum sumtuosa moliris. Pro hoc exquisite et e suae aetatis more poeta: tu *marmora secanda*, caedenda et advehenda; cum dilectu pro, materiem universam locas, et hoc pro generali: tu aedes exstruendas locas; adjuncta tamen magnificentiae notione. Solebant autem apud Romanos in aedificiis exstruendis operae cum ipsa materie *locari* redemtoribus; ut in vulgus notum. Cf. III. 1. 34. 35. Alii *marm. secanda* nimis anguste accipiunt pro, dissecanda in crustas ac tabulas, ad pavimentorum, parietum, et lacunarium usum. — 18. Eadem sententia, sed magis perspicue tradita, more Horatiano. Praeclare autem opponuntur *sepulcrum* et *domus*, de qua sola cogitat. — 20. *Urges*, σπεύδεις, enixe hoc agis, in hoc totus es, ut *summoveas* longius promoveas, propellas *litora maris*, *Bajis obstrepentis*, exquisite pro, Bajas alluentis, litora sinus Bajani. Proprie *submovetur mare*, molium aggere exclusum ac propulsum; (ut est apud Senec. de Tranqu. III. in eadem re: *incipiemus aedificia alia ponere, alia evertere, et mare submovere* cet.) tum et litus, hoc modo protentum. — 22. *parum locuples* tanquam non satis loci, spatii domui aedificandae sit in *ripa continente* terrae continentis, in litore. *Ripa* s. litus *continens* suaviter opponitur litori, ut ita dicam, artificioso, molibus in mare immissis effecto, quod adeo pars continentis non est. Sensus igitur: Tu, quo latius possessiones tuas extendas, ipsi mari inaedificas, ipsum mare occupas. Res adeo a poeta h. l. adornata sic, ut non tam frigoris captandi aut prospectus gratia, aut denique, ut piscium maritimorum quavis tempestate copia esset (quae fere hujus moliminis causae essent) quam, quo latius regnaret avaritia, villas in mari aedificatas declaret; id quod, praeter sententiarum seriem (opponit enim sibi, agello Sabino contento, divitem avarum, possessiones suas quovis modo amplificantem) et elocutionis ratio (*parum locuples cont. ripa*) et seqq. in quibus climax est (*quid? quod* cet.) abunde docent.

Designat adeo non tam luxum nobiliorum Romanorum, sumtuosis his substructionibus proditum, quam insanam ipsorum, vel mare de jure suo decedere cogentium, avaritiam. Quod nec mirum videbitur ei, qui, quam spatiosae istiusmodi villae fuerint, meminerit. Talem *Triturritam* describit Rutil. Itin. I. 527. *sic villa vocatur, quae jacet* expulsis insula paene fretis. *Namque manu junctis procedit in aequora saxis: quique domum posuit, condidit ante solum.* Neque vero in Campania tantum, ejusque amoenissima Bajarum ora maritima, (Ppp. I. 1. 83.) sed et ad Thesprotiam (Prop. I. 11. 3. 4.) et alibi tales magnificae Romanorum villae conspiciebantur. Cf. omnino Gronov. Diatr. Stat. c. XXXIX.

v. 23. — 28. Insurgit poetae affectus cum ipsa, quam repraesentat, rei atrocitate. Est haud dubie totus hic locus ex elaboratissimis maximamque ad animum vim habet cum mira colorum, quibus imaginem divitis avari ad vivum plane delineat, varietate ac veritate, tum quod nos sensim contemplatione ejus magis magisque commoveri, summoque tandem ejus odio incendi; ac miseratione eorum, quibus illa pestis incidit, impleri sentimus. Quis non detestatur ejusmodi monstrum, qualium quaevis aetas, quaevis regio feracissima est, Diis hominibusque invisissimum? — *Quid? quod* cet. Tu non tantum mari detrahendo, quod sane absque cujuspiam injuria facis, possessiones tuas dilatas, sed et vicinos pauperum agros scelestissima fraude invadis, occupas. *Revellis*, moves (quod proprium hac de re verbum. v. Gothofr. ad l. 1. D. de term. moto) effodis *proximos agri terminos* proximorum agrorum lapides terminales, effossosque ulterius *usque* defigis, iteratis usque vicibus terminum moves. Praeclare τὸ *revellere* vi ac palam grassantem eum ostendit. — *salis ultra*, transgrederis *limites clientium*, quanto gravius pro: tenuiorum agros vicinos occupas, emoto termino. Exaggeratur enim sic sceleris exarato termino commissi atrocitas, quod isto *clienti* a patrono fraus innectatur, quem, in fidem suam receptum, ut omni modo tutaretur et ab iniquitate hominum prohiberet, injuriaque adfectum vindicaret, lege cautum erat. Hinc ultimae in patronos, qui clientes ipsi inique tractarent, poenae constitutae jam legg. XII. tab. *Si patronus clienti fraudem faxit, sacer esto.* Eadem severitate animadvertebatur in eos, qui terminum loco movissent. Qua de re

jam lex Numae exstat: *Qui terminum exarassit, ipsus et boves sacri sunto.* *Salire* praeclare depingit hominem divitiis potentem factum, aliena, spe impunitatis, audacter invadentem. — *avarus*, cupidus agri proximi. — 26. Pedestris connectendae orationis modus erat: Tu eo usque limites clientium coarctas, donec victus inopia sedes suas relinquere cogantur. Apte ad rem laudant Sallust. B. Iug. c. XLI. *Interea parentes aut parvi liberi militum, ut quisque potentiori confinis erat, sedibus pellebantur.* Nostrum respexit Quinctilian. Decl. XIII. 2. *Postquam proximos quosque revellendo terminos ager locupletis latius inundavit: aequatae solo villae, et excisa patria sacra, et cum conjugibus parvisque liberis, respectantes patrium larem, migraverunt veteres coloni*: et Apulei. p. Met. IX. 664. Oudend. *Fruere exitio totius nostrae familiae — dum scias*, licet privato suis possessionibus paupere, fines usque et usque proterminaveris, *habiturum te tamen vicinum aliquem.* Jam vulgaris ratio postulabat: *et uxor et vir* pelluntur, ferentes *in sinu* tanquam rem auro pretiosiorem *deos paternos*, ἱδρύματα ἴδια πατρῴων θεῶν (ut Plato de Legg. IV. p. 601. Lugd. disertius eloquitur) Larium, Penatium icunculas, et *natos*, parvulos *sordidos*, squalidos, utpote parentum ad summam paupertatem redactorum. Nam haec solenni reique satis apto epitheto *immunda*, *sordida* poetis audit. Seneca Herc. fur. 200. *sordida parvae fortuna domus.* *Infans sordidus* Martial. I. 50. 28. *sordens alumnus rusticae genetricis* Claudian. de B. Get. 358. *Pauperies immunda domus* Noster Epp. II. 2. 199. Senec. Ep. 86. *Pauper sibi videtur, ac sordidus, nisi parietes magnis et pretiosis orbibus refulserunt*, cet. Mirifice autem totam picturam illuminat insignis pulsorum clientium erga deos pietas, opposita impiae ac detestandae patroni rapacitati, nihil prorsus neque divini neque humani juris pensi habentis.

v. 29. Nexus: In re quidem admodum incerta, an scilicet aedificia, quae magnificentissimo adparatu moliris, unquam inhabitaturus sis, hoc *tamen* certissimum habeto, sedes inferas te certo aliquando esse intraturum. Praeclare speciali hac sententiae conversione, ad quam viam sibi munierat poeta vv. 17-22. declaratur generalius hoc: Tu tamen his omnibus aliquando exueris, carendum tibi erit opibus, tam nefarie corrasis. Altera enim ratio amaritudinis quiddam atque irrisionis admixtum habet. *Nul-*

la aula, nullum domicilium, nulla sedes *certior* certius *destinata manet,* copia poetica pro destinata est, manet *divitem herum*, vel maximarum possesionum dominum, *fine Orci*, quam fines, regnum Orci, regio infera. Possis quidem *finem* metam novissimam ab Hade constitutam interpretari; quandoquidem decurso vitae spatio *lineis admovemur* (ut Seneca ait) nota mortis, *ultimae rerum lineae,* (Epp. I. 16. 79.) imagine, jam in Pindaro (Nem. 5. 13. οὐκ εἰδότες, ἄμμε Πότμος ἄντιν' ἔγραψε δραμεῖν ποτί στάθμαν) obvia. Sic quoque bene respondet seqq. *quid ultra tendis?* Altera tamen ratio ad *aulae* notionem, cui opponitur, magis adposita videtur. *Orcus rapax*, ἁρπακτὴρ 'Αΐδης (Callim. ep. II. 6.) perpetuo epitheto. *Manet* nos, quod subterfugere non licet, quod fato decretum est. I. 28. 15. *omnes una manet nox;* Res nota. — 32. Quid *ultra* ulterius, quam mortalem decet, in longinquum *tendis,* cogitationes tuas extendis, nullumque ideo cupiditatibus tuis modum statuis, tanquam aeternum victurus sis? Enimvero *tellus aequa,* aeque *pauperi regumque* ac regum *pueris,* παισί, filiis, potentibus, opulentis *recluditur*, patet, terra tam pauperes quam divites in se recondit. Nam hic de sepulcro solo cogitandum, plane ut in Pind. Nem. VII. 27. ἀφνεὸς πενιχρός τε θανάτου παρὰ σᾶμα νέονται. — 34. Unde nulli, ne ditissimis quidem, reditus datur. Docte ac more Pindarico sententiam exemplis, quae ejus veritatem demonstrent, involutam proposuit poeta. *Satelles Orci*, Charon, ne dubita. Leonid. Tar. LIX. 1. (Anal. Br. I. 235.) 'Αΐδεω λυπηρὲ διήκονε, τοῦτ' Ἀχέροντος ὕδωρ ὃς πλώεις πορθμίδι κυανέῃ, ducta ab noto ejus ministerio adpellatione; unde ψυχοπομπὸς, νεκροπομπὸς Eurip. Alcest. 362. et 443. et νεκυοστόλος Antip. Thess. LV. (An. Br. II. 123.) audit. Sunt qui Mercurium (etiam Stanl. ad Aeschyl. Choeph. init.) vel adeo Cerberum intelligendum statuant, invitis sqq. etiam ob *revexit,* quod diserte πορθμῆα καμόντων (Theocr. XVII. 49.) innuit. Doctior autem structura *non revexit auro captus* pro, auro capi non potuit, ut reveheret Prometheum. *Callidum*, ποικίλον, αἱμυλομήτιν, perpetuo ejus epitheto. Ceterum de hac narratione nihil plane aliunde constat; graecum tamen aliquem poetam, qui hoc figmento, etsi parum callido, Promethei vafritiem ulterius declarare conaretur, Nostro hic et II. 13. 37. praeivisse satis probabile videtur. — 36. Hic opulentissimos *coërcet,* inclusos tenet, eos non revehendo. Ad Charontem, a quo exorsus erat, haec et

seqq. traduxit poeta, quae Morti, vel regi inferorum magis essent propria. *Tant. superbum*, vel simpliciter divitem, vel, quo poenae simul causa declaretur, divitiis superbum insolentem ὃς καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη· κόρῳ δ' ἕλεν ἄταν — — καρτερὸν λίθον cet. apud Pind. Ol. α. 88 sqq. — *Tant. genus*, γένος, filium, Pelopem, vel omnino posteros, quod magis ad sententiam adpositum videtur, etsi doctior altera ratio. — 38. *Hic vocatus*, precibus expetitus, arcessitus (ut I. 30. 3.) *levare*, graece pro, ut *levet* onere suo, miseriis, *pauperem functum laboribus*, aerumnas perpessum, egestatis malis oppressum, κάμνοντα, *audit*, adest, levat onere, vehens eum in *portum aeterna placidum quiete* (Senec. Agam. 592.) *atque non vocatus*, κἄκλητος, ἀκλητὶ; ad mortis necessitatem hoc refer. Expressit autem poeta graeca. ἄκλητος ὁ θεὸς, καὶ καλούμενος παρέσται, quae in proverbium abiere. Vid. Schotti Adag. p. 346. et 452. ubi ejus origo traditur. *Audit* in altero membro omnino est, deducit ad inferos, διαπορθμεῖ.

ARGUMENTUM. XIX.

Dici vix potest, quantum super consilio hujus carminis viri docti alucinati sint, quam egregie vel ii, qui acutiores videri vellent, imponi sibi passi sint, et quam abstrusis ineptiis excellentissimum hoc carmen plane obruerint; ad quas quidem vix delapsos fuisse crediderim, si in poeta, graecis exemplis exprimendis unice intento, se versari meminissent. Scilicet hoc et L. III. c. 25. Noster adsequi imitando conatus est graeca dithyrambici generis carmina, de quibus quum alio loco exposuerimus, nos hic in descriptione hujus carminis continebimus. Declarato igitur, quo ad laudes Baccho dicendas impulsus sit,

summa cum ἐναργείᾳ enthusiasmo, exponit poeta ex priscorum Hymnorum ratione, virtutes dei, ejusque res gestas, easque, neglecto fere idoneo nexu, adcumulat, magnificoque spiritu exornat; id quod effrenatioris enthusiasmi naturam mirifice decebat. Parum igitur recte eos statuere arbitror, qui meditato quodam anxieque quaesito ordine poetae ingenium procedere volunt, qui fabularum hunc ab eo dilectum factum credunt, unde potentia hujus dei per omnes hujus universi partes, coelum, terram, mare, Tartara adeo, sparsa ac didita adpareat. Neque magis eorumdem placet opinio, qui occasione diei Baccho sacri celebrandi Horatium hoc carmen scripsisse autumant; cujus quidem suspicionis ne minimum quidem fulcrum illud suppeditat.

Adnotationes.

v. 1 — 4. Vividissima enthusiasmi, quo exsultat poeta, ὑποτύπωσις! Scilicet quod a poeta Bacchi laudes celebraturo facile exspectari poterat, ut se ejus numine plenum in fronte statim carminis profiteretur, hoc, quo augustior rei esset species, egregie nobilitavit sic, ut se ab ipso Baccho ad laudes suas canendas mire commoveri vique impelli jactitet. Exquisitissimorum, quibus sensum hunc suum eloquitur poeta, phantasmatum inde enatam puta ubertatem felicissimam. Quorum quidem vim ac virtutem, ut plane intelligas, omnino tenendum, poetas maxime Nostrum h. l. in declaranda summa enthusiasmi vi colores a μανίᾳ, qua Bacchae perturbantur, repetere. In quo Διθυραμβοποιῶν graecorum exempla praeivisse cum per se veri admodum simile est, tum ex Pratinae hyporchemate, quod exstat apud Athen. XIV. 2. p. 617. mox per partes laudando, abunde cognoscitur. Excelsiore igitur spiritu contactus incensusque poeta videtur sibi in abditos silvarum recessus agi, Bacchique ibi cum Maenadibus, Nymphis et

Satyris versantis conspectui objici, numine ejus adflari, thyrsoque ab eo intentato in furorem cum reliquo comitatu agi, adeoque discurrere, εὐάζειν, ipsis adeo sacris, et quae in iis repraesentarentur, interesse, et sic porro. Jam qui Bacchis e profundo somno, in quem longo discursu fessae prolapsae fuerant, experrectis habitus a poetis tribuitur, nimirum ut rerum, quae turbatae adhuc ipsarum phantasiae praetervehuntur, recens a se gestarum visarumque miratione defixae stupeant, novumque inde furorem animo persentiscant; ad eundem se in hoc carmine composuisse poetam satis manifestum est. Animo igitur sedatiore facto enarrat ac percenset poeta quae viderit, quaeque audierit, plane antiquissimorum vatum instar, qui remitti demum coepta rabie vaticinia eloquuntur, repraesentataque istorum apud animum suum imagine novo se furore tentari (v. 7. 8.) sentit. Aliter adornata res III. 25. — Vulgarior loquendi modus erat: Vidi Bacchum docentem Nymphas carmina, inter Nymphas et Satyros canentem. Baccho adeo Choragi personam induit poeta h. l.; nam is proprie chorum *docet* modos carminis, ac motus leges. Maxime autem cyclios, qui dithyrambos decantarent, a poetis adeo dithyrambicis edoctos atque institutos respici crediderim. Hi enim solenni adpellatione dicti inde διθυραμβοδιδάσκαλοι, κυκλιοδιδάσκαλοι. Adposite igitur *docere* h. l. de Baccho διθυράμβου καὶ χορείας εὑρετῇ. v. ad v. 25. Pervulgato autem poetis phantasmate Dii sacris suis adesse, pompam sacram ipsi ducere, choros in ipsorum bonorem institutos agere, praesultare, (ἔξαρχος Βρόμιος Eurip. Bacch. 141. de Diana Virgil. Aen. I. 499. Stat. Achill. II. 344. nam ibi legendum *lussata Therapnis*. Quo eodem figmento eandem deam *sacrificantium* h. in ejus honorem saltantium, *virginum choro mixtum* Apelles pinxerat juxta Plin. XXXV. 36.) quid? quod hymnis suis accinere credebantur. Maxime haec opinio obtinebat in sacris cum furore peragi solitis; in quibus ipsa ista insania numinis praesentia excitari putabatur. De Baccho ἐγερσιχόρῳ res notissima. Canentem eum inducit Euripid. Bacch. 150. sqq. Adde Orph. H. LII. 5. αὐτὸς δ', ἡνίκα τὸν τριετῆ πάλι κῶμον ἐγείρῃ, εἰς ὕμνον τρέπεται σὺν εὐζώνοισι τιθήναις, εὐάζων κινῶν τε χοροὺς ἐνὶ κυκλάσιν ὥραις. Ad Bacchum carminum auctorem Calpurnii Ecl. X. 16. refert Wernsdorf. Sed *debemus carmina Baccho* ibi est, Bacchi laudes dicendae sunt; quae etiam mox subjiciuntur. — *in remotis* a frequentia homi-

num, deviis *rupibus*. Amat enim Bacchus confragosa loca ac saltuosos recessus (hinc οἰοπολεῖν dictus Eurip. Cycl. 74.) ob orgia ibi celebrari solita; res notissima. Hinc ὄρειος, ὀρειομανής φοιταλιεύς poetis frequenter adpellatus. — *credite posteri.* Egregie haec animum poetae ostendunt rerum visarum miratione defixum, earundemque imagines tanquam praesentes complexum, adeo quidem, ut, de quo ipse, phantasiae vi abreptus, plane persuasus sit, eundem et in aliis sensum ac persuasionem excitari cupiat; id quod animi humani naturae mirifice convenit. Quo enim ipsi vana etsi specie delusi, sensus nostros vere impulsos pro certo habemus, illud maxime pro explorato et aliis obtrudere conamur, tantoque enixius hoc credi cupimus, quo magis fidem excedere videatur. Apage igitur insulsam Lambini animadversionem, exclamantis: credat *Judaeus Apella, non ego.* — 3. *Nymphae* et apud Nostrum (v. I. 1 31. III. 23. 14.) et alibi in Bacchi comitatu memoratae. Eurip. Cycl. 68. Οὐ τάδε Βρόμιος — οὐ Νύσσα μετὰ Νυμφᾶν. Orph H. LII. 2. Διόνυσον ἐγρόμενον κούραις ἅμα Νύμφαις ἐϋπλοκάμοισι. Idem LIII. 6. de Sileno: Ναΐσι ϗ Βακχαῖς ἡγούμενε κιττοφόροισι. Νύμφας Βρομίας vocat auctor Scolii VIII. in Anal. Br. I. p. 156. Conf. etiam Pratinae c. 1. Bacchi enim nutrices eae habitae. Hom. H. in Bacch. XXV. 3. Ὃν τρέφον ἠΰκομοι Νύμφαι — ϗ ἐνδυκέως ἀτίταλλον Νύσης ἐν γυάλοις. Simpliciter inde τιθῆναι adpellatae Sophocl. Oed. Col. 673, et Orph. H. LII. 6. — *discentes* modos carminum, ex oppositione τοῦ *docentem*, pro vulgari, audientes, adstantes Baccho canenti. — *et Satyros.* Pro hoc vivida ἐναργείᾳ, *aures Satyrorum acutas*, arrectas, Satyros arrectis auribus adstantes, auscultantes. Oculorum adeo sensu quidni hoc percipi potuit? Mire tamen in hoc quosdam, quid ad Nymphas *discentes*, itidem oculis cognitas, non offenderant, argutari videas. — *Capripedes*, αἰγίποδες, e. g. in Anal. Br. T. III. c. 412. p. 238.

v. 5 —. Divina prorsus recursantis furoris descriptio! Dum enim quae mira sibi acciderint, quae viderit, quo modo, Baccho conspecto, in furorem actus sit, animo penitius perpendit poeta, iisque adstupet; ecce iterum Bacchum sibi adstare, thyrsoque commoto se denuo ad orgia celebranda exstimulari sentit. Scilicet, quod jam supra attigi, poetae dithyrambici enthusiasmum, quo ad laudes Bacchi dicendas feruntur, ita efferunt, ut Baccharum insaniam plane suam faciant. Thyrso adeo Bacchi percussi

in furorem aguntur, discursitant, evoe adclamant, verbo, orgia simulant, dum virtutes Bacchi, in iisdem cantu ac symbolica repraesentatione expromi solitas, carmine describunt. Insigne hujus rei exemplum praebet locus Pratinae supra laudatus, unde haec delibamus: ἐμὸς ἐμὸς ὁ Βρόμιος· ἐμὲ δεῖ (fere ut v. 9. *fas est mihi cantare*) κελαδεῖν, ἐμὲ δεῖ καταγεῖν ἀν' ὄρεα ἐσσύμενον μετὰ Ναΐδων. Bacchantis adeo, ut ita dicam, poetae h. l. exclamatio est *evoe*, qua se deo correptum h. ἐνθουσιῶντα prodit. Mire hunc locum in rem suam detorsit Juven. VII. 62. *satur est cum dicit Horatius: Evoe!* tamquam vino largius hausto, quod et Gesnerus statuere videtur, venae ejus incensae fuissent, aut incensas ita simulasset poeta. — *mens trepidat*, attonita stupet perturbatur *metu recenti*, ἐκπλήξει, μανίᾳ, horrore a Deo recens incusso, seu, quod malim, quo denuo tentatur, furore novo. Trepidat, metuit sibi a Baccho poeta, quum furorem accedere sentit. Is enim, ab eo immissus, corpus graviter adfligit atque excruciat. Recte adeo ac docte metum omnino pro furore ponere potuit poeta. Ita Eurip. Bacch. 600. Bacchis τρομερὰ σώματα in adventu dei tribuit. Heinsius in Lectt. Theocr. c. VI. p. 314. comparat Theocr. II. 137. σὺν μανίαις φοβεῖσθαι, parum commode. — 5. Mens *turbidum*, cum perturbatione *laetatur*, laetitia simul atque horrore perfunditur *pectore pleno Bacchi*, Baccho pectus insidente, urgente, deo recepto. Mira βραχυλογίᾳ naturam enthusiasmi sic declaratam dedit poeta. Pectus graviter commovetur, aestuat, deo illud subeunte: idemque exsultat, laetitia gestit tanto hospite recepto. Pectus *plenum Bacchi*, ut III. 25. 2. Adde Ovid. Fast. VI. 538. *Fitque sui toto pectore plena dei.* Lucan. I. 675. *Edonis Ogygio decurrit plena Lyaeo.* et V. 166. *non unquam plenior artus Phoebados irrupit Paean.* — 7. 8. Etsi plenus jam Baccho vates novis tamen usque furoribus se incendi ac perturbari sentit; hoc adeo, ne iis plane succumbat, deprecatur. Totum enim numen vix capere credebatur humana natura. Praeclare autem a poeta adornata omnia. Recte Porphyrion; *putat per mentis perturbationem sibi infesto thyrso Deum imminere*, quo scilicet novos furores excitaret. Sensus adeo: ne thyrsum mihi intentes, ne thyrso impacto graviorem mihi insaniam immittas. Haec enim isto effici credita. Unde Bacchus θυρσομανής, θυρσεγχής Orpheo dictus H. XLIV. 5. XLIX. 3. Ad enthusiasmum poeticum, quo laudes Bacchi canerentur, similiter

hanc imaginem traduxit Pratinas c. l.: Παῖε (thyrso percute) τὸν Φρυναίου (f. φροιμίου) ποικίλου προανέχοντα, h. inspira numine tuo choragum, φλέγε τὸν ὀλεσισιαλοκάλαμον λαλοβαρυοπαραμελορρυθμοβάταν cet. E Nostro profecit Ovid. Amor. III. 1. 23. *Tempus erat thyrso pulsum graviore moveri; cessatum satis est, incipe majus opus:* et ejusd. lib. c. 15. 17. *Corniger increpuit thyrso graviore Lyaeus, pulsanda est magnis area major equis.* Idem. Trist. IV. 1. 43. *mota calent viridi mea tempora thyrso.* Possunt etiam verba: *gravi metuende thyrso* ornate tantum adjecta videri; ut declaretur Bacchus θυρσοφόρος, θυρσοτινάκτης (Orph. H. LI. 4.) θύρσῳ δεινὸς (Epigr. CCLI. 2. in Anal. Br. III. 201.) eadem fere ratione, qua Phoebus ἑκηβόλος *certa metuendus sagitta* I. 12. 23. Sed alterum phantasma nobilius atque h. l. adcommodatius.

v. 9. Bacchum canam, ab ipso excitatus, plenus illo. *Fas est* virtutes et sacra Bacchi celebrare; plane ut Pratinas l. l. ἐμὲ δεῖ κελαδεῖν, ἐμὲ δεῖ παταγεῖν *Thyiades* s. Bacchae *pervicaces* indomitae effrenes, furore correptae. Nisi linguae ratio obstare videretur, mallem equidem interpretari, colla jactantes, imagine a tauris jugum detrectantibus petita. Hoc enim pervicaces recte dici posse vix dubitem. Essent adeo Bacchae ῥιψαύχενες, ὑψαύχενες, ut saepius de iis poetae. Catull. LXIII. 23. *Ut capita Maenades vi jaciunt hederigerae.* Cf. eundem LXIV. 256. Quem earundem habitum etiam in monumentis antiquis admodum frequentari videas. — 10. Ornate pro: ut vinum et lac copiose e terra thyrso icta, profluxerit. Res in miraculum versa, qua Bacchi ἐπιφάνειαν priscus sermo simpliciter manifestabat. Scilicet Baccho, ceterisque numinibus, quae vegetae atque procreatricis naturae essent symbola, adparentibus, omnia statim eorum adspectu efflorescere, progerminare, terramque ubertate quasi intumescere, unde maxima omnium rerum promanaret copia, antiqua fingebat religio. Vide vel Hom. H. in Bacch. 35. seqq. Virg. G. II. 390. et Sil. Ital. VII. 192. Summam autem ubertatem plures antiquiores populi declarant per vini ac lactis fontes e terra scaturientes, et mellis copiam in terram defluentem. Unde et auream aetatem his fere coloribus a poetis depingi videas. Vide Tibull. I. 3. 45. et ibi Heyn. Traducta mox haec imago inprimis ad sacra Bacchica, in iisque inter Bacchi miracula repraesentata ac celebrata. Notissimus locus Eurip. Bacch. 142 sqq. Ῥεῖ δὲ γάλακ-

τι πέδον, ῥεῖ δ' οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μελισσᾶν νέκταρι. Senec. Oed. 491. *Pumice sicco fluxit Nyctelius latex — combibit dulces humus alta succos* (puta mellis), *niveique lactis candida fontes, et mista odoro Lesbia cum thymo.* — Mella *lapsa* defluentia in terram e *cavis* arborum *truncis iterare,* canere. Iterat enim poeta, quae gesta describit. Asellio apud. Gell. V. 18. extr. loco admodum luculento: *Scribere autem bellum, quo initum consule, et quomodo confectum sit, et quis triumphans introierit, et quae eo in bello gesta sint*, iterare; — *id fabulas pueris est narrare* cet. Non est igitur, post Bacchum vel Nymphas vel adeo alios poetas celebrare, quae quam jejuna ratio sit, facile animo adsequaris, sed simpliciter referre, enarrare. Vel sic tamen exquisitiorem illam poetarum rationem huic loco adcommodandam duxerim, qua sese rerum, quas contigisse exponunt, ipsi auctores ferunt. Vide omnino ad II. 1. 10. Adde Virg. Cul. 27 sqq. *Iterat* adeo elicit iterum mela poeta ex arboribus, unde ea fluxisse commemorat.

v. 13. *Fas et celebrare honorem,* ornamentum, decus, *ἄγαλμα,* quo Ariadnes *conjugis* caput redimitum fuerat, coronam ejus auream (ita *regius honos* de chlamyde purpurea Virg. Aen. VII. 815. et sic passim) *additam stellis,* inter sidera relatam. Possis etiam interpretari: coronam in conjugis honorem inter stellas repositam. Ita *honorem adolere, imponere aris*, de sacrificiis in deorum honorem factis saepius Virgilius et alii. Atque hac fere ratione eandem rem elocutus est Avien. Arat. 197 sqq. *Adspice ceu rutilis vibret lux Gnosia flammis, haec quondam Bacchi monumentum fulget amoris, haec Ariadnei capitis testatur honorem.* Praeferam tamen priorem rationem tanquam paulo audaciorem aptioremque adeo huic carmini. — *beatae, ἀποθεωθείσης,* Diis adscriptae; Dii enim *μάκαρες,* solenni adpellatione. Ariadne autem Bacchi *lyncibus in coelum vecta* (Propert. III. 15. 8.) interque deos relata; ut pervulgatum. vid. loca a Broukh. ad Prop. 1. 1. congesta; et de Ariadnes corona Hygin. II. 5. — 14. 15. Argumentum hujus fabulae pete ex Euripidis Bacchis. Bachus a Pentheo vinculis constrictus, in domo ejus adservatur; unde se cum ipsa domus ruina expedit. *Tecta* adeo *disjecta,* compagibus solutis prostrata *non leni,* gravissima *ruina*, graviter in terram collapsa. Eurip. Bacch. 633. Δῶμα τ' ἔῤῥηξεν (Βάκχος) χαμᾶζε· συντεθράνωται δ' ἅπαν. — *Lycurgus* Edonorum, Thraciae populi, rex,

ob pulsas cum ipsarum deo e regno suo Bacchas a Jove excaecatus, juxta Homer. Il. ζ. 130-40. Juxta alios, ob vites excisas a Baccho in furorem actus, quo et Dryantem filium interfecit, et sibi ipsi crura falce amputavit Propert. III. 15. 23. *Vesanumque nova nequidquam in vite Lycurgum,* ubi v. quos laudat Burmann. Adde Heyn. ad Apollod. III. 5. p. 576. Rem in gemma antiqua repraesentatam vide apud Gor. T. I. t. 92.

v. 17. Maximam vim habet subita orationis ad Bacchum conversae mutatio; plane ut apud Virg. Aen. VIII. 293. et 296. ad Herculem; et apud Claudian. Praef. ad L. II. de R. P. 34. ad eundem. — *flectis* retro cursus *amnium*, Hydaspis et Orontis. Hos enim, thyrso ejus tactos, sicco pede transiisse prisca narratio erat, quam latius persequitur Nonn. Dionys. XIII. 123. sqq. — *mare barbarum*, Indicum sedas, tranquillum reddis; hac enim notione τὸ *flectis* huic membro adaptandum videtur. Baccho enim mare intrante *tumidum Nereus posuit mare* apud Senec. Oedip. 450. Eidem Herc. fur. 409. Bacchus *domitor rubri maris* audit. Spectat autem hic locus omnino ad Bacchi expeditionem Indicam, miris antiquiorum poetarum figmentis famigeratissimam. — 18-20. Tu *uvidus* madidus vino, βεβρεγμένος, ὑγρὸς (uti idem audit in Anthol. gr. I. p. 82. vino furens, adeoque discurrens, versans in *separatis*, ἐρήμοις, remotis (v. 1.) montium *jugis coërces* constringis *crines Bistonidum*, Baccharum (Bistones enim Thraciae populus, a quo τελεταὶ traditae ac propagatae) *nodo viperino*, viperis, serpentes implicas Baccharum crinibus *sine fraude*, sine noxa, impune: non, ut illis nil noceant viperae, ut fere volunt intpp., sed Bacchi respectu, sine noxa tractas manibus viperas, easque Baccharum crinibus innectis. Apud Euripidem Bacch. 101. sibi ipse comam serpentibus cingit, eumque sequuntur Bacchae: στεφάνωσέν τε δρακόντων στεφάνοις· ἔνθεν ἄγραν θηροτρόφοι Μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις. Sed et nebridas Baccharum anguibus connexas fuisse tradit Eurip. trag. laud. v. 665. adde Catull. LXIV. 258. ubi vide Intpp. Designatur autem antiquo hoc figmento magna per naturam hujus dei vis ac potentia, cui vel, quae ejus efficacissima habentur, puta viperae venenum, subjecta sint, nihil noxae inferant. Ceterum *Medusae comas* anguibus innexis *nodosas* simili ornatu vocat Ovid. Pont. III. 1. 124.

v. 21 — 24. Bacchus *γιγαντολέτωρ*. Magnae sane Bacchi, quo antiquiores poetae vim naturae vegetam repraesentabant, partes esse debuere in fabulis physicis, in pugna deorum cum Titanibus, Centimanis et Gigantibus; translatae mox adfictaeque eae ejusdem nominis heroi Thebano a poetis serioribus, quum vel rerum, quae fabularum involucris proderentur, notiones diverso poetarum eas tractandi modo plane obliteratae essent, vel omnino fabulae pro meris ornamentis poeticis haberi coeptae essent. Idem factum in Hercule antiquiore ac Thebano v. Heyn. ad Apollod. p. 325. Iam e quorundam narratione Bacchus sumta leonis forma diis in hac pugna aderat, quos Noster h. l. sequitur. Eadem specie occurrit piratis apud Homer. in ejusd. H. v. 44. Nam omnes deos mutatis formis contra Gigantas stetisse inde cum Gesnero ad Claudianum XXXVII. 51 vix statuerim, minime autem hoc ex Claudiani l. l. probaverim, quandoquidem ibi *Numina omnigenis formis* dicuntur, quatenus sunt diversae formae, generis, ac loci, adeoque Dii marini, fluviatiles, agrestes, silvestres, inferi. Sed ipsorum mutatio in animalia, quae timorem arguebat, in Typhoei demum pugna locum habebat. Saepius autem hoc aut simili figmento invictum Bacchi robur declarasse veteres discas ex Eurip. Bacch. 1025. *Φάνηθι ταῦρος, ἢ πολύκρανος γ' ἰδεῖν δράκων, ἢ πυριφλέγων ὁρᾶσθαι λέων.* — Quum *cohors Gigantum*, gigantes *impii*, *ἀτάσθαλοι*, *ἄδικοι* (Callim. Lav. Pall. 8.) ob adfectatum regnum coeleste, *regna* regnum *parentis* tui, Jovis coelum *scanderent*, in coelum eniterentur, Jovem inde dejecturi, *per arduum* tendentes, quum arduam viam in coelum molirentur. *Per arduum* volunt esse per montes exaggeratos; equidem copia poetica adjectum malim, *δι' αἰθέρος*, in sublime enisi. — 23. 24. Quam ornate pro, tu Rhoetum dejecisti, depulisti sub specie leonis. *Retorsisti* egregie Rhoeti renitentis imaginem ob oculos ponit. Apud Apollodorum I. 6. Eurytum thyrso occidit Bacchus.

v. 25 — 28. Sicque te egregium bellatorem ostendisti, quem imbellem ac mollitie diffluentum antea disserebant, notabant. In sententia ipsa, quae et apte satis cum antecedentibus cohaeret, nihil plane est, quod offendat; sed nimis protraxit eam poeta et quidem admodum vulgari ratione; *quamquam, choreis aptior dictus*, quum choreis unice aptus habereris, ideo *non sat idoneus pugnae ferebaris*: ac in hoc subsistere debebat Intpp.

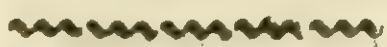
censura. Docte autem *sed τῷ quamquam* subjicitur pro *tamen*: exempla exquisitioris hujus formae pete a Markl. ad Stat. Silv. III. 3. p. 163. *Aptior* natus magis ad choreas ducendas ac serendos jocos; quam ad proelia obeunda, et arma tractanda. Declaratur Bacchus χορευτής (Orph. Εὐχ. 9. ἐγερσίγελως (Paul. Silent. XL. Anal. Br. III. 83.) et φιλοπαίγμων (Anacr. XLII. 2.) satis obvia ratione. Tibull. I. 7. 43. *Non tibi sunt tristes curae nec luctus, Osiri, sed chorus et cantus et levis aptus amor.* — *sed* enimvero *idem eras*, eundem te esse ostendebas, te praestabas, sive *medius* esses *pacis*, sive versareris in pace, seu in bello, utrique aeque commodum te praestabas: in pace, remissiorem, choreis indulgentem, luxuque diffluentem; in bello autem, strenue pugnantem. Utraque haec virtus Bacchi et pacis amantis et bello strenui passim celebratur poetis. Euripid. Bach. 302. Ἄρεώς τε μοῖραν μεταλαβὼν ἔχει τινὰ et 417. sqq. ὁ δαίμων ὁ Διὸς παῖς χαίρει μὲν θαλίαισιν, φιλεῖ δ' ὀλβοδότειραν εἰρήνην. Adprime autem huc facit epigr. CCL. (Anal III. 201. in Bacchi statuam Minervae junctam, dignum quod ex parte huc transferamus: εἰπέ, τί σοι ξυνὸν καὶ Παλλάδι; τῇ γὰρ ἄκοντες καὶ πόλεμοι πάρα· σοὶ δ' εὔαδεν εἰλαπίναι. Μὴ προπετῶς, ὦ ξεῖνε, θεῶν πέρι τοῖα μετάλλα· ἴσθι δ' ἴσοις ἴκελος δαίμονι τῇδε πέλω. Καὶ γάρ ἐμοὶ πολέμων φίλιον κλέος· οἶδεν ἅπας μοι ἠῴου δμηθεὶς Ἰνδὸς ἀπ' Ὠκεανοῦ. Cf. Lucian. D. D. XVIII.

v. 29 — 32. Quin et Tartari monstra submisere se tuo numini, remissa ferocia. Praeclare hoc Cerberi Bacchum adulantis imagine adumbratur a poeta. Adiit autem Bacchus inferos, Semelen inde reducturus. Vid. Apollod. III. 5. 3. adde Pausan. II. 37. ubi per stagnum Alcyonium Bacchum ad inferos descendisse ab Argivis tradi memorat. Cf. et Hygin. f. 251. Jam prosaica forma erat: Ubi Cerberus te Orcum ingressum *vidit*, sensit, tantum abest ut noxae inferendae cupidum se ostenderet (*insons*), ut potius blanda adulatione potentiam tuam veneraretur. — Bacchus *cornibus decorus*: *insignis cornu* (Ovid. A. A. III. 348. κερασφόρος, ταυρόκερως, antiquissimo roboris ac potentiae symbolo. Cf. Intpp. ad Nemes. III. 36. *Aurea* habet cornua, ut deus. Unde χρυσώπης Eurip. Bacch. 553. χρυσόκερως (Anthol. gr. I. p. 82.) dictus. Idem capite cornuto in nummis ac monumentis Etruscis obvius. vid. Spanhem. de Usu et Pr. Num. T. I. p. 392. Burm. Sicula T. II. t. 12. Gori

Mus. Etr. t. LIII. — *leniter atterens* tibi *caudam*, adblandiens tibi cauda mota, *σαίνων*, Hesiod. Theog. 770. de Cerbero; *ἐς μὲν ἰόντας σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν.* Forte tamen melius fuerit, ne bis eadem imago occurrat, explicare: adplicans, subjiciens utero caudam, prae timore. Virgil. Aen. XI. 812. *caudamque remulcens* (*leniter* Horatii) *subjecit pavitantem utero.* Similiter se ab Oedipode victam testatur Sphinx apud Euripid. fr. Oed. XVI. (ed. Lips. p. 458.) *Οὐρὰν ὑπίλλους ὑπὸ λεοντόπουν βάσιν ἐκαθέζετ'.* — *recedentis*, quum revertereris ex inferis, in reditu tuo pedes cruraque tua attigit *ore trilingui*, tribus linguis suis, ore exsertis, blandientium canum instar; qui alias reditum umbris negat, easque dovorat. Hesiod. l. l. *ἐξελθεῖν δ' οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν, ἀλλὰ δοκεύων ἐσθίει, ὅν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.* Cerberus autem hic *τρίκρανος*, ut apud Sophocl. Trach. 1106.

ARGUMENTUM XX.

Generoso spiritu hac ode (quam ex dithyramborum genere quidam, nescio qua ratione inducti, statuunt) Horatius immortalitatem nominis, facultate poetica parti sibi pollicetur certoque auguratur, eamque nova plane ac vividissima imagine ita repraesentat, ut se in cycnum, avem Apollini sacram, transformatum totum terrarum orbem pervolaturum dicat; (de cujus phantasmatis ratione vide ad v. 1.) igitur, ubi inter homines esse desierit, luctus omnino causam non dari, quandoquidem mortalis conditionis plane expers sit. Idea totius carminis haud dubie e graeco aliquo lyrico poeta ducta est, ab Ho-

ratio tantum amplificata atque exornata. Summa virtus carminis est in vivida metamorphoseos adumbratione, et si hac ipsa ad sensum parum suavi.

Adnotationes.

v. 1. Famam alicujus nominisque celebritatem ad remotiores terras pertingentem quum poetae fere ita efferant, ut eum vel Famae alis (v. II. 2. 7.) vel suismet ipsum levatum pennis totum terrarum orbem volatu lustrantem fingant (in quam rem commode laudant Theognid. 231. σοί μὲν ἐγὼ πτέρ' ἔδωκα, σὺν οἷς ἐπ' ἀπείρονα πόντον πωτήσῃ κατὰ γῆν πᾶσαν ἀειρόμενος ῥηιδίως — πολλῶν κείμενος ἐν στόμασι. Vide et quae ibi sequuntur); exquisitius Horatii, quo simul, unde sibi illa gloria obtigerit, docte declaret, haberi debet phantasma, quo se cycni adsumta forma omnes terrarum plagas pervolaturum omnesque populos cantu suo permulsurum generoso spiritu jactat. Nam non volatus solum, quo efferuntur poetae (ποτανὰν μηχανὰν adpellat Pind. Nem. 7. 32. cf. ad I. 6. 2. et IV. 2. 25.) sed etiam cantus rationem in poetarum cum cycnis comparatione haberi, in promtu est intelligere. Eadem de causa *Sirenum* alas posuit Eurip. fr. CLIV. (p. 491. ed. Lips.) haud dubie eadem in re: χρύσεαι δή μοι πτέρυγες περὶ νώτῳ καὶ τὰ Σειρήνων ἐρόεντα πέδιλα ἁρμόζεται· βάσομαι τ' εἰς αἰθέρα πολὺν ἀερθείς. Et *lusciniae* formam Cinesiae poetae adfinxit Aristoph. Avv. 1372. ἀναπέτομαι δὴ πρὸς Ὄλυμπον πτερύγεσσιν κούφαις. — Pedestris enuntiatio sententiae erat: ego alte in aërem evolabo. Pro tenui *ego* cum vi est *vates*; quo causa mutationis declaratur, facultas ejus poetica. — *biformis*, respectu prioris *humanae* ac novae *cycni* formae in quam nondum plane abierat. cf. v. 9 sqq. Vel quatenus *vatis* imaginem ac sensum in cycni formam transfundit, animo utrumque simul complectitur. Ridicule alii ad lyrica et satiras, diversa poematum genera, Horatii referunt. — *Penna*, alis, volatu *non usitato*, quo pauci mecum certaturi sint, altissimo. Nisi simpliciter est: Novo plane more sc. cycni specie, evolabo. — *non tenui*, πυκνῇ πτέρυγι, densa, valida, quae adeo alte enititur, et satis virium habet, ad se sustentandum. Omnino ad gloriae ma-

gnitudinem ac perennitatem refer, quam sibi poeta auguratur. — 4. *invidia major*, excelsior, cujus gloriae invidia nihil amplius detrahere valeat, ἄφθονος, φθόνου κρείττων (quamquam hoc fere de iis, qui invidia non ducuntur, veluti Lucian. Hermot. c. 76. p. 820.) h. l. summam facultate poetica, laudem famam adeptus. Callim. ep. XXII. 4. ὁ δ' ἤεισεν κρέισσονα βασκανίης. Ita de se IV. 3. 16. *Et jam dente minus mordeor invido.* Simmias Rhod. II. 3. (Anal. Br. I. p 204.) εἰ δέ τις ἐκ πάντων σοφίης μέγαν ἔσχεν ἔπαινον, οὗτος ἔχει πλεῖστον, ϗ φθόνος οὐχ ἕπεται. Praeclare autem hoc adjectum sententiae, qua se inter homines esse desiturum declarat; ita enim minus arrogantiae habet. Similia sibi spondet Propert. III. 1. 21. *At mihi quod vivo detraxerit invida turba, post obitum duplici foenore reddet honos.* et Stat. Theb. XII. extr. *Mox tibi, si quis adhuc praetendit nubila livor, occidet, et meriti post me referentur honores.*

v. 5. *Ego* etsi *sanguis*, filius (ut III. 27. 63. Tibull. I. 6. 66. Ovid. Fast. VI. 488. cf. Schrad. ad Mus. p. 136.) *paup. parentum*, utpote libertino patre natus, ob humilitatem generis vulgo despectus, *non obibo*, si sententiam species, est: summam nominis claritatem consequar, in ore omnium ero, quem nunc libertino patre natum rodunt. Suavis adeo atque satis perspicua oppositio: Immortalem ego gloriam, famam adipiscar, qui nunc vix ullo in honore sum, quippe paupertate atque humili genere depressus, a te tamen, optime Maecenas, aliquo loco habitus, expetitus, qui tamen tui gratia floreo, qui tua me amicitia dignaris, qua facile et paupertatem meam, imperitorumque judicia fero. Ita fere sententiam verbis, *quem vocas, dilecte Maecenas*, continuatam existimaverim. Vide Obss. — 8. immortalitatis notio novo colore adumbrata, in cujus elocutione non haerendum. Est simpliciter: Stygem non trajiciam, Tartara non videbo. Similiter in Lucceji epitaph. 19. (Poet. min. III. 209.) *Non ego Tartareas penetrabo tristis ad undas — atris non errabo locis, nec cohibebor aquis.*

v. 9. *sqq.* In cycnum enim mutatus pervolabo totum terrarum orbem. Animatur haec imago poetica vivida metamorphoseos repraesentatione per partes facta. *Pelles asperae* pellis aspera residit cruribus, docte et copia poetica dictum pro: pellis aspera fit, residit; dum enim crura humana extenuantur, cycni formam exilem induunt, necesse est, ut cutis, quae molli-

bus ante ac succulentis partibus inducta fuerat, his evanescentibus *subsidat*, ossibus propius admoveatur, quaeque antea pleniore corpore extensa erat, nunc contrahatur, adeoque *aspera* h. rugosa evadat. In ornatu tam perspicuo mirum utique, Intpp. adeo alucinari, potuisse. Nunc pellem cycni vel natura asperam vel ex emicantibus plumis ita dictam volunt; nunc *residunt* accipiunt de pelle cuti humanae superinducta, contra receptam poetis immutandae formae rationem, qua corpus tantum diffingitur, nulla re extrinsecus illata. — *album alitem*, cycnum. — 11. *Superna*, superiore corporis parte, τὰ ἄνω, ἄνωθεν. Sequentia perspicuitatis causa τῷ *superna* adjecta. *Plumae leves nascuntur*, emicant, prodeunt e digitis et humeris, h. alatus fio. — *leves* praeclare de pennis olorinis, levore ac candore refulgentibus, *purpureis*. IV. 1. 10.

v. 13. Ad remotissimas terrae oras *ales canorus*, in alitem canorum, cycnum mutatus, penetrabo, eas sub cycni specie adibo. — *ocior*, celerior, quippe *penna haud tenui* instructus, quam volatus fuit *Icari Daedalei*, Daedali filii. Comparaturus suum volatum cum simili conatu in Daedalum et Icarum incidere debuit, e quibus alterum ponit, tanquam poeta; in quo adeo non argutandum. vid. Obss. — 14. *litora Bospori*, populos Bosporo Thracio adjacentes. Forte cum dilectu *litora* memorantur a poeta; nam ad ea fere cycni cantum ponunt poetae. Moschus III. 14. Στρυμόνιοι μύρεσθε παρ' ὕδασιν αἴλινα Κύκνοι. Loll. Bass. I. 2. (Anal. Br. II. 160.) μελιθροῦς κύκνος ἐπ' ἠϊόνος. cf. Eurip. Iphig. in Taur. 1104. Ovid. Trist. V. 1. 11. Sed hoc forte argutius. — *gementis*, sonori, rauci, undis isto freto coarctatis et fractis. Cf. II. 13. 14. III. 4. 30. — 15. *Syrtes Gaetulae*, ora Africae Gaetulis habitata, omnino pro Africae regione — 16. *campos Hyperboreos* extremas versus Septentrionem terras, necdum cognitas. De certo adeo populo vix cogitandum h. l.

v. 17. Observa varietatem et copiam poetae in *visam*, *me noscent*, *discent*; tum antea *terras* posuit, quibus nunc *populos* substituit. *Dacus dissimulans*, celans *metum Marsae cohortis*, Marsorum tanquam fortissimorum militum in exercitu Romano, omnino pro, exercitus Romani. Daci metuunt Romanos, ab iis victi ac in fines suos repulsi; sed dissimulant hunc metum, armis iterum contra Romanos sumtis, in rebellando

pervicaces; suaviter. — *Geloni* Scytharum gens, Istri accola: Vid. II. 9. extr. — *ultimi* qui Romanis innotuerant versus Septentrionem, remotissimi. — 19. *Iberi* Hispani al Ibero fluvio, qui jam Horatii aetate aliquam literarum Romanarum notitiam e commercio, quod ipsis cum Romanis intercedebat, traxerant; unde *periti*, exculti artibus. — *discet*, audiet meum cantum; nihil amplius. Ita II. 19. 5. Statius, qui hunc locum in animo forte habuit, accepit pro, ediscet. Theb. XII. 814. *Iam te magnanimus dignatur noscere Caesar, Itala jam studio* discit, *memoratque juventus.* — *Rhodani potor*, Galliae populus, solenni poetarum loquendi usu, quo *fluvium bibere* est, ad eum habitare, v. c. IV. 15. 21. Virg. Aen. VII. 715. et centies alibi.

v. 21. Quocirca, ubi inter homines esse desiero, ne lugeas me, ut mortuum. Jam Ennius apud Cic. Tusc. I. 15. *Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu faxit: Cur? volito vivu' per ora virum.* Ad sententiam facit quoque egregie locus in Phalaridis ep. XCVI, de Stesichoro: τὸν δὲ ἄνδρα μὴ στένετε, μήτ' ὀλοφύρεσθε, κινοῦντες τι τῆς ἐπ' αὐτῷ τύχης. Τέθνηκε μὲν γὰρ τὸ σῶμα τὸ Στησιχόρου, τοὔνομα δὲ παραλαβὼν ὁ ἀνήνυτος αἰὼν, εὐκλεὲς μὲν ἐν βίῳ μακάριον δὲ ἐν μνήμαις ἀναθήσεται. — *Absint naeniae* cesset, ne canatur carmen lugubre ad tibiam in funere *inani*, quandoquidem *funeri*, exequiis, pompae, corpus deest, utpote in cycnum mutatum. — 22. *luctus turpis*, qui vultum deformat; ad fletum enim solennem, ardente rogo, *luctum* potius retulerim, quam ad vestem lugubrem, squalidam. Ad pompam autem exequialem pertinent etiam *querimoniae* et *clamor*, lamenta et ejulatus in funere instituti. — *Compesce*, reprime, contine; ut Lucret. III. 967. *Aufer abhinc lacrimas — et compesce querelas* — *Mitte* omitte *honores*, ne impertiaris honores sepulchro. *Honores sepulcri* possunt esse generatim, qui mortuo impenduntur, exequiae, pompa funebris, et quae ad eam pertinent, naenia, fletus cet. ut adeo antecedentia poeta ita complexus videri debeat. *Extremos honores* hoc sensu dixit Sil. It. VI. 670. *ferale decus* idem X. 535. Ovid. ex Pont. I. 9. 61. *Ille tibi exequias et magni funus honoris fecit.* Ita *lacrymae* sunt γέρας θανόντων Hom. Il. Ψ. 9 Aeschyl. Suppl. 120. ἰηλεμοῖσιν ἀμπρεπῆ θρεομένη μέλη ζῶσα γόοις με τιμῶ. *lacrymae, qui major honos* Stat. Silv. III. 3. 213. Ita lacrymis *decorari* se vetat Ennius l. l. Praestat tamen honores sepulcri proprie accipere de tumulo in mortui honorem erecto (Hom. Il. π. 455 Ἔνθα ἑ ταρχύσουσι κασίγνητοί τε ἔται τε τύμβῳ τε στήλῃ τε· τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων. Ita τιμᾶν de sepulcri honore adhibuit Hesiod. Sc. Herc. 476.) cupressis ornando, tum de inferiis ad eum quotannis faciendis. — *supervacuos*, quibus plane locus non est; ut qui mortuus non ero. Alias honores isti ita dicuntur, quod mortuis eorum nullus sensus est. Ita *vanum* hunc *honorem* adpellat Virgil. Aen. XI. 52. κενεὰν χάριν Meleag. CIX. 6. (Anal. Br. I. 31.) δαπάνας κενὰς Eurip. in Polyid. fr. VI. p. 470. ed. Lips.

